FUNDACIÓ NOGUERA

Diplomataris, 57

Col·lecció documental del regnat de Ferran II i la ciutat de València (1479-1516)

Volum I

Edició i estudi a cura de
ERNEST BELENGUER CEBRIÀ

BARCELONA, 2011

textos medievals catalans

www.tmcat.net

© Ernest Belenguer Cebrià, 2011
Edita: Pagès Editors, S L
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
editorial@pageseditors.cat
www.pageseditors.cat
Primera edició: setembre de 2011
ISBN obra completa: 978-84-9779-994-2
ISBN volum I: 978-84-9779-995-9
Dipòsit legal: L-384-2011
Impressió: Arts Gràfiques Bobalà, S L

A la memòria de Rafael Conde y Delgado de Molina, que fou director de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, i de Victorina Garcia Cebolla, que va ser directora de l'Arxiu Municipal de València.

FUNDACIÓ
NOGUERA

SUMARI

Pàgina

Introducció. 9
La situació institucional. 16
La reialesa i els seus delegats. 16
Els organismes representatius del regne . . . 18
Les entitats locals: els municipis. 20
Arxius utilitzats i nota aclaridora. 39
Diplomatari 41
Índex toponomàstic 1179

FUNDACIÓ NOGUERA

FUNDACIÓ
NOGUERA

INTRODUCCIÓ

FUNDACIÓ
NOGUERA

En el mes de juny de 1973, encara a la Universitat de València, defensava la meva tesi doctoral al voltant de Ferran II i la ciutat de València. Recordo que va ser la darrera tesi en el tribunal de la qual va formar part el meu mestre Joan Reglà, mort mesos després, el 27 de desembre de 1973. Des d'aleshores i fins al mes de novembre de 1976 passaren més de dos llargs anys i mig, moment en el qual la tesi fou publicada per Edicions 62 amb el títol *València en la crisi del segle xv,* una mica ambigu però no dolent, davant tota l'aportació nova i conflictiva que la meva investigació donava a conèixer. Se'm va suggerir que canviés el títol inicial de la tesi "Ferran II i la ciutat de València" perquè recordava massa el de Vicens Vives: *Ferran II i la ciutat de Barcelona*. Josep Fontana, persona que encapçalà aquesta idea, tenia raó i jo la vaig acceptar tenint en compte, a més, que la meva obra anava a publicar-se en la mateixa col·lecció on, en català, s'havia editat *Catalunya dins l'Espanya moderna* de Pierre Vilar.

Ara, segurament, no faria el mateix, potser perquè ja no sóc aquell noi, molt jove, que passats els anys sempre agrairà la publicació del seu primer llibre important; potser també perquè he vist títols idèntics al de Joan Reglà, *Felip II i Catalunya,* en petits opuscles de conferències de 1997, donades i impreses en la Càtedra de Felipe II a Valladolid, i fins i tot perquè existeix una *Catalunya en la Monarquia Hispànica* (2008) que em recorda molt un altre llibre meu, anterior a aquest darrer, que vaig firmar com *La Corona de Aragón en la Monarquía Hispánica*

Però tot això és passat, tant com el treball constant que ha estat la meva vida en obres d'investigació, moltes de les quals de

síntesi també. Síntesis conegudes com *El Imperio Hispánico, Ferran II, Carles V, Jaume I*. De fet, hauria d'aturar-me a *El Imperio de Carlos V. Las coronas y sus territorios,* de 2002. Dic aturar-me per un motiu. Perquè sempre recordaré allò que em deia el meu company de promoció des del tercer any de carrera universitària a València i auxiliar de funcionari en l'Arxiu del Regne de València, arxiver i director de l'Arxiu de la Corona d'Aragó ja a Barcelona: Rafael Conde. Com a bon arxiver que va ser, ja que la mort el va sorprendre encara jove, més d'una vegada em va dir: «tot historiador, que evidentment ha de fer síntesi, ha de tornar, això no obstant, als inicis de la seva vida investigadora». Aquestes idees de Rafael Conde probablement el van portar a certes decepcions amb algun company seu del món medieval que hi havia a la Universitat Autònoma de Barcelona des dels anys setanta i ara cada cop està més dedicat a la narració descriptiva i als mitjans de comunicació. Però, en realitat, en aquest cas la paraula *probablement* no és tant precisa com la de *realment*.

Rafael Conde deia una veritat, la qual permet ara que torni a les fonts de la meva primera obra. I torno gràcies també al suggeriment i a l'oferta d'un altre gran arxiver, doctor en història medieval i director de l'Arxiu Nacional de Catalunya: Josep Maria Sans i Travé. Possiblement el fort vincle d'arxivers va unir, malgrat diferents perspectives de pensament, els dos directors dels arxius més importants que hi ha a Catalunya. El primer, dissortadament, no pot ja veure que les seves conclusions respecte a un historiador sènior s'estan complint; el segon ha estat i és la fusta que ha posat a navegar aquest gros llibre d'una veritable selecció de documents, provinents de la meva tesi doctoral —volum II— i d'una part —no tota— de la documentació que tenia aleshores però que no podia publicar-se en una editorial comercial. No és aquest el cas de la Fundació Noguera, que està publicant col·leccions documentals amb aquests títols. Perquè el president d'aquesta fundació, notari i gairebé arxiver del passat —Joan Josep López Burniol—, i el seu director de publicacions Josep Maria Sans Travé tenen sempre present que en determinades obres de síntesi pot arribar a passar el temps més aviat que en la documentació de segles enrere, no publicada, i que com més n'hi hagi al carrer a les biblioteques, a les universitats, als arxius i als fons d'investigació, millor.

Però, en realitat, hi ha hagut també una raó última que ha fet que jo m'hagi plantejat treballar en una publicació d'aquesta

envergadura. No fa gaire temps vaig escriure que la història del passat pot afectar els historiadors del present, però pot ser també que aquests —segons els canvis generacionals que es van produint— puguin veure el passat amb distints ulls. Ara bé, un historiador autènticament honest ha de saber que ell podrà tenir visions diferents, entrar en àrees fins i tot bastant noves, però sempre ha de comptar, quan existeixen, amb els precedents d'anteriors historiadors i citar-los, no copiar-los perquè es considera que ja han mort o formen part d'un passat que cada cop és més difícil de recordar. Si això succeeix en llengües de molta difusió, com no ha de succeir escrivint en una llengua imperial però aprofitant obres escrites en llengües romàniques i filològiques també importants però menys conegudes perquè tenen un mercat molt més reduït?

Com pot deduir-se em refereixo al castellà i al català, i em refereixo al fet que fins i tot la meva *València en la crisi del segle XV* ha patit d'aquest mal. Molt sovint ha estat citada en notes d'altres llibres, però de vegades eren citats els documents d'arxius, que van aparèixer en aquesta obra, en lloc de l'autor que l'havia investigat. Aquest assenyalava les fonts i els documents en el seu llibre però de vegades no feia un desenvolupament —innecessari d'altra banda— d'algun document, tot i que el tenia en el segon volum de la seva tesi doctoral de 1973, dipositada en la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de València. Permeti'm el lector que faci un petit parèntesi en aquesta redacció. Cal dir que en la història hi ha modes: anys enrere es feia molta demografia i aquesta jo no la tinc com a moda sinó com un vessant econòmic; ara és la vida quotidiana la que mana, seguida de la vida cortesana i, fins i tot, de treballs de prosopografia. Però la realitat històrica, que es reflecteix al llarg dels segles i sobretot des del darrer, el XX, i des de l'actual, crec que és aquesta: l'existència d'un historiador erudit i prou, la d'un historiador que, basant-se en la documentació —sempre absolutament necessària—, intenta interpretar aquest passat arribant a una visió més profunda tot i que pugui córrer el risc d'equívocs, i, finalment, la vinculació entre història i filosofia, és a dir l'intent d'entendre el món de la història en el pensament universal.

He de reconèixer que, personalment, m'he aproximat al primer i al segon nivell de la història, però no ho he intentat en el tercer. No crec que pogués. Ara bé, allò que mai no es podrà dir de la *València en la crisi del segle XV* és que sigui una obra d'un erudit de pa sucat amb oli. Hi ha interpretacions, hi ha innovacions,

hi ha crítiques a algun que altre investigador —molt pocs— que trepitjaren feblement l'època. Però no hi cap invenció, hi ha —ja en aquells anys— una relativa preocupació per coses que, sense aprofundir-les, ja es donen per segures; es veuen, són com l'aire que es necessita per a respirar.

Quan encara la prosopografia no tenia el seu rodatge ja vaig considerar que només aportaria ratificacions de qüestions conegudes i així ho vaig dir en la meva *València en la crisi del segle xv,* tot i que no esmentés la paraula com a tal però sí la idea. Després, molts anys després, vaig acceptar com a complement els estudis prosopogràfics fins al punt de permetre —jo no era ningú per a dir no— que aquests poguessin fer-se en l'època de Ferran II a València, com pretenia i em va demanar Amparo Felipo. Ara bé —tot i fer-li un pròleg elogiós que justifiqués el llibre seu, però que va ser-li suggerit precisament per mi per a subratllar l'originalitat de la meva *València en la crisi del segle xv*— allò que no vaig veure fou que, sota l'excusa d'estudis prosopogràfics —que són llistes de noms—, s'intercalaven, entre citacions ben esmentades, moltes altres de documentals que provenien del meu llibre de 1976 i que es donaven com si fossin descobriments propis d'ella. Només algunes poques d'aquestes segones han estat assenyalades a títol de prova en notes als regests dels documents d'aquesta col·lecció.

Fins fa poc no m'havia adonat d'això i algú pot qualificar-me d'ingenu o enganyat per no fixar-m'hi aleshores com devia. Ara ho he vist gràcies a la publicació d'un altre llibre d'aquesta autora —a la tardor del 2008— que comença en les primeres pàgines seguint altra vegada la *València en la crisi del segle xv,* i em va fer sospitar del meu error d'anys abans. Conseqüentment, retornant al seu llibre del 2004 —*Autoritarismo monárquico y reacción municipal*—, que per mi dormia el somni dels justos, vaig veure —com calia— la injustícia d'aquella redacció en la qual s'incorporaven massa fragments per ampliar un text prosopogràfic i prou, s'utilitzaven persones i càrrecs que per primera vegada havien estat descoberts per mi com és, entre altres exemples, tot el capítol del racional de València, i finalment hi havia epígrafs que en la pràctica només seguien un document llarg, ja citat en la *València en la crisi del segle xv*, però que no calia desenvolupar-lo. Si resulta que un historiador senzillament és un erudit que només segueix documents, la publicació del document sencer sempre és millor que l'erudició supèrflua. Perquè, a més, en el cas del que parlo, la prosopografia és, en tot cas, històricament acientífica: els noms valencians

d'aquesta obra del 2004 s'han castellanitzat com el text castellà en el qual es publica. Que jo conegui, no hi cap Jaime, Juan, Alfonso... etc., en els anys de la València —ciutat— de Ferran II. Quan apareix algun nom en castellà en la documentació és que aquest prové en els seus orígens familiars de fora de València.

Podrà o no creure's, però lamento escriure tot això. Però un autor reclama la paternitat d'un llibre com si fos un fill seu. I no hi ha cap fariseisme —com s'intenta fer constar en el deute de gratitud amb mi (p. 8) de l'obra de 2004 d'Amparo Felipo o en els "recelos" que diu tenir per a fer el seu treball i que, com també diu ella, van ser apartats per raons científiques per la seva mestra Carme Pérez Aparicio (p. 20)—, no hi ha res que pugui aturar la defensa d'un fill. Per aquest que ha estat malament clonitzat durant tot el període del rei Ferran II, tret de les qüestions merament institucionals que ella aporta i que no justifiquen tot l'ús i abús sobre els casos de corrupcions i crisis que van tenir els personatges d'aquestes institucions, ja que tot això ja estava dit en la *València en la crisi del segle XV*. D'aquesta manera és molt fàcil escriure un llibre que vol sumar un currículum i que pretén ser d'investigació, que no de síntesi. Més aviat crec que hauria de restar mèrits tot i que ens situem en un món "d'acreditacions" de càtedres i aquestes, o cal fer-les molt bé, o apareixerà en primera escena molta mediocritat.

Per tot això es pot entendre el perquè de la publicació d'aquest treball documental que presento. Ara, els documents parlaran per si mateixos, no fragmentats eruditament i mediocre. Dit això crec que puc passar a copiar-me a mi mateix —en tot cas d'això podria dir-se que és un rescalfat, no un plagi— i publicar unes pàgines inicials de la *València en la crisi del segle XV*, que van entre cometes i sense notes a peu de pàgina com en la versió original, poques, en realitat. No les poso perquè en aquest cas gairebé quedaria obligat a subratllar més d'un llibre i treballs posteriors —econòmics i polítics del segle xv— que han sortit després de 1976 i tot això, fins una excepció, no ho esmento ara. Perquè aquest és un text d'aquella època inserit aquí només per facilitar la imatge d'aquests temps al lector dels documents. Per això alguns afegitons actuals van fora de les cometes. Al cap i a la fi el lector que no tingui *La València en la crisi del segle XV* podrà comptar amb la síntesi dels càrrecs polítics d'aquella època, en l'evolució econòmica d'aquell període i veurà com aquest autor ja deia aleshores que hi havia coses que podien donar-se per fetes.

LA SITUACIÓ INSTITUCIONAL

«Com que el regne de València no va néixer *ex nihilo* ans arrancà de l'anterior formació musulmana que influí notòriament tota la seva història posterior, l'habilitat de Jaume I consistí a mantenir-ne, després de la conquesta, l'estructura política independent, tot i encastant-lo de facto dins de la Confederació aragonesa. És aquesta vinculació allò que precisament explica que una bona part de les seves institucions siguin molt similars a les coetànies dels altres regnes de la Corona d'Aragó. Com en aquests també podien distingir-se a València: els oficials i les corporacions reials, els organismes representatius del regne i les entitats locals, a la qual cosa caldria afegir un estudi dels senyorius rurals i de l'Església valentina, autèntics estaments privilegiats del nou regne», dels quals ja vaig dir en nota a peu de pàgina d'aquell llibre que no serien analitzats.

«*La reialesa i els seus delegats*

»El caràcter federatiu aragonès feia impossible que el monarca residís sempre en un mateix regne. La cort era itinerant i l'absència del rei era suplerta pels seus delegats.

»Políticament, la màxima jerarquia del regne requeia aleshores en el lloctinent general —important d'ençà del segle XV—, molt aviat confós amb el càrrec, inicialment molt més localitzat, del virrei. El segle XV és potser la centúria decisiva en la història d'ambdues institucions: la lloctinència i el virregnat. Al començament del quatre-cents la lloctinència general, amb jurisdicció delegada i amb capacitat molt limitada per a convocar corts i parlaments en el regne, es consolidà plenament en paral·lelisme creixent amb l'absentisme d'Alfons el Magnànim. Poc abans, en canvi, als darrers anys de Martí l'Humà i en la conjuntura propícia de Casp (1410-1412), allò que proliferava era la figura del virrei en tant que representant regional del monarca, amb plenes atribucions per a solucionar situacions d'emergència. Dos factors, però, es van conjugar de llarg a llarg del segle per modificar les relacions inicials d'aquests càrrecs, en els quals la lloctinència general, usualment vinculada al primogènit o a un membre de sang reial, ostentava la prioritat: la promoció del virrei a les altes esferes governamentals a causa de la seva gestió en els territoris italians de la Corona, més la pràctica permanent de donar la lloctinència general a uns

nobles, estranys a la família règia —símptoma indiscutible de la seva davallada jeràrquica—, determinaren la connexió i la identitat d'ambdues magistratures a l'entrada de l'edat moderna.

»D'aquesta manera, les atribucions ara ordinàries, però més estables, de la lloctinència general, unides a les atribucions extraordinàries, i fins aleshores simplement episòdiques, del virregnat, tendiren a l'aparició d'un poder permanent i fort: "el lochtinent general o visrei". És evident que els fets polítics de la segona meitat del segle XV n'havien facilitat el procés. La sublevació de Catalunya contra Joan II i la posició equívoca de Castella davant el problema, amb les seves seqüeles al País Valencià —pressió militar castellana en la baronia de Xèrica, Múrcia i marquesat de Villena, actitud de revolta de Jaume d'Aragó—, influïren l'opinió valenciana, disposada a acceptar un "president tal com temps e afers requiren, poges decentment convocar e tenir corts generals o parlament general". El resultat fou la designació de Pere d'Urrea com a lloctinent general i la celebració del parlament de 1463-1465.

»Ara: l'acceptació del lloctinent general-virrei encara no s'havia estabilitzat institucionalment. Superada l'època conflictiva no hi havia cap raó per mantenir un càrrec que entrebancava l'autonomia del país. D'ací a l'oposició del regne, estintolada per l'antiga legislació que limitava "a certs casos" la presència del virrei i impossibilitava el lloctinent general de presidir corts, només hi havia un pas, que fou fet durant el regnat de Ferran II. Però, alhora, el Rei Catòlic avaluà les grans possibilitats polítiques que la cristal·lització del lloctinent-virrei li oferia en un moment en què la unió personal amb Castella eixamplava encara més el seu escenari geogràfic itinerant. Per això Ferran II s'esforçà per estabilitzar el virregnat a València, i convertirà finalment el virrei en l'*alter ego* del rei, en el seu substitut durant les seves absències del regne.» Casos com aquests els veurem en els nomenaments, actuacions i/o pretesos rebuigs —per part dels súbdits valencians— de lloctinents-virrei: dues vegades en la persona de l'infant Enric, cosí del rei Ferran; el cas de Joan de Lanuça, justícia d'Aragó, a la primeria de la dècada dels anys noranta; la germana de Ferran II, l'anomenada reina triste en els documents; per poc de temps la segona muller de Ferran II, Germana de Foix..., documents que hi són tots en aquest llibre.

«Sota el virrei, i substituint-lo quan el càrrec era vacant, hi ha havia el governador del regne —i els seus portaveus i lloctinents— amb unes funcions estrictament judicials i d'ordre públic.»

El cas més conegut fou el de Lluís de Cabanilles, com també pot comprovar-se en la documentació aportada. «Virrei i governador, segons les èpoques, presidien el suprem organisme judicial del país: la Reial Audiència», tenint present que uns i l'altra tingueren problemes amb la ciutat.

«A més, però, dels afers polítics, el monarca tenia també interessos econòmics que constituïen el patrimoni reial. Les seves rendes —fruits d'arrendaments de duanes, drets de peatge, gabella de la sal...— eren administrades per una mena de "Tribunal d'Hisenda del qual formaven part dos magistrats importants": el batlle general i el mestre racional. El primer tenia per missió específica la conservació i el cobrament, o l'arrendament a tercers, si de cas, dels drets pertanyents al sobirà en el regne de València». I del batlle general depenia el peatge, que va ser el més important i el veurem molt sovint en documents. «El segon —una mena de comptable major del regne— tenia l'encàrrec de revisar els comptes de la batllia. A desgrat del zel dels seus agents, però, el patrimoni reial no bastava per a cobrir les despeses de la monarquia. En general —i encara en els bons temps!— sempre tenia deutes contrets amb d'altres entitats econòmiques, de manera que, si les coses s'esguerraven per manca de préstecs o de serveis, el rei havia d'alienar una part dels seus béns. Més d'una vegada, unes viles que pertanyien a l'estament reial passaren, per donació o venda, a la dependència d'un noble acabalat. A tall d'exemple, durant els primers anys del regnat de Ferran II fou ratificada la cessió d'Elx i de Crevillent, feta al lleonès Gutiérrez de Cárdenas. Uns anys més tard, el 1493, i en una línia molt distinta, el rei pretengué, com de fet ho aconseguí, de revisar la validesa legal de la majoria dels títols de propietat que acreditaven a diversos senyors valencians la possessió d'unes terres que havien pertangut en altre temps a la reialesa.

»*Els organismes representatius del regne*

»Davant l'autoritat *executiva* del rei, la *legislativa* havia d'ésser compartida amb les Corts, aplec dels tres estaments del regne —dits braços a Corts: eclesiàstic, nobiliari i reial—, que teòricament s'havia de fer una vegada cada tres anys a fi de tractar els afers de política i d'administració —interna i externa—. A la pràctica, nogensmenys, les Corts només eren convocades quan la necessitat pecuniària forçava la monarquia a demanar donatius:

en aquest cas, els estaments presentaven, abans de concedir el servei sol·licitat, la reparació dels *greuges* legals comesos pels oficials reials —virrei, governador, batlle, mestre racional...— o fins pel rei mateix contra les persones o corporacions del país d'ençà de la darrera celebració de les Corts. De la legislació que n'emanava sorgien els furs, col·lecció successiva de lleis dictades a les Corts i, doncs, autèntic codi jurídic del regne.

»De vegades, per comptes de convocar les Corts, cosa sempre ben complexa, el monarca donava llicència al virrei o fins al governador del regne perquè presidissin uns parlaments: llur finalitat era similar, però d'inferior categoria legislativa. Tot amb tot, en múltiples ocasions, com ho podem constatar durant el mandat de Ferran II mateix, el regne de València s'oposà a la convocació dels parlaments pels oficials reials, encara que posseïssin la jerarquia dels suara esmentats.

»Ara, la reparació dels greuges portava lògicament la concessió del servei i la seva distribució, entre els tres braços, és a dir, el compartiment, després de la qual cosa les Corts eren dissoltes i cap organisme propi no coordinava els tres estaments ni representava davant el rei el regne. Això no obstant, aquest mecanisme de les primeres Corts del país es revelà ineficaç devers el 1340, aleshores que l'aliança entre Pere el Cerimoniós i Alfons XI de Castella, amb la campanya subsegüent de l'estret de Gibraltar contra els musulmans, comportà per a la Corona d'Aragó la construcció d'una flota important. La quantitat econòmica de la subvenció donada en aqueixa ocasió i, sobretot, la seva permanència temporal feren impossible d'aplicar el procediment expeditiu del compartiment.

»Al costat d'aquest sistema en sorgiria un de nou: la creació d'impostos sobre la compra i el consum de mercaderies dins el regne, l'anomenada almoina, l'establiment i la percepció de la qual van exigir la creació d'una administració permanent. Amb el temps, les necessitats monetàries del regnat de Pere el Cerimoniós —derivades dels seus conflictes amb Castella, Mallorca i Sardenya— tendiren a estabilitzar cada dia més aquella almoina inicial, fins al punt que al començament del segle XV fou definitivament estructurada la Diputació del General del Regne de València —representació permanent dels braços (dos diputats per cada un) quan aquests no feien Corts— amb una doble finalitat.

»La primera —l'econòmica, que li havia dat origen— era encarregar-se de replegar els fons votats a Corts. Per fer-ho uti-

litzava, d'una banda, l'antic compartiment: es procedia, amb la confecció d'un cens demogràfic dels "fochs" o unitats familiars, a una partió de les càrregues votades (les dites taxes: eclesiàstica, sobre les rendes del clergat, militar i reial); de l'altra, es recorria al sistema de les *generalitats* o impostos diversos sobre les mercaderies que transitaven pel regne.

»La segona feia que la Generalitat, com popularment se solia conèixer, s'irrogués cada dia mes un paper polític, creixent, en múltiples ocasions d'oposició al poder reial. Fins l'autoritarisme de tot un Pere el Cerimoniós, potser massa absorbit pels afers de Sardenya, palpà a les acaballes del seu regnat —Corts de 1375-1376— la fermesa d'una Diputació incipient; i un altre monarca autoritari, Ferran el Catòlic, un segle després, li hagué de parar els peus per decret nomenant com a diputats del braç militar els seus mateixos oficials reials.

»*Les entitats locals: els municipis*

»La vida urbana, important com era d'abans ençà de la conquesta, fou intensificada quan el regne de València fou incorporat a la Corona d'Aragó. Jaume I aplicà unes normes romanistes al municipi valencià i concedí especialment nombrosos privilegis a la capital, com bé ho palesa la recopilació erudita de l'*Aureum Opus...*, col·lecció de totes les regalies graciosament atorgades pels reis a València del 1238 al 1515, data de la seva edició impresa.

»En línies generals (les de la ciutat de València valen fins a un cert punt per a la resta dels municipis del país), l'administració comunal recolzava, a mitjan segle XV, sobre un ampli òrgan consultiu i deliberatiu: el dit Consell de Cent, tot i que els membres que el componien passaven de cent. Així, en gros, el formaven sis nobles: cavallers i generosos, els dos primers dels quals havien estat jurats l'any anterior; quatre ciutadans: els *jurats vells* de la darrera gestió municipal; quatre juristes; dos notaris; quaranta-vuit representants de les dotze parròquies o districtes municipals en què era dividida la ciutat, a raó de quatre per parròquia, i, finalment, dos representants de cada gremi laboral existent a València. Aquesta darrera aportació potser era la més fluctuant, car variava segons el nombre major o menor de gremis reconeguts, per bé que solia oscil·lar entre més de seixanta i menys de vuitanta.

»Si bé cada conseller tenia teòricament veu i vot en les deliberacions del municipi, la composició del consell suggeria

l'existència d'algunes diferències qualitatives. Hi existia evidentment una elit: els nobles, ciutadans, juristes i notaris, nomenats per dret propi o per subrogació de càrrecs pretèrits, entre ells els jurats de l'any anterior, ostentaven una certa prioritat. Després venien els quaranta-vuit ciutadans elegits per les parròquies, que se solien repartir els oficis i sinecures menors de l'Ajuntament. Finalment, els gremis hi aportaven, pel cap alt, l'assessorament tècnic en els problemes que més els concernien: la revisió i la promulgació per part de la ciutat de les nombrosíssimes ordenacions laborals que s'estatuïren tot al llarg del segle.

»Ara, si s'observen unes clares diferències entre els components del Consell de Cent, més n'hi havia encara al si mateix del municipi, nades de la necessària flexibilitat funcional imposada pels nombrosos serveis que València havia d'atendre. En definitiva, el Consell de Cent delegava una bona part de les seves tasques a un comitè executiu, el *Consell Secret*, autèntic òrgan directiu de la ciutat. El componien els jurats, el racional, el síndic i els advocats.

»En nombre de sis, dos nobles i quatre ciutadans honrats, els jurats representaven nominalment el cim de l'Ajuntament valencià, i n'eren el cap visible en les relacions externes: amb d'altres ciutats, els nobles o fins el rei. Sorgits del patriciat urbà, només podien ésser jurats els qui vivien de rendes i no de la professionalització de llurs oficis. Hom creia que d'aquesta manera es preocuparien més del bé comú, alhora que estarien per damunt de qualssevol temptacions fraudulentes per tal com no necessitarien diners. El càrrec no era gaire retribuït car era fonamentalment honorífic, cosa que no impedí que llur missió específica es polaritzés en el govern de la ciutat, tot i que des de la fi del segle XIV la complexitat de l'administració econòmica facilità l'aparició d'un nou personatge que cada dia tindria una més gran importància. Així, el racional de València (que no hem de confondre amb el mestre racional del regne, que era un oficial reial) s'encarregava de les finances municipals, els ingressos i despeses de les quals es dividien, al segle XV, en tres comptabilitats importants: les claveries, dirigides per tres subalterns del racional, els clavaris.

»La *Claveria Comuna* es feia càrrec, com ho diu el nom, de les despeses comunes, no específiques: provisionament de blat i de carn, pagaments dels sous als oficials municipals, celebració de festes, etc. El capítol més important de tots és el del proveïment, atesa la seva transcendència excepcional, que en feia un dels

problemes clau de la ciutat», com es pot veure en tota la documentació aportada en aquest llibre, mínima, en realitat, ja que, sembla que no, però n'he fet una selecció.

«La *Claveria dels Censals* reflecteix exactament el pagament dels interessos —"pensions" en terminologia de l'època— dels capitals prestats al municipi per uns inversors particulars que, d'aquesta manera, canalitzaven els diners en el deute públic, els censals, que la ciutat emetia. I és que amb els seus ingressos el municipi no en tenia prou per a les seves despeses creixents, tant més que, als seus dispendis ordinaris, calia sumar-ne d'extraordinaris en funció d'una carestia de blat imprevista —que, de sobte, encaria el cereal—, d'una petició monetària de la reialesa (per no citar-ne sinó els més usuals). Per encarar-s'hi, la ciutat no tenia cap més remei que manllevar, mitjançant una crida pública, el numerari necessari amb la promesa d'un for o interès, expressat inversament de com es fa avui. Així, es deia, per exemple, que es carregaven 400.000 sous censals al for de 15.000 sous el miler, és a dir, que per cada 15.000 sous de capital el prestador en rebria una pensió anual de mil. Dit d'una altra manera, el 6,66% d'interès que, en general, era el percentatge dominant a la major part del regnat de Ferran el Catòlic. Els censals, doncs, no eren sinó un sistema creditici que, ateses les seves personals condicions favorables a ambdues parts —al manllevador i al prestador—, van encaixar d'allò més bé en l'economia de la baixa edat mitjana.

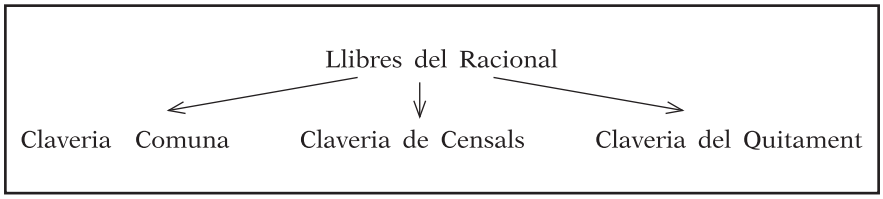
»Pel que fa al prestador és cert que els rèdits dels censals eren baixos —en comparació amb d'altres préstecs fets amb usura—, però els seus escassos dividends eren compensats amb la percepció segura de les pensions pel fet de la inversió operada en un organisme oficial: el deute de la ciutat i també de la Generalitat i del patrimoni reial —car la pràctica que se'n féu transcendí l'àmbit estrictament municipal. La peculiaritat del censal forjava en bona part les característiques dels creditors censalistes. No seran marxants i comerciants que, manipulant uns grans capitals, obtenen amb l'especulació que els caracteritza beneficis enormes o pèrdues desastroses. Al contrari, els censalistes formaren una massa heterogènia —vídues adinerades, ordes i institucions religiosos, asils i hospitals, clergues, petita noblesa, metges, notaris, menestrals— amb un vincle comú: el no-ús ràpid i arriscat dels diners, contrapesat amb l'aspiració més còmoda i segura de viure de renda. En aquest sentit, la pràctica dels censals responia més

a l'encarcarat patriciat urbà baixmedieval que no pas a l'incipient capitalisme comercial del Renaixement.

»Pel que fa al manllevador, deixant de banda l'interès reduït que donava, tenia un avantatge important. El capital invertit era amortitzat al seu voler, sense que el creditor pogués exigir-ne una ràpida devolució. Podríem dir que en la inversió dels censals el prestador transferia tots els drets que sobre el capital tenia al manllevador, el qual li proporcionava, en canvi, una renda amb la promesa, habitualment sine die, de devolució del manlleu.

»Tots aquests factors es conjugaren perquè el sistema prosperés amplament tot al llarg del segle XV, fins al punt que la ciutat hagué de destinar la Claveria de Censals per fer-ne la consignació, i molt aviat hi destinà una tercera comptabilitat amb una finalitat similar: la *Claveria del Quitament*, que anotava les despeses fetes per alleugerir el deute públic. És a dir, el procés invers de la Claveria dels Censals: quan la ciutat feia un superàvit l'invertia tot seguit a tornar els capitals manllevats, redimint-se d'aquesta manera de les pensions que pagava. Les operacions de quitament eren, al capdavall, un bon senyal que la situació financera valenciana era sortada. Per realitzar-les el municipi comptava fins i tot amb un comitè especial: els catorze prohoms del quitament, una institució que segons la tradició fou suggerida per sant Vicent Ferrer, i que regularment cada deu anys procedia a la promulgació d'unes ordinacions, els dits *Capítols del Quitament*, que assenyalaven els procediments que calia utilitzar d'acord amb l'estat actual del deute públic.

»Però les despeses de la claveria comuna, de les pensions i de la devolució dels censals eren cobertes i de vegades fins superades —cas del quitament— pels ingressos urbans, procedents dels *propis municipals*. Originats en l'arrendament a l'*encant públic* —subhasta al millor postor— d'uns determinats impostos i drets municipals sobre el vi, l'almodí (emmagatzematge de blat), la carn, el peix, el tall (impost sobre els teixits), la mercaderia (sobre objectes varis) equilibraven, amb un repartiment proporcional a les despeses de les tres claveries, les finances valencianes. Al capdamunt, els balanços resultants de les claveries se sintetitzaven en una quarta comptabilitat, supervisada directament pel racional. A guisa d'esquema gràfic, el sistema econòmic del municipi era, essencialment, el següent» o, millor, hauria de ser-ho.

»Però la realitat era molt més complexa que no es pot deduir del gràfic resultant. En múltiples ocasions els arrendadors dels propis municipals eren remisos a l'hora de cancel·lar els contractes. D'altres vegades era la ciutat la que no podia encarar-se amb les pensions amb què s'endeutava, i s'arribà a donar el trist espectacle de carregar diners a censal per pagar els interessos d'uns censals ja pràcticament consolidats, els *censals vells*. Finalment, qualsevol fet imprevist —endarreriment del proveïment cerealístic, incidència epidemiològica— feia anar fàcilment en orris una economia amb peus de fang i muntada majorment en el crèdit.

»Per això era normal que el racional adquirís un paper excepcional, d'acord amb la complexa tasca que tenia encomanada. Per dur-la a cap comptava, endemés, amb l'ajut del síndic —ocupat en la replega i tramitació de les aspiracions populars— i dels advocats de la ciutat, que li donaven l'assessorament jurídic en aquells problemes —per exemple, cobrament dels deutes— que podien presentar complicacions legals.

»Fet i fet, doncs, el Consell de Cent i el Consell Secret formaven, plegats, el Consell General, que era l'autèntic representant del municipi, i que normalment presidia el justícia civil o, en defecte d'aquest, el justícia criminal, uns càrrecs també rellevants i que satisfeien les funcions judicials de la ciutat. El primer s'encarregava de les causes d'índole civil i el segon de les de caràcter criminal. Els conflictes menuts eren resolts per una mena de jutge de pau, el justícia de tres-cents sous, al qual se sotmetien els plets la pena màxima dels quals no podia sobrepassar aquesta petita quantitat. Els justícies —els dos primers sobretot— exercien unes funcions delicades i per això es voltaven de diversos subalterns; alguns, els juristes, els servien de consellers; uns altres eren una cosa com ara els agutzils, directament a les ordres del justícia criminal: eren els capdeguaites, dotze en total, un per cada parròquia municipal. També amb missió inspectora, però aplicada a l'àmbit mercantil —vigilància dels mercats, de la bona qualitat de les mercaderies,

dels pesos i mesures per evitar fraus—, el mostassà completava el nombre dels funcionaris valencians de més consideració.

»*Procurador de miserables*, que socorria els pobres, *afermamossos*, que s'ocupava dels desvagats , *pare d'òrfens*, *guardians del vi i de la sal*, *pesador de la palla*, *oficials de murs i valls*, organisme preocupat per les obres públiques de València, i tots els lloctinents dels càrrecs més importants, ja assenyalats, componien la llista inacabable dels petits oficis de la ciutat.

»Ara, a part l'amplitud numèrica, allò que més privativament caracteritzava els càrrecs municipals era la curta durada. Salvant el síndic i els advocats, que eren vitalicis, el racional, que, atesa la dificultat de la feina, fruïa d'un mandat triennal amb possibilitat de renomenament, i el clavari del quitament, que regia la comptabilitat durant dos anys, la durada normal d'aquests càrrecs era anual i eren renovats, en uns casos, en unes dates fixes i, en d'altres —nomenaments dels jurats, consellers i clavaris—, s'observaven unes lleugeres oscil·lacions temporals. Això era degut, fonamentalment, al fet que l'elecció de la Juraderia s'efectuava la vigília de Pasqua de Pentecosta, és a dir cinquanta dies després del diumenge de Resurrecció. Així, la natural fluctuació del calendari afectava la data concreta, que solia situar-se, però, normalment entre finals de maig uns anys i primers de juny els altres.

»Nomenats en el Consell General de la vigília de Pentecosta i ratificats en el càrrec pel batlle —representant del rei que aquest dia es desplaçava al municipi per aquesta missió—, els jurats procedien al cap de poc a renovar els funcionaris municipals. D'acord amb el racional, el síndic i els advocats de la ciutat elegien els elements més representatius del nou Consell de Cent que havien de formar: la minoria selecta —cavallers i generosos, jurats vells, juristes i notaris— i els quaranta-vuit consellers de les parròquies urbanes. En general, el mateix dia nomenaven els clavaris d'entre els consellers més eminents: comú, de censals i, si havia acabat la gestió bianual, del quitament, els quals havien de jurar, en prendre possessió de llurs comptabilitats, un acord establert el 5 de maig de 1411 segons el qual "no bestrauran, pagaran, prestaran, ne anticiparan diners propis ne de la claveria a oficial algu de la casa de la dita ciutat". Que el jurament es feia per fórmula prou ho palesen justament les incomptables ocasions en què els clavaris transgrediren aquestes ordres.

»Pocs dies després el Consell Secret mateix, ensems amb una comissió de deu prohoms elegits per aquest organisme, procedia a

totalitzar la composició del Consell de Cent, graduant els consellers d'oficis gremials. En conseqüència, cap a la fi de juny el Consell General —Consell Secret i Consell de Cent— estava ja a punt per acomplir la gestió d'aquell any municipal. Durant el seu cicle proveïa els càrrecs més diversos: així, el procurador de miserables, era elegit la vigília de Sant Joan, 23 de juny; el mostassà ho era la vigília de Sant Miquel, 28 de setembre; els justícies, sempre electes en el Consell General efectuat l'endemà de Sant Tomàs, 22 de desembre. Amb el jurament d'aquests últims, fet el 25 de desembre, dia de Nadal, la totalitat del municipi valencià era ja formada. D'aquest estudi cal destacar el que segueix:

»1. Pràcticament tots els nomenaments estaven a càrrec dels jurats, racional, síndic i advocats de València, i d'aquesta manera només un nombre reduït controlava, en realitat, el ple de l'Ajuntament.

»2. La normativa municipal, que tendia a prohibir que en proveir càrrec hom elegís la mateixa persona dos anys consecutius, era a la pràctica molt desvirtuada. Si el que amb això volien fer era desvincular uns clans o uns grups oligàrquics de la ciutat, el seu fracàs era total, car les eleccions es realitzaven de forma alternativa en el temps —any sí, any no— o en els càrrecs: els jurats d'un cicle determinat eren consellers per dret propi en el cicle següent (jurats vells) i podien, com efectivament es feia, ésser nomenats clavaris, justícies, etc. Qualsevol anàlisi detinguda entorn dels funcionaris municipals revela que al llarg del temps uns mateixos individus es van succeint en les sinecures ciutadanes». Aquesta era la idea que, sense el concepte específic de prosopografia, ja va ser expressada en 1976.

»3. Si bé la situació ací exposada val per a mitjan segle XV, és evident que de la conquesta (1238) fins als inicis del regnat de Ferran II (1479) es produeix una curiosa evolució al municipi valencià que constitueix, per ella mateixa, una de les bases més sòlides per arribar a comprendre les tensions posteriors.»

Aquesta va ser una evolució que portà la ciutat de València a dependre cada cop més d'una oligarquia tancada que imposava el seu poder —el del Consell Secret o Cambra alta— a la resta de membres del Consell General, en gran part escollits per la primera, molt vinculada al mateix poder reial gràcies a la pràctica de la *ceda*, formalitzada en 1418 des de la primeria del regnat d'Alfons el Magnànim. És a dir, la confecció anual d'una llista de dotze

noms per a triar a l'atzar els dos jurats generosos i una segona llista també de dotze noms per a treure els quatre jurats ciutadans. Però això no era la insaculació que requeria molts més noms i que, en moments de buit de poder, València sempre la demanava al rei. Això era un nomenament gairebé directe dels jurats valencians, molt units a la monarquia. Tant, que en més d'una ocasió es pot veure en cartes documentals dels jurats nomenats el seu agraïment al rei per la seva elecció.

«Tot amb tot, la peça clau, la que faria viable el sistema muntat per Alfons el Magnànim, ni tan sols ha estat intuïda per la historiografia local. I curiosament la qüestió és prou senzilla, d'altra banda. ¿Per ventura és possible de pensar que una monarquia tan itinerant com la dels Trastàmares aragonesos —expedicions d'Alfons el Magnànim a Nàpols, conflictes civils de Joan II, preocupacions peninsulars de Ferran el Catòlic arran de la unió personal amb Castella— podia conèixer, en realitat, els candidats que cada any nomenava a la *ceda*, enviada al municipi? Així succeïa en el cas de l'Ajuntament valencià, on la insaculació no fou introduïda fins tard i on se seguí el sistema descrit fins al 1633. Ara, en aquells llocs on la insaculació féu acte de presència al segle XIV —el cas de Xàtiva—, la dificultat hi sura igualment. ¿Que potser el rei coneixia tots els membres que integraven les bosses insaculadores, municipi per municipi? ¿O que potser hi havia en cada indret, vila o ciutat una persona o persones que li mereixien tota la confiança i que devien ésser qui nomenaven els candidats de forma que el rei donava, en darrer terme, la seva conformitat?

»Curiosament —i pel que fa a la capital— pocs anys abans que Alfons el Magnànim hi engegués la seva mecànica electoral començà a consolidar-se a la ciutat una figura especialitzada en els afers econòmics: el racional. Aleshores, hom distava encara molt de veure-hi res més que un administratiu eficient, necessari per al bon funcionament econòmic, i tanmateix la realitat històrica n'imposà la personalitat per damunt de totes les altres del municipi. El racional és l'home del rei, gairebé a la manera del *corregidor* castellà —creat, amb Isabel, a Castella. Ell és qui confecciona la *ceda* i la tramet al rei, qui suggereix uns noms per als càrrecs municipals i qui controla, en conseqüència, tota la vida ciutadana. De simple "tecnòcrata" que era als seus orígens, passa a convertir-se en un polític reial que exerceix funcions gairebé dictatorials. Fins a un cert punt era un procés lògic derivat del poder que el coneixement de la complicada administració

econòmica li conferia. L'home que resolia els trencaclosques de les comptabilitats municipals era, al cap i a la fi, l'única persona capaç de tractar amb el rei les qüestions de préstecs i serveis a la monarquia, sempre doblats d'emissió de censals. Àdhuc els catorze prohoms del quitament depenien de la seva voluntat, car fou ell qui manta vegada els nomenà.

»El problema radica a precisar en quin moment assistim al canvi evolutiu total del racional que reeixí, finalment, a prendre el poder municipal. És difícil d'assenyalar una data cronològica, però, evidentment, el procés s'efectuà de llarg a llarg de l'ampla gestió de l'omnipotent racional Guillem Çaera, que ho fou ininterrompudament des del 1456 fins al 1477, amb la característica de ser un cas insòlit en la història municipal. Són vint-i-un anys que exercí el càrrec de forma anticonstitucional, car els furs insisteixen en el fet que la duració màxima difícilment pot ultrapassar el trienni. Conegut pels seus contemporanis com el Don Álvaro de Luna valencià, Çaera governà en la ciutat i àdhuc en el regne amb més atributs que no cap governador general. I és molt possible que la llarga guerra catalana (1462-1472) obligués el rei a despreocupar-se relativament dels afers valencians i els confiés al seu racional, conseller àulic més que no oficial reial. I fins a tal punt arribà a prendre importància el càrrec que, per proveir-lo, hom acostumà a posar-lo a la venda al millor postor. Evidentment, una pràctica similar suposava, de vegades, uns ingressos substanciosos per a les arques reials, però desvirtuava així mateix la recta designació d'aquest ofici, que podia anar a parar —com efectivament s'esdevenia— a mans d'uns desaprensius carregats de cabals que, ràpidament, devien compensar llur dispendi anterior amb mitjans poc ortodoxos. I és que els diners bestrets al rei per a l'obtenció del racionalat, per bé que actuessin de fiança, eren molt febles comparats amb les quantitats tretes fraudulentament del municipi valencià. L'estudi posterior dels diversos racionals que s'hi anaren succeint durant l'època del Rei Catòlic no farà sinó confirmar aquestes idees prèvies».

I aquest estudi el vaig fer fil per randa des de Bernat de Penaroia (1477) fins a la regència de Francesc Conill (1514), passant per tota la sèrie de racionals que el lector pot veure en els documents aportats. Veurà també els moments de crisi més importants després de demanar la insaculació en 1482 resolta, sense concedir-la, amb el final de Penaroia i el nomenament de Pelegrí; en 1486-1487, en les denúncies contra Bernat Català —que

arriben a parlar d'una ciutat gairebé de barris baixos—; en 1503, amb el cessament de Gaspar Amat, enmig d'una carestia de blat immensa, i el cas potser més conflictiu de la constant corrupció amb Joan Figuerola i les seves ramificacions fins i tot en la banca privada de Torres i Fores, que va fer fallida a la tardor de 1511. Després la problemàtica continuaria durant tres llargs anys per a començar a arreglar-se, amb dimissions del racional, judicis als implicats i nomenament a València, gairebé com a comissari del rei, de l'home fort de la monarquia: mossèn Lluís Joan. Al cap i a la fi fins i tot en la meva *València en la crisi del segle xv* es van descriure els esdeveniments de maig de 1516 amb el retorn d'intents —aconseguits ara momentàniament— d'acabar amb la *ceda*, i elegir jurats i nou racional poc després de la mort de Ferran II aprofitant el buit de poder que suposava l'estranya —aleshores— monarquia habsburguesa. Tot això, inclòs el descobriment del racional, era desconegut quan vaig escriure aquestes pàgines i tot això, anys després de la *València en la crisi del segle xv*, portà òbviament a posar en marxa investigacions cronològicament anteriors a l'època de Ferran II que eren necessàries i lògiques i ratificaven l'evolució assenyalada.

Ara bé, dit això no pot sorprendre que la *València en la crisi del segle xv* investigués tota la part econòmica insistint sobretot en dos eixos: el del proveïment de blat i secundàriament de carns, i el dels emprèstits a la monarquia que es van multiplicar geomètricament al llarg del regnat de Ferran II. Un i altre poden contemplar-se en documents d'aquest llibre, tot i que vull dir la raó per la qual determinats contractes d'emprèstits no he pensat publicar-los. Existir és clar que existeixen i els tinc, però no he cregut que fessin tanta falta. Cal no oblidar que entre 1951 i, sobretot, 1954 Francisco Sevillano Colom publicà dos articles llargs —el més important a la revista *Hispania*, número 57— que tractaven un alt percentatge d'aquests emprèstits. El ja desaparegut arxiver de l'Arxiu de la Corona d'Aragó no va trobar els emprèstits un per un. No era aquesta la seva finalitat. Va trobar un *Bilance* de tots aquests emprèstits que en 1570 encara devia la monarquia a la ciutat i que el rei buròcrata Felip II manà reunir i conèixer, malgrat que es parlés de cadascun d'ells sintèticament i no en detall. Però aquella síntesi estava ben feta i en no gaires pàgines Sevillano Colom —va ser l'única investigació autènticament valuosa que hi havia sobre el regnat de Ferran II a València abans de 1973— publicà tots aquests documents: dues pàgines com a

molt per emprèstit quan la presentació dels contractes en tots els seus ítems hagués multiplicat com a mínim per deu els detalls de cada emprèstit.

Ara bé, el fons de Sevillano és correcte i no cal anar més enllà ja que les dades importants estaven totalment registrades en aquell *bilance*. Era aquesta una font tan rica i tan excepcional, per la seva agrupació i facilitat de trobar un bon material investigador, que molts historiadors voldrien veure-la repetida en els seus estudis. Per això crec que no cal insistir i només he posat algun contracte, un concretament perquè Sevillano no el té. O més ben dit, no apareix en el *Bilance* perquè aquell emprèstit ja s'havia retornat abans de la confecció de la síntesi ordenada per Felip II. És un cas que obliga a una pregunta amb resposta negativa. No tots els diners deixats per València a Ferran II hi són en aquest *Bilance* i conseqüentment cal estudiar aquells que es prestaren i es tornaren. Pocs, això no obstant. És més, els emprèstits era una forma d'avançar diners però n'hi havia d'altres com, per exemple, el pagament de tropes en les fronteres del Rosselló i la Cerdanya, qüestió que també es troba en la documentació. També hi havia retards en el cobrament d'impostos, de manera que s'havien de cercar solucions a un problema que sovint s'eternitzava en anys: els serveis votats a les Corts, com es pot veure en documents aportats. I només l'emissió de censals solucionava la papereta però tornava a incrementar el deute.

Atès que esmento Sevillano, crec que és obligat citar aquells títols —mínims— que d'alguna manera existien abans de la *València en la crisi del segle XV* i sobretot del regnat de Ferran el Catòlic, que —insisteixo— pràcticament estava en blanc. Els citaré per ordre alfabètic i després faré comentaris a alguns d'ells i a alguna obra que, tot i que s'ha publicat molts anys després de la pròpia *València en la crisi del segle XV*, el seu autor sembla viure o pensar com es feia en la dècada dels anys cinquanta del segle XX a la nostra ciutat. Començo pels títols insistint que és una selecció de la mateixa bibliografia que jo vaig publicar al final del meu llibre en 1976. Ja he dit abans que, deliberadament, com que es tracta d'un recull documental, aquí no esmento cap títol nou.

BALLESTEROS GAIBROIS, M., *Valencia y los Reyes Católicos (1479-1493)*, 2 vols., València, 1943-1944.

BENEYTO PÉREZ, J., "Regulación del trabajo en la Valencia del Quinientos", dins *Anuario de Historia del Derecho Español*, VI (1930), pp. 183-310.

CARRERES ZACARES, S., *Los jurados de Valencia y Luis de Santángel.* València, 1963.

Dietari del capellà d'Anfos el Magnànim, introducció i transcripció per Sanchis Sivera, València, 1932.

DUALDE SERRANO, M., *Fori antiqui Valentie,* Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Madrid-València, 1950-1967.

DUALDE SERRANO, M., "La misión moralizadora del lugarteniente general Juan de Lanuza en el reino de Valencia", dins *Estudios de Edad Media de la Corona de Aragón*, V (1952).

DUALDE SERRANO, M., "Las Cortes valencianas durante el reinado de Fernando e Isabel", dins *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos,* LVIII (1952).

Fori regni Valentie, imprès per Joan de Mey, València, 1547-1548.

PILES ROS, L., *Apuntes para la historia económicosocial de Valencia durante el siglo XV,* València, 1969.

SEVILLANO COLOM, F., *Préstamos de la ciudad de Valencia a los reyes Alfonso V y Juan II (1426-1472).* Institución Alfonso el Magnánimo, València, 1951.

SEVILLANO COLOM, F., "Las empresas nacionales de los Reyes Católicos y la aportación económica de la ciudad de Valencia", dins *Hispania,* LVII (1954).

VILLALONGA VILLALBA, I., *Los Jurados y el Consejo. Régimen municipal foral valenciano,* València, 1916.

Tret del *Dietari,* que és una crònica del segle XV, dels *Fori* del segle XVI i que han estat estudiats diverses vegades i del darrer títol de Villalonga Villalba, un resum d'una tesi doctoral seva de la primeria del segle XX però que estava escrita amb seny, la resta d'autors gairebé tots pertanyen a una mateixa generació i comparteixen unes idees bastants semblants en una època que viu els primers anys del franquisme i que s'allargà durant dècades en la nostra ciutat i país. Això no obstant cal distingir entre l'obra de Carreres Zacares, que alguna cosa aporta sobre Santàngel, els treballs de Sevillano, al qual li va caure el miracle d'un registre on hi eren molts dels préstecs donats als Trastàmares en el segle XV, i algun estudi gremial com el de Beneyto Pérez, virreinal com el de Dualde Serrano o econòmic com el de Piles Ros. Però, a part d'algun apunt, res més, malgrat l'amplitud del treball de Beneyto per a tot el segle XVI i escrit en 1930.

Amb tot això no es podia fer absolutament res que s'assemblés a una mínima erudició de síntesi, per no parlar d'interpretacions. Això no obstant, aquests historiadors pensaven que podien construir un edifici, petit o gran, però de bona acollida. Comencem a parlar de Ballesteros Gaibrois, i de quina manera ho va fer ell en aquella conferència d'inauguració del curs acadèmic de 1943-1944. Amb presumpta humilitat l'eminent professor deia sobre el seu treball que "no quiere esto decir que el tema de nuestro discurso sea enjuiciar engoladamente la aportación valenciana a los difíciles tiempos de la formación de la unidad, ni que nos elevemos a entrever las grandes líneas de la política de los Reyes Católicos con respecto a Valencia, quede esto para otra ocasión. He creído mucho más elocuente para todos —y más aleccionador— el buscar la pequeña historia de los diversos Reales del rey, de la inquietud por el dinero para adquirir objetos y vituallas, de los modestos trageneros que de Valencia a todos los puntos de la península incansablemente llevaban cosas a los monarcas, de las pequeñas preocupaciones por los conflictos locales, solucionados por el rey, de las fiestas y alimares por el gozo de una nueva conquista, de las grandes preocupaciones por el estado de la salud de los reyes y de sus familiares..." (p. 11). "La revisión de los documentos que han servido de base a los capítulos que siguen nos ha producido goces intelectuales sin cuento, como resumen de todos ellos podemos exclamar con admiración: ¡Felices tiempos los de Fernando e Isabel que resisten sin menoscabo una minuciosa investigación de sus papeles más íntimos sin permitir siquiera el asomo de una duda en cuanto a limpieza de gestión o de procedimiento! No todos los países pueden exhibir una tan limpia ejecutoria..." (p. 12).

Veritablement, no sé quin goig intel·lectual pogué produir a Ballesteros Gaibrois aquest treball, tampoc no sé com pogué dir que "la historia de Valencia ha sido, asímismo, cuidadosamente investigada y gran número de los años que la integran durante siglos han salido ya a la luz..." (p. 10). Bé, en realitat sí que sé com ho pogué dir. Quatre anys després de la guerra civil, en la ja no dictadura sinó en la repressió més salvatge del franquisme i en la qual gran part dels intel·lectuals se'n varen anar fora, té una certa justificació tanta bajanada: la que es veu mirant l'índex d'aquest llibre al voltant de "los servidores y el rey, del rey y los servidores, del afecto a la real familia, de las aficiones reales, de los animales feroces, pavos reales, caza y sus accesorios, real vestuario, medicinas y perfumes de la real mesa..." (vol. II, p. 87).

Al cap d'uns anys, entre 1951 i 1954, l'arxiver Sevillano va obrir una mica el panorama econòmic, com ja he assenyalat, amb conclusions gairebé divertides —si no foren esbiaixades— pel seu caràcter imperial. Sevillano conclou: "Valencia estuvo en esta ocasión, como en muchas otras anteriores y como lo seguirá estando más tarde, a la altura de la responsabilidad histórica que le imponía su riqueza y su fama de Leal y espléndida, fama bien probada por la frecuencia y largueza con que desataba su bolsa para menesteres que estaban lejos de sus intereses locales y que trascendían a la alta política internacional de España, en esa coyuntura histórica en que se forjaba la personalidad nacional, en el crisol de la unión personal de los reyes, amasada con las ideas del Renacimiento de cultura, del conocimiento del Nuevo Mundo por ella descubierto y de la corriente de Cesarismo político, condiciones todas que preparaban a nuestra nación para la hegemonía en Europa y en el mundo en los dos siglos siguientes. En los cimientos del edificio construido por Fernando y por Isabel se halla el fruto del trabajo y de la inteligencia de los valencianos que a ellos aportaron su riqueza y su sangre..." (Sevillano, *Las empresas nacionales*... pp. 591-592). Amb aquestes conclusions, evidentment la millor revista per a publicar-les era la *Hispania* de 1954.

En realitat, els historiadors valencians, fins aleshores, i encara més tard, no passaven d'aquesta situació i deixaven el període de Ferran el Catòlic gairebé desconegut. Tant fou així que, quan jo començí la investigació que portaria anys després a la meva tesi doctoral, en els primers mesos quedí ben decebut. I em vaig queixar al meu mestre Joan Reglà que va aconseguir animar-me altre cop. Però encara vaig trigar temps per arribar a descobrir qüestions importants, per adonar-me que la ciutat i el regne de València, tot i la seva possible esplendor, mostraven veritables signes de preocupació. Crec que he estat el primer a presentar raons que expliquin que a la nostra ciutat també hi havia ombres més enllà de llums brillants, gairebé mítiques. Per a mi era l'única manera amb la qual es podia interpretar la revolta posterior de les Germanies del regne.

Des d'aleshores han passat molts anys i ensopego en el 2000 amb una obra publicada per Álvaro Santamaría en dos volums: *El Consell General de Valencia en el tránsito a la modernidad* i *Corpus documental para la investigación del Consell General de Valencia en el tránsito a la modernidad*. Álvaro Santamaría evidentment coneix la *València en la crisi del segle xv*, títol per a ell menys

optimista que tot el que fins al 1976 s'havia dit sobre València. A més d'esmentar-me, Santamaría arriba a acceptar que a València hi havia clarobscurs i evidentment les ombres les coneixia per mi. Però aviat Santamaría, que va néixer a Borriol el 1917 i es va convertir en un gran treballador de la història i un home que connectà amb el medievalisme valencià dels anys cinquanta, es va oblidar de les ombres i de qualsevol possible mite. I conseqüentment, després d'esmentar, no per a bé, l'esperit revisionista dels darrers anys, i penso en prop de quaranta, diu: "comprendo que materia tan compleja y de tantos matices como la valoración de la ciudad de Valencia en el siglo XV, suscite naturales disensos; lo que no comparto es la tendencia a indagar los hechos históricos desde presupuestos conceptuales o ideológicos del presente, con el afán de contribuir a transformar y a configurar el futuro; y no lo comparto porque es susceptible de inducir a interpretaciones deformadas de la realidad analizada, y porque entiendo que el cometido del historiador no es transformar el presente sino aproximarse con objetividad desde el presente, en función del presente, puente entre pasado y futuro, a explicar y sobre todo a comprender el pasado..." (*El Consell*... p. 18).

"No es el caso de magnificar el siglo XV valenciano, ni de desmitificar lo que no está mitificado..." (p. 19). I evidentment sembla que Santamaría tingui raó, fins i tot quan ataca diverses tendències. La documentació en algun moment pot donar-li la raó. Sempre la dóna si se sap manipular-la i presentar allò que convé i amagar el que no convé. En aquest sentit Santamaría expressa una sèrie d'afirmacions de València en distints moments. Així, en 1494 Ferran II va dir: "«València pot pagar e fer totes les galeres ab maior facultat... que no Barcelona ni Mallorques». Pero en 1496, los jurados le decían al rey: «la ciutat de Valencia... jamay ha fallit, ans continuament sta prompte en lo servey de Maiestat del senyor rey, així en lo encarregament de censals com en servir a sa altesa, aixi com es fet per lo temps passat». Y en 1516, cuando el rey había fallecido, los jurados recordaban a la cancillería real: «darrerament (Valencia) ha feyt molts serveys, mes que ninguna altre ciutat de aquests regnes (de España) al Catholic rey don Ferrando»" (*El Consell*... pp. 20-21). Evidentment, aquests parèntesis, que no hi són en aquestes cites documentals, els escriu Santamaría. Cal afegir que les frases són escollides sense explicar el perquè d'aquestes afirmacions, sense parlar del seu entorn. Per exemple, ¿què volen els jurats de 1516, què hi ha darrere d'aquestes paraules?: negar-

se a donar més diners o demanar-li alguna cosa a la monarquia potser enmig de la problemàtica que esclata en aquest any?

Això no obstant, Santamaría, emocionant-se amb aquests fragments documentals, es fa algunes preguntes *objectives*, investigant —lògicament— el passat des del present i volent conèixer —ell ho diu— només el passat. Referint-se als textos d'abans pregunta Santamaría: "¿Afirmaciones formales vertidas trivialmente al hilo de la oportunidad? En absoluto. Afirmaciones rigurosas y objetivas, que se reiteran en el decurso de los tiempos, coherentes con la constante histórica de la solidaridad de Valencia y del reino de Valencia con la Corona de Aragón y con la monarquía española. Solidaridad que sigue vigente y operante en nuestro presente, en la España de las autonomías, como legado histórico secular, y que es de esperar, es de desear, perdure en el futuro... la solidaridad, que no el ánimo sumiso, de Valencia, era compatible con el sentimiento operante de valencianidad..." (*El Consell*... p. 21).

Quina objectivitat la de Santamaría! Tot i que amb molts més treballs la perspectiva de Santamaría sembla recordar la de Ballesteros Gaibrois o la de Sevillano Colom. Sempre havia pensat que la història no es repetia mai, però hauré de començar a creure que m'equivoco, que la història és un cercle tancat i repetitiu com afirmava Giambattista Vico a inicis del segle XVIII. Però no, la història no es repeteix, de vegades qui es repeteixen són alguns historiadors que han perdut la memòria històrica de la seva pròpia vida en el passat o bé la volen conservar tal qual era aleshores. Perquè el *Corpus Documental*, aquest segon volum de Santamaría, és bastant feble. No passa de cent vint-i-tres documents des de 1310 a 1520. Només són documents de l'Arxiu Municipal de València sigui de manuals de consells o de lletres missives, menys de cartes reials. Perquè hi ha poques a la ciutat comparativament parlant. Per a res surt l'Arxiu de la Corona d'Aragó, on se situa l'àmplia Cancelleria Reial de la monarquia, i aleshores poc es poden conèixer les respostes del rei a les peticions i als esdeveniments de València. A més, Santamaría oblida o no sap la de vegades que la ciutat amaga coses i no deixa que determinats visitadors reials puguin veure els llibres de les seves comptabilitats. Hi ha molts casos així, el rei s'enfada —com es veu en altres documents—, però si no es coneix la Cancelleria Reial, mal assumpte.

Al darrere hi ha documents que ja citava en la meva *València en la crisi del segle XV* i que ell incorpora. Aquesta obra per

mi és tan poc important que no assenyalaré quins documents són. Tant dóna! Perquè hi ha una cosa claríssima. Ell, que en algun cas a través meu coneix coses de la corrupció valenciana, qualificant aquest autor de "puntual y vehemente" (*El Consell*... p. 173), pràcticament poc l'esmenta i només surt un document pel qual els jurats sol·liciten la presència de Gaspar Amat en setembre de 1503. Poca cosa, molt poca cosa, però com es diu en castellà: "hay silencios que hablan", tenint present la continuïtat, no puntual precisament d'aquests afers, com pot veure's en tota la documentació aportada per mi en aquest llibre. Així sembla que no s'han de veure només les llums. D'altra banda jo mai vaig dir res contra l'esplendor valencià en el meu llibre. Vaig matisar-lo molt. Seria boig si no recordés l'art, la literatura i tantes altres qüestions més, econòmiques també d'aquella època important. Ara bé matisar-la en funció de fallides bancàries, corrupcions socials, compra de càrrecs públics no significa perdre *"la valencianidad"*. I cal afegir que fins i tot hispanistes francesos com Bernard Vincent -que publicaren el llibre: *1492: El año admirable-* no entenen com *"la más rica ciudad de la España cristiana... y el País Valenciano da muestras de ahogo"* (p. 82). És clar, a nivell de la península Vincent només llegeix castellà, sinó potser alguna cosa més hagués conegut.

Dit tot això crec que he d'acabar tot i que vull esmentar que hi ha documents que gairebé no he tocat però que els tinc. Són les qüestions comercials amb Gènova i Venècia i la Mediterrània, que sé que en alguns casos ara ja han estat estudiats, la conflictiva Inquisició i qüestions relacionades amb l'empriu i determinades viles que depenen de la ciutat de València. Perquè no tot es pot publicar: o mai acabaríem o acabaríem amb els recursos de l'editorial.

Al cap i a la fi aquest volum no és més que una selecció ampla, però selecció, de la innumerable documentació que hi ha a l'època de Ferran II i València, la ciutat més important i rica dels seus regnes, principats y senyorius patrimonials: en una paraula, de la Corona d'Aragó. Qui vulgui conèixer la seva història ja sap que existeix la *València en la crisi del segle XV*. També ha de pensar que el temps no passa en va, ni per aquest autor ni per altres que s'han apropat amb interès a aquests anys. Ara aquest llibre presenta tots el documents del meu volum II de la tesi doctoral de 1973 a més d'altres que van ser citats a peu de pàgina en la *València en la crisi del segle XV*, però no

van ser desenvolupats documentalment en el segon volum de la primigènia tesi doctoral. És més, qui miri els documents veurà que els regests són ben llargs, sintetitzant gairebé el text publicat. Se'n poden deduir dues raons: una, que a través d'ells el lector pot fer-se una idea d'aquella època bo i tenint present que no he posat documents perquè sí, sense més; l'altra, que documents amb aquests regests són publicacions que ha posat en circulació un autor que porta ja temps sobre el tema i mereix com a mínim ser citat si algú veu algun d'aquests documents.

FUNDACIÓ NOGUERA

FUNDACIÓ
NOGUERA

Arxius utilitzats i nota aclaridora

Pel que fa als arxius que s'han consultat són els següents, tenint present que no entro en les diverses sèries que existeixen en cadascun d'aquells i que el lector ja veurà.

— Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA). Són tots registres de Cancelleria.
— Arxiu Municipal de València (AMV). Són manuals de consells, és a dir actes municipals, lletres missives i lletres reials, o sigui les enviades per la ciutat o les rebudes a la ciutat.
— Arxiu del Regne de València (ARV). Majoritàriament són cartes que hi ha de registres de cancelleria, existents ja des del segle xv, de processos de corts, o de la governació.
— Arxiu de la Catedral de València (ACV).

Pel que fa a la nota aclaridora, ja sé que hi ha unes normes per a la publicació de documents. Però sempre he cregut que això prové més de l'àrea filològica que no de la històrica. Més encara, no sóc partidari de canviar res que s'ha escrit fa cinc segles i només he puntejat amb comes els documents perquè es puguin llegir millor. El que avui podríem dir faltes d'ortografia, paraules idèntiques que s'escriuen de distinta manera amb *h* o sense fins i tot en un mateix document, o noms propis que de vegades tenen algun petit canvi, tots són respectats tal qual. Al cap i a la fi l'escrivà va escriure-ho així i sempre he pensat que no s'ha de corregir. Per tant, només presento una transcripció paleogràfica sense cap afegitó ni correccions actuals.

FUNDACIÓ
NOGUERA

DIPLOMATARI

FUNDACIÓ
NOGUERA

1

1477, juny, 7. València

Després de la llarga permanència —prop de vint-i-un anys— de Guillem Çaera en el càrrec de racional, el Consell General, reunit multitudinàriament, escull —mitjançant una votació personal— Bernat Penaroia racional de la ciutat. A més, en el mateix dia juraren els consellers d'aquest any i s'asseguraren els capítols del quitament. En el jurament, el racional Bernat de Penaroia es compromet a no acceptar la continuïtat del càrrec més enllà d'un trienni.

AMV. Manuals de consells. Reg. 41-A, ff. 12r-17r.

Consell general per a fer racional per mort de Çaera

Anno a nativitate domini millesimo CCCCLXXVII die Sabbati septimo mensis junii fonch appellat consell ab crida publica a so de anaffil o de trompeta per veu den Pere Artus, trompeta publich de la ciutat de Valencia, e ab albarans tramesos al vespre proppassat als consellers, axi de generosos com de ciutadans, de parrochies, de officis e mesters e aiustat e celebrat en la sala del consell de la dita ciutat en hora de tercia vel quasi del dit dia de disabte, segons en la dita ciutat es acostumat celebrar consell, en lo qual foren los magnifichs justicia e jurats e honorables prohomens seguents.

FUNDACIÓ NOGUERA

Jurats

mossen Guillem Ramon Ciffre
en Pere Esplugues
en Johan Ferragut
mossen FFranci Amalrich
en Jacme de Fachs qui tenia loch del Racional
en Berthomeu Abat notari e sindich
mossen Pere Çanoguera
mossen Johan Valleriola
en Matheu Pujades
mossen Galceran Eslava
micer Guillem Estrader
micer Eximeno Ros
mossen Gracia de Monsoriu
en Pere Pelegri
en Miquel Andres
en Johan Stupinya
en Luis Argent
mestre Johan Ferrer
en FFrancesch Guixeres
en Ramon Esparech
en Marti Escola
en Luis Granulles
en Bernat Gil
en Noffre Monyoç
en Macia Leal
en Johan de Campos
en Guillem Modra
en Pere Johan
en Johan Pla
en FFrancesch Sala
en Gabriel Vives
en Andreu de Gallach
en Pere Maso
en Matheu Cirera
en Matheu Sanç
en Miquel Tomas
en Pere del Mas
en Bernat Oliver
en Miquel de Cammanyes
en Guillem Mir
en Berenguer Mercader, generos, justicia civil
en Johan Costa
en Johan Domingo
en Johan Conques
en Luis de Lorach
en Johan Balaguer
en Jacme Abello
en Anthoni Johan
en Perot Esplugues
en Luis Pereç
en Pere Alfonso
en Miquel Andres
en Pere Latonda
en Johan Forner
en Bonanat Marti
en Luis Orti
en FFrancesch Pereç
en Francesch Castellar
en Johan Terreres
en Bernat Marques
Nanthoni Rey
en Esteve Ayuç
en Lorenç Arbo
en Bernat Alsina
en Johan Sancho
en Pere Tarrago
en Johan Peyrats
en Simo Dagui
en Jacme Giner
en Miquel Navarro
en Pere Garcia
en FFrancesch cap de FFerre
en Luis Canyelles
en FFrancesch Trepat
Nandreu Valero
en March Crastellenes

FUNDACIÓ NOGUERA

en Narnau Luis Darynyo
en Anthoni Morer
en Luys Lombart
en Pere Garcia
Nandreu Pereç
en Damia Tolosa
en Bernat Dalmau
Nandreu Cantavella
en Vicent Pardo
en Johan de la Mata
en Berthomeu Marti
Nanthoni Vich
en Pere Sanchez
en Johan Lopiç
en Pere Bonfill
en Jacme Buyso
en Pere Diago
en Jacme Ponç
en March Falco
en Pere Seguer
en Pere Malers
en Luis Malet
en Pere Sebastia
en FFrancesch Camps
en Miquel Balle
en Bernat Fiveits
en Amador Exiz
Nanthoni Catala
en Johan Xarqui
en Johan Arnau
en Jacme Sisca
Nanthoni Bertran
en Pere Texeda
en Johan Benioch
en FFrancesch Tori
en Salvador Çabater
en FFrancesch Melos
en Johan Verdancha
en Johan Febabuix
Nanthoni Thora
Nanthoni Pereç
en Barthomeu de Lenvis
en FFrancesch Leopart
en Pere Bru

Essent axi ajustat e congregat lo magniffich consell fonch proposat en aquell per los dits magniffichs jurats que jatsia en lo present dia se celebras consell per necesitat urgent per fer eleccio de racional per mort del magniffich en Guillem Çaera que Deus haia, lo qual pochs dies ha que es passat de aquesta vida en laltra. E per quant es costum antigat que en lo primer consell ques celebra del any que comunament es lo primer ordenari la vigilia de Sant Johan deven jurar los consellers, elegirse los capitols del quitament. Donchs puix en aquest dia se celebra consell e es lo primer que primerament e ans de totes coses se exigisca e reba lo jurament acostumat dels consellers e apres se ligen los capitols del quitament. E, puix en consuetut antiga es axis deia fer, fonch propossat de la necessitat en lo dit consell per lo qual fonch delliberat que primerament, ans de procehir a fer alguns actes, juren los consellers e sien lests los dits capitols, lo qual jurament fonch lest e publicat sots lo seguent orde.

Juraments dels consellers

Vosaltres magniffichs, virtuosos e honorables prohomens del consell de la insigne ciutat de Valencia axi de cavaller e generosos com de ciutadans e dels officis e mesters e altres persones en aquesta magniffica caucio e spectacle, congregats e ajustats juran per nostre Senyor Deu e per la creu e per los Sants Evangelis de aquell per les mans de cascuns de vosaltres corporalment tocats en poder de mi Jacme Eximeno —notari dels magniffichs jurat e consell de la dita ciutat axi com a publica persona stipulant e rebent les dites coses e en nom, loch e veu de tots aquells de quis pertany e pertanyer pot e deu— que cascuna vegada que sera apellat e cridat consell e sereu demanats en aquell vendreu a la sala de la dita ciutat o en altre loch sis convendra lo dit consell demanar e convocar si donchs just impediment no tendrieu. E en lo dit consell donareu bons e leals consells segons Deu e vostres consciencies. E tendreu en secret totes e sengles coses que en lo dit consell seran proposades e determenades maiorment en acordar sentencia o sentencies o en altra manera se proposaran deures tenir en secret, salva empero tota vegada la fidelitat del Senyor Rey.

Juren los capitols del quitament

En continent publicat lo dit jurament sens divertir a altres actes e sens intermissio de temps foren lests los capitols del quitament, los quals deven jurar los magniffichs justicia, jurats, sindich e tot lo consell aqui ajustat e congregat prometent observar aquells juxta llur continencia e tenor a la letra sens alguna interpretacio. E foren manats legir e lests e donats a entendre e publicats los dits magniffichs justicia, jurats, sindich, advocats e tot lo dit magniffich consell e consellers de hu en hu posades les mans sobre los sants evangelis juraren los dits capitols del quitament, los quals son insertats en lo segon libre de consells e establiments del magniffich mossen Johan de Coloma escriva en la quarta ma en cartes CLXII en consell celebrat a II de dehembre del any Mil CCCCLXXIIII en lo qual consell fonch lohada la eleccio dels XIIII prohomens justadors del dit Quitament e encara los dits capitols novament ordenats segons en lo dit consell es larch contengut.

Proposicio per fer eleccio de racional per mort den Guillem Çaera

Item mes fonch proposat en lo dit magniffich consell per los magniffichs jurats, prenint la veu per aquells lo magniffich

en Johan Ferragut, ciutada jurat, que com la vespra de corpore Christi ara prop passada, ques contavem quatre del corrent mes de juny, lo dit magniffich en Guillem Çaera, que Deus haia, qui era racional de aquesta ciutat era passat de aquesta vida en laltra. E per quant la present ciutat no estaria be sens la presidencia de tal offici de racional per ço com recahen al carrech de aquell offici moltes coses, les quals de necessitat se convenen affer e comodament desempachar nos poden. E si noy era provehit resultaria en no poch deservey de la Reyal Maiestat e en gran dan de aquesta ciutat, maiorment per quant a la presidencia del dit offici pertany executar los deutors de la dita Ciutat, e huy tothom no ignora com sta la dita ciutat, proposavem ho al dit magniffich consell per quey provehis. Empero entre los dits magniffichs jurats era feta certa nominacio de persones notables e abtes a regir lo dit offici, les quals per provisio del magniffich consell foren nomenades e tengudes per aptes e sufficients per al dit offici, les quals son les seguents, ço es:

en Berenguer Marti de Torres
en Luis Alpicat
en Bernat de Penaroia
en Jacme de FFachs
en Anthoni Pellicer
en Ramon Berenguer
en Marti Escola
en FFrancesch Miro Valleriola

E feta lectura de la dita nominacio de persones ab alta e intelligible veu en plen consell per lo lochtinent del scriva dels magniffichs jurats e consell apellat en Jacme Eximeno, scriva del Senyor Rey e notari publich de la dita ciutat de Valencia e encara per tota la terra e senyoria del dit Senyor Rey, lo dit magniffich consell tenint ferm pressupost que eleccio de racional es devia fer de necessitat, jatsia hi hague XV vots en contrari que fer nos sen degues e cent e cinch vots que sen devia elegir. E per ço lo dit magniffich consell, mogut per algunes saludables consideracions e imitant les coses antigues que sempre tenen probitat e introduhides a intencio recta e santa, dellibera, ordena e stabli que la dita eleccio nos fes en plen consell, car podent-se veure e hoyr los vots que cascun conseller daria, seria cosa inductiva a mal volentes e preparativa a escandels e sedicions e nutritiva de iniquitats e zizanies. E encara per que los consellers no votarien en libertat. E per ço, seguint aquest bon orde e per tolre encara tota manera de sospita, fonch provehit, establit e ordenat per lo dit magniffich consell en lo modo seguent ques fes la dita eleccio de racional, ço es que lo sindich e subsindich ab lescriva se apartasen en lo cap de la sala en lo banch que esta contiguu prop la cambra de

consell secret quasi davant lo turment ab una taula de davant, en la qual fos posada la cedula de la nominacio de les dites huyt persones ab hun tinter e ploma. E que fos exigit jurament dels dits sindich e subsindich e escriva que be e lealment se haurien en lo quels era comes e manat, lo qual jurament de continent per aquells fonch prestat en virtut del qual prometeren que, ni de paraula ni de senyal de hull ni de gest no dirien a nengu que donas son vot specifficadament, sino cascu tingues libertat segons Deu e sa consciencia donar lo vot a la persona que li paregues fos bona per al servey de Deu e del Senyor Rey e per profit e utilitat de la cosa publica e abte per regir lo dit offici. E fet lo dit pressupost tots los del consell de hu en hu anaren a fer son vot exigit, empero primerament ans de totes coses, de cascu ans que votas jurament que be e lealment se hauria en donar son vot segons Deu e llur consciencia. E aixi, enseguint lo dit orde, fonch delliberat per lo dit magniffich consell que aquella persona de les dessus nomenades, qui mes veus e vots tingues, fos eleta de continent en racional de la dita ciutat a temps empero de tres anys e nomes començant a contar lo trienni del dia de San Johan primervinent que es en lo present mes de juni per que es dia molt senyalat e festa tan singular e solemne. E, recollegits los vots de tots los del dit consell en la forma e manera dessus comemorada, los dits sindich e subsindich e escriva retornaren en lo dit consell e fet scilenci fonch refferit al dit magniffich consell com, lo que per ordinacio e manament de aquell era stat ordenat, es fet e si plahia al dit consell que fossen publicats los vots que exigits havien fonch respost en unitat e concordia que en nom de Deu fossen publicats. E de fet en Jacme Eximeno lochtinent del escriva ab alta e intelligible veu publica en plen consell los vots de cascu dels nomenats en la dita cedula. E fonch atrobat cascu tenir les veus designades en lo memorial deius scrit, ço es:

en Berenguer Marti de Torres haver e tenir quaranta cinch veus
en Luis Alpicat, no nenguna
en Bernat de Penaroia, setanta set veus
en Jacme de FFachs, una
en Anthoni Pelicer, quatre
en Ramon Berenguer, no nenguna
en Marti Escola, una veu
en FFrancesch Miro Valleriola, una veu

Eleccio de racional del magniffich en Bernat de Penaroia

E lesta la dita publicacio en continent lo dit magniffich consell, juxta la dita concordia per aquell feta, elegi e nomena per racional de la ciutat de Valencia lo magniffich en Bernat de Penaroia, ciutada, axi com aquell qui fonch atrobat tenir mes veus e vots absent axi com si fos present ab totes aquelles qualitats, honors, preheminencies, salaris, esdeveniments al dit offici pertanyents a temps empero de tres anys primer vinents e no mes avant, començant lo dit trienni a contar del dia de Sant Johan primer vinent que es en lo present mes de juni per que es dia tan senyalat e festa tan singular e solemne. En aquesta manera e no en altra lo dit magniffich consell fa la dita eleccio per al dit temps de tres anys en persona del dit en Bernat de Penaroia, lo qual jure ultra lo jurament acostumat que, passat lo dit trienni encara quey sia elegit per a mes temps dels dits tres anys, no usara del dit offici. E, per provehir a totes les dites coses, ara per lavors lo dit magniffich consell revoca del dit offici al dit en Bernat de Penaroia.

E, publicada la dita deliberacio e electio en la forma dessus dita, fonch trames per lo dit magniffich en Bernat de Penaroia, restant empero lo consell ajustat. E a poch instant aquell per ordinacio e manament del dit consell entra en la sala de la dita ciutat hon lo dit consell era congregat e ajustat e fonch per aquell notifficada la sua elleccio ab les condicions e calitats dessus dites, lo qual ab moltes accions de gracies accepta lo dit offici. En continent sens divertir a altres actes e sens intermissio de temps feu lo jurament acostumat en presencia de tot lo consell en poder e mans del magniffich en Berenguer Mercader, generos, justicia en lo civil, de la dita ciutat, seent en la presidencia de son offici acompanyat dels magniffichs jurats, sindich e de tot lo consell, lo qual jurament per lo dit en Jacme Eximeno, notari lochtinent del scriva dels magniffichs jurats e consell de la dita Ciutat, fonch publicat sots lo seguent orde.

Jurament del racional

En Bernat de Penaroia novament elet en racional de la ciutat de Valencia ab les condicions e calitats dessus dites acceptant lo dit offici ab moltes accions de gracies, segons elegit es, e constituhit personalment en presencia dels magniffichs jurats e de tot lo consell en poder e mans del dit magniffich en Berenguer Mercader, generos justicia en lo civil de la ciutat de Valencia, jura per nostre Senyor Deu e per la creu e per los sancts evangelis de

aquell davant aquells possats e per les sues mans corporalment tocats que tendra e observara en tot e per tot les coses en los seguents capitols contengudes, les quals li foren lestes e declarades singularment e distincta segons ques segueix.

E primerament jura que en lo dit offici de racional se haura be e lealment e curosa per tot son poder e a bo e sa enteniment en proffit de la cosa publica de la dita ciutat.

Item que a cascun clavari general e particular de la dita ciutat se regonexera de compte gros e grosseiaran almenys de quatre en quatre mesos.

Item que no dara loch ne consentra que per si ne per altra persona la moneda de la dita ciutat sia amprada, convertida o mesa en altres affers sino tansolament en los affers de la universitat de la dita ciutat.

Item que cascun any en lo dia que dels comptes de la juraderia e claveria de la dita ciutat se fara relacio, dira, e declarara als jurats e a altres que ab ell seran asistents als dits comptes e puix una e moltes vegades als jurats e al sindich totes e sengles restes e deutes que ell sabra e trobar pora que sien degudes e deguts a la Ciutat per tots e qualsevol oficials e persones axi iusticies, mostaçaffs, clavaris, obrers, missatgers e imposidors com altres qualsevol officials e persones. E que dara tot loch e cura en quant sia en aquell a cobrar e haver les dites restes e aquelles e aquells convertir en quitar e pagar censsals e deutes e o altres affers de la dita ciutat e no en altres negocis, si e segons es dispost e ordenat juxta la mente dels capitols dels quitaments.

Item mes jura de no prestar los draps de raç e bancals de la dita ciutat juxta forma del establiment sobre aço ordenat per lo consell de la dita ciutat.

Ultimament jura que no tendra ni usara del dit offici de Racional sino per lo temps dels dits tres anys al qual es elegit com ara per lavors lo dit consell lo ha per revocat del dit offici passat lo dit temps, segons dit es en la delliberacio del dit consell. E si era cas per qualsevol causa, era refermat e tornat per eleccio o en altra manera qualsevol en lo dit offici promet en virtut del dit jurament que no usara ni acceptara lo dit offici ni procurara hi sia tornat per via directa e indirecta. E totes e sengles coses dessus dites sanament e a bona fe sens art e mal enguy promes e jura singula suis singlis refferendo tenir e observar si Deus lo ajut e los Sants evangelis.

Confirmacio dels officis de batles e procuradors de Gandia e del Puig en persones de mossen Guillem Ramon Cifre e den Johan Ferragut.

Item mes fonch propossat en lo dit magniffich consell per los dits magniffichs jurats que com per mort del dit magniffich en Guillem Çaera vaccaven, sens loffici de racional del qual jay es provehit, dos officis, ço es procurador general e balle de la vila de Gandia e la ballia de la baronia del Puig dels quals dos officis yr per los dits magniffichs jurats e per lo honorable sindich ne fonch feta eleccio, ço es de la procuracio general e ballia de Gandia en persona del magniffich mossen Guillem Ramon Cifre, jurat, e de la ballia de la baronia del Puig en persona del magniffich en Johan Ferragut, ciutada e jurat a temps empero de tres anys notifiquenho al magniffich consell per quell dellibere lo que li sia plaent.

E oyda la dita proposicio en continent lo dit magniffich consell en unitat e concordia, havent per grata e accepta la dita eleccio, loha e aprova per lo dit temps de tres anys com a ben feta en persones notables e pertinents aptes per a regir los dits officis. Testimonis foren rebuts a les dites coses los honorables en Bernat Jorba, en Johan Eximenes, en Johan Tristany e en Berthomeu Monço, verguers.

2

1477, juny, 7. València

A més d'aquesta carta a Joan II els jurats valencians també en van escriure una de semblant a Ferran, el seu futur successor i ja rei de Castella (f. *43r). A Joan II, els jurats li notifiquen la mort de Guillem Çaera i, enmig d'una declaració per la qual manifesten que són les noves autoritats, li comuniquen l'elecció de Bernat Penaroia com a nou racional de València.*

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 28, f. 43r.

Serenissimo Senyor.

Ab altra letra havem scrit a vostra Magestat de la mort den Guillem Çaera, qui fonch racional de aquesta vostra ciutat, e per quant som novament entrats en lo offici de jurats ans mancat la companyia del dit en Guillem Çaera, qui tenia noticia de tots los fets de aquesta vostra republica. E per mort de aquell trobam e sentim tantes congoixes e no esser les gents pagades de les pen-

sions de censals e trobam la ciutat en tanta necessitat de deutes deguts, que no podiem socorrer a cosa alguna, e per esser tota la negociacio en materia de aquestes e dates e rebudes de aquesta vostra ciutat. E, tot aixo se sguarda en lo offici de racional, per soccorrer e ajudar nos es stat vist fer e elegir racional, lo qual en lo consell general e en lo dia de huy celebrat es estada feta eleccio del dit offici en persona den Bernat de Penaroia, ciutada de aquesta vostra ciutat, en lo qual esperam aquesta ciutat sera ben servida a lahor e gloria de nostre Senyor Deu e servey de vostra Magestat, la qual nostre Senyor Deu conserve ab augment destat ab longa vida. De la vostra ciutat de Valencia a VII de juny Mil CCCC LXXVII.

Senyor
De Vostra Maiestat humils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce
Los Jurats de Valencia

3

1477, juny, 15. València

Responent a una lletra de Joan II, en la qual aquest recomana Berenguer Martí de Torres per al càrrec de racional, vacant d'ençà de la mort de Çaera, els jurats valencians assenyalen que només al Consell General, en sessió plenària i amb vots individualitzats, correspon l'elecció. Davant d'anteriors interferències monàrquiques, reviscola ara un esperit pseudoliberal, representat en la persona de Bernat de Penaroia, el nou racional electe.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 28, ff. 45r-46r.

Serenissimo Senyor.

Una letra de vostra Magestat, data en Barchinona a VIIII del present mes de juni, havem rebut a XIIII del dit mes hora ben tarda ab la qual nos significa la vostra excellencia la voluntat sua circa la eleccio de ofici de racional de aquesta ciutat vostra esser en la persona den Berenguer Marti de Torres. E com ab altres letres havem escrit a vostra excellent Senyoria havem trobat aquesta vostra ciutat tan apressa e congoixada de deutes e de altres congoixes que estar aquella dita ciutat sens racional era total destruccio de aquella e dilatar la dita eleccio era de gran dan; per lo que ocorre se ha de fer e havem trobat e trobam

que la eleccio de racional se fa e se ha de fer en plen consell de aquesta vostra ciutat. E qui mes veus ha a aquell pertany lo dit offici. E axi per satisfer a la necessitat occorrent tenguem consell general proposant en aquell la eleccio fahedora per al dit offici de racional. E jatsia alguns fossen de parer e oppinyo no deures fer racional, empero tot lo consell fon de parer e oppinio se fes racional, tenint aquell offici per necessari a la cosa publica tots votant e dient que aquell fos elegit publicament e que cascu donas son vot, no volent remetre la eleccio fahedora a nosaltres jurats. E axi, inseguint lo delliberat en lo consell, foren propossats en unitat e concordia per al dit offici de racional les huyt persones seguents: primo en Berenguer Marti de Torres, en Jacme de Fachs, en Luis Alpicat, en Bernat de Penaroia, en Anthoni Pellicer, en Marti Escola, en FFrancesch Valleriola e en Ramon Berenguer. E volent procehir a la dita eleccio per part de mossen Luis de Montagut e en Muntagut de Muntagut, germans, fonch posada en lo dit consell una scriptura deduhint ab aquella en lo dit en Berenguer Marti de Torres no podia esser proposat axi com per la dita scriptura vostra excellent senyoria pora veure, trellat de la qual a vostra excellencia trametem. E no obstant la dita scriptura per lo dit consell fonch procehit a la dita eleccio volent lo dit consell, que cascun votas en libertat. E axi al altre cap de la sala, molt luny don era lo consell fonch mesa una taula, la qual tots los del consell jatsia fos luny ho podien veure hon era lo paper dels nomenats per al dit offici, ab una ploma e tinter e prop la taula lo sindich, escriva e sotsindich que estaven mirant que cascu ab tota veritat sens dir los res donas son punt e son vot a qui volgues dels nomenats per al dit offici e cascu dels dits consellers, ans de donar lo dit vot, feyen sagrament sobre los sants quatre evangelis que dirien son vot a qui millor e pus util los apparegues per al dit offici e a la cosa publica. E fets los dits vots trobam que en Berenguer Marti tenia XXXXV vots e lo dit en Bernat de Penaroia LXXVII, e los altres nomenats, ço es en Anthoni Pellicer quatre vots, en Luis Alpicat no nengu, en Jacme de Fachs, hun, en Marti Escola hun, en FFrancesch Miro Valleriola, hun, e en Ramon Berenguer, no nengu. E en la dita forma lo dit en Bernat de Penaroia es estat elet al dit offici de racional per lo qual esperam lo dit offici sera ben regit e administrat a tot servey de vostra reyal maiestat e util e proffit de aquesta vostra ciutat. E axi senyor molt excellent es estada feta la dita eleccio, la qual no esta en ma de jurats

ne de offici de jurats fer lo que volen, mas de consell e de les mes veus del consell, car qualsevol dels jurats no es mes que un sols conseller, sols tenir la presidencia e autoritat del offici, per que senyor molt excellent la eleccio del dit offici es estada feta a temps de tres anys tantsolament e ab jurament de no usar pus del dit offici dels dits tres anys e passats aquells lo consell lo te, ara per lavors e lavors per ara, per revocat e es estada feta la dita eleccio segons que es acostumat fer en aquesta vostra ciutat. E per privilegis e establiments e ordinacions de aquella se deu fer, demanam de gracia e merce a vostra real Maiestat no vulla pendre a molestia e enuig la dita eleccio, car esperam en ell e tal es nostra intencio que vostra Maiestat ne sera be servida en tot lo que sia faedor per aquell e, fent aço vostra excellent senyoria, servara los establiments[1] e libertats, privilegis e bons usos atorgats aquesta ciutat. E nosaltres vos ho tendrem a singular gracia e merce. E conserve Deu vostra Senyoria en felicitat ab longa vida. De la vostra ciutat de Valencia a XV de juny Mil CCCCLXXVII.

Senyor
De Vostra Maiestat humils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce
Los Jurats de Valencia

1. *Repetició del text que es dóna al document original:* e ordinacions de aquella se deu fer, demanam de gracia e merce a vostra reial Maiestat no vulla pendre molestia e enuig la dita eleccio car esperam en ell e tal es nostra intencio que vostra Maiestat ne sera be servida en tot lo que sia fahedor per aquell e fent aço vostra excellent senyoria servara los establiments.

4

1477, juny, 23. València

Els jurats de València escriuen al rei de Castella, Ferran, que encara és el successor del seu pare Joan II, per a demanar-li autorització per a poder comprar blat a Andalusia. Aquest serà un problema que ve d'abans i marcarà tot el regnat de Ferran II. A més, els jurats comuniquen al seu futur senyor la mort de Çaera i l'elecció de Penaroia com a racional de València. Es congratulen també dels fets favorables en la guerra civil castellana.

AMV. Lletres missives. Reg. g³ 28, ff. 47v-48r.

Al serenissimo e excellentissimo Senyor lo Senyor Rey de Castella e de Leo, de Sicilia e de Portogal e primogenit darago.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Per quant al offici de nosaltres principalment incumbeix entre les altres coses tenir aquesta tan insigne republica e la contribucio de aquella ab alguna sufficyencia e abundancia de vitualles. E jatsia, ab totes les experiencies humanes que podem, treballam per totes les vies a nosaltres possibles fer provisions de forments per que ab contactes per que aquesta tant populosa ciutat no vinga alguna pernuria estretura. E per letres e avisos de mercaders havem sentit que en la provincia de Sivilla, que es en aqueix vostre regne de Castella, carreguen grans navilis de jenovesos per portar forment e fornir la ribera de Jenova e forsa, perque la anyada en algunes provincies es falta e no dona lo ques esperava, dubtant nos que no vinguessen per les coses dessus commemorades en alguna congoixa. Per tant suplicam vostra excellencia que, havent per revocada la treta e licencia de carregar davant tots altres, e tenim esperança en la benignitat e virtut de vostra senyoria quens complaura e ultra que per lo deute de la natural obligacio per esser rey e senyor esdevenidor e inmediat successor de aquesta ciutat e regne, la inclinacio de la amor que vostra senyoria te aquesta ciutat creem indubitadament en tal modo que votivament serem exaudits. E encara nosaltres ho tendrem a vostra Magestat a singular gracia e merce. Oblidar nons volem de signifficar a vostra senyoria com ja, per altres letres, havem signifficat a vostra Magestat la mort den Guillem Çaera, qui Deus haia, de que per no poder star aquesta ciutat sens racional a la presidencia del qual recahen moltes coses e per ço li havem introduhit lo fet en consell general, lo qual ha elegit en Bernat de Penarroia, ciutada, per racional de aquesta ciutat. Suplicam vostra excellencia, segons ja per altres havem escrit, li placia haver per grata e accepta la dita eleccio com sia ben feta e sanctament e de persona pertinent, bona e virtuosa, car nomenys que lo passat es devota al servey de la Reyal Maiestat e de vostra senyoria. Daqui avant nons occorre altres coses sino quens maneu lo que plasent lo sia a vostra Maiestat, la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida. De la ciutat de Valencia a XXIII de juny del any Mil CCCCLXXVII.

E, volent cloure la present, havem rebut una letra de vostra Maiestat data a XXVIIII del proppassat mes de maig ab la qual nos dona avis de la reduccio de Canta la Pedra de que ho regra-

ciam a vostra senyoria infinidament per quens mane avisar de tan felicissimes e prosperos actes, dels quals nos som molt alegrats e suplicam vostra excellencia que del quey succehira per consolacio nostra nos mane escriure e avisar continuament. Stuy ut supra.

Senyor
De vostra Magestat humils e affectats servidors
quis comanen en vostra gracia e merce
Los Jurats de Valencia

5

1477, juny, 28. València

Lletra dels jurats de València al rei Joan II en què li insisteixen sobre la necessitat de confirmar l'electe racional Bernat de Penaroia i li asseguren una millor canalització dels assumptes municipals. El rei no pot dubtar i ha d'acceptar aquesta elecció que d'acord amb les lleis ha fet el Consell General i tal com tots els reis Trastàmares, com a mínim, havien decidit; en aquest text són esmentats Ferran I i Alfons V, pare i germà de Joan II.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 28, ff. 50r-51r.

Serenissimo Senyor.

De vostra Maiestat pochs dies ha rebem una letra data en Barchinona a XVIII del corrent mes de juni la qual, lesta e considerada per nosaltres ab molta humiltat e subiecta reverencia de la excellencia vostra, responem a aquella. E primerament en quant nos es possible a la Serenitat vostra sumament regraciam les amonestacions e represions en aquella a nosaltres fetes ab molta benignitat e benivolencia, mostrant be que com a rey e senyor nostre voleu entendre en ordenar e dirigir nostres fets, ço que a suma gracia havem, car semblants coses proceheixen de virtuos rey, senyor e protector e pare de nosaltres e de aquesta republica vostra. Empero suplicam vostra celssitut benignament vulla admeter nostres execucions com no haiam culpa en les coses referides de nosaltres en lo conspecte de vostra altesa. E venint particularment als caps de la dita letra, los quals son cinch o sis en effecte. Diem quant al primer en lo qual vostra Magestat mostra haver molestia de la eleccio feta de racional sens consulta de vostra Serenitat que nosaltres, ans de procehir a la dita eleccio, fem regoneixer les eleccions de racionals passats e senyaladament

de la ultima eleccio den Guillem Çaera e trobam aquelles esser fetes per lo consell general de la dita ciutat sens consulta dels alts reys don Ferrando, Alfonsso, pare e jerma de Vostra Magestat, de digna recordacio. E feta la eleccio del dit en Guillem Çaera fonch de aquella feta noticia al dit alt Rey don Alfonsso per que senyor molt alt nosaltres, seguints les costums de nosaltres predeccesors e per que la eleccio del dit offici pertany a la dita ciutat, havem feta la dita eleccio, lo qual offici solament se esten a hoyr e refferir los comtes dels officials de la dita ciutat e de les rendes de aquella e dels administradors e deutors de les dites rendes, les quals coses totes han respecte de la dita ciutat e es propi interes de aquella elegir lo dit official en la eleccio del qual e de altres qualsevol officials tostemps havem esguart principal a la fidelitat de la maiestat vostra, la qual en nostres pensaments e obres tostemps tenim davant la mente e nostra e aquella prefferim en tots nostres actes, car les nostres persones e la ciutat a nosaltres acomanada per Vostra Magestat a aquella miren e attenen e zelen la honor de aquella com a cap, Rey e Senyor de tots e havem a summa gracia que la persona del dit en Bernat de Penaroia sia estada accepta a vostra excellencia e que la bondat e integritat sua sia comendada com se diu en la dita letra davant vostra excellencia, car les dites coses han mogut lo dit consell a elegir aquell e a nosaltres scusar de culpa e a Vostra Magestat donen les dites coses, causa de lohar la dita eleccio de la qual cosa besam les mans a aquella. E al ques diu que nosaltres nos regim en molta diversitat del modo ques son regits nostres antecessors ni seran en nostres consells e regiment la gravitat e modestia deguda, diem Senyor que fins aci en la dita eleccio de racional havem servat los costums de nostres antecessors com dit havem dessus; en altres coses Senyor no podem entendre hajam res innovat. Veritat es que havem trobat moltes coses indegudament fetes de poch temps ensa per officials de aquesta ciutat e altres persones, les quals coses ab consell dels advocats, racional e sindich e encara de alguns notables ciutadans entenem e havem començat a reformar e corregir e aço desplau a algunes persones, car totes les obres virtuoses sostenen grans impugnacions e aquests tals, aqui desplaen los bons actes nostres, informen sinistrament vostra Magestat atribuynt nos ho a poca gravitat. Jatsia Senyor nosaltres nou façam sino ab gran consell conduhit, havem e procehints madures delliberacions. Dels advocats nostres quens siam apartats en alguns consells no es feta altra reprensio, diem en aço Senyor que sientment nou havem fet,

car son persones virtuoses, doctes e per la molta esperiencia que han de negocis nos donen bons consells e per les dites rahons e per esser hordenats per vostra Magestat axi com nosaltres en aquest regiment los havem volgut e volem en tots nostres consells. E si alguna vegada inadvertentment nols havem volgut en nostre consell es stat per no fatigar a aquells e per que eren coses que, sens consell de aquells, eren sufficients a provehir les. Mes avant Senyor potentissim quant al ques diu de la escrivania del consell de aquesta ciutat que nosaltres voliem fer novitat fer en aquest offici, lo qual es de mossen Johan de Coloma, secretari de vostra Magestat, som molt admirats qui pot refferir semblants coses les quals en la mente nostra james tolre offici algu en vida de aquell e, si aço es cosa de regla comuna, crega Vostra Magestat e molt pus estretament es deu servar en la persona molt accepta a nosaltres e a tot lo consell de aquesta ciutat, encara per que en tots los fets havents esguarts e aquella te summa afeccio e voluntat e ab vostra Magestat tostemps ques necessari es per aquella singular entercessor e es tant a Vostra Magestat accepte e dignament que axi, per servey de vostra excellencia com per tots los respectes dessus dits, nosaltres no pensariem en levarli lo dit offici, ans li volriem procurar altres maiors officis, utilitats e havers. E aço Senyor pus amplament sabra Vostra Magestat per la relacio del balle general quins ha comunicat alguna part de la negociacio e donades letres de vostra excellencia al ques diu Senyor que mostram en nostres fets que per respecte den Guillem Çaera, quondam racional, e per lo contrapes de aquell, mes que per respecte de vostra Serenitat e de la justicia, que nos absteniem vivint lo dit racional de fer novitats; diem Senyor que del temps que nosaltres som elets en aquest offici fins al dia de la mort del dit racional descorregue tant poch temps com pot saber vostra celsitut que lo respecte de aquell nons mogue a fer res que fos de importancia, empero axi en vida com apres mort de aquell per gracia de nostre Senyor Deu nos som regits e regirem per tal modo que nostre Senyor ne sera servit e vostra Senyoria per semblant e la cosa publica sera ben regida. Suplicam empero humilment vostra excellencia que aquella nos vulla favorir e ajudar si coneixera quens regim ab justicia e raho, encara que alguns als quals desplaura la justicia passar per la casa de aquella nos vullen mordre o increpar davant vostra altesa, la qual per merce no vulla dar fe a aquells mas degues hoyrnos e convocarnos e axi tots hoyts administrada la justicia, car som certs trobara la part nostra esser sens culpa

e haver raho de castigar e punir los detractors de nostres bones obres e prospere la divina Maiestat en felicitat ab longa vida. De Valencia a XXVIII de juni any mil CCCCLXXVII.

Senyor
De vostra Magestat humils e affectats servidors quis comanen en vostra gracia e merce
Los Jurats de Valencia

6

1477, octubre, 23. València

Els jurats de València escriuen a Ferran, rei de Castella però encara príncep hereu de la Corona d'Aragó, perquè s'oposen al seu prec de batre moneda d'or i argent en la casa de moneda de València. S'hi oposen perquè amb aquesta petició, basada en una concessió del rei Joan II al seu fill, cerca obtenir moneda per a regnes que no són el valencià i en aquest cas traient or i plata de València. El futur rei ja comença a mostrar l'estil pidolaire que després sempre utilitzarà al regne de València. D'altra banda, aquí es manifesta un problema monetari, ara extern, que de vegades serà intern i afectarà la pròpia economia del país.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 28, ff. 127v-128v.

Al serenissimo e excellentissim Senyor Rey de Castella e de Leo, de Sicilia e de Portogal e primogenit dArago.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

De vostra Magestat reebem dilluns proppassat, ques contava XX dia del corrent mes de octubre, una letra dada en Medina del Campo a VI del mes de agost del any corrent en la qual vostra excellencia nos avisa com la Magestat del Senyor Rey vostre pare, nostre Rey e Senyor, vos ha feta gracia de la casa de la Seca de aquesta ciudat en la qual la serenitat vostra ha delliberat fer batre e obrar certa moneda de or e dargent, pregant a nosaltres que ajudem al dit mestre de la Seca en los dits fets si en alguna cosa haura mester la ajuda nostra. La qual letra, entesa e agut consell sobre la resposta e aquella faedora ab nostres advocats e encara ab algunes persones expertes en semblants fets e amants lo servici de la dita Magestat e vostre e persellant lo be de aquesta republica,

diem e responem a aquella que vostra excellencia per importunes suplicacions de alguns e per donar utilitat a aquells no deu voler que aquesta terra, la qual tant es feta al servir de la reyal Magestat e vostra, sia destruhida e maltractada. E per informacio de vostra altesa diem Senyor que moneda estranya de or e molt menys dargent no pot ni deu esser batuda en la dita sequa per moltes rahons. Primerament per que nostres furs, libertats e bons usos no ho consenten car les monedes que en aquesta cequa se acostumen batre son de or en dues maneres, ço es florins dor e timbres, e de argent en altres dues maneres, ço es de reals e altra de diners menuts. E de aquestes monedes si vostra excellencia ne vol fer batre no solament ne serem e som contents, mas encara ho haurem a molta gracia a vostra excellencia. E fora les dites monedes no ses comportat james en aquest regne fer ne fabricar ne de altres estranyes e, si en temps passat alguns senyors reys predecessors vostres han volgut contradir fer, tostemps aquesta ciutat e encara tota la cort del regne ajustada hi ha contradit ab diverses suplicacions. E aço senyor es cosa maniffesta per actes publichs. Mes avant Senyor, ultra nostres libertats e bons usos, ve en consideracio que per furs e privilegis e diverses provisions reyals es estretament prohibit sots penes que or ni argent no puixa exir de aquest regne ni monedes algunes e aço es estat fet per que en aquest regne hi ha molta pobrea dor e de argent, en tant que lo preu e valor de aquell es tan gran que ab difficultat se pot batre moneda dor e dargent. E, si aquest cami de batre moneda estranya vosta Magestat volia praticar, no es altra cosa sino traure tot lor e largent de aquesta terra de hon es propia la dita moneda, ço es la castellana en Castella e la francesa en França. E pochs dias ha que en aquesta cequa han batut doscens cinquanta escuts que no ho havem sabut nosaltres car, si sabut ho haguessem, hi haurem dat tal impediment que nos foren obrats per lo gran dan e destruccio que es de aquest regne. E de vostra senyoria no es utilitat alguna o es molt pocha e sols es guany dels ministres e officials de la dita cequa quen han sos salaris e emoluments. Empero lo mes guany es dels mercaders, los quals portants los dits escuts en Catalunya o en França guanyen grossament en aquells e per semblant guanyen molt en la moneda de argent o de or que trahen de aquest regne en aquest regne en Castella senyaladament en la de argent que assagen donar vint diners en hun reyal nostro que no sia molt estisorat e axi la bona moneda nos trahen de aquest regne e la royn estisorada roma.

E finalment Senyor aquesta terra esta destruhida per mancament dor e dargent e de moneda e, si aquesta fabricacio de moneda estranya es permessa, sera totalment destruhida per que suplicam vostra Magestat ab molta congoixa vulla atendre a les dites coses en les quals se conserva lo be de aquest regne, e per conseguent se fa lo vostre servici, e vulla creure a nosaltres qui nous direm falsia e qui de tals coses informa vostra Magestat nous desija servir. E puix aço no es cosa vostra senyoria e aquesta ciutat es vostra no vullau aquella destruhir per fer be als qui ambicio tenen de indeguts guanys e vulla manar al mestre de la Seca sots grans penes e encara al batlle general de aquest regne que, no obstants qualsevol letres o provisions fetes en contrari, ans aquelles hagudes per revocades, no permeten o donen loch en alguna manera que en la dita sequa sia batuda o fabricada moneda estranya de or e dargent e sino solament la moneda de la terra dessus dita. E jatsia les dites coses proceheixquen, no resmenys ho haurem a singular gracia e merce a vostra Magestat la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida. De la ciutat de Valencia a XXIII doctubre del any Mil CCCCLXXVII.

Senyor
De vostra Magestat humils e affectats servidors quis comanen en vostra gracia e merce
Los Jurats de Valencia

7

1477, novembre, 3. València

Els jurats de València demanen a Joan II que respecti el nomenament que han fet a favor de Bernat Dassio com a lloctinent d'escrivà de la sala de la ciutat, ja que el rei no ha d'implicar-se en aquestes qüestions i, a més, és impropi dels seus càrrecs llevar un ofici ja donat.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 28, ff. 134v-135r.

Serenissimo Senyor.

Per micer Miquell Dalmau a cascu de nosaltres es stada donada una letra de vostra excellencia, totes de un efecte, sobre lo ofici de lochtinent de scriva de la sala de aquesta vostra ciutat e per les dites letres e crehença, suplicada per lo dit micer Dalmau, vehem vostra voluntat seria que lo dit ofici fos den Johan Rull levant

aquell an Bernat Dacio, notari qui del dit ofici per nosaltres ab voluntat e concordia de tots es stat provehit, axi com vostra excellent senyoria pora veure ab lo acte que fonch fet quant lo dit ofici li fonch donat, trelat del qual a vostra excellencia trametem per lo qual pora veure ab quanta concordia e voluntat de tots nosaltres lo dit ofici li es stat donat e fins aci no trobam cosa alguna en aquell per la qual del dit ofici deia eser privat. E nostres predesesors en lo ofici de jurats de aquesta vostra ciutat no ha acustumat levar oficis e fer carrechs e vergonya als qui aquells tenen sens prosehir culpa e carrech de aquells e axi vostra Magestat, pochs dies ha, nos escribi dant nos carrech e culpa que levasen los oficis als qui tenien sens aquells haver comes lo per que. Jassia la veritat vostra excellent senyoria fos informada que nosaltres aguessem pensat de levar ofici a algu que tocas al ofici nostre provehir de aquell. E axi Sacra Magestat excellent nosaltres e cascu de nosaltres en lo nom de ofici e en nostres noms propis molt tot e molt desigam servir vostra excellencia e fer lo que per aquella nos es manat. Empero no podem ne podem creure que sia de vostra mente reall voler privar a nosaltres e aquesta vostra ciutat dels privilegis que te de les libertats que pertanyen e molt mes que privem al dit Bernat Dacio del dit ofici, que ab tanta voluntat e concordia de tots aquell te e posey, maiorment aquell no havent fet e comes culpa alguna per que deia esser privat de tal ofici e la persona de aquell e bondat de aquell es tal que lo ofici es pus tost honrat de aquell que no aquell del dit ofici. E vostra Magestat y altesa ab altres letres li ha confirmat aquell en lo dit ofici e provehit e manant sia materi en lo dit ofici per que sa Magestat excellent suplicam vostra excellencia vos placia dar tolerancia que lo dit en Bernat Dacio reste en lo dit ofici pus al dit ofici es stat proposat en concordia de tots nosaltres e no ha fet sia cossa alguna per que del dit ofici deia esser privat. E, jatsia les dites coses sien de justicia e gran equitat, encara nosaltres en nom del ofici e en nostres noms propis vos havem ha singular gracia e merce. E conserve nostre Senyor Deu vostra senyoria en felicitat ab longa vida. De la vostra ciutat de Valencia a III de nohembre del any MCCCCLXXVII.

Senyor

De vostra Magestat humils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce

Los Jurats de Valencia

NOGUERA

8

1477, novembre, 3. València

Els jurats defensen el seu candidat per a l'escrivania municipal, Bernat Dassio, enfront de la intromissió reial que dóna suport a Joan Rull, un personatge no gaire ben vist per les autoritats municipals de l'època, excepció feta de Joan Ferragut. La carta demostra la divisió de grups que ara hi ha a València.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 28, ff. 135r-136r.

Al molt magnifich monsenyor e molt savi mossen Johan de Coloma conceller e secretari del Senyor Rey e mestre racional de la sua cort en regne de Valencia

Molt magnifich mossen e molt savi. Nosaltres havem rebut particulars letres del Senyor Rey, les quals nos ha donat lo magnifich micer Dalmau explicantnos certa creença, lo efecte de les quals e dita creença es que la voluntat del dit Senyor es que lo ofici del lochtinent del scriva sia donat an Johan Rull segons pus amplament veureu per la letra del dit Senyor, a la Magestat del qual scrivim en unitat ab letra comuna excepto en Johan Ferragut que diu ell vol responre a part de sa intensio. Nosaltres som molt congoxats de tanta veritat de letres e molt mes com lo dit Senyor vol mes tenir per aceptes los serveys den Johan Rull que los nostres e de aquesta ciutat; ques vulla que lo dit en Johan Ferragut diga o junte ab letres o sens aquelles ve contra lo acte de la elleccio que ell ensemps ab nosaltres ha fet per lo trellat del qual ho poreu veure. Si nosaltres coneguesem que en Bernat Dassio, qui es lochtinent de scriva, no fos suficient per al dit ofici e haguesen les letres del dit Senyor rebudes ans de la elleccio de aquel forem stats contents per servir e complaure lo dit Senyor elegir lo dit Johan Rull. Empero la ciutat james ha costumat de levar ofici a nengu sens nota de infamia presdent se força si lo dit en Johan Rull hi fos ellegit sabent moltes coses que no curam aci exprimir; mas pus tost a bona referir lo revocariem del dit ofici siy fos elegit. E per ço molt magnifich mossen, puix sempre sou stat propici e favorable al honor de aquesta ciutat, suplicam lo dit Senyor de part de nosaltres ab lo ultimo de potencia que sia de sa merce revoque totes aquestes cosses e no vulla per importunitat sia de aquesta sua ciutat axi maltracta e vexada, car nosaltres com a jurats e noms propis som sempre promptisimos al servey de la sua Magestat; james aquesta ciutat fou en lo punt

que ara es si nosaltres no fossem los que som e representam tota aquesta ciutat no seriem tratats en tal modo per la importunitat del dit en Johan Rull, lo qual se deuria recordar del temps pasat e la cortesia que li fonch feta. E no deuria contendre ab nosaltres encara que en Johan Ferragut per vies o practiques exquesides, callades e simulades lo vol favorir e pensar deuria que les insignies de la gramalla, que vol dir eser ensemps ab nosaltres reintegradors, defenedors de les franqueses e libertats de la ciutat. Pux no pensa lo que porta en la squena ni enten te raho defendre stranys contra lo quel ell matex ha fet, podem pensar quanta fermetat te en les altres coses que en lo acte que ell es stat principal ve contra. Daquiavant no havem mes a dir sino que us pregam, ab quanta maior voluntat podem, que doneu orde que la ciutat no sia lesa, car puis ahuy molt es perjudicada segons per altres letres haveu pogut veure. E com mes va mes maior molestia no es donada, si sabiem tots anar aqui, no permetrem james la ciutat sia deslibertada ans continuament suplicarem lo dit Senyor Rey aquesta sua ciutat que, tan be la servit, no sia postposada en los serveys a la importunitat de Johan Rull e mal de alguns que volen metre divisio en aquesta cosa. Nosaltres confiam molt en la virtut vostra hi fareu tal intervencio quen resultaran votives provisions e donaran silenci a la tanta importunitat e malisia dels desusdits. E tingaus la Santa Trinitat en sa guarda. De Valencia a III de nohembre del any MCCCCLXXVII.

Los Jurats de Valencia a vostra honor apparellats.

9

1478, febrer, 4. Barcelona

Nomenament de lloctinent general —o virrei— a l'infant Enric, nebot de Joan II. Ara bé, aquest nomenament no permet presidir corts i menys corregir furs, tot i que a l'infant Enric se li donen molts poders. Però cal pensar que els càrrecs de virreis s'han de consolidar i, a més, que aquest serà de curta durada, del 4 de febrer de 1478 fins al 21 de gener de 1479. En aquest moment Ferran II ja és rei i ell governarà com cregui convenient. Destituirà el seu cosí i l'enviarà com a lloctinent general a Catalunya. Però això ja és una altra història.

ARV. Reial Cancelleria. Curie. Reg. 240, ff. 129v-131r.

Locumtenencia generalis Illustris Infantis Enrici

In dei nomine cunctis pateat evidenter quod nos Joannes, etc... Cum in primis ad principes spectet quominus ipsi se conferre non possint eo ubi maxime eorum presencia opus est constituere et destinare personas tante auctis et industere que vices eorum supleant. Itaque in his que servicium illorum et rei publice benefficium concernant eorum presencia deesse non videatur malos et facinorosos puniendo et iustitiam equalante omnibus ministrando cumque animadvertimus quot et quanta latrocinia, cedes et innumera malificia fiant apud regnum nostrum Valencie et presertim per nonnullos civitatis Sugurbii et alios illorum sequaces et comites propter que et alia multa que ibidem quotidie emergunt: iamdudum illuc ire cupimus si alia non minora et maiorem in modum ad statum nostrum spectancia hic nos non detinerent. Volentes, propterea, in omnibus que in dicto regno et signanter ex causa inobediencie multorum dicte civitatis Sugubricensis in presencia occurrunt salubriter et ut convenit providere, confidentesque quod maxime de prudencia, industria, solercia compluribusque aliis virtutibus quibus predictis estis vos Illustris et carissimus nepos noster infans Enricus de Aragonia, dux Sugurbii et comes Empuriarum necnon de affeccione singulari quam erga nos et servicium nostrum geritis veluti re ipsa comprobatum teneamus, vos eundem illustrem infantem locumtenentem nostrum generalem in dicto regno Valencie ordinare et constituere decrevimus tenore igitur presentis, gratis et de nostra certa sciencia et expresse motuque proprio et ex causis predictis vos eundem Illustrem Infantem in dicto regno Valencie locumtenentem nostrum ex latere nostro sumptum et alterum nos et personam nostram representantem citra tamen revocacionem generalis locumtenentie Serenissimi Regis Castelle et Legionis etc, filii primogeniti nostri carissimi: creamus, preficimus, ordinamus et ex ipso latere nostro solemniter delegamus ad nostrum beneplacitum. Itaque vos illustris Infans, nepos noster predittus, in dicto regno Valencie sitis locumtenens generalis noster, ex nostro latere sumptus ac loco, vice et pro persona et seu nomine nostris presitis omnibus et singulis episcopis, abbatibus, prelatis et religiosis necnon comitibus, vicecomitibus, baronibus, civitatibus et terris gerentivices nostri generalis gubernatoris, baiulo generali, universitatibus, iusticiis, iuratis, procuratoribus, castellanis quocumque usu seu consuetudine castra tenentibus, eciam ad usum et consuetidinem Hispanie et ceteris subditis et officialibus nostris ac personis quibusvis, tam

maioribus quam minoribus, et tam de gremio nostre curie quam eciam quarumlibet civitatum, terrarum et locorum predicti regni Valencie quovis officio, dignitate auctoritate, lege, condicione distinctis, et possitis super ipsis universaliter et distincte, tamquam persona nostra disponere, mandare, ordinare, statuereque prout nos facere possemus et debemus et videbitur prudencie et discrecione vestre pro servicio nostro et beneficio rei publice dicti regni expedire. Possitis insuper super prenominatos et alios subditos nostros ac eciam super alienos et extraneos, presentes pariter et futuros, per vos ipsum personaliter et insolum aut per nostros et vostros officiales, comissarios et delegatos exercere et exerceri facere iurisdiccionem civilem et criminalem, altam et baxiam merumque et mixtum imperium cum omnimoda potestate quoscumque delinquentes aut culpabiles castigando ac afficiendo penis debitis iuxta demeritorum et excesuum qualitatem, nec minus si vobis videbitur de et super criminibus, excessibus et delictis quibusvis et quolibet eorum eciam si mortis et ultimi suplicii sint pena puniendi et de quibus casibus reos inculpatos convictos, eciam de crimine lese Maiestatis, in primo capite et a maiori capite et a maiori casu usque ad minorem inclusive remittere, perdonare, componere, transigere pacisci ac penas civiles et criminales remittere pro peccuniis aut aliter de gracia speciali. Possitis preterea per vos seu thesaurarios, officiales et ministros nostros seu vestros exigere, recipere, petere, et habere quascumque peccunias nostras et que nobis debentur queque debebuntur et sub quocumque numero a quibusvis ipsarum peccuniarum debitoribus et in nostrum regaliarum et reddituum nostrorum quorumlibet receptoribus et officialibus necnon in et super redditibus, regaliis, proventibus, obvencionibus, peccuniis et iuribus neccesariis generaliter vel specialiter cautelas, contractus, mandata remissiones, apocas, quitaciones, confessiones de recepto pro securitate et cautela ipsorum debitorum et personarum concedendo, faciendo, et fieri faciendo aut in eorum computis collocando et acceptando in super omnes magistratus, officia et benefficia, tam ordinaria quam extraordinaria in dicto regno ad nostrum beneplacitum concedere aut comittere, officiales et indices creare, ordinare et moderari ac ipsis benefficiis et officiis servientes approbare et vel ab officiis suspendere et omnino amovere et alium vel alios loco illorum ordinare prout vobis benevisum fuerit. Notarios eciam per totam terram et dominacionem nostras, privilegia militaria et comissiones pro armandis militibus facere et concedere, naturales

spurios, incestuosos et ex nefario vel punibili aut non punibili coitu generatos leggitimare et ad honores, benefficia, officia, bona et quascumque dignitates abilitare et capaces reddere sine tamen alieni iuris preiudicio. Possitis etiam hostem et cavalcatam et alias convocaciones gentium quocumque nomine nuncupentur in dicto regno Valencie generaliter vel particulariter facere et convocare et convocatis que vobis videbuntur mandare; necnon guidaticam quis et salvosconductos et salvaguardias concedere; iure tamen sigilli nostre scribanie pertinenti semper et in omnibus salvis. Et demum ac generaliter omnia et singula faciatis et facere possitis et valeatis que ad predicta et circa ea et ex illis dependencia seu emergencia necessaria fuerint utilia et quomodolibet opportuna et que nobis facere possemus inibi personaliter constituti eciam si de iure vel de facto personaliter nostram personam exigerent et sine quibus premissa vel eorum aliqua ad effectum debitum deduci nequirent, eciam si maiora vel graviora fuerint superius expressis vel que de iure vel de facto vel aliter mandatum exigerent magis speciale. Nos enim super omnibus et singulis supradictis et ex eis incidentibus, deppendentibus, emergentibus et connexis ac eis annexis et connexis quovismodo totum ac plenissimum posse nostrum, autoritatem et facultatem nostras vobis dicto illustri infanti et nepoti nostro concedimus, conferimus et elargimur cum libera et generali administracione et penissima potestate et facultate. Propterea in christo patres dilectos et fideles nostros quoscumque episcopos, abbates, prelatos et alias eclesiasticas personas eiusdem regni Valencie requirimus et hortamur spectabilibus, nobilibus et magnificis viris gerentivices nostri generalis gubernatoris, baiulo generali, iusticiis, iuratis, castellanis tam ad usum et consuetudinem Hispanie quam aliter castra tenentibus, algutziriis, virgariis, portariis necnon universis aliis et singulis officialibus et subditis nostris cuiusvis gradus preeminencie, prerogative, status, legis vel condicionis fuerint in dicto regno Valencie constitutis et constituendis dictorumque officialium locumtenentis presentibus et futuris firmiter precipimus et mandamus, stricius iningentes de nostra certa sciencia et expresse sub incursu nostre indignacionis et ire quatinus vos dictum illustrem infantem nepotem nostrum predictum pro generali locumtenente nostro et altero nos eorumque superiore ac personam autoritatemque et potestatem nostras penitus representantem habeant revereanturque ac vobis et iussis vestris tanquam nostris propris obtemperent, faveant, pareant et attendant cuntique vobis assistant auxilio et honorificiencia et

eciam si opportuerit manu forti et non contrafaciant vel veniant seu aliquem contrafacere vel venire paciantur aliqua ratione vel causa pro quanto gratiam nostram caram habent iramque et indignacionem nostram cupiunt non subire. Nos enim ad abundantem cautelam suplemus scienter et expresse ac consulto de nostre regie potestatis plenitudine deffectus aut solemnitatum comissiones si qui vel que fortasse intervenerint in premissis decernentes huius publicum instrumentum privilegium sive cartam plenam et perfectam obtinere roboris firmitatem, ac promittimus in regia bona fide in posse dilecti et fidelis secretarii nostri Joannis de Coloma, notarii infrascripti, hec a nobis pro vobis et omnibus aliis quorum interest et intererit ac interesse poterit in futurum legittime stipulantis, nos ratum gratum, validum atque firmum perpetuo habere totum id et quicquid per vos dictum illustrem infantem nepotem et locumtenentem nostrum predictum factum fuerit dictum, mandatum, concessum et quomodolibet gestum, nulloque unquam tempore revocare sub bonorum et iurium nostrorum omnium obligacione. Datum et actum est hoc Barchinone die quarto mensis febroarii anno a nativitate domini Mº CCCCLXXVIII regnique nostri Navarre anno LIII, aliorum vero regnorum nostrorum vicesimo primo.

Signum Joannis etc., qui predicta concedimus, laudamus et firmamus huicque publico instrumento sigillum nostrum apponi iussimus impendenti.

Rex Joanes

10

1478, abril, 6. València

El racional de la ciutat, Bernat de Penaroia, és enviat al rei amb instruccions importants referents a problemes municipals, entre les quals destaca la petició d'autonomia total en l'elecció de càrrecs rectors del municipi —els jurats— de manera que queda impugnada la pràctica abusiva de la cèdula reial que, sense tenir en compte els desigs valencians, procedia al nomenament unilateral d'aquells. L'escrivà que va redactar aquestes instruccions es va equivocar: o bé són quatre els jurats que hi havia realment o no esmenta el cinquè. Aquest cinquè va entre claudàtors.

AMV. Lletres missives. Reg. g³ 28, ff. 174r-175r.

Instruccions fetes e acomanades per los magnifichs mossen Guillem Ramon Cifre, cavaller, en Pere Splugues, ciutada, [mossen FFranci Amalrich,] cavaller, en Miquel de Campmanyes, en Guillem Mir, ciutadans, cinch dels magnifichs jurats de la insigne ciutat de Valencia, al magniffich en Bernat de Penaroia, ciutada e racional e embaxador de la dita ciutat, del que deu explicar, dir e negociar ab la Magestat del Senyor Rey per part de tots los cinch jurats concordes, ab contradiccio e impugnació feta per lo magniffich en Johan Ferragut, ciutada jurat de la dita ciutat, les quals instruccions son del tenor seguent.

In primis lo dit magnifich racional e embaxador, apres de les solites recomendacions, ab tota exhibicio de honor e reverencia dara les letres de crehença a la predita Magestat e besara la ma a la sua excellencia per part dels dits magnifichs jurats.

Item apres dira al dit Senyor com en la sua ciutat de Valencia tots anys en la festa de Cinquagesima se faça e acostume fer eleccio de jurats per la dita ciutat per a lany seguent e aquests sien fets e elegits per los anys passats segons la cedula e nomina que la Magestat del Senyor trametra al magnifich balle general e Racional de la ciutat, lo que ab sa venia parlant es contra les libertats e privilegis de aquesta ciutat per los quals es dispost los jurats ferse per les parroquies e ser nomenats, deures nomenar per los consellers de les dites parroquies; per tant homilment soplicara a sa Magestat vulla tornar a la ciutat la libertat que li pertany per furs e privilegis en fer e nomenar los dits jurats cascun any segons se solia e acostumava fer en lo antigat de temps.

Item si cas ara que per la Magestat del Senyor Rey no volia eser donat loch que la dita eleccio de jurats se fes segons que, per furs e privilegis del Regne es ordenat, en tal quas que suplique a sa Magestat quey vulla nomenar tals persones per que nostre Senyor Deu sia loat e la sua Magestat servida e la sua ciutat conservada.

Item suplicara lo dit Senyor vulla provehir en lo fet de la vila de Xerica que puix aquella es presa a mans de la sua real Magestat que aquella mane sia en tal obediencia que los officials de sa Magestat puixen eser reverits e honrats e puixen manar e fer execucions en aquella axi, per les pensions de censals com altres, per star en pau e repos en lo present regne, lo qual sera molt millor constituhit en tranquilitat. Si lo contrari es libero, lo qual bonament no pot eser, si per lo dit Senyor noy es provehit e per ço suplicara la sua Magestat hi faça degudes provisions.

Item com per no eser provehit en lo fet de les monedes aquelles sien vengudes en tan gran abatiment eser talades e stisorades que lo real que ja no val quasi la meytat que valia. E com aço, entre les altres coses, sia la pricipua e principal cosa per aço servar la cosa publica de la qual lo dit Senyor es cap e per lo que incumbeix a nostres officis e per tenir aquesta tan insigne republica acomanada per sa Magestat. Per tant fem aquest recort per que lo dit magniffich racional supplique sa real Magestat hi vulla provehir en aquella millor manera que li parega. E aquest cas e en tots los altres lo dit magniffich Racional, ab solicita instancia e diligencia, supplique lo dit Senyor per modo quen obtinga votives e saludables provisions e del que obtendra done orde haverne oportunes letres de la sua real Magestat.

Item mes supplicara lo dit Senyor que atenent ques baten monedes stranyes de or en la cequa, lo qual or per furs e privilegis del present regne no pot exir ni eser tret del regne e per aquesta via de moneda lo traien los qui comercen de la moneda que de aquell se fa. E axi per indirectum es stat fet, es fa gran prejuhi als furs e privilegis parlants de inhibicio de or, los quals donen gran dan en aquesta cosa publica que a penes se troba or per a comprar.

Item dira al dit Senyor Rey que com la dita ciutat tinga hun loch apellat de alcaycia dins lo terme de la dita ciutat e sia marjalench e te per ascoredor una cequia principal, la qual per causa dels pesquadors en lal puferera e caçadors en aquella es quasi ruinada e destrohida, suplicara lo dit Senyor per confirmacio de aquella que mane que los pesquants en la Albufera en la gola de la dita cequia se guarden de enrimar aquella. Siu fan encoregua en pena de LX souls.

Item com lo Senyor Infant lochtinent general se evanta del ofici del mostasaf, ço es de les causes pertanyents al dit ofici, les quals se han a quitar a concell de prohomens e segons furs e bons costums, dels quals sols te coneixença lo dit mustaçaff ab concell dits vehedors e prohomens dels oficis e siy a appellacio de aquelles son conexedors los dits magniffichs jurats en tal quel governador e balle ne altre juge per manera alguna no te conexensa de les dites causes al dit offici pertanyets. E lo dit illustre lochtinent general se encia les dites causes e de aço aquelles fa comisio que sia soplicat lo dit Senyor li placia manar al dit illustre infant que les dites causes no sen trameta. Mas aquelles lexe quitar al mustasaff e en so cas als jurats axi com es acostumat.

FForen spaiades les presents instruccions per manament dels dits magniffichs jurats e segellades ab lo sagell de la dita ciutat a VI de abril del any de la nativitat de nostre Senyor Deu MCCCCLXXVIII.

11

1478, juny, 5. València

Presentació als jurats valencians de la intimació de Joan Ferragut sobre la procuració de Gandia per la qual el ciutadà valencià mostra una carta del lloctinent general, l'infant Enric, escrita a favor seu.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 29, ff. 15v-16r.

In dei nomine etc. anno a nativitate domini M^o CCCCLXX VIII die videlicet veneris V^o mensis junii, davant la presencia dels magniffichs mossen Johan de Vilarasa, cavaller, den Berthomeu de Cruilles, ciutada, de mossen Ramon Torrelles, den Francesch Valleriola, den Luis Pellicer e den Thomas Sorell, ciutadans jurats de la ciutat de Valencia, justats en la cambra daurada de la sala de la dita ciutat, comparech lo magnifich en Johan Ferragut, ciutada, lo qual reques an Jaume Eximeno, notari davall scrit, que intimas al magniffich en Bernat de Penaroja, ciutada, la letra citatoria deius scrita, la qual per mi dit notari li fonch lesta e intimada la qual es del tenor seguent: "Enricus, infans Aragonum et Sicilie, dux Sugurbii, comes Empuriarum, dominus vallis Duxo et serre Deslida, Paterna, Benaguazir et populе de Benaguazir, locumtenens generalis serenissimi domini regis patrui et domini nostri metuendissimi dilecto dicti domini regis et nostro Bernardus de Penaroga civi et racionali civitatis Valencie, salutem et dileccionem: Quia serenissimus dominus rex sui cum provisione opportuna data in villa Batulone die vicessimo mensis madii anni presentis et subnotati comittit nobis decissionem et determinacionem cause que pretextu officii procuratoris et baiuli ville Gandie vertitur inter vos eundem Benardum de Penaroja ab una, et dilectum nostrum Johannum Ferragut civem prefate civitatis Valencie ab altera partibus, de consilio dilectorum dicti domini regis et nostrorum quatuor advocatorum prime civitatis Valencie, prout in ea ad quam nos referimus predictam seriosius exarantur. Idcirco eodem Johanne Ferragut instante et nobis humiliter supplicante dicimus et mandamus vobis ac eciam vos presencium serie

citamus quatrenus infra octo dies post presentacionem huiusmodi vobis fiendam continuo et inmediate secuturos compareatis coram nobis ubicumque infra presens regnum fuerimus prosecuturus per vos aut vestrum legitimum responsalem dictam causam usque ad sentenciam diffinitivam inclusive, alioquin lapso dicto termino quem vobis precisce ac peremtorie et pro omnibus dilacionibus, asignamus nisi comparneritis ut prefertur procedemus et procedi mandabimus in eadem cum consilio pienaratto ut dictum est prout ordo fori dictaverint et racionis vestri absencia in aliquo non obstante sed contumacia pocius exigente propterea scribimus inhibentis juratis civitatis Valencie ceteris universis et singulis officialibus et personis dicti domini regis et nostris tradimus firmitter in mandatis ad penam duorum mille florinorum ne a modo de dicta causa se aliquatenus intromittant aut de aliquo cognoscava. Quimino partes processus et causam ad nos pro iusticia ministranda protinus remittant auferentes eos aut eorum cuilibet ad cautelam per agendi contrarium omne posse ac instrumentum et nullum eciam decervimus oppositum si contingat cum nullitate decreto mandantes eciam per hanc eandem iusticie et juratis ville Gandie predicte sub eandem penaque quosque dicta causa sit per nos sine debito sentencialiter terminata meminis ex dictis Johannem Ferragut et Bernardo Penaroja habent pro procuratore et baiulo dicte ville. Ceterum vero mandamus Jacobo Eximeno, scribe sala prefate civitatis Valencie quod det et tradat utrique parti quasvis scripturas fidem ferentes facientes pro eis satistando prius de eius salario condecenti sub dicta pena. Data en villa Lirie quarto mensis junii, anno a nativitate domini millessimo quadringentessimo septuagessimo octavo. Enricus

Vidit Guarcia de Aguilar — Vidit Miquel Dalmau

Vidit Andreas Sart

comuni locumtenentiae Valentie IIII

Al molt magnifich mossen
e molt savi en Johan Ferragut,
ciutada

12

1478, juny, 5. Barcelona

Joan II, en una carta als jurats, racional i síndic valencians, fa una aferrissada defensa dels conversos de la ciutat, recentment

atacats en el si de la ciutat. Després els jurats negaran —com veurem— tals atacs.

ARV. Reial Cancelleria. Diversorum. Reg. 298, ff. 117v-120r.

Nonnullorum civium civitatis Valencie vulgo dictorum los conversos.

Joannes etc... Dilectis et fidelibus nostris Joanni de Vilarasa, Guillermo Raymundo Torrelles, militibus, Bartholomeo Cruilles, Francisco Valleriola, Ludovico Pellicer et Thome Sorell civibus, anno presenti juratis, Bernardo Penaroia, rationali, et Bartholomeo Abat, sindico civitatis nostre Valencie, salutem et dileccionem. Ad aures nostras pervenit egreque et moleste tulimus quod vos seu vos dicti jurati nescimus quare tam ociosi novissime ordinacionem in dicta civitate fecistis ut christiani habitatores et cives dicte civitatis et eorum filii et nepotes ex semine Abrahe descendentes qui falso nomine conversi apellantur nequamquam in consiliarios et alia officia dicte civitatis sicuti fieri solebat assumantur et quendam ex illis qui clavarius erat et alium tenentem domum vulgo dictam la dreçana repente ab officis removistis, tanquam in nos aut nostram rem publicam scelus aliquod machinatti essent fecissetisque equius et decencius ut de tanta re ab omni equitate et justicia omnique pietate et unitate aliena in nostra civitate acturi prius nos consulvissetis et in hos errores qui redemptorem nostrum nostramque regiam maiestatem graviter offendunt non incidissetis nam primum eaque per vos facta sunt nulla sunt quoniam contra Deum, contra unitatem fidei, contra humanitatem, contra bonos mores ac foros et privilegia dicte civitatis non enim licebat vobis quibus rei publice nostre administracionem ad eius utilitatem comendavimus ea agere per que non solum nullum comodum sed pocius tumultus et scandala parantur preterea cedunt in maximam Christi offensam cum eos quos caritas Christi per fidem ipsius et eius sacrum babtisma nobiscum in unum indivisibile corpus coniungit quosque diligere ut proximos fovere ut christianos deberetis cetu et unitati christianorum secervates et ab honoribus et dignitatibus removeatis quos beatus Paulus apostolus plenus Spiritu Sancto honore dignatus est cum dicit salus et honor, primum iudeo postea greco et ecclesia sancta Dei promiscue eos ad dignitates admittit et toto orbe a principibus et regibus christianis ad officia et dignitates admittuntur sine aliqua discrecione deinde que equitas aut que ratio est eos ita dampnare ut contribuant in oneribus careant honoribus si ideo quod ex iudeis originem ducunt contemnantur ergo apostoli contempnantur et prophete contem-

nantur et santi patriarche qui judei fuerunt et ex quibus ecclesia edifficata est de Christo et eius sanctissima matre tacemus nefas esse reputantes inter hec de tanta sanctitate comparationem facere ille eos uno et indivisibili eodemque sacro babtismate nobiscum idest cum christianis ex judeis et gentibus conditis copulavit, vos divisionem facitis que divisio et scisma, et vostra illa ordinacio non solum nulla est per leges seculares et ea que diximus sed prohibita et damnata in dicta civitate et regno per apostolicam provisionem que est tenoris sequentis: Eugenius, episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Sicut ex judeorum et aliorum infidelium ad fidem catholicam conversione fides ipsa suscipit incrementum plures ex eisdem non conversis ad cognoscendam et mutandam veram salvatoris domini nostri Jhesui Christi semittam et doctrinam facilius imitantur ita pastoralis officii debitum cui disponente domino presidemus nos compellit ut conversos predictos eorumque filios et descendentes catholice degentes ab indebitis vexacionibus relevemus et apostolicis quantum cum Deo possumus favoribus prossequamur innotuit siquidem nobis quod dudum jam quadraginta annis elapsis in Aragonum et Valencie et Maioricarum regnis necnon Cathalonie partibus contra judeos infra civitates, terras, opida, villas et loca regnorum et parcium eorundem tunch existentes magnus fidelium emanavit insultus propter quem plures ad aliena loca fugiendo se contulerunt pluresque alii interfecti fuerunt ac multi ex dictis judeis ad fidem predictam babtisma sacrum suscipiendo se effectualiter converterunt. Quodque deinde post multa tempora dum obediencia quondam Petri de Luna, Benedicti XIII, nuncupati tunch in regnis et partibus predictis vigerent et inter plures in sacra pagina et aliis diversis scienciis doctissimos tam seculares quam regulares clericos ex una ac quosdam judeos regnorum et parcium predictarum in litteratura peritos super obstinata et perfidia necnon lege et supersticionibus judeorum ac earum occasione parte ex altera ex ipsius Benedicti tunc XIII induccione et procuracione solemnissime disputaciones emanassent et per aliquos ex ipsis clericis sermones et predicaciones eisdem judeis facte fuissent. Tandem prefati disputantes et alii plures in regnis et partibus prefatis tunc comorantes judei ad numerum trium millium et ultra eorum uxoribus, filiis et familiis computatis, tunch ascendentes propter disputaciones et sermones predictos viam veritatis cognoscentes ad laudem et gloriam salvatoris predicti ac christiani nominis ex abitacionem, cum eisdem uxoribus filiis et familiis babtisma huius-

modi sponte voluntarie et alarciter susceperunt et licet tempore dicti insultus conversi qui omnes seu eorum maior pars decessisse videntur necnon eorum filii et descendentes catholice degentes suis laboribus et industria per licitas artes et exercicia plurima bona mobilia et inmobilia adquisiverunt prout ex eis nunc degentes adquirunt et possident de presenti et tam filii et descendentes illorum tempore prefati insultus quam eciam ad sermones et disputaciones huiusmodi babtizati predicti, nunc degentes ipsorumque eciam proles utriusque sexus gratias multiplices altissimo reddentes de christiano nomine glorientur tamen nonnulli imudi et malivoli regnorum et parcium predictarum omnium prorsus humanitate carentes a duobus annis citra nonnullas ordinaciones et statuta per que babtizati degentes predicti et eorum proles presens et futuri ab aliis fidelibus parcium earumdem segregari et officiis consiliis aliisque honoribus et dignitatibus publicis et privatis personis fidelibus de universitatibus civitatum, terrarum, castrorum, villarum et locorum predictorum pro tempore existencium dari et concedi solitis penitus privari videntur, fecerunt et ediderunt ac facere et edere nituntur. Nos igitur de premissis certam noticiam eciam habentes ac attendentes quod salvator predictus cuius vices licet immeriti in terris gerimus, de tribu juda ex sacratissimo virginis eius genitricis utero pro humani generis redempcione tamquam oliva fructifera carnem sumere voluit et quod ut ait apostolus judei credentes ex sancta patriarcharum et prophetarum progenie orti proprie et vere olive inseruntur quodque inter oves que ut unum cor et unum ovile fecerunt altissimo sua ineffabili providencia ordinavit discrecio fieret si huiusmodi statuta et ordinaciones servari debeant ut ex hoc non solum ipsi babtizati eorumque filii et descendentes presentes et futuri damna, aprobia et detrimenta suscipient sed ab aliis iudeis in eorum cecitate ac pertinacia permanentibus ludibio habebentur pluresque propterea presencium et futurorum in eisdem regnis et partibus iudeorum a suscepcione babtismatis huiusmodi verissimiliter poterunt retardari et super hoc oportune providere, volentes omnia et singula ordinaciones et statuta edita et condita quorum tenores eciam de illis specialis et expressa mencio habenda sit presentibus haberi volumus pro expressis auctoritate apostolica harum serie cassamus et anullamus nulliusque roboris vel momenti ac si nullata fuissent existere decervimus et nichilominus regnorum et parcium predictarum ordinariis presentibus et futuris omnibus et singulis per apostolica scripta, mandamus quatenus cassacionem, anullacionem

et decretum nostra huiusmodi ac omnia et singula supradicta ubi et quando expedire viderint ac super hoc requisiti fuerint solemniter publicantes ac eisdem conversis eorumque filiis posteris et descendentibus predictis oportune de super deffensionis auxilio assistentes districte inhibeant universitatibus predictis et earum cuilibet eorum collegiis, congregacionibus, officiis et personis publiciis et privatis quibuscumque ne de cetero talia vel eis similia statuta et ordinaciones facere seu condere aut per se vel per alios procurare audeant vel presumant que ex nunc tenore presencium nullatenus observari et pro infectis haberi. Volumus et ordinamus necnon auctoritate nostra provideant quod dicti noviter babtizati et ipsorum progenies tractentur in omnibus et per omnia sicut alii christiani, non facta discrecione inter ipsos et alios pro eo quia de gente iudeorum originem trahunt et non permittant eos vel eorum aliquem contra tenorem presencium a quoque quavis auctoritate quomodolibet impeti molestari vel eciam impediri seu eis preindicium aliquod afferri contraditores per censuram ecclesiasticam appellacione postposita compescendo, invocato ad hoc si opus fuerit, auxilio brachii secularis, non obstantibus omnibus supradictis ac felicis recordacionis Boniffacii Pape VIII predecessoris nostri illis presertim quibus cavetur nequis extra suam civitatem vel diocesim nisi incertis exceptis casibus et in illis ultra dietam unam afine sue diocesis ad iudicium evocetur seu ne indices a sede deputati apostolica extra civitatem et diocesim in quibus deputati fuerint contra quoscumque procedere sive alii vel aliis vices suas comittere aut aliquos afine diocesarum earundem trahere presumant et in consilio generali editis ac aliis apostolicis constitucionibus quibuscumque seu si universitatibus, collegiis et personis predictis vel quibusvis aliis comuniter vel divisim ab eadem sede indultum existat quod interdici, suspendi vel excomunicari vel extra vel ultra certa loca ad judicium evocari et trahi non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mencionem, nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre cassasionis, anullacionis, constitucionis, mandati, voluntatis et ordinacionibus infringere vel ei ausu temerario contrahire. Siquis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursum. Data Bononie anno incarnacionis dominice millenisimo CCCCXXX sexto, pridie kalendiis febroarii, pontifficatus nostri anno sexto, quam aplicam provisionem ideo in his nobis inserere placuit ut

cernatis per eam in illa ordinacione quod Deo offendistis et unitati fidei ac apostolice disposicioni repugnastis quam unitatem sic dividitis quasi aqua illa sacratissimi babtismatis ineficax extitisset et non illos sicuti nos nostris sordibus lavisset et omni macula liberasset et preter hec rem publicam nostram dicte civitatis in maximum periculum ut intelleximus comecistis que erecta tota atque remota ex tanta novitate prova atque parata est ad tumultum et scandala pro quibus ceptis reservantes nobis in posterum penam, castigacionem aut mulctam qua digni estis in presenciarum ut placeret Dei indignacio et ira quam verissimile est esse provocatam ex tanta sui offensa et ut subditos quos ipse nobis comendavit in unitate conservemus ex cuius contrario hoc est divisione desolantur civitates atque regna, volumus et providemus motu nostro proprio, deliberate, consulte ac de nostra certa sciencia dicimusque et mandamus vobis et vestris eciam in dictis officiis sucessoribus striccius quo possumus ac sub ire et indignacionis nostre incursu penaque florenorum auri Aragonum decem milium et alia graviore nostro arbitrio reservata quod incontinenti, visis presentibus sine consulta, mora aut cunctacione aliqua, dictam ordinacionem revocetis et anulletis et dictos clavarium et dreçanerium in officia restituatis et in libro in quo ordinacio illa scripta est deleatis et ita abradatis et cancelletis ut perlegi ullo tempore nequeat et nunque apareat, sicuti nos ordinacionem illam tanquam fidei catholice iurique divino et humano contrariam et rei publice dicte nostre civitatis perviciosam. Revocamus, anullamus, delemus et abolemus et dictum clavarium et dreçanarium pro clavario et dreçanario habemus et haberi volumus et non quos vos suffecistis loco illorum, quos revocatos declaramus, et personas privatas et exinde dictos chirstianos et christianorum filios et posteros ex semine Abrahe descendentes falso nomine ut es dictum conversos nominatos ad officia et benefficia honores et dignitates dicte civitatis hoc est ad officia juratorum, consiliariorum, justicie, mustaçaffi, et alios honores et officia sine aliqua differencia admittatis, juxta eorum statum et condicionem. Et cavete diligenter a contrario aut in posterum similes ordinaciones facere, volentes vos non ignorare esse decretum a nobis quod si ex iniqua ordinacione illa vestra homicidia, tumultus aut incomoda ulla evenient a vobis damnum petemus, qui causam dederitis et a personis et bonis vestris penas luemus quare illustrissimo regi Castelle, primogenito Aragonum, filio nostro carissimo, in omnibus regnis et terris nostris generali gubernatori, sub paterne benedictionis obtentu, illustri infanti

Enrico, nepoti et generali locumtenenti nostro carissimo in dicto Valencie regno dicimus gerenti vero vices nostri generalis gubernatoris et baiulo generali in dicto regno, justiciis dicte civitatis Valencie ac ceteris officialibus et subditis nostris presentibus et futuris ad quos spectet et fuerint presentes presentate, mandamus sub ire et indignacionis nostre incursu, pena florenorum auri Aragonum decem mille, quod forma presentis diligenter inspecta eam et singula in ea contenta ad unguem teneant et inviolabiliter observent et faciant per quos deceat observari quoniam ita deliberate et consulto iusticia, equitate et racione nos inducentibus duximus providendum, et volumus per vos compleri, mora, consulta et obstaculo quibusvis semotis. Data in civitate Barchinone V° die mensis junii anno a navitate Domini M° CCCCLXXVIII

Rex Joan

Dominus Rex mandavit michi Joanni de Coloma, vicecancillerio per Petrum de Luna, cancellarium, Joannes Pages, vicecancellerium; Joannes Ros, regentis Cancellarium Generalem thesaurarium; Rossell pro conservatore et maleti pro fisci advocato.

13

1478, juny, 12. València

Davant les ingerències reials en determinades qüestions municipals, les autoritats valencianes —segons les instruccions donades al seu ambaixador a la cort, Bartomeu Abat— defensen l'autonomia de la ciutat plasmada en l'autoritat dels jurats i del Consell General i recolzada sobre furs i privilegis documentals. Però aquest document diu més coses, ja que sintetitza qüestions aportades abans: el problema de Joan Ferragut —i la seva intimació pel cas de Gandia— enfront de Bernat de Penaroia; també la qüestió dels conversos, en la qual va intervenir Joan II, negada pels oficials valencians, els quals argumenten que no s'ha fet res contra ells; la presentació de tota una sèrie de privilegis de reis d'antany —de Jaume I a Pere el Cerimoniós— en defensa de les eleccions —lliures i pròpies— dels consellers de Cent, i, a l'últim, el recordatori a Joan II que del pagament de

diners que li fa València ha de tenir com a resposta la llibertat electoral valenciana.

AMV. Lletres missives. Reg. g³ 29, ff. 10r-14r.

Ynstruccions e memorial fet al molt honorable en Berthomeu Abbat, notari, sindich e misatger de la insigne ciutat de Valencia, trames a la Magestat del Senyor Rey per los molt magniffichs jurats de aquella, de les coses que aquell deu dir a la sua Magestat per part e en favor de la dita ciutat, lo qual memorial e instruccions son del tenor seguent.

Primerament besara la ma al Senyor Rey per part dels magniffichs jurats e consell de la dita ciutat, dient a la sua excellencia les degudes e acostumades recomandacions e en virtut de la letra de crehença, que sen porta, dira e explicara al Senyor Rey per part de la dita ciutat com los dits jurats han haut diverses letres de la sua excellencia sobre la procuracio e ballia de la vila de Gandia, los quals officis la dita ciutat ha poder de elegir com a senyora qui es de la dita vila, per be que lo Senyor Rey tingua facultat de cobrar aquella per aquell mateix preu, e per conseguent la dita ciutat pot metre officials e procuradors tota hora que vaguen dels dits officis, e axi la sua Magestat deu remetre aquestes coses a la ciutat, e axil ne supplicara lo dit sindich que per sa benignitat ho vulla fer.

E del presuposit dessus dit pora inferir que la ciutat no es tenguda a paguar al noble mossen Rodrigo de Rebolledo, lo que aquell preten eser li degut de salari per raho del offici de procurador que aquell tenia en la dita vila, com apres que fonch causat lo dit deute si algun deute li es degut la sua Magestat haja feta venda de la dita vila a la dita ciutat ab alguns carrechs, sens lo carrech del dit deute del dit noble mossen Rodrigo, permetent eser tengut de eviccio a la dita ciutat e per conseguent la dita ciutat noy es tenguda paguat lo dit pretes deute. Ans lo Senyor Rey es tengut deffenre la dita ciutat de la demanda que fa lo dit mossen Rebolledo, per que supplicara la sua Magestat que revoque les dites letres ab les quals mana als dits jurats que elegeixquen al dit mossen Rebolledo procurador e que li façen paguar vint e tans milia souls que aquell afferma eser li deguts, car la dita ciutat no es tenguda fer alguna de les dites coses per lo que dit es dessus.

E a la prefata Reyal Magestat de part de la dita ciutat explicara que la major part dels jurats del any propassat entresi elegiren al magniffich en Johan Ferragut en procurador e balle de la

vila de Gandia sens posarho en consell general on ses acostumat apres que los jurats han feta eleccio de algun procurador o offici pertanyent a ells elegir posarho e lo dit consell ho loha o sera lo que li sembla. E axi apres scrivint la Reyal Magestat als dits jurats e consell de la dita ciutat per la dita procura o ballia en favor del magniffich en Bernat de Penarroga, e fen lesta la letra en lo consell general de la dita ciutat, en lo qual dit consell se vota primer si attes que la major part dels magniffichs jurats del any passat havien feta eleccio entre si del dit magniffich en Johan Ferragut sis devia tractar en lo dit consell de elegir prourador e balle de Gandia o no, e fon votat e delliberat en lo dit consell, no obstant la major part dels jurats entre si haguessen elegit al dit magniffich en Johan Ferragut, se fes eleccio e axi fon clos en lo dit consell. E en apres en aquell mateix consell ques celebra la vespra Cinquagesima propassada se posaren en la eleccio de la dita procuracio e ballia los dits magniffichs en Johan Ferragut, qui lavors era jurat, e lo magniffich en Bernat de Penarroja, racional. E per lo dit consell fon elet en procurador e balle de la dita vila lo magniffich en Bernat de Penarroja racional a trienni. E axi ab diverses letres los magniffichs jurats qui huy son ne han scrit a la prefata Reyal Magestat supplicant sa altesa la dita eleccio hagues per grata e accepta, e trobantse en Luis Orti, notari, ab la dita Reyal Magestat, li fon scrit de part de la dita ciutat supplicas la dita Reyal Magestat hagues per accepta la dita eleccio en consell general feta del dit magniffich en Bernat de Penarroja, racionali, com la dita ciutat per la compra que de la predita Reyal Magestat ha feta de la dita vila de Gandia, jatsia ab carta de gracia, sia senyora de la dita vila. E a la dita ciutat com a senyora pertany fer e crear o elegir procurador o balle en aquella e negu no pot dir e menys obtenir que sia procurador e balle contra voluntat de la dita ciutat com cascu en ses terres, lochs e heretats fa e crea sos procuradors e balle axi com a senyor de aquells. E per quant lo dit magniffich en Johan Ferragut, per la dita eleccio que dell fon feta pretengua tenir questio ab lo dit magniffich en Bernat de Penarroja sobre la dita procura e ballia, obtingue una comissio de la dita Reyal Magestat directa al illustre Senyor Infant e consell dels magniffichs advocats de la dita ciutat de la questio que preten tenir lo dit magniffich en Johan Ferragut ab lo dit magniffich en Bernat de Penarroja, racional, sobre la dita procura e ballia; e entre aquells noy ha questio alguna com lo dit consell que te poder de fer la dita eleccio com a representant la dita ciutat, senyora de la

dita vila de Gandia, elegi lo dit magniffich en Bernat Penarroja, racional, en procurador e balle de la dita vila concorrent en la dita eleccio lo dit magniffich en Johan Ferragut. E axi, puix la dita ciutat es senyora, te facultat de fer, elegir procurador e balle e negu no pot hir contra voluntat de aquella e del delliberat en aquell consell que sia procurador si ia en lo dit consell general nos dellibera de fer ho. E per ço de tals coses que stan en facultat e potestat de la ciutat fer no sen pot ni deu fer comissio alguna com la questio que lo dit en Ferragut preten si tenir, ni poria seria ab la dita ciutat, la qual no pot tenir tant com cascu pot elegir lo procurador que vol e lo tal procurador no pot tenir questio ab quil ha fet procurador puix lo revoca e no vol que sia son procurador. E axi supplicara la dita Reyal Magestat revocant la dita comissio feta al dit illustre infant e qualsevol altra que per la dita raho o supplicacio de quis vulla sa celsitut hagues atorgat, puix la dita ciutat es senyora de la dita vila e revocant e havent per revocades qualsevol provisions que per la dita raho sien fetes e atorgades en contrari en axi que la dita ciutat use e exercite de ses preheminencies e potestats e libertats que, com a senyora de la dita vila, pot e deu e acastumat fer axi en la dita procura e ballia e altres coses e haja per grata la dita eleccio del dit en Bernat Penarroja.

Mes encara la sua Magestat ha manat scriure una letra als dits magniffichs jurats dada en Barchinona a XXXI del mes de maig propassat, trelat de la qual sen porta lo dit sindich en la qual repren los dits jurats de dues coses: la una es que han mes de una parroquia huyt consellers e de altra no algu, transgredint la forma dels furs e privilegis atorgats a la dita ciutat; laltra es que han lançat los conversos de consell, publicament, scandalosa e molt perillosa com diguessen en publich als que venien tals o semblants paraules "vos sou convers no podeu entrar en consell" e moltes altres coses que la dita letra se contenen. E ultra lo dessus dit los dits magniffichs jurats han hagut noticia que la sua Magestat ha scrit al illustre Senyor Infant que, si los dits jurats han feta transgressio e no han servada la forma dels privilegis disponents de la forma com se deuen fer elegir consellers en la dita ciutat per la qual raho la dita eleccio seria devoluta a sa Magestat, que en tal cas meta les mans en lo dit consell e se occupe lo dit regiment segons que trobara poderse fer per justicia e, per semblants, provehisca en lo fet dels converssos

que sia tornat a loch lo prejuhi quis diu eser fet a aquells en haverlos lançat del consell; per les quals rahons los dits jurats han trames lo dit sindich al dit illustre infant a suplicarlo que sobresegues en lo dit negoci e aquell ha provehit en certa forma com sap lo dit sindich.

E apres han trames aquell al Senyor Rey per scusar los dits magniffichs jurats del que son represos per sa Magestat e per justifficar totalment lo que aquells han fet, car la Magestat del Senyor Rey es stada informada sinistrament del fet dels convessos, dels quals los dits jurats no han fet acte algu tal com se diu en la dita letra, car no han lançat los convessos de consellers; hans de aquells ni han mesos cinch o sis e digua los noms de aquells al Senyor Rey ni hajen los jurats dites tals paraules com se conten en la dita letra als dits convessos e fara fer trellat lo dit sindich de la dita eleccio portesen informacio de testimonis com los dits nomenats son convessos; ni es avant en lo fet de la Taraçana dira lo dit sindich que no lan levada al dit en Castellar, ans la te aquell e que li han manat que la tinga sens salari per quant trobaven alguns qui volien tenir la dita Taraçana sens salari, e aixi no han feta la dita provisio per hoy dels convessos, mas per haver aquella utilitat per a la ciutat, stalviantli lo dit salari, e aquestes coses e semblants satisfara lo dit sindich quant al fet dels convessos e han hagut acomanar a persones honrades, entre les altres han acomanat lo capitol del almudi an Bernat Pintor, mercader e convers, axi que no abominen ni lancen los convessos ans los tracten com a persones honrades.

E quant al fet de la eleccio dels consellers, la qual han feta los dits magniffichs jurats segons se diu no servara la forma dels privilegis disponents de la eleccio de consellers fahedora, dira lo dit sindich que per privilegis del alt Rey Nalfonso dat en Valencia a IIII de maig any MCCCCXVIII es dispost los jurats, advocats, racional, sindich e escriva fer la conselleria en lo qual privilegi es feta mencio de tres privilegis: lo hu del Rey Jacme primer, data Barchinone idus septembris anno MCCXXXXV, per lo qual es dispost que los jurats et possint eligere[1] et vocare consiliarios quod et quos voluerint et de omnibus que in illo anno fecerint circa utilitatem et regimen civitatis et habitatorum eiusdem ex officio suo cum consilio consiliariorum[2] et aliorum qui cum dictis consiliariis votati[3] fuerint. E laltre del dit Rey en Jacme data Valencia decima septima kalendis madii anno domini MCCLX sexto per lo qual es dispost axi es stat nimius et quod in perpetuum quod in

civitate predicta sint semper quatuor jurati cum consiliariis quos ipsi jurati eligant[4] secundum quod a probis hominibus eiusdem civitatis fuerint ordinatum. E circa la fi diu axi et prestato[5] ab eis hujusmodi juramento ipsi jurati eligant suos consiliarios (quos ipsi jurati eligant suos consiliarios)[6] de civibus et habitatoribus civitatis predicte qui eis magis ydoney videbuntur, e lo altre del Rey Namfos data nono kalenda novembris anno domini millesimo CCCXXVIIII in villa castilionis Burriane. E un altre privilegi del Rey en Pere data die XIII julii anno millesimo CCCLXIII, los quals privilegis parlen de la forma, manera ques deu tenir e servar en la eleccio dels consellers que ara en la propasada festa de Pentecostes han feta, los quals privilegis sen porta lo dit sindich. Axi trobara esser servada la practica que ses acustumada servar e tenir en la eleccio de consellers, ultra los dits privilegis, servada en temps passat ferse e que sa excellencia deu atendre als servirs que la dita ciutat tots temps li ha fets designantli aquells lo dit sindich com lo sapia be quantes vegades e de quantes pecunies e de gent de caval e de peu la dita ciutat ha servit a sa Maiestat en lo temps de la guerra pasada contra lo Rey de Castella e contra los catalans. E que per quant lo Regne de Valencia no servia, la ciutat de Valencia servia tostemps de propies pecunies e, ultra lo servey que la dita ciutat feya, los singulars de aquella particularment servien, e axi es stada hauda dos vegades la baronia de Vilafermosa, la primera ab despesa de la dita ciutat e fonch pres don Jaume Darago, lo pare; en la segona vegada que fonch lany passat la ciutat hi despes trenta set milia souls en dos partides e axi se ha la força de Vilafermosa e fonch pres don Jayme Darago, fill del dit don Jayme, ab los alacayos que ab aquell eren, los quals per sa magestat per justicia foren executats e per sos officials, los quals serveys la dita ciutat nos haguera pogut fer sino tenint los consellers propicis e afectats al servey del Senyor Rey, com tals serveys se haien afer en consell general e no apart ni en consell particular. E axi los dits jurats, racional, advocats, sindich, scriva, qui han affer la dita conselleria, han a pensar e pensen en elegir los consellers quels par sien pus utils e millors per al regiment de la dita ciutat que tenen per servici de la dita real Magestat.

E a les dites coses diu attendre sa Magestat de les quals havent recort la excellencia sua tendra poca consideracio, segons crehen los dits jurats, de volver pendre a ses mans la conselle-

ria de la ciutat, la qual es feta be e degudament segons forma de privilegis per servey de la sua Majestat segons dessus es dit e aplicara lo dit sindich e misatger totes aquelles rahons que li semblara aplicar si deien al dit proposit, les quals sien remeses a la industria e bon ingeni del dit misatger.

Item supplicara al dit Senyor Rey que no done loch de guiar algu que sia deutor de la dita ciutat de Valencia e lo illustre Senyor Infant non atorgue o puixa atorgar guiatge, o governador ni nengu altre official sino ab consentiment e voluntat de la ciutat. E si nengu fins aci era atorgat lo revoque e haia per revocats.

Item supplicara que com a fill e hereu den Pere Vilana detenidor e possehidor del pes de la vila de Murvedre o dret de aquell ab letra closa del Senyor Rey, de facto e sens coneguda alguna es stat privat de la dita possessio per lo lochtinent de balle de la dita vila en poder del qual micer Andreu Sart, tudor de aquell, ha fermat de dret sobre la dita possessio e aquella no lay han tornada, lo que es contra fur; axi supplicara que lay tornen la dita possessio per observacio de furs.

Item que per lo contracte de Paterna e Benaguazir, Gandia e altres coses, les rendes del Senyor Rey e de la ballia del regne de Valencia son obligades a la dita ciutat e nos poden alienar ni transportar, entre les quals rendes hi son la scrivania de Castello e de Morvedre que se arrenden cascun any, cascuna seixanta liures poch mes o menys, segons se diu la Majestat del Senyor Rey les hauria stablides a certes persones, lo que obstant los dits contractes ab juraments fermats per sa maiestat nos pot fer. Supplicara que sa Majestat ho revoque e tornen al degut e primitiu stat que era ans dels dits stabliments.

FForen spachades les presents instruccions en la ciutat de Valencia per manament dels magniffichs jurats e sagellades ab lo sagell de la dita ciutat al peu de aquelles a XII de juny del any de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCCLXXVIII.

Post datam. Los magniffichs jurats han rebut una letra de la Magestat del Senyor Rey e un altra dels magniffichs consellers de la ciutat de Barcelona sobre lo sou que demana per a dos galeres per a temps de tres mesos per guardar la costa. Regracien e besen les mans al Senyor Rey de haver pensat en lo util de aquesta ciutat. E, per quant aquest servey se ha de fer en consell general, los jurats per la prompta partida del dit sindich no poden donar clara resposta, tractaran e procuraran quant a ella posible sia de

fer lo dit servey segons los dits jurats; de aço lo han be informat a boca legint lo present capitol.

1. et possint eligere, habere et vocare, *segons versió de l'*Aureum Opus, *pp. 74-75.* 2. cum consilio consiliariorum suorum, Aureum Opus, *pp. 74-75*. 3. vocati, Aureum Opus, pp. 74-75. 4. eligent Aureum Opus, pp. 100-101. 5. prestito, Aureum Opus, pp. 100-101. 6. *Intercalació documental que no és a l'*Aureum Opus.

14

1478, juny, 22. Altura

L'infant i virrei Enric mana als seus consellers misser Joan de Gallach, doctor en lleis i vicecanceller, i en Pere Garro, lloctinent de batlle general, que impedeixen la reunió del Consell General que en principi està projectada per a la vigília de Sant Joan amb la finalitat d'elegir càrrecs municipals. La vinculació amb les instruccions anteriors és evident, però l'infant el que vol amb aquesta estratègia és la resposta reial.

ARV. Reial Cancelleria. Itinerum lugartenentiae. Infant D. Enric. Reg. 412, ff. 4r-5r.

Lo infant don Enrich darago, duch de Sogorb,
comte de Empuries, lochtinent general.

Magnifichs e amats consellers del Senyor Rey e nostres. Pochs dies ha que reebem una letra del dit Senyor Rey dada en Barchinona a XXXI del mes de maig prop passat translat de la qual vos trametem, interclusa en la present, en virtut de la qual volents nos evantar ab consell dexa ciutat segons per lo dit Senyor Rey e nostre en Berthomeu Abat, sindich de la ciutat de Valencia, es vengut a nos trames per los jurats de aquella suplicant nos per part de aquells e de la dita ciutat que volguessem sobreseure en la dita reyal comissio com aquells haguesen deliberat trametre lo dit en Barthomeu Abat a la altesa del dit Senyor Rey per suplicarla no vulla metre les mans en la dita eleccio de consellers, confiants lur supplicacio seria exaudita. Empero valria poch la dita tramesa del dit sindich si entretant nos no sobresehiem en lo dit fet, la qual supplicacio oida no havem sobreseyt en lo dit fet ne havem procehit en executar la dita comissio par nos. Per ço que durant la deliberació nostra los dits jurats no deuen ajustar consell general de la Ciutat ni los consellers deuen usar de lur offici de consellers, senyaladament de fer eleccions de altres

officials, car en altra manera los drets e regalies del Senyor Rey rebrien gran lesio e preiuhi. E com haiam entes que dema, que sera dimarts e vespre de Sant Johan, se acostuma aiustar consell general e fer eleccio en aquell de procurador de miserables vos pregam, encarregam, e manam a vosaltres e a cascu de vos que, en virtut de una letra de creença que fem als justicia e jurats en persona de vosaltres, aneu personalment a la sala de la dita ciutat dient, encarregant e manant a aquells per part del Senyor Rey e nostra que en la dita jornada cessen de celebrar lo dit consell e altre qualsevol consell general en altra qualsevol jornada fins que nos haiam deliberat en lo dit fet, puix com dit es ells nos han suplicat que sobreixcam en lo dit negoci e nos no haiam evantat en aquell e si aquells volran obeir los dits manaments faran lo que deuen es. Si per ventura nos volen obeir en tal cas los significareu que nos usarem de altres manaments pus rigorosos e pus forts, los quals dressarem als dits justicia e jurats e consellers e als altres officials ordenaris de la dita ciutat e encara a tot lo consell general encautareu. Per ço los dits jurats, ab les pus pertinents paraules que us semblaran aquest negoci exigir imposats les penes peccuniaries e altres a vosaltres ben vistes, que en manera alguna no proceesquen a fer eleccio del dit offici de procurador de miserables ne a fer altres actes e que, si aiust havien lo dit consell, aquell desaiusten e que daquiavant nol aiusten fins sia declarat per nos si los dits consellers son consellers o no, com se diga la dita eleccio de consellers esser nulla e invalida e devoluta al dit Senyor Rey de la qual causa nos havem a conexer. E axi en tota manera feu ab los dits manaments e cominacions que los dits jurats, qui poden veure be la raho manifesta que tenim per part del dit Senyor Rey e nostra de fer tal provisio, oida la dita creença prenguen alguna scusacio en lo dit consell per forma que nol haian ajustar affi que per nos no se haian per nos a fer pus rigorosos manaments. E hon fer non vullen avisaunos de continent affi que us puxam rescriure del que mes avant volrem sia per vos exequtat e complit. Dada en lo loch de Altura a XXII de juny any Mil CCCCLXXVIII. Ilustre Infans.

Johan Peiro, locumtenens prothonotarius.

Als magnifichs e amats consellers del
Senyor Rey e nostres, micer Johan de
Gallach, doctor en leys, vicecanciller,
e en Pere Garro, lochtinent de batle
general del Regne de Valencia.

15

1478, juny, 23. València

Davant la iniciativa de l'infant i virrei Enric, presa el dia abans, els jurats de València, sense fer cas de les seves ordres, convoquen Consell General i li contesten enèrgicament, però respectuosament, que no s'hi fiqui en qüestions municipals.[1]

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 29, f. 19r-v.

Illustrissimo Senyor.

Una letra de crehença data en Altura a XXII del corrent mes de juni de part de vostra Illustre Senyoria nos fon donada per micer Johan de Gallach, doctor en cascun dret e vicecanciller del senyor Rey, e per en Pere Garro, lochtinent de balle general del present regne, la qual rebem huy de mati a les deu hores, essent aiustat lo consell general. Ab aquella deguda reverencia que de vostra illustrissima Senyoria se pertany e per los dessus dits nos fon esplicada la dita creença en la cambra de consell secret e, aquella hoyda e entessa, ho prenguem a grandissima admiracio per quant sobre lo dit negoci a vostra illustrissima Senyoria haviem trames lo sindich de aquesta ciutat signifficant aquell sobre lo dit fet trametem a la Magestat del Senyor Rey, lo qual dit sindich nos reporta esser stat ab vostra illustrisima Senyoria en cert apuntament. E hoynt e entenent la dita creença tinguem causa de grandissima admiracio no sols per lo apuntament que lo dit sindich nos recita, mas encara per que les coses ab la dita crehença a nosaltres dites e de part de vostra illustrisima Senyoria manades heren contra furs e privilegis del present regne e libertats de la dita ciutat, los quals vostra illustrisima Senyoria, ans de exercir neguna cosa de vostra lochtinencia general, jura servar e les dites coses eren privar la dita ciutat de la possesio en la qual es de tenir e celebrar consell general e fer eleccio de procurador de miserables e provehir de avituallar Valencia en lo dit present dia, lo que no pot esser fet sens coneguda de dret e altres contrafurs deduhits en una scriptura devant los dits vicecanciller e lochtinent de balle posada. Continuant la dita possesio e conservant los dits furs e privilegis e libertats de la dita ciutat havem tengut e celebrat consell general e feta eleccio de procurador de miserables e provehir de avituallar la dita ciutat siant tots temps de la clemencia de la dita Magestat del molt alt Senyor Rey e de vostra illustrisima Senyoria quens tendra per accepte, lo que fet havem per conservacio dels furs, privilegis e libertats

de la dita ciutat e per lo be publich e sostentacio de aquella e conserve nostre Senyor vostra illustrissima Senyoria ab longa vida. De la ciutat de Valencia a XXIII de juni del any MCCCCLXXVIII.

Senyor de vostra illustrisima Senyoria
affectats servidors quis comanen en
vostra gracia.

Los Jurats de Valencia

1. *Prego al lector que compari aquests darrers moments del regnat de Joan II amb allò que va succeir al cap de poc de morir Ferran II en 1516. Uns i altres es mouen en una mateixa línia d'acció; en el segon cas, vegeu-lo al final del volum II.*

16

1478, juliol, 14. Barcelona

Joan II s'adreça als jurats valencians a propòsit de la rectificació de la conselleria i del problema dels conversos. El rei, amb poques paraules, assegura a les autoritats valencianes que ha escrit al lloctinent i que aquest no s'interposarà en res. Joan II, arran del que li han explicat, felicita els jurats pel fet que no ataquen els conversos.

ARV. Reial Cancelleria. Diversorum. Reg. 298, f. 125r.

Lo Rey.

Amats e feels nostres: vostra letra havem reebut ab lo sindich de aqueixa ciutat ab creença en persona sua de la qual lo havem hoyt en quant per vostra part nos ha dit e explicat e vist la satisfaccio sua sobre la letra que feta vos havem, ab la qual nos maravellavem de vosaltres y mes de vos jurat en cap que axi scandalosament haguesseu lançat de conselleria los christians quis diuen conversos e que de huna parroquia haveu elegit vuyt consellers e daltra no negu, dient lo dit sindich quant a aquest cap de la eleccio pretenien haver servat lorde e forma que devien en cas fos demat, supplicant nos per los servicis e affeccio de la dita ciutat som stats contents remetre e lexar la dita devolucio en cas fos loch a aquella. E axi ho scrivim e dihem al lochtinent general nostre en aqueix regne ab nostra provisio patent quant als dits converssos quens ha dit lo dit sindich no esser lançats del dit consell ans restar e esser stats elegits en aquell per esser christians e molt bons homens e per sguart e servey de nostre Senyor Deu volem e us manam stretament los tracteu com chris-

tians en conselleries, honors, officis e beneficis segons la condicio de cadau, sens neguna discrepancia dels altres car axis deu fer y fer se en altre modo no seria sens ofensa de nostre Senyor Deu e nos no dariem loch en manera alguna. Al contrari ans hi provehiriem debitament e axi ho havem dit al dit sindich e aquesta es nostra voluntat e axi ho servareu, no obstants qualsevol letres e provisions de nos en contrari emanades. Data en Barchinona a XIIII de juliol any MCCCCLXXVIII. Rex Joan

Dirigitur juratis civitatis Valencie

Dominus Rex mandavit michi Joanni de Coloma visa per vicecancellarium Rosell pro conservatore.

17

1478, juliol, 30. València

Els jurats valencians s'adrecen al seu ambaixador a la cort demanant-li que ataqui els conversos de la ciutat. El gir donat ara per la ciutat descobreix totalment les seves intencions. Els jurats pensen ara que el rei hi està d'acord i, consegüentment, no aguanten que "aquestes rates de faraho participen en los officis e beneficis." Citat per mi en 1976 i publicat en 1998 per A. Rubio.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 29, f. 35r-v.

Molt honorable mossen. Vostra letra a XXV del corrent mes de juliol havem reebut a XXVIIII del dit mes responsiva a les nostres letres a XVII del present mes. E vista aquella vos responem, obmeses algunes particularitats que no freturen resposta, solament venint al fet del sou de les galeres reduydes a una, que son al flori dor lo mes, vos diem que responem al senyor Rey que som contents contribuir hi e offerint pagar lo dit sou a la persona que sa senyoria manara ab letra sua. E axiu poreu dir a la sua excellencia e darliheu nostra letra que sobre aço li scrivim. Empero no us oblideu de dirli les grandissimes necessitats de la ciutat. Quant al fet de la conselleria tenim plaer del havis quens donau. E comendam molt lorde e la industria vostra empero no speravem altra provisio de la benignitat del Senyor Rey. Empero oblidar no us volem de signifficar vos com tenim sentiment que lo

Senyor Rey te bona gana de provehir e atorgar alguna saludable provissio contra los conversos; hauriem plaer per lo quens han inculpat contra veritat quey façau tot vostre poder de obtenirla tal que sia honor de la ciutat. E supplicareu lo dit Senyor vivament si lo vade veure tal per passar, ho insteu que daquiavant no puxen entrar en officis per quant es cosa molt veia que los conversos usen tant la ley judayca en gran menypreu e vilipendi de la christiana que en tota la vida de aquells son juheus e no christians, car la christiana porten per guiatge e aço en gran carech del inquisidor per los quals desordens e greuges fets a la maiestat de Deu e a la ley christiana se seguexen continues morts, sterils anyades, discordies en los regnes. E de tal fet castich se seguiria com per scriptures sanctes e antigues se lig los Reys e les preheminencies de aquelles eser exalçades e los regnes prosperats e lo stat pacifich conservat en molta sanitat e prosperitat e los habitants en aquells. E com lo principal castich tostemps toque a la sua excellencia, per ço que la Magestat de Deu sia placada supplicarem de part de la ciutat lo dit Senyor placia a la sua Senyoria provehirhi en tal manera que aquestes rates de faraho no participen en los officis e beneficis de la Ciutat, car tant ha haumentat ja la supervia de aquest que han gossat anar a lalqueria hon lo magniffich mossen Johan de Vilarasa, germa nostre e jurat en cap, habita cridant de nit, desonrant aquell fins amenaçarlo, dient que farien dell pijor que den Corrals. En lo fet de la procura de Gandia jans havem tramesos lo capitol de la venda e encara hun trellat per lo fet del justicia del Grau. Som maravellats que nons respongau los haveu rebuts los dits trellats; ab tot sforç treballau que la honor de la ciutat sia salva. En lo fet de la conselleria per que dieu han trames de aci alguns privilegis segons havem sentit en derogacio de les preheminencies de la Ciutat be auriem plaer per quina via hi sou ancios per que sentissem lo que si merita. E en lo fet de la dita procuracio feu hi lo que de vos confiam per la honor de la ciutat. E aximateix en lo justicia del Grau, per que no siam morduts cascun any en la eleccio, considerau be aço, diem per quells conexeu quanta gent hi ha en lo Grau e tots loy quey son es gent aplegadiça e no son vehins; feu que ab alguna moderacio, pux no ni ha metena ni alguns de alli e los altres de la ciutat se puixa liberament fer, sia remes tot a vostra prudencia en supplicar lo dit Senyor per quey faça tals provesihons que sien honor de la sua reyal senyoria e de la ciutat. Nosaltres confiam que vos ab vostra industria hi dareu tal endreça que meritament e digna

sereu comendat de vostra savia industria. E tant prest com puxau donau orde que siau expedit e no occorrent nos als sino que micer Albert lescriva e subsindich se comanen a vos car lo racional no es en Valencia. E tingaus la Sancta Trinitat en sa guarda. De Valencia a XXX de juliol del any Mil CCCCLXXVIII.

Los Jurats de Valencia a
vostra honor apparellats.

18

1478, agost, 21. Barcelona

El rei Joan II encarrega al lloctinent de governador, Lluís Cabanilles, i al justícia criminal, Bernat Català, indagar els avalots originats a la ciutat el passat dia 14 d'agost. Una cosa és coneguda i que té precedents: la confrontació entre Joan Ferragut i Bernat de Penaroia pel control de la procuració de Gandia. El rei vol conèixer el fet a fons i posar-se en acció.

ARV. Reial Cancelleria. Curie. Reg. 240, f. 151r-v.

Don Joan etc. Als magniffichs e amats nostres los lochtinent de governador general en lo regne de Valencia, mossen Luis de Cabanylles, e mossen Bernat Cathala, justicia en lo criminal de la nostra ciutat de Valencia, salut e dileccio. Segons havem entes lo dia precedent la festa de nostra dona ara de agost, ques acostuma ajustar lo consell de aqueixa nostra ciutat, se segui un tumult e avalot en aquella per causa de la controversia que es entre lo racional en Bernat de Penaroia e en Ferragut, ciutadans de la dita ciutat, sobre lo offici de procuracio e batle de Gandia, procurantho los dits competidors segons se diu e los aderents lurs en tant que, sino que algunes bones persones mitigaren en desviaren ab gran treball, se fora seguit algun gran scandell e dan irreparable en gran deservey nostre e dan de la republica de la dita nostra ciutat; volent daço saber la veritat, a saber es com es passat e a causa e culpa de que ses seguit per que, informats de la veritat, hi pugam provehir e castigarho de manera que per altra jornada semblant perill nos segueixca, confiants de la integritat o moderacio de vosaltres, vos diem, cometem e manam de nostra certa sciencia e expressa que ab gran diligencia e cura inquirau la veritat de les dites coses com son passades e a causa e culpa de qui, interrogant sobre aço persones dignes de fe que

stades hi sien o pensareu que us poran dar noticia de aquells en lo dit en testimoni de aquelles redegit en scrit per feel notari nos trameteu clos e segellat, per que vist hi pugam proveir a servey de Deu e nostre, benefici e repos de la dita ciutat, car nos sobre les dites coses, dependents e emergents de aquelles, vos cometen nostres veus e poder bastant ab les presents. E usareu en aço de la prudencia e diligencia que en semblants coses se requer e de vosaltres confiam. Data en Barchinona a XXI de agost del any de la nativitat de nostre Senyor, Mil CCCCLXXVIII.

Rex Joan

19

1478, octubre, 24. Alzira

Amb relació al fet de la procuració de Gandia l'infant virrei Enric, obeint ordres del rei Joan II, encarrega a Joan Mas i Francesc Menor, notaris i algutzirs, la investigació entorn dels esdeveniments succeïts en el municipi valencià amb motiu del passat Consell General del 14 d'agost. L'encàrrec, això no obstant, és de temps curt ja que el lloctinent general no és a València. Els prega que recullin els papers de la investigació i després ell els estudiarà.

ARV. Reial Cancelleria. Itinerum lugartenentiae. Infant D. Enric. Reg. 412, ff. 71r-72r.

D. Enrich, etc... Al magnifich e amat conseller del Senyor Rey e nostre en Joanot Alegre, justicia en lo civil de la ciutat de Valencia, salut e dileccio: Per que lo Serenissimo Senyor Rey sobre cert moviment e insult que la vespra de la festa de la Verge Maria del mes de agost proppassat celebrantse consell general en la sala de la dita, se segui en lo qual fonch fet un gran desorde de paraules per alguns dels que en lo dit consell foren, nos mana que ab suma diligencia, solicitut e cura façam reebre informacio de les dites coses e que aquella reebra en Joan de Puigmija, secretari de sa excellencia e nostre, e en Joan Mas, notari de aquexa ciutat, segons aquestes coses e altres pus amplament se mostren per la provisio del tenor seguent: D. Joan per la gracia de Deu, rey darago, de Navarra, de Sicilia, de Valencia, de Mallorques, de Serdenya e de Corcega, comte de Barchinona, duch de Atenes e de Neopatria, comte de Rosello e de

Cerdanya e encara marques de Oristany e comte de Gociano, al illustre infant don Enrich, duch de Sogorb e comte dampuries, nostre molt car e molt amat nebot e lochtinent general en lo dit regne de Valencia, salut e dileccio. En aquests propassats dies celebrantse en la sala de la ciutat de Valencia la vespra de la festa de la Verge Maria de Agost proppassat consell general, segons som informats se segui cert moviment e insult en lo qual fonch fet gran desorde de paraules per alguns dels qui en consell foren e lavors per nos fonch provehit ab per nostra provisio que per mossen Luys de Cabanyelles, lochtinent de portantveus de governador en lo dit regne, e per mossen Bernat Catala, justicia criminal de la dita ciutat, fos rebuda informacio de testimonis sobre lo dit cas, moviment e desorde que en lo dit dia fonch fet e que la dita informacio reebuda, closa e sagellada, fos remesa a nostra Magestat segons en la dita comissio era largament contengut. E jatsia los dits comissaris haguessen començat a reebre la dita informació, empero per absencia del dit mossen Cabanyelles e dels subdelegats de aquell no se es rebuda la dita informacio com rebres devia. E, per quant nostra intencio e voluntat ferma es, la dita informacio sia reebuda complidament e a nos tramesa per que nos vista aquella pugam rescriure ço quens sera vist fahedor; per ço, revocans la dita comissio per nos als damunt dits feta, a vos dit illustre infant e lochtinent general diem, cometem e manam de nostra certa sciencia e expressament que ab summa diligencia, sollicitut e cura façau reebre informacio de les dites coses e insult seguint e aquella façau reebre per los amats e feels secretari nostre en Joan de Puigmija e en Joan Mas, notari de aqueixa ciutat, no obstant qualsevol sospites contra lo dit en Joan Mas allegades com nos siam be informats de la bona fama, virtut e integritat de animo del dit en Joan Mas. E, reebuda que sia la dita informacio, aquella closa e sagellada remetreu a nos affi que nos, vista e regoneguda aquella, vos pugam rescriure ço que fer deureu. Car nos per fer les dites coses vos donam nostres veus, loch e poder ab la present per la qual manam als procuradors fiscals nostres en la dita ciutat de Valencia e an Bartomeu Abat, sindich de la dita ciutat, sots pena de mil florins dor a nostres cofreus aplicadors que, tota hora que requests ne seran, ministren a vos dit illustre infant informacio de testimonis sobre les dites coses; volem empero que entre tant sobresegau e façau sobreseure en lo fet de la procura de Gandia e nos proceheixca cosa alguna en aquella fins la dita informacio sia rebuda e a nos tramesa e nos vos haiam scrit ço que fer deureu, havent vos en les dites

coses ab la sollicitut e bona cura que de vos confiam. Data en Barchinona a VIII de octubre del any de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCCLXXVIII. Rex Joan. E, per nostra absencia de aquexa dita ciutat no pugam a present entendre circa la exequcio de les coses en la dita preinserta provisio contengudes, ab tenor de les presents e de nostra certa sciencia vos delegam e subdelegam ens manam que en lo loch e nom nostres reebau ab lo dit en Joan Mas e en Francesch Menor, notari e scriva dels alguazirs en loch del dit secretari, la dita informacio juxta forma e tenor de la dita preinserta real provisio e reebuda que sia aquella, closa e sagelleda, nos trametau. Car nos per fer les dites coses a vos donam nostres veus, loch e poder, ab la present volem empero sia sobresegut en lo fet de la procura de Gandia segons que per lo dit Senyor Rey es provehit, ordenat e manat e en la dita provisio contengut. Data en la villa de Algezira a XXIIII del mes de octubre en lany de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCCLXXVIII. Infante.

Dominus Infans locumtenentis generalis mandavit mihi Joanni de Puigmija.

20

1478, octubre, 30. València

Els jurats adrecen una carta al rei on protesten per les investigacions que Joan II ha ordenat realitzar arran de l'avalot del passat mes d'agost. Per als oficials valencians la intervenció de Joan II va contra els furs i fins i tot els privilegis de la ciutat.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 29, f. 70r.

Serenissimo Senyor.

En aquests dies passats per alguns fonch stat a vostra Magestat de certes paraules subseguides en la vigilia de nostra dona Sancta Maria, vulgarment dita de agost, celebrantse consell general. E per quant arbitravem eser pus comoda cosa que vostra excellencia fos certificada per alguns de nosaltres, ans que per altres sinistrament, se delibera lo dit avis. E vostra Magestat tenint noticia del ques era subseguit ha manat procehir sobre les dites coses que sen prenga informacio. E lo modo del procehir, segons les letres que son vengudes, es contra expressa disposicio de furs e privilegis. E per ço nosaltres, com a protectors e deffenedors dels dits furs e privilegis e reintegradors de les franqueses e libertats de aquesta

vostra ciutat, supplicam vostra excellencia li placia revocar totes les letres e los actes de quen en virtut de aquelles subseguits attes aquelles eren, com es ja dit, contra expressa disposicio de furs e privilegis de aquesta vostra ciutat. E tornar ho tot al primer stament. E ultra que com a bon rey e senyor de tots e de aquesta tan insigne ciutat confiam votivament en nostres supplicacions serem exaudits. Encara ho tendrem a singular gracia e merce a vostra Magestat, la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida; de la vostra ciutat de Valencia a XXX de octubre del any MCCCCLXXVIII.

Senyor

De Vostra Magestat homils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce

Los Jurats de Valencia

21

1478, novembre, 28. València

Crida de l'infant virrei Enric en pro de la moralitat ciutadana i arremetent, per tant, contra els vicis de la ciutat. El lloctinent general, pel que fa a la prostitució, exigeix que les dones siguin al bordell i que els alcavots no les puguin vendre o canviar com si fossin objectes, per tal com són persones. D'altra banda, l'infant Enric ataca els jocs públics i els daus. De fet documents semblants apareixeran en l'actuació de posteriors lloctinents, com és el cas, per exemple, de Joana, "la triste reina", que, de retorn de Nàpols i com a parenta pròxima de Ferran II, va dictar crides semblants a la primeria del segle XVI, com es pot veure més endavant. Sobta, això no obstant, que el síndic de la ciutat de València, Bertomeu Abat, manifesti que la crida de l'infant va contra furs i privilegis de la ciutat, coneguda per la seva "alegria" nocturna.

ARV. Reial Cancelleria. Itinerum Lugarteniente. Infant D. Enric. Reg. 412, ff. 107r-108v.

Ara hoiats que us fan a saber, per part del Ilustrissimo Senyor Infant don Enrich de Arago, etc... duch de Sogorb, comte de Empuries e lochtinent general de la Magestat del molt alt Senyor Rey e per delliberacio feta en son Sacre Reyal Consell, que com per causa e raho que en la present ciutat stan e habiten molts

vagabunts e homens mals que no usen de algun offici o art, mas van continuament vagant per los bordell e lochs publichs de la present ciutat, se segueixen molts inconvenients, bregues, naffres, morts, roberies e escomoniments de pobles e noresmenys si sostenen jochs, en los quals se blasfema lo nom sacratissim de Jhesucrist Salvador nostre e de la gloriosissima Verge Maria, mare sua, e dels Sancts e Sanctes de la cort celestial en gran contempte de la divinal Maiestat, desservey del molt alt Senyor Rey e dan evident de la cosa publica, recordantse lo dit Senyor infant que lexar impunides les dites coses, ultra la ofensa de Deu, se son seguits e seguexen molts dans a la dita ciutat com sia axi scrit que del comport de tals malefficis se seguexen mortalitats e altres coses en la republica e al offici seu que, en loch e per la Magestat del Senyor Rey, presedeix en lo present regne, pertanga purgar tota la provincia de mals homens, esquivar los vicis e punir aquells, axi com ha començat e de cascun dia persevera e enten ab lo auditori divinal perseverar, vol e mana e proveix esser tengudes, fetes e observades en la present ciutat e termens generals de aquella les coses infraseguents, les quals jatsia ab moltes de altres sien statuhides e ordenades per furs e privilegis, stabliments, ussos e bons costums de la dita ciutat, empero axi per esser imposades poques penes com per no esser exequtades com se deu sens derogació dels dits furs e privilegis, stabliments, ussos e bons costums de la dita ciutat e regne, mas per observança de aquells e per beneffici de la cosa publica.

Primerament proveheix e mana lo dit Senyor Infant, lochtinent general, que totes les fembres que publicament viuen del quest e stan aguany en publich, dins hun dia apres publicacio de la present, vaien al bordell o publich de la present ciutat e no stiguen en alguna casa, loch o part de la dita ciutat sino en lo dit bordell o vall e si nou faran e apres del dit dia seran atrobades en alguna part, casa o loch de la dita ciutat que stiguen o habiten fora del dit bordell e vall e sien preses e açotades publicament per la ciutat e per los lochs acostumats de aquella.

Item proveheix e mana lo dit Senyor Infant, lochtinent general, que tots e qualsevol persones de qualsevol condicio sien que tendran dones publiques en los dits bordell e vall o altre qualsevol loch o part o contribucio de aquella, a quest del qual ells vixquen, alcavots publichs, dins hun dia apres publicacio de la present haien buydat, buyden, e sen vaien de la present ciutat

en axi que si, passat lo dit dia, seran atrobats en la dita ciutat o per informacio constara eser venguts en aquell per visitar les dites dones e estar ab aquelles e del dit quest eseran presos, sien açotats per la ciutat e per los lochs acostumats de aquella e bandeiats de tot lo present regne e si seran composats o guiats per algun official nols valga tal guiatge.

Item proveheix e mana lo dit Senyor Infant, loctinent general, que totes les dones qui estan per los cantons o carrers de la present ciutat, les quals vixquen ab amichs o enamorats lexen en continent los dits amichs o enamorats e vixquen honestament; en altra manera, si seran trobades ab aquells hos havia informacio veridica que vixquen inhonestament e segons dessus es dit, que vaien e sien portades al bordell e los homens qui seran atrobats ab aquelles sien punits segons forma dels stabliments de la present ciutat.

Item per quant se veu per speriençia que los mals homens e vagabunts que, segons dit es, habiten en la dita ciutat e terme de aquella son causa quen la dita ciutat e per los carrers de aquella stan e habiten les males dones e son affavorides per aquells e noresmenys se tenen jochs publichs, don se segueix la offensa de Deu e los altres moviments en la dita ciutat segons dessus dit es, proveeix e mana lo dit illustrissimo Senyor Infant que los infraseguents e deius scrits, dins dos dies apres que la present publica crida sera publicada, buyden e yxquen de la present ciutat e terme de aquella e dins quatre dies de tot lo present regne, e si nou faran e passat lo dit terme seran atrobats e presos, sien açotats per la ciutat de Valencia e per tots los lochs acostumats de aquella. Egregiament e altrament sien punits a arbitre del dit Senyor Infant, lochtinent general, segons que sera benvist, lo qual bandeig vol que dure a beneplacit del dit Senyor Rey e seu.

Piera, fill de mossen Piera
Andres Catala, cap de Bergada
Botorrita, fill de Botorrita porter
Lo Loret de Carroç, esdentat
Juanico, lo portugues
Perot Crespi
Vicent Çafabrega
FFrancesquet Lesquerrer
Joanot Rescavaldido
Joanot Pinto
Ochoa qui reve a casa
FFranci Mongina
Johanot Perez, obrer de vila
Joanot Belluga, calderer
Cirereta
Perot dena Jovera, fuster
Rodrigo de casa mossen Artes
Thomas lo desmangat
Verdeguer de Gandia
Calort, lo desmangat
Joanot Abello del Vall
Perot germa de Joanot

de mossen Carroç
Gabriel Gaçull
Joanot Buhigues
Marti Gomiç
Segarra, fill de na Segarra

Gorriç de Sentlir, Centelles
Perot lo flacader
Sabastia, fuster
Vermellet sastre
Marti Navarro, fuster
Paregica
Joanot, fill de la Orada
Joanot Capella
Perot lo velluter
Sabastia lo velluter, jermans
FFrancisquet, fill del hostaler de la Pedra
lesquerrer
Valafanya Alcavot
Diego de Leon Manchol
Joanot de Sant Joan
Jordret que te la dona a casa de FFrancesch Munyoç
Fagardet, perayre jugador
Sanchot, fill de Sancho Ferrer
Pedro de Rubiedo Macip
Matheu lo assaunador
Gaçonet Macip
Monfertet alcavot
Perot Rovell
Viciano
Luyset, companyo de Monfortet
Gabriel lo Manya
Joan Fuster, laurador
Macip
Crespo

Venia petita e obtenta

Molt illustrissimo e virtuos Senyor

A audiencia de la insigne ciutat de Valencia e al honorable e discret en Barthomeu Abat, notari sindich de aquella, es novament pervengut que vos Senyor haveu fet publicar per la dita ciutat e lochs acostumats de aquella una crida continent en si diversos caps e entrels altres haveu bandeiat molts homens, fills, ciutadans e habitadors de la dita ciutat, dient aquells esser mals homens e vagabunds los quals experiencia ha mostrat donen causa en la dita ciutat que en aquella habiten males dones e aquelles son per aquells afavorides. E noresmenys se tenen jochs publichs en aquella e moltes altres dans se seguexen en la dita ciutat volent ho haver dit lo dit supplicant segons que en aquella dita crida es contengut, la qual parlant ab la reverencia ques pertany es exorbitant e contraria als furs, privilegis, usos e bons costums de la dita ciutat e regne, los quals per vostra Senyoria son stats jurats e benignament fins aci observats. E per ço la dita crida com a contraria e exorbitant als dits furs e privilegis, usos e costums no poria ni pot eser manada a exequcio. E per tant lo dit sindich diu que en aquella no consent, ans expresament hi dissent e protesta de actes e evantaments nulles e dels contrafurs, los quals puixa demanar en son cars e loch axi davant la Magestat del Senyor

Rey com altres. E generalment protesta de tot ço que licit li sia, protestant, riquirent de premissis carta publica.

Altissimus

Item per que continuament en los jochs se blasfema de Deu, de la gloriosissima Verge Maria e de tots los Sancts de la cort celestial proveheix e mana lo Senyor infant, lochtinent general, que algu de qualsevol ley, estat o condicio sia no gos o presumeixca tenir joch en alguna casa, loch o part de la dita ciutat on algu jugue a joch de daus ne altres jochs exceptats aquells jochs que, per furs del present regne, son permesos. E, siu fara, encorregua en pena de vint e cinch lliures e lo qui sera trobat jugant pach per pena XX sous e, si nols pora pagar, stigua en la preso de la present ciutat a arbitre del Senyor Infant.

Item si en lo dit joch o fora de aquell algu sera trobat que jure o diga algunes blasfemies, com se vol que les diga puix sia oyt jurar o blasfemar de Deu, de la Verge Maria e dels dits Sancts, sia punit en les penes en fur statuhides o en aquelles penes que segons la condicio, us e costum del qui haura jurat sera benvist deure esser mes punit a arbitre del Senyor infant e per que millor se puga delliberar e segurament sobre la punicio dels dits blasfemants o jurants tota ora que qualsevol official de la present ciutat o sabra sia tengut metre aquell tal jurant o blasfemant en la preso de la present ciutat

E per que moltes vegades sesdeve que los alcavots o altres homens, qui volen viure del quest de les dones per si o per altri, fan venda o empenyorament als hostalers del bordell per cert preu o quantitat de les dites dones publiques e aço sia donat que viure als mals homens e fer contra tot dret e justicia que la persona franca sia venuda o empenyorada; proveheix e mana lo dit illustrissimo Senyor Infant que, si tals vendes o empenyoraments seran fets en cars que les dites dones expressament o ab contracte se obliguen, tals obligacions no vallen e lo hostaler o hostalers perden lo deute e paguen als coffreus del Senyor Rey per cascuna vegada vint timbres.

Dominus infans locumtenentis
generalis mandavit mihi Joanni de Puigmija.

Die Sabati XXVIII mensis novembris anno a nativitate domini MCCCCLXXVIII. Artus tubicena retulit se fecisse supredictum precomuni per loca solita civitatis Valencie jam dicte ut moris est.

Puigmija, secretarius

22

1479, gener, 9. València

A Ferran, encara príncep, els jurats li escriuen una carta en què li demanen que intercedeixi amb el seu pare Joan II pels conflictes municipals del passat mes d'agost de 1478 i que ara han motivat una investigació oficial, a la qual s'oposen els organismes rectors de la ciutat. El text planteja confusions entre majestat *i* altesa *quan es refereix a Ferran, casos que he indicat en cursiva.*

AMV. Lletres missives. Reg. g³ 29, ff. 89r-90r.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

En aquests dies passats per los quatre de nosaltres fon fet scrit a vostra *Magestat* de certes paraules subseguides en la vigilia de nostra dona Sancta Maria, vulgarment dita de agost, celebrantse consell general per fer certes eleccions ordinaries et altres per la honor de aquesta ciutat. E per quant era pus comoda cosa que vostra excellencia fos certifficada per nosaltres ans que per altres sinistrament se dellibera fer lo dit avis essent axi avisada la Reyal Magestat, la qual avent noticia del ques era subseguit ha manat provehir sobre les dites coses en certa manera e lo modo del procehir segons les lletres e provissions de la predita Reyal Magestat contra repressa disposicio de furs e privilegis de aquesta ciutat. E per ço havem scrit a la predita Magestat ab nostres lletres, suplicant la sua excellencia mane revocar qualsevol lletres e provisions e altres qualsevol actes que per aquelles contra furs fasats e de aquelles subseguits sien tornant ho al primer estament com segons dit es sia contra expresa disposicio de furs e privilegis. E per ço suplicam vostra altessa sia de vostra merce voler scriure al dit Senyor vostre pare que no permeta les provissions sobre aço fetes com sien contra furs, segons dites sien executades ans revocades encara tots los actes de quen subseguits. En virtut de aquelles e noresmenys manar escriure al illustrissimo inffant, llochtinent general de la predita Magestat Reyal e altres qualsevol officials, vist al procehiment a aquelles se inseguira discordia e mala voluntat entre los officials de aquesta ciutat lo que seria en grandissima destruccio de la república de aquella, cessa de tal recepcio per esser contra fur del present regne. E ultra que les dites coses Senyor suplicam sien justes, encara nosaltres confiant en la molta amor que vostra Senyoria te aquesta ciutat entre les altres serem votivament en nostres supplicacions oyts ho tendrem

a singular gracia e merce a *vostra Magestat* la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab llonga vida. De Valencia a VIII de jener del any MCCCCLXXVIIII.

Senyor

De vostra *Magestat* homils afectats servidors

23

1479, gener, 17. València

El problema de la moneda a València arran de les irregularitats en el pes i l'equivalència esclata a les acaballes del regnat de Joan II i trigarà més d'un any llarg a resoldre's. Aquesta carta —n'hi ha unes quantes en aquest registre— té l'originalitat d'adreçar-se a Ferran quan encara és príncep, el qual, però, al cap de pocs dies esdevindrà rei, a la mort del seu pare. Tot i que aquest esdeveniment no s'ha produït, els jurats demanen suport al príncep perquè és ell qui porta l'esperança i fins i tot ell, foralment parlant, podria presidir les corts o el parlament, ja que les dificultats són immenses i cal afrontar-les.

AMV. Lletres missives. Reg. g3 29, ff. 93v-94r.

Al serenissimo e excellentissimo senyor, lo senyor Rey de Castella, de Leo, de Cicilia, de Portogal e primogenit de Arago.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Nosaltres som en grandissima congoixa, passats per lo fet de les monedes, e per quant lo dan que resulta tot a tots e generalment e particular quant mes va major dan sen segueix. Nosaltres ab los altres staments de aquesta ciutat e regne nos som ajustats per causa de les dites monedes. E noy veem via per a dar hi remey si ja celebrant se corts o parlament general, les quals la reial Magestat dins cert temps o vos Senyor, com a primogenit, sou tengut per furs del regne celebrar ahon seria provehit a tots los dans que de les dites monedes resulten; altrement no si pot ben procehir. La predita real Magestat nes comunica tots jorns que si noy donau promptament recapte sa excellencia hi provehira. E creem, si alguna provisio sis fa, que no sia o surtisqua tal effecte com ha fet en Barchinona que ha fet crida que lo real se pesas e que valgues a cert for e lo flori per semblant e es se seguit que dos jorns son estats que nengu no ha comprat res ni

comerciat; han vist lo gran desviament que sen seguia. La predita real Magestat ha manat tornar ho al primer estament. Nosaltres nos dubtam de semblant inconvenient. De totes aquestes coses amplament ne havem comunicat ab lo mestre racional de la cort de la predita Magestat en aquest regne qui es advocat de aquesta ciutat, lo qual ho referra a vostra excellencia, la qual suplicam que li placia provehir hi en tal modo com aquest negoci requir car molt e molt e molt hi va en la conservacio de aquesta ciutat, la qual esta tan llesa per lo ffet de aquestes monedes que es cossa incredible. A vos Senyor recorrem que sou cap e Senyor de la re publica perque aconsselladament hi maneu fer les provisions que en tal negoci se requiren. E ultra que speram que votivament confiant en la virtut e clemencia de vostra Senyoria en aquest fet hi sera remediat. Nosaltres encara ho tendrem a singular gracia e merce a vostra Magestat, la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida. De la ciutat de Valencia a XVII de jener del any MCCCCLXXVIIII.

Senyor de vostra Magestat homils e afectats servidors quis comanen en vostra gracia e merce.

Los Jurats de Valencia

24

1479, febrer, 26. València

Quatre dels sis jurats de València escriuen una carta al nou rei Ferran, atacant el racional de la ciutat Bernat de Penaroia, que pretén —segons ells— eternitzar-se en el seu càrrec, contra les disposicions existents, reafermades a la mort de Çaera. La reiteració de les peticions dels jurats davant el nou rei és constant perquè aquest és el cap de la cosa pública i ells els seus defensors.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 29, ff. 110v-111r.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Nosaltres mossen Johan de Vilarasa, en Berthomeu de Cruilles, en FFrancesch Miro Valleriola, e en Thomas Sorell, jatsia per lo correu gran a la fi de vostra letra comuna haiam escrit a vostra Magestat com nosaltres quatre una e moltes vegades de paraula havem request, pregat, sollicitat, instat an Bernat de Penarroja,

racional de aquesta vostra ciutat, entengues ab summa diligencia en examinar los comptes de les claveries e cloure aquelles. Per ço com de la conclusio dels dits comptes ne resulta gran beneffici a la dita vostra ciutat, car lavors les restes per los deutors se paguen e tot va per a quitar e aleujar los carrechs de la ciutat. E, sabent que lo dit Racional sen volia anar a vostra excellencia per esser perpetualment en lo offici de Racional e deixant los comptes indecisos, per major descarrech de nosaltres li havem en escrits fetes nostres instancies intimades e encara haver protestat contra aquell e bens seus de tots los dans que per la dita raho a la dita ciutat sen poran seguir. E no curant lo dit racional de protests en scrits ni de paraula, ans tenint en poch nostres requestes e protests sen es anat fora la present ciutat. Nosaltres Senyor per lo que encumbeix a nostres officis e per lo interes de la dita ciutat e indempnitat de aquella havem fet nostre dever. Car nosaltres Senyor la instancia que fem no la fem per passio nostra mas per tenir aquesta ciutat en si libertat a fi que aquella no sia sotmesa a la [*blanc*] del racional com fins aci es [*blanc*] senyorejada per lo predecesor de aquell. Nosaltres Senyor no volem tenir altre Senyor que vos e la Magestat vostra, la qual suplicam per ço hi vulla segons lo cas requir degudament procehir, car a nosaltres no toqua mes interes sino per esser jurats com protectors e deffenedors del be de la republica, de la qual Seyor vos sou lo cap e per a Vostra Senyoria aquella tenim acomanada. Empero a vos Senyor es propi e peculiar defendre e provehir en les coses de la cosa publica vostra axi com havent principal interes de aquella, per la qual raho Senyor altra e altra vegada vos notifficam totes les dites coses e humilment suplicam vostra Magestat hi vulla de continent provehir, segons es menester. E ultra Senyor que confiam que com a bon cap de la cosa publica, rey e Senyor de la dita Universitat fareu dignes provisions. Encara nosaltres vos ho tendrem a gracia singular e conserve nostre Senyor Deu vostra Magestat en felicitat ab longa vida. De la vostra ciutat de Valencia a XXVI de febrer del any MCCCCLXXVIIII.

En apres de haver scrit Senyor vos significam com huy havem fet eleccio entre nosaltres de mossen Joan de Vilarasa e de mi Ffrancesch Miro Valleriola per embaixadors de aquesta ciutat per anar a Vostra Senyoria e supplicar aquella de les coses que en temps passat altres Reys e Senyors novament entrats en lo regiment son estades suplicades per lo be de la cosa publica de aquesta vostra ciutat. E partiran de fet. Data ut suppra.

Senyor

De vostra Magestat homils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce

Los dits quatre Jurats de Valencia

25

1479, març, 6. València

Ordenances per a la bona administració de l'almodí de la ciutat en uns anys com veurem en els quals el problema del blat serà un tema fonamental a la ciutat de València, com en general ja ho era abans i després d'aquest temps per causa de la seva carestia gairebé anualment constant. No ha de sorprendre que els jurats valencians intentin controlar la compra i venda del blat en el magatzem de l'almodí. I aquesta és la primera ordinació en el regnat de Ferran II però no l'última. En seguiran altres.

AMV. Manuals de consells. Reg. 41-A, ff. 211v-216r.

Ordinacio de certs capitols per lo almodi de la ciutat.

En nom de Jhesucrist e de la gloriossissima Verge Maria, mare sua, vingua en memoria en sdevenidor a tots los que legir ho volran que en lany de la nativitat de nostre Senyor mil CCCCLXXVIIII, disapte quis comptaven sis de març, los magniffichs mossen Joan de Vilarasa, cavaller, en Berthomeu de Cruylles, ciutada, mossen Ramon Torrelles, cavaller, en FFrancesch Miro Valleriola, en Lois Pellicer e en Thomas Sorell, ciutadans jurats de la ciutat de Valencia, en FFranci Granulles, loctinent de racional, en Berthomeu Abat, notari sindich, e micer Miquel Dalmau, altre dels advocats de la dita ciutat, justats e congregats en cambra de consell secret per lo poder a ells atribuhit e donat per lo magnifich consell general, celebrat en la sala de la dita ciutat a XIIII del propassat mes de agost del any mil CCCCLXX huyt en unitat e concordia per provehir a alguns abusos ques fan en lo almodi de la dita ciutat, ordenaren los stabliments, ordinacions e capitols davall inserts, los quals ab veu de publica crida manaren esser publicats los quals stabliments, ordinacions e capitols son del tenor seguent.

E primerament fonch provehit, statuit e ordenat per los dits magnifichs justicia, jurats, racional e sindich de la dita ciutat per obviar dans, inconvenients e scandels ques porien subseguir entre

los portants forments a la present ciutat e almodi de aquella, de una part, e los venedors dels forments del dit almodi tenints orons en lo pati de aquell. E encara per la stretura e occupacio quels dits orons feyen en lo pati es stat ordenat que venedor algu no puixa tenir ni parar oro de venderia del dit forment en lo pati del dit almodi dels archs del cubertis en fora com lo dit pati o plaça sia preferit, axi per furs, privilegis com encara per stabliments a us publich e per aquells qui porten forments a la dita ciutat e almodi de aquella en taleques vulla sien forasters com de la ciutat e regne de aquella. E aço sots pena de perdre los orons e de vint souls dels quals sen faça execucio per lo guardia del dit almodi e de aquelles no sen puixa fer remissio partidors lo terç al Senyor Rey, lo terç al acusador e altre terç al comu de la present ciutat.

Item mes es stat ordenat per los dits magnifichs justicia, jurats e consell de la dita ciutat, per esquivar los dols e fraus ques fan en la casa del dit almodi e alcacer de aquella per los mesurers e ordenaris, per establiments antichs feyts e ordenats que algun mesurer no gose o presomescha mesurar forment o blat algu fora del dit almodi, sino sols aquell forment o blat que es portat o mes dins de la casa del dit almodi per obs de vendre aquell al poble de la dita ciutat. E per ço que frau algu en lo dit mesurer nos puixa fer, com moltes de vegades se sia sdevengut que per dexarlos dits mesurers les barcelles en lochs publichs e no tancades ni amagades alguns, volents cometre frau, mesuren lo dit forment o blat en la hora que aquells son a dinar o al vespre a dormir, tanque e sia tengut tanquar la sua barcella en lo armari del almodi lo qual fon fet per la dita raho. En altra manera aquell sia encorregut en pena de vint souls e de perdre lo us de la barcella, la qual pena sia partida segons que dessus.

Item ordenaren los dits magnifichs justicia, jurats e consell, per ço que dan algu no sia fet axi als portants forments e blats com al poble e cascu haia son dret, que tot mesurer sia tengut e obligat tres vegades lany, ço es de quatre en quatre mesos, mostrar al guardia del dit almodi, qui ara es o per temps sera, la barcella ab la qual mit o mesura los dits blats affi que per aquell dit guardia sia vist esser bona e justa o no. E, si lo dit guardia trobara aquella no esser tal, faça instancia al magniffich mostaçaf affi que aquella sia adobada e millorada. E ço sien tenguts los dits mesurers fer e mostrar de quatre en quatre mesos segons dit es sots pena de deu souls, dels quals no sen puixa fer remissio alguna partidors segons que dessus.

Item attenent que la present ciutat de Valencia paga grans quantitas de ajudes als mercaders portants o fents portar forments a la dita ciutat e vituallar aquella, los quals se han es deuen vendre en la dita casa del almodi e alli deuen eser tots portats e no en altra part o lochs affi que tot lo poble, axi en particular com en general, puixa haver e comprar de aquells. E com moltes devegades se sia sdevengut que los dits forments stants en lo alcacer del almodi de la dita ciutat son stats mesurats per los mesurers de aquells en hores no licites ne honestes e encara per los de la talequa son stats portats en alguns lochs o cases dels quals son stats transportats fora la present ciutat e contribucio de aquella en gran dan de la dita ciutat, per tal es provehit que los dits mesurers no puixen mesurar forment en lo dit alcacer ne los de talequa portar aquell en part o loch algu sino en los orons de la dita casa per obs de vendre aquell publicament. E qui contrafara sia encorregut en pena de vint souls partidors segons dessus. E lo tal mesurer e talequer sien privats de la mesura e talequa irrimisiblement in perpetum.

E venint al orde que los garbelladors deuen fer o tenir en la casa del dit almodi o alcacer, per ço que frau algu no puixa esser fet ni als mercaders ni al poble de la present ciutat, los dits justicia, jurats e consell statuheixen e ordenen que, com moltes devegades se sdevingua que los dits garbelladors a instancia dels mercaders o senyors dels forments, garbellant aquells fan mescles o incorporen ab lo forment net e mercader altres forments podrits e solatges de butigues, ço que redunda en gran dan de la cosa publica de la present ciutat e be publich de aquella. En tal cas lo dit garbellador, que tal frau fara o cometra, sia encorregut en pena de sexanta souls irrimisiblement pagadors segons que dessus. E lo guardia del almodi puix sabra e sentra lo dit frau e veura la mistura del mal forment ab lo bo esser feta sia tengut manifestarho al sindich de la present ciutat. E aquell ab summa diligencia faça executar lo tal garbellador, lo qual garbellador o garbelladors sien privats del offici de garbell. E per que la dita casa e companya de aquells reste en sa perfeccio e integritat los dits magnifichs jurats en loch de aquell o aquells elegeixquen ne altres al qual o als quals sia comanat lo dit offici de garbell. E aço sien tenguts jurar los garbelladors ultra les quals penes peccuniaries e privacio sien encorreguts en pena de perjurs.

E com experiencia haia mostrat e de tots dies mostre los fraus que en lo dit almodi se cometen, axi per los garbelladors e

sobrestants de molins o mesurers, no obstant sien garbelladors e los altres sobrestants e mesurers prenen e han acostumat pendre comandes de forments quis venen o se han de vendre en la dita casa, les quals comandes son molt dampnoses a la cosa publica de la dita ciutat, com aquells dits mesurers, sobrestants e garbelladors facen e haien acostumat fer molts fraus venent lo forment al poble a maior for o preu que aquell no val e moltes altres fraus que si cometen e han acostumat cometre. Majorment que lo offici de venedor de forment sols deu esser exercit o fet per los venedors qui fan o deuen fer companyia, segons deius se dira, statueixen los dits magnifichs jurats e consell que cascu deu esser e viure en la sort que en lo principi ha presa e no deu lexar ni oblidar per nengun altre offici lo que ha elet e començat que negu dels sobredits no puixa usar de altre offici en la dita casa del almodi sino de aquell que ha elet e en que es constituhit, ço es lo mesurer a la mesura, lo garbellador en son garbell e los sobrestants en sos molins e negu de aquells no usen ni puixen usar en la dita casa de altres officis sino dels que cascu dells ha elet per o si e siu feyen proveheixen aquell o aquells esser encorreguts en pena de sexanta souls e de esser perpetualment foragitats dels dits lurs officis e de la casa del dit almodi, la qual pena peccuniaria sia partida segons que dessus de la qual proveheixen no poder esser remesa o relexada ne de aquella esser feta gracia alguna.

Item statuheixen que los sobrestants dels dits molins no puixen entrar ni entren en la casa del dit almodi de la hora avant que los imposidors seran venguts a la taula de aquell per pendre ni fer pendre o comprar altres casolans lo forment que mester hauran, sino que los dits casolans compren lo dit forment que a ells benvist sera e facen lo for que avenir se pora com sia moltes vegades vist que per los sobrestants sien fets en lo dit cars molts fraus, axi als venents com als comprants los forments. E si lo contrari era fet per aquells dits sobrestants sien encorreguts e encorreguen cascu de aquells en pena de quinze souls e que stiga dos jorns naturals en la preso comuna de la dita ciutat.

E per donar orde que en la dita casa del almodi los qui en aquella stan e exerceixen lurs officis vixquen e stiguen ordenats, e encara stiguen e sien en cert nombre en lo qual com per stabliments antichs los mesurers sien en nombre de vint, garbelladors en nombre de dotze. E los de saqua e tiradors de talequa sien huyt e en los venedors de forments jatsia que en temps antich fossen deu del qual orde se sia en los dits venedors abusat, ordenen los

dits magniffichs jurats que los dits venedors que huy son com sien deset ab en Jaume Mançanera aquells sien e puixen esser venedors. E daquiavant lo dit nombre de deset no puixa esser augmentat mas que sia e puixa esser diminuhit fins en quantitat e nombre de deu, segons que antigament era ordenat per la taula qui acostumava esser en una post clavada en lo dit almodi.

Item mes ordenen los dits magnifichs justicia, jurats que los venedors del almodi qui ara son e per temps seran paguen e sien tenguts pagar tot lo que per aquells o qualsevol dells sera degut del preu dels forments vells per aquells venuts als senyors dels dits forments a ells donats e liurats per obs de vendre, la qual solucio façen apres vint dies que la present sera publicada. E lo mercader e senyor dels dits forments dira esser content e pagat o de aquells nos clamara. E si aço no feyen los dits venedors los sia abdicada facultat de vendre forments en lo dit almodi.

Item ordenen los dits magnifichs justicia, jurats e consell que los dits venedors façen entre si e sien tenguts fer una fraterna jermandat e companya per evitar fraus e engans que entre aquells se fan e han acostumat fer. E encara per ço que entre aquells no puixa causar ne esser engendrada malenconia o enveja. E encara per remoure les ligues e confederacions que se son acostumades fins a huy fer entre los sobrestants de molins e los dits venedors, per que cascu de aquells pogues vendre lo mes forment que podra de que sen subseguien en la dita casa moltes discordies. E com lo dit offici de venedors de forment no sia de menys importancia quels officis de mesurers fan companya e societat e consemblant los dos altres officis cascu en si, la qual sostenen e han acostumat sostenir algu de la dita companya stant empero malalt, la qual sustentacio li donen e han acostumat donar per temps de hun any e hun dia, lo que redunda en gran be e honor de la dita companya e companyes e sustentacio de aquelles. Per tal proveheixen los dits magniffichs justicia, jurats e consell e ordenen que tots los dits venedors facen e sien tenguts fer companya entre si e bona fraternitat e jermandat affi que algu no puixa dir "yo ven mes forment quel altre". E, si algu deya o volia fer lo contrari sia foragitat de la casa del dit almodi e de la companya llur e los restants venedors sien lo nombre perfet de aquells.

Item statuheixen a be de la dita ciutat e per ço que se sapia en cert quines e quantes quantitats aquella es tenguda pagar de ajudes als senyors o mercaders de forments qui han feta o faran

a la dita ciutat, la qual fa la dita ciutat e ha acostumat fer. Per ço que lo poble de aquella sia abundosament avituallat, ço que poch valria si los forments que son asegurats per al dit avituallament e obs de la dita ciutat eren transportats o portats a lochs fora contribucio los quals no paguen ne han acostumat pagar o contribuhir en los carrechs de la dita ciutat, ordenen e statuheixen los dits magnifichs jurats e consell de la dita ciutat que tots disaptes los dits venedors e cascun de aquells distinctament e separada sia tengut e sien tenguts donar manifest de cascuna sort dels forments que venen en los orons de la dita casa al home qui te carrech de dar lo colp per la dita ciutat. E axi sera provehit que, acabada cascuna de les dites sorts de forments que venen en los orons de la dita casa al home, qui sera vist en cert quant es cascu de aquells dits forments venuts en lo dit almodi e de quina quantitat es tenguda la dita ciutat pagar ajuda de les quantitats o sorts de forments que seran venudes dins lo almodi de la dita ciutat. E aço sien tenguts fer los dits venedors sots pena de privació de llur offici.

Item statuheixen e ordenen e manen los dits magnifichs justicia, jurats, consell per ço que cascu haia e cobre ço que de justicia deu cobrar e que los mercaders e portants forments a la dita ciutat sien plenament pagats dels preus de aquells, que los dits venedors cascun disapte sien tenguts donar e pagar als dits mercaders o senyors de forments tots los preus que procehits seran dels forments que cascuna setmana aquells hauran venuts, present lo scriva o aquel qui dona lo colp per la dita ciutat, lo qual faça mencio e matricula en son libre de les quantitats de cascuna sort dels dits forments venuts, los quals venedors nos puixen scusar fer la dita solucio e paga en cascu dels dits disaptes encara que hagues fiat aquells e allegas que ab voluntat del senyor o mercader de dit forment ho hagues fiat, si donchs de aquella licencia no mostrava ab albara de la ma del dit mercader o senyor de forment e lo dit scriva faça mencio com lo tal venedor ha pagat lo dit mercader o senyor de forment, e sia tengut donar al dit venedor poliça o albara del dit pagament. E, si lo contrari sera fet o los dits venedors seran negligents o remisos, en tal cas no fahent la dita paga o solucio sien encorreguts en pena de sexanta souls partidors segons que dessus e perden lo dit offici et nunch per nunch sien privats de aquell e per los jurats ne altres noy puixen esser restituhits. E axi los dits mercaders o portants forments a la dita ciutat seran segurs de haver e cobrar los preus dels forments que portaran o portar faran a la dita ciutat. E axi aquells seran

pus inclinats a portar o fer portar forments a gran quantitat e abundancia puix sapien e sien certs que los preus de aquells los sien e seran pagats planament e sens contradiccio alguna.

Encara proveheixen los dits magniffichs justicia e jurats e consell per ço que los dits venedors de forment sien pus inclinats a donar endreça e diligencia que los dits forments sien venuts e los preus de aquells haien los dits venedors per raho de son salari huyt diners per caffis e no pus, la qual solucio e paga se haia a fer segons lo nombre o quantitat de caffiços de forment que es stat descarregat a la mar de la present ciutat e consta del dit nombre per lo libre de aquell que te lo manifest al Guerau de la dita mar. En axi que vist aquell manifest del Grau de la mar e feta deduccio de la quantitat ques deduheix per scandall del dit forment e de aquell que lo dit mercader pendre volra per a si o casa sua de la restant quantitat sien los dits venedors pagats a la dita raho de huyt diners per caffiç, aquells haien facultat de retenirse dels dits preus lo dit llur salari. No obstant ques mostre cascu de aquells no haver venut en lo dit almodi tanta quantitat o numero de cafiços de forment com es mencionada en lo libre o manifest de la mar, com sia gran raho que lo forment que ve per a vendre a la present ciutat e de aquell paga ajuda sien pagats los dits venedors per la sustentacio de aquells. E qui contrafara sien encorreguts en pena de sexanta souls, les quals penes sien partides segons que dessus.

E per ço quels presents e dessustents capitols e ordinacions sien servats, proveheixen quel guardia del almodi qui ara es e per temps sera e lo qui dona lo colp per Valencia en lo dit almodi juren e sien tenguts jurar que los dits capitols e ordinacions servaran e servar faran e les penes en aquells apposades lo dit guardia executara, segons que en aquells es contengut, per ço que los abusos e dans sien tolts e relevats. E per ço los dits magnifichs justicia, jurats e consell proveheixen esser publicats per la dita ciutat e loch acostumats de aquella. E per ço que per algu o alguns ignorancia no puixa esser allegada. E guard se qui guardar se ha. E en virtut e per execucio de la dessus inserta provisio fonch ordenat lo ques segueix.

Publicacio de crida dels dits capitols

Ara hoiats que us fan saber los magnifichs justicia, jurats e consell de la dita ciutat de Valencia que, com en virtud del poder a ells atribuhit e donat per lo consell general a XIIII del mes de

agost del any propassat Mil CCCCLXXVIII, han fet e ordenat a be de la cosa publica los capitols, establiments seguents. E primerament fonch proveit inseratur, per que los dits magniffichs justicia e jurats manen esser observats e publicats ab veu de publica crida per la present ciutat e lochs acostmats de aquella per que a tot hom sien manifests e ignorancia no puixa esser allegada.

Testimonis foren presents a les dites coses en Bernat Jorba, en Joan Eximenez e en Joan Tristany, verguers dels dits magnichs jurats.

Die lune VIII mensis marcii anno predicto MCCCCLXX novo en Pere Artus, trompeta publich de la ciutat de Valencia, dix e relacio feu que disapte propassat havia publicat la preinserta crida ensemps ab los stabliments, ordinacions e capitols dessus mencionats ab sos companyons per la present ciutat e lochs acostumats de aquella.

26

1479, març, 30. València

El grup de quatre jurats que acusen Bernat Penaroia insisteix de nou en els seus arguments, encara que ara l'atac es remunta temporalment a les gestions de Guillem Çaera, raó per la qual el document és realment interessant. Aquests jurats —la majoria, com ells mateixos assenyalen— expressen el temor a tornar a viure en l'antiga tirania i senyoria ja coneguda de Çaera i repetida amb Penaroia.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 29, ff. 113r-114v.

Serenissimo e excellentisimo Senyor.

Una letra de vostra Magestat data en Caceres a XIIII del corrent mes de març havem reebut nosaltres, mossen Johan de Vilarasa, en Berthomeu de Cruilles, en FFrancesch Miro Valleriola, en Thomas Sorell, a XXVIIII del dit mes, la qual es responsiva una letra nostra de XXVII del propassat mes de febrer a la excellencia vostra per nosaltres tramesa. E vist lo effecte de aquella responem a vostra excellencia que havem a molta merce de haver sciencia com vostra Senyoria ha reebut nostres letres les quals solament havem scrit affi que vostra Magestat fos certifficada, avisada com lo racional anava per si e no per fets de aquesta vostra ciutat, car lo per que lo dit racional va es per levar los poblats en aquella li-

bertat e constituhir aquells en la passada tirania, captivitat en la qual vivint en Guillem Çaera, racional, eren possats, treballant ab la excellencia vostra haver la seda de la juraderia venidora, per ço que en son ofici se puixa be perpetuar. E nosaltres Senyor desijant lo servey vostre e lo be de la republica e no volent altre sia "Senyor", sino vostra Magestat, havem fet nostra eleccio de dos jurats com denguna altra non deguessen fer, ates la gran e poderosa Senyoria Vostra, tal que james es stada. E per ço necesitat ab no voluntat nos ha forçat fer tal eleccio de les despeses. Senyor van tan reduides que les que hun embaixador jurat acostumava haver tots nosaltres poriem ajustar hi del nostre molt largament. Empero tot ho havem per ben, mes puix la vostra Reyal Corona sia servida lo que dignament merita e en concordia e unitat de tots quatre fassa com dels jurats per los quatre qui son la major part es nomenada la ciutat. E lo que per aquells es provehit es valedor e no crega la excellencia vostra que discordia alguna sia entre nosaltres e lo beneffici de la cosa publica de aquesta vostra ciutat com experiencia largament a mostrat e mostra tots ab hun animo e voluntat concordes hi havem treballat e treballam, car lo que es servici vostre continuament faç a faç ho miram totes coses oblidades. Car Senyor interesos particulars nostres nons porten en aço, sino sols signifficar a la altesa vostra li placia no permetre siam tornats en la captivitat passada. Volem altra benaventurança que esser sots domini e senyoria de tant poderos, excellent e virtuos Senyor com la inffinida clemencia divina nos ha donat en vostra altesa, cert es no volem als. E axi de continu no cesarem supplicar a vos Senyor placia no deixar lo domini de aquesta vostra ciutat a dengun altre que a vos. E quant al avis que vostra Magestat nos dona en seguretat dels embaixadors elegits per la excellencia vostra per los camins no esser segurs vos ne besam les mans. Empero Senyor per gran servey de vostra altesa e benefici de aquesta vostra ciutat quant veurem la opportunitat farem que nostra legacio e ambaixada sia expedida per que vostra excellencia senta e sapia tot lo estat de aquesta vostra ciutat. E per vos Senyor dignament hi sia provehit, conffiant en la virtut e humanitat vostra hi provehira a la indempnitat de aquella per que sia regla en esdevenidor. Daqui avant no havem mes a dir sino quens mane vostra Senyoria lo que plaent li sia, la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida. De la vostra ciutat de Valencia a XXX de març del any MCCCCLXXVIIII.

Senyor

De vostra Magestat homils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce.

Los dits quatre Jurats

Apres de haver escrit a vostra Magestat e volent cloure la present havem reebut altra letra de vostra Senyoria directa a tots, data en Caceres a XIII del dit mes de març. E per que sufficientment es quasi per nosaltres a tot satisfet no curam mes salvo per donar avis a vostra excellencia que havem reebut la dita letra per lo correu gran, car volent mes satisffer no seria sino geminar una cosa mateixa e per no atediar Vostra Senyoria no curem mes dir sino que estam e perseveram en lo que dit es dessus escrit ut suppra.

27

1479, juliol, 10. València

Primeres peticions que els jurats de València plantegen al nou rei Ferran, de qüestions ben diverses, que van des del prec d'una ràpida estada del monarca a València fins a la no-ingerència en els assumptes municipals. Això no obstant, cal destacar que en aquestes instruccions, que ha de portar a la Cort l'ambaixador Franci Granulles, els jurats volen fer saber al rei que és difícil prestar els diners que demana —comença aviat l'actuació de Ferran II— i, sobretot, que les discussions que van succeir la vigília de la Pentecosta no s'han de conèixer i tampoc no poden caure en mans d'oficials reials. A més, convindria no carregar els mercaders genovesos amb més impostos dels que normalment paguen.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 29, ff. 139v-141v.

Jhesucrist.

Instruccions fetes e acomanades per los magniffichs jurats de la ciutat de Valencia de que per part de aquells per lo magniffich en FFranci Granulles, ciutada, embaixador de la dita ciutat trames a la Reyal Magestat, deu eser explicat a la sua excellencia sots lo seguent orde.

E, primerament besant les mans al Senyor Rey dira les solites recomanacions de part dels dits magnifichs jurats e dara la letra de creença ab tanta submisio e exhibicio de honor et reverencia com pora, li significara per part de aquella la gran alegria, consolacio e repos de la gloriosa sucessio per aquell feta en los regnes e quant estam alegres e aconsolats de la sua gloriosa venguda en aquests regnes com sieu certs que per la vesita que sa Magestat fa als dits regnes la justicia ne sera bo feta e administrada e los dits regnes ne seran molt be millorats e augmentats com de sa excellent Senyoria segons es acostumat no se espere sino tot servey de Deu e conservacio e augment de sos regnes fent e administrant justicia com ha costumat.

Item notificara a la prefata Magestat que per furs e privilegis de aquest seu regne, atorgats e donats a la dita ciutat e regne de Valencia per los gloriosos Reys passats del dit regne e jurats per aquells, en lo principi dels regiments de aquells expresament dispost e ordenat qualsevol Rey succehint en lo dit regne en lo principi del seu regiment eser tengut jurat furs e privilegis e libertats usos e bons costums a la dita ciutat et regne et trenta dies apres entrat en lo regne son tenguts tenir corts generals per fer justicia e tornar a loch e reparar tots e qualsevol greuges que sien estats fets, fahent e administrant justicia en lo dit regne. Per que humilment suplique al dit Senyor Rey per part dels dits magnifichs jurats li placia voler entrar en lo dit seu Regne de Valencia per vesitar aquell e ffer administar justicia en aquell e que vulla tenir corts generals en lo dit regne e jurar furs e privilegis, usos e bons costums, axi com tots los Reys passats ho han fet e acostumat fer en lo principi del seu regiment. Aço li demane de singular gracia e merce, car entrant la sua altesa en la present ciutat e regne e tenint les dites coses, axi com per furs e privilegis li es tengut, no pot sino fer donar e causar infinit util e proffit per les necessitats ocorrents del present regne. E ultra que la Magestat del Senyor Rey, fahent lo que dit es, fara lo que per furs e privilegis deu fer; los dits magniffichs jurats ho tendran a singular gracia e merce.

Item sopplicara e significara a sa Magestat com en lo present regne e ciutat ocorren moltes necesitats a les quals comodament provehir nos pot sens la presencia de sa altesa e entre les altres lo fet de les monedes, les quals son en tanta quantitat tallades e diminuides que ja no tenen la valor de la mitat del que valia quant foren fetes e introduhides del que resulta infinit dan no sols a la casa publicha et singulars de aquella, mas encara a sa

Reyal Magestat et a tots los drets Reyals e patrimonials a les quals monedes e dan que resulta per aquelles nos pot provehir sino en corts generals. E dilatantse lo remey creeix de tots dies en tanta quantitat lo dan tallat, si continuament les monedes que certament dilatantse la provisio en lo dit fet lo dan sera tan gran e irreparable e sera molt dificil et quasi imposible lo remey.

Item si cas era lo Senyor Rey parlava ab lo dit embaixador sobre lo servey que ha demanat a la dita ciutat de Valencia dels deu milia florins que carregas per servir a sa Magestat, que en tal cas vulla recordar al Senyor Rey les grans e infinides necessitats que aquesta sua ciutat es possada que ja no basta a signar los carrechs cotidians e ab dificultat per carregaments de censals nos pot ajudar a les necesitats que ocorren. E jatsia sa Magestat tinga a noticia de les dites necesitats segons signifiquen e mostren les letres que ha fet als jurats de aquella manant que executen los deutors de la dita ciutat, per que aquella no sia possada en tanta necessitat de la qual letra per part dels jurats ne besara les mans al Senyor Rey ffahent li inffinides gracies que tinga tal recort de aquesta ciutat. Li signifficara e dira que los dits jurats tenen infinida dolor e congoixa que la dita ciutat estiga en tal punt que la necessitat de aquella sia ja en tanta quantitat maniffestada sa altessa e tenen molt major dolor, car la dita necesitat es en molt mes que en sa Senyoria non te noticia per que demanara e supplicara per part dels dits jurats los vulla tenir per scusats, car no han peccat ni peccen en voluntat de servir lo Senyor Rey com la tinguen ben gran, mas en la imposibilitat com a present no tinguen forma ni manera alguna de poder ho fer.

Item suplique lo dit Senyor que, com per molts furs e privilegis atorgats al present regne, sia prohibit e vedat que no sien reebudes enquestes ne informacions contra los ciutadans, vehins e habitadors de la present ciutat e regne, sino en certs casos especials e signanter sia atorgat especial privilegi als jurats de la ciutat de Valencia e officials de la dita casa que aquells, salvo la fidelitat del Senyor Rey, puixen tractar e ffer los fets de la dita ciutat e tenir aquells en secret en axi que dels dits fets e dels ques ffa nos pot reebre enquesta ni infformacio. E com en aquestos dies passats sien reebudes algunes enquestes e informacions contra los dits furs e privilegis e de present se reb certa informacio de algunes paraules e remor que subseguiren hun jorn ans de la vespra de Cinquagessima en lo archiu de la casa de la ciutat de Valencia e lo que nos pot fer obstants los ffurs e privilegis del present reg-

ne, sia splicat lo dit Senyor li placia a la sua gran altesa voler provehir e manar ab letres congrues e oportunes als magniffichs governador, lochtinent de governador, justicia criminal e qualsevol altres officials que del que es stat ffet e succehit en la casa de la dita ciutat de Valencia no sia rebuda informacio alguna. E, si reebuda es, que aquella sia cancellada e anullada per manera que no sen puixa haver memoria en lo esdevenidor, provehint e manant no eser reebudes informacions ne enquestes sino en los casos licits e permessos per furs e privilegis del present regne.

Item com en la present ciutat de Valencia stiguen e habiten moltes cases de genovesos mercaders, qui continuament mercadegen e tenen gran fet e negociacio de mercaderia per la qual negociacio e mercaderia de aquelles los drets del Senyor Rey e de la ciutat de Valencia son augmentats e valen de tots dies mes. E, com los dits mercaders jenovesos agen pagat e acostumat de pagar certs drets a la Magestat del Senyor Rey e ara de poch temps ença los arrendadors e collector de les rendes al Senyor Rey pertanyents los vullen fer pagar altres drets o mes drets del que on acostumat de pagar, que suppliquen lo Senyor Rey li placia voler, provehir e manar axi al magniffich batle general com als altres officials que dels dits genovesos no sia collit dret algun sino lo que antigament pagaven e acostumaven de pagar. E ara lo que aquells de nou se vol exigir no sia exigit ne collit fins tant sia conegut si tal dret los dits jenovesos deuen pagar o son tenguts pagar, segons pus amplament ho referra al dit Senyor puix es instruit de aquestes coses.

Les presents instruccions foren espachades en la ciutat de Valencia a X de juliol del any MCCCCLXXVIIII per manament dels dits magnifichs jurats e segellades ab lo segell de la dita ciutat.

28

1479, octubre, 9. València

Per aquest document es mostra la complexa situació econòmica del patrimoni del rei Ferran. El document esmenta un préstec conegut de deu mil florins que Joan II demanà a la ciutat de València, a la qual donà com a fiança un collar de la reina Joana Enríquez així com les rendes d'Elx i Crevillent. Ara bé, aquest collar va passar a mans d'Isabel de Castella després que Ferran, encara príncep, cercava el matrimoni amb Isabel, i el va demanar a la ciutat de València, on era dipositat.

A més, Elx i Crevillent tampoc no podien quedar deutores d'un censal quan la vila i el lloc havien estat atorgats a la reina, una tradició que venia de lluny. Tot això, i els conflictes de la guerra castellana, portaren a una complexitat del censal que es narra en la comptabilitat del batlle general.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3606, ff. 9v-10r.

Cautela

Don Ferrando etc.

Al magnifich e amat conseller nostre mossen Honorat Berenguer, mercader, batle e reebedor general del Regne de Valencia, salut e dileccio:

Com devets saber que en lany Mil Quatrecents LXVIII, per supplir en les necessitats del Rey mon Senyor de inmortal memoria, la sua Magestat ampra los jurats e consell de la nostra ciutat de Valencia li prestassen deu mil florins valents cent deu milia souls de aqueixa moneda carregant los a censal sobre la dita ciutat car sa Magestat los prometia tornar la dita quantitat e entretant pagar les messions e pensions dels censals que per la dita raho se cargarien. E per seguretat de les dites coses dona bones seguretats e fermances. E los dits jurats e consell optemperant a llurs pregaries foren contents prestar a sa Magestat los dits deu milia florins per los quals la dita ciutat se carrega set milia trescents trenta tres souls, dos diners censals e presta los dits deu mil florins. E la dita Magestat li promete tornar e restituir aquells e en lo entretant pagar les messions e pensions fins a reial pagament e restitucio de aquells. E per seguretat de les dites coses la dita Magestat los dona certes fermances a les quals fermances per lur seguretat de la fermança que feien meteren en penyora en llur poder un collar dor ab certs balaxes e perles. E per pagar les pensions dels censals la dita Magestat consigna les rendes de la vila de Elig e loch de Crivillen. E axi les dites pensions dels dits censals son stades pagades de les rendes de la dita vila de Elig e del loch de Crivillen. En apres com la dita Magestat agues promes de dar la dita vila de Elig e loch de Crivillen per cambra a la Serenissima Reyna nostra mol cara e molt amada muller en contemplacio de llur matrimoni e lay hagues de donar de lliure del carrech de les pensions que de les rendes de aquella se devien pagar dels dits censals que los dits deu milia florins fossen ajustats al empenyorament de la vila de Gandia e que les pensions de tots censals se pagassen per vos dit batle general de les peccunies e rendes de

aqueixa batlia. Empero, per que la dita batlia era ja tant carregada de altres carrechs que ab afany hi podra bastar per ajudar per a pagar les dites pensions, la dita real Magestat feu venda e transportacio a la dita ciutat de cinch milia vuycents sixanta sis souls vuyt dines censals que a la dita Magestat com hereu de la Serenissima Reyna nostra Senyora de gloriosa memoria reebia e havia cascun any sobre la dita vila de Elig e loch de Crivillen pagadors a deu dies de febrer e a deu dies de agost e que la dita ciutat reebes les dites pensions o si la dita ciutat volia les reebesseu vos dit balle general e pagasseu totes les pensions dels dits deu milia florins axi com fins aci es stat fet. E com en aquests anys passats per algunes inobediencies que per alguns vasalls e subdits nostres del nostre Regne de Castella eren fetes a nos lur Rey e Senyor e la dita Magestat e nos haguessem manat fer guerra en lo marquesat de Villena frontera de aqueix regne. E per nos e la dita Serenissima Reyna fos manat al magnifich e amat conseller e coper nostre mossen Gaspar Fabra, qui havia pres carrech de fer la guerra al dit marquesat, que de les rendes de la dita vila de Elig e loch de Crivillen fes la dita guerra. E lo dit mossen Gaspar Fabra, ultra les dites rendes se haja pres e despes de les pensions del dit censal per la dita Magestat venut a la dita ciutat onze milia setcents trenta tres souls quatre dines, ço es dos milia noucents trenta tres souls quatre dines de la pensio de agost del any LXXV e V^{a} (milia) DCCC sexanta sis souls vuyt dines dels pensions de tot lany LXXVI e dos milia noucents trenta tres souls quatre dines de la pensio de febrer de lany LXXVII e cinch milia vuytcents sexanta sis souls vuyt dines dels pensions de tot lany present mil CCCCLXXVIIII. E com les dites despeses haien redundat en onor e servey nostre e ab aquelles se sien cobrades les viles e castells de Villena e Almansa e les dites despeses sien a nos molt aceptes per aquesta vegada tansolament e vullam sien preses en compte al dit mossen Gaspar Fabra. Per tal ab la present vos dehim e manam façats en vostres comptes entrada e exida dels dits deeset milia siscents souls, ço es quen façats reebuda de la dita vila de Elig en aquesta forma que aquells son stats lliurats al dit mossen Gaspar Fabra per obs de fer les dites despeses e en data al dit mossen Gaspar en la manera desus dita, puix les pensions dels dits censals per vos de altres peccunies de aqueixa batlia son stats ja pagades. Car nos ab la present manera al magnifich e amat conseller e mestre racional de nostra cort en lo present regne de Valencia e a son lochtinent e altre qualsevol de vos compte

hoydor que en lo retiment de vostres comptes vos posant en reevuda los dits deeset milia siscents souls quatre dines e posant los en data e exida desus dita e restituint apoca del dit mossen Fabra. E la present aquells vos reebeu e admeteu en vostres comptes tot dubte e difficultat cessants. Data en Valencia a nou dies de ottubre en lany de la nativitat de Nostre Senyor Mil CCCCLXXVIIII.

Yo el Rey.

Dominus Rex mandavit mihi Petro Camanyas, visa per locumtenentis thesauraris generalis et pro conservatorem generalem.

29

1480, gener, 4. Toledo

Ferran II demana al mestre racional del regne de València que cobri tots els diners que deuen els batlles locals. I si aquests tenen culpa de la tardança, que la paguin. Una carta semblant s'envia al batlle general.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3605, f. 44r.

Lo Rey.

Maestre racional. Los batles locales de aqueix regne son, segons sabeu, deutors en diverses quantitats de rendes reals nostres a nos e nostra cort o a nostra batlia general les quals deners se retenen en gran dan de nostres drets. Encarregam e manam vos per ço, quant secretament podem, que ab gran diligencia e cura entengau en rebre los comptes als dits batles e, per les restes e o per aquelles quantitats que trobareu aquells son deutors, fareu fer prompta e rigida exequcio en los bens de aquells fins integrament haien aquelles pagades. E les dites coses fareu ab gran solicitut e cura per forma paguen ço que per ells es degut tota dilacio e diffugis apartats. Data en Toledo a IIII de enero del any Mil CCCCLXXX. Yo el Rey

Dirigitur magistro racionali regni Valencie L. Gonçales, secretarius
Similis fuit expedita bajulo generali
eiusdem regni Valencie

FUNDACIÓ NOGUERA

30

1480, gener, 30. Toledo

Amb aquest document es coneix per què el rei volia que els batlles locals paguessin el que devien. També es coneix la poca memòria de Ferran II quan increpa el batlle general per no enviar el que falta de vuitanta mil sous que havien d'anar al tresorer general, és a dir a la seva hisenda. El rei oblida ordres anteriors donades al batlle per les quals calia que primer es paguessin deutes a la ciutat de València. Ja des del principi del seu regnat, València va ser sempre la penyora del rei.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3605, f. 51r.

Lo Rey.

Batle general. Per la letra de nostre general thesorer som informats que vos recusau pagar li la resta de aquells LXXXª souls dels batles locals, los quals aqueixa ciutat dona son consentiment nos fossen donats, dient que teniu provisio nostra ab la qual vos manam que no pagueu aquells fins sien pagats los carrechs que aqueixa batlia es tenguda pagar a la dita ciutat, de que som admirats. Car nons recorda haver vos manat tal cosa. E, per que nostra voluntat es que la resta dels dits LXXXª souls sien per vos pagats al dit nostre general thesorer, per ço vos encarregam e manam, quan stretament podem, que vista la present sense dilacio alguna doneu gran diligencia en haver la resta dels dits LXXXª souls e aquella doneu e liureu al dit nostre general thesorer, no obstants qualsevol letres o manaments en contrari per ventura per nos fets, contenents no pagasseu aquella fins haver pagat los carrechs de la dita ciutat e noy posseu dilacio alguna, car aquesta es nostra firme voluntat. Data en Toledo a XXX de enero anyo Mil CCCCLXXX.

Yo el Rey

Dirigitur baiulo generali regni Valencie L. Gonçales, secretarius

31

1480, febrer, 2. València

Els jurats de València s'adrecen al rei per demanar-li que pressioni el batlle general perquè aquest pagui les pensions que es deuen a la ciutat en concepte d'interessos de censals. Cal pensar que

si el batlle no ho compleix deixa la ciutat al descobert, ja que aquesta no té diners suficients per a pagar les pensions de tothom que ha invertit en censals.

AMV. Lletres missives. Reg. g3 29, ff. 191r-192r.

Serenisimo e excellentissimo Senyor.

Nosaltres som molt congoixats e molestats per los censalistes que han e tenen los censals sobre los bens de la universitat de aquesta vostra ciutat per quant ab gran clamor nos insten los façam pagar, car no tenen als ab que puixen sustentar la vida humana. Nosaltres volent investigar que es la causa que tanta clamor nos ve per causa de la retardacio e cessacio de pagues havem fet venir davant nosaltres lo clavari ordenat a pagar los censals e, havent aquell interrogat de quales consignacions li manquen dines, hans respost que de la ballia vostra general per quant li es degut de cinch mesades. Som restats maravellats, empero tenim sciencia que per causa dels rosechs per los quals iusta lo vostre thesaurer general sia acabat de pagar seria la principal causa; nosaltres Senyor tenim recort que ja sobre aço en dies passats scrivim a vostra Magestat per causa de aquests rosechs la ballia vostra paguava mal e vostra Senyoria ab letres ffetes en Toledo a X de nohembre passat, spachades per vostre secretari mossen Gaspar de Arinyo, nos respongue per sa virtut e benignitat que vos Senyor ereu content scriure al vostre balle general e de fet li scrivis, al qual manaveu de continent pagas les messades degudes ans que donas compliment als LXXXª souls dels dits rosechs de que Senyor ho tinguem a molta gracia e merce en restam molt alegres. Ara Senyor veem ab tota veritat que son degudes cinch mesades de les quals lo dit vostre balle iustant ho lo dit vostre thresorer, pus tost enten en pagar lo que resta a vostra Senyoria dels rosechs que les dites mesades, cosa Senyor es aquesta que nos pot dilatar per les causes dessus conmemorades. E encara per que si nos paguen les dites mesades degudes o les devedores nos poran cloure les claveries de que redundara en gran destruccio de aquesta vostra ciutat. E per ço supplicam vostra excellencia vulla scriure e manar al dit vostre batle general que sens dilacio alguna, ans de totes les consignacions e asignacions, pague a la dita ciutat les dites messades degudes, car los asentiments, que lo consell dona, los dona ab tal modificacio que primer sien pagades les pensions de censals a la ciutat e veem que tot se oblida a nosaltres com a forçats. Comtendra no per voluntat mas per

imposibilitat que aurem a fer suspensio de tots los assentiments, puix lo dit vostre batle en tal manera vol haverse ab la ciutat. Nosaltres Senyor confiam en la clemencia vostra que considerara que los dits censals son carrechgats per lo servey dels Senyors Reys passats de inmortal memoria e ab moltes obligacions les rendes de la dita ballia e altres drets estan consignat a pagar les pensions dels dits censals per lo dit servey carregats, e si res hi resta, se deu convertir per a quitament e per conseguent manara fer hi les letres oportunes per ques obtinga votiva conclusio. E ultra la sperança que tenim en la virtut de vostra Senyoria que axi com scrivim sera ffet e millor, encara nosaltres ho tendrem a singular gracia e merce a vostra Magestat, la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida, de la vostra ciutat de Valencia a II de febrer del any MCCCCLXXX.

Senyor

De vostra Magestat homils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce

Los Jurats de Valencia.

32

1480, abril, 8. València

Després de tota una sèrie de cartes molt semblants a la del 17 de gener de 1479, aquesta del 8 d'abril, no enregistrada per ningú, manifesta l'intent de solució després d'un acord dels tres estaments del regne i la ciutat. A la sala gran d'aquesta se situaran dotze taules on els habitants hi dipositaran els seus diners, òbviament a canvi d'un rebut. Aquests diners es guardaran a la ciutat i seran sempre vigilats per les autoritats municipals. A més, la capital serà vigilada, dia i nit, per justícies que van a cavall. S'ha arribat a l'acord de reequilibrar la moneda segons el seu pes i la seva vàlua i així es fa.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 29, ff. 206r-207r.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Per quant la negociacio de les monedes es cosa grandissima, dificultosa de menejar e jatsia ab molts treballs e afanys corporals e molt mes de la presa gran dies ha la dita negociacio se tracta.

Nostre senyor ara volent ho les persones eletes per aquest fet en unitat e concordia han fet certa capituacio e del effecte de aquella es ordenada certa crida, la qual se es publicada en aquesta vostra ciutat dijous que comptaven VI del corrent mes de abril. E axi mateix es provehit que en Xativa, Oriola e en la provincia de la Plana en la vila de Castello per semblant sia publicada la dita crida per deduhir a execucio lo capitulat, lo effecte del qual es que los reyals e timbres se pesen e nos prenguen sino per la valor que pesa. E que dins quatre dies cascu manifeste la peccunia que te. E son estades eletes XII persones per cascun estament per a entrevenir en aquest meneig e han constituhit e ordenat la sala de aquesta vostra ciutat hon ha XII taules grans e en cascuna de les quals son repartides les dites XII persones de cascun estament e sens aquelles altres persones dispostes, aptes e expertes per comptar e conexer moneda e pessar aquella. E, quan la dita moneda sera comptada e pessada, es delliberat aquella sia mesa en caixes en lo archiu del racionalat e aqui ben guardada e en la nit hi son diputades certes persones per guardar aquella e principalment alguns de nosaltres e lo racional. Totes aquestes coses se fan amb molta curia, diligencia e viligencia per fer gran servey a vostra Magestat e per beniffici e repos de aquesta vostra tan insigne re publica e de tots los habitants en aquella ingenen et in especie. E, per quant nosaltres suscintament escrivim a vostra excellencia referint nos al que pus estesament ne es scrit per la letra comuna dels dits tres staments o persones diputades per hon pus amplament vostra senyoria ne sera avisada, no curam mes an exprimir ho. Empero oblidar nons volem de significar a vostra Magestat, per lo carrech que tenim e a nostres officis com per conservar la dita ciutat en tota unitat, pau e concordia, tranquilitat e repos e provehir als escandels que de facil se podien seguir per alguns temerans e vagabunts, havem ordenat e eligit sis justicies e continuament cavalquen de nit e de dia e facen guayta per aquesta vostra ciutat per metre en repos aquella. E ultra senyor per major repos del poble havem ordenat en per los principals llochs e pus publichs de la dita ciutat se paguen menuts, es canbien perque pus facilment lo poble tinga per passar la vida e certificam vostra senyoria que no es fa aço sens grans treballs e encara ab grandissim desavanç per a la ciutat. Empero en tot se dona comport per lo servey de vostra senyoria. E apres senyor, fet lo dit manifest e lo balanç de tota la moneda manifestada del ques succehira, ne avisarem vostra excellencia, la qual nostra Senyor Deu conserve

en felicitat ab llonga vida. De la vostra ciutat de Valencia a VIII de abril del any MCCCCLXXX.

Senyor

De vostra Magestat homils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce.

Los Jurats de Valencia

33

1480, abril, 25. València

Confirmació per a un segon trienni de Bernat de Penaroia com a racional de València. Com assenyala el document, Penaroia ha de ser absolt pel cardenal de València del jurament que, en 1477, va fer de no presentar-se de nou a racional. Ara, el tema és diferent ja que no li posen cap obstacle i, a més, sembla com si aquest racional ja no tingués oposició a la ciutat. O almenys aquesta ha desaparegut i el rei —sobretot— i els jurats estan d'acord en el seu nomenament, que hauria de durar molt.[1]

AMV. Manuals de consells. Reg. 41-A, ff. 323v-325r.

Eleccio den Bernat de Penaroia en racional per la segona vegada.

E ultra les dites coses fonch proposat en lo dit magniffich consell com haviem rehebut letres de la Magestat del Senyor Rey constituhint en libertat als magniffichs consell e jurats de aquesta ciutat en fer eleccio de racional a porrogacio del temps metenho en libertat del dit magnifich consell segons en les dites letres se conte, les quals foren lestes en lo dit magniffich consell e son del tenor seguent: "Als amados e fieles nuestros los jurados de la nuestra ciudad de Valencia. Lo Rey: Amats e feels nostres per quant nostra intencio es que aquexa ciutat sia be regida e administrada e que liberament puixau provehir en lo be de aquella; per ço nos par just e rahonable lo que ab vostra letra de XI del present nos es stat suplicat. E axi nos plau levar qualsevol impediment que ab letra o letres o qualsevol manera haguessem provehit circa la eleccio del offici de racional o porrogacio de aquell. E per ço ab la present declarant vos nostra voluntat vos diem que no contesteu qualsevol letra o letres, provisio o provisions que sobre la dita eleccio o suplicacio de algu o dels proprio motu

haguessem manat o provehit, les quals ab la present revocam e volem aci per expresses axi com si paraula per paraula hi fossen inserts. Som contents e nos plau de servar vos les libertats que teniu en fer la dita eleccio. En axi que tota hora que benvist vos sera vosaltres, qui teniu plena noticia de totes coses occorrents al be de aqueixa ciutat per esser stats jurats en lo present any, puixau fer dita eleccio o porrogacio per al dit offici com comfiem vos hi haureu en tal forma que satisfara al servey de Deu e nostre e benefici de la cosa publica de aquexa nostra ciutat. E axi vos ho encarregam e manam. Data en Toledo a XVII de abril any Mil CCCCLXXX. Yo lo Rey. In diversorum Valencie Sigilli secreti primo.

A los amados y fieles nuestros los del conseio general de la nostra ciutat de Valencia lo Rey: Prohomens amats e feels nostres. Per quant es just e rahonable que aqueixa nostra ciutat sia conservada en ses libertats que te en la eleccio de offici de racional o porrogacio de aquell e no vullam que impediment algu vos sia dat en la dita eleccio, ans volem siau conservats en les libertats que teniu en fer la dita eleccio e haveu acostumat fer e tenir. Per ço, revocant qualsevol letra o letres, provisio o provisions que circa la dita eleccio haguesem provehides e manades, les quals ab la present revocam e volem aci esser haudes per expresses com si de paraula a paraula hi fossen inserts, som contents e nos plau que tota hora que benvist vos sera vosaltres, que teniu noticia de les coses de aquexa ciutat per esser stats consellers lo present any de aquella e crehem provehireu al be e repos de aquella, puxau fer eleccio o porrogacio del dit offici, confiant que mirareu en aquella e la fareu tal que sera satisfet al servey de Deu e nostre e al benefici de la cosa publica. E axi us ho encarregam. Data en Toledo a XVII de abril any Mil CCCCLXXX. Yo el Rey. In diversorum Valencie sigilli secreti primo.

E com per servey del dit Senyor Rey e per benefici de la cosa publica parega als dits magniffichs jurats introduhir aquest negoci en lo dit consell, prevenint al temps, e com se degues fer eleccio de racional de continent per alguns bons respectes, hoydes les dites letres reyals e entesa la proposicio en lo dit magniffich consell feta, la deliberacio del dit magniffich es que, prevenint al temps, en unitat e concordia elegeixen novament al offici de racional lo magnifich en Bernat de Penaroia, ciutada absent de aquest acte, considerada la probitat e virtut sua, per a temps de tres anys e passats aquells a beneplacit del magniffich consell, començant empero a correr lo dit temps dels tres anys del dia e

festa de Sant Joan de juny primer vinent e del present any, no obstants qualsevol impediments e condicions que sobre les dites coses sien apposats e apposades en la primitiva sua eleccio.

Jurament del magnifich en Bernat de Penaroia, racional

E en continent sens divertir a altres actes per provisio e manament del dit magnifich consell, stant encara congregat e ajustat, vench lo magnifich en Bernat de Penaroia, ciutada novament elegit segons dit es, en lo spetable del dit magnifich consell on per los dits magniffichs jurats li fonch notificada la nova eleccio sua per a temps de tres anys e passats aquells a beneplacit del magniffich consell, lo qual dit magniffich en Bernat de Penaroia constituhit personalment en lo dit consell, procehint absolucio feta per lo magniffich official del reverendissimo Senyor Cardenal e bisbe de Valencia al dit en Bernat de Penaroia del jurament que tenia de no acceptar lo dit offici per beneffici de la cosa publica, accepta lo dit offici e eleccio en persona sua feta ab moltes accions de gracies, lo qual jura en presencia dels dits magniffichs jurats e de tot lo consell en poder e mans del magniffich en Lois Pellicer, ciutada justicia en lo civil de la dita ciutat, per nostre Senyor Deu e per la creu e per los sancts evangelis de aquell devant aquell pasats e per les sues mans corporalment tocats que tenra e observara en tot e per tot les coses en los seguents capitols contengudes, les quals li foren lestes e declarades singularment e distincta segons ques segueix.

E primerament jura que en lo dit offici de racional se haura be e lealment e curosa per tot son poder e a bo e sa enteniment en profit de la cosa publica de la dita ciutat.

Item que ab cascun clavari general e particular de la dita ciutat se regonexera de compte gros e grosejaran almenys de quatre en quatre mesos.

Item que no dara loch ne consentira que per si ne per altra persona la moneda de la dita ciutat sia amprada, convertida o mesa en altres affers sino tansolament en los affers de la universitat de la dita ciutat.

Item que cascun any, en lo dia que dels comptes de la juraderia e claveria de la dita ciutat se fara relacio, dira e declarara als jurats e a altres que ab ells seran asistents als dits comptes e puix una e moltes vegades als jurats e al sindich totes e sengles restes e deutes que ell sabra e trobar pora que sien degudes e deguts a la ciutat per tots e qualsevol officials e persones axi

justicies, mostaçaf, clavaris, obrers, misatgers e imposidors com altres qualsevol officials e persones. E que dara tot loch e cura en quant sia en ell a cobrar e haver les dites restes. E aquelles e aquells convertir en quitar e pagar censals o deutes o altres affers de la ciutat e no en altres negocis si e segons es dispost e ordenat juxta la mente dels capitols dels quitaments.

Item mes jura de no prestar los draps de raç e bancals de la dita ciutat juxta forma del stabliment sobre aço ordenat per lo consell de la dita ciutat. E totes e sengles coses dessusdites sanament e a bona fe sens art e mal engany promes e jura singula sins singulis referendo tenir e observar si Deus li ajut e los Sancts Evangelis.

Testimonis foren presents a totes les dites coses e sengles de aquelles los honorables en Bernat Jorba, en Joan Eximenez, en Joan Tristany e en Berthomeu Monço, verguers dels dits magniffichs Jurats.

1. *Vull fer notar que aquest document, incloses les dues cartes que hi ha del rei adreçades als jurats i consellers, formava part del segon volum de la meva tesi doctoral presentada a la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de València a les acaballes de juny de 1973. Més encara, va ser citat a la pàgina 85, notes 71 i 72 de València en la crisi del segle xv (Barcelona, 1976). Aleshores no s'entén com Amparo Felipo* (Autoritarismo monárquico y reacción municipal, *València, 2004) copia les dues cartes del rei i cita només l'arxiu i no el seu investigador (pàgines 79-81). I menys s'entén que l'elecció —encara en el seu text, pp. 81-82— i el jurament els presenti com un document, descobert per ella en un pretès apèndix documental seu (IV, pp. 290-291).*

34

1480, juny, 4. València

Els nous jurats de la primeria de juny d'aquest any escriuen al rei ja no per la solució del problema de la moneda sinó per les conseqüències que se n'han derivat; un cop plantejat aquest afer ja hi ha persones que estan en desacord amb les qüestions fetes sobre el tema monetari. Aquesta carta manifesta el temor de les autoritats municipals, que avisen el rei que, diguem-ne l'oposició, està disposada a parlar amb sa majestat.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 29, f. 214r.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

En lo fet de les monedes que si es fet per les persones diputades per vostra Magestat ja es stat significat a vostra excellen-

cia e per ço no curam geminar lo que per vostres oficials e per nostres predecessors en lo ofici es stat scrit. Empero lo que de present nos occorre es que per alguns del poble, arbitrant esser cosa no ben feta ser al util del poble, han començat a fer alguna conmocio e, recorrent a nosaltres, per nosaltres los es stat ofert ques reposasen oferint los que les persones diputades tenien facultat e poder. Per ço que, si lo que fet era no resultava al be de la cosa publica, ho comunicariem en millor stat que fet no era. E aquells no curant de nostres ofertes, mas pus tost confiant de llurs pensaments temeraris, han fet alguna estesa conmocio eligint persones en forma prou desonesta. E si no que ab paraules blanes e inductives a tot repos los havem quasi revocats de alguns mals pensaments que arbitraven. Empero no han cessat de entre ells fer eleccio de persones que vagen a vostra Magestat, les quals ja son partides tenint a molta gracia que ells recorreguen a vostra senyoria, mas suplicam vos fent quels mireu ab la intencio que van, car vostra Magestat, per lo excellent enginy que te, los conexeira e fara tals provisions que no sols ells, ans los que resten aci, no tendran atreviment de fer tals empreses a fi que vostres regnes e terres e principalment aquesta tan insigne re publica sia en pau e repos e tranquilitat e en tota unitat e concordia conservada en tota fedilitat e obediencia de vostra Magestat. E, per que de les coses dignes de avisar es cosa bona que vostra senyoria sia avisada e per fer lo que pertany a nostres oficis, significam a vostra Magestat com les dites persones son partides, suplicant vostra excellencia que tinguen atreviment de fer coses que serien bon servey de vostra senyoria. Nosaltres breument ne avisam vostra Magestat a la qual lo portantveus de vostre general governador e vostre consell real vistavien pus largament a les letres dels quals nos referim. De aqui avant no avem mes a dir sino quens mane vostra senyoria lo que placent li sia, la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida. De la vostra ciutat de Valencia a IIII de juny del any MCCCCLXXX.

Senyor

De vostra Magestat homills vasalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce.

Los Jurats de Valencia

FUNDACIÓ NOGUERA

35

1480, desembre, 13. Barcelona

Davant l'arribada dels turcs a Òtranto, a la costa meridional de Nàpols, on varen ser-hi més d'un any, Ferran II mana vigilar els musulmans valencians, treure'ls les armes i anul·lar la possessió de qualsevol torre que encara puguin tenir. Al cap i a la fi Granada continua essent islàmica i els mudèjars del regne de València podrien establir-hi contactes.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3605, f. 87r-v.

Governador. No ignorau la entrada del turch en la Italia. Per la qual cosa ab diligencia e gran sollicitut se deu entendre en fer les provisions degudes per forma que, en nostres regnes e terres per negligencia o no cura, nos seguis algun inconvenient e per que vos no ignorau aqueix nostre regne de Valencia quanta vicinitat te ab Granada y quant gran nombre de moros hi habiten los quals, segons som informats, tenen moltes armes e tenen entrada y participi en alguns castells e fortalezes e porias sdevenir ab aquests novitats del turch fessen qualsevol assaig en deservey de nostre Senyor Deu e nostre e dan de aqueix regne. Per ço, volents en les dues coses degudament provehir, havem deliberat que per vos ensemps a los del consell reyal nostre resident en aqueix regne, als quals de aço screvim, penseu per quina via millor o pus cauta e comoda, sense inconvenient o scandel algu, se poran levar totes les armes als moros habitants en aqueix regne, axi en ciutat, viles e lochs nostres com de barons e de eclesiastichs, e que sia prohibit als dits moros entrar en fortalezes o pur posar les a tal recapte que ells noy poguessen entrar. E, si alguns moros tenen alcaydies de alguns castells, que sia provehit que aquelles los sien levades per forma que sense recel algu dels dits moros puixam star. Per ço vos pregam, encarregam e manam, quant affectuosament podem, que doneu ordre de continent que la present haureu reebut en ajustar vos ab los del dit nostre reyal consell e fer conclusio en les dites coses e, feta aquella, si conoxereu que sens inconvenient algu lo dessus dit se pot executar, de continent tota triga e dilacio apartada ho façau e executeu per manera que tota natura de armes les sien llevades, puix veeu quant cumple al servey nostre e benefici e repos de aqueix regne e, si vereu que sens inconvinent no se pot be executar ni metre en obra, de continent del parer de tots vosaltres e del que en aço haureu deliberat per correu volant nos donareu avis per que en les dites coses puixam fer deguda

provisio. E, puix compreneu quant va en aço al servey nostre e al benefici e repos de aqueix regne, feu hi la diligencia que de vosaltres confiam e lo negoci requer. Data en Barchinona a XIII de dehembre del any Mil CCCCLXXX. Yo el Rey

Al magnifich e amat conseller nostre e portantveus de nostre general governador en lo regne de Valencia mossen Loys de Cabanylles

L. Gonçales, secretarius

36

1481, gener, 26. València

El Consell reduït —jurats, racional, síndic i advocats— decideix que els eclesiàstics també paguin ajudes de blat i carn.[1]

AMV. Manuals de consells. Reg. 42-A, ff. 88r-89r.

Provisio que les persones eclesiastiques paguen en les ajudes de forments e de carn

Iam dicto die veneris XXVI mensis januarii anno predicto a nativitate domini millesimo quadringentesimo octoagesimo primo. Los magniffichs mossen Bernat Guillem Catala cavaller, en Pere Bou ciutada, en Guillem Ramon Splugues generos, en Anthoni Pellicer, en Pere Jolia e en Ramon Berenguer, ciutadans jurats de la insigne ciutat de Valencia, en Bernat de Penaroia racional e en loch de aquell en FFanci Granulles, en Berthomeu Abat, notari sindich, micer Miquel Dalmau, micer Andreu Sart e micer Miquel Albert, doctors en leys, tres dels advocats de la dita ciutat, justats en cambra de consell secret de la sala de la dita ciutat per lo poder a ells atribuhit e donat per lo magniffich consell general celebrat en la Sala de la dita ciutat a XXV del dit mes de jener del dit any mil CCCC huytanta hu, considerant que la dita ciutat axi per serveys los quals continuament ha fet als Senyors Reys passats e fa al molt alt Senyor Rey benaventuradament regnant e per subvenir a les necessitats que han corregut e de present continuament occorren per benefici de la republica, la qual deu esser preferida a tots interesos particulars, considerant noresmenys que los drets de la dita ciutat son stats diminuhits en tant que les despeses e carrechs de censals e altres ques fan cascuns anys

e inconbeixen de fer per lo util publich. E senyaladament donant ajudes per haver forments e carns e per tenir la dita ciutat abundosa e avituallada excedeixen e prenen quasi tanta summa com los introhits e preus dels arrendaments dels drets de la dita ciutat e per al servey del dit Senyor Rey e al benefici de la cosa publica de tot lo present regne e de la dita insigne ciutat, qui es mare, e sostenint aquella es ver dir ques soste tot lo present regne, ha convengut als dits magnifichs jurats e als dessus nomenats, havent poder del dit magnifich consell general ab vigil studi, sollicitut e cura, maturament e digesta pensar de remey condecent que la dita insigne ciutat se puixa sostenir e donar les dites ajudes de forments e de carns sens les quals en la dita ciutat se seguira grandissima carestia e per conseguent se despoblaria e seria facil la ruina e desolacio de aquella, a les quals volent debitament provehir e que totes les persones les quals ab los dits forments e carns tenen abundancia de aquells e aquelles mengen dels dits forments e carns paguen e contribuesquen en les dites ajudes per aquella part, la qual compren e compraran dels dits forments e carns. Majorment que les quantitats ques despenen cascuns anys en pagar les dites subvencions e ajudes uns anys ab altres prenen summa de huyt o deu milia lliures. E axi proveheixen, statueixen e ordenen que totes les persones ecclesiastiques e religioses, que compraran e pendran dels dits forments e carns, paguen la quantitat que la dita ciutat haura pagada en los forments e carns que pendran los dits ecclesiastichs e religiosos, puix de les pesones legues se han les quantitats ab les quals la dita ciutat paga les dites ajudes com sia cosa justa e rahonable que les persones que aconseguexen util mengant dels dits forments e carns paguen e contribueixquen en les dites subvencions e ajudes, segons les quals la dita ciutat no seria avituallada e los dits forments e carns molt mes costarien, nam qui sentit comodum in onere contribuere debet.

Testimonis foren presents a les dites coses los honrables en Bernat Jorba, en Joan Eximenez e en Berthomeu Monço, verguers dels dits magnifichs jurats. E quant al consentiment dels dits magnifichs en Pere Bou, den Bernat de Penaroia racional e de micer Andreu Sart, los quals han fermat en Valencia, ço es en Pere Bou lo dit dia de XXVI de jener son testimonis lo dit en Bernat Jorba e en Joan Tristany, verguers. E los dits racional e micer Andreu Sart a XXXI del dit mes de Jener e son testimo-

nis los dits en Joan Tristany, en Joan Eximenez e en Berthomeu Monço, verguers.

1. *De fet, aquesta qüestió, com es pot veure més endavant, es repeteix constantment fins a transformar-se en un problema gairebé estructural.*

37

1481, maig, 3. Calataiud

Capítols firmats pel rei i Pere Pelegrí per a l'obtenció del càrrec de racional municipal que mostren l'increment dels diners pagats al rei —quaranta mil sous— per a obtenir el racionalat i el poder que acapara Pelegrí, perquè clarament es diu que ell nomenarà tots els membres de la "ceda".[1]

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3606, ff. 125v-126v.

Capitols fets, fermats e jurats entre la maiestat del Senyor Rey, de una part, e en Perot Pelegri, ciutada de Valencia, sobre lo racionalat de la dita ciutat

E primerament la maiestat del Senyor Rey per zel, benefici de la cosa publica de la ciutat de Valencia e per altres iusts e dignes respectes es content e li plau signar la sceda e juraderia de la dita ciutat, la qual lo dit en Perot Pelegri li dona de la qual se haia a fer la eleccio de jurats ques ha a fer la vespra de Pascua de Pentecostes a primer vinent en lany present de mil CCCCLXXXI.

Item promet que no signara altra sceda ni fara nominacio de altres persones per a la eleccio dels dits jurats sino sols los contenguts en la dessusdita.

Item promet la maiestat sua que manara expedir les letres necessaries e oportunes per a la eleccio dels dits jurats. E per a que, apres feta la dita eleccio, los jurats e consell elegisquen en racional al dit en Perot Pelegri. E que si sa maiestat conexera que regeix be lo dit offici loy dexara tant com sia llur beneplacit. E posat que la preffata maiestat delliberas llevar loy li restituhira en tal cas la quantitat davallscrita ans de llevar loy. E ell sera content dexarlo en la mateixa hora que li sera manat e ell sera satisffet.

Item promet que durant lo dit temps del beneplacit de sa senyoria tots anys continuament signara la sceda de les perssones que lo dit racional li trametra en nomina per a la eleccio dels dits jurats sens llevar ne affegir algu sens voluntat del dit racional.

E plaent a la Magestat predita de fer e faent lo dessusdit es content lo dit Perot Pelegri de servir a sa senyoria de quaranta milia souls moneda reals de Valencia ab tal condicio que, si ans de optenir lo dit offici aquell moria, la Magestat sua no proveesca del dit offici sino ab condicio que lo quel haura de haver haia primerament a pagar e satisfer la dita quantitat als hereus del dit Perot Pelegri o la Magestat sua de diners seus propis los ho mana pagar.

Item plau a sa Magestat de fer una letra signada de la sua real ma en que do licencia y mane al dit Pelegri que prengua jurament e seguretat de les persones que metra o nomenara en les scedes que seran promptes, es conformaran ab ell en tot lo que lo dit racional haura a fer en servey de la maiestat sua. E que durant lo beneplacit de sa senyoria no llevaran ni consentiran ni cabran en llevar li lo dit offici.

Item promet spontaneament lo dit en Perot Pelegri e jura a nostre Senyor Deu e als seus sancts quatre evangelis e al senyal de la creu que ab la sua ma dreta toqua que, tenint lo dit offici ne per res que a ell haia sguart, no pendra sobornacio, donatiu ne present directament o indirecta, si ja no era alguna cosa de menjar o altres coses de poca valor que continuament se acustumen donar als officials per algunes festes e temps del any. E que sis atrobara o provar se pora que ell prenga subornacio ne donatiu algu directament o indirecta per que lo tal donatiu haia a fer en lo dit offici de racional cosa indeguda, que per la mateixa raho se condemna ab la present a privacio del dit offici e perdicio dels dits XXXX mil sous los quals sien confiscats als coffreus del Senyor Rey.

Totes les sobre dites coses prometen, fermen e juren la maiestat del Senyor Rey predita e lo dit Perot Pelegri que les compliran e faran sens contrafer o contradir hi cosa alguna. E volen que la present capitulacio valga e tenga força de contracta stipulat e ab totes les clausules necessaries, socit e ordenat.

Expedite in civitate Calatanibu die tercio mensis maii anno a nativitate domini millesimo quadrigentesimo ottogesimo primo.

Yo el Rey

Dominus rex mandavit mihi Petro Camanyas in cuius posse predicta firmavit, promisit et juravit.

Testes fuerunt presentes specialiter assumpti firme predicti domini regis qui firmavit, promisit, et juravit capitula infrascripta die quarto dicti mensis maii anni MCCCCLXXXI in civitatem Calatanibu videlicet dominus Enriqus Enriques, preceptor maior de Monte Albano, regius consiliarius et maiordomus maior et Gabriel Sanchez consiliarius Thesaurarius dicti domini regis.

Firme vero dicti Petri Pelegri qui ipsa eadem die, loco et anno firmavit, promisit et juravit capitula superscripta. Fuerunt testes FFranciscus Vitalis, apothecarius civitatis Valencie, Nicholaus Periz et Jacobus Millan regii scribe, FFranciscus Despi notarius dicte civitatis Valencie.

E per maior demostracio de la veritat e que a mi lo dit Perot Pelegri me ha plagut de fer, fermar e jurar los sobredits capitols scrich assi lo meu nom de la mia propia ma.

Perot Pelegri

1. *Aquest document, com molts altres, també forma part de la meva tesi doctoral (volum II, pp. 131-134), dipositada en la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de València a la darreria de juny de 1973 i alguns dels seus paràgrafs van ser impresos a la València en la crisi del segle xv (Barcelona, 1973, pp. 86-87). No s'entén com Amparo Felipo els esmenti com a cosa pròpia i citi l'Arxiu de la Corona d'Aragó (*Autoritarismo monárquico y reacción municipal*, València, 2004, pp. 82-83).*

38

1481, maig, 4. Calataiud

Exactament un dia més tard dels capítols signats pel rei i el presumpte nou racional Perot Pelegrí, el rei escriu al batlle general per notificar-li l'enviament de les llistes de la cèdula, les quals, en fulls a part i sense numerar però situades enmig dels folis 123v-128r, s'adjunten a aquesta carta. A més a més, s'hi apunten —serà el cas de la llista de cavallers— catorze noms per si algun cognom es repeteix i s'ha de treure. Cosa que haurà de fer en el seu moment en Perot Pelegrí abans de la vigília de Pentecosta. El rei no parla perquè sí, ja que en aquesta llista hi ha el nom de mossèn Jaume Pelegrí, ja cavaller, i fill de Perot Pelegrí, ciutadà. Un exemple més de com el camí de canvi de nivell entre ciutadania paraburgesa i ciutadania nobiliària cada cop és més curt.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3606, f. 127r. Part Valentie.

Balle general.

Magnifich e amat conseller nostre, desijant lo servey de Deu e nostre e lo benefici de la cosa publica de aqueixa ciutat e los habitadors de aquella, havem volgut ab temps pensar en quines persones serien mes idoneas per a regiment de aquella e de les quens ha ocorregut havem feta la sceda que sera dins la present en la qual son dotze ciutadans e quatorce cavallers e generosos per que si exien alguns de hun cognom, levats aquells, se meten dels altres qui restaran los qui senyalara e volra en Perot Pelegri, al qual largament sobre lo dit negoci havem comunicada nostra voluntat, encarregamvos eus manam expressament que la vespra de Pentecostes propvinent del any present Mil CCCCLXXXI doneu la dita ceda als jurats de aqueixa ciutat. E per nostra part los maneu que dels contenguts en aquella fassen la eleccio dels jurats per lany seguent que començara lo dia de la dita festa de Pentecostes; els manarem expressament per nostra part que de aquells e no de altres fassen la dita eleccio en la forma dessus dita, no obstant qualsevol obstacle que poguessen allegar contra algu de aquells, que nos ab la present, si mester es, los abilitam per que nostra inconmutable voluntat es que de aquells e no de altres alguns sia feta la dita eleccio. Guardant vos atentament de fer lo contrari vos e ells per quant la gracia nostra vos es cara e la ira e indignacio desijau no encorrer, abdicant e tollent vos a maior cautela, facultat e poder de fer lo contrari ab decret de nullitat. Data en Calatayut a quatre del mes de maig any Mil CCCCVXXXI.

Yo el Rey

Ciutadans (entre f. 123v-124r)

en Berenguer Marti, en Joanot Alegre, en Perot Palomar, en Loys Pellicer, en Marti Scola, en Galceran Exarch, en FFranci Aguilar, en Jaume Bou, en Joan Gomis, en Loys Lorach, en Pere Sacruella, en Miquel Camarena.

Cavallers e generosos (entre f. 127v-128r)

mossen Johan Vives, mossen Perramon de Montsoriu, Bernat Vilarig, Perot Loris, mossen Lois Mascho, menor de dies, mossen Jauchme Pelegri, mossen Galceran Vatleriola, mossen Galvany Alegre, mossen Jeronim Aguilar, mossen Joan de Sanboy, mossen Jaume Serra, mossen Lope Ferrandiz, mossen Guillem Ramon de Borja, mossen Joan Mercader.

39

1481, maig, 4. Calataiud

El rei escriu a Perot Pelegrí abans que sigui oficialment racional de València, però ja li dóna plens poders perquè pugui escollir els noms de les cèdules enviades a ell i al batlle general. Pelegrí ha de pensar que els jurats sortiran la vigília de Pentecosta gairebé segons la seva decisió i que aquesta ha de ser molt correcta perquè aquests mateixos jurats seran qui després el triaran a ell com a racional de València.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3606, ff. 127v-128r. Part Valentie.

Lo Rey.

En Perot Pelegri, amat nostre. Per que pus facilment puxau conduyr e fer les coses que conexereu esser servey de Deu e nostre e beneffici de aqueixa ciutat de Valencia e de la cosa publica de aquella, apres que a Deu placia que haiau obtesa la possessio del offici de racional de la dita ciutat, lo qual volem que vos tingau durant lo nostre beneplacit, ab la present vos donam licencia e facultat para que pugau pendre e prengau qualsevol jurament e seguretat que a vos sera benvista de les persones que delliberau metre e nomenar en les cedas per les eleccions fahedores de jurats per al any present e per als venidors per a que les tals persones seran promptes, es conformaran ab vos en totes coses que haureu a fer per nostre servey e beneffici de aqueixa ciutat e que vos nomenaran e elegiran en racional de la dita ciutat. E apres que sereu elegit, no consentiran ne cabran ne donaran loch que durant lo nostre beneplacit vos sia llevat lo dit offici absolent a vos e a ells ab la present de qualsevol pena en que per ventura encorreguesseu vos per demanar la dita seguretat e ells per fer e prestarla. Dada en Calatayud a quatre del mes de maig any Mil CCCCLXXXI.

Yo el Rey

40

1481, maig, 16. Calataiud

Ferran II mana, sota amenaça, als jurats de València que no li enviïn cap ambaixada per qüestions del racional de la ciutat. El rei argumenta que la ciutat té massa despeses i no permet

que per una qüestió com aquesta s'empenyori. En realitat, el rei té converses molt avançades amb el que serà nou racional de València i no vol fer volar coloms, ja que no cal.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3606, ff. 38v-39r. Part segona.

Lo Rey.

Amats e feels nostres: per altra letra nostra vos havem largament scrit manant vos que la embaxada, que nos es dit delliberau fer a nostra Magestat per raho dels officis de racional e altres de aqueixa ciutat de Valencia de dos jurats e hun advocat, en nenguna manera vingues, per que no podia sino molt costar a aqueixa ciutat e segons la concorrencia del temps nos semblaria millor que tals despeses e dans se convertisen en altres utilitats de la ciutat. E per que havem sabut que, no obstant dit nostre manament, vosaltres serieu ja partits para venir a nostra Magestat, com dit es e nos vullam per alguns bons respectes que aci no circam scriure que en nenguna forma dita ambaxada vingue. Per ço havem delliberat scriureus la present, manant vos stretament sots pena de dos milia florins e de la ira e indignacio nostra que dita ambaxada no vingue com dit havem ne pase mes avant, ans hon se vulla que la present nostra letra vos sera presentada vos retorneu tan tost a la dita ciutat de Valencia que, pus aci sta lo racional, ab ell nos podreu scriure e consultar ço que volreu o, si ab ell no volreu, serem contents ho façau ab correu o letra o ab alguna persona particular sens fer aqueixa despesa segons tots jorns acustumau. E, per que no pugau allegar ignorancia ne dir que no vos es stada presentada e intimada aquesta nostra ferma e inconmutable voluntat, delliberam trametreus sobre aço lo feel reboster nostre Diego de Sanctacruç lo qual de part nostra vos puxa manar e intimar la present certifficant vos que, del que fet haura, starem a la sua relacio que de paraula nos fara. Guardau vos donchs de fer lo contrari si la pena demunt dita desijau no encorrer com per lo beneffici e repos de la dita ciutat e per los desus dits respectes ho hajam axi delliberadament provehit. Data en Calatayut a XVI del mes de maig any Mil CCCCLXXXI.

Yo el Rey.

Dirigitur juratis civitatis Valencie Camanyas, secretarius

FUNDACIÓ NOGUERA

41

1481, maig, 16. Calataiud

Ferran II insisteix en el tema del document anterior, per això s'adreça al governador i al seu lloctinent del regne de València, la qual cosa revela la importància que té per a ell. Aquí si es pot llegir clarament el motiu pel qual el monarca no vol que ningú obstaculitzi una decisió seva ja presa. En cas contrari, el rei actuarà enèrgicament.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3606, f. 39r-v. Part segona.

Lo Rey.

Magnifics e amats consellers nostres: Ab altra letra nostra havent manat a vos dit governador que de continent donasseu als jurats de aqueixa ciutat una altra letra que dins la vostra anava, ab la qual los manavem que en nenguna manera no tramatessen a nostra Magestat ambaxada alguna com fosem certifficats ho volguessen fer a causa del offici de racional e altres de poca importancia. E tals embaxades nos poden fer sens grandissim dan e despesa de la dita ciutat. E per que ara novament havem sabut que la embaxada seria partida trametem lo feel reboster nostre Diego de Sanctacruç lo qual, ensems ab una letra nostra que per als dits embaxadors porta, los mane hon se vulla quels trobe que, sots les penes en dita nostra letra contengudes, mes avant no pasen, ans sen tornen de continent en aqueixa ciutat e que per cosa del mon no fasen infructuosa despesa en aquesta occurrencia de temps. E, si cars sera que nols trobava per tot lo cami e los aconseguia alla, vos manam que de continent vos doneu la dita letra nostra als dits jurats e embaxadors, signifficant los quant nos seria enujos la sua venguda. E intimar los heu en scrits e de paraula la dita nostra voluntat e imposar los heu grans penes, axi en particular com en general, per forma que si ells perseveraven en llur delliberacio, no obstant nostres manaments, puxau procehir execucio de aquelles avisant nos del que sobre aço se succehira sens nenguna dilacio. E guardau vos donchs de fer lo contrari per quant nos desijau servir. Data en Calatayut a XVI de maig any MCCCCLXXXI.

Yo el Rey.

Dirigitur gubernatori et eius locumtenenti Camanyas, secretarius in regno Valencie.

FUNDACIÓ NOGUERA

42

1481, juny, 11. Saragossa

El rei escriu al governador del regne de València per dir-li que notifiqui a Bernat de Penaroia la seva destitució immediata, ja que des de fa uns dies el seu successor és Perot Pelegrí. El governador haurà de passar una carta que el rei adjunta, adreçada a Penaroia, en la qual el monarca assegura la devolució dels 20.000 sous al gairebé exracional valencià, que eren la fiança.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3606, ff. 128-129r. Part Valentie.

Lo Rey.

Governador: per quant nos scrivim de present e manam an Bernat de Penaroia que puys los jurats de aqueixa ciutat de Valencia han deliberat mudar lo offici de racional que ell obtenia e comenar aquell an Pere Pelegri, ciutada de la dita ciutat, com a persona idonea e a nos accepta per a tenir lo dit offici, de continent renuncia aquell, car nos havem manat an Luis de Santangel que li pague los vint milia souls que li devien esser pagats e restituits en cas que lo dit offici li fos levat. E es nostra voluntat inconmutable que lo dit offici sia conferit e comenat al dit en Pere Pelegri. Per tant vos encarregam e manam stretament sots opteniment de nostra gracia que, si lo dit en Bernat de Penaroia recusara o differira renunciar lo dit offici segons li manam, vos ab imposicio de grans penes e execucio de aquelles e ab la forma e manera a vos benvista compellau lo dit Penaroia en renunciar lo dit offici segons per nos li es manat ab aquesta nostra letra que ab la present va, la qual vos donareu al dit Penaroia e li declarareu nostra voluntat sobre les dites coses e en aço nos fareu molt accepte servey. Guardat vos del contrari car a nos seria cosa molesta. Data en Çaragoça a onze dies de juni del any Mil CCCCLXXXI. Yo el Rey

Camanyas, secretarius

43

1481, juny, 11. Saragossa

Aquesta és la carta reial que en el document anterior Ferran II diu que adjunta a la seva perquè el governador la lliuri a Bernat

de Penaroia. Si es manté en aquesta selecció documental és perquè s'hi poden consultar els pactes que el rei i Penaroia havien fet temps enrere, a l'inici del racionalat d'aquest.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3606, f. 129r-v. Part Valentie.

Lo Rey.

Magnifich e amat nostre. Segons vos be sabeu quant loffici de racional de aqueixa ciutat de Valencia vos fonch per nos acomanat fonch convengut e pactat que, tota hora e quant que lo cas lo requeris e a nos fos plaent de llevar vos lo dit offici, vos hagueseu a dexar aquell, puys per nos vos fossen restituits e pagats los vint milia souls de que per aquell nos fes servici. E per quant de present los jurats de aqueixa dita ciutat, moguts segons havem entes per alguns bons respectes, han deliberat cometre lo dit offici de *mestre* [error de l'escrivà] racional a altra persona e a nos par cosa rahonable conformar nos ab la delliberacio dels dits jurats. Per tant vos encarregam e manam stretament sots obteniment de nostra gracia que, vista la present, renuncieu e desistiau del dit offici e exercici de aquell prometent e consentint que aquell sie acomanat a aquella persona que los dits jurats hauran elegida. E en aço no metau excusacio o dilacio alguna per quant nostra gracia vos es cara com axi proceheix de nostra inconmutable voluntat, car ja nos havem manat an Luis de Santangel que ell vos pague los dits vint milia souls. Data en Çaragoça a onze dies de juni del any Mil CCCCLXXXI.

Yo el Rey

Camanyas, secretarius

44

1481, juny, 14. València

En ocasió de l'elecció de consellers de parròquies —els districtes municipals de la ciutat— esclata finalment la crisi que es preparava feia temps entre el racional Bernat de Penaroia i els jurats valencians. Una crisi que es narra fil per randa en aquest document fins al punt que poden llegir-se entre cometes les frases dites pel ja quasi exracional Penaroia, així com les respostes dels seus oponents, que acaben de tirar pel dret i nomenar els consellers que hi seran durant un any.

AMV. Manuals de consells. Reg. 42-A, ff. 124v-127r.

Eleccio de conselleria de parroquies

Iam dicto die Jovis XIIII mensis junii anno premisso MCCCC octagesimo primo en cambra de consell secret se ajustaren e congregaren los magnifichs mossen Lois Mascho menor de dies cavaller, en Berenguer Marti de Torres ciutada, mossen Galceran Valleriola cavaller, en Joan Alegre, en Pere Palomar, en Miquel Camarena, ciutadans jurats de la dita ciutat en lo any present, micer Jacme Garcia Aguilar, micer Miquel Dalmau e micer Miquel Albert doctors en leys, tres dels advocats de la dita ciutat; en Berthomeu Abat notari sindich de la dita ciutat, ensemps ab mi Jacme Eximeno, scriva del Senyor Rey e per la sua autoritat notari publich de la dita ciutat e per tota la terra e senyoria sua e encara scriva dels magnifichs jurats e consell de la dita ciutat, per fer eleccio e nominacio de consellers de la dita ciutat per al any present, axi de cavallers generosos, juristes, jurats vells com de parroquies segons forma de privilegis. E com noy fossen alli los magnifichs en Bernat de Penaroia, racional de la dita ciutat, ne micer Andreu Sart, altre dels advocats de la dita ciutat, provehiren e manaren los dits magnifichs jurats que aquells fossen demanats e convocats, que vinguessen de continent per fer e entrevenir en la dita conselleria e publicar aquella. E feren comissio verbal an Joan Tristany, altre dels dits verguers, que anas de continent de part dels dits magnifichs jurats als dits magnifichs en Bernat de Penaroia e micer Andreu Sart que vinguessen a la sala, on eren justats los dits magnifichs jurats, advocats, sindich e scriva, per fer e entrevenir en la dita conselleria. E poch apres lo dit en Joan Tristany, anat e tornat, feu relacio com havia demanat al dit magnifich micer Andreu Sart que vingues a la sala per manament dels magnifichs jurats, lo qual atrobat personalment en casa sua respos que noy podia anar que stava mal dispost. E per lo semblant feu relacio que es anat diverses vegades per cercar lo dit magnifich en Bernat Penaroia, racional, a la casa sua, a la casa del magnifich baile general, del Senyor de Manizes, de mossen Lois de Montagut, e que finalment lo havia trobat davant lo pes de la farina quasi prop casa del magnifich mestre racional del Senyor Rey, pregant lo que vingues a la sala que los Senyors de jurats lo demanaven, lo qual dix li havia respost per tals o semblants paraules, en efecte: "compare digau a aquexos senyors per amor de mi que nom haveu trobat". E fetes les dites relacions los dits magnifichs jurats cometeren an FFrancesch Monço, altre dels

verguers de la dita ciutat, que anas a les cases del dit racional e micer Andreu Sart dient lo de part de aquells quels placia venir per fer la conselleria. E poch apres lo dit en Berthomeu Monço feu relacio que, executant lo dit manament, era anat a la casa del dit micer Andreu Sart, dient li que li plagues venir per fer la conselleria. E que li havia respost que stava indispost e que li havia dit tals paraules: "digau aqueixos senyors que facen lo quels plaçia que noy puch esser per ma indisposicio. E que de tot lo que faran sere content".

E axi mateix feu relacio que ha discorregut per casa del dit racional, del baile general, del mestre racional, del Senyor de Manizes e per moltes altres parts e que james ha pogut trobar lo dit racional. E fetes les dites relacions mes avant los dits magnifichs jurats cometeren al dit en Johan Tristany tornas a cercar lo dit racional per dirli vingua a la dita Sala per fer la dita conselleria. E lo dit en Johan Tristany per execuçio de la dita comissio torna a cercar lo dit racional. E vengut devant los dits magnifichs jurats feu relaçio que apres de haver molt cercat per la ciutat lo dit racional, lo havia trobat en lo carrer de les avellanes personalment, al qual havia dit de part dels dits magnifichs jurats que li plagues venir de continent a la Sala on estaven justats per practicar e fer la conselleria. E que li havia respost que iria a casa per lo moço e que vendria tantost. E en apres en lo mateix dia essents justats los dits magnifichs jurats, advocats, sindich e scriva, discorreguda bona mija hora quasi corrent les huyt hores de la nit, hora ben tarda, vench lo dit magnifich en Bernat de Penaroia, racional de la dita ciutat, davant los dits magnifichs jurats. E ans de publicar la conselleria ja scrita en lo Manual per via de memorial, fonch proposat per lo magnifich en Berenguer Marti, altre dels dits magnifichs jurats, com entenien e seren justats e congregats per fer la conselleria de cavallers e generosos, juristes, jurats vells e de parroquies quels plagues fer legir lo dit memorial e votar sobre aquell. E si era tal quels plagues ques publicas. E stants axi tots en silençi respos lo dit magnifich en Bernat de Penaroia racional en cert modo e ab paraules prou stusades dix: "Senyors molt magnifichs, açi veig mes proposat que volrien publicar conselleria per al any present. E que per aço me haveu demanat e fet venir. E lo magnifich en Berenguer Marti en nom de vosaltres ha dit que açi son justats per publicar la dita conselleria, la qual yo veig ja scrita e continuada en lo libre manual dels consells de la ciutat. E per

quant en lo fer de la dita conselleria per disposiçio de privilegi entre altres hi ha de entrevenir lo racional. E sens aquell haveu vosaltres ja feta e concordada dita conselleria ans de venir açi, lo que nos podia ne pot fer per lo dit privilegi; per ço vos acuse les penes en lo dit privilegi contengudes. E puix al fer e ordenar e elegir dels consellers nom haveu demanat, no dellibere esser al publicar com vosaltres sens mi haiau feta e concordada aquella. E axi dellibere anarmen requerint a vos honorable en Jacme Eximeno, scriva dels magnifichs jurats e consell meu, rehebau de les dites coses carta publica".

E los dits magnifichs jurats volent sen anar lo dit racional disentints e contradients als dits protest e acusaçio de penes com no proceheixquen de raho ne justicia, ni creguen esser encorreguts en penes algunes com haien demanat aquell, segons dessus es scrit e continuat e per les relaçions dels dits verguers consta, li digueren una e moltes vegades que aturas que jatsia entre si haguessen confabulat de algunes bones persones per entrar en la dita eleccio de consellers. Empero que no havien feta ne dellibera eleccio dels dits consellers e qual havien demanat per quen parlassen e fessen conselleria segons forma de privilegi. E que si no volia aturar segons forma e tenor del dit privilegi, requerien los ne rehebes carta publica. E lo dit en Bernat de Penaroia, no volent aturar e entrevenir per a fer la dita eleccio ne curant de res que li fos dit, sen ana e hixque de la dita canbra de consell secret. E com los dits magnifichs jurats veessen que lo dit en Bernat de Penaroia sen anava, delliberant de fer e publicar la dita conselleria volents provehir a la ordinaçio e eleccio de conselleria de officis per alendema, cometeren an FFrancesch Monço, verguer, que intimas al dit en Bernat de Penaroia que dema a les huyt hores fos en la Sala per fer e entrevenir en la conselleria dels menesters e officis. En altra manera que en absencia sua se faria. E de continent lo dit en FFrancesch Monço executant la dita comissio e manament feu relaçio que aquella hora mateixa, essent lo dit en Bernat de Penaroia en la Sala maior daurada, personalment li havia feta la dita intimaçio la qual aquell loy e entes be e que no responent li cosa alguna sen era anat. E lavors los dits magnifichs jurats, advocats, excepto lo dit micer Andreu Sart, sindich e scriva en contumaçia del dit en Bernat de Penaroia, com ja sperant lo dit en Bernat de Penaroia, començaren a tractar de persones bones per esser consellers, les quals be e utilment consellassen a la dita

ciutat havent sguard al servey de nostre Senyor Deu, de la magestat del Senyor Rey e al benefiçi de la cosa publica de la dita ciutat. E observant lo dit privilegi e inseguint la forma e tenor de aquell, procehiren a parlar e comunicar de la dita eleccio de consellers e per lo poder e facultat que tenen per diverses privilegis los dits magnifichs jurats, advocats, sindich e scriva nomenant elegiren e elegint nomenaren per consellers de la dita ciutat en lo present any, axi de cavallers e generosos com de juristes e jurats vells e de les parroquies de la dita ciutat, servant ad unguem in omnibus et per omnia lo dit privilegi, les persones davall scrites, les quals foren publicades en consellers de la dita ciutat sots lorde seguent:

Cavallers e generosos

mossen Johan Vines de Canemat
mossen Miquel Jeronim Garcia de Aguilar
en Gaspar Mascho
mossen Loppe Ferrandiz
mossen Bernat Guillem Catala
en Guillem Ramon Splugues

Juristes

micer Pere Baltanell
micer Daniel del Ort
micer Guillem de Castellbell
micer Baltasar Gallach

Jurats vells

en Pere Bou
en Anthoni Pellicer
en Pere Jolia
en Ramon Berenguer

Santa Maria

en FFrancesch Jeronim Garcia de Aguilar
en Onoffre Monyoz, notari
en Manuel Pellicer
en Gil Monyoz, librer

Sent Nicholau

en FFrancesch Miro Valleriola
en Ramon Vives, notari
en Anthoni Miro, perayre
en Joan Sanchiz, perayre

Sent Thomas

en Lois Plenes, notari
en Pere Matheu, correger
en FFrancesch Stheve
en Jacme Pomar

Sent Andreu

en Pere Aragones, draper
en Pere Alfonso, notari
en Joan Benet, argenter
en Jacme Maçia, carnicer

Sent Marti

en FFrancesch Pintor, notari
en Anthoni Gil
en Joan Oliver
en FFrancesch Leopart

Sancta Catherina

en Bernat Vidal, ciutada
en Simo Sanchiz, argenter
en Berenguer de Cervello
mestre Miquel Sancho, fuster

Sent Stheve

en FFrancesch Ezpi, notari
en Lois Gazer, notari
en Miquel Joan, fuster
en FFrancesch de Vera, mercader

FUNDACIÓ NOGUERA

Sent Berthomeu
en Guillem Thonia, notari
en Pere Campos, notari
en Nicholau Font
en Joan Garcia
Sent Lorenç
en Marti Scola
en FFrancesch Sala, notari
en Joan Aldabert, notari
en Joan Pastor
Sent Salvador
en Andreu Çirera, notari
en Pere Badia, notari
en Guillem Exernit, notari
en Goçalbo Alfonso, barber
Sent Johan
en Galceran Dexarch, ciutada
en FFrancesch Ferrando, notari
en FFrancesch Martinez, alias Binlaygua
en Pere Bru, correger
Sancta Creu
en Jaume Bou, ciutada
en Ferrando Castellnou
en Joan Pastor, blanquer
en Miquel Miro, calderer

Testimonis foren presents a les dites coses los honorables en Bernat Sent Feliu, notari menor de dies, en Bernat Jorba, en Johan Eximenez, en Johan Tristany e en Berthomeu Monço, verguers dels dits magnifichs jurats.

45

1481, juny, 16. València

Aquests paràgrafs d'un consell general que es convoca de forma extraordinària, en presenten el punt fonamental. Es tracta de l'elecció feta per la ciutat de València a favor de Perot Pelegrí, després que han estat nomenats fins i tot, fa dos dies, els consellers de les parròquies. Si l'afegeixo només és pel motiu que s'addueix sobre la destitució prèvia de Penaroia, forçada pel fet que cap racional ha d'estar en el seu ofici més de tres anys seguits. Raó que temps enrere no impedí elegir Penaroia per segona vegada. La realitat d'aquest acomiadament i l'elecció de Pelegrí queden amagades: els vint mil sous que aportava Penaroia només eren la meitat dels quaranta mil que pagava Pelegrí.

AMV. Manuals de consells. Reg. 42-A, f. 132v.

Electio del magnifich en Pere Pelegri en racional de Valencia

Ultimament fonch proposat en lo dit magnifich consell per los dits magnifichs jurats com se devia introduhir e comtar de fer

nova electio de racional com fossen passats los tres anys primers de la electio del magnifich en Bernat de Penaroia, racional qui huy es de la dita ciutat per altra electio feta a XXIIII de abril del any MCCCCLXXX. E, no obstant aquella, se degues elegir alter per a tres anys com paregua no deure esser pretermesa la bona pratica e consuetut de elegir racional de tres en tres anys proposats al dit magnifich consell per quell sia provehit e delliberat.

E, hoyda la dita proposicio apres alguns parlaments fets sobre aquella, lo dit magnifich consell en puritat e concordia per alguns bons sguarts e saludables consideracions, hauda primerament per revocada axi com ab la present revoca la electio feta en persona del magnifich en Bernat de Penaroia del offici de racional de la dita ciutat en lo consell celebrat a XXIIII de abril del any MCCCC huytanta sens nota de infamia alguna de aquell, proveheix e dellibera que novament sia elegit, axi com de present elegeix, al magnifich en Pere Pelegri, ciutada de la dita ciutat al dit offici de racional de la present insigne ciutat de Valencia, absent axi com si fos present en axi que aquell sia daciavant racional de la dita ciutat e use del dit offici ab totes aquelles qualitats, honors, preheminencies, prerogatives, salaris, emoluments e esdeveniments al dit offici pertanyents a temps de tres anys primervinents, comptadors de huy avant e passats aquells a beneplacit del magnifich consell.

46

1481, desembre, 23. València

Aquest document és un exemple del que pot provocar l'oligarquia tan estreta que governa la ciutat de València al llarg de tot el segle XV, com a mínim. Tothom sap que dels càrrecs de jurats s'obtenen els nomenaments de validesa triennal per a aconseguir també la majoria de càrrecs de la Diputació valenciana dins l'estament reial. Ara bé, sembla que sigui difícil que només en tres anys, temps en què va canviant el trienni de l'elecció de la Diputació, hi hagi una repetició de jurats ciutadans que pugui comparèixer de nou a la Diputació. Doncs no ho és tant: el cas pot succeir i, per a evitar possibles aldarulls, hi ha més d'una pragmàtica reial que intenta posar ordre en aquest problema des d'Alfons el Magnànim (1424 i 1457) fins a Ferran II. I això no obstant el problema continuarà per altres vies.

AMV. Manuals de consells. Reg. 42-A, ff. 212v-215r.

Presentacio de certa provisio reyal sobre la eleccio de la deputacio e graduacio de deputats e altres officials

Die dominico XXIII mensis decembris anno MCCCCLXXX primo. Essents iustats en la casa del magnifich en Pere Pelegri, ciutada e racional de la ciutat de Valencia, per sa indisposicio, los magnifichs mossen Lois Mascho, cavaller menor de dies, en Berenguer Marti, ciutada, mossen Galceran Valleriola, cavaller, en Joan Alegre, en Pere Palomar e en Miquel Camarena, ciutadans jurats en lo any present de la dita ciutat, vench personalment lo magnifich mossen Lois Ferrer, cavaller, conseller del Senyor Rey e lochtinent general del regne de Valencia, lo qual per manament e provisio de la Magestat del Senyor Rey dix que fahia presentacio e ostensio als dits magnifichs jurats e racional de la provisio reyal en paper scrita e de ma del dit Senyor signada e en lo dors de aquella ab lo sagell de sa altesa en cera vermella empremptat sagellada del serie e tenor seguent.

Nos don Ferrando per la gracia de Deu Rey de Castella, de Arago, de Leo, de Sicilia, de Toledo, de Valencia, de Gallicia, de Mallorques, de Sevilla, de Cerdenya, de Cordova, de Corcegua, de Murcia, de Jaen, de los Algarbes, de Algecira, de Gibraltar, comte de Barcelona, senyor de Vizcaya e de Molina, duch de Athenes e de Neopatria, comte de Rossello e de Cerdanya, marques de Oristany e comte de Gociano. Vist havem una letra, provisio e ordinacio per lo serenisimo Rey don Alfonso de digna recordacio, oncle e predecessor nostre del tenor seguent.

Don Alfonso per la gracia de Deu Rey de Arago, de Sicilia deça e della far, de Valencia, de Jherusalem, de Hungria, de Mallorques e de Cerdenya e de Corcega, comte de Barcelona, duch de Athenes y de Neopatria e encara comte de Rossello e de Cerdanya. Als venerables pares en Crist, religiosos e altres del stament eclesiastich, e als spectables e magnifichs magnats, barons e cavallers e altres del stament militar e als ciutadans e habitadors de la ciutat de Valencia e de altres viles reyals del dit regne e altres del stament reyal de aquell als quals les presents provendran e seran presentades. Salut e dileccio.

Recordans en los anys passats ab nostra provisio dada en Barcelona a XXIIII dies de setembre del any Mil CCCCXXIIII haver provehit, declarat e ordonat que en les eleccions fahedores dels officis de la diputacio general per lo dit stament reyal, les

quals tant com se sguarden al dit stament real se sguarda, pertanyen als jurats de la dita ciutat se hagues a servar e complir lo que per la major part dels jurats ciutadans fos ordonat. En axi que encara que los dits jurats cavallers fossen ab los dits jurats ciutadans discordes gens per ço no pogues prejudicar a la eleccio dels dits jurats en los officis de la dita deputacio per part del braç o estament real fahedora. Ans aquells qui per la major part dels dits jurats ciutadans fossen elets e nomenats e haguessen la maior part de les veus en les dites eleccions del officis de la dita deputacio fahedores pretehisen a tots altres e aquells fossen hants tenguts e reputats per officials del dit general en sguard del dit stament reyal segons en la dita provisio a la qual nos referim mes largament se conte. Empero com en les dites eleccions se haien seguit algunes diferencies, discordies e altercacions entre los dits jurats ciutadans e maiorment en lo trienni present que finira en la festa de Nadal. Primerament que lo terç graduat dels dits jurats volgue pretehir lo segon e hague la claveria del dit general la qual lo segon jurat haver debia, es stat acostumat en los officis de la dita deputacio per lo dit stament reyal de que se engenren odis e males voluntats entre los dits ciutadans. Nos per ço per provehir a la indempnitat de la dita ciutat e obviar als dans e inconvenients que seguir se porien a la dita ciutat e ciutadans de aquella per tenor de la present, de nostra certa sciencia deliberadament e aconsellada, ordenam, volem e manam perpetualment e inviolablement esser observat que les eleccions e graduacions dels dits jurats ciutadans per als officis de la dita deputacio per respecte del dit stament real en cascun trienni axi de present com daci avant per ells se fasen e observen en aquesta forma, ço es que los dits quatre jurats ciutadans haien esser concordes en la eleccio e graduacio dels dits officis de la deputacio e no en altra manera. E, si per ventura entre ells hi hagues alguna discordia, en tal cars volem e manam e ordenam que axi com los dits quatre jurats ciutadans, presents e sdevenidors en lo temps de llur eleccio per nos o per nostres lochtinents generals o per los batles generals o sos lochtinents seran a la dita juraderia elegits, nomenats e graduats, aquella matexa graduacio sia feta e servada en los dits officis de la dita deputacio. Ço es que lo primer graduat dels dits jurats ciutadans sia deputat, lo segon clavari, lo tercer comptador e lo quart administrador. E, si per ventura algu dels dits jurats havent haut per lorde e manera desus dits en algun trienni hun dels dits officis, apres en lo altre trienni seguent essent jurat

fos graduat en tal orde que vengues a haver aquell matex offici, volem e declaram que no puxa haver aquell o regir aquell matex offici, ans de necessitat haia haver e regir lo offici que aquell, qui apres dell sera graduat, haver deuria. En axi que si lo hu dels dits jurats qui en un trienni sera primer graduat, en lo trienni apres seguent hagues aquella matexa graduacio no puixa lavors esser deputat, mes haia lo segon offici del clavari. E lo qui haura haver lo offici del clavari sia deputat e axi aquest orde sia servat en los restants officis, manants per la present de nostra certa sciencia expressament a vosaltres e a cascun de vosaltres, sots incorriment de nostra ira e indignacio e pena de mil florins dels bens de qualsevol contrafahent exigidors a nostres cofreus aplicadors, que la present nostra provisio e ordinacio tingau e observeu e façau tenir e observar sens contradiccio alguna, sinistra interpretacio, la dita provisio dessus mencionada a la qual expressament e de certa sentencia quant en aço derogam e aquella revocam e anullam no obstant en manera alguna. Manants, no resmenys als magnifichs e amats consellers nostres los portantveus de gobernador e batle general e a sos lochtinents o regents los dits officis e altres qualsevol officials nostres iurisdiccio exercints e altres asessors e cascu dells a quis pertangua sosts incorriment de les dites penes, que la dita nostra provisio e ordinacio vos observeu e façau tenir e observar façau. E no resmenys proceheixchau contra vosaltres o qualsevol de vosaltres qui en aço contrafara a execucio de les dites penes sens remisio alguna com desliberadament vullam que axis faça e proceheixcha de nostra incomutable intencio. Dada en lo Castellnou de la nostra ciutat de Napols lo primer dia del mes de agost del any de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCCLVII. Rex Alfonsus. Esta es mi voluntad.

E com la dita provisio e ordinacio sia saludable a pau e concordia de aqueixa nostra ciutat e regne per tolre e remoure tota manera de oy e males voluntats entre los jurats e ciutadans de la dita ciutat e encara concerneix interes de nostra reyal preheminencia, per la qual a nostre batle general en nom e absencia nostres pertany la graduacio dels dits jurats per tal la dita provisio e ordinacio com ajusta e rahonable per tenor de les presents loam, aprovam e confermam e encara de nou aquella fem e volem en totes coses e per totes esser per vosaltres observades segons sa serie e tenor. E aiustant a la dita provisio e declaracio declaram, provehim e ordenam perpetualment que la dita eleccio e o nominacio, que segons la dita provisio per los jurats se deu fer, sia e

haia esser fet dins hun mes ans de la festa de Nadal en la qual se costuma fer eleccio de diputats e altres officials de la deputacio. E en lo dia que los dits jurats se aiustaran a fer la dita eleccio e nominacio en la casa o sala de la dita ciutat, en lo matex dia essent axi aiustats se faça la dita eleccio e nominacio segons son o seran graduats juxta forma de la preinserta provisio, ço es que dels jurats ciutadans lo primer graduat sia deputat, lo segon clavari, lo terç comptador, lo quart administrador. E axi volem e manam que sia fet e praticat en lany present per al propvinent trienni e daqua avant perpetualment per a cascun trienni manants ab tenor de la present de nostra certa sciencia delliberadament expressa sots les penes en la preinserta provisio contengudes als venerables religiosos pares en Crist, nobles magnifichs e amats nostres los deputats e altres officials de la deputacio e general del dit regne de Valencia e als jurats, racional e sindich de la ciutat de Valencia, presents e sdevenidors, que en e sobre les dites eleccions fahedores, com dit es, guarden e observen la present nostra provisio iusta llur serie e tenor. E semblamament maneus al protantveus de nostre gobernador general en lo dit regne e al lochtinent e subrogat de aquell e a llurs asessors sots les dites penes que la dita preinserta provisio e la present tinguen e observen e fasen tenir e observar e los contrafahents e contravenients compelleixquen ab remeys pretoris e real execucio de les dites penes. E no faceu lo contrari per quant hau cara la gracia nostra e les dites penes desigeu no incorrer. En testimoni de les quals coses manam fer la present ab lo nostre secret segell en lo dors sagellada. Dada en la ciutat de Barcelona a XXVIII dies del mes de octubre del any de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCC huytanta hu. Yo el Rey. Filipo de la Cavalleria, asesor generalis. In diversorum sigillis secreti f. CV. Apres presentacio e publicacio de la dita reyal provisio lo dit magnifich lochtinent general de gobernador, per manament e provisio de la Magestat reyal, mana personalment als dits magnifichs jurats e racional, sots encorriment de les penes en la dita reyal provisio contengudes, que huy per tot dia hageu feta eleccio de diputats per al trienni sdevenidor e o dels officials que als dits magnifichs jurats pertany elegir en la dita deputacio iuxta serie e tenor de la prefata reyal provisio. Los quals responents dixeren que eren contents e prests obehir los manaments reyals iuxta serie e tenor de la dita reyal provisio. Empero que, ans de procehir a fer la dita eleccio, suplicaven e entenien suplicar lo dit Senyor Rey que li plagues revocar e haver per revocats qualsevol manaments

que sobre aço de part de sa altesa sien stats fets e que, feta la dita revocacio e encara absolucio de qualsevol penes en les quals fossen encorreguts, evantarien a fer eleccio de officials de la dita deputacio en la forma acostumada.

Testimonis foren presents a les dites coses los magnifichs micer Andreu Sart e micer Miquel Albert doctors advocats a la dita ciutat.

47

1481, desembre, 23. València

D'acord amb el document anterior, els jurats i el racional de València fan nominació del diputat, clavari, comptador i administrador de la ciutat a la Diputació per al període triennal que comença el 25 de desembre. Curiosament, tots els noms corresponen als jurats ciutadans, menys el d'administrador, que pertocaria a Miquel Camarena i no a Lois Pellicer. El motiu d'aquesta suplència no es diu, quan resulta curiosa a causa d'altres exigències dels jurats, per les quals el rei els envia una carta per a salvaguardar-los de qualsevol ineptitud provocada per la nominació. La carta s'insereix en aquest document, però a posteriori, ja que porta data del 21 de gener de 1482.

AMV. Manuals de consells. Reg. 42-A, ff. 215r-216r.

Eleccio dels officis de la Deputacio per hun trienni

Iam dicto die dominico XXIII mensis decembris anno MCCCC octoagesimo primo. Los magnifichs mossen Lois Mascho, cavaller de dies menor, en Berenguer Marti, ciutada, mossen Galceran Valleriola, cavaller, en Joan Alegre, en Pere Palomar e en Miquel Camarena, ciutadans jurats de la insigne ciutat de Valencia, justats en la casa del magnifich mossen Jaume Pelegri, cavaller, en la qual jahia malalt lo magnifich en Pere Pelegri, ciutada e racional de la dita ciutat. Hauda primerament veridica relacio com per la Magestat del Senyor Rey era provehida e feta e manada expressa revocacio de qualsevol manaments que per sa altesa los sien stats fets per causa de la eleccio de officials de la deputacio del General del present Regne de Valencia, e encara expressa absolucio e remissio de qualsevol penes en les quals se vist aquells fossen encorreguts, de les quals revocacio e absolucio lo dit Senyor Rey faria e ha offert fer oportunes provisions les quals volgueren esser

a la fi del present acte insertes e continuades, en unitat e concordia elegiren entre si per als officis de la deputacio del General del Regne de Valencia per al trienni seguent que començara despus dema, que sera dia de Nadal, per part de la dita ciutat ab los salaris e emoluments als dits officis pertanyents e donar e pagar acostumats segons ordinacions del dit General, ço es los davall nomenats en e per lorde seguent.

per dipputat	en Berenguer Marti de Torres, ciutada
per clavari	en Joan Alegre, ciutada
per comptador	en Pere Palomar
per administrador	en Lois Pellicer

Provisio real continent revocacio de certs manaments fets sobre la eleccio de deputacio.

Lo Rey.

Amats nostres: Recordans en aquests dies passats trobant nos en la ciutat de Valencia vos manam ab grans penes que dins cert termini fesseu eleccio de dipputat, clavari, comptador e administrador en la deputacio de aqueix Regne iuxta forma de una provisio, prachmatica e ordinacio feta per lo Senyor Rey don Alfonso de indelible memoria oncle nostre, dada en lo castell nou de la ciutat de Napols en lo primer dia de agost del any Mil CCCCLVII per nos confermada en Barcelona a XXVIII de octubre proppassat. E ab tot que per vosaltres fonch servada la dita forma per ques dubta que nos feu dins lo termini per nos prefegit. E per conseguent per la dita raho o per altra haurieu incidit en les penes contengudes en les dessus mencionades provisions e en les per nos prefegides, volents provehir a la indepnitat vostra havem manat fer la present ab la qual vos absolvem e donam per quitis e absolts de qualsevol pena o penes en que en la manera e per la causa dessus dita haiau encorregut per que es cert que exseguint nostres manaments fes la dita eleccio en la forma e segons la disposicio de la dita pragmaticha tolem a nos e a nostres officials facultat de poder procehir contra vosaltres o algun de vosaltres per la dita raho. Dada en lo Burgo de Osma a XXI de gener any Mil quatrecents huytanta dos. Yo el Rey.

Camanyas secretarius. Als amats e feels nostres los Jurats de la ciutat de Valencia.

FUNDACIÓ NOGUERA

Testimonis foren presents a les dites coses los magnifichs micer Miquel Dalmau, micer Andreu Sart e micer Miquel Albert, doctors en leys advocats de la ciutat de Valencia.

48

1482, gener, 2. València

Text de les instruccions donades pel municipi valencià als seus ambaixadors davant la cort, en el qual, després d'atacar durament les abusives prerrogatives de l'institucionalitzat ofici de racional de la ciutat, hom demana al rei el sistema insaculatori per a la provisió dels càrrecs comunals. Són excessius els greuges que es fan: compra de càrrecs, adquisició i mala venda de blat podrit, comptabilitat que no es pot examinar. A més, la insaculació ja la coneixen altres ciutats, cas de Saragossa al regne d'Aragó, de Xàtiva al de València i fins i tot en ciutats italianes. I ha donat molt bon resultat, raó per la qual aquests ambaixadors valencians la demanen al rei.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 30, ff. 39r-43v.

Instruccions fetes e ordenades per los molt magnifichs justicia, jurats e consell de la insigne ciutat de Valencia dreçades als molt reverent senyor bisbe e magnifichs mossen Luis Masco, menor de dies, cavaller, en Berenguer Marti de Torres, ciutada, jurats de la dita ciutat; als nobles e magnifichs en FFrancesch Vives Boyl, senyor de Betera, en Jordi Johan, mossen Bernat Almunia, micer Miquel Albert, altre dels advocats de la dita ciutat, mossen Jaume de Penaroia, en Luis Alpicat, mossen Bernat Sorell e en FFrancesch Miro Valleriola, embaixadors e misatges elets per los magnifichs justicia e jurats ab acte rebut per lo honorable e discret en Jaume Eximeno, notari scriva dels dits magnifichs jurats a II del mes de giner del any MCCCCLXXXII de les negocis davallscrits, los quals aquells per part dels dits magnifichs jurats deuen esplicar a la Magestat del Senyor Rey alaor e gloria de nostre Senyor Deu e gran servici de la Real Magestat e benefici molt gran de la dita ciutat e de tot lo regne de Valencia.

Jhesucrist.

FUNDACIÓ NOGUERA

E primerament aquells iran a les Magestats del Senyor Rey e de la Senyora Reina e faran degudament, humilment e subiecta reverencia a les sues grans excellencies a les quals besaren les mans en nom e per part de la dita ciutat e diran degudes recomanacions de la dita ciutat en la forma acostumada.

E apres explicaran a la Magestat del Senyor Rey en libertat que noy haia altra persona a la sua altesa ab les pus pertenencies e ab les paraules que dir se puixen la calamitat e destruccio de aquesta sua ciutat, quant es disminuida e pijorada en les entrades e exides que aquella te e reb tots anys, entant que de algun temps ença los carechs dels censals encara les despeses grans, axi ordinariis com extraordinariis puien e sumen mes que les rebudes, e aço ha causat la mala administracio dels regidors de aquella. E pus vexament parlant dels racionals de aquella perque los jurats cascun any los nomena lo Senyor Rey a peticio del racional tals com aquell los vol. E, com lo dit racional te lo dit poder tant absolut de nomenar los jurats a sa voluntat, noy nomena sino los parents e amichs de aquell, los quals complaen lo dit racional en tot lo que aquell vol. E los dits jurats e racional elegeixen tots los del consell general, car encara que los advocats, sindich e scriva sien electors dels dits consellers, empero no son somiats en res, e noy entren sino aquells que volen los jurats e racional. E puix lo qui es racional te a son plaer los jurats e consellers, ajustats tots la vespra de Pascua de Cinquagesima e en un hora e mija o dos fa donar tots los comptes, entre dates e rebudes sumen pus de cent milia lliures, e son partits per tres libres o tres administracions de tres clavaris, la hu clavari censals, laltre clavari dels quitaments, laltre clavari comu, e per lo temps esser tart, com se comensa a tractar dels dits comptes a deu o onze ores ans migjorn, stan fins a les dotze ores o poch mes, e dient que no es ora de mirar comptes, ni cauteles, apoques, ni verificar dates e rebudes de les dites administracions, car ja tot ho ha vist lo qui es racional, e exi tot lo consell pasa los comptes ense de aquell e defeneixen los dits clavaris sens veure res sino per la paraula del dit racional. E encara que los dits jurats e consellers com ho en los dits comptes veien la major part dels que devien examinar les dites partides de dates e rebudes e veure si son justes e veure les cauteles de aquells maiorment tant gran com dit es, e no goçen dir res contra los dits comptes e difinicions, per ço que sien mesos en los dits officis per lo dit racional, lo qual tots anys nomena

los jurats al Senyor Rey e lo dit Senyor mana que aquells sien jurats e no altres. E si aquells impugnaven los dits comptes, lo dit racional nols hi nomenaria pus altres anys. E noy gosen contradir per altra raho, car si feyen altra condiccio no seria stimada per esser dos o tres o quatre pochs en nombre e tot lo consell seria contra aquells e no seria sino haver desgart ab lo dit racional e no faria fruyt algun, ans aquell los malmestla ab lo Senyor Rey, o en altra manera dient que destroixen lo dit Senyor en quant poden, e aquells no saben res ni fan scusacio alguna de si mateix al dit Senyor e van a sana intencio per conservar la ciutat al dit Senyor Rey, lo qual, informat de les dites coses falsament, aparta dels oficis los dits bons homens desabent la forma desusdita. E axi la dita ciutat es destruyda per regiment de males persones. Entant que de pus de cent milia florins de alguns pochs anys ença es stada carregada e fraudada la dita ciutat, axi com per compres de forments e per seguretats dels dits forments attesivament pagades, com per altres despeses extraordinaris les quals se mostraren per los comptes dels dits racionals pasats que seria feredat de veuren.

E per cobrir les dites reprovades administracions se son fetes grans veixacions als pobles en moltes maneres car compravense forments gastats, los quals nos devien comprar, ho donavense seguretats per forments podrits ne bons rebedors, e encara cosa pus damnosa ses feta car forments de particulars per subornacions de pecunies dien que eren del Senyor Rey e podrits los feyen comprar e pagar a la ciutat, e si nols comprara la ciutat sen pagaven groses seguretats e apres no podentse vendre los dits forments perque seren guastats los partien per los pobles a gran preu de que aquells hangut grans apresions, o per los flaquers als quals diminuien algunes onzes del pa e allo pagava tot lo poble.

E mes se feu un altre arbitre de bescuyts en suma de infinits quintars, los quals per pus de deu anys an tenguts fins que son stats podrits e els han partit per tal modi per un temps los altres per los pobles de la dita ciutat, e dels quals bescuyts ans ques partisen per lo poble, com dit es, se son trets molts diners per los dits racionals, los quals donaven dos reyals sachs e lexaven lo bescuyt per no pendre aquell, que aço pren una gran suma de diners per que a durat molts anys.

E mes avant ha costumat los racionals fer gran abus dels oficis de aquesta ciutat donantlos a persones indispostes e insuficients, no

servant los furs e privilegis parlants de les dites eleccions, ans ab impiri e insolutament fer donar los oficis a aquells que ells volien e, lo que pitjor es, que ia son venguts en punt que qui vol donar ofici dona salari a aquell qui loy elegexhix en la administracio dels dits oficis, e es donada a persones indispostes, deiectes e vils de les rendes molt mal fetes, car lo que vol lo racional que pase allo es fet, e si vol que lo clavari pague alguna quantitat aquell la paga sots ab hun albara del dit racional, ho signat de ma de aquell, ço que fer sens signatura de jurats, car puix les dites dates que fa lo clavari comu no son vistes ni verificades; per lo dit racional despendre tot lo que vol dels bens de la dita ciutat que es dan extimable.

Encara los racionals han acostumat fer gracies de III[a], IIII[a] e VII[a] lliures en un any per causa de mortaldats ab los sols jurats e sens lo consell general, sols ab los sis jurats, als arrendadors dels drets, ço que de justicia nos pot fer car los jurats e racional no poden donar tant grans sumes de diners dels bens de la dita ciutat sens convocar hi consell, mas fan ho aquells perque les dites gracies se compren dels dits racionals per grans quantitats de pecunia. E per raho de les dites gracies, fallint les rendes a la dita ciutat, no pot llavorar lo quitament, carrega censals la ciutat e no pot pagar ni basta a pagar les pensions; ve a total destruccio la sustancia de aquella.

En les ajudes dels forments se fan excesos grans, computen tots anys set, huyt, VIIII[a] lliures per los fraus que si fan, car vists los forments que entren en la ciutat en gros no es posible que tanta suma ne puixen pendre, e ia es estat comptat per algunes persones spertes e troben que, axi com dit es, per les grans subornacions que los mercaders dels forments que paguen als dits racionals e altres tractadors ho terces de les dites seguretats de bens de la dita ciutat han donat ajudes excesives car paguen als racionals forment quant lo descarregaven en la plaia, e quant havien lo albara de la dita ciutat pagaven altre tribut, e apres a pagar del albara pagaven altra terça de diners o de forments; en altra manera no podien haver los diners dels albarans. E gay havia persona qui tenia ofici de comprar los albarans amenys capte dels mercaders leixantse perdre alguna cosa e partia ab los racionals e axi eren pagats.

A tots aquests abusos, robos e dapnacions han a consentir los jurats e si noy consenten han a callar, per que lo racional es

Senyor e tiran Rey de aquesta ciutat, e aquell mes que la Magestat sua les gens han a complaure e obeyr, puix sa Magestat dona credit tant gran al dit racional que aquell pot fer que sa Magestat tinga per bons homens e fells los mals per que el ofici de racional es total destruccio de aquesta ciutat e molt mes destroix aquella la lisencia del mal obrar que aquell te, per que posa los jurats a son plaer cascun any e los consellers per conseguent.

Per que, ab gran exclamasio los dits embaixadors ab molta humiltat ab grandisima dolor tal que moga pietat les reyals entrameners, deven sopplicar lo dit Senyor vulla, per sa excelentissima virtut e clemensia, vulla llevar de tot, tolrre e mudar la dita manera de regiment fins aci praticat, lo qual es tot ple de inhibicio, inniquitat e ruyna e provehyr de continant que tots los oficis de aquesta ciutat sien donats e distribuits entre les persones bones e ydonees als dits oficis, habitadors de la dita ciutat, e que tots los cavallers e ciutadans, qui seran dispots a rregir los dits oficis, egualment sien ordenats e entren en les dites eleccions e apres ixquen per sorts e no ab tanta desegualtat com fins aci es estat pratiquat per los huns, que son de la afeccio del racional, tinguen tots los oficis, e los altres, qui no sien de aquella afeccio, ne sien apartats e bandeiats, car les dites eleccions ques fan per sorts e per orde de sach o de capses se fan sens pasions, e experiencia mostra que les ciutats que son stades prosperades desque han presa la dita manera de eleccions, les quals ans eren destroydes, com se veu per experiencia de la ciutat de Malorqua, de la ciutat de Çaragoça e altres ciutats de Arago e principat de Catalunya, en la ciutat de Xativa e lo semblant se praticha en Venecia e en Florença e en les millors e mes parts de Italia, les quals per lo bon regiment son prosperades e asis pot applicar moltes istories faents al proposit, altres fonaments, los quals sien remesos a la facundia dels dits embaixadors.

E al dit proposit se pot allegar lo que deya molt sovent lo Senyor Rey don Johan, de inmortal memoria, pare e predecesor de sa Magestat, lo qual tost temps que fon supplicat per part de alguna ciutat, vila o loch que volgues donar privilegi car mes valia que sa Magestat car veya que la egualtat era e la raho e conservacio de les universitats sues que per sacha o sorts se elegixen los oficials e axi no era feta accepcio de persones ne desegualtats.

E semblant praticha tingue, loa e aprova aquella Serenisima Senyora Reina de sancta recordacio de sa Magestat, la Senyora

Reina dona Maria, muller qui fonch del Rey don Alfonso de immortal memoria, lo qual conquista lo realme de Napols, la qual com a loctinent general del dit Senyor en los regnes de Arago e de Valencia e principat de Catalunya a supplicacio de la ciutat de Saragoça, la qual stava en gran ruyna e destruccio per mal regiment per los jurats e regidors de aquella, revoqua tot lo regiment de la dita ciutat. E ordena per special privilegi les sorts o sach, los quals de aqui avant se son fetes les elleccions dels regidors de la ciutat, los quals son regits continuament. E los que han vist aquella en dies passats e la veen de present, les obres de la qual Senyora Reina per esser aquella de tanta virtud se poden allegar per exemples davant sa Magestat.

Los que impugnen aquesta justa soplicacio son los qui volen comprar aquest ofici de racional e haver dels altres oficis de la dita ciutat per mija del dit racional e prometen molts diners a la dita Magestat per obtenir lo dit ofici, tot a fi puixen ab tirania tenir, pendre e osuparse los oficis , rendes e bens de la dita ciutat e donen a entendre a la Magestat sua que nou deu otorgar tal privilegi, car seria llevarse de prehiminencies o pocessio que sa Magestat te de dar los dits oficis de jurats, de racional e altres oficis de la dita ciutat, hoc encara que per moltes vegades sa Magestat seria servida de algunes pecunies dels bens de aquesta ciutat.

E mes avant laltra raho obsta car mes e mellor sera servirlos Rey per lo regiment del sach que per lo regiment del racional e de les cedes dels jurats, car per lo regiment del sac la ciutat sera aumentada he pora alleviar dels carechs que te, quitant dels censals, e levar les sises per que les gents vendrien a poblar aquella quant menys drets sera, e per lo quitament dels censals sera pus poderosa a servir lo Senyor Rey de hun gran servici e defendres dels infells o enemichs del Senyor Rey e ha honfendre aquells, o per la conquesta de Granada. E ara que los per que ells fan comte de tenir tal part ab lo qui sera racional quels fara bona part dels bens de la ciutat.

Empero la Magestat del Senyor Rey te notables homens e oficials e altres persones e afectades a sa altesa com son lo Reverent mestre de Muntesa, micer Macia Mercader, vicari general del reverendisimo Senyor cardenal e bisbe de Valencia, eclesiastichs, lo governador e batle general de Valencia, los assesors dels dits batle e governador, lo vostre advocat fiscal en Pau Rosell; reba informacio la sua excellencia de les dites persones e altres tements

nostre Senyor Deu. E si non consellen a sa altesa, nou faça car los dits embaixadors speraran la resposta de aquells e no vulla creure sa Magestat a malignes persones.

E si lo Senyor Rey ho atorgara lo fet del sach los dits embaixadors, fermat e concordat tot lo dit fet ab lo Senyor Rey e agut lo trellat del acte com dit es desus, los dits embaixadors sen poden tornar ab licencia de sa Magestat e de alli hon seran de continent los dits embaixadors serien a la ciutat de Çaragoça e de Leyda e altres ciutats de Arago o de Catalunya ho hi haia eleccions de sachs per haverne trellats e scriven asi als magnifichs jurats de Valencia e hauran trellat dels sachs de la ciutat de Xativa, de Algezira e de altres lochs, e vistes estes dites ordinacions se prenga una bella ordinacio tal que no sen puixen fer abusos alguns com de molts sachs sen es fet.

Item soplicaran lo Senyor Rey que vulla remoure o revocar una provisio que ha feta un hom nomenat de ofici nou que dels almuts, que quis vulla que en lo mercat haura, mester almut haia pagar certa cosa al dit hom com aço sia vittigal nou e lo pes e mesura han franchament los ciutadans de Valencia per diversos furs e privilegis.

Item soplicaran lo Senyor Rey que vulla revocar les aprensions, que ha fetes fer sa Magestat de les viles e lochs dels nobles en Johan de Montagut e mossen Luis de Castelvi e de les rendes e emoluments de aquells pertanyents en les dites viles o lochs e la absolucio dels menatgers, que han fet als vasals dels dits lochs dels senyors de aquells e la prestacio dels homenatges que a sa Magestat han feta los vasalls dels dits lochs e les crides e altres actes fets per los alguasis e comesaris de sa Magestat en les dites viles e lochs e li placia restituyr los senyors dels lochs en los dominis e pocessio que tenien dels dits lochs, com axis deia fer los dits furs e privilegis segons que pus larch se mostra per actes publics, copia e memorial dels quals tenen los magniffichs embaixadors, cavallers nomenats.

Item sopliquen lo dit Senyor que vulla sa Magestat proveyr per justicia en la causa del noble en Lois Ladro, lo qual ha vint e nou o XXX mesos que sta en la sala de la dita ciutat e a soplicat sa altesa que li manas donar sentencia en la dita causa ans desa benaventurada partida, la qual diu que no hagut obtenir. E per ço suppliqua sia donada a caplleuta per levar tant gran veixacio

a despesa ques fa a la su persona longa preso. E la sua casa e bens ques destroy poch menys.

Item soplicaran lo dit Senyor vulla proveyr e scriure als inquisidors de la heretica pravitat que en los dits fets se haien be, justament e ab tot tempre de justicia que haver se deven, segons los drets e delats admetre a totes aquelles defensions e accepcions que admetre son tenguts, axi en los merits de la causa principal com en los obieccions dels dits testimonis que contra aquells seran produyts, per tal forma e manera que aquells se puixen be defendre en sa justicia, tractan aquells caritativement e sens scandel tant com los sia posible en madures delliberacions e no cuytades, com tota cuyta sia triga e madastra de justicia e finalment ques guarden, axi en lo proceyt com en lo pronunciar, no facen alguna cosa indeguda ho no justa per que sa senyoria no ho comportaria ne pasaria si lo contrari feyen los tranguesos sens punicio alguna.

Item com los cent ballesters appellats de la ploma sien persones examinades, de bona vida e costums per los jurats e altres oficials de sa Magestat hans que sien admesos en lo nombre del dit centenar per aquells defenen ab armes la honor de la dita ciutat, com es menester, e acompanyen la bandera reyal de la dita ciutat tota hora que ix fora aquella per execucio de justicia o defendre les libertats de la dita ciutat e per la dita raho tenen privilegis reyals, que poden portar armes per ques vulla per la dita ciutat e son franchs de peytes e altres contribucions, e per que algunes vegades los oficials de vostra excellencia volien restrenyer lo dit privilegi recorregueren al illustre Infant don Enrich, lochtinent general del molt alt Senyor Rey don Johan pare de Sa Magestat, que declaras lo dit privilegi com sentenia lo portar de les armes. E lo dit illustre infant feu declaracio del dit privilegi trellat del qual sen porten, suplicaran per ço lo dit Senyor vulla confermar la dita declaracio.

Item con la mercaderia e negocio que es fa en la lotga de Valencia sia lo principal membre que soste la ciutat desusdita, e per lo qual se conserven e aumenten los drets de sa Magestat, del general del regne e de la dita ciutat de Valencia, dels quals drets o imposicions se paguen los censals que sa Magestat e per aquella lo batle general del dit regne fan diverses crehedors. E encara los censals que los dits regne e ciutat fan a moltes persones, los quals tots son stats carregats als reys predecessors de sa Magestat de

alta recordacio e per defendre dels enemichs de aquest regne en lo principat de Catalunya, los quals censals nos poran pagar si la mercaderia es desfavorida; encara la dita mercaderia e negociacio sespera donar altra diminucio e desfavor, car de aquells pochs mercaders que hi ha estrangers en la dita ciutat, los mes son genovesos, los quals sa Magestat a manat desguiar, e si aquells sen van es total destruyda la dita ciutat e mercaderia e metre en derroch tots los drets reyals e lo general de la dita ciutat. Per que suppliquen sa gran excellencia per sa merce no vulla perseverar la dita provisio, mirant e attenent a la amor e devocio que aquesta ciutat a mostrada en la benaventurada venguda de sa Magestat e de la Serenisima Reina e que los dits genovesos resten ab sos guiatges com aquells staven de nous, ho que aquells los atorguen guiatge de nou si aquells ne volran per que aquells puixen abitar en la dita ciutat. Et licet etc...

Altissimus

FForen spaiades les dites instruccions a dos de jiner del any MCCCCLXXXII e sagellades ab lo sagell de la ciutat.

49

1482, març, 2. Medina del Campo

Ferran el Catòlic envia diverses instruccions al nou racional valencià, Bernat Català, advertint-li que compleixi bé el seu servei, per al qual ha estat escollit ara. Seria una mera reiteració intentar sintetitzar-les aquí. No ho és, contràriament, subratllar que, en la segona meitat d'aquest document, es pot comprovar com el rei no ha fet cas de les peticions dels ambaixadors valencians d'un mes enrere. Per contra, aquest racional ha de tenir tot el poder, és a dir fer que els jurats gairebé l'obeixen i fer-se respectar. Perquè no hi hagi cap dubte el monarca li envia cartes d'instruccions que ja tenien Çaera i Pelegrí, sense al·ludir Penaroia.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3606, ff. 141v-142r.

El Rey.

Racional porque con el trotero que mandamos despachar sobrel negocio de Chelva no vos podemos responder largamente a

vuestras cartas, agora en la presente vos dezimos que tenemos en muy senyalado servicio la diligencia que haveys puesto e poneys en el negocio de la plata. E somos bien cierto que, si en facultat vuestra stoviesse, ya seria fecha e no ignoramos a culpa de quien queda que no se faze. Son cosas que Dios hordena por mayor bien dessa ciudat cuyo daño no esta en cinquenta marchos de plata pero esta en lo que prestamente con la ayuda de Dios se remediara. Quanto a lo de la Inquisicion que havemos mandado fazer en essa ciudat es negocio que satisface tanto a la honra e servicio de Dios que, ahunque parece que procura algun danyo en la negociacion de la mercaderia, su divina Magestat con su acostumbrada justicia hordenara como el poco danyo se repara con otros mayores provechos e beneficios. Quanto a lo de Gandia nostra voluntat es que por el presente procyays a tomar posesion del oficio de la procuracion que paral delante vos mandaremos screvir nostra voluntat sobrello. En lo de Chelva ya havemos embiado alla a Joan Cabrero, nuestro criado, y con su yda speramos tornara todo a su devido estado. En lo de los venecianos ya havemos mandado revocar el pregon e queremos que no paguen contando que den fiadores que dentro de hun anyo faran que Venecia se quiten las nuevas imposiciones o que pagaran. Lo de Benito Pinello prestamente sera remediado que ya sabe el que por esse caso no le puede succeder ningun mal ni danyo. E porque daquiadelante del bien e provecho que se fara en essa ciudat no queremos que otro sino vos sea comendado ni del mal o danno increpado, es nostra voluntat que no entren en jurados ni conseieros sino aquellos que vos conoceys que son perssonas que faran lo que fuere servicio de Dios e nuestro e beneficio de la ciudat. E lo que por vos les fuere dicho e hordenado; por esso queremos e nos place de remetirlo todo a vos que dende agora penseys en ello y para en su tiempo nos embieys la nomina, para la eleccion fazedera de jurados e que en la dicha nomina ultra el numero de los han de entrar en la eleccion, vengan tres o quatro ciudadanos e otros cavalleros porque de aquellos podamos mudar algunos si vieremos que cumple a nuestro servicio. E porque tengays facultat de tomar dellos la seguredat que quisierdes sera con la presente huna carta qual la tenia Çaera e Pelegri, vuestros antecesores. Por ende seet attento en quien porneys en la dicha eleccion qual premio o la reprension a vos e no a otro lo havemos a dar. Sera assimesmo con la presente carta para los procuradores del car-

denal que presten dinero a essa ciudat para la ayuda del trigo e somos ciertos que lo faran e si para esso o para otras cossas haureys menester otras provisiones o cartas luego las mandaremos despachar, porque muy mucho desseamos el reparo dessa ciudat y pues que todo hombre tiene creydo que por haver vos propuesto en este officio se ha de reparar deveys os mucho disponer a ello e con diligencia trebaiarlo. Dada en Medina del Campo a dos de março del anyo MCCCCLXXXII.

Yo el Rey

Dirigitur rationali Valencie Camanyas, secretarius

50

1482, març, 2. Medina del Campo

El Rei Catòlic concedeix carta de poder al seu racional, Bernat Català, després de les al·lusions fetes en el document anterior a Çaera i Pelegrí. Aquest és el segon document que hi ha en aquest registre amb la mateixa data.[1]

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3606, f. 142r-v.

Lo Rey.

En Bernat Cathala, racional de Valencia, amat nostre: per que pus facilment e millor puixau conduhir e fer les coses que per nos vos seran manades e conexereu esser servey de Deu e nostre e benefici de aqueixa ciutat de Valencia e de la cosa publica de aquella, ab la present vos donam licencia e facultat per a que vos, o les persones que vos voldreu per vos o en nom nostre, pugau pendre e prengau qualsevol jurament e seguretat de palabra e en scrits que a vos sera ben vist de les persones que deliberareu o voldreu metre e nomenar en les cedes per a les eleccions, faedores de jurats e consellers de aqueixa ciutat per al any present e per als venidors. Per que les tals persones haien a esser promptes e se conformen ab vos en totes coses que haureu a fer manament e servey nostre e benefici de aqueixa ciutat e que en tot y per tot faran ço que per vos les sera dit, la qual dita licencia e facultat vos donam e volem que tingau, no obstant qualsevol furs, privilegis e ordinacions que en contrari la dita ciutat tinga e absolent vos ab la present de qualsevol pena en que per ventura encorreguesseu vos per demanar e pendre la dita seguretat e los que la hauran a donar per ferlaus e donarlaus.

Dada en Medina del Campo a dos de março del any MCCCCLXXXII.

Yo el Rey

Dirigitur eidem rationalem Valentiae. Camanyas, secretarius

1. *Aquest document era en el volum II de la meva tesi doctoral dipositada a la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de València a la darreria de juny de 1973 (p. 157). Paràgrafs d'aquest document varen sortir publicats en 1976 en el meu llibre València en la crisi del segle* XV *(p. 94). Sembla que Amparo Felipo tot això ho ha oblidat, ja que amb més de quinze ratlles l'inclou en la seva obra* Autoritarismo monárquico y reacción municipal *(València, 2004, p. 90) i, a més, l'esmenta com a registre 3607, cosa que no és correcta.*

51

1482, abril, 23. Écija

Ferran II envia al batlle general, al racional de València i, excepcionalment, a Lluís de Santàngel, com a oficial seu i escrivà de ració, la cèdula de noms que han d'entrar en el sorteig de jurats el maig vinent. He escollit aquest document pel fet que hi ha aquesta nòmina, però n'hi ha uns quants més sobre el mateix tema individualitzant-lo a cadascun d'aquests noms dels jurats valencians i, fins i tot, dels consellers del Consell General, amb més o menys detalls (ff. 146r-147r).

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3606, f. 145v.

Lo Rey.

Magnifichs e amats consellers nostres: Dins la present vos trametem la ceda en nomina per a la eleccio fahedora de jurats de aqueixa ciutat encarregam e manam vos que lo dia de la dita eleccio fahedora aquella doneu als jurats ensemps ab la letra quels trametem. E per nostra part los maneu en virtud de la crehença en la dita letra contenguda que aquells facen la eleccio e no daltres juxta la forma que per les altres letres que lo dia present vos havem manat fer e ordenat. Dada en la ciudat de Ecija a XXIII de abril del any MCCCCLXXXII.

Dirigitur bajiulo generali Valentie et scribe porcionis et racionali civitatis Valencie

Yo el Rey

Camanyas, secretarius

FUNDACIÓ NOGUERA

Ciutadans	*Cavallers*
Galeas Joan	mossen Berenguer Mercader
Joan de Gallach	mossen Perot Jaffer de Loriz
Joan Ferragut	mossen Joanot de Castelvi
Galceran de Exarch	en Matheu Pujades
FFelip de Vesach	mossen Andreu Fioguerola
Jacme Bou	mossen Marti Catala
Bernat Lorenç	en Gaspar Masco
Loys Lorach	mossen Loys Ferrer
Joan Calbet	mossen FFrancesch Martinez
Leonart Ferrer	mossen Nicholau Torres
Miquel Polo	en Lorenç Burgunyo
FFranci Gil	en Matheu Escriva

52

1482, juny, 13. València

En una carta al rei els jurats li agraeixen el seu nomenament, li confirmen al mateix temps que seran sol·lícits amb els desigs monàrquics i accepten la designació de Gaspar Fabra per a la procuració de Gandia. És evident que les gràcies al nomenament les donen al rei, que és l'últim a acceptar-lo, però tothom sap que el racional és la clau del poder. A més, els jurats es fan ressò del començament de la guerra de Granada.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 30, s. f.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Dues letres de Vostra Magestat dades en Cordova lo primer del corrent mes de Juni havem rebut a VIII del dit mes, la una de les quals es responsiva de una letra de nostres predecessos com avisavem de la nostra eleccio. E laltra es que, si al rebre de la present no era feta la eleccio de Gaspar Fabra de la procura general e ballia de Gandia, ques fes de continent. E vistes les dites letres responem a Vostra reyal Excellencia. E quant a la primera no es mester satisfaccio de algunes coses sino en quant nos mana avisat de les cavalcades que la gent de vostre reyal exercit fa en lo Regne de Granada sens trobar alguna resistencia e encara de

la preparaçio de vostra reyal Senyoria enten a fer per continuar la sancta empresa de que senyor regraciam infinidament a Vostra Magestat de tots los prosperos successos quens mana scriure, la qual supplicam per nostra consolaçio nos nome sovint avisat car per nostra part continuament procuram justicia e sollicitam que specials oracions e pregaries sien fetes e continuades, axi com es ordenat per la direccio de vostra reyal persona e de tot vostre reyal exercit. E quant a la particular que toca a nosaltres vos diem Senyor que fem infinides gracies a Vostra Magestat de la gracia quens ha feta de elegirnos en la ceda, e per ço nos sforçarem tant com nos sera possible, ensemps ab lo racional de aquesta vostra ciutat, de regir e governar aquella a tot servey vostre e beneffici e repos de aquesta insigne republica. E quant a la segona letra que per sobre la eleccio del dit en Gaspar Fabra vos diem Senyor que a III del present mes de juni se celebra consell general e fonch feta la dita eleccio segons Vostra Magestat vos e desiga e de continent ab correu ne fem avis a Vostra Reyal Senyoria. E creem a la ora dara ne tinga sciencia. E no ocorrent nos altres coses sino quens mane lo que plasent sia a Vostra reyal excellencia, la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida e us do victoria de nostres enemichs. De la vostra ciutat de Valencia a XIII de juny del any MCCCCLXXXII.

E volem cloure la present avisant Vostra Magestat com surs ara la gent que haviem offert per vostre servey contra lo vezcompte de biota es acordada e feta la mostra de la dita gent se pertex per presentarse al portantveus de vostre general governador qui ja es partit la via de Chelva.

Senyor de Vostra Magestat homils vassalls
e servidors quis comanen en vostra gracia e merce

Los Jurats de Valencia

53

1482, juny, 28. Còrdova

Aquest nomenament de lloctinent general en la persona del mestre de Montesa Lluís Despuig és tan important com ha estat desconegut durant segles pels cronistes i historiadors valencians. Important perquè al lloctinent se li dóna molta força, ja que

tindrà poder en la jurisdicció alta i baixa, el mer i mixt imperi, la possibilitat de castigar el crim de lesa magestat i, sobretot, convocar corts i parlaments. Tota una innovació que la ciutat no vol tolerar perquè és antiforal. Al mateix temps, aquest nomenament —que era vàlid i es va actuar d'acord amb ell—, fins que el vaig veure, no es coneixia possiblement perquè la gestió fou molt breu: tres mesos, el temps que encara va viure el mestre de Montesa.

ARV. Reial Cancelleria. Diversorum. Reg. 305, ff. 156v-158v.

Locumtenentia generalis in regno Valencie pro Magistro Muntesie

In Dei nomine pateat universis quod nos Ferdinandus etc... profecturi cum omni bellico aparatu et exercitibus nostris in honorem et laudem summi et omnipotentis Dei adversus mauros et Beticam sive Granatam provinciam, animo deliberati toto conatu et totis viribus nostris in hac felicissima expedicione et bello incumbere quo ad maurus ipsos Christi ostes, favente altissimo, subjugaverimus aut deleverimus et provinciam ipsam, nefario Maphumeti cultu repulsu, in verum Christi cultum et servicium redegerimus, ne nobis hinc bello prorsus intentis et implicitis regna nostra, quibus personaliter adesse requiverimus fructu presencie nostre penitus, caruise videantur, statuimos eis tales personales perficere et illarum presencia, auctoritate, prudencia et justicia rei publice nostre obtime consulatur ac subditi nostri nobis adeo comissi in pasce, ocio, justicia sicut desideramus foveantur consideratesque moderacionem animi, virtutem et prudenciam in multis et magnis rebus nobis expertas vestri spectabilis, reverendi, magnifici et dilecti consiliarii nostri, fratris Ludovici Despuig, Magistri ordinis Sancte Marie de Muntesia et Sancti Georgii, dignum vos duximus cui merito minus hoc defferremus.

Itaque, tenore presentis et de nostra certa sciencia et consulto motu nostro propio, vos eundem fratrem Ludovicum Despuig, Magistrum ordinis Sancte Marie de Muntesia et Sancti Georgii, in regno nostro Valencie et civitate illius partibus, locumtenentem nostrum generalem, ex latere nostro dextero sumptum et alterum nos personamque nostram representantem facimus, constituimus, creamus, perficimus et solepniter ordinamus ac ex ipso latere nostro solepniter delegamus. Itaque, vos, dictus magister, in dicto regno nostro Valencie et civitate illius partibus sitis noster generalis locumtenentes et alter nos ac loco, vice et nomine nostris et

in personam nostram presitis et preferamini omnibus et singulis episcopis, abbatibus, prelatis et religiossis necnon comitibus, baronibus, civitatibus et terris, universitatibus, justiciis, juratis et ceteris nostris subditis, officialibus et personis, tam majoribus quam minoribus, et tam de gremio nostre curie et extra quam etiam quarumlibet civitatum, terrarum et locorum totius dicti regni Valencie quovis officio, dignitate, auctoritate, gradu et condicione distincte et possitis super ipsis universaliter, singulariter et distincte tanquam persona nostra et alter nos disponere, mandare et ordinare et statuere pro libito voluntatis vestri prout vobis, pro servicio nostro, bono statu, conservacione et beneficio rei publice dicti regni nostri regni Valencie, videbitur, expedire possitis insuper in et super prenominatos et alios dicti regni subditos nostros ac etiam super extraneos ibidem existentes, presentes et quomodolibet declinantes, transeuntes seu moram trahentes, presentes pariter et futuros, per vos ipsum aut per nostros cancellarium, vicecancellarium, regentem cancellariam et alios officiales, comissarios, judices, delegatos et cum ministerio et intervencionem nostrorum thesaurarii seu thesaurarii regenti, alguaziriorum, prothonotarium, eius locumtenentis, secretariorum et scribarum et aliorum curie nostre officialium, exercere et exerceri facere omnem jurisdiccionem civilem et criminalem, altam et baxiam et aliam quamcumque, merum et mixtum imperium cum omnimoda gladii potestate, quoscumque delinquentes et culpabiles castigare et penis debitis plettere iuxta delictorum et excessum qualitatem. Nec minus si vobis videbitur de et super criminibus, excessibus seu delictis quibuslibet quocumque suplicio dignis, etiam de crimine lese Maiestatis, in primo capite guidare, remittere et perdonare reosque aut culpatos punire, componere, transigere et pascisci et penas, tam civiles quam criminales, remittere pro peccuniis aut alias de gratia speciali; peccunias, vero inde provenientes, per thesaurarium generalem nostrum vel eius locumtenentem aut thesaurarii regentem recipi volumus; possitis etiam causas quascumque patrimoniales et alias quasvis civiles et criminales etiam supplicacionum et appellacionum jam introductorum et introducendarum, et alias quascumque, tam viduarum, pupillorum et pauperum quam universitatum et singularum quorumvis dicti regni ad vos audienciamque regiam nostram et consilium evocare easque comitere et decidere et determinare, servatis in omnibus foris, privilegiis et observanciis dicti regni, et ad affectum deducere; preterea possitis

guidatica criminium et debitorum elongamenta, salvos conductus et emparamenta intra dictum regnum concedere, et eos qui ex llicito et dapnato coitu nati sunt ad honores et bonorum et hereditatum successiones legitimare et abilitare treguas inter bellantes militares et alios quosvis inponere licencias, manulevandi censualia mortua et violaria concedere, ac arma offensiva et deffensiva portandi; possitis etiam tutores et curatores pupillis et minoribus et aliis dare, causas instaurare lapsu fatalium aut alias sospitas marquandi et represaliandi licencias impartiri officiales quoscumque delinquentes, vel alias puniere, ab eorum officiis suspendere et omnino amovere dictaque officia donec per nos de eis provisum fuerit aliis comitere et comendare, prout vobis visum fuerit. Nec minus possitis in eodem Regno Valencie et civitatis partibus illius simul et divisim generaliter aut specialiter regnicolis et habitatoribus dicti regni convocare, continuare, prossequi, mediare et finire curias generales aut particulares in quavis civitate seu villa dicti regni et etiam de loco in locum mutare, porrogare, concludere et finire, absolvere et licenciare seu dimitere in ipsisque curiis, gravamina quevis audire eaque discutere ac discuti facere et illis debite provisionis sufragium impartiri, privilegia, facultates et libertates iuxta ritum, formam et ordinem justicie ac etiam gratie et alia quecumque et quantumcumque gratia concedere, et concessa firmare, provisiones cum consensu brachiorum curiarum aut parlamenti seu aliquorum ex eis aut sine ipsis facere providere, factaque revocare, abilitare, mutare seu corrigere foros, consuetudines, franquesias et observancias generales ac particulares edere et publicare seu fieri et publicari mandare eaque in animan nostram jurare, et super gravaminibus quibuscumque providere subvenciones, dona, collectas, munera seu subsidia mutua vel servicia quevis ab incolis dicti Regni et terrarum quarumcumque illius petere, procurare, obtinere et habere et accipere. Et demum et generaliter omnia alia et singula faciatis et facere possitis quecumque ad predicta ac eorum singula et cirqua illa et ex illis deppendencia et emergencia necessaria fuerint utilia, et quomodolibet opportuna et que nos ipsi faceremus et facere exequi, adimplere et mandare possemus inhibi personaliter constituti. Etiam si talia facent que de jure vel de facto personaliter nostram presenciam exhigerent et suis quibus premissa vel eorum aliqua ad debitum effectum deduci nequirent, etiam si majora vel graviora fuerint superius expressis, et que de jure vel de facto aut

alias mandatum exhigerent speciale, nos enim in et super predictis omnibus et singulis et ex eis deppendentibus et emergentibus incidentibus et connexis ac ex eis quovis modo annexis totum et plenum posse nostrum, auctoritatem et facultatem nostras vobis, dicto spectabili et in dicto Valencie Regno generali locumtenenti conferimus, concedimus et plenarie elargimur cum libera et generali administracione ac plenissima facultate. Venerabilis propterea in Christo patres et dilectos consiliarios nostros quoscumque episcopos, abbates, prelatos et alias ecclesiasticas personas requirimus et ortamur, comitibus autem, vicecomitimus, baronibus regentique officium generalis gubernatoris, magistro racionali, bajulo generali et bajulis loculibus, justiciis, juratis, consiliaribus, procuratoribus, castellanis, alcaydis, tam ad usum et consuetudinem Hispanie quam alias castra tenentibus, alguaziriis, suprajuntariis, universitatibus et singularibus personis quibuscumque, vassallis et subditis nostris, et alterius cuiuscumque dignitatis officii facultatis prerrogative, status, legis vel condicionis in dicto Regno Valencie illiusque terriis quibuscumque constitutis et constituendis dicimus, precipimus et jubemus sub indignacionis nostre jactura, quod vos, dictum spectabilem magistrum locumtenentem generalem nostrum et alterum nos, eorumque superiorem auctoritatem, potestatem et personam nostram omnino representatem, habeant, teneant, observent et revereantur vobisque et iussionibus vestris ut nostris propiis obtemperent, obediant et actendant, omnesque vobis assistant serviciis, auxilio, consilio et honorificiencia etiam si opportuerit manu forti et non contrafaciant, vel veniant, nec aliquem contrafacere vel venire permittant ratione aliqua sive causa, pro quanto gratiam nostram caram habent iramque et indignacionem nostram cupiunt evitare. Nos autem, ad cautelam super abundantem, scienter et exprese de nostre regie potestate plenitudine suplemus omnes et quoscumque deffectus et solemnitam comisiones si qui vel que forsitan intervenerint in premissis decernentes huiusmodi publicum instrumentum, privilegium seu cartam plenam et perfectam obtinere roboris firmitatem, et insuper promittimus in nostra bona fide regia inposse magnifici et dilecti consiliarii et secretarii nostri Gasparis Darinyo, notari publici infrascripti, hec a nobis pro vobis et aliis etiam personis omnibus quorum interest aut intererit potestque aut poterit interesse quomodolibet in futurum legitime stipulantis, nos gratiam validum atque firmum perpetuo habere totum id quidquid et quantum per vos, dictum magistrum et locumtenentem nostrum generalem predictum, actum

fuerit, dictum mandatum, concessum et quolibet gestum, velut si a nobis ipsis actum fuisset et nullo unquam tempore revocare sub bonorum et iurium obligacione. Datum et actum est hoc in civitate Cordube die XXVIII mensis junii, anno a nativitate domini Millesimo Quadringentesimo octuagesimo secundo Regnorumque nostrorum videlicet Sicilie XV, Castelle et Legionis VIIII, Aragonum vero et aliorum quarto.

Signum Ferdinandi etc. Qui predicta concedimus et firmamus huicque publico instrumento sigillum nostrum comune apponi iussimus impendenti.

Yo el Rey.

Testes sunt qui ad predicta presentes fuerunt magnifici Rodericus Maldonadus, ultriusque juris doctor, et Philippus Clementis, prothonotarius dicti domini Regis, consiliarii.

Signum mei Gasparis Darinyo dicti serenissimi et potentissimi domini Regis secretarii, Regiisque auctoritatibus notarii publici per universam dominacionem suam qui premissis interfui eaque de ipsius domini Regis mandato scribi, feci et clausi.

Dominus Rex mandavit mihi Gaspari Darinyo, in cuius posse firmavit. Visum per generalem Thesaurarium et locumtenentem conservatoris generalis.

54

1482, juliol, 30. Còrdova

Ferran II escriu als jurats de València perquè cobrin els deutes que pertanyen a la ciutat.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3606, f 58r.

Deudas

Lo Rey.

Amats e feels nostres: ja per altres letres nostres vos havem scrit e manat se donas orde en cobrar y executar tots los deutes que a daqueixa ciutat son deguts. Es nos feta relacio que fins aci no ses mes en obra perque los mateixos ministros de la ciutat son aquells que deuen les maiors quantitats e la maior part, de que tenim grandissim enuyg que per lo interes particular haja de star

carregada la ciutat en comu. E, per que nostra voluntat determinada es que ab summa diligencia se entengua en descarregar de deutes la dicha ciutat, per ço vos manam que sins triga ne dilacio executeu principalment a qualsevol ministros y officials de la ciutat e apres a tots los altres de qualsevol quantitats e pecunies que a la dita ciutat deguen e sien tenguts pagar per manera que la ciutat cobre ço del seu e per los particulars interessos no stiga mes endeutada. Guardant vos actentament de fer lo contrari que ab molta molestia ho prendriem.

Dada en Cordova a XXX de juliol del any Mil CCCCLXXXII.

Yo el Rey

Camanyas, secretarius

55

1482, agost, 26. València

Sanç Falcó, enviat per la ciutat a la Cort del rei Ferran, torna a València i explica als jurats, racional i síndic els punts que ha tractat amb el monarca: el problema de Xelva, que pot incidir en dos o tres regnes com Castella, Aragó o València; la necessitat de respectar el nomenament de lloctinent general en la persona del mestre de Montesa; la pragmàtica dels rossins que emmarca —cada cop més— el caràcter de patriciat urbà o fins i tot l'ennobliment de les autoritats municipals i qüestions al voltant de pesos i monedes per les quals té molt d'interès la nova monarquia. Resumint, una síntesi d'instruccions que afecten les coses més importants de l'època.

AMV. Manuals de consells. Reg. 43-A, ff. 39r-42r.

Explicacio de misatgeria den Sancho Falcho del senyor Rey

Die lune XXVI mensis augusti anno a nativitate domini MCCCC octoagesimo secundo. En presencia dels magnifichs en Joan de Castellvi, generos, en Galeas Joan, ciutada, mossen Nicholau Torres, cavaller, en Joan de Gallach, en Felip de Vesach e en Leonard Ferrer, ciutadans jurats de la insigne ciutat de Valencia en lo present any, en Bernat Catala, racional, e en Berthomeu Abat, notari sindich de la dita ciutat, comparech lo honorable en Sancho Falcho, notari, lo qual per los dits magnifichs jurats, racional e sindich era stat trames per misatger a la Magestat del senyor Rey. E en virtut de letres de crehença a ell donades per part de la dita

ciutat e instruccions explica als dits magnifichs jurats, racional e sindich lo que havia fet e concert ab lo dit senyor Rey. E ans de explicar primerament presenta als dits magnifichs jurats la letra del tenor seguent. Als amats e feels nostres los jurats de la ciutat de Valencia. Lo Rey. Amats e feels nostres. Vista vostra letra quen Sancho Falcho, vostre misatger, nos ha donada e hoyda la crehença, quen virtut de aquella nos ha splicada li havem en tot respost largament y specificada e encara li havem manat donar en scrit que no li hixque de la memoria, pregam vos per ço aquell sia cregut. E affectuosament vos encarregam que en lo fet de la lochtinencia general no metau empaig ne impediment algu puys es cert que los furs e privilegis de aqueixa ciutat e regne no li obsten e en totes les altres coses es nostre inconmutable voluntat dels tenir e observar feu ho donchs com de vosaltres be confiam. Dada en Cordova a XII de agost del any Mil CCCCLXXXII. Yo el Rey. Camanyas secretarius. E per lo semblant presenta als dits magnifichs jurats, racional e sindich les instruccions e resposta fetes per la Magestat del dit senyor Rey, signades de sa ma e sagellades ab son reyal segell a la fi de la serie e tenor seguent. Lo que Sancho Falcon por parte nuestra ha de dezir a la ciudat de Valencia en respuesta de la crehença que truxo e de lo que en virtut della nos fablo es lo seguient.

Instruccions del senyor Rey donades an Sancho Falcho

Primerament quanto al negocio de Chelva les dira como no ignoramos, antes sabemos bien certo, lo que aquella ciudat en el dicho negocio y en todas las otras cosas que a nos placen e satisfacen a nuestro servicio han fecho e fazen cada dia. E como es cierto que, si la dicha ciudat no enbiara la gente que enbio, no hovieran enbiado las otras villas y, si la dicha ciudat no hoviera alargado el sueldo por el tiempo que lo alargo, todo lo que se havia fecho era ninguna cosa e no veniera al fin que es venido que es lo que mas a servicio de Dios e nuestro e a benefficio de los reynos cumple, en lo qual pueden ser ciertos que nos han mucho specialmente servido e que lo ternemos en memoria para ge les remunerar, assi a la ciudat en general como a cada uno de los jurados e racional en particular, e que a nos pluguiera mucho mandar lo que nos suplicanan si dello no se sospechara mayor inconveniente por que se pretrende ser el debate de reyno a reyno e por no dar ocasion a mayores escandalos es meior que por el presente fasta ser firmado el compromis por las partes en

poder nuestro este, de la manera quel governador e Joan Cabrero lo han asentado e que, despues de firmado el compromisso por nos, sera fecha tal provision que la ciudat no terna causa de se quexar mayormente que ya havemos provehido que de las rendas lo primero se paguen la ciudat e las universidades de lo que en ello han gastado.

Item quanto a lo del visreido e logartenencia general les dira como la intencion nuestra en crear el dicho logarteniente general no fue por fazer danyo a la cosa publica de aquell Reyno ni a los particulares de aquell ni por alargar la execucion de la justicia. Mas por la abreviar e acortar de gastos nuestros subditos e vassallos, como en lo pasado la obra lo ha mostrado, que ha fecho mucho mejor executada la justicia presidiendo logarteniente general que en otra manera y specialmente la persona del mestre de Montesa, cavallero ya sperimentado en el mismo regimiento, en el qual dio tan buena cuenta en el tiempo que lo exercio que lo ha fecho digno de ser agora en la misma dignidat promovido. E que nos maravillamos como fastaqui por parte de la ciudat se ha adverado ser contra los fueros y privilegis del Reyno como por lectura de aquellos a la letra paresce lo contrario. E por ende que les rogamos e encarregamos que por dar buen principio en ello, como en las otras cosas de nuestro servicio han acostumbrado, luego que las provisiones les eran presentadas, sin contradiccio o enpacho alguno, las obedescan e cumplan admetiendo el dicho maestre en la presidencia e officio, dandole el necessario favor e auctoridat porques cierto que la companyia e asistencia de los jurados auctorizara mucho la persona del logarteniente general al qual vos, junto con las provisiones, havemos mandado enviar tal instruccion e memorial que no excediendo de aquell, como es cierto que no excedira, administrara tan egualmente e sin dilacion la justicia que los littigants seran relevados de opressiones, gastos e fatigas e nos no seremos inportunados por la gran diversidat de comissiones que cada dia se nos suplican sin poderse denegar ni remediar en otra manera que en la sobredita

Item quanto a la prachmatica de tener rocinos les dira como ya nos ante de su venida por complazer a la ciudat haviamos provehido que se suspendiesse fasta mandar primero siguiente. E agora, despues de haver hoydo al dicho Sancho Falcon, somos contentos e nos plaze de mandar revocar la dicha prachmatica e que para siempre se havida por ninguna. Mas por honra e beneficio de la ciudat havemos mandado fazer una prachmatica con la qual es

nuestra *[en blanc]* e mandamos que ninguno pueda haver officio de justicia, jurado, mostaçaf ni otros officios en aquessa ciudat, si non toviere armas y cavallo que valga treynta timbres o dende arriba, e pues veen quanto es servicio de Dios e nuestro e honra de la ciudat que luego que alla sea la pongan en esecucio e obra e la fagan inviolablemente observar porque, si esto non se face, no es nuestra volundat que la primera prachmatica sea revocada.

Item quanto a lo de los pesos e balanças les dira que tenemos admiracion grandissima de lo que sobrello scriben porque es contrario de lo que parece por scriptura que aqua havemos vista, por la qual parece como a sis de junyo en el anyo de LXXX los jurados, racional e Barthomeo Abat, sindico, por el regente el officio de mostaçaf, todos conformes por benefficio de la cosa publica dieron el officio a Simon Sanchez con acto firme e fuerte, el qual por los dichos jurados nos fue enbiado con carta suya fecha a X dias del dicho mes e anyo en que nos suplicaron que la dicha ordinacion nos fuesse grata e mandassemos confirmar el dicho officio al dicho Simon Sanchez. E nos pareciendonos bien la dicha ordinacion e conociendo la abilitat e suficiencia e fidelitat del dicho Simon Sanchez nos plugo e le mandamos confirmar el dicho officio. E, que agora sin demeritos haya de ser privado del dicho officio, parece nos grave mayormente que nuestros oficiales e las personas de nuestro reyal conseio, residentes en aquella ciudat, nos certifican que a nos e no a la ciudat pertanesce proveher del dicho officio e que no es contrafuero como el fazer de todas las otras mesuras e pesos sea a cargo de una persona sola a ello diputada. E por conseguiente mucho meior lo deven ser el peso del oro e plata e moneda. E por saber meior lo cierto deliberamos cometre lo alla a personas que lo vean e nos envien la relacion dello por que, aquella vista, proveamos como vieremos que mas cumple a nuestro servicio e beneficio de la ciudat.

Quanto a lo de la moneda pueden bien creer que del danyo que la ciudat ha recibido a nos mas que a otro pesa porque mayor interesse nos corre en ello. Y assi desseamos mas e nos plaze del remedio e por eso les fezimos comunicar la forma que mandamos tener en Aragon e nos maravillamos como no parecio bien al maestro de la secca e que de presente screvimos a las personas diputadas para que luego entiendan en ello y lo provean como vieren que mas cumple a beneficio de la cosa publica e que somos cierto que assi lo faran. Pero que, puesto que no lo fiziessen los dichos jurados, nos scriban en la forma que mas adelante habremos de proveher para

que la ciudat e reyno sea reparado. E luego, recebido su carta, le mandaremos proveher en la forma que por ellos nos sera scripto.

Item dira al racional y jurados de la dicha ciudat como nuestro prothonotario se nos ha quexado dellos diziendo que en dias passados, por letra e offerta que los jurados e racional de entonces eran, le fizieron desempacho el privilegio de nuestro juramento e confirmacion de privilegios, el qual dize que les enbio desempachado y sellado y nos por contemplacion de la dicha ciudat le fezimos merced del sello e nunca han querido pagar al dicho prothonotario sus trabajos, lo que nos parece muy injusto. E por tanto que nos les rogamos e encargamos lo fazan star contento dello que justamente merece, car el es persona que no demandara si no la razon. En otra manera no poremos fallecer en ministrar la justicia.

Que fueron fechas y expedidas las sobredichas instrucciones e respuestas en la ciudat de Cordova a *[en blanco]* dias del mes de agosto del anyo Mil CCCCLXXXII. Yo el Rey. Dominus Rex mandavit michi Petro Camanyas pro in curie Sigilli secreti II f. CXXI ristera.

E, feta presentacio de la dita letra e instruccions o respostes del senyor Rey, lo dit honorable en Sancho Falcho en la relacio e explicacio de llur misatgeria dix que la Magestat Reyal, ultra lo contengut en les dites instruccions e respostes, a boca li havia comes digues als dits magnifichs jurats, ultra lo contengut en lo tercer capitol sobre la resposta de revocacio de prachmatica dels rocins e nova provisio que negu no puixa haver offici de justicia, jurat, mostaçaf ni altre offici en la ciutat si no tendra armes e cavall que si algun offici hi haura que no puixa portar lo carrech de roci e armes, consultantne la ciutat ab sa Magestat quey provehira per forma sia contenta la ciutat. En apres explica totes les altres coses que en virtud de sa legacio debia explicar.

Provisio que an Sancho Falcho sia pagat son salari
per la anada que ha fet al senyor Rey

E, feta la dita relacio e explicacio de misatgeria, los dits magnifichs jurats, racional e sindich, regraciant al dit en Sancho Falcho lo treball que havia sostengut en la dita misatgeria provehexen concordantment que lo dit honorable en Sancho Falcho sia pagat per lo clavari comu de la dita ciutat de ses dietes que ha vaccat en la dita misatgeria, anant, stant e tornant e de tot ço e quant deia haver, juxta la certificacio que sera feta per lo

magnifich racional de la dita ciutat, axi de son salari com de altres coses que haia de haver e quen sia fet albara format en la forma acostumada.

Testimonis foren presents a les dites coses los honorables en Joan Eximenez e en Berthomeu Monso, verguers dels dits magnifichs jurats.

56

1482, octubre, 7. València

Els jurats, el racional, el síndic i els advocats de la ciutat decideixen que fomentaran els préstecs en detriment de les ajudes. Els arguments són que les ajudes provenen de diners donats als mercaders i que, per tant, es perden. Per contra, si la ciutat dóna emprèstits als mercaders, aquests han de tornar-los a la ciutat a més d'avituallar-la de blat. Ara bé, els préstecs han de treure's d'algun lloc i per això hauran de suspendre conjuntament els capítols del quitament i el mateix quitament de censals, i lliuraran les quantitats que pertoquen al clavari comú.

AMV. Manuals de consells. Reg. 43-A, ff. 52v-53v.

Provisio que dispensa que algunes peccunies que devien venir en poder del clavari del quitament vinguen en poder del clavari comu.

Dicto die lune VII mensis octobris anno predicto MCCCC octoagesimo secundo los magnifichs en Joan de Castellvi generos, en Galeas Joan ciutada, mossen Nicholau Torres, cavaller, en Joan de Gallach, en FFelip de Vesach e en Leonard Ferrer ciutadans, jurats de la insigne ciutat de Valencia, en Bernat Catala, ciutada racional, micer Jacme Garcia de Aguilar e micer Miquel Albert Dalmau, micer Andreu Sart e micer Miquel Albert, doctors en leys, advocats, e en Berthomeu Abat, notari sindich de la dita ciutat, considerant lo poder a ells atribuhit e donat en lo consell general, celebrat en la sala de la dita ciutat a XXVIII del propassat mes de setembre, per alguns bons respectes e per provehir a les necessitats que de present occorren a la dita ciutat e principalment per provehir de alguna suficiencia e abundancia de vitualles aquesta tan populosa e insigne e attes que la present ciutat es posada en gran necessitat per quant les rehebudes e entrades de aquella han pres gran diminucio en tant que, per causa de la dita diminucio,

huy la dita ciutat no troba ne pot trobar diners o peccunies en vies de carregaments de censals per subvenir a les necessitats que de present te per avituallar aquella de forments segons forma dels capitols del quitament. E per ço los dits magniffichs jurats, racional e sindich han levades les ajudes que se acostumaven de donar per raho del dit avituallament de forments e aquelles dites ajudes convertides en prestechs segons davall se dira. En aquesta manera se avança cascun any a util de la ciutat de set fins en VIII[a] lliures, les quals donaven e feyen gran dan a la dita ciutat. E per ço ha convengut als dits magniffichs jurats, racional e sindich dexar aquella forma de ajudes e fer prestechs per avituallar la dita ciutat a totes e qualsevol persones quin volen a cert temps per aquelles persones aseguradores e restituhidores a la dita ciutat, les quals peccunies o prestechs son stats hauts per via de carregaments de censals ab facultat donada per lo consell general als dits magniffichs jurats, racional e sindich que poguessen carregar censals per fer los dits prestechs fins en quantitat de dohents milia souls, de la qual quantitat dels dits CC[a] souls no sen son poguts trobar per via de carregaments sino en torn de cent huytanta milia souls, los quals son stats donats a diverses persones que han asegurat portar forments a la dita ciutat. E venints los termens que los dits presents han a restituhir les dites peccunies a elles prestades per la dita raho a la dita ciutat, aquelles segons la forma dels dits capitols del quitament si haurien e han a metre e deposar en poder del clavari del dit quitament e de aquelles se deu fer quitaments dels censals que foren carregats per obs de fer los dits prestechs enseguint la forma dels capitols del dit quitament, lo que a present appar eser dampnos axi com reb era ho es a la cosa publica de la dita ciutat segons la concurrencia del temps, car si les dites peccunies se convertien en quitament dels dits censals, apres no trobara la dita ciutat quantitat alguna en via de carregaments de censals per fer los prestechs fahedors neccesariament als qui deuen portar o fer portar forments a la dita ciutat per obs de avituallar aquella. Per ço es estat parlat e madurament concordat que, axi com les dites peccunies de prestechs donats a diverses persones per la dita raho de assegurament fet a la dita ciutat per portar hi forments en virtut dels capitols del dit quitament deuen venir en poder del clavari del dit quitament, vinguen e sien deposades en poder del clavari comu de la dita ciutat, del qual les persones qui pendran peccunies prestades a cert

temps haien e reheben aquelles de ma e poder del clavari comu. E axi los carregaments dels censals que fins a huy son stats fets per raho dels dits prestechs serviran e poden servir als prestechs fahedors en lo any present. E per ço com les dites persones qui en lo any passat han pres prestechs per raho del dit avituallament son e seran molt prest a temps de pagar e restituhir aquelles a la dita ciutat, los dits jurats, racional e sindich proveheixen que aquestes dites peccunies, ques han a pagar e restituhir, se haien a metre e deposar en poder del clavari comu e no del clavari del quitament, segons dit es, e per la causa damunt dita, les quals dites peccunies restituhidores e pagadores son en suma universal poch menys de CLXXXª souls. No obstants, en quant aço que dit es, los capitols del quitament, los quals sospenen per la dita raho tansolament de present per temps de hun any del dia present en avant continuament comptador, romanien de present los dits capitols del quitament en totes les altres coses en sa plenitut, força e valor com si lo present acte e provisio no fos feta per la necessitat urgent damunt dita.

Testimonis foren presents a les dites coses los honorables en Bernat Jorba, en Joan Eximenez, en Joan Tristany e en Berthomeu Monço, verguers. E quant a la ferma del dit honorable sindich feta.

57

1482, desembre, 11. València

De fet, com ja s'havia avançat en el document del passat 7 d'octubre, ara els jurats suspenen del tot els capítols del quitament fins a l'1 de desembre de 1484, data en la qual fa els deu anys atorgats als capítols del quitament actuals de 1474.

AMV. Manuals de consells. Reg. 43-A, f. 67r-v.

Suspensio dels capitols del Quitament

Die mercurii undecimo mensis decembris anno a nativitate domini Mº CCCCº octoagesimo secundo, los magnifichs en Joan de Castellvi, generos, en Galeas Joan, ciutada, mossen Nicholau Torres, cavaller, en Joan de Gallach, en FFelip de Vesach e en Leonard Ferrer, ciutadans jurats de la insigne ciutat de Valencia, en Bernat Catala, racional de la dita ciutat, presents e asistents los magnifichs mossen Andreu Catala, cavaller, e en Pere Çacrui-

lla, ciutada, considerant lo poder a ells atribuhit e donat en lo consell general, celebrat en la Sala de la dita ciutat a XXVIII del propassat mes de setembre, per alguns bons respectes e per provehir a les necessitats que de present ocorren a la dita ciutat e principalment per provehir a les necessitats de alguna suficiencia e abundancia de vitualles aquesta tant insigne republica dispensen, sospenen e porroguen los capitols del quitament e lo exercici de aquells fins al primer dia de dehembre del any Mil CCCCLXXXIIII en lo qual dia lavors expiren los deu anys que lo magnifich consell celebrat a dos de dehembre Mil CCCCLXXIIII ordena e volgue durassen los dits capitols del quitament. En axi que de les peccunies, consignades al quitament o totes les restes dels clavaris e administradors com altres, puixen esser distribuhides e convertides per les cosses necesaries per avituallar de la dita ciutat segons los dits magnifichs jurats e racional ordenaran e provehiran, no obstant la religio del jurament prestat a tres de juny propassat ques feu e presta lavors per tots los qui residien en lo dit consell de observar los dits capitols e tenir e guardar aquells a la letra sens alguna incopetracio. Com per los dits respectes e per les dites urgentissimes necessitats axi ordenen, proveheixen, dispensen, sospenen e porroguen los dits capitols segons dit es, no obstant una altra dispensacio que sobre aço per aquelles es stada feta a VII de octubre propassat la qual han per revocada per algunes saludables consideracions, car la present ordinacio, dispensacio e suspensio dels dits capitols del quitament volen que sia permanent e haia effecte e sia observada per lo dit temps segons damunt es dit per les causes e consideracions dessus comentades o rentades.

Testimonis foren presents a les dites coses los honorables en Joan Eximenez, en Berthomeu Monço, verguers dels dits magniffichs jurats. E quant a la ferma e assentiment dels magniffichs en Galeas Joan, mossen Nicholau Torres Torres, jurats, en Berthomeu Abbat, sindich e micer Andreu Sart, doctor, altre dels advocats de la dita ciutat, foren totes fetes a XVI del dit mes de dehembre del dit any LXXXII; foren testimonis los sobredits en Joan Eximenez e en Berthomeu Monço, verguers dels dits magnifichs jurats.

FUNDACIÓ NOGUERA

58

1483, gener, 12. Madrid

Ferran II escriu una carta al governador del regne de València notificant-li que en la guerra de Granada ja s'ha conquerit la ciutat d'Alhama. Ara bé, això és un primer pas que porta a un conflicte que es preveu llarg i costós. Per això demana al seu governador que convoqui tots els estaments valencians. Si no se celebren corts, es convocarà un parlament amb una única finalitat: demanar ajuts econòmics per a la guerra. Aquesta carta el rei l'adreça a tota una colla de persones importants que són al regne de València o bé a prop. Primer la tramet al seu cosí germà l'infant Enric (f. 67v) i, seguidament, a la resta de personatges que apareixen a la documentació (f. 68r del registre 3606).

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3606, ff. 65v-66v.

Curie

Lo Rey.

Governador magnifich e amat conseller nostre. Be sabeu com nos a gloria e honor de nostre Senyor Deu, exaltacio de la sancta e catholica fe cristiana e aunment de nostre real stat e corona, conservacio, defensio, beneffici e tranquile estat de nostres regnes e terres e de nostres subdits e vassalls e specialment de aqueix nostre regne de Valencia, lo qual en gran part es poblat de moros, infels de la fe catholica, havem proposat e començat a metre en obra de debellar ab la ajuda de nostre Senyor Deu e ab nostres forces e poder adquirir e conquistar lo regne de Granada confinant ab nostres regnes e terres, poblat de infels moros enemichs de la prefata sancta fe catholica e de nos e de tots los feels cristians, e reduhir aqueix a la dita fe cristiana e catholica esglesia. E ja com sabeu ab lo divinal auxili tenim presa en Granada la ciutat de Alhama, que es de les mes principals ciutats del dit regne de Granada e la que mes dan e ofensa fa als dits moros, e per continent e acabar ab lo divinal auxili la dita sancta e gloriosa empresa per que los enemichs son en gran nombre e les ciutats e viles forts havem fet e com nos es necessari fer per seguretat de la real persona nostra e de nostres fidelissims vassalls e subdits, qui seran personalment en nostre servey preparatori de molta moltitut de gent de cavall y de peu e compres aparell de artelleries, vitualles e altres municions e coses a la guerra necessaries e

gran nombre de peccunies per a pagar la un e les altres despeses de la guerra, arbitram per ço nostres subdits e vassalls axi com a catholichs cristians satisfent al servey de nostre Senyor Deu e al deute e obligacio de la fidelitat cristiana e no resmenys los infels subdits nostres. Per lo que a nos e a la defensio de nostre real persona e augment de nostre real estat son tenguts per si mateixos e deuen moure e conformarse ab nostre sant proposit e empresa e ajudar ab lurs persones e bens per forma que conquistant deça lo regne dels infeels guanyen dalla lo regne celestial. Encara per mes excitar lurs animos a tant servey de Deu e nostre e beneffici de lurs animes nos plaguera molt poder conferir nos personalment en aquex regne per fer les coses deius scrites, mas per que lo temps de la primavera en que la sancta empresa havem a continuar est tant propinque que nons dona loch a fer lo, confiant de la fe, discrecio, e diligencia vostres que presidiu per nos en aqueix dit regne nostre de Valencia vos dehim e manam que en continent, rebudes les presents, sens dilacio de una sola hora, convoqueu e façau ajustar tots e sengles prelats e persones eclesiastiques, lo illustre infant don Enrich, cosi germa nostre, e totes e sengles comtes, vezcomtes, barons, richs homens, cavallers, nobles e generosos e les ciutats e viles daquex dit nostre regne de Valencia. E que al dia e loch ab vostres letres assignadors sieu personalment o per lurs legitims procuradors o sindichs ab bastant poder de comunicar ab vos en nom e loch nostres de lur consell e subvencio que a nos deuen fer en la dita sancta empresa en la guarda e preservacio de perill de nostre real persona e dels qui ab nos e nostre servey personalment seran e per salvetat, defensio e preservacio de aquex nostre regne lo qual, per la propinquitat que te ab lo dit regne de Granada e per la gran poblacio dels moros que en aquell es, no es sens recel de algun perill ques poria seguir si lo dit regne de Granada no fos conquistat. E nos ab les presents, ultra lo poder que per vostre offici teniu e semblants actes per predecessors vostres es stat acostumat fer sobre les dites subvencia e ajuda a nos fahedora, vos conferim plenaria potestat. E lo que commençareu, tractareu, concordareu e cloureu ab los dits staments per a la dita subvencio e ajuda a nos com dit es fahedora. Si allo nos ho haurem per ferm e agradable e lo servici que en aquest cas nos sera fet haure be a memoria per retribuir-ho amb gracies e favors e honors. Haveu vos donchs en les dites coses ab aquella solicitud e diligencia que de vos confiam

e haveu lohablement acostumat. Dada en Madrid a XII de gener del any Mil CCCCLXXXIII.

Yo el Rey

Dirigitur Ludocivo de Cabanyelles gerentivices generalis gubernatoris Regni Valencia

Camanyas, secretarius

Subsimili forma kalendario mandato et signatura fuerint expedite littere sequentes.

Una videlicet directta cardinali ilerdensis

Altra cardinali Valencie Sancte R.E. Vicecancellario

Alia espiscopo Segurbiten

Alia episcopo Dertusen

Alia comiti de Versa

Alia comiti de Oliva

Alia vicecomiti de Gayano

Alia nobili Joanni de Gayano

Alia bajulo generali regni Valencie

Alia locumtenenti bajuli predicti

Alia assessori bajuli predicti

Alia Jacobo Rossell, assessori gubernatoris Valentie

Alia Arthiache Mercader

Alia Ludovico Ferrer locumtenenti generalis gubernatoris Valentie

Alia Michaeli Dalmau fisci advocato

Alia locumtenenti magistri racionalis Valentie

Alia juratis, racionali et sindico Valencie

Alia Gaspari Fabra

Alia Andreu Cathala

Alia Ludovico de Sanctangel, escribe porcionis

Alia racionali Valencie

Fuerunt expedite alie plures pro civitatibus et villis regni Valentie

FUNDACIÓ NOGUERA

59

1483, febrer, 10. Madrid

Ferran II, en resposta a unes primeres instruccions que la ciutat de València li envià a la cort mitjançant mossèn Andreu Català, contesta amb aquest mateix ambaixador, oficial seu, tots els problemes que li plantejaven els jurats valencians: censals, comerç fet per estrangers, taula de canvi, qüestions de moneda, al·lusions a prostíbuls i irregularitats d'oficials de la ciutat.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3606, ff. 68v-71r.

Lo que vos mossen Andreu Catala, conseller nostre e mestre de la seca de la ciutat de Valencia, haveu a respondre de part nostra a los jurats de la dita ciutat, al que per part sua nos haveu refferit e mostrat per instruccio a vos comanada, es lo seguent.

Primerament lo gran plaer e servey que fet nos han en trametre largent a la serenisima Reyna, nostra molt cara e molt amada muller, lo qual sens dubte es tal e tan be laurat ques digue de molta stima com sens dubte per la dita serenisima Reyna es molt stimat.

Item mes avant los direu lo grant amor que a la dita ciutat e habitants en aquella tenim e la voluntat que tenim de mirar per lo beneffici e prosperitat de aquella e que ells sian molt vigilants en procurarlo e, que de continuo, nos scriguen del que necessi sera que per nos sia manat que sens dilacio lo manarem expedir.

Item quan al favor e observança dels guiatges de vitualles los direu com havem manat scriure al governador e altres officials que los favorezcan e facen inviolablement observar, pero ques mester e los encarregam que no donen loch a que de aquellos se abuse per que, axi com es beneffici de la ciutat moderadament usarne, axi seria gran deservici de Deu e nostre e derogacio de la justicia si sen obusave.

Item los direu e respondreu quant al fet de les toninyes e peix sech e salat que poden be creure que la voluntat e desig nostre es que los furs e privilegis de la ciutat sien inviolablement observats pero que, segons la ocurrencia del temps e negocis, se deu en aquells dispensar restant en sa vigor e força com totes dies fer se acustuma. Car certa cosa es que los furs e privilegis son fets e ordenats per benefici de la cosa publica. E per ço, tot ora que se sdeve la observança de aquells esser dampnosa, se deu attendre nos e primer al util de la cosa publica que la observacio dels dits furs e privilegis e axi es vist per experiencia

que portant los ciutadans de Valencia tonyines, peix sech e salat se ven pus car e tot dies lo agabellen e solament lo venen poques persones e essent prohibit que ciutadans y nol porten moltes gens strangers, les quals per estar fora lurs cases e ab major despesa quels ciutadans venen les dites tonyines e peix sech e salat a molt major mercat e lo compren de aquelles diverses persones que viuen de comptar e vendre dites tonyines e peix e aquells, qui lo porten per esser stranger, paguen peage de entrada e exida de les mercaderies que compren, que es tots anys gran suma e ningun dret tenim en lo dit peage pus cert e vist aço se es tollerat en lo temps passat fins a huy. E axi, conformant nos ab la dita provesio e prohibicio feta e observada, volem que aquella se guarde puix experiencia mostra esser profitosa a la cosa publica e al interes de nostra cort e encara de aquexa ciutat per convertir se, com se convertexen, los drets del peage e altres drets nostres en solucio e paga de censals que la nostra batlia es obligada a la dita ciutat e diminuhint se los dits drets se porien nil pagar com tingam informacio que, ab tota la favor que huy tenen nostres drets, ab gran treball la batlia basta pagar los dits carrechs. E per ço no solament la ciutat deu tollerar aço, essent util de aquella com es, mes encara deu favorir en totes maneres tots los drets nostres, specialment aquesta prohibicio per que es cert que los mercaders forasters que porten la dita tonyina e pex sech e salat compren altres mercaderies per portansen, dels quals paguen los drets de la ciutat e del general.

Item los direu com en lo fet del Albufera havem manat provehir en manera que aquella sera ben guardada e defesa com vos portau letra per al batle general.

Item los direu com en lo fet dels censals, per esser cosa de gran importancia y ques creu que ja haura contradiccions, nos par per ara nons deu moure. Pero si a ells par que, com de si matexos lo deguen moure, no mostrant que nos hi sabem res lo deuen fer e venint tot volentari en tal cas a nos plaura fer hi qualsevulla pragmatica e provisio com en cosa molt saludable e de grant beneffici de tot lo regne.

Item los direu quant al fet de constituyr en aquexa ciutat una taula de deposits com sta en Barcelona e altres ciutats quens par bona delliberacio e se deu metre en obra, havent informacio de la dita ciutat de Barcelona e de altres parts de la forma de les ordinacions e seguretats en que tot lo negoci penja. E, hagudes

les dites ordinacions e feta delliberacio de la forma com se ha de fer, nos ho scriguen ans de metreu en obra.

Item los direu que quant al fet de la moneda que be saben per quantes vies los havem signifficat la volentat nostra ques faça e ordone a tot benefici de la cosa publica e los havem scrit que se ajusten ab lo mestre racional, batle general, scriva de racio e ab vos e que ara vos havem manat que communiqueu ab certes persones perque, hagut lo parer vostre e dels altres, scriurem a la ciutat la delliberacio nostra. E aço, com dit vos havem, bo faieu cautament per que lo mirement de aquestes coses portan gran desaniament en la negociacio de aquella ciutat e regne.

Item quant a la observança de les sentencies e ordinacions fetes antiguament entre los eclesiastichs de la ciutat nos par be que sien observades e axi lo havem provehit e vos portau la provesio.

Item los direu quant a la paga e satisffacio del que aquella ciutat ha despes en lo fet de Chelva, com la nostra volentat es que aquella sia complidament pagada e satisfeta e quant tenim pus car lo interes de la ciutat que lo del vezconte, e quens dubte dins aquest any sera pagada e ans e primer que lo que per nostre thesorer de peccunies nostres y es stat bestret.

Item los direu com sobre la residencia del cardenal en aquella ciutat prestament entenem proveyr en la manera que maior servey de Deu e nostre sia.

Item los direu com ja sobre les diferencies dentre lo ilustre duc nostre jerma e don Gomez Xuarez de Figueroa e micer Dalmau, son anades les degudes e oportunes provisions de justicia.

Item los direu com nos considerants quant grant deservey de Deu e de honor de nostra fe catholica es tollerar lo abus del jurar, perjurar, blasfemar e renegar de Deu e dels sants e axi mateix per lo star les males dones mesclades entre les habitacions de les bones e quant grant infamia e vergonya de la ciutat e dan de la cosa publica es que los officials e regidors de la ciutat, essent casats, tinguen amigues y hagen part en los arrendaments de la ciutat e havent feta cessio de bens hajen a regir dits officis, havem fetes certes provisions e pragmatiques provehint en lo dit desorde e que nos volentat es que aquells sien inviolablement observades e que ells hi donen tota la favor e ajuda que mester sia e en que a ells se sguardara las observen.

FUNDACIÓ NOGUERA

Item los direu, com zelant lo beneffici de la cosa publica e presta exequcio de la justicia, havem provehit que no se posen ni sien admeses rahons contra manament exequtori de pensions de censals e violaris sino sols aquells que per fur deuen esser admeses que en tot cas tingan forma com la dita provesio sia observada.

Item mes avant los direu com havem pensat que sia cosa molt saludable e de gran beneffici a la cosa publica que los officials, exercints jurisdiccio, tinguessen taula com fan en Arago e en Cathalunya e en altres parts pero que no sabem si aço se pot fer sense corts. Que de tot se pratique de manera que per totes vies se procure e se faci lo servey de Deu e nostre e beneffici de la cosa publica de aquexa ciutat.

Expedite in villa de Madrid dia decimo mensis februarii anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo octogesimo tercio.

Yo el Rey

Dominus Rex mandavit mihi Petro de Camanyas

60

1483, abril, 26. Madrid

Aquesta és la transcripció del contracte signat entre el rei Ferran II i Lluís de Santàngel pel que fa a l'arrendament del dret del peatge i d'altres també importants.[1]

ARV. Reial Cancelleria. Diversorum. 305, ff. 199r-205r.

Ludovici de Sanctoangelo scribe portionis arrendamentum

In Christi nomine amen. Pateat universis quod nos Ferdinandus Dei gracia rex Castelle, Aragonum, etc. Cum inter Magestatem nostram matura et digesta nostri sacri consilii precente deliberacione ex una et vos magnificum consiliarum et scrivani portionis dominus nostre Ludovicus de Sanctoangelo partibus ex altera inita concordata pactara et conclusa fuerint per modum et in vim contractus arrendamenti seu arrendamentorum quod impresentiarum vobis dicto Ludovico facimus de juribus nostris scilicet pedatici, lezde dertuse juris italiorum et jurium alamanciorum que quidem omnia jura solent collegi in civitates Valencie et illa omnia in dicto arrendamento solent comprehendi prout

per tenores dictorum capitulorum diffusius exaratur. Quorum quidem tenoris secuntur sub ac forma.

En nom de Deu e de la gloriosa mare sua. Capitols e concordia feta e fermada entre la Magestat del Rey nostre Senyor de e ab madura deliberacio e determinacio de son sacre consell de una part e lo magnifich mossen Luis de Sanctangel, scriva de racio e conseller de la prefata Magestat sua, de la part altra, en e sobre los drets reyals nomenats lo dret del peatge, la leuda del cap de Tortosa, lo dret de italians e lo dret de alamanys quis cullen en la dita ciutat de Valencia en e per la forma seguent.

Primerament, attes e considerat que la Magestat del dit Senyor Rey esta en deliberacio de anar personalment en la empresa de Granada y la Magestat sua esta en necessitats de peccunies, les quals axi promptament no podia trobar quant fora necessari sino per lo modo e manera davall scrites, fonch delliberat e manat per sa altesa que fos vist e examinat si fora alguna persona que volgues donar mes en lo dit arrendament de la quantitat davall expressada. E finalment, haguda praticha ab algunes persones en aço expertes e ab altres les quals entenien en lo dit arrendament y remeses aquestes coses al seu sacre consell en lo qual per molts dies se rumina y tracta lo dit negoci e no trobant qui millor ni tant bon partit fes a la cort com lo deius scrit, fonch delliberat per la preffata Magestat ab lo dit son sacre consell de pendre lo dit partit. Empero, attes que lo dit Luis de Sanctangel es scriva de racio e official principal en la casa del dit Senyor Rey y que no fora licit a ell pendre lo dit arrendament, obstant en aço per ventura algunes leys, pragmatiques e ordinacions fetes per nos o per los gloriosos reys de sancta memoria nostres predecessors o el altra manera fonch concordat e pactat: primerament e abans de totes coses que la preffata Magestat donas licencia e plen poder, axi com en virtut del present capitol dona y atorga de poder al dit scriva de racio que, no obstant les dites pragmatiques, ordinacions e leys o altres qualsevol impediments e sens incorriment de pena alguna, puga pactar e concordar ab la Magestat sua los capitols deius scrits per fer lo dit arrendament y tenir aquell juxta e per lo temps e forma deius expressades.

Item es stat concordat, pactat e avengut entre la preffata Magestat y lo dit Luis de Sanctangel que sa excellencia arrende, axi com en virtut del present capitol arrenda e transporta, per temps de huyt anys començadors del primer dia del mes de janer primer vinent qui començara en lany Mil CCCCLXXX quatre

continuament comptadors, al dit Luis de Sanctangel los dits drets, ço es del peatge de la dita ciutat de Valencia, leuda del cap de Tortosa, lo dret de ytalians y lo dret de alamanys, quis cullen en la dita ciutat de Valencia en la forma acostumada per preu de cent e desset milia souls franchs de marchs e migs marchs, segons ell y son pare en temps passat han tengut, y te lo dit Luis los dits drets cascun any moneda reals de Valencia pagadors los cent milia souls en la forma acostumada al batle general del regne de Valencia. E los desset milia souls restants del dit preu de cascun any que per los dits huyt anys son cent trenta sis milia souls done e pague de present a la preffata Magestat, dels quals lo dit Luis de Sanctangel fa bestreta de comptants a la dita Magestat per que de aquells se puga ajudar a les dites necessitats. Los quals cent trenta sis milia souls de manament de sa Magestat ha donat e pagat lo dit Luis de Sanctangel al magnifich mossen Gabriel Sanchez, conseller e tresorer general de sa altesa en la present vila de Madrid. E axi no restaria pagar al dit Luis de Sanctangel del preu del dit arrendament sino cent milia souls cascun any al dit batle general segons dalt es dit. E axi que en virtut del present capitol lo dit Luis de Sanctangel, per si o ministres seus, liberament e per la forma e manera que, fins aci es stat acostumat, puixa exhigir e cullir e fer exigir e cullir los dits drets y lo proceydor de aquells convertir en sos usos e utilitats e dispondren axi com de cosa sua propria.

Item es concordat que si lo dit Luys de Sanctangel mes avant dels dits huyt anys volra tenir lo dit arrendament quel puga tenir dos anys, los quals la dita Magestat li dona de respit ab tal pacte e condicio que, si lo derrer dia de juny del huyten e darrer any del dit arrendament, lo dit Luys de Sanctangel no dira a la preffata Magestat o al seu batle general que no vol lo dit arrendament, que los dits dos anys vagen de ferm axi com e per la forma e per lo preu e ab los pactes e condicions dels dits huyt anys. En tal cars lo dit Luys de Sanctangel haja a bestraure a la preffata Magestat trenta quatre milia souls moneda de Valencia, que es la demasia dels cent milia souls cascun any del preu del dit arrendament, que cascun any seria tengut donar e pagar al dit batle general en son temps segons dalt es recitat en lo precedent capitol.

Item es concordat que la prefata Magestat haja a loar e aprovar, axi com en virtut del present capitol loa e aprova, totes e qualsevol provisions, capitols o letres closes fetes per lo Senyor Rey don Juan de inmortal memoria y de sa Magestat, ab les quals

es provehit y manat que negu que sia franch dels drets damunt dits no puga aportar a la ciutat e regne de Valencia tonyines ni peix sech e salat. E encara, per provehir millor a la indempnitat dels dits drets, ab lo present capitol es concordat que provehesca sa altesa, axi com de present mana e proveheix, que no sia persona alguna que tinga franquesa dels dits drets, ara sia son vassall o no, que presumesca portar en la dita ciutat e regne les dites tonyines e peix sech e salat e, si ho fayen, sien encorreguts en pena de perdre la dita peixca e tonyina la qual sia del dit arrendador. Car, attes que los dits drets reyals nos paguen sino per forasters, com los vassalls de la dita Magestat sien franchs, e en los dits drets noy haja cosa certa sino lo dret quis paga per la dita tonyina e pesca axi es delliberat per lo dit Senyor Rey sia fet. Car si la dita peixca e tonyina portaven franchs seria destruir totalment lo dit dret e disminuintse aquell la batlia general no poria pagar los censals ques tenguda pagar a la dita ciutat de Valencia. E, ultra aço se siguiria que los pobles de la dita ciutat hauran millor mercat de la dita tonyina e peixca que no haurian si la portaven homens de la terra. E axi per los dits respectes e altres per la prefata Magestat ab son sacre consell es estat delliberat que axi sia observat, no obstants les rahons que sobre aço feu mossen Andreu Cathala en lo sacre consell, com a missatger de la dita ciutat de Valencia, portant expres carrech e instruccio per la real Magestat del dit negoci. E, en cars que fos contrafet, mana lo dit Senyor Rey al batle general que execute les dites penes per observacio del present capitol.

Item per quant la ciutat de Valencia feu fer una crida publica per la dita ciutat, la qual es del tenor seguent: "Ara hoiats queus fan a saber los magnifichs justicia e jurats de la insigne ciutat de Valencia que com ells ab grant delliberacio, madurament e digesta, haien provehit e ordenat per les causes e rahons en la delliberacio del magniffich consell general celebrat a XXVIII de setembre proppasssat contegudes e declarades e encara, ultra aquelles, perquen resulte gran beneffici a la cosa publica de la dita ciutat e als ciutadans e habitadors de aquella que algun estranger no puxa vendre ni fer vendre, per via directa ne indirecta en la present ciutat ni en la contribucio de aquella, robes ni mercaderies algunes a menut sots pena de perdre aquelles. E ultra esser encorregut, lo qui contrafara, en pena de mil florins applicadora lo terç a la Magestat del Senyor Rey e les dues parts al comun de la dita ciutat e la present ordinacio volen que comence haver

effecte lo primer de juny primer vinent del any mil CCCCLXXXIII e daqui avant continuament sia observada. E per que la dita ordinacio sia a tothom manifesta los dits magniffichs justicia e jurats manen esser publicada la present crida en la ciutat de Valencia e lochs acostumats de aquella. E per que ingnorancia no puixa esser allegada e guart si qui a guardar se ha". Es concordat que la prefata Magestat haje a revocar, axi com ab tenor del present capitol revoque, e ha per revocada la dita crida. E aço per quant aquella es molt prejudial als damunt dits drets de sa Magestat e encara al be publich de la dita ciutat del qual la dita Magestat es cap. La qual revocacio la excellencia sua mana al dit batle general faça publicar, per veu de publica crida per los lochs acostumats de la dita ciutat de Valencia, donant facultat ab lo present capitol als alamanys e altres forasters que puguen tenir botigues e vendre a menut, axi com si la dita prohibicio e crida de la dita ciutat no fos stada feta, en manera que daquiavant tinguen e puguen tenir les dites botigues de vendre a menut en aquella, axi com abans de la dita prohibicio y crida las tenien e encara les tenen.

Item es concordat que en la vila de Alacant e en les viles, castells, lochs y carregadors de la costa del dit regne de Valencia sien mesos collectors dels dits drets reyals dalt nomenats a despeses del dit arrendador per haver e cullir los dits drets e, si los dels dits lochs, castells, viles o carregadors no comportaran o donaran loch tenir los dits collectors, vol, ordena e mana la prefata Magestat, en virtut del present capitol, al batle general del dit regne de Valencia que als qui no ho comportaran nols sia servada franquesa alguna dins la ciutat de Valencia dels dits drets fins tant consenten lo dit collector o collectors de star en los dits lochs o loch e cullir los dits drets, segons y per la forma fonch manat ab provisions del dit Senyor Rey Joan de inmortal memoria. Dada en la vila de Peralada a XXI de juny del any Mil CCCCLXX dos. La qual provisio lo Rey nostre Senyor a major cautela confirma, ratifica y aprova e de nou atorga. E hon los de la dita vila de Alacant e altres viles, lochs e carregadors no volguessen servar les dites coses, es concordat e pactat entre les dites parts que la Magestat del dit Senyor Rey mane, ab ses letres patents als batles officials de la dita vila de Alacant y altres lochs e castells y carregadors del dit regne e costa de Valencia, que no dexen carregar naus ni altres maneres de fustes o navilis en los dits carregadors sens que primer no hajen donada fermança al dit batle general de Valencia

o al dit arrendador que paguen los dits drets de les robes que les dites naus o navilis o fustes carregaran, si e segons la costum en donar les naus e altres fustes que partexen de la dita ciutat de Valencia per anar a carregar a la dita vila de Alacant o altres viles o carregadors de la costa.

Item es concordat entre les dites parts que la Magestat del Senyor Rey no guiara ni assegurara ni guiar ni assegurar consentira per sos officials en lo dit regne de Valencia e vila de Alacant, durant lo temps del dit arrendament, a les persones que sien tengudes pagar los dits drets al dit arrendador. Ans ab ses provisions patents mana, axi com ab lo present capitol mana, als governador e batle Doriola e a sos lochtinents e o a qualsevol altres officials que no guien ne asseguren persona alguna sino ab expressa retencio que, si seran tenguts al dit arrendador per causa dels dits drets, nols haia a valer los dit guiatge en respecte del dit arrendador e que, si seran requests los dits officials per lo dit batle general de Valencia per letres subsidiaries que prenguen les dites persones, bens, robes e mercaderies de aquells e aquelles remetre, al dit batle general queu hajen a fer. Per forma que per ell puga esser feta justicia al dit arrendador.

Item es concordat que si per qualsevol causa o raho no venien a la ciutat de Valencia, axi com es acostumat, les cinch galeres de venecians de les quals les dues son anomenades de Aygues Mortes y les tres de Barberia, que sia vist per lo maestre racional e batle general que poden haver valgut les deu anyades atras en les quals sien vengudes les dites galeres los drets que les dites galeres paguen o han pagat, axi de entrada com de exida, y, segons los dits maestre racional e batle general trobaran, deduhesquen e prenguen en compte al dit arrendador per la anyada que les dites galeres no vindran lo que trobaran segons lo compte de les deu anyades, ço es lo que hauran valgut en un any los dits drets fent compte uns anys ab altres donant facultat la dita Magestat en virtut del present capitol al dit arrendador que ell se puga retenir vers si del preu del dit arrendador, ço que sera vist per los dits maestre racional e batle general deures tenir per no esser vengudes les dites galeres, servant se empero per aquells la forma e orde damunt dites. E, per que los dits maestre racional e batle general sien mes diligents en veure e regonexer los comptes damunt dites, vol e mana la dita Magestat que, advenint lo cars que lo dit arrendador no sia tengut donar al dit batle general

cosa alguna del dit arrendament, sino que les dites coses sien portades a deguda execucio. Manant ab lo present capitol al dit maestre racional o a qualsevol altre compte hoydor del dit batle general que en la reddicio dels comptes de aquell reeba e admeta per legittima paga ço que per ell sera stat, vist deures tenir lo dit Luys de Sanctangel y sera retengut del preu del dit arrendament per la raho dessus dita.

Item es stat concordat que, si per causa de guerres e mortaldat o altres insults de pobles, lo dit arrendador perdia en lo dit arrendament que, en tal cars, haia esser deduhit per los dits maestre racional e batle general del preu del dit arrendament tot ço e quant sera vist perdre al dit arrendador segons ja es stat acostumat fer en lo temps del dit Senyor Rey don Joan, donant facultat al dit arrendador que se puxa aturar en la forma e manera dita en lo precedent capitol, manant al dit maestre racional o a qualsevol altre compte, oydor del dit batle general, que en la reddicio dels comptes de aquells reeba e admeta per legittima paga ço que per ell sera stat vist deures tenir lo dit Luys de Sanctangel y sera retengut del preu del dit arrendament per la raho dessus dita.

Item es concordat entre les dites parts que la prefata Magestat no atorgara ni consentira esser atorgada franquesa alguna dels dits drets a ningun mercader foraster. E, si sera fet, vol e mana la dita Magestat al sobre dit batle general en virtut del present capitol que no li sia observada.

Item es concordat que los corredors de la ciutat de Valencia haien a donar lo manifest, als collectors dels dits drets, dels contractes que faran en que les parts o alguna de aquelles sien forasters, segons es provehit en la crida que ordinariament cascun any se fa per lo batle general. E, si lo contrari faran, sien privats del offici e de aquel no puguen usar.

Item es concordat entre les dites parts que lo batle general en la licencia de traure arroços per quant paguen gran dret e los franchs fan molts fraus que als dits franchs allemitte la licencia segons la facultat lur mijançant jurament.

Item es concordat que, per obviar frau que en aquestes coses se fan, que ninguna persona que sia franca dels dits drets puxa negociar per persona que sia tenguda pagar aquells en tot o en part. E per semblant persona que sia tenguda a pagar lo dret de peatge no puga fer per persona franca del dit dret. E, si sera fet

lo contrari, les robes e mercaderies que tals persones desempacharen haien a pagar los dits drets de peatge, leuda e altres drets. E per quant lo dit Senyor Rey ha informacio que lo leuder de la ciutat e regne de Mallorqua no solament exigeix dret de leuda de les mercaderies ques carreguen e descarreguen en aquell regne, mas encara dona albara de leuda per les mercaderies que nos carreguen e descarreguen en lo dit regne e que no cura de haverne alguna cosa e dona albara per tota la mercaderia que es gran frau dels dits drets. Proveheix per ço e mana lo dit Senyor Rey que lo batle general del regne de Valencia ne altres officials no admeten albarans del leuder de Mallorqua sino de aquelles mercaderies que ab veritat seran carregades e descarregades en lo dit regne de Mallorqua.

Item es pactat e avengut entre les dites parts que Nicolau Vernigal nos puga alegrar durant lo temps del dit arrendament, per ninguna manera directa ne indirecta, de franquesa dels dits drets de peatge, leuda e altres salvo de aquells trenta florins que lo Senyor Rey don Joan de inmortal memoria, pare del dit Senyor Rey, consigna al dit Vernigal e per la Magestat sua li son stas conserniats sobre la batlia general juxta forma de la gracia que te de aço. E si ho fahia que sa senyoria sia tinguda prendeli en compte tot lo que mes avant dels dits trenta florins per qualsevol via lo dit Vernigal se haura e aturara en virtut de la damunt dita franquesa.

Item es pactat e avengut entre les dites parts que qualsevol persona o persones, que metran bestiars dins lo regne de Valencia, haien aquells ha denunciar de hon lo han hagut al leuder e peatger dins vint dies. E, si no ho faran, encorreguen en pena per cascuna vegada que sera contraffet de cinquanta florins e lo dret en doble.

Item es pactat e avengut entre les dites parts que en los ports del regne de Valencia sien meses guardes dels dits drets de peatge, leuda e altres a despeses del dit arrendador, e si algun loch, vila o castell qualsevol que non consentira, no li sia servada la franquesa dels dits drets.

Item es pactat e avengut entre les dites parts que per quant algunes naus, que venen al regne de Valencia, sen tornen sens desempachament del dit arrendador de peatge e leuda, lo que es gran frau dels dits drets e encorren en pena reservada a arbitre del Senyor Rey, vol lo dit Senyor Rey e declara que la dita pena

sia cincents florins per cascuna vegada que sera contrafet. E, en tal cars e contravencio, mana lo dit Senyor Rey al batle general que exhegeixca la pena sobredita sens venia alguna.

Item es concordat entre les dites parts que sia feta comissio a dos homens que vajen per regne de Valencia a cullir lo dret dels bestiars a despeses del dit arrendador.

Item es concordat que de aquest arrendament no haje donar lo dit Sanctangel altres fermances sino a ell, considerat que es persona molt segura e majorment havent feta tant gran bestreta a la cort.

Item es concordat entre les dites parts que la Magestat del Senyor Rey haja a confermar, axi com en virtut del present capitol conferma, ratiffica e de nou atorga una provisio per sa altesa, feta en Toledo a XII dias del mes de maig del any Mil CCCCLXXX, ab la qual es provehit de quines robes los jenovesos deuen pagar los dits drets al dit arrendador.

Item es concordat que la dita Magestat conferme e aprove, axi com a lo present capitol loa e aprova y de nou atorga al dit arrendador, totes e qualsevol provisions, pragmatiques, ordinacions, capitols, instruccions, memorials e letres closes, fetes e atorgades en favor dels dits drets reyals, e mana lo dit Senyor al batle general en lo dit regne de Valencia que aquelles observe e guarde, tenir e observar faça juxta la lur serie e tenor e porte a execucio segons en aquelles largament se conte totstemps que per lo dit arrendador sera request.

Item considerat que en los capitols del dit arrendament, abans de aquest fet entre lo dit Senyor Rey don Johan de sancta memoria y lo pare del dit Luys de Sanctangel en e per causa dels dits drets hi ha una provisio del dit Senyor Rey en e ab la qual es declare provehit que tals arrendaments nos puguen fer prenint certs motius en la dita provisio expressats, la qual fonch donada en Barcelona a XX de janer any Mil CCCCLXXIIII. La qual provisio lo dit Senyor Rey don Johan apres revoca segons se conte en los capitols dels dit arrendament. Es concordat que la dita Magestat haia, axi com ab virtut dels presents capitols ha, per revocada, cassa e nulla la dita provisio e tots los motius, causes e rahons en aquella contingudes. E decerneix e declara aquella no esser de alguna efficacia e valor en juhi ne fora juhi, axi com si feta e atorgada no fos. Pro tanto nostri ex certa sciencia ac nostri sacri

consilii delliberatione... Quod fuit actum in villa de Madrit die vicesimo sexto mensis aprilis. Anno a nativitati domini millesimo CCCCLXXX tercio... Yo el Rey

Testes fuerunt ad predicta presentes egregius Enricus Enriquez, amiculus et maiordomus maior dicti serenissimi domini regis, et preceptor preceptorie de Montalban ordinis sanctis Jacobi de la Spaça et magnificus Gabriel Sanchez, thesaurarius generalis dicti domini regis consiliarii, et Jacobus Arenes dicti serenissimi domini regis escriba. Signum mei Gasparis Darinyo dicti serenissimi et potentissimi domini regis...

1. *En aquest contracte es veu la influència política de l'escrivà de ració, ja que sembla que guanya la partida a les posicions contraposades dels jurats de la ciutat de València que cerquen un major proteccionisme mercantil. És un document no conegut en l'obra citada a la bibliografia final de Carreras Zacares, ja que l'autor basa tot el seu treball en documents de la ciutat, no en les posicions canviants del rei. Cal dir que he prescindit dels dos folis finals, no tant pel fet d'estar escrits en llatí, sinó perquè són només una consolidació jurídica —d'aquí el text llatí— que no té res a veure amb els punts concrets dels arrendaments que es fan entre les dues parts. Els punts suspensius mostren el lloc on aniria aquest text.*

61

1483, maig, 7. València

Baltasar de Gallach, ambaixador electe davant el rei, rep instruccions dels jurats en pro d'una major intensificació comercial amb Castella, que ha davallat per les prohibicions d'extracció de moneda castellana al regne valencià. Per tant, ha de suplicar la revocació d'aquestes disposicions que van provocar la detenció de mercaders al port de Requena i, conseqüentment, el deteriorament mercantil. Al llarg d'aquest document els jurats insisteixen a l'ambaixador que digui al rei que la ciutat de València pateix molt per aquestes qüestions. Però per si tals súpliques no tenen ressò, l'ambaixador mostrarà els privilegis atorgats pels reis castellans des d'Enric II de Trastàmara fins a Joan II de Castella.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 30, ff. 161r-164v.

Instruccions per via de memorial, ordenades e fetes per los molts magniffichs jurats de la insigne ciutat de Valencia, de les coses que lo magniffich micer Baltasar de Gallach, doctor en cas-

cun dret, embaxador elet per aquells per anar a la Magestat del Senyor Rey, deu dir, explicar a la perfata Magestat e en son cas e loch a la Serenisima Senyora Reyna per part dels dits magniffichs jurats. E de les quals li han donat carrech que explique en virtut de la letra de creença que sen porta de aquells, ultra altres instruccions que apart li an acomanat e les presents instruccions son del tenor infraseguent.

Primerament, feta reverencia a la dita Magestat e a la dita Serenisima Senyora Reyna per part de la dita Ciutat, besara a aquells la ma, refferint a la excellencia de aquells les acostumades recomendacions dels dits magniffichs jurats ab tota exhibicio de honor e reverencia ques pertany.

E en lo loch e temps a aquell asignats dira, explicara a la dita Magestat com los dits jurats han aguda gran congoxa e molta admiracio de la aprehencio, que es stada feta dels bous e reques de Diego Dare, mercader natural del regne de Castella, habitant en la dita Ciutat pus la de X o XV anys, per comissaris tramesos per manament de sa Magestat e de la molt alta Senyora Reyna per que aquells trayen moneda dor del regne de Castella en aquest regne, la qual ocupacio de bous e reques e de les persones es stada segons se diu en aquest regne e foral regne de Castella.

Mes avant son stats presos certs mercaders e reques en lo regne de Castella entre Requena e lo primer loch, qui es apres la dita vila anant la via de Toledo, per consemblant raho de traure moneda del dit regne de Castella, per les quals novitats son fogits de la present Ciutat e regne certs mercaders castellans per dubte que no fossen presos e encara per esser parsoners dels dits Diego Dare e altres mercaders, presous com dit es dessus per comissaris de sa Magestat, los quals dits Diego Dare e mercaders absents de la present Ciutat e regne e fogits de aquella per la dita raho deuen e son obligats a mercaders valencians en pus de XXXV mil liures.

Per les quals coses pot compendre la prefata Magestat que les dites noves execucions han donat un grandissim dan al comerç e a tot lo negoci de la mercaderia ques fa en la ciutat e regne de Valencia e porten aquells a total distructio.

Majorment en aquesta ocorrencia de temps que la dita Ciutat ha de arrendar los capitols de les imposicions e sises per aquest any sdevenidor, en los quals arrendados vehents lo gran desviament dels dits comercis, que seguex per les dites rahons, cessen de arrendar los dits capitols e drets en los quals nos troba tanta

quantitat de diners o pus dels dits capitols com se trobaria si lo dit cas nos fos seguit de les dites execucions e occupacions de robes e la fuyta de les dites mercaderies castellanes.

E no obstant se diga que per ley de Castella or no pot esser tret del regne de Castella sots certa pena e que per la dita raho sa Magestat ha provehit que la dita ley sia executada en los bens dels dits Diego Dare e altres dessus dits, per satisfer a la dita raho e confutar aquella del tot lo dit magniffich embaxador dira tres o quatre coses. La primera es que la dita ley no sia praticada en la moneda dor ques acostuma traure del regne de Castella a aquest regne no sens evident necessitat e utilitat dels dits regnes, los quals no porien viure en altra manera sino trayen moneda dor dun regne en altre, e per ço los reys passats de glorios record de Castella e de Arago han tostemps permes per sustentacio e congregacio dels dits regnes que monedes de or sien stades tretes de aquest regne en lo regne de Castella e del regne de Castella en lo regne de Valencia, sens exhigir pena alguna com es notori a tot hom. E per semblant han permes que cavalls sien trets del regne de Castella en aquest regne sens pena alguna e la dita ley de Castella tambe prohibeix treta de cavalls com dor.

E la raho es aquesta: perque aquest regne e aquesta Ciutat de Valencia es molt populosa an mester traure de Castella per avituallarse bestiars grosos e menuts, lanes, glaces, cavalls, forments e altres coses, per a comprar les quals es mester portar monedes dor en Castella, la treta de la qual tambe es prohibit en aquest regne e empero per favor de les dites vitualles se permet la dita treta de monedes e los balles generals del dit regne de Valencia, aci deça com della xexona, e los diputats del general del dit regne acastumen donar albarans que dien albarans de guia als extrahans les dites monedes per obs de vitualles e sen paga cert dret a sa Magestat e als diputats del general, car mes utilitat redunda al dit regne de Valencia de la negociacio dessus dita per haver vitualles als habitadors del dit regne que no resulta dan de la extraccio de les dites monedes, e encara es per necessitat car lo dit regne de Valencia no pot viure sens portar les dites vitualles del dit regne de Castella e comprant aquelles en moneda dor, e per lo semblant es molt mes util cosa e necessaria al regne de Castella permetre que monedes dor ixquen del dit regne en lo regne de Valencia perque es ab nudos de totes les dites coses dessus dites: carns, forments e semblans vitualles, e totes les rendes dels castellans

e heretats de aquells estan en les dites coses e vitualles e no tenen altra renda de censals e viholaris de que vixquen tret de que puixen traure diners, car totes les rendes de Castella estan en collir molts forments e ordis, en tenir molts bestiars, grosos e menuts, eguazeries, lanes, peix sech e salat, com son tonynes, merluces, congres e sardines, totes les quals coses tenen en major abundancia los circumvehins al dit regne de Castella, ço es los regnes de Portugal, de França e de Arago, e axi en aquells no poden res exaguar de les dites vitualles, sols resta lo regne de Valencia al qual trameten les dites coses los dits castellans, e si aquells no trameten al dit regne no hauriem de que traure diners com a cascu en Castella que lo regne de Castella ne tinga mes que no ha mester perque es necessaria cosa al regne de Castella que lo regne de Valencia compre e reeba les dites vitualles e coses dessus dites axi per mar com per terra.

Mes avant lo dit regne de Castella ha mester del dit regne de Valencia moltes mercaderies que no tenen en Castella com son arroços, sucres, sedes en madexa, en peçes teixides, e beatilles e arreus de dones, pastells, granes, sparteries, drogues, pebre, e altres species, tapeçeries, draps de raç, e moltes altres coses preçioses, per a comprar les quals los mercaders castellans han mester portar moneda dor del regne de Castella en lo regne de Valencia car ab soles barates de robes nou poden fer, ans per exeguar les robes que porten en lo regne de Valencia es mester moltes vegades possar hi robes e diners e molt mes per a traure robes del regne de Valencia es mester portar diners e monedes dor per a comprar les dites robes; en altra manera lo dit regne de Castella no hauria aquelles coses que son necessaries a la vida e sustentacio del dit regne e aquestes rahons son ja solubles, perque la pus bella raho del mon es la esperiencia de les coses e la pratica observada de tant de temps ensa que memoria de gents no es contrari e la necessitat dels dits regnes, la qual importa la moneda dor haver se comerciar e traure de hun regne en altre.

E aço se declara millor per lo ques pratica en los ports de Requena e altres ports del regne de Castella per los quals passan los caminants en aquest regne de Valencia, car en cascu dels dits ports se cullen dos drets: lo hu es de diezmo o delme de totes les coses que passen e te son jutge o alcalde lo dit dret; e altre es lo dret de las saquas que nosaltres diem drets e te son jutge que es lo alcalde de las saquas. E aquests drets se cullen e arrenden per lo Senyor Rey, e lo dret de les saquas se paga perque les

coses tanquades en coffre, caxa o bala no sien uberts, desugades o manifestades als collectors dels dits drets de las saquas, e per la dita raho paguen cert dret al Senyor Rey com dit es, e axi los dits mercaders passen lor en masa o en moneda en coffre o caxa tanquada que no encorren en pena alguna, ans se pot dir que es permes per lo Senyor Rey e per sos officials traure la dita moneda dor puix paguen lo dit dret de les saques, e es stada ja introhida consuetut que tot hom ne trau sens encorriment de pena alguna com per semblant traen los cavalls de Castella que son en la mateixa prohibicio e sen paga dret en los ports.

Si aço es stat permes per los reys de Castella e sent aquests dos regnes de dos Reys, molt mes deu esser conservada la dita pratica e consuetut en lo temps occorrent, en lo qual per la divina gracia los dits regnes son units, es poden dir hun regne e no dos, per esser de la sua real Magestat benaventuradament regnant, ab duys e seran disponent ho la prudencia divina de son excellentissim primogenit princep de les Sturies, duch de Gerona e dels seus reals successors, en tant que si la dita ley prohibitiva e penal en temps passat havia loch, ara cessa aquella per la dita unio e no es ver dir que la dita moneda dor ixqua del regne de Castella en altre regne o senyoria, mas en aquell matex regne e senyoria de sa Magestat es pot be fundar de justicia.

E no res menys se pot fundar per justicia que la dita consuetut e pratica antiga deu prevaler a la reyal prudencia de no traure or de hun regne en altre, encara que aquells fossen de dos senyors, o almenys on no prevalgues la dita consuetut e pratica quant a toldre lo dret si algu ne pertanyia al Senyor Rey en pagar certa cosa per liura, mas almenys la dita consuetut e pratica rellevaria los dits mercaders de pena de confiscacio e altra pena corporal, e del que dit es los fonaments son manifestats de justicia, car en la collecta e exaccio de vitigals e tributs se deu servar la consuetut e practica e no la imposicio del dret en tant que del que nos acostuma collir dret no sen deu collir encara que troba ley de la imposicio del dit dret volgues lo contrari. Encara si alguna cosa per pasatge deu pagar algun dret e si no paga aquell es perduda si algu passa la dita cosa permetent ho lo collidor del dit dret, sis vol sia arrendador, sis vol sia collector del Senyor Rey, aquella cosa no pot esser perduda ni confiscada al Senyor Rey be es tenguda a pagar los drets e aço son testes e gloses e determinacions singulars de justicia, e axi es en lo nostre cars que los dits collectors de

drets dexen passar la moneda en los coffrens o caxes tancades, permetent passar la dita moneda en rebent dret com dit es dessus per lo Senyor Rey e per conseguent no ha loch de confiscacio.

E lo matex proposit e a esqusar qualsevol penes es suficient la dita consuetut e pratica, per la qual es abrogada la dita ley, car les consuetuts e pratiques encara que no sien aprovades scusen de les penes temporals, mas no escusen de les penes del infern segons clares determinacions de justicia.

Encara empero per levar tots dubtes, ultra les rahons dessus dites, lo dit magniffich embaxador dira, explicara a la predita real Magestat que no solament per les dites pratiques e consuetuts los dits mercaders poden traure monedes de or del regne de Castella en lo regne de Valencia, mas expresament poden traure moneda dor o dargent del regne de Castella en lo dit regne tots los habitants en la dita Ciutat de Valencia e terme de aquella per gran special e privilegi fet e atorgat a la dita Ciutat de Valencia per los altres reys de Castella, ço es per lo alt rey don Anrich, lo qual fonch donat en los barrios de Salas a XXIIII de agost era mil CCCC quarta en lo sisen capitol del dit privilegi, lo qual fonch confermat apres per lo alt rey don Johan, fill del dit rey don Anrich, regnant ensemps ab la reyna dona Lionor, muller de aquell, lo qual fonch donat en Medina del Campo a XI de abril era MCCCCXVIIII, dels quals privilegis sen porta trellat autentich lo magniffich embaxador, lo qual ferma gracia lo dit privilegi que son per los grans serveys que los valencians feren al dit rey don Anrich contral rey don Pedro lo qual lo dit don Anrich apella tiren en lo dit privilegi e fonch tercer o quart any de la sua magestat lo dit rey don Anrich.

Per que suplicara a la sua Mesgestat que conferme e de nou atorch los dits privilegis als habitadors de la present Ciutat e terme de aquella, e declare los dits mercaders pressos e esser liberts, e les coses de aquells preses esser los restituydes, e que la dita ley no haja loch contra los trahents moneda dor del regne de Castella en lo regne de Valencia e com la preso de la requa del dit Diego Dare e bens de aquell sia stada feta en aquest regne per officials de sa Magestat com a Rey de Castella, la qual cosa nos podia fora lo territori del regne de Castella e axi sia nulla la ocupacio dels dits bens e reques, com a feta per persones privades no havent jurisdiccio, suplicara a sa reyal Magestat axiu declare ab ses reals provisions, e los dits actes no fer prejuhi algu als drets

de sa Magestat com a Rey del regne de Valencia ni als drets e libertats del dit regne e aquells no poder esser fets a Valencia, ne a consequencia en sdevenidor, irritant, cassant e anullant aquells ab ses reyals provisions, remetent ho tot a la perhicia e industria del dit magniffich embaxador.

Derrerament dira e explicara a sa Magestat com lo Sanct Pare, ab sa butla autentica, a confermada la eleccio feta per los cavallers e frares del orde de Muntesa del magistri del dit orde en la persona del noble e reverent frare Phelip Vives de Boyl, com a feta sanctament e ab hun animo, concordia e voluntat per via del Sperit Sanct, e de nou conferida la dita dignitat al dit frare Boyl, revocant qualsevol breus, gracies, concessions he reservacions que sa Sanctedat hagues feta a qualsevol persones del dit magisteri, la qual butla es stada mostrada a sa Magestat, e com lo dit frare Boyl sia fill natural de aquesta Ciutat, de nobles parents, virtuos e de bons costums e criat de la Magestat sua, per que suplicara aquella vulla provehir les dites butles del Sanct Pare sien servades e que aquell haia pasiffica possecio del dit maestrat, vasalls, rendes, e de totes les honors e prehiminencies a la dita dignitat pertanyents, com aço vulla sa Excellencia, com a Rey just e virtuos sien servats los manaments del Pare Sanct e los furs e privilegis del present regne.

Item axi que del que en virtut de les presents instruccions com de les altres impetrara, ultra les gracies quen fara als dits Senyors Reys e Reyna, ne obtendra les provisions oportunes e en forma patent les fara expedir remetent ho a la prudencia sua.

FForen spachades les presents instruccions en la Ciutat de Valencia a VII de maig del any MCCCCLXXXIII per manament dels dits magniffichs jurats e sagellades en lo peu de aquelles ab lo sagell de la dita Ciutat.

62

1483, juny, 4. Còrdova

De fet, al primer paràgraf d'aquest document ja s'hi diu que ve a ser com una rèplica a les instruccions que Gallach portà al rei i que aquest va contestar amb molta brevetat, com si no volgués respondre, s'excusa amb la guerra de Granada i passa una part del problema a la seva dona, la reina Isabel. Cal afegir que del

mateix dia hi ha respostes del rei a Antoni Joan, ambaixador dels diputats del general del regne de València. En part són molt semblants a les de Gallach, si bé s'afegeix alguna qüestió, sobretot pel que fa al tema dels mercaders venecians al voltant dels drets que es pensen imposar (ff. 83r-84r).

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3606, ff. 82r-83r.

Lo que el doctor micer Baltasar de Gallach, embaixador de la ciudat de Valencia, te a respondre a la dita ciudat per nostra part al que per part sua nos ha explicat es lo ques segueix.

Primerament, quant al comerci dels mercaders de aquella ciutat e regne ab los mercaders de la ciutat de Toledo e altres parts de aquests nostres regnes e al traure moneda del hun regne en laltre e delibrament dels presos, los dira com per que quant partin de la serenissima reyna, nostra molt cara e molt amada muller, per estar mes desocupats per als fets de la guerra lexam a la serenissima sua carrech de entendre e despachar lo dit negoci. Es nostra voluntat que vajau a la serenissima sua per comunicar li les coses que a nos sobre lo dit negoci hau explicades, e som certs, seran axi be despachats que sera satisfet al servey de Deu e nostre e benefici dels dits regnes.

Quant al fet del maestrat de Muntesa per nos li es stada declarada a bona la intencio nostra per a que per ell los sia refferida. E per ço aci es escusat mes alargar que aquella es nostra inconmutable voluntat.

Quant al fet de la comissio del batle general sobre lo fet dels genovesos que per ara no deliberam de revocarla fins esser certifficats si de justicia ho devem fer per que aquella no te a esser a dengu denegada.

Quant a la visita de les baronies los certifficara com a la Magestat nostra es estada cosa molt accepta e axi ho deuen fer tots anys o en la manera acostumada. E que nos es molt grata la forma que han tenguda en pagar les despeses fetes en la visita de Altura. E axi mateix la mutacio del batle del Puig puix la persona, a qui de present han comanada, sia util que de comendacio e no de reprehensio en lo regiment del dit offici sia digne. E que en lo fet de Paterna e Benaguazir se serve la forma que per altres letres al racional es significada.

Quant al fet del vendre per menut los dira com a present no deliberam fer hi mutacio fins saber si la ciutat volra pendre

lo peatge o no, per que segons la deliberacio de la ciutat axi proveyrem en aquest cas.

Quant al fet de la moneda los dira com ja per un escuder, que trames aci lo racional, los havem trameses les letres necessaries per a la expedicio del dit negoci per que la voluntat nostra es de proveyr en lo fet de la dita moneda e en totes les altres coses e beneffici sien de la dita ciutat com pus largament lo havem parlat ab lo dit embaxador per que los hi reffira sia li donada fe e crehença.

Expedite fuerunt Cordube IIII die mensis junii anno a nativitate domini MCCCCLXXXIII. Yo el Rey

Dominus Rex mandavit mihi Petro Camanyas

63

1483, juny, 14. València

Aquest és un dels primers documents en què es manifesta clarament l'oposició de la ciutat de València a l'actuació dels primers inquisidors, com Gualbes, que estan atemorint la ciutat amb enquestes i persecucions posteriors als conversos valencians. Que hi hagi una actitud antijueva a la ciutat de València ja s'ha pogut veure abans, però una cosa és això i una altra les denúncies contra Gualbes i la petició al rei que aquest inquisidor —que ha marxat momentàniament a la cort— no torni a la ciutat. He de dir al lector que aquest llibre —i podia fer-ho atesa la immensa documentació i l'àmplia bibliografia que hi ha— no se centra en la Inquisició.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 30, s/f.

Serenissimo e excelentissimo Senyor.

Aquesta vostra ciutat ha hagudes en moltes maneres en aquests passats dies moltes adversitats, axi per les monedes com per la enquesta contra los conversos e per moltes daltres coses, lo que havia poch mester ates quant sta acabada en la dita enquesta no haguera portat dan si aquella fos stada feta degudament e prompta, com sia sancta cosa purgar los qui no venen en degunа ley e ab deguda punicio apartarlos dels bons. Empero aquest mestre Galbes a portat e porta aquesta enquesta de manera que part, en lo conspecte de tot hom, que fent ne arbitre propi james

haura fi lo que es continuu dan de la cosa publica de aquesta vostra ciutat. Havem sentit que la Magestat vostra ha fet exir lo dit mestre Galbes de aci e anar a vostra excellencia les causes per que ignoram. Empero nons volem oblidar de dar vos avis que per beniffici de la cosa seria mester noy tornas, mas que la excellencia vostra scriva e mane als qui aci resten donen orde de expedir aquesta enquesta, castigant a qui ho merexca axi en bens com en persona que dins dos mesos si pot donar conclusio e sera fer lo degut en lo dit negoci de que sen faia gran servir a nostre Senyor Deu e posara gran repos en la ciutat de que vendra gran beniffici a la cosa publica de aquella que, stan axi la cosa menaçant e no ferint, reste frare Galbes senyor temoiejat e tota natura de negociacio, ques sguarda a la dita negociacio, cessa no sabent que ha desser dells lo que, com dit es, es gran dan. Per tant supplicam vostra Magestat que, per los respectes dessus dits li plazia manar al dit frare Galbes que no torne aci per tal excercici mas que la excellencia de vostra senyoria ho mane spedir als qui resten segons dit es. E ultra que resultara gran deservey de nostre Senyor Deu e de vostra senyoria e la negocicacio, que es perduda, tornara en gran beniffici de aquesta vostra ciutat, la qual ha mester molt redreç, encara ho tendrem a vostra Magestat a singular gracia e merce la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida.

De la vostra ciutat de Valencia a XIIII de juny del any MCCCCLXXXIII.

Senyor, de vostra Magestat homils vassalls e
servidors quis comanen en vostra gracia e merce.

Los Jurats de Valencia

64

1483, juliol, 16. Còrdova

El mateix dia que Ferran II escriu al seu batlle general (f. 85r-v) donant-li instruccions pel que fa a l'oposició del braç nobiliari, el rei escriu també al seu governador. Per si de cas falla el batlle, el rei ordena al governador que l'ajudi en les reclamacions dels títols jurisdiccionals que s'han de fer als nobles atès que són de propietat reial. Ferran II castiga així el no dels nobles a la constitució d'un parlament que temps enrere havia demanat cercant ajut econòmic.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3606, ff. 85v-86r.

Lo Rey.

Governador. La instruccio que trames nos haveu sobre les faenes del braç militar havem vist e considerat lo contengut en aquella e, en car per altres respectes, havem diliberat aquesta faena sia proseguida tant per guardar e conservar nostres reals preeminencies quant per lo servey que de aquex regne speram haver. E, pus los del dit braç militar sens esser acompanyats de alguna justicia se esforcen en contradir e totalment desviar la convocacio feta per vos dels staments de aquex regne, havem diliberat usar en aquest negoci dels remeys que justament e rahonable usar podem. E per ço screvim de present al magnifich e amat conseller e balle general nostre en aquex regne mossen Honerat Berenguer, mercader, que de continent mane e intime al sindich del dit braç militar o, si millor expedient li parra, a cascu dells particularment que, dins quinze dies contadors del dia que la dita intima los sera per ell feta, meten e hagen mes en seu poder tots los titols ab que posseeixen e usen dels jurisdiccions de mer imperi en los lochs, viles e castells que tenen e son situats dins los termens de les ciutats e viles nostres reals, la qual cosa creem que sera per ell de continent feta e executada car escrivim li que axi cumple a nostre servey: on empero ell fos en aço negligent o remis e non metes per aquella prompta execucio que lo negoci requer vos screvim nos de tot per que essent informats pugam provehir en lo que necessari sia circa la expedicio de aquest negoci e pugam manar a vos lo que per nostre servey deureu fer. Encarregam vos que en aço vos hajau ab aquella acostumada diligencia que tots temps en les coses de nostre servey haveu servada. Data ut supra.

Yo el Rey

Dirigitur gubernatori Valencia — Camanyas, secretarius

65

1483, agost, 8. València

Com indica el petit títol del mateix document, en aquesta reunió del Consell General de la ciutat de València es dóna llibertat d'acció al seu racional Bernat Català i a l'ambaixador Sancho Falcó per aconseguir arrendar diversos drets reials, el peatge el

primer, amb la intenció de sostreure'ls a Lluís de Santàngel. No crec que en aquest document sigui necessari escriure tots els noms de jurats i consellers reunits que només servirien per a engrossir la llista telefònica que sol ser sempre la prosopografia. Al cap i a la fi tots coneixem l'endogàmia oligàrquica de les institucions medievals i de l'Antic Règim.

AMV. Manuals de consells. Reg. 43-A, ff. 161r-163r.

Celebracio de consell per obs de arrendar lo peatge e altres drets del Senyor Rey

Anno a nativitate domini millessimo quadringentesimo octoagesimo tercio, die veneris octavo mensis augusti. Fou appellat consell general ab crida publica a ço de anafil o de trompeta e per veu den Pere Artus, trompeta publich de la ciutat e del consell de aquella, e ab albarans tramesos en lo vespre proppassat als consellers axi de generosos com de ciutadans de parroquies e mesters. E ajustat e congregat en la sala del consell de la dita ciutat en hora de tercia vel quasi del dit dia on e segons en la dita ciutat es acostumat appellar, ajustar e celebrar consell en lo qual foren, es trobaren presents los magnifichs justicia, jurats e honorables prohomens seguents...

Sindicat e procura feta an Sancho Falco per arrendar del Senyor Rey lo peatge e altres drets

Essent axi ajustat e congregat lo dit magnifich consell fonch proposat en aquell per lo magniffch jurat en cap, ciutada, en loch e veu de tots los magnifichs jurats quant era notori a tot hom lo que en aquests dies proppassats es stat fet en conduhir e donar ordre lo dret del peatge, ques cull en la present ciutat e regne, vingues en mans e poder de la insigne ciutat de Valencia per lo gran beneffici de aquella e relevar los vehins e ciutadans de la dita ciutat de moltes vexacions e indebites extorcions ques fan per lo magniffcih en Lois de Sentangel qui te lo dit dret del peatge. E per la dita raho han trames per misatger al Senyor Rey lo honorable en Sancho Falco, notari, lo qual, dies ha, es ab lo dit Senyor negociant e tractant que per via de arrendament lo dit dret de peatge vinga en mans e poder de la dita ciutat. E per quant les dites coses nos poden cloure ab lo dit Senyor Rey sens que no sia donat ample e bastant poder al dit honorable en Sancho Falco per lo consell de la dita ciutat en fer e negociar e tractar

e concordar e cloure les dites coses, axi en obtenir lo privilegi necessari del Senyor Rey com en pagar al dit Senyor Rey lo preu del dit arrendament e fer prestech si mester sera de les quantitats ques pora concordar ab lo dit Senyor Rey, donant li amplisim poder. Per ço se proposa per quell sia delliberat.

E, hoyda la dita proposicio, en unitat e concordia lo dit magnifich consell proveeix e dellibera que sia donat poder, ab procura e sindicat bastant al honorable en Sancho Falco, misatger de la insigne ciutat de Valencia, absent axi com si fos present, ab totes les clausules necessaries per arrendar e acceptar de la Magestat del Senyor Rey lo arrendament del peatge del present regne, segons es acostumat en los arrendaments passats e senyaladament ab los capitols que havia arrendat lo dit en Lois de Sentangel ab contracte fet a XXVI de abril proppassat en poder del magnifich mossen Gaspar de Arinyo o ab altres capitols com vist li sera. E per semblant puixa arrendar e per titol de arrendament acceptar de la prefata real Magestat lo dret genoves o de la sal de la mata e de altres drets reyals. E dels dits drets e de qualsevol de aquells puixa fer arrendament e acceptar per titols de arrendament per aquell preu o preus e prestech e bestreta que ab la predita Magestat real se pora concordar per temps de quatre, V, VI, VII, VIII e deu anys o per al temps que ab la sua excellencia se pora concordar. E lo dit sindicat e poder fa lo dit magnifich consell ab totes les clausules necessaries, segons dit es, prometent aquell haver per grat e ferm tot ço e quant per lo dit misatger e sindich sera fet e procurat e contractat sots obligacio dels bens de la dita universitat, segons pus larch es contengut en la carta del dit sindicat e procuracio feta e reebuda per lo scriva dels magnifichs jurats e consell de la dita ciutat hon les dites coses e altres pus largament son deduhides.

Indempnitat al magnifich Bernat Catala

Mes es delliberat que si forçan per la reial Magestat dels dits drets de peatge e altres drets dessus nomenats e de qualsevol de aquells se feia arrendament al magniffich en Bernat Catala, racional de aquesta ciutat en son nom propri, com aquell fahent tal arrendament o arrendaments los enten affer per obs e servey de la dita ciutat e ab voluntat e ordinacio de aquella. E per ço la dita ciutat e consell en lo dit cars e loch que lo dit arrendament se haia de fer aquell per lo dit Senyor Rey, donant ple poder al dit en Bernat Catala de arrendar lo dit peatge de la prefata real Magestat per aquell preu o preus e ab aquells capitols e condicions

que ab sa Magestat pora concordar e ab tota aquella bestreta que sera necessaria fer a la prefata real Magestat per haver e obtenir lo dit arrendament, promet a aquell e a qualsevol fermaces e principals obligats donadors per aquell en lo dit arrendament o arrendaments seran indempne e indempnes ans e apres del dau donat. E pagat lo preu dels arrendaments e bestretes fahedores per aquell e les pensions quis pagaran e se deuran pagar per haver los diners per causa de la dita bestreta pagadora al Senyor Rey e per tots e qualsevol altres despeses fetes e fahedores per causa del dit arrendament et altres, sia ordenat largament a tota utilitat del dit magniffich en Bernat Catala e de les fermances e principals obligats obligant hi per ço los bens de la dita universitat e singulars de aquella o de qualsevol dells simul et insolum, segons en lo acte de la dita indempnitat reebut per lo scriva dels dits magniffichs jurats es largament contengut.

E, adveniment lo cas que lo dit magniffich en Bernat Catala arrendas o acceptas lo dit arrendament o arrendaments de la predita Magestat reial dels dits drets de peatge e altres, es delliberat que lo dit magniffich en Bernat Catala faça regonexença del dit arrendament, havent fet aquell per obs de la dita ciutat, axi com en lo dit consell lo dit magniffich en Bernat Catala promet als dits magniffichs jurats e consell de la dita ciutat presents e acceptants fer de aquell o de aquells a tota voluntat, manament e ordinacio dels dits magniffichs jurats, racional e sindich, als quals ara per lavors lo dit general consell dona plenissim poder als dits magnifichs jurats, racional e sindich de poder acceptar la dita regonexença e arrendar lo dit dret de peatge e tot ço e quant per arrendament haura obtes del Senyor Rey a qualsevol altres persones que ab los dits magniffichs jurats, racional e sindich se concordaran, es poran concordar ab los pactes, condicions, e capitols que aquells concordaran, los quals arrendaments fahedors per los dits magniffichs jurats, racional e sindich lo dit general consell ha per fets e fermats axi com de present ferma e fa. E axi, com aquells dits magniffichs jurats volran, ordenaran, desponran e manaran ab obligacio de sos bens, segons en lo acte de la dita regonexença reebedor per lo escriva dels dits magniffichs jurats e consell sera largament contengut.

Ultimament es delliberat per proveir en lo dit arrendament o arrendaments que hagen son degut effecte que totes les quantitats de peccunies que seran necessaries per causa del dit arrendament e per pagar bestraure e prestar al Senyor Rey, lo que sera con-

cordat per lo dit nostre sindich e procurador, sien hagudes tantes peccunies o quantitats per via de carregaments de censals que basten al dit pagament. E ab lo present lo dit magnifich consell dona facultat al honorable sindich e subsindich de la dita ciutat de fer e servar los contractes e vendes o carregaments de censals que seran necessaris a les persones, qui donaran e liuraran los drets ab sots tecles acostumades ab decret empero e firma dels magnifichs jurats de la dita ciutat o de la major part de aquells.

Testimonis foren presents a les dites coses los honorables en Bernat Jorba, en Joan Eximenez, en Joan Ciscar e en Berthomeu Monço verguers dels dits magnifichs jurats.

66

1483, setembre, 13. València

Instruccions dels jurats al seu ambaixador enviat a la cort del rei ubicada a Castella. Després de manifestar l'engany que el monarca pateix per culpa dels seus assessors —Lluís de Santàngel, el primer—, els jurats ofereixen una quantitat alta per l'arrendament del peatge. En cas que no fos acceptada, els jurats demanen a Sancho Falcó que retorni els diners avançats. Document important, a més, perquè mai no ha estat assenyalat per estudis anteriors.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 30, ff. 218r-220v.

Instructions fetes per los magnifichs jurats de la insigne ciutat de Valencia per al magnifich en Sancho Falco del que ha de contractar, finar e determenar a la magestat del Senyor Rey sobre lo arrendament del dret del peatge e altres drets, les quals instructions son del tenor seguent.

Primerament, apres de les solites recomendacions ab tota exhibicio de honor e reverencia, besara la ma a la predita magestat e donara li les letres de crehença e reffera a la su excellencia lo que li es recomanat de paraula en scrits sots lo seguent orde.

Primerament dira a la excellencia del dit Senyor com la ciutat de Valencia e jurats e racional de aquella no han entes en lo dit arrendament del dit dret de peatge e altres drets sino per servir a la real magestat, be e repos e augment de aquesta sua ciutat, e no per guanyar en tal arrendament ne menys per fer dan a algu, mas sols per levar los clamors de tots dies dels greuges que eren fets per los colectors dels dits drets, desigosos de servir

la reyal magestat e metre en repos tots los negociants en aquesta sua ciutat e regne axi ciutadans stranys y axi per experiencia sa magestat ho te vist e conegut com per molts anys passats los dits drets sien stats arrendats per preu abatut, dant a entendre a sa excellencia que no si trobarien arrendadors e arrendant per cent e deset milia souls del ques podia haver CXXXXª souls per los anys passats. E, abcegar e amagar los drets del Senyor Rey, es gran crim e molt major en sos officials e en loch procurar lo profit e util del Senyor Rey li procuren lo dan, dant a entendre que no si troben arrendadors en los dits drets los quals subastar se en publich encant axi com se deu fer e es acostumat fer no podia resultar sino util al servey de sa magestat e repos a tots los negociants e contractats en aquesta sua ciutat e regne.

E per los negociants e contractants en aquesta sua ciutat e regne esser mal tractats de necessitat les clamors dels mal tractats han dat causa que los jurats de aquesta sua ciutat han hagut ha saber e entendre en los arrendaments de aquestos drets de peatge e altres drets, los quals si publicament se haguessen subastat se foren trobats molts arrendadors ab major preu e ab molt mes util e repos de aquesta ciutat e regne. E la dita ciutat, entenent en aquestos arrendaments, no ha fet ne volgut fer ne entendre aquells sino ab voluntat e complasencia de sa reyal magestat. E axi, concorrents la voluntat de sa excellencia, han entes en lo dit arrendament donant en aquell cent quaranta milia souls de preu de arrendament e cent cinquanta milia souls de bestreta, per lo qual arrendament e en la dita forma es vist clarament lo dan donat a sa magestat arrendant a CXVIIª souls del que ha CXXXXª souls, e encara es mes lo dan per lo gran desaviament donat a la negociacio de la mercaderia per esser mal tractats indebitament exigint per los colectors e exactors del dit drets de peatge e altres drets.

E de aquest arrendament en la dita forma fet resulta servey a la dita reyal magestat e repos a la sua ciutat e regne e gran seguretat e repos als mercaders e altres negociacions e mercadejants en aquesta sua ciutat e regne e no dan algu a aquesta sua ciutat, encara que sia arrendadora del dit dret de peatge e drets. Car tal arrendament e arrendaments nos fan per la dita ciutat sino per sola seguretat dels contractants e negociaris, los quals sabent la dita ciutat esser arrendadora segurament vendran a contractar en aquella e de altra part hi ha moltes persones singulars que insten e soliciten los dits jurats facen lo dit arrendament, offerint

se prests tendre aquell a tot son carrech, perill e fortuna e servar a la dita ciutat impdemne de tot dan del dit arrendament fet en nom de la dita ciutat e volen en totes maneres que la dita ciutat sia arrendadora, per que ab aquella haien a contractar e en nom de aquella tenir los dits arrendaments per segurar los contractants e negociants en aquesta ciutat e regne e los qui volen venir a aquella per contractar e negociar.

Axi mateix sia dit e significat al molt alt Senyor Rey que quant occorre alguna necessitat per servey de sa alteza, en la qual necesitat sia necessari pagara tal servey, ses acostumat fer ab pecunies de la sua ciutat de Valencia. E axi ses mostrat per experiencia quant se revella lo castell de la Sera de Eslida, lo castell de Almaçora en aquests dies passats del vezcondat de Chelva e en consemblants e altres actes car los staments de aquest seu regne no tenen caixa ne pecunia, lo qual no pot despendre sino C florins e la dita sua ciutat no pot esser augmentada en los preus dels arrendaments que te si lo comerci no torna e lavors augmenten los drets reyals del general e de la ciutat e no es possible tornar lo, com era, si la ciutat no ha lo dret del peatge car seran be contractats los mercaders. E axi tenran mes animo e voluntat de comerciar e augmentant e conservant se la dita ciutat se fa e pot fer servey a la prefata magestat e no en altra manera doncs vulla girar la cara al seu servey mateixa.

Encara que ab provissions reals sia provehit e ordenat que los dits drets se subasten, es liuren en publich encant, aço es fet per lo interes de la dita ciutat a la qual tots los drets de la batlia e altres reals son consignats, per que los dits drets sien publicament venuts e al mes de preu donants e ab major servey de la real Magestat, lo que no es stat fet en los arrendaments passats e partadament e no publica dan e entendre a sa excellencia no si trobaven arrendadors e les dites provissions reals son fetes per lo interes de la dita ciutat, lo qual cessa fents se lo arrendament a la mateixa ciutat e en aquest cas noy ha provissio real ne cosa alguna empache lo dit arrendament.

Per que lo dit en Sancho Falco reduhint a memoria a la prefata magestat com los jurats de aquesta sua ciutat no han entes en aquest arrendament sino procehint sa voluntat e plahent a sa excellencia fer lo dit arrendant e scrivint o fent scriure li plahia fer aquell a la dita ciutat per los dits CXXXX[a] souls de preu cascun any, CL[a] souls de bestreta los dits jurats ab la dita servitut e voluntat de sa magestat ab dites letres, axi com pora veure per

lectura de aquelles ab prestechs e dan de la dita ciutat, han hagut los dits CLª souls e aquells han tramessos en la sua cort per esser prests e promptes de esser pagats e aquells ha fet venir sa magestat a sa cort per esser promptes aquells e rehebre aquells, fet lo dit arrendament per que los jurats e racional supliquen a sa magestat vulla fer lo dit arrendament segons es stat parlat e apuntat e aço demanem en singular gracia e merce per servey seu, beniffici e repos de aquesta sua ciutat e regne e negociants en aquell e en aquella.

E hon sa magestat no volgues fer lo dit arrendament, lo que nos pot creure de sa excellencia que per guanyar se III, IIII o Vª souls en publich encant vulla oblidar los serveys de aquesta ciutat e los benifficis e utils que resultaran a aquest regne fent se lo dit arrendament a la dita ciutat no sols als negociants mas encara als censals esser pagats per ma dels quals los seus serveys son promptes. Empero, per quant a la voluntat de aquesta ciutat e regidors de aquella no es sino conformar se ab lo que sia plahent e accepte a sa excellencia e fer lo que li sia mes plaent, los dits jurats e racional supliquen a sa excellencia puix no vulla fer lo dit arrendament a la dita ciutat, segons es stat negociat, sino en publich encant al mes de preu donant li placia de lliurar e absolrre la dita ciutat e jurats e racional de aquella del que han offert en dar en lo dit arrendament CXXXXª souls e CLª souls de bestreta per manera del que han fet fins aci negociar e parlar e offert sobre los dits arrendaments o arrendament sien del tot delliures, demanant li en singular gracia y merce que en tal cas li placia voler fer subastar lo dit dret e drets e liurar e fer liurar aquells al mes de preu donant en la present ciutat de Valencia ab capitols e condicions que no sien contra furs e privilegis e libertats de la dita ciutat e regne, los quals sa magestat per sa clemencia ha jurat observar e axi li demanan de gracia e merce ho vulla tenir e observar e fer tenir e observar.

E per quant los dits jurats e racional, dant ferma fe he crehença al que los era dit e scrit de sa magestat esser contenta de fer lo dit arrendament essent promptes a ssos manaments e servey, han fet portar axi com li es notori los dits CLª souls e los quals son en sa cort qui de present es en regne de Castella e sa excellencia no volra pendre aquells no volent fer lo dit arrendament. E axis era necessari al dit en Sancho Falco tornar aquells a la dita ciutat que placia a sa excellencia donar libera e franca treta dels dits diners del dit regne de Castella per manera que lo

dit en Sancho Falco liberament puixa traure la dita pecunia del dit regne de Castella e los dits jurats e racional no puixen haver dan algu per haver trames aquella a sa excellencia ab sa voluntat, ultra lo dan que ja tenen havent la tengut tant temps octiosa sa magestat dilatant tant fer lo dit arrendament.

Ultimament dira e suplicara lo dit Senyor que, com experiencia ha mostrat que venint en la present ciutat les galeaces venecianes e altres fustes los drets reals de la ciutat augmenten e no venint son molt atenusits, que placia a sa magestat scriure e pregar al Senyor Rey de Napols vulla guiar les galeaces venecianes per que puixen venir aci salvament e segura e fer les scales per tota la senyoria sua segons haviem acostumat de les quals coses sen porta letra special per al dit Senyor lo dit misatger.

FForen spachades les presents instructions per manaments dels dits magniffichs jurats e sagellades ab lo sagell de la dita ciutat al peu de aquelles sots calendari de XIII de setembre del any MCCCCLXXXIII.

67

1483, setembre, 21. Palenzuela

Ferran II demana al racional de València els motius pels quals no ha arrendat els drets de la mercaderia i del tall a la vegada que ha suspès els capítols del quitament, la qual cosa no aprova. I encara menys està d'acord amb el fet que li envien una ambaixada amb el jurat en cap i altres persones a càrrec de la ciutat. Si aquests volen veure'l s'han de pagar les despeses.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3608, f. 91r-v.

Lo Rey.

Racional per altra vos havem scrit manant vos nos scriguesseu les causes y rahons que havien mogut als jurats de aqueixa ciutat e a vos a fer cullir en nom de la dita ciutat lo dret de la mercaderia y lo dret del tall y no se ha donat lloch se arrendas com era costumat. Com se pretenga la dita ciutat no pot si no perdre fent ho cullir per ella com en temps passats se es mostrat e per experiencia majorment ques diu que per causa de la guerra de Italia y per que les galeaces de venecians no venen los que lo any passat arrendaren lo dit dret de la mercaderia se diu hi perderen DCCC lliures y lo dit dret se arrenda per XII mil lliures. E axi mateix vos manarem nos scriguesseu per quines causes e

rahons se ha levat y sospes lo poder als del quitament lo qual poder y capitols del quitament temps ha son stats per los predecessors vostres qui han regit y governat aqueixa ciutat, inviolablement observats, y han stalviat aqueixa ciutat de infinits dans segons es pretes y los jurats de aqueixa ciutat y los consellers en lo introyt de llurs officis juren solemnement observar aquells, e sospendre e levar cosa tan observada en aqueixa ciutat y de tan temps ença fora stat cosa deguda y pertinent, ans de metre ho en execucio, dar ne alguna noticia a nostra Magestat ab les rahons que han induit e mogut a vos e altres regidors de la dita ciutat e llevar aquell, per que no paregues cosa tan solemnement feta sospendre y levarla amb tanta facilitat com se pretenga la dita suspensio e ser en total dan de la dita ciutat. Com aquells dits capitols del quitament no son si no hun fre segons se preten per als regidors si de les peccunies de la ciutat abusar per convertir en propis usos volien que no poguessen fer y per a ques sapia y publicament vege los diners ques carreguen a que han a servir. Car sis pretenia que la dita ciutat no tenia credit y per servir se de les peccunies del quitament ha suspes aquell se diu que bes mostra que quan dita ciutat ha hagut menester diners, si ab diligencia se son cercats, se son trobats y si la ciutat no te credit ha ho causat la dita suspensio. Totes aquestes coses vos havem manat scriure per que mes apuntadament puxa respondre a cascuna per dar raho de la dita suspensio e altres coses. E ab tot que cregam a la dita nostra letra haiau ja respost, empero per que vostra resposta es venguda en poder de Arinyo lo qual de licencia nostra es anat a visitar sa casa a Çaragoça no la havem aguda. Vos encarregam e manam molt stretament vista la present nos scrigau e doney orde de totes les dites coses afi que, hoydes aquelles, puixam proveyr com mes sia servey nostre e beneffici de aqueixa ciutat. Axi mateix havem entes que aqueixa te deliberat de trametrens una embaxada de hun jurat en cap y altres y no sabem la causa ni podem pensar quina necessitat occorrega de present en aquella per a que tan gran embaxada se haja a fer y carregar aqueixa ciutat de tantes despeses com per causa de la dita embaxada li convendra fer. Majorment essent la dita ciutat tan carregada com sta seria gran dan aquella, lo qual nos deuria fer per cosa nul o de poca importancia, la qual amb una letra se poria fer y seria stalviar tanta despesa a la dita ciutat. Y per que nos tenim zel al beneffici de aquella ciutat y no volriem per coses de poca importancia fos agraviada de despeses, vos deveu

saber la causa de la dita embaxada y dar nos ne avis per que sino era cosa de gran importancia no fretur a la dita ciutat fer les dites despeses. Empero si lo dit jurat en cap o altres alguns volen venir a nos per qualsevol causa, vinguen en bonora, puix no vinguen a despeses y carrech de la dita ciutat. Feu ho axi car axi cumple al servey nostre y beneffici de la dita ciutat. Data en la vila de Palincuela a XXI de setembre any Mil CCCCLXXXIII.

Yo el Rey

Dirigitur racionali Valencie L. Gonçales, secretarius

68

1483, setembre, 30. Vitòria

El rei respon tres cartes del seu governador valencià en què li agraeix els esforços que fa. Considera que és bo que pugui parar els nobles que s'oposen al parlament i que ajudi el batlle general en la defensa de les jurisdiccions reials. Altres qüestions, menys conegudes, també són tractades ací pel rei: enfrontaments entre Alcúdia i Carlet i problemes a Valldigna.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3608, ff. 93v-94r.

Lo Rey.

Governador. Tres letres vostres de XX e XXVIII de agost e de XIIII de setembre havem rebudes a les quals responent sobre les diferencies que son entre los de la Alcudia e Carlet, segons per altres vos havem scrit, tenim be coneguda vostra bona intencio e diligencia que es en apartar aquex regne de totes differencies e debats e tenim vos en molt accepte servey lo que fet haveu en lo dit negoci, encarregant e manant vos persevereu e doneu gran diligencia en que la justicia sia entre ells administrada y tals differencies cessen segons scrit vos havem. Quant en lo de la comissio de Manuel Bou vist tot lo quens en scriviu e lo que mossen Ferrer, lochtinent general en vostre offici, nos ne ha dit tenim per bo lo que vos fins aci hi haveu fet. Eus tenim en servey lo que hi delliberau fer possant per obra lo que per altres vos havem sobre lo dit negoci scrit en lo que de present perseveram encarregant e manant vos axi ho façau.

Sobre lo fet del parlament, per les dites vostres tres letres e per la relacio que lo dit lochtinent nos ne ha fet, havem largament compres per orde lo que fins a la hora si havia fet e evantat. E per semblant havem vista la scriptura posada e la pratica haveu

tenguda ab los del braç militar los quals mostren be esser apassionats en la contradiccio que fan a la convocacio per vos de manament nostre feta. E axi mateix havem compres lo atreviment que en parlar deshonest han tengut en scrits e de paraula. Ans molt be paregut tot lo que vos haveu fet e son be certes de la bona intencio vostra e de vostre assessor esser toda affectada a nostre servey. E per que nostre scriva Johan Salat fins aci no es arribat, lo qual dieu nos aporta totes les actes que sobre aquest negoci se son fetes e encara la resposta que en aquex nostre real consell haveu apuntada, tenim delliberat dilatar de hoyr llur embaxador qui ja es aci arribat fins a tant que lo dit Salat sia vengut. Per que vistes totes coses hi puxam fer dita resposta la qual siau certes li farem per manera que seran ben desenganats e hauran sentiment de llur error e los sera forçat conexer ne la raho e crehem obeyran nostres manaments e, totes passions dexades, entendran en lo que sera servey nostre e benifici de aquex regne. Empero en lo entretant vos alla procehireu per les paraules deshonestes contra los qui aquelles digueren en tot ço e quant de justicia e raho en aquex nostre real consell sera atrovat fahedor, de manera que a ells sia castich e a altres a exemple com nos de aci noy puxam be provehyr fins a tant que haiam vist dits actes.

Quant en lo de les jurisdiccions tenim a vos en servey molt accepte la cura que teniu en que nostres preheminencies sien conservades; nos continuament perseveram se faça segons ab nostres letres havem manat al batle general, lo qual crehem ho posara en execucio. Hon no siau diligent en dar nos ne avis car expresament loy tornarem scriure e manar. Car vos podeu esser cert nos james donarem loch ni consentirem sien en cosa alguna perjudicades nostres preheminencies; ans ab tot effecte conexereu, entendrem e tendrem manera en conservar aquelles. Vos per servey nostre continuau en lo que be en aço haveu acostumat fer.

Sobre lo de la consulta que lo dit batle ad parte nos feu ja la comunicam al dit lochtinent ensemps, ab lacte de cort que sobre lo dit negoci nos trames e fonch vist no obstava en cosa alguna e axi li responguerem aquella declarant li nostra intencio e voluntat. E encara de present li ho scriuriem, salvo que havem vist per una de vostres letres com lo dit batle per la declaracio feta en nostre sacre consell metia ja en execucio nostres manaments. E per ço no es mester reiterar lo que ja li havem significat puix ho met per obra e te be compresa sobre aço nostra voluntat, majorment

pux fou axi vist per los de aquex nostre sacre consell los quals confiam ho han be mirat e vist esser axi just e rahonable.

Quant en lo fet de Valldigna nos plau haiau publicada sentencia e feta justicia e quant en la apellacio interposada per lo procurador fiscal en la dita sentencia que per vos a consell dells a vos en aquella assessors li es stada denegada com a jutge per nos asignat som contents ho façau axi. Puix sia de justicia e los dits assessors vos ho consellen, encarregant e manant vos tota via continueu en administrar presta justicia axi en les coses tocant a nostres interessos com altres sens discrepassio de persones segons be haveu acostumat e de vos be confiam. Data en Vitoria a XXX de setembre del any Mil CCCCLXXXIII.

Yo el Rey

Dirigitur Ludovico de Cabanyelles gubernatori regni Valentie

L. Gonçales, secretarius

69

1483, octubre, 15. València

Carta dels jurats de València al rei insistint en la intensificació comercial amb Castella, però plantejant-la en termes més concrets i propis. La llarga digressió que s'intercala en el document sobre el problema del blat valencià, deixa veure clarament que l'increment mercantil, sense obstacles monetaris, es basa sobretot en l'absoluta necessitat cerealista que pateix la ciutat. Cal tenir present que hi ha conflictes a Itàlia que dificulten el comerç, a més de l'escassetat de blat al millor graner de la Mediterrània: Sicília.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 30, ff. 231v-232v.

Serenisimo e excellentisimo Senyor.

Per quantes vies es stat suplicat e notifficat a Vostra Reyal Magestat lo evidentissimo dan que aquesta vostra Ciutat ha rebut e reeb per la prohibicio e encara per actes de fet exequntant aquella contra alguns mercaders toledans e altres persones quis diu trahien monedes de or de aquex vostre regne. Clarament se mostra axi per embaxes com en altra manera. E jatsia antigament aquesta vostra Ciutat fos opulentissima e ara per los infortunis de guerres e altres sinistres es venguda en molta ruyna. E, si

de les coses que la sublevaven e socorrien en lo comerci li son vedades, es portar aquella en total destruccio. Car la negociacio que de aquex vostre regne se fahia ab los nostres ciutadans e mercaders e los mercaders e ciutadans nostres ab los que aquex vostre regne, axi en monedes com en altres mercaderies, era dar animo a tots los contrahents e comerciants, car de aci hanaven species, sucres, sedes, granes, arroços e altres moltes coses que en Castella no ha e de les que en Castella son e aci no ha ne portaven e la moneda era la escatera balança quen egualaia tot. E james de aci se feu obstacle a nengu que volgues traure moneda dor per portar en aquex regne e mostras patentment que tots los qui ara porten forments ab carretes trahen e sen porten les monedes dor que volen sens impediment algu per esser del dit regne de Castella ab nosaltres sots hun imperi e Senyoria de Vostra Real Magestat. E ara molt mes se pratiqua per quant ab les guerres de Ytalia e encara per la penuria del forment que es en lo vostre regne de Sicilia de hon principalment aquesta vostra Ciutat se fornia noy ve forment algu. E sino fossen los carros que del vostre regne de Castella venen a aquesta vostra Ciutat passaria molta fretura e per semblant es gran adjutori als castellans portar ab poqua despesa los forments en aquest regne per haver diners; en altra manera nols porien vendre e los castellans qui tenen lo conduyt dels carros sens alguna contradiccio trahen les monedes de or de aci, lo que fa grandissim dan car millor e pus decent cossa seria que les mercaderies se trastejaren de hun regne en altre. E experiencia, que es mare de totes coses, mostra que aquest meneig es molt dampnos per a nosaltres car ultra que ja lo for de la moneda de or era molt alt e ara molt mes per les causes e rahons dessus conmemorades, car ans de aquestes coses e procehiments lo castella era a XXX e ja es a XXXVII sous. E si sobre aquestes coses noy es feta digne e irreparable provisio encara muntara a mes e resultar ne ha grandissim dan car ja scasament ne pot comportar. Per tant, ab quanta humilitat podem, supliquam Vostra Magestat per la utilitat e conservacio de aquesta vostra Ciutat de la qual vos Senyor sou lo cap e de tota la republica e per ço, com a pare e Rey e Senyor nostre, recorrem a Vostra Senyoria que li placia libertar e donar licencia de traure les dites monedes dor de aquest vostre regne de Castella puix de aquest regne vostre axi com de aquest vostre regne se trahen en Castella e los extrahents aquelles son molt favorits e ben tractats jatsia seria mes util si en mercaderies trahien lo procehit dels

forments que porten. E ultra les dites coses li placia a tots los ques volran traure moneda dar licencia sens coriment de pena alguna e principalment als toledans e burgalessos als quals ab la moneda que trauran portaran mercaderies en aquex regne e axi ja los habitadors de aquesta Ciutat tenen privilegis dels rey don Anrich e don Johan, predecessors de Vostra Magestat, de traure monedes de or de aquest regne donaran molt util als drets vostres e de aquesta vostra Ciutat e del general car altrament nosaltres vendrem en tanta necesitat, la qual dir nos pot quanta es lo que ab dolor ho refferim. Nosaltres comffiam tant en la clamencia de Vostra Magestat que pensara aquesta vostra Ciutat com sta e no la habandonara que sua es e confermara a aquella los dits privilegis e licenciara la treta de la moneda de or als mercaders castellans per a portar aquella en aquest vostre regne. E serem havent memoria de aquella Vostra Magestat en nostres supplicacions justes exaudits encara ho tendrem a Vostra Excellencia a singular gracia e merce la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longua vida. De la vostra Ciutat de Valencia a XV de octubre del any MCCCCLXXXIII.

Senyor

De Vostra Magestat homils vassalls

e servidors quis comanen en vostra gracia e merce

Los Jurats de Valencia

70

1483, novembre, 4. València

Crida realitzada a València prohibint l'exportació de blat, d'acord amb les ordres del monarca exposades en una carta reial expedida a Vitòria el 22 d'octubre i rebuda el 31 del mateix mes. L'ordre reial amb una pena de deu mil florins ja parla per si mateixa de les serioses dificultats per les quals passa el regne, per aquesta raó el rei diu que cap persona pot excusar-se del compliment de la prohibició i ningú pot fruir d'una excepció.

ARV. Governació. Lletres n.º 2813, ff. 144r-145r.

Sobre lo fet que no puxen esser trets forments alguns del Regne de Valencia e de Aragó per nenguns ports, plages o mars del dit Regne.

Anno a nativitate domini MCCCCLXXXIII die vero intitulata XXXI mensis octobris fonch lliurada per correu al magnifich mossen Luis de Cabanyelles, cavaller, conseller e camarlench de la Magestat del molt alt Senyor Rey e gobernador del Regne de Valencia, una provisio reyal de la predita Reyal Magestat en paper scrita e en lo dors de aquella ab Reyal sagell secret en cera vermella empremptat, segellada e de la Reyal ma del dit molt alt Senyor sotssignada e ab lo vidit continuat al peu de aquella, la qual dita Reyal provisio es dels tenor e serie seguents.

Nos don Fernando per la gracia de Deu Rey de Castella, de Arago, de Leo, de Sicilia, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorques, de Sevilla, de Cerdenya, de Cordova, de Corcegua, de Murcia, de Jahen, del Algarbe, de Algezira, de Gibraltar, comte de Barchinona, Senyor de Vizcaya y de Molina, duch de Athenes y de Neopatria, comte de Rosello y de Cerdanya, marques de Oristany e comte de Gociano. Volents degudament provehir a la conservacio del Regne nostre de Valencia en lo qual segons som informats no ha per aquest any gran abundancia de forments e si aquells, que hi son, permetram traure se poria seguir en aquell penuria de dits forments, lo qual seria total dan e perdicio de aquell y dels poblats en aquell y encara per certs justs respectes y consideracions nostre animo a aço movents, ab tenor de les presents e de nostra certa sciencia e expresament revocants cassants e anullants e per revocades, casses e nulles havents e haver volents qualsevol licencies per nos e per qualsevol altres officials nostres quant se vulla preheminints otorguades a qualsevol persones de qualsevol grau, condicio e dignitat sien, ordenam e statuhim e provehim que de açi avant en virtut de qualsevol licencies per nos otorgades no puixan esser trets forments alguns tant dels del dit Regne de Valencia com dels que venen o vindran de Arago per nenguns ports, plages o mars del dit Regne axi nostres com de qualsevol comtes, barons, cavallers, e altres qualsevol persones del dit Regne. E axi mateix ab tenor de la present manam sots obteniment de nostra gracia e amor e incorriment de nostra ira e indignacio e pena de deu milia florins dor dels bens de qualsevol contrafahent havedors e a nostres cofreus aplicadors e de perdre les dits forments ques trauran e navilis en quells carregaran que neguna persona de qualsevol grau, dignitat ley e condicio sien, no sien gosats per via alguna directa o indirecta traure o fer traure los dits forments del dit Regne ne de qualsevol governacions o

partides de aquell tant dels forments del dit Regne com de forments de Arago o de altres parts que venen o vindran en aquell. E siu fehien que ipso facto sien encorreguts en les dites penes sens alguna sperança de venia exhigidores. E per ço als nobles, magnifichs e amats consellers nostres mossen Luis de Cabanyelles, portantveus de nostre general Governador en lo dit Regne de Valencia e als portanveus de governador en la partida de Oriola e lochtinent de governador ultra lo riu Xuquar e de Uxo, batles generals en lo dit Regne e partides e governacions, justicies, jurats e altres officials o subdits nostres als quals o al qual les presents pervendran o pertanguen les coses davall scrits: dihem e manam sots obteniment de nostra gracia e amor e incorriment de la pena damunt aposada que la present nostra prohibicio, edite e revocacio e totes coses en aquella contengudes inviolablement tinguen e observen tenir e observar façen ab tot effecte. E no contrafaçen o contravinguen o algu contrafer o contravenir permeten per alguna via, causa, manera o raho. E, per que negu en les sobredites coses ignorancia no puixa pretendre ne allegar, manam les presents esser ab publica crida publicades per los lochs acostumats de les ciutats, viles, lochs e terres del dit Regne de Valencia e de les dites partides e governacions. En testimoni de les quals coses manam la present esser feta ab nostre sagell secret en lo dors sagellada. Dada en Vitoria a XXII de Octubre del any del naximent de nostre Senyor Mil CCCCLXXXIII.

Yo el Rey

Vidit generalis thesaurarius et pro conservatore.

In curie sigilli secreti secundo.

E lliurada la dita Reyal provisio lo dit magnifich Governador, aconsellat del magnifich mossen FFrancesch Arinyo de Rossell cavaller doctor en cascun dret e asessor ordinari de la sua cort, dix que reebia aquella ab tota aquella humil e subiecta reverencia que de la preffata Reyal Magestat se pertany offerintse prest, prompte e apparellat los Reals manaments tenir e observar. E, per que ignorancia allegar nos pusqua, provehi e mana que sia fet preconi publich per los lochs acostumats de aquest Regne e de les ciutats e viles reals de aquell segons mana lo Senyor Rey. En virtud e per exequcio de la dita provisio fonch feta e ordenada la crida del tenor seguent.

FUNDACIÓ NOGUERA

Ara hoiats queus fan a saber de part de la Maiestat del molt alt Senyor Rey lo molt magnifich mossen Luis de Cabanyelles, cavaller, conseller e camarlench de la Magestat del molt alt Senyor Rey e Governador del Regne de Valencia, com en lo dia de divendres propassat ha rebut de la preffata Reyal Magestat una reyal e patent letra signada de la sua real ma e en lo dors de aquella lo sagell secret de la sua real cort en cera vermella empremptat la qual letra es del tenor seguent.

Nos don Fernando per la gracia de Deu etc. Inseratur etc. Iam est supra etc. E lo dit molt magnifich governador reebuda la dita reyal letra ab aquella honor e reverencia que de la Maiestat del dit Senyor Rey se pertany per exequcio dels dits reyals manaments ab tenor de la present publica crida, intima e notiffica a totes e sengles persones de qualsevol ley, stament o condicio sien, los manaments del dit Senyor Rey en la dita reyal letra contenguts; els mana sots incorriment de les penes en la dita reyal provisio contengudes que tinguen e observen tenir e observar façen los manaments e coses en la dessus inserta letra contenguts. En altra manera sien certs los contrafahents que les dites penes los seran rigidament executades. E per ço lo dit molt magnifich governador mana la present publica crida esser publicada e preconizada axi per la ciutat de Valencia e lochs acostumats de aquella com per les altres ciutats e viles reals del present Regne. Per ço que per algu o alguns ignorancia non puixa esser allegada. E guart si qui guardar si ha.

Demum vero die intitulata quarta mensis novembris anno a nativitate domini MCCCCLXXXIII, en Pere Artus trompeta publich de la ciutat de Valencia feu relacio que en lo dia de huy ab sos companyons havia feta la dita crida per la dita ciutat de Valencia e lochs acostumats de aquella.

71

1483, novembre, 8. Vitòria

Ferran el Catòlic, malgrat les prohibicions que ha imposat, mana a tots els seus oficials reials de Catalunya i València que permetin que Alfonso Sànchez, el seu lloctinent de tresorer general, exporti blat. Desconeixem el motiu d'aquesta contradicció, pocs dies

després d'haver donat una ordre contrària. El rei no n'explica la raó, que és seva, però ha de ser important ja que obliga el rei a capitular momentàniament.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3608, ff. 108v-109v.

Don Ferrando etc. Al illustre infant don Enrich, duch de Segorb y comte Dampuries, loctinent general nostre en lo principat de Cathalunya, regne de Mallorques e illes a aquell adiacents, portantveus de nostre general governador en regne de Valencia e principat de Cathalunya, batles generals e locals e a ses loctinents, justicies, veguers, batles, procuradors reyals, sosbatles, consellers, jurats, paers, guardes de ports, plages e mars e altres qualsevol officials e subdits nostres presents e esdevenidors en los dits regnes Darago, Valencia y Cathalunya constituyts al qual o als quals les presents pervindran e pertanguen les coses davall scrites. Salut y dileccio. Nos, per algunes justes consideracions nostre animo movents que aci expressar no curam, havem delliberat traure o fer traure certa summa de forments dels regnes nostres Darago e Valencia e aquells carregar en lo dit regne de Valencia e principat de Cathalunya, fer portar e navegar en certs parts que molt cumple al servey nostre. E perque aço se puixa fer ab comoditad e segons se pertany havem fet comissio e donat plen poder e facultat, segons que ab la present fem y donam, al amat e loctinent de nostre general thesorer Alfonso Sanchiz lo qual de present per aço trametem en aqueixes parts per a que per nos y en nom nostre puixa comprar e fer comprar e compre de forment de Arago o del regne nostre de Valencia la dita summa que volem traga e aquells puixa liberament e sens impediment algu traure, carregar e fer carregar per sos ministres, factors e persones per ell aço elegidores en e per qualsevol ports, plages e mars nostres dels dits regne de Valencia e principat de Cathalunya e portar e fer portar aquelles en les parts que per nos li es stat manat per a lo qual li donam e otorgam plen, bastant e sufficient poder e plenaria facultat e permis. En axi que, comprats los dits forments, puixam noliejar y conduyr qualsevol naus, balaners, sageties, caraveles e altres fustes maritimes per a portar e fer portar los dits forments e portats e conduyts los dits forments puixa fer e faça de aquells ço que per nos li es stat manat. E si per ventura al dit loctinent de thesorer nostre per donar expedicio en lo dit negoci li parra esser necessari y expedient volem e li dam licencia, facultad e permis per a que puixa traure de forments del dit principat de Cathalunya la

quantitat que volra e li parra, puix empero ell se obligue e prest obligacio en poder de vos dit illustre infant o altres officials de les parts e terres, de les quals los dits forments traura, dins algun temps rahonable tornar e metre en lo dit principat per provisio e forniment de aquell altra tanta quantitat de forment quanta haura pres o tret dels forments del dit principat e fent la dita obligacio volem per vosaltres a aquells aqui pertanyera no li sia fet empaig algu en la extraccio. Car nos al dit Alfonso Sanchiz loctinent general de thesorer sobredit per a fer exercir e complir les dites coses ab les incidents dependents e emergents de aquelles li havem donat e conferit, segons ab la present li donam e conferim, ample e bastant poder e plenaria facultad e permis en nostres veus, loch e poder ab les presents, no obstants qualsevol prohibicions o letres en contrari en qualsevol manera per nos e vos dit ilustre infant fetes a les quals per aquesta tan solament e per aquesta causa volem esser derogat quants als altres volem inconcussament e inviolable esser observades y complides. E per ço ab tenor de les presents e de nostra certa sciencia y expressament a vos dit illustre infant diem e encarregam e als altres officials e subdits nostres manam scientment y expressa, sots obteniment de nostra gracia e amor e pena de deu milia florins dor a nostre cofrens applicadors, que la present nostra comissio, licencia, facultat e permis e totes e sengles coses en aquella contengudes tingau y serveu tenir y servar façau inviolablement. E noy contravengau o algu contravenir permitau per alguna via, causa o raho, ans tota hora e quant per lo dit lochtinent de thesorer general nostre sereu requests o laltre de vos sera request per a fer exercir y complir les dites coses e cascuna de aquelles li doneu tot consell, favor y ajuda necessaries. E aquells de vosaltres dits officials hon los dits forments se carregaran, a qui pertanga diem e manan sots les dites penes façа notament de la quantitat de dits forments que en virtut de les presents lo dit nostre loctinent carregara e traura e ho continue per indempnitat de nostra cort. Data en Vitoria a huyt del mes de noembre en lany de la nativitat de nostre Senyor MCCCCLXXXIII.

Yo el Rey

Dominus Rex mandavit michi Ludovico Gonçales.

Visum per generalem Thesaurarium et pro conservatore.

FUNDACIÓ NOGUERA

72

1483, novembre, 14. Vitòria

La influència política no és suficient per a Ferran II. És més important l'increment econòmic, com pot veure's en aquest document signat pel rei i el racional Bernat Català. Només he transcrit els capítols que interessen: més diners i més anys de pagament. Lluís de Santàngel perd la partida i la ciutat de València sembla que guanya. Ara no es trobarà ací el capítol que passava de llarg la prohibició de menut als estrangers, tal com varen assenyalar en una "crida" a la ciutat els jurats valencians mesos enrere. Santàngel volia que els estrangers comerciessin en el menut mentre que els jurats volien mantenir la prohibició, per això tal capítol de Santàngel no existeix aquí. La resta d'ítems, que no apareixen però que són en aquest document, deliberadament els he tret ja que poden llegir-se en una identitat total en el contracte anterior de Santàngel del 26 d'abril de 1483, dels quals va apropiar-se Bernat Català.

ARV. Reial Cancelleria. Diversorum. Reial 306, ff. 8r-13v.

Bernardi Catala racionalis civitatis Valencie arrendamentum jurium pedatici et aliorum jurium

... En nom de Deu e de la gloriosa mare sua. Capitols e concordia feta e fermada entre la Magestat del Rey nostre Senyor, de una part, e Bernat Catala, racional e ciutada de Valencia, axi com Bernat Catala e ciutada damunt dit, de la part altra, en e sobre los drets reals nomenats lo dret del peage, la leuda del cap de Tortosa, lo dret dels italians e lo dret dels alamanys quis cullen en la dita ciutat de Valencia en e per la forma seguent.

Primerament, attes que en la cort del dit Senyor Rey de present occorren algunes grans neccessitats de peccunies les quals axi promptament nos porian trobar com per lo modo e forma davall scrites, fonch delliberat e manat per sa altesa esser fet lo present arrendament. E axi lo dit Senyor Rey en virtut del present contracte arrenda e transporta per temps de setze anys, començadors del primer dia del mes de giner primer vinent qui començara en lany Mil quatrecents huitanta quatre continuament comptadors, al dit Bernat Catala en nom seu propi e als seus successors e a qui ell volra e o al dit Sancho Falco procurador seu los dits drets, ço es del peage de la dita ciutat de Valencia, leuda del cap de Tortosa, lo dret de italians e lo dret dels alamanys, quis cullen en

la dita ciutat de Valencia en la forma acostumada, per preu de cent quaranta dos milia souls franchs de marchs e migs marcs, segons lo dit Luis de Santangel e son pare en temps passat han tengut y te lo dit Luis los dits drets cascun any moneda reals de Valencia, pagadors los cent milia souls en la forma acostumada al batle general de Valencia. E los quaranta dos milia souls restants del dit preu de cascun any que, per los dits setze anys, son siscents setanta dos milia souls done e pague a la prefata Magestat e o lo dit Sancho Falco, son procurador en son nom en la forma seguent. Ço es de present feta la ferma del present contracte per lo dit Senyor Rey cent sexanta milia souls dels quals lo dit Bernat Catala e lo dit Sancho Falco, son procurador en son nom, fa bestreta de comptants a la dita Magestat per que de aquells se puga ajudar a les dites sues necessitats. Los quals dits cent sexanta milia souls de manament seu haia de present donar e pagar a mossen Gabriel Sanchez, conseller e tresorer general del dit Senyor Rey. E venint lo primer dia de janer, en lo qual lo temps del dit arrendament deu començar a correr e presa per lo dit Bernat Catala la possessio del dit arrendament, lo dit Bernat Catala e lo dit Sancho Falco, en son nom, son tenguts e prometen e se obliguen hun mes apres de haver presa la dita possessio donar e pagar al dit tresorer general dins la ciutat de Valencia quaranta milia souls. E no resmenys son tenguts e prometen e se obliguen que, sis mesos apres del dit terme en que son obligats pagar los dits quaranta milia souls, donaran e pagaran realment e de fet al dit tresorer general cinquanta milia souls de la dita moneda reals de Valencia dins la dita ciutat de Valencia que son, per tots, la dita quantitat bestreta e anticipada docents cinquanta milia souls en que son compreses sis anyades del dit temps del dit arrendament e restarien deutors los dits arrendadors al dit Senyor Rey de dos milia souls del dit temps de los sis anys. E la restant quantitat a compliment dels dits siscents sexanta dos milia souls lo dit Bernat Catala e lo dit en Sancho Falco, en son nom, donaran e pagaran al dit mossen Gabriel Sanchez, tresorer general, en sos termes e tandes: ço es cascun any, passats los dits sis anys, XXXX^{a} II souls ab tal pacte e condicio que los dits Bernat Catala e lo dit Sancho Falco, en son nom, sien tenguts e obligats e de present prometten e se obliguen al dit Senyor Rey que dins trenta dies, apres la ferma del present contracte de arrendament, nomenaran, donaran e assignaran en la ciutat de Valencia mercaders plans e abonats qui se obliguen e façen dita plana de donar e pagar

al dit tresorer general los dits noranta milia souls en los termes damunt dits, ço es XXXX[a] souls un mes apres de haver presa la possesio del dit arrendament e L[a] souls sis mesos apres del dit terme. En axi que en virtut del dit capitol lo dit Bernat Catala, o qui ell voldra, per si o ministres seus liberament e per la forma e manera que fins aci es stat acostumat puxa exhigir e cullir e fer exhigir e cullir los dits drets e lo procehydor de aquells convertir en sos usos e utilitats e dispondre axi com en cosa sua propria.

Item es concordat que si lo dit Bernat Catala mes avant del dits setze anys volra tenir lo dit arrendament quel puga tenir quatre. Los quals la dita Magestat li dona de respit ab tal pacte e condicio que, si lo darrer dia de junii del setzen e darrer any del dit arrendament lo dit Bernat Catala no dira el dit Senyor e o al dit tresorer general e al seu batle general que no vol lo dit arrendament, que los dits quatre anys vagen de ferm axi com e per la forma e per lo preu e ab los pactes e condicions del dits setze anys. E en tal cas lo dit Bernat Catala haia ha bestraure a la predita Magestat cent sixanta huyt milia souls moneda de Valencia que es la demasia dels cents milia souls cascun any del preu del dit arrendament que cascun any seria tengut donar e pagar al dit batle general en son temps, segons dalt es recitat en lo precedent capitol...

[*Item es concordat entre les dues parts que la Magestat del Senyor Rey haia a confermar, axi com en virtut del present capitol conferma, ratiffica e de nou atorga, una provisio per sa altesa feta en Toledo a XXII dies del mes de maig del any Mil CCCCLXXX ab la qual es provehit de quines robes los genovesos deuen pagar los dits drets al dit arrendador*]. Excepta empero lo Senyor Rey los drets que los genovesos pagan a la cort de sa excellencia de tres o quatre anys ença los quals drets no son compresos en lo present arrendament...

Data et actum est hoc in civitate Vitorie die XIIII mensis novembris anno a nativitate domine millesimo quadrigentesimo octuagesimo tercio.

Yo el Rey

FUNDACIÓ NOGUERA

73

1483, novembre, 25. Vitòria

El rei escriu al seu batlle general de València ordenant-li que faci complir el contracte d'arrendament que ha signat amb Bernat Català des de l'1 de gener de 1484.

ARV. Reial Cancelleria. Diversorum. Reial 306, f. 14r.

Bernardi Catala

Lo Rey.

Batle general. Nos havem feta arrendacio dels nostres drets de peatge, leuda de Tortosa, drets de ytalians e de alamanys ques acostumen collir dins la nostra ciutat de Valencia al amat nostre Bernat Catala, racional de la dita ciutat, en son nom propri per lo preu, temps e en la forma en lo contracte del dit arrendament contenguts. Lo qual arrendament deu començar lo primer dia de janer primervinent del any Mil CCCCLXXXXIIII. E per que la intencio e voluntat nostra es que lo dit contracte, axi com la raho vol, haia degut effecte de exequcio, segons ho havem pactat e jurat. Per tant vos diem e manam molt stretament que, advenint lo dit primer dia de janer, doneu e libreu la possessio vacua e expedita dels dits drets per nos arrendats al dit Bernat Catala, arrendador damunt dit, juxta forma del dit contracte. E servieu e guardeu lo dit arrendament en tot e per tot juxta sa serie e tenor. Guardant vos attentament de fer lo contrari com aquesta sia nostra intencio e voluntat determenada. Data en Vitoria a XXV de novembre en lany del nostre Senyor Mil CCCCLXXXIII.

Yo el Rey

Al magniffic e amat conseller nostre mossen Honorat Mercader, batle general en lo nostre regne de Valencia.

Dominus rex mandavit mihi Philippo Clementi

74

1483, desembre, 24. Vitòria

Fets, suspesos i donats de nou els arrendaments de peatges i altres drets reials, Ferran II, atent sempre a la captació de diners durant la guerra de Granada, no té miraments. Ara procedeix a fer un nou contracte pel que fa als impostos que es poden

cobrar als mercaders genovesos. Jaume de Santàngel és el signant del rei. Aquest contracte trenca la unitat econòmica que persegueix València i manifesta la complexitat de la hisenda del rei i dels seus escrivans de ració. Els punts suspensius que hi ha al document, com ja s'ha dit d'altres vegades, afecten als textos en llatí merament jurídics. Hi ha dos ítems sobre la vila d'Alacant que el lector pot veure tal qual en el primer contracte d'abril de Lluís de Santàngel.

ARV. Reial Cancelleria. Diversorum. Reial 306, ff. 16r-20v.

In Christi nomine pateat universus quod nos Ferdinandus etc... En nom de Deu e de la gloriosa verge Maria mare sua, amen. Capitols e concordia feta e fermada entre la Maiestat del Rey nostre Senyor e ab madura deliberacio e determinacio de son sacre consell, de una part, e mossen Jacme de Sanctangel scriva de racio e conseller de la preffata Maiestat, de la part altra, en e sobre los drets reyals nomenats drets de genovesos que son dos drets, lo hun dret vell que es les dues parts de la leuda que per los pactes e concordies fetes antigament acostumen pagar en la ciutat e regne de Valencia los genovesos. E lo altre lo dret per la prefata Maiestat novament imposat a raho de sis per cent en totes robes, bens e mercaderies que genovesos metran e trauran en e de la dita ciutat e regne de Valencia, axi com en los altres regnes de sa excellencia, es stat y es imposat e exhigit e no en altra manera, e lo qual en aquella ab patents provisions reals al balle general en lo dit regne dirigides es stat manat collir e exhigir començant del primer dia del mes de janer propvenidor del any ques comptara de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCCLXXXIIII en avant en e per la forma seguent.

Primerament, ates e considerat que lo dit mossen Jacme de Sanctangel tenia arrendat de nos lo dit dret genoves vell de dues parts de leuda per preu de cent setanta liures moneda reals de Valencia, lo qual arrendament havia a tenir durant sa vida en certa forma en lo contracte daquell contenguda, segons consta per tenor del dit contracte o privilegi de aquell fet, dat en Toledo a XXIIII de març any de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCCLXXX. E ab altres provisions nostres tenia lo dit mossen Jacme acomenat lo dret que fonch en les mercaderies, bens e robes de genovesos imposat per la preffata Maiestat, es a saber que eren tenguts pagar semblants drets dels que los altres mercaders strangers pagaven en la dita ciutat e regne, los quals dits drets ha la prefata Maiestat

revocat e imposat als dits genovesos robes e bens e mercaderies lurs lo dit dret de sis per cent, si e segons en los altres regnes de sa excellencia es stat imposat per causa de la qual nova imposicio de dret era necessari nou contracte de arrendament. E, considerat que per a sostenir la sancta guerra que la preffata Maiestat te principiada contra los moros enemichs de la nostra sancta fe catholica e per altres moltes occorrents necessitats e sa Maiestat haia menester aiustar peccunies, les quals axi promptament no podia haver ne altre via pus facil se pogues trobar que per fer arrendament dels dits drets, fonch per sa Maiestat delliberat entendre en arrendar e fer arrendament dels dits drets. E, per que millor e ab mayor utilitat de la cort lo dit arrendament se pogues fer, sa Maiestat, ans de totes coses, ha volgut veure diligentment e examinar los dits drets, axi lo vell de les dites dues parts de la leuda que genovesos han acostumat pagar antigament en la dita ciutat e regne, com lo dit dret novament imposat dels dits sis per cent de totes robes, bens y mercaderiers que genovesos en e del dit regne de Valencia metran e trauran quan porien quascun any valer, la qual cosa per sa Maiestat es stada be vista y examinada e be e plenament informada de la vertadera valor de aquelles. E, conexent esser util e expedient a aquella y a la sua cort fer lo dit e infrascrit arrendament al dit mossen Jacme de Sanctangel ab deliberacio matura feta en son sacre consell, ha plagut a sa altesa fer la present arrendacio, partit e contracte ab lo dit mossen Jacme. Empero, ates que lo dit mossen Jacme de Sanctangel es scriva de racio y official principal en la casa del dit senyor y que no fora licit a ell pendre lo dit arrendament, obstant en aço per ventura algunes leys, pragmatiques e ordinacions fetes per la preffata Maiestat o per los gloriosos reys Darago de recordacio benaventurada, predecessors de sa Maiestat. O, en altra manera, fonch e es concordat e pactat primerament y abans de totes coses que la preffata Maiestat donas licencia e plen poder, axi com en virtut del present capitol dona y atorga de sa potestat absoluta al dit scriva de racio que, no obstants les dites pragmatiques, ordinacions, leys e altres qualsevol impediments sens incorriment de pena alguna, puixa pactar e concordar ab la Maiestat sua los capitols deius scrits per fer lo dit arrendament y tenir aquell juxta e per lo temps e forma, pactes e condicions deius expresades.

Item es stat concordat, pactat e avengut entre la preffata Maiestat y lo dit mossen Jacme de Sanctangel que sa excellencia arrende, axi com en virtut del present capitol arrenda, e trans-

porta per temps de vint anys, començadors a correr del primer dia del mes de janer primer vinent qui començara en lany Mil CCCCLXXXIIII continuament comptadors, al dit Jacme de Sanctangel los dits drets genovesos, es a saber: lo dret vell antigament imposat de les dites parts de la leuda e lo dit dret de genovesos novament imposat de sis per cent en e sobre totes e qualsevols bens, robes e mercaderies que genovesos metran e trauran en e de la dita ciutat e regne de Valencia, axi e com en los altres regnes de sa excellencia es stat y es imposat, exigit e no en altra manera, per preu de vint y un milia souls reals de Valencia, franch de marchs e de migs marcs, segons los drets de peatje y altres drets se arrenden e son acostumats a arrendar, pagadors en e per la forma infrascripta. Es a saber que primerament e ans de totes coses lo dit mossen Jacme de Sanctangel, arrendador sobredit, puixa e li sia licit e permes del preu del dit arrendament retenir e aturarse deners si aquells tres milia e quatrecents souls reals de Valencia que lo dit mossen Jaume te, es a saber los IIIª souls cascun any per concesio o gracia per lo serenissimo Senyor Rey, pare de la prefata Maiestat de gloriosa recordacio, al dit mossen Jaume durant sa vida feta y per la dita Maiestat confermada en e sobre lo dit dret vell de genovesos de les dues parts de leuda antigament imposat e los CCCC souls a compliment dels dits IIIª CCCC souls que, per la prefata Maiestat, foren donats graciosament al dit mossen Jaume en e sobre lo dret vell de genovesos per la qual lo dit mossen Jaume feu servey gracies de IIªD souls segons per lo dit e precalendat arrendament e contracte per la preffata Maiestat a vida sua fet del dit dret vell genoves clarament se mostra. E mes aquells tresmilia souls moneda reals de Valencia censals e perpetuals, los quals lo dit mossen Jaume de Sanctangel compra de la preffata Maiestat per preu de CCCCVª souls reals de Valencia segons per lo contracte del dit carregament de censals que fonch fet en la ciutat de Córdova a XVI del mes de setembre any Mil CCCCLXXXII pagadors dels dits drets novament imposats als dits genovesos que en virtud de les dites provisions pagaven axi com los altres mercaders strangers en la dita ciutat, los quals havem revocat e en loch de aquells havem imposat los dit sis per cent de totes robes, bens e mercaderies, que genovesos metran e trauran en e de la dita ciutat e regne de Valencia, sobre lo qual dret de sis per cent los dits IIIª souls perpetuals e censals la predita Maiestat imposa e carrega segons en lo dit contracte mes largament se mostra al qual nos refferim. E mes

avant lo dit mossen Jaume, arrendador sobredit, se puixa retenir e retinga devers si del dit preu del dit arrendament tres milia souls reals de Valencia cascun any dels quals la preffata Maiestat li fa gracia durant lo temps del dit arrendament en alguna satisfaccio y esmena de les despeses y gastos que fa y ha fet en servey de la dita Maiestat. E la restant quantitat a compliment dels dits XXIª souls reals de Valencia preu del dit arrendament, deduhides les damunt dites quantitats, cascun any sia tengut donar e pagar lo dit mossen en Jaume de Sanctangel a la prefata Maiestat o a mosen Gabriel Sanchez, thesorer general de sa Maiestat, en dues eguals pagues: la una per tot lo mes de juny e la altra per tot lo mes de deembre apres seguent. En axi que, en virtut del present capitol lo dit mossen Jaume de Santangel per si o per sos ministres liberament e en e per la forma e manera que fins aci es stat acostumat collir lo dret del peatge e altres drets en la dita ciutat, puixa exhigir, cullir e reebre los dits drets e o fer exhigir e reebre aquells y lo proceydor de aquells convertir en sos usos e utilitats e fer com de cosa propria.

Item es concordat entre les dites parts que lo dit mossen Jaume de Santangel haje a bestraure, axi com de present bestrau, a la preffata Maiestat quinze milia souls moneda reals de Valencia, los quals la preffata Maiestat vol e mana se puixa retenir vers si dels residus del dit arrendament los quals quinze milia souls ha donats de manament de sa alteza a son thesorer general Gabriel Sanchez.

Item...

Item...

Item es concordat e pactat entre les dites parts que la prefata Maiestat prometa, axi com ab lo present capitol promet, ordona e vol que totes aquelles preheminencies, prerrogatives, potestats e facultats que son permeses e atorgades als altres drets de peatge e altres axi per provisions, pragmatiques, ordinacions, capitols e en altra manera sien licites e permeses al dit arrendador e puixa usar e use de aquelles affi que los dits drets millor e mes favorablement se puixen exhigir e collir e sien pus favorits.

Item es concordat e pactat entre les dites parts que, si per ventura la prefata Maiestat per qualsevol via, causa o raho volra llevar o llevava lo comerç als dits genovesos o los dits drets o qualsevol de aquells en axi que lo dit mossen Jaume, arrendador, no pogues esser pagat dels dits IIIª souls censals per la prefata

Maiestat sobre lo dit dret de sis per cent carregats ne dels dits IIIª CCCC souls reals de Valencia a vida sua sobre lo dit dret de dues parts de leuda asignats que, en tal cas, lo dit mossen Jaume de Santangel no sie tengut ne obligat pagar lo preu del dit arrendament sino de aquell temps que havia tengut e cullit los dits drets. E que la prefata Maiestat sia tenguda e obligada fer al dit mossen Jaume de Santangel aquella esmena dels dits IIIª souls censals e dels dits IIIª CCCC souls de gracia que per justicia e raho sera tenguda fer.

Item es concordat e pactat entre les dites parts que, si per causa de algunes guerres o mortaldats o altres insults de pobles, lo dit arrendador perdra en lo dit arrendament que, en tal cas, haia a esser deduhit per los maestres racionals e batle general del preu del dit arrendament tot ço en quant sera vist perdre el dit arrendador, segons es stat offert fer en lo arrendament del peatge, donant facultat e permis al dit arrendador que se puixa aturar en la forma e manera que es atorgat en los altres drets de peatge e, fins que les dites coses sien tachades no sia tengut lo dit arrendador pagar lo que li restara a pagar del preu del dit arrendament e lo dit general thesorer ço que sera tachat per les dites coses sia tengut pendre loy en compte. Manant la prefata Maiestat ab lo present capitol a qualsevol maestres racionals de so cort e a sos lochtinent o altres qualsevol del dit therorer general, compte, oydors que, en la reddicio dels comptes de aquells, reeba e admeta en compte de paga ço que sera tachat o sera vist deures retenir lo dit mossen Jaume del preu del dit arrendament per la raho dessus dita.

Item es concordat entre les dites parts que la prefata Maiestat no atorgara ni consentira esser atorgat franquesa alguna dels dits drets a negun genoves. E, si sera fet, vol e mana la dita Maiestat al sobredit batle general en virtut del present capitol que no li sia observada.

Item es concordat entre les dites parts que los corredors de la ciutat de Valencia hagen a donar lo manifest als collectors dels dits drets contractes ques faran, en que les parts o alguna de aquelles sien genovesos segons es provehit en los drets de peatge.

Item es concordat per obviar a molts fraus ques fan en aquestes coses que neguna persona, que sia franca de dits drets, no puixa negociar per persona que sia tenguda pagar aquells en tot o en part. E per semblant persona que sia tenguda pagar

los dits drets no puixa fer per persona franqua dels dits drets e, si era fet lo contrari, les robes e mercaderies que tals persones desempacharien hagen a pagar los dits drets de genovesos si e segons es provehit en lo arrendament del peage.

Item es concordat entre les dites parts que la dita Maiestat loe, aprobe, conferme, axi com ab lo present capitol loa, aproba e conferma e de nou atorga, al dit arrendador totes e qualsevol provisions, pragmatiques, ordinacions, capitols, instruccions, memorials e altres coses fetes e atorgades en favor dels dits drets del peatge. E mana lo dit Senyor Rey al batle general en lo dit regne de Valencia que aquelles observe e guarde tenir e observar faça, juxta lur serie e tenor, e porte a execucio segons en aquelles largament se conte totstemps que per lo dit arrendador sera request.

Item es concordat e pactat entre les dites parts que la prefata Maiestat atorgue e sia contenta atorgar a totes les naus e fustes de genovesos, que lo dit arrendador suplicara, que planament e mercantivol iran e vindran per les mars y regnes de la prefata Maiestat, e los que les portaran e conduyran ab lurs robes e mercaderies, guiatges e salconduyts affi que per lo comerci de aquells los dits drets seran molt augmentats e crescuts y per conseguent les rendendes de la dita Maiestat ne seran molt augmentades.

Item es concordat e pactat entre les dues parts que lo dit arrendador se puixa alegrar de tots e qualsevol capitols atorgats per la dita Maiestat als arrendadors del peatge e altres drets de Valencia, e specialment de aquells que seran vistos e ser fets a utilitat del arrendador, los quals la dita Maiestat vol esser haguts com si en la present fossen inserts e continuats.

Item es pactat e concordat entre les dites parts que la dita Maiestat mane, segons, ab lo present capitol mana, al dit batle general en lo dit regne que aquelles persones, que lo dit mossen Jaume de Sanctangel li nomenara per collectors e guardes dels dits drets, aquelles pose en la dita collecta e guarda als quals prenga sagrament, axi com es acostumat, de haver se be e lealment en la collecta e exaccio dels dits drets y en gaurdar que frau algu noy sia fet, segons es acostumat.

Pro tanto... quod fuit actum in civitate Vitorie die XXIIII decembris anno a nativitate domini MCCCCLXXXIII.

Yo el Rey

FUNDACIÓ NOGUERA

75

1484, gener, 17. València

Carta dels jurats de València al rei en la qual, per primer cop, li notifiquen que el lloctinent del batlle d'Alacant s'ha proveït de grans quantitats de cereals per exportar blat a Gènova. És Ferran II —diu el municipi, desconeixedor de la procedència reial d'aquesta acció— qui ha d'impedir aquests desordres.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 30, ff. 244v-245r.

Sacra Magestat.

Vostra alta Senyoria, pochs dies ha, provehi e mana e ab veu de crida publica que fos provehida per tot aquest regne la treta del forment, arroços e de tot gra de que tot hom ne ague gran alegria e consolacio de tan sancta e bona delliberacio alegrant se, com Vostra Excellencia se recordara, de voler tenir aquest regne sens necesitat de vitualles. Attes que huy per tots parts nia carestia lo present regne no pot esser avituallat sino de arros e per ço per dispusicio de furs e privilegis nos deu dar treta de forments. E ara es vengut misatger de la vila de Alacant ab gran congoxa notificant a nosaltres com lo lochtinent de balle de Alacant compra forments en nom de Vostra Senyoria e hils fa tirar arams comprat per lo regne e per la fretura de Castella e portar aquells en Genova e fora lo regne. Finalment nos leva la provisio que tenim fora per a sostenir aquesta vostra Ciutat e regne trobant si don Pero Maça governador Doriola pero stat delliberat que la treta sia sobresiguda fins tant que Vostra Senyoria haia respost e en lo entretant e de gran cuyta fos consultada Vostra Magestat; del governador no podem traure consulta fins tant Alfonso Sanchiz sia arribat aci on diu que sera prestament per que de aço ha açi gran parlament e poria esser sen seguiria alguna cosa, de la qual no volem part, havem delliberat dar ne avis a Vostra Magestat suplicant aquella ab correu volant li placia scriure e manar levar la dita treta e ab grans penes inhibir la dita treta per manera que aquesta Vostra Ciutat e regne no passe e per major informacio e de aço pora veure Vostra Senyoria una letra que mossen Andreu Catala fa a son gendre lo cambrer. E conserve nostre Senyor Vostra Magestat en felicitat ab longa vida e us do victoria de vostres enemichs. De la vostra Ciutat de Valencia a XVII de Jener del any de la Nativitat de nostre Senyor Deu MCCCCLXXXIIII.

Senyor.

De Vostra Magestat homils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce.

Los Jurats de Valencia

76

1484, gener, 20. València

El batlle general de València prohibeix l'exportació de blat. De fet, com pot comprovar-se, els jurats de València temen que no els arribarà cap carta reial contestant la que ells enviaren el 17 de gener al rei. Atès que el problema és important, la pressió que exerceixen sobre el batlle general dóna fruit i aquest en una crida lliga les mans a qui no faci cas de la prohibició.

ARV. Reial Patrimoni. Batlia, letras i privilegis. Llibre n.º 1157, ff. 543v-545v.

Forments e vitualles

Letra feta per lo magniffich batle general sobre los forments e altres blats que nols puguen traure de la present ciutat e regne ensemps ab una crida feta per la raho matexa.

Als honrats universes e sengles officials e lloch de senyoria tinents e altre quansevol als quals la present pervendra e presentada sera. De nos en Honorat Mercader, cavaller, conseller del molt alt senyor Rey, batle e reebedor general del regne de Valencia. Salut e honor a la saviesa vostra e de cascun de vos. Per thenor de la present intimam e notifficam com sia dispost, provehit e ordenat per furs e privilegis del present regne e per altres provesions e ordinacions reals perque en la present ciutat e regne hi haga abundancia e compliment de blats, forments e altres grans e altres vitualles, los quals per lo be publich no deuen eser treyts del present regne ni transportats en altres lochs e parts fora de la dita ciutat e regne sots grans penes axi corporals com peccuniaries e confiscacio dels dits forments e blats e de les fustes e besties en que seran treyts los dits blats per terra o per mar e de star les persones qui les dites coses trauran a merce del dit Senyor Rey. E per ço sia cars de prohibir la treyta dels dits forments —ordis, civades e altres grans menuts ni grosos... e encara com lo forment e altres grans, paniços ne altres quansevols blats— que en lo present regne de Valencia son molt necessaris als habitadors de

la dita ciutat e regne e encara sia necessari, per no haver fretura en esdevenidor del dit forment e blats, prohibir la dita treyta de aquells e provehir que de altres parts vinguen en la present ciutat e regne de Valencia. E siam estats request per los magniffichs jurats de la dita ciutat e per lo honorable e discret en Berthomeu Abbat, notari sindich de la dita ciutat de Valencia, que lo dit forment, ordis, civades, e altres grans menuts foren prohibits e vedats que no sien treyts de la dita ciutat e regne. E per ço per donar remey en les dites coses e per gran profit, interes e utilitat de la dita ciutat e del dit regne haiam provehit esser feta e publicada una crida per la dita ciutat de Valencia e llochs acostumats de aquella que lo dit forment ne blat no puixa eser treyt de la dita ciutat e regne e encara la dita crida eser publicada per lo present regne. Per tal notifficant vos les dites coses de part del dit Senyor Rey als sotmesos a la nostra jurisdiccio dihem e manam e als altres requerim e pregam que qualsevol de vosaltres faça publicar en sa jurisdiccio la damunt dita crida, trellat de la qual sagellat ab lo sagell menor de la cort de la batlia general ab la present vos trametem per en Jaume Valero, portador de la present, al qual havem donat especial carrech de voluntat dels dits magniffichs jurats e sindich de la present ciutat vos requira aquella façats per los llochs de vostres jurisdiccions tota hora e quant per aquell ne sereu requests e no permetats ne lexets traure e fer traure ne consintats que sia treyt lo dit forment per mar ni per terra fora lo dit regne sens licencia nostra; ans totes aquelles persones que atrobarets que trauran o attemptaran traure per terra o per mar lo dit forment o blat sens la dita nostra licencia, aquelles prengats ab los dits forments e blats e los vexells e bestiesa ab los quals trauran o attemptaran traure per terra o per mar los dits forments e blat segons que en la dita crida se conte. E aquelles e aquells a nos trametats e trametre e portar façats havent vos en e sobre aço ab gran diligencia e cura en manera que lo dit forment o blat no sia treyt o puixa eser treyt fora lo dit regne sens la dita licencia, guardant vos de fer lo contrari sots les penes per furs e privilegis aposades als qui contra les dites coses vendran e de la presentacio a vos e a cascun de vos fahedora de la present estarem a relacio del portador de aquella lo qual ha jurat en poder nostre fer verdadera relacio. Data Valencia XX januarii anno a nativitate domini MCCCCLXXXIIII. Honorat Mercader, batle general del regne de Valencia.

Crida sobre los forments

Ara hoiats queus fan a saber de part de la magestat de Senyor Rey lo molt magniffich mossen Honorat Mercader, cavaller, conseller del molt alt Senyor Rey, batle e rebedor general del regne de Valencia que, com per furs e privilegis en lo present regne de Valencia e altres provisions e ordinacions reals, sia estatuhit, dispost e ordenat per que en la present ciutat e regne hi hagues abundancia e compliment de forments e blats e no fossen trets del present regne ni transportats en altres llochs o parts fora la dita ciutat e regne sots grans penes, axi corporals com peccuniaries, e confiscacio dels dits forments e blats e de les fustes e besties en que seran trets los dits forments e blats per terra o per mar e destar les persones qui los dits forments e blats trauran a merce del dit Senyor Rey. E asenyaladament les dites coses son dispostes e ordenades per un privilegi del alt Rey en Pere segon dat en Çaragoça a onze de les kalendes de janer any mil CCCXXXXV segons en los dits furs, privilegis, provisions e ordinacions reals es contengut. E ara novament sia pervengut a audiencia dels magniffichs jurats de la present ciutat e del honorable e discret en Berthomeu Abat, sindich de la dita ciutat, que axi per terra com per mar se trahen molts forments de la present ciutat e regne e porten aquells en altres parts fora lo dit regne en gran dan e preiuhi, no solament dels dits furs e privilegis del present regne e de les dites provisions e ordinacions reals mes encara de la republica de la present ciutat e regne. E per ço los dits magniffichs jurats e honorable sindich per conservacio dels dits furs e privilegis e per evitar fretura e carestia de forments e altres blats dessus dits en la dita ciutat e regne, signifficant e intimant les dites coses, han request a ell dit magniffich batle general que inibicio dels dits forments e blats fos feta ab veu de publica crida, publicadora axi en la present ciutat com en altres ciutats, viles e llochs del present regne de Valencia que la dita prohibicio sia intimada e publicada. E al dit magniffich batle general pertanga fer les dites prohibicions e inibicions, per tal lo dit magniffich batle general per proffit, utilitat de la cosa publica de la dita ciutat e regne ab la present publica crida, de part de la predicta real Magestat del dit Senyor Rey, mana a totes e qualsevol persones de qualsevol ley, stat o condicio sien que de aci avant no gosen ni presomen quen directament ni indirecta per si ni per interposada persona palesament o amagada traure o fer traure ni assagar ni permetre ni attemtar ni consentir traure de la present ciutat e regne, axi per

mar com per terra, forments sots pena de perdre los forments e les besties e fustes e altres vexells e coses ab que los dits forments seran trets e les persones quils trauran de star a merce del dit Senyor Rey dels quals dits forments e dels vexells e besties, ab que seran treyts e assagats, seran les dues parts del dit Senyor Rey e la terça part de aquells qui atrobaran e notifficaran les dites coses al dit magniffich batle general. E per tal lo dit magniffich batle general mana les dites coses publicar e preconizar axi per la dita ciutat de Valencia e llochs acostumats de aquella com per les altres ciutats, viles y llochs reals del present regne. Per ço que per algu o alguns ignorancia no puxa eser allegada. E guartse qui guardat siha. Honorat Mercader, batle general.

77

1484, gener, 28. València

Carta dels jurats de València al rei en què li exposen les dificultats existents per a proveir al manament reial d'exportació de blat a Gènova —atesa la pròpia carestia de València— i les diligències realitzades amb Alfonso Sánchez, oficial encarregat del compliment del manament. Aquest document és important no només pel tema en si, sinó perquè mostra com la carestia de blat fa pujar la venda del forment a l'almodí de València. Tant és així que els jurats creuen que el rei finalment els farà cas, ja que no volen pensar que la monarquia porti la ciutat i fins i tot el regne cap al desastre per qüestions de diners.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 30, ff. 249v-250v.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Una letra de Vostra Magestat data en Vitoria a VIII del mes de nohembre prop passat havem reebut a XXVII del corrent mes de Jener per Nalfonso Sanchiz, lochtinent de tresorer general de vostra excellencia, ab creença per aquell splicada sobre certa treta de forment per mar de aquest vostre regne per a Jenova e, ans de haver reebut dita letra e hoyda la creença sobre la treta del dit forment, haviem scrit a Vostra Magestat notificantli quant era cosa de grans inconvenients e scandals tal treta en aquest vostre regne en lo qual en la necesitat dels forments se deu miraculosament viure migançant la divinal clamencia e en lo qual les tretes del forment son prohibides e de present vixcam de careig. E la

fama de tal treta de forments donar tanta necessitat en aquesta ciutat que lo forment ques venia en lo almudi a XXX e a XXXIII sueldos caffi en spay de sis o set dies es pugat en lo almudi e es de present a XXXVIIII sueldos. E certament nos procurava tal treta donant hi causa los ministres de aquella que indubitament los pobles haurien cridat fam, fam de que se inseguexen grans inconvenients. Es sobrevengut lo dit lochtinent de tresorer lo qual consellat per los dits ministres de forment se volia sforçar en fer la treta dels dits forments, no havent prou intelligencia per la sua nova venguda del ques podia seguir de que Senyor molt excellent a nosaltres, qui eren notoris los inconvenients e que veyen aquells preparats si tal treta se feya, per provehir en la dita treta que nos fes e no mene en fam aquesta vostra Ciutat nos convengue plegar consell secret de persones doctes e prudents per proveyr a tals inconvenients de que lo dit lochtinent de tresorer, havent plena notisia de la necesitat del present regne de forments e dels scandals ques podien seguir per la treta de aquells, com a savi e prudent que es no curant en seguir les voluntats dels qui procuren tal treta, desguiant lo mal per aquesta vostra Ciutat intrevinint lo Sacre Consell Reyal, ha fet concordia ab aquesta Ciutat vostra la qual nosaltres havem volgut hoyr e finar. Per quant los dits forments se dexen esser de Vostra Real Magestat e a util e profit de aquella ferse la treta de aquells, lo que no es de creure que tant just princep e senyor per lo guany de la treta de forments volgues metre en fam lo seu poble. Empero puix en nom de Vostra Magestat se fa la dita negociacio havem concordat ab lo dit lochtinent de tresorer que a son risch, perill e fortuna o de Vostra Magestat porte los forments a la present Ciutat e vendre en lo almudi asegurant li que en lo almudi haura del caffi del dit forment que diu esser de IIª D fins IIIª caffi e que de aquell venda a raho de XXXXIII sueldos per caffi e que sera venut lo dit forment dins quatre mesos apres sera junt en lo dit almudi e que sis ven a mes for de XXXXIII sueldos caffi sia lo guany de aquesta vostra Ciutat e si a menys preu sia axi matex lo dan de aquella. E si dins los quatre mesos no era tot venut lo que restara aquesta vostra Ciutat pendra e pagara de continent a la dita raho de XXXXIII sueldos caffi. Aquesta concordia havem fet procurant lo util e profit de Vostra Real Magestat del qual se diu esser los dits forments car altrament per furs e privilegis no era necessari sino fer ocupacio e aprenhensio dels dits forments per la gran necessitat que occorre, la qual pot esser mes notoria a

Vostra Real Magestat, supplicant aquella havent pietat e compasio de sos vasalls vulla procurar e dar loch que de qualsevol parts e de Castella aquesta Ciutat haga treta per poder portar forments a aquella demanant en singular gracia e merce que a suplicacio de qualsevol ffamiliars e officials de vostra cort no sia atorgada treta de forments e vitualles de aquest vostre regne, ne Vostra Real Magestat vulla traure aquells per portar a altres parts strayes per causa de qualsevol guany, lo que ab veritat no podem creure tal penser occorrega en vostra reyal clamencia la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida. De la vostra Ciutat de Valencia a XXVIII de jener del any MCCCCLXXXIIII.

Senyor

De Vostra Magestat homils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce

Los Jurats de Valencia

78

1484, gener, 30. València

Carta dels jurats de València al rei en què rebutgen certes informacions sinistres arribades a oïda del monarca en el sentit que les autoritats valencianes posaven obstacles a les ordres reials i encoratjaven, a més, aldarulls populars. A aquestes acusacions inversemblants els jurats oposen la realitat de la situació de la ciutat que, després d'una reunió del Consell Reial, ha obligat a dictar mesures prohibitives per a la sortida del blat. Els jurats, evidentment, subratllen molt aquest últim punt.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 30, ff. 250v-251v.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Una letra havem reebut de Vostra Reyal Altesa dada en la vostra Ciutat de Taraçona a XXI del present mes de jener e la qual nos fon lliurada a XXVIIII del matex mes, lo effecte de aquella es que per passions contravendrien al servey vostre sobre la extraccio ques volia fer dels forments del present vostre regne e que aquesta vostra Ciutat no seria constituida en necesitat de forments, dient noresmenys hauriem procurat que fes conmocio del poble contra lo vostre scriva de racio. E per que Vostra Reyal Magestat notoriament veia la veritat significam a Vostra Reyal Senyoria que per en Thomas Vallebrera, misatger trames per la vostra vila

de Alacant, reebem una letra de creença e explicada aquella nos paregue que per servey de vostra real selsitut se ajustas lo Vostre Reyal Consell resident en aquesta vostra Ciutat. E axis feu on hi eren tots vostres officials per mossen Lois de Cabanyelles portant veus de governador, lo maestre racional, lo balle general, los lochtinents generals de portant veus de governador e del dit balle general, mossen Andreu Catala e los assessors dels dits portant veus de governador e balle general, lo advocat fiscal en Pau Rossell, procurador patrimonial e alguns altres del dit vostre Consell Reyal en lo qual lo dit misatger de Alacant torna a explicar la dita crehença. E vista la necessitat dels dits vostre regne e Ciutat de Valencia com en lochs de Alcacer o almudins de aquesta vostra Ciutat nos trobassen forments sino per a cinch dies, donat hi causa que les carretes ab que venien forments a la dita Ciutat e avituallaven aquella les havien fet girar e anar a la dita vila de Alacant per portar los dits forments, han delliberat en lo dit vostre Consell Reyal sens discrepansia de alguna persona que seria grandisimo servey de Vostra Reyal Alteza e no portar fam en aquest vostre regne que de aquell no ixquessen los forments qui staven apparellats en la partida de Oriola e que les carretes tornassen a venir aquesta vostra Ciutat; la qual ab les dites soles carretes se proveix e per molta vigilancia que per nosaltres hi sia stada prestada que la dita Ciutat sia provehida de forments. Encara entre lo poble se parlaven algunes coses preparades a scandels e comocions vent que en la dita Ciutat noy havia forment sino per a cinch dies la qual cosa era de gran dolor e tristicia que en tres o quatre dies era muntat lo forment sis o set sous mes per caffiz. E per fer reposar lo poble fonch necessari justar plaça de alguns nobles cavallers e ciutadans perque veent la diligencia ques prestava per nosaltres que nos seguis fam en aquesta Ciutat e que los dits nobles cavallers e ciutadans, on se vulla ques trobassen que los dits pobles parlassen de la necessitat en que stava constituhida la dita Ciutat, fessen reposar lo dit poble dient los com se feya tot lo posible de haver forments e que los dits forments alli eren e la dita partida de Oriola no ixquessen del present regne. E axi qui tals informaments han donat sinistrament a Vostra Reyal Magestat pensa poch en vostre servey majorment que en Alfonso Sanchiz, lochtinent de vostre tresorer general, vistes les dites coses subssistir en veritat e la fam preparada en la present ciutat e regne de hon se podien seguir los dits scandals e comocions, ha tengut per major servey ço que fon delliberat per nosaltres e per lo dit Vostre Sacre Reyal Consell que haver fet traure lo dit forment e

que les carretes nos lexassen en notoria fam aquesta vostra Ciutat, portant forment a la dita vila de Alacant e no portant lo aci de totes les quals coses consta ab plenera informacio de testes conforme a la veritat. E puix los sindichs que tramet aquesta vostra Ciutat a les corts generals, convocades en la Ciutat de Taraçona, perteixen dins hun dia o dos ne veura Vostra Reyal Excellencia pus clara noticia car aquesta Ciutat en lo servey vostre, mes que tots altres, hi enten e confiant en la molta virtut e prudencia vostra que provihireu en tal manera contra aquells qui tals sinistres informacions donen que de obra tant virtuosa com es stada feta treta los dits forments no sera retorquit contra nosaltres qui en lo servey de Vostra Reyal Magestat e en conservarvos aquest regne e Ciutat ab continu studi e molta diligencia hi emenen e treballam, oblidant tots interessos particulars segons ab altres letres fetes a XXVIII del present mes de jener ne haviem scrit e feta mencio a Vostra Senyoria la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida de la vostra Ciutat de Valencia a XXX de jener any MCCCCLXXXIIII. Senyor

De Vostra Magestat homils vassalls servidors
quis comanen en vostra gracia e merce.
Los Jurats de Valencia.

79

1484, febrer, 7. València

Carta dels jurats de València al rei en què insisteixen en la no-participació en els aldarulls populars que finalment han esclatat a causa de l'extrema carestia de blat, factor determinant de les vertiginoses pujades de preu. Per contra, diuen que des del començament la seva actuació ha anat sempre dirigida a apaivagar els exasperats ànims de la població. En la seva fidelitat reial, tot i les deplorables conseqüències, han acceptat la decisió inicial del monarca d'exportar el preuat cereal.

AMV. Lletres missives. Reg. g³ 30, ff. 253r-254r.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Una letra de Vostra Magestat, data en Taraçona a II del corrent mes de febrer, havem reebut a VI del dit mes, on diu vostra molt alta e reyal senyoria que los moviments fets en aquesta vos-

tra Ciutat han donat empaig al carregament dels forments quen Alfonso Sanchiz, lochtinent de general tresorer, per manament vostre volia carregar en la vila de Alacant, e que nosaltres, quey deviem entendre en reposar e prohebir tals moviments e fer castigar aquells, quey donaven causa, no havem fet, o manant nos stretament e sots lo deute de la fedelitat a que son tenguts a vostra reyal selcitut no donassem empaig en lo dit carregament, ans sia dirigit e favorit e que los dits moviments de pobles sien reffrenats e prohibits, e que Vostra Reyal Excellencia sis feya lo contrari nou tollerarieu ab pasiencia, refferint nos a la dita reyal letra vostra mostrant axi matex ab altres vostres reyals letres que aquesta Ciutat no era constituyda en necessitat de forments, a les quals letres ha donat causa sinistra informacio, la qual es stada feta a Vostra Reyal Senyoria, car la necessitat de forments en aquesta vostra Ciutat es tan gran que molts dies en les botigues del alquafer ho almudi noy ha mil caffiz de forment e cascun dia sen trahen e prenen CCC caffiz mes, e si hagues plugut V o VI dies que lo carruatge e besties de tragi no haguessen pugut acaminar e venir a aquesta vostra Ciutat staria en fam constituyda, ço que ab molta dolor e constricio recitam e huy de present sta en la matexa necessitat, car de deu dies ença lo forment que valia XXXIII sous lo caffiz val huy ha XXXXIII sous lo caffiz e cascun dia munta tant ques creu que la setmana que ve sera mes de L sous lo caffi, e si les carretes e carruatge e adzembles que venen ab forment a la present Ciutat divertexen altres lochs, aquesta vostra Ciutat es constituyda en la necessitat que us resitam. E veent los pobles, los quals ab tota veritat son constituyts en pobresa e necessitats de bens, que lo forment ha muntat pus de X sous per caffi e que tots dies munta, començaven a fer algunes parlats, designants comusions o scandels, e fonch necessari per reposar los dits pobles ajustar alguns nobles cavallers e ciutadans tots affectats e molt devots al servey vostre e al beneffici e repos de la republica de la present vostra Ciutat, signifficant e dient a aquells les grans provissions que nosaltres e lo racional de la dita Ciutat, per ço que los dits nobles cavallers e ciutadans hon se vulla ques trobassen que alguns dels pobles parlassen ho reposasen, resitant los les grans provissions que fa aquesta vostra Ciutat per quey haia forment, e aquesta fonch verdaderament la causa de ajustar los dits nobles cavallers e ciutadans e nostre Senyor Deu loy perdo a qui tals e tan sinistres informacions dona a Vos molt alt Senyor, per les

quals aquesta vostra Ciutat pot perillar o venir en alguna congoxa, dient que aquesta vostra Ciutat te prou forments e no sta en necessitat o stretura de forment, e puix aquesta Ciutat es vostra, e en lo present any tenim per vostra excellencia carrech de aquella, e lo principal interes que la dita Ciutat sia conservada es vostre, supplicam vos e demanam de gracia que us placia voler hi girar la cara puix vos significam la veritat del esser de aquella, de la qual necessitat e carestia es stada reebuda ampla informacio de moltes testimonios la qual sera tramesa a Vostra Reyal Magestat, la qual com a virtuossissima e de inffinida prudencia te conegut que si lo poble de la dita vostra Ciutat no te forment de que puixa menjar se poden seguir scandels e comocions als quels proveyr seria impossible.

E no obstant la dita necessitat de forments, havem hobeyt vostres reyals manaments e lo dit vostre forment se carrega en Alacant, empero creem de hun tant virtuossissim e prudentissim Rey e Senyor que si de la virtut de la necessitat, que te aquesta vostra Ciutat de forments, tinguesseu noticia e no carguessen a sinistres e no veres informacions, jatsia ne haiam consultat a Vostra Reyal Excellencia, no haurieu scrit e provehit que lo dit forment se tragues del dit vostre regne e tenim sertenitat que, si ans de esser carregat lo dit forment, vos Excellentissimo Senyor haureu vista la dita informacio, proveyreu e manareu que aquell nos tragua del present regne, preferint lo interes poblich de aquell a tot altre interes, supplicant vos axi matex no vullau donar licencia de traure forment de aquest vostre regne, e puix Vostra Reyal Magestat veu que som axi obedients als vostres manaments haurem tengut contristacio que de ben servir e hobeyr nos sia scrit ab manament del deute de la fedelitat. Daqui avant no havem mes a dir sino quens mane Vostra Senyoria lo que plasent li sia, la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida. De la vostra Ciutat de Valencia a VII de febrer del any de la Nativitat de nostre Senyor Deu Jhesucrist MCCCCLXXXIIII.

Senyor

De Vostra Magestat homils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce

Los Jurats de Valencia

FUNDACIÓ NOGUERA

80

1484, juny, 3. València

Els jurats i el racional de València ordenen a Joan de Gallach, clavari del quitament, que pagui les quantitats prestades pel mercader Pere Spannochi. Aquest va ajudar la ciutat quan va haver de pagar al rei l'arrendament del peatge.

AMV. Manuals de consells. Reg. 43-A, ff. 231v-232r.

Die jovis tercio mensis junii anno predicto a nativitate domini MºCCCCºLXXXIIIIº. Los magnifichs mossen Jacme Pelegri, cavaller, en Joan Figuerola, en Pere Caposa, en FFrancesch Gil e en Miquel Polo, ciutadans jurats en lo any present de la insigne ciutat de Valencia, ensemps ab lo magnifich en Matheu Scriva generos, absent de aquest acte, present lo magnifich en Bernat Catala, ciutada e racional de la dita ciutat, justats en cambra daurada, considerat que jatsia en dies passats de paraula haguessen provehit e manat al magnifich en Joan de Gallach, ciutada clavari del quitament dels censals, que de qualsevol peccunies, que a ses mans pervenguessen per raho de son offici, aquelles lliuras e pagas al magnifich mossen Pere Spannochi per lo credit que havia fet per raho del arrendament del peatge. E com sots virtut de la dita provisio e comisio haia donat les quantitats deius scrites, les quals ara redigissen en scrits, e loant e aprovant totes e quant lo dit magnifich en Joan de Gallach ha lliurat ara, de nou ho proveeixen que pague les dites quantitats al dit mossen Pere Spannochi per la dita raho, les quals son del tenor seguent.

Primo dona a VII de juny MCCCCLXXXIII	CCC lliures
Item lo dit dia dona	DCCL lliures
Item lo dit dia	CCCLXXV lliures
Item lo dit dia	CC lliures
Item lo dit dia	CLVII lliures, XI souls, VII diners
Item lo dit dia	D lliures
Item lo dit dia	CCLXXV lliures
Item a XV del dit mes de juny	CC lliures
Item a XX de juny	CL lliures
Item lo dit dia	LXXXXII lliures, VIII souls,V diners
Item a XXVIIII de agost	DCCL lliures
Item a XXX de agost	CCL lliures
Item a XX de octubre	CCCXII lliures,VIIII souls,VII diners

Item a XXI de octubre	DCCL lliures
Item a VI de nohembre	DC lliures
Item a XIII de nohembre	LXXXVII lliures, X souls
Item a XIIII de jener MCCCCLXXXIIII	CCCLXXV lliures
Item a XXIII de jener	Iª D lliures
Item a XXIIII de jener	D lliures
Item a XVII de febrer	CCLXX V lliures

Les quals quantitats prenen suma de huyt milia trescents noranta nou lliures, dehenou souls, set diners.

Testimonis foren presents a les dites coses los honorables en Lois Coll ciutada, en Alfonso Munyes mercader en Bernat Sentfeliu notari.

81

1484, juny, 14. València

Protestes del municipi valencià a causa de la instauració de la Inquisició. Evidentment el problema anirà a més, en algun document posterior es fa al·lusió a la pèrdua del comerç amb la fugida dels conversos i a les dificultats del pagament del servei a les corts convocades pel rei.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 30, f. 282v.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Los Inquisidors qui son stats en aquesta vostra ciutat de Valencia per ordinacio e manament de Vostra Reyal Senyoria donaren certa forma als convesos de la vostra Ciutat e Regne de Valencia, a la qual forma han obtemporat e lo ques diu de la grandissima rigor pratrichada contra los convesos en aquex vostre Regne de Castella a infotit tant grandissima terror als convesos de aquest vostre Regne que redubten indebites opresions e, sabent que venen a aqueste vostre Regne maestre Epila e los ministres de la Inquisicio, molts convesos sen van e altres trahen los mes bens que poden e casi del tot sesa lo comerci de aquest vostre Regne. E, si molt se alarga e dura la dita Inquisicio, aquest vostre del tot es perdut e sera molt e difficil que a vos molt excellent Senyor se puixa fer lo servey que volria se fes aquesta vostra ciutat

de Valencia qui us es devotissima e puix Vostra Reyal Magestat es prudentissima supplicam aquella no permeta la destencio de aquesta vostra ciutat e Regne ne difficulte lo dit servey, lo qual desiga aquesta vostra Ciutat se faça remetent la condigna provisio a vostra Reyal excellencia; la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida de la vostra Ciutat de Valencia a XIIII de Juni del any de la nativitat de Nostre Deu Jhesucrist. MCCCCLXXXIIII.

Senyor

De V.M. homils vassalls e servidors
quis comanen en vostra gracia e merce
Los Jurats de Valencia.

82

1484, juliol, 8. València

Els tres braços, reunits en corts, eleven al rei un greuge amb motiu de l'arribada a València de l'inquisidor general, mestre Epila. Es tracta d'un document important ja que els diputats esgrimeixen a favor de la seva oposició tota la legislació foral que afecta de prop el problema. A més d'esmentar els noms dels reis que varen donar determinats furs, el document insisteix que no es pot fer res contra les persones mortes, que només en tres crims —de lesa magestat, heretgia i sodomia— es pot actuar contra els béns, i amb certs límits, i que els inquisidors han de ser del país.[1]

Reial Cancelleria. Processos de cort. Reg. 513, ff. 166r-170v.

Molt alt e molt excellent Rey e Senyor.

La conservacio e observacio de furs e privilegis, usos e bons costums de aquest vostre regne de Valencia, los quals vostra Real Magestat per sa benignitat e officials de aquella son stats jurats observar e guardar, causa o procura lo servey de vostra Real Magestat e que lo dit vostre regne e tota la cosa publica es conservada e augmentada e, fajentse cosa alguna contra furs e privilegis, es fer gran deservey a vostra reyal altesa e portar en ruyna e destruccio lo dit vostre regne de Valencia. E per ço sanctament per lo alt fur del rey Nanfos es stat provehit que si algunes coses son o seran provehides contra furs e privilegis, usos e bons

costums del dit regne, aquelles no sien observades ne executades ne permeses executarse. E aço per quant no es presumidor que lo rey princep fahedor, lo qual ha jurat observar furs e privilegis, vulla venir contra lo jurament que ha fet los quals son estats fets en corts generals, pactizats, concordats e tractats ab sos vassalls, fahentli servey de grandissimes quantitats per observacio, augmentacio, repos e pacifich estat del dit regne e de la cosa publica que no vinga en diminucio e dan e ruyna, majorment que la natura del princep e rey es e deu de augmentar e regir. E per ço es dit Augustus, ço es ab augendo qui deu e es tengut de augmentar e posar los seus regnes axi com es e fa vostra Magestat, qui augmenta e te pensament de augmentar com a excellentissim rey e senyor lurs regnes, stat e corona real. E per ço si algunes coses son fetes e provehides per la real Magestat contra furs e privilegios, usos e bons costums fermament se ha de creure que es estat fet e provehit per importunacio o no essents informat dels dits furs e privilegis, usos e bons costums. E com a noticia dels tres braços ecclesiastich, militar e real e de la ciutat de Valencia, als quals toca e pertany per servey de Deu e vostra real Magestat e conservacio e benefici del dit vostre regne la defensio dels dits furs e privilegis, usos e bons costums, sia pervengut que a la present ciutat de Valencia es vengut e arribat mestre Joan Epiella, frare del orde de Sant Domingo, natural segons se diu de Arago e per inquisidor e ab assessor notari, alguazir e comissari, procurador e advocat fiscal, strangers e no naturals del dit regne, ab instruccions e determinacions fetes entre les quals es que faça proces als qui son morts e comdepnar aquells com ha heretges e confiscar e pendre tots los bens qui son stats de aquells de quils tendran, possehiran e hauran comprat lo que contra expresses disposicions de furs e privilegis del dit regne. Per ço com per aquells es dispost que contra les persones mortes nos pot fer proces algu hon encara que la confiscacio dels bens per fur no ha loch sino a die late sentencie e feta la dita confiscacio primer se han e es deuen pagar los drets de les mullers e qualsevol altres contractes que hauran fets e causats. E per que vostra real Magestat e tota la present cort puixa veure e haver noticia dels dits furs insertam aquells en lo present greuge los quals son del tenor seguent: "Si algu sera acusat de algun crim o de alguna malafeyta e aquell, qui sera acusat, morra ans que sentencia sera donada sobre ço de que sera acusat tota la acusacio o incriminacio es morta e finida quant al crim e quant als bens de aquells, mas los hereus

sien tenguts de aytant retre com aquell qui lo mal haura fet ne haura haut del qual ells foren hereus". Enadeix lo senyor rey si donchs lo acusador o denunciador no haura leixada la acusacio o denunciacio per engan o per altra corrupcio, lo qual fur es sicut en rubrica de aquells qui poden acusar del alt senyor Rey en Jaume, situhat en rubrica de crims que comença "aquell qui sofferra justicia corporal e perdra son membre no perda alguns bens seus, ans pusca fer son testament de aquells bens e jaquir als hereus seus o a qui volra, levat crim de lesa Magestat e de heretgia o si donch no sera sodomita e en los quals tres crims tots los bens de aquells sien anats confiscats salvo empero lurs bens a les mullers e salvo los contractes que foren fets primerament ab aquells". Laltre fur es del dit Rei en Jaume situat en la mateixa rubrica lo qual es lo seguent "los bens dels heretges per qualsevol nom de secta sien appellats e los bens de aquells qui seran factors e defenedors despuix que per jutge ecclesiastich seran venuts o condempnats sien confiscats e encorreguts a la Real Magestat", per los quals dits furs clarissimament appar e es fundat lo dit inquisidor o inquisidors no poder procehir contra los dits morts ne bens de aquells; hoc encara per lo fur del rey en Marti posat sots rubrica de crims lo qual es del tenor seguent "Declarants lo fur aquell qui sostendra pena corporal pasats sots la present rubrica ordenam que algu qui haia abjurat per crim de heretgia e sia admes a penitencia per la sglesia no perda algu de sos bens"; hoc encara lo dit inquisidor o inquisidors volen procehir e porten instruccions contra aquells qui son adiurats e absolts, lo que es contra lo dit fur del alt Rey en Marti e contra lo fur del alt Rey en Jaume posats sots rubrica quals poden acusar lo qual es del tenor seguent "Si aquell qui era acusat de algun crim e despux sera absolt per son jutge de aquella acusacio que era feta contra aquell no pora ni deura altra vegada de aquell crim per aquell quil acusa ni per altres ni alguna denunciacio esser feta contra ell, per ço com demanda no deu esser feta moltes vegades de crim o de malefici de aquell mateix hom de qui era ja feta". Hoc encara que per disposicio de furs del alt rey en Pere e del alt rey en Marti noy pot haver comissaris ni alguazir stranger, majorment essent del regne de Castella ne pot haver inquisidors qui no sien naturals del regne.

E per privilegi del alt rey Alfonso atorgat a la ciutat de Valencia e al monestir de prehicadors de la dita ciutat confermat per lo Sant Pare Papa Marti los quals furs se han per disposicio

de fur del alt Rey en Pere entendre a la letra sens glosa, interpretacio e suppleccio alguna. E vehent la present cort e los tres braços lo dit inquisidor e ministres de aquell e les instruccions e noves determinacions que aquells dien porten esser contra disposicions de furs e privilegis, usos e bons costums del dit regne e la ruina e total destruccio del dit regne per quant lo dit regne esta ja quasi mig perdut e molts mercaders esser sen anats e la negociacio mercantivol haver en gran part cessat per causa de la inquisicio que es stada feta per temps de dos anys en la present ciutat e vehent que en lo regne de Arago, ciutat de Saragoça e principat de Cathalunya e ciutat de Barcelona no haverse encara començat ne admesa la Inquisicio per conservar los dits regnes e principat e per que no vinguen a royna. E en aquest regne haverse feta per temps de dos anys e esserse corregits los qui eren mester e viure tots be e catholicament e aquest regne per molts privilegis esser unit e te unio ab los dits regnes de Arago e principat de Cathalunya circa la conservacio, augment e util de aquells no es cosa decent ni deguda que aquest dit regne deua esser tractat ab tanta defavor e desegualtat dels altres regnes. Ans per los dits privilegis de la dita unio se deu entendre en la conservacio e benefici del dit regne segons que entenen e fan los regnes de Arago e principat de Cathalunya, com aço sia servey de Deu e de vostra Magestat e benefici e util de tot lo regne majorment que reiterarse la dita inquisicio ab noves instruccions e determinacions e nous ministres e persones strangeres venint a la present ciutat com aconformada ab grans salaris es cosa nova e insolita e contra disposicions de furs e privilegis, usos e bons costums e total destruccio e ruyna del dit regne lo qual perit [...] pererix lo servey de Deu e de vostra Real Magestat e del regne; e los habitadors en aquell no poran ne poden viure de lurs rendes com la ciutat e general no pora pagar lurs carrechs e los menestrals no poran viure de lurs obres e treballs e los mercaders e altres gents despoblaran aquesta ciutat e regne e sen hiran a poblar en Arago, Catalunya e altres parts hon puixen viure e sien affavorits e bentractats e axi cessara lo comerci mercantivol sens lo qual, segons diu lo gran philosof Plato, nos pot star ni habitar be ne benaventuradament en les ciutats ni lo regne ni la cosa publica se pot sostenir majorment de aquesta ciutat e regne que esta tan carregada e carregat, lo qual e la qual paguen los dits carrechs del que proceheix de les imposicions dels drets imposats en lo negociari mercantivol. E vists los contrafurs, privilegis e contra usos

e bons costums e la ruyna e perturbacio e dan que la venguda dels dits mestre Epila e altres ministres procura e esta preparada e deffer e donarse en los dits ciutat e regne per part de la present cort o dels dits tres braços es stada tramesa solemne embaixada per aquells al dit inquisidor, pregant e exortant aquell per servey de nostre Senyor e de la Magestat real e benifici del dit regne no evante ne proceheixca en cosa alguna fins tant haguessen informat, consultat e suplicat la Magestat Real no per que la Inquisicio cessas ni cesse, sino hon mester fos se faça ab persones naturals del dit regne puix per gracia de Deu aquest regne, qui es tant singular, te persones doctissimes en qualsevol sciencies, axi religioses com ecclesiastiques, e legues cristianissims e catholichs cristians de bona vida, fama e consciencia amants Deu e la sancta fe catholica ab los quals se pot fer e obrar a tal efecte que la sancta Mare sglesia mana se faça, los quals faran la Inquisicio sens salaris alguns, dan e dampnatge e detriment del dit regne e ques faça tan gran carrech e vergonya a aquest vostre regne e persones de aquell puix hi ha persones dispostes de fe, sciencia dada e consciencia e tant com les que son vengudes per fer aquella e ja desmembrats de altra Inquisicio les quals peticio, pregarias e exortacions fetes al dit Inquisidor jatsia sien justissimes e concernents servey de Deu e de la Magestat real e del be publich, empero los dits inquisidor e inquisidors no han volgut ni volen aceptar ne fer cosa alguna del ques estat pregat e exortat. E axi es fet, es fa notori greuge e contrafurs e privilegis, usos e bons costums de la vostra ciutat e regne com james se haia acostumat en la present ciutat e regne ferse la Inquisicio en la forma que es stada feta, es vol fer. E jatsia en aquestos dos anys sia esta feta, empero parlant ab aquella pus humil e subiecta reverencia ques pertany es stada feta contra furs e privilegis, usos e bons costums e practiques antigades del dit regne. E axi fonch-los stat fet notori greuge al dit regne los quals dits greuges se possen en les corts e se acostumen en aquella reparar, redreçar, purgar e adobar e, per no haver hi haut corts fins aci, no son stats posats. E encara que noy hagues contrafur algu, considerat que fentse la dita Inquisicio en la forma que es stada feta e es vol fer es total ruyna e destruccio del dit regne, puix se pot fer per altra manera o forma segons se es acostumat e dit es notori greuge al dit regne lo qual, essent unit ab los altres regnes, no deu esser menys conservat e preservat de royna e destruccio quels altres regnes; ans molt millor deu esser tractat per haver be servit a la real

Magestat e antecessors reys de aquella lo qual es stat e es tot temps prompte, obedient e devot al servey de vostra real Excellencia e per servey de Deu e de vostra Real Magestat e benefici del dit regne e que aquell totalment no pereixca ne vinga a royna encara que fos expressament dispost e que lo que fa puix se veu que la dita Inquisicio, en la forma que es feta e es vol fer, es total destruccio del dit regne puix en altra manera, sens dan se pot fer e obrara lo que per sancta mare sglesia es ordenat, es greuge notori e manifest. E per via de greuge se pot deduhir per reparacio e conservacio del dit regne e pot dir en la present cort majorment feentse e volentse fer contra les dites pracmatiques antiguades e usades parlant ab aquella reverencia ques pertany. Per ço los dits braços e la dita ciutat de Valencia deduhint les dites cosses en la present cort per via de greuge per conservacio de furs e privilegis, usos e bons costums e per conservacio de la dita ciutat e regne humilment suppliquen a vostra real Magestat vulla provehir e manar que los dits mestre Epila e altres ministres que son venguts ab aquell sen vajen de la present ciutat e ab acte de cort sancir, provehir, statuhir e ordenar que de aci avant la dita Inquisicio de la Sancta Fe Catholica se faça, es haga de fer segons se es acostumat de fer e per los inquisidor o inquisidors passats; ans quels del present inquisidors e quels inquisidor o inquisidors que seran e officials e ministres de aquells per qualsevol no sien apellats e nomenats haian de esser naturals o nadius de la present ciutat e regne. E axi mateix lo vicari general e lo frare qui sera inquisidor haia de esser natural de la dita ciutat o regne de Valencia e fill del monestir de Sant Domingo de la present ciutat e haia de residir e habitar dins lo dit monestir e no fora de aquell e no puixen esser ni entrevenir en la dita Inquisicio persones stranyes no nadius ne naturals del dit regne. E per quant pendent la present cort se fa lo dit greuge e contrafur en voler los dits mestre Epila, inquisidor, e altres ministres de aquell procehir persones stranyes, evantar en la vostra inquisicio contra los dits furs e privilegis, usos e bons costums e pendent la dita consulta e no volent mostrar lo dit inquisidor e ministres aquell lo poder que porien; per ço suppliquen hi sia degudament per la present cort procehir en forma e manera que los dits inquisidors e ministres de aquell no evanten ne procehixquen en cosa alguna requirint a vosaltres officials de la Magestat del Senyor Rey, qui representan lur real persona, hi vullan provehir que lo dit inquisidor o inquisidors, estants los dits greuges e contrafurs e contra

usos e bons costums, no evante ni procehixca en cosa alguna. Alias si per vosaltres noy sera provehit en absencia de la prefata Real Magestat, segons es supplicat e request, no sera procehit ni evantat en la present cort en cosa alguna e sera necessari als dits braços e ciutat en fadiga de vosaltres dits officials reals per conservacio de furs e privilegis, usos e bons costums e per levar lo dit regne e ciutat de perturbacio e total ruyna e perdicio donar hi degut remey per forma e manera que los dits inquisidor e inquisidors e ministres de aquell no procehixquen en cosa alguna, salva tostemps la fidelitat de la Magestat del Senyor Rey a la qual som tenguts, puix notoriament se veu los dits inquisidors e volen fer es total destruccio e ruyna de la dita ciutat e regne sens reparacio e es contrafurs, privilegis usos e bons costums, de la qual cosa no solament vosaltres officials reyals ne fareu gran offensa a nostre Senyor Deu, mas encara gran deservey a la Real Magestat e dareu empaig e empediment a la present cort que nos evante nes procehixca en aquella cosa alguna nes faça lo servey de la prefata real Magestat. E jatsia les dites coses sien justissimes e proceheixquen de justicia e en conservacio de les dites ciutat e regne e de furs e privilegis, usos e bons costums e axi en servey de vostra Real Magestat, empero los dits supplicants tendran les dites coses a vostra real excellencia a gran e summa gracia e merce.

1. *Aquest document s'inclou al segon volum de la meva tesi doctoral presentada a València el 1973 i se cita al meu llibre* València en la crisi del segle XV *(Barcelona, 1976). García Cárcel, en els* Orígenes de la Inquisición española. El tribunal de Valencia, 1478-1530 *(Barcelona, 1976), fa una àmplia síntesi del document —no el transcriu del tot— i qualifica l'exposició de greuges que "se acaba con una lacrimógena versión del futuro de Valencia como consecuencia de la Inquisición, destinada a sensibilizar al rey" (p. 50).*

83

1484, juliol, 22. Còrdova

El rei escriu al racional de València ja que sap que hi ha problemes en qüestions financeres entre ell i la seva batlia, la ciutat i Lluís de Santàngel. Ferran II apunta en aquesta carta la possible solució, tot i que no serà acceptada pels altres grups.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3613, ff. 12r-v.

Lo Rey

Racional: una letra vostra de V de juny havem rebuda e per aquella nos diheu que ab diligencia haveu entes en arrendar be e

profitosament los drets de aqueixa ciutat, pero que es molt mes que necesari que donem orde que prest e ab eficacia la ciutat haia aquells XXXXI[a] souls que la ballia li deu que, segons som informats, es de resta de la consignacio de la claveria den Anthoni Rull, la qual claveria fini per tot mag propassat, la qual quantitat dieu havia a pagar Luis de Santangel, scriva de racio de nostra casa, e que per ço lo balle li fehia execucio en sos bens, la qual per nos fonch manada cessar. E per aquesta causa, diheu, cessen de pagar les pensions dels censals e los crehedors, que aquelles han haver, criden. E per ço nos suplicau que sia merce nostra manar e provehyr que lo dit scriva de racio pague los dits XXXI[a] souls, de les quals coses vos responem quens recorda que en Taraçona vos diguem que nos stavem en certa pratica ab lo dit scriva de racio de rebre lo que aquell devia a la ballia per supplir a nostres necesitats e, que del que ab ell fariem, vos scriuriem de nostra ma per que li donasseu lo consentiment. E axi fonch mes en exequcio segons de nostra ma vos havem scrit e, apres haureu pogut veure, ab nostres reals provisions lo dit scriva de racio nos ha pagat setanta sis milia e tants souls que per aquell eren deguts a la ballia. E nos vos scriguem que donasseu o fesseu donar lo consentiment de la ciutat per que lo balle admetes en compte al dit scriva de racio la dita quantitat per ell a nos pagada. E axi no es possible proveyr ne manar que lo dit scriva de racio pague los dits XXXXI[a] souls car no seria cosa justa que ell pagas altra volta lo que ja ha pagat a nos. Pero, dexant aço que per les rahons damunt dites no te forma de poderse fer vos, dihem que los dits XXXXI[a] souls se poden pagar molt be de moltes deutes quey ha en la ballia per que millor e pus prompta paga sen pot fer de lo que es degut al dit balle general del arrendament del peatge del present any que, per tot lo mes de juny propassat, li foren deguts cinquanta milia souls, los quals poden servir per a pagar la quantitat deguda a la dita claveria de Anthoni Rull. E, sis volia dir que lo preu del arrendament del peatge de aquest any ha de servir per a pagar les penssions de censals que la ballia es tenguda de pagar en lo present any a la ciutat, vos responem que primerament en aquest any fins per tot agost la ballia no deura res a la ciutat e llavors ja lo balle haura a cobrar del dit arrendament del peatge tanta quantitat que pora pagar la mesada de agost. E apres les altres mesades axi com vendran car fins per tot mag passat la dita ballia deu a la ciutat los dits XXXXI[a] souls e fins per tot dehembre primervinent la dita ballia deura a la dita ciutat XXXXI[a] DCCC-

CLVIII souls VIII diners, que seria tot lo que la ballia deuria a la ciutat per tot lo present any LXXXII[a] souls poch mes o menys. E lo balle ne hauria a cobrar del arrendament del peatge cent milia souls. E axi en aquesta forma, com en la ballia noy hagues les rocegues quey son, se poria molt ben pagar lo que la ciutat demana quant mes que som be certs quey ha molts deutes dels quals se pot pagar. E sis volia dir que lo preu del arrendament del peatge nos pot ne se acostuma pagar axi a la jornada, ans se dona al arrendador alguna prorrogacio, es tambe cert que los albarans de Valencia nos paguen a la jornada e les mesades que lo balle deu a la ciutat no se acostumen de pagar dia a dia. E axi la una cosa se pot compensar e remediar ab laltra puix la quantitat hi basta e hi avança. E axi donese forma alla de pagarse que fer pagar al dit scriva de racio, lo que ja ha pagat, nou consent deguna raho e justicia, ans vos dihem, pregam, encarregan e manam que, per observacio de lo que per nos li es stat promes, de continent e sens dilacio ne consulta alguna li façau donar lo consentiment dels dits setanta sis milia e tants souls segons veureu per dues cauteles que de nostra Magestat te. E en aço no poseu dilacio ne consulta alguna si servir nos desijau car per conservacio de nostre credit e observacio de nostra palabra real axi es mester se faça. E no dariem loch en lo contrari. Quant al que diheu que obeynt nostres manaments haveu donat loffici de advocat de la ciutat a micer Valero es cosa de que havem pres plaer e us ho tenim en servey. Data en la ciutat de Cordova a XXII dies de juliol de lany Mil CCCCLXXXIIII. Yo el Rey

L. Gonçales, secretarius

84

1484, agost, 30. Còrdova

El Rei Catòlic instrueix el seu conseller Manuel Bou per la conclusió amb València de la firma d'un contracte d'importació de blat sicilià a fi de no córrer els riscs del passat a la capital del regne. Aquest contracte durarà deu anys i al primer, almenys, caldrà cercar l'aportació de mercaders valencians. A més, el rei arribà a dir que si en aquest negoci podia treure'n un petit benefici millor per a tothom, evidentment per a la Corona.

ARV. Reial Cancelleria. Curie. Reg. 245, ff. 21r-22v.

Las cosas que vos amado conseiero nuestro Manuel Bou haveys a fazer por parte de nuestra Magestat en la Ciutat de Valencia son las siguientes.

Primerament dareys la carta de creença que levays a mossen Andreu Cathala y le direys de nuestra parte commo nos le agradecemos mucho el pensamiento que el ha tenido en que la Ciutat de Valencia contracte con nuestra Magestat de trenta mil cafices de trigo de Sicilia cadanyo, por tiempo de diez anyos, por el entender que el dicho contracto seria mucho util a la dicha ciudat, la qual muchas vezes se ve en necessidat de trigos y assi mesmo por el entender que del dicho contracto vernia a nos buena utilidat, y que, oydo a vos en lo que sobre aqueste negocio dir nos haveys querido y seyendo por vos ciertos que este negocio esta mucho en mano del dicho mossen Cathala, queriamos fazer a el la comission para contractar de nuestra parte en la dicha Ciudat, sino que nos ha parecido que es meior que el sea como medio entre nos y la dicha Ciudat porque con sus buenos tractos y practicas venga la cosa meior al benefficio de la dicha Ciudat y a nuestro servicio. Y, comoquiera que a vos hayamos fecho comission amplia para contractar con la dicha Ciudat de los dichos trenta mil cafices de trigo, es empero nuestra intencion y voluntat que nos no fagays en este negocio sino lo que por el dicho mossen Andreu Cathala y por el magnifico y amado conseiero y lugarteniente de nuestro general thesorero, Alonso Sanchez, vos sera conseiado. Ca segund aqua havemos apuntado con vos el precio que es a razon de trenta mil souls el caffiz nos ha parecido bien para la Ciudat y si algo se podria meiorar para nos que se tenga en ello el meior orden y practica que se pora car a nos dello fara muy accepto servicio.

Otrosi dareys la carta de creença que levays an Çacruylla y le direys de nuestra parte como nos le agradecemos y tenemos en mucho servicio la buena diligencia y pratica que ha tenido fasta aqui en mirar como la dicha Ciudat sea proveyda de trigos continuamente. Ca aquello es tirarla de grandes inconvenientes y es cosa que mucho cumple a nuestro servicio y, quanto toqua al pensamiento, que el y mosen Andreu Cathala han tomado que la dicha Ciudat de Valencia contractasse con nos de trenta mil cafices de trigo de Sicilia cadanyo y que esto seria servicio nuestro y benefficio de aquella Ciudat, le direys como despues haver oydo a vos sobre este negocio, quisiendo entender en la utilidat y bien de la dicha Ciudat, havemos deliberado de dar vos poder bastante para contractar en nombre nuestro y por nos en aquella de los dichos

trenta mil caffices de trigo de Sicilia cada un anyo por tiempo de diez anyos. Es a saber a razon de trenta seys souls caffiz. E assi le rogareys mucho de nuestra parte que pues el y el dicho mossen Andreu Cathala han començado a mover este negocio que por servicio nuestro y por el benefficio de la dicha Ciudat tenga el orden y manera que meior le paresera, ensemble con el dicho mossen Andreu Cathala para que el dicho contracto haya a tomar conclusion. Ca dello a nos fara no poco servicio y despues que havreys apuntado con los dichos mossen Andreu Catala y Çacruylla el orden que se haura de tener en el dicho negocio a conseio dellos y del dicho magnifico y amado consellero nuestro y lugarteniente de general thesorero, Alonso Sanchiz, dareys la carta de creença que levays nuestra para la dicha Ciudat sobre la conduccion deste negocio. La qual creença explicareys segund por ellos vos sera aconseiado. Ca nos somos ciertos que miraran en ello lo que cumplira y satisfara a nuestro servicio, segund bien han acostumbrado por forma que o no se començara el negocio o si se comiença salra a toda honra y utilidat nuestra y benefficio de la dicha Ciudat.

Y podiendo se concluir el dicho negocio con la dicha Ciudat vos en nombre nuestro y por nos firmareys el contracto por el qual fareys venda a la dicha Ciudad de trenta mil caffizes de trigo de Sicilia, cadanyo por tiempo de diez anyos, contaderos del dia que firmareys el dicho contracto continuamente adelante o por mas tiempo si mas querran. El qual contracto firmareys empero salvo legitimo impedimento por los grandes peligros y inconvenientes, que en los medios podran venir, y con condicion que si a nos paçera que le devamos corroborar y acceptar que lo corroboremos y acceptemos o no, y con aquellas clausulas y por aquellos precios y condiciones que a vos meior vistas seran, pues empero el precio o precios no baxen trenta seys souls por caffiç moneda de Valencia, la qual venda fareys a la dicha Ciudat, posado el dicho trigo en la dicha Ciudat de Valencia, como es acostumbrado a todo arisgue y peligro nuestro.

Es empero nuestra voluntat y assi vos lo mandamos que antes que vos firmeys el dicho contracto busqueys y tengays orden con algunos mercaderes que hayan a tomar la meatat del dicho contracto en parte, es a saber los quinze mil cafizes de trigo por el primer anyo de ferma tan solamente y por los nueve anyos restantes a nuestro beneplacit, los quales mercaderes se obligaran a vos en nombre nuestro y por nos participaran en la compra de

los dichos trenta mil caffizes de trigo de Sicilia, es a saber en la meatat y que, viniendo la dicha meatat comoquiera que haya a venir en nombre nuestro, verna a todo arrisgue y peligro y buena ventura dellos assi como verna la otra meatat nuestra a nuestro arrisgue, affin que assi como gozaran de la meatat de la ganancia esten a la meatat del peligro y sobre esto apuntareys con ellos los Capitols necessarios a nuestro beneplacito.

Yo el Rey

Expedita in civitate Corduba die XXX mensis augusti anno a nativitate domini MCCCCLXXXIIII.

Dominus Rex mandavit mihi
Jacobo Roqua vicecanciller
per generalem thesaurarum.

85

1484, octubre, 25. València

Els jurats de València demanen al rei el trencament amb Gènova. Documents d'aquest tipus n'hi ha uns quants, bé sigui a l'Arxiu Municipal de València, bé a l'Arxiu de la Corona d'Aragó com a resposta del rei. Pertanyen a activitats del comerç a la Mediterrània relacionats, de vegades, amb qüestions il·legals. Coses semblants també passaven sovint amb els venecians, aquesta transcripció és un model a tenir en compte.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 30, ff. 312v-313v.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Per altres letres havem scrit a vostra excellencia sobre la preso de mossen Matheu Scriva, la donchs jurat e capita de la armada de aquesta vostra ciutat, e den Johan Candel e la sua nau ab aquell presos per lo patro genoves de una grosa nau genovesa a la fe que, a la primera terra que aribasen, delliuraria e arribant davant Oristany lo dit patro delliura a molts que foren presos ab la dita nau e retingues lo dit mossen Matheu e en Joan Candell, no servant la fe e com es stat en Genova ab la dita nau e presoners sperant aquells quels tindra la fe e quells delliuraria lo dit patro no ha fet res, ans trencantlos la fe a quels delliuraria lo dit patro los ha maltractats e posats en un castell enstra preso e axi los dete

de present, lo que es cosa malfeta e digna de correspondre en aço en les persones de genovesos que tenen casa e habitacions e comerci de mercaderies en tots vostres regnes e terres als quals no deu valer guiatge ni asegurament puix no es tengut als dits mossen Matheu e en Johan Candel, majorment que capita ne patro de armada ne nau que no vaia encors no es de costuma de tenir apresonats mas de donarlos libertat, quant mes que sens aquesta costuma hi es la fe donada per lo dit patro segons dit es. E no resmeys que novament havem hagut una letra dels ciutadans mercaders de aquesta ciutat residents e comercians en Genova com son detenguts per que lo fill del Cardenal te presoner mossen Torelles, patro de galeres, costreyent los que doneu orde aquell sia delliure pregant lo restat, si restat se haura, de pagar pregant nos volguesem suppliquar Vostra Excellencia que lo semblant fos fet en aquestes vostres regnes en les persones e bens dels genovesos per que les persones y bens de aquells nostres ciutadans sien guardades de dany e que aço se pot be fer, puix ells han començat a trencar la fe hi guiatges quels sia fet lo semblant. Per ço supplicam Vostra alta Senyoria que per totes les dites coses vostra Magestat mane opportunes provisions a universes oficials de aquestes vostres regnes e senyaladament de aquesta vostra Ciutat e regne que los genovesos e bens de aquells sien presos e detenguts fins tant los dits mossen Matheu Scriva e en Johan Candel sien deliurats e per semblant los dits mercaders conciutadans nostres e sera cosa molt deguda e de justicia e reputarem a suma e merce a la Vostra Real Magestat, la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida. De la vostra Ciutat de Valencia a XXV de Octubre del any MCCCCLXXXIIII.

Senyor

De Vostra Magestat homils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce

Los Jurats de Valencia

86

1484, novembre, 12. València

El Consell General atorga poders especials als jurats per a ordenar els capítols del quitament. Aquest és un tema que es repeteix cada deu anys com una qüestió normal, tot i que poden

haver-hi excepcions de suspensions temporals del quitament i confirmacions posteriors. Al final s'esmenten els noms dels prohoms del quitament.

AMV. Manuals de consells. Reg. 44-A, ff. 54v-55v.

Poder donat als officials de la casa de fer e ordenar los capitols del quitament.

Item fonch proposat en lo dit magniffich consell per los dits magniffichs que per servey del Senyor Rey e benefici de la cosa publica de la ciutat gran temps ha que foren ordenats certs capitols per lo quitament dels censals de la dita ciutat ab certes persones appellades iustadors del quitament dels censals, los quals capitols devien durar per temps de deu anys e feneixen lo primer dia del propvinent mes de dehembre del any corrent. E los quals capitols en lo primer consell apres la eleccio de cascuna juraderia se acostumen jurar e prometre de esser servats per los jurats e consell e per tots los altres officials de la casa de la dita ciutat e servar aquells per tot lo dit temps de deu anys segons llur serie e tenor. E com los dits deu anys deien finir segons dit es lo primer dia del propvinent mes de dehembre e sia necessari prevenint lo temps provehir en la ordinacio, correccio e enmendacio dels dits capitols del quitament segons la occorrencia del temps e en la eleccio e nominacio de persones apellades justadors del dit quitament qui sien a servey de la prefata reyal Magestat, benefici e utilitat de la dita ciutat e cosa publica de aquella, per ço se proposa per quey sia deliberat.

E lo dit magniffich consell, hoyda la dita proposicio, en unitat e concordia, com es no solament la ordinacio e enmendacio e correccio dels dits capitols, mas la eleccio encara dels dits prohomens justadors del quitament per lo temps quels sera benvist als magniffichs jurats, racional, sindich e altres officials de la casa ab les persones quey volran demanar car, ara per lavors lo que aquells ordenaran, haura lo dit consell per ferm e agradable.

Prohomens del Quitament

mossen Ot de Borja	mossen Joan de Castellvi
en Bernat Lorenç	mossen Bonafonat Berenguer
mossen FFrancesch Rubert	en Bernat de Penaroia
en Guillem Mir	en Lois Pellicer

FUNDACIÓ NOGUERA

en Pere Vicent
en Lois Coll
en Joan Riba
en Joan de Gallach
en Pere Lor
en Pere Çacruilla

87

1484, desembre. València

Els jurats valencians proposen al rei un contracte de blat, que tot i arribar als 6.000 cafissos, minora la quantitat presentada pel monarca el 30 d'agost de 1484. Malgrat que la ciutat de València molt sovint necessita blat, la proposta, coneguda, de Ferran II resultava massa cara.

AMV. Lletres missives. Reg. g³ 30, f. 330r-v.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Una letra de Vostra Magestat data en Cordoba a XXX del prop passat mes dagost reebem a XI del prop passat mes de octubre ab creença acomanada an Manuel Bou. E vista la dita letra e hoyt aquell en quant dir nos ha volgut de part de vostra excellencia responem a Vostra Reyal Senyoria que lo meneig del forment, del qual nos ha comunicat, es stat molt praticat e per quant de les compres de forments es vengut molt dan aquesta vostra ciutat empero per servey de Vostra Excellencia havem servat cert contracte capitulat de VIª caffiz de forment, bo, bell novell, del any mercader e reebedor del vostre Regne de Sicilia a preu de XXXVI sous per caffiz ab les condicions e pactes en los capitols quen haveu fermat a tres del corrent del mes de dembre, trellat dels quals seran ab la present. Suplicam Vostra Magestat que si plasent li sera lo dit contracte lo vulla fermar e trametre aquell ab la ferma e voluntat de Vostra Magestat per que, advenint lo temps, lo forment puixam fer reebre per provehir aquesta vostra ciutat e dispondre de aquell per manera que puixam satisfer e pagar lo preu del dit forment dins lo temps per nosaltres concordat, car altrament no seria possible poder ho fer per quant aquesta ciutat vostra sta molt appresa de carrechs e scassament pot suplir al que ordinariament es obligada. Daqui avant no havem mes a dir sino quens mane Vostra Magestat lo que plasent li sia, la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida. De la vostra ciutat de Valencia a dembre del any MCCCCLXXXIIII.

Senyor

De Vostra Magestat homils vasalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce.

Los Jurats de Valencia.

88

1485, febrer, 9. València

Els jurats notifiquen al rei les diferències existents al voltant de la provisió de càrrecs de la Generalitat que han fet que un sector nobiliari, els Centelles, en sigui apartat, raó per la qual han interposat un recurs. Per raons semblants les ciutats i les viles reials interposen un greuge a les Corts que actualment se celebren a València. Demanen a Ferran II que proveeixi del que calgui per a la salvaguarda de l'estament reial. En cas contrari el rei perdrà el poder fins i tot als seus territoris reials, la qual cosa el monarca no ho permetrà perquè el General ha de ser general per a tothom.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 31, ff. 16v-17v.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Quant en nosaltres es tenim studi e diligencia en servir vostra Real Magestat e que aquest vostre regne e ciutat de Valencia stiga en pau e repos e de present occorre en la present ciutat la gran differencia sobre los officis del general de aquest Regne. E los quals quant al stament militar stan en gran contrast per quant de present tots son regits quant al stament militar per la una part e la part dels Centelles, tenintse per agreujats de esser privats del regiment del dit general, ha posat greuge en la cort que de present se celebra en aquesta vostra ciutat e, no sperant concordia ne remey al ques demana en la present cort, ab ses embaixades han recorregut a Vostra Real Magestat. E per lo semblant vostra real Magestat te embaixada per lo general e en apres senyor molt excelent per quant ab acte de cort es provehit al regiment e officials del general quant al stament real, ço es que de tres anys sien fets officials per lo stament reyal. En axi que los jurats de aquesta vostra Ciutat finit lo trienni per al trienni sdevenidor elegeixquen per al regiment del dit general diputat, clavari, comptador e administrador e les altres ciutats e viles reyals aquella ciutat o vila reyal a la qual toca haver dels dits officials,

ço es dipputat e comptador que los jurats de aquella Ciutat o vila aquí toca elegeixquen dipputat e comptador en esguart de les ciutats e viles reyals; de present en lo general se fa gran abus com aquelles ciutats e viles reyals no tinguen orde algu en elegir dipputat e comptador, mas sols se observa que aquella ciutat o vila reyal tenen dels officis que volen les persones militars, qui de present tenen lo dit regiment, lo que redunda en gran dan de les ciutats e viles reyals e en derogacio de vostra reyal preheminencia que en les ciutats e viles reyals vostres hi haja altra persona que mane e ordene que vostra Real Magestat e officials vostres e axi Senyor molt excellent per la vostra ciutat de Xativa e vostres viles de Morella, Sixona, Biar, Capdet, Penaguila, Cullera, Castello, Borriana, Vilareyal, Liria, Bocayrent es stat posat greuge en la cort, ques celebra en aquesta vostra ciutat, supplicant sia dat orde en les dites ciutats, peticio e ordinacio dels del stament militar y axi per les dites viles es stada feta intimacio a aquesta vostra ciutat quels ajude e endreçe que justicia sia feta y axi, Sacra Magestat, vostra Real Senyoria havent noticies de totes aquestes coses, axi com se spera largament havreu per les embaixades que a Vostra Magestat de present son, suplicant aquella vulla provehir en la eleccio dels dipputats e officials del general, axi en esguart dels militars com de les ciutats e viles reyals, per manera que lo regiment del general sia general a tots e llevar scandels e incovenients de aquesta vostra ciutat e regne, axi com per lo glorios rey don Alfonso oncle vostre axi en Barchinona com en Napols fonch provehit, dant forma als jurats de Valencia com devien fer la dita eleccio dels officials per al general, la qual provisio e provisions no alteren lo que es disposat e ordenat per lo acte de cort, mas donen forma que ab engualtat lo acte de cort sia tengut e observat y axi Sacra Magestat per quant vostra excellencia, per les embaixades que a vostra excellencia son, tenra plena noticia de tot lo fet, supplicam vostra Magestat hi vulla provehir per manera que aquesta vostra ciutat e regne sien levats de tots scandels e inconvenients, los quals facilment se poran subseguir si en aquestes differencies no es donat repos lo qual no sespera poder si haver sino de vostra reyal Magestat, la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida e us do victoria de vostres enemichs. De la vostra ciutat de Valencia a VIIII de febrer any MCCCCLXXXV.

Senyor

De vostra Magestat homils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce.

Los Jurats de Valencia

89

1485, febrer, 12. Sevilla

Ferran II demana en una carta al governador del regne de València tot l'ajut possible perquè Diego de Torres sigui acceptat com a nou batlle general, fins i tot en el cas que hi hagi algun contrafur.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3563, ff. 131v-132r.

Didaci de Torre

Lo Rey.

Governador. Nos trametem de present aqueixa ciutat lo magnifich amat, conseller, cambrer e batle general nostre en aqueix regne de Valencia, Diego de Torre, per a regir e exercir lo dit son offici de batle. Vos no ignorau quants son los serveys que de aquell havem rebuts e quanta raho e causa tenim recordar nos de aquells e mostrar lin deguda gratitud. E per que nostra voluntat es ell sia admes, tinga, regeixca e posseixca lo dit offici vos encarregam e manam stretament que les presents vistes, no obstants qualsevol furs e altres coses en aço contrastants, assistau, loeu e admetau lo jurament per lo dit offici prestador al dit Diego de Torre juxta forma de son privilegi. E aquell poseu en posessio del dit offici, us e exercici de aquell ab totes ses preheminencies, jurediccions, gracies, e inmunitats, honors e carrechs al dit offici pertanyients e li façau dar e lliurar tots los libres, actes e scriptures del dit offici havisant vos com sobre la abilitacio de aquell screvim a tots los braços del dit regne y a aqueixa ciutat en crehença vostra y del lochtinent, declarant los sobre aço nostra voluntat y pregant y encarregant los abiliteu aquey. Per ço vos manam quant affectuosament podem que, en virtut de les dites crehences, proposeu a cada hu nostra voluntat e intencio e, per totes les vies e industries que puixau, treballeu e façau tot strem ab aquells facen la dita abilitacio, aplicant hi totes les persones que conexereu esser a nos affectades per a que sien bones a portar lo dit negoci a effecte e conclusio per als quals vos trametem letres en blanch en creença vostra e del lochtinent direu a cada hu quant gran servey nos en faran. Empero, ans de totes coses, de continent que la present haureu rebuda, segons dit es, metreu aquell en possessio real e actual o quasi del dit offici juxta tenor del dit son privilegi. E, segons per lo dit batle vos sera de nostra part dit, sia cregut com nostra propria persona, havent vos

hi per gran servey nostre ab aquella diligencia e affectio que de vos confiam. Data en Sevilla a XII dies del mes de febrer en lany Mil CCCCLXXXV. Yo el Rey

Dirigitur Ludovico de Cabanyelles, regenti officium gubernatoris in regno Valencie. L. Gonçales, secretarius

Eiusdem

Similis fuit expedita per lochtinentis gubernatoris

90

1485, abril, 12. Còrdova

Ferran II torna a escriure al seu governador per la qüestió de la batllia general, ja que encara necessita Diego de Torres a la cort. Cal que de moment s'accepti com a substitut conjuntural Cristòfol Vasurto amb l'ajut del governador.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3563, f. 132r.

Lo Rey.

Governador. Nos teniem ja expedit per haver se de partir per aqueixa ciutat lo magnifich amat, conseller, cambrer e batle general nostre en aqueix regne Diego de Torre. E per que, apres per alguns bons respectes servey nostre consernents, aquell se es hagut a detenir e encara se dete per la qual cosa ha trames per lo que ell havia de anar a Christofol de Basurto, nostre reposter de camas, ab totes les provisions e letres que per a ell haviem manat spedir a fi que per aquell sien presentades en nom e per part del dit cambrer e balle del qual diu sen porta poder bastant. Per ço, vos encarregam e manam quant affectuosament podem que complint, executant e posant per obra ab effecte tot lo contengut en les dites nostres letres e provisions sobre la anada del dit Diego de Torre expedites, en absencia de aquell doneu fe e creença al dit Basurto en tot lo que per part sua sobre lo contengut en aquelles vos sera dit, havent vos hi ab aquella discrecio, diligencia e cura que de vos confiam, car tota diligencia e direccio, que en les dites coses dareu, siau cert vos stimarem e reputarem en servey molt accepte. Data en la nostra ciutat de Cordova a XII de abril del any Mil CCCCLXXXV.

Yo el Rey

FUNDACIÓ NOGUERA

Fuit expeditis similis locumtenentis gubernatoris
Dirigitur Ludovico de Cabanyelles L. Gonçales, secretarius

91

1485, juliol, 13. València

Una part dels jurats valencians es dirigeix als seus companys absents de la ciutat al voltant del problema del bestiar. La carta s'escriu pel fet que aquests darrers han concedit un bovalar que no té l'acord de tothom. En conseqüència demanen que hi reflexionin.

AMV. Lletres missives. Reg. g[3] 31, ff. 65v-66r.

Als molt magniffichs e virtuosos senyors e de gran providencia en Perot de Soler, generos, en Johan Ferragut, ciutada, jurats, en Bernat Catala, racional, e micer Andreu Sart, altre dels advocats de la insigne ciutat de Valencia, germans nostres.

Molt magniffichs e virtuosos Senyors: per los nobles magniffichs e honrats en FFrancesch Johan de Calatayud e en FFrancesch Aguilo Romeu, Don Manuel Diez e en Johan Aguilo, mossen Jacme de Pertusa, mossen Luis Aguilo de Codinats en Anthoni Poales e en Nicolau Pina e molts altres cabanyers de aquesta ciutat es stada feta una grandissima exclamacio davant nosaltres, dient que per vostres magnifficiencies seria stat atorgats boalar molt prejudicials als dits cabanyers o als de la vila de Algezira de aquesta insigne ciutat per que lo beneffici sesguarda a aquella per causa de les vittualles. Creem que, si vosaltres haveu atorgat boalar, ho haureu fet a beneplacit per que si es cosa prejudicial se puixa tornar a lloch. E si fet nou haveu, havent sentiment de la dita exclamacio força vos abstendreu de donar lo dit boalar. Per tant vos pregam que tot lo que es subseguit vos placia donar avis per que puixam provehir ensemps ab vosaltres en tal forma que aquesta insigne ciutat no sia prejudicada als dits cabanyers e sia administrada justament. E no ocorrent nos als sino que tots nosaltres ensemps ab los magniffichs loctinent del magniffich racional, advocats e scriva se comanen a vosaltres. E tingau la Sancta Trenitat en sa guarda de Valencia a XIII de juliol del any MCCCCLXXXV.

FUNDACIÓ NOGUERA

92

1485, juliol, 27. Còrdova

Ferran II, ateses les protestes del valencià Jeroni Ferrer, l'avi del qual va ser enganyat per Çaera, racional, ordena al governador del regne de València que estudiï un procés d'anys enrere. La carta, si té interés, és per la manifestació un cop més del govern autoritari i fraudulent del racional Guillem Çaera, aleshores mort.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3563, f. 137r.

Lo Rey.

Governador. Jeronim Ferrer es vengut a nos clamant se de certa collusio e de molt gran frau, dol e engany fets per en Çaera, racional quondam de aqueixa ciutat, an Miquel Ferrer, avi del dit Jeronim Ferrer sobre cert comis fet de la plaça del dit carbo. E nos, volents lo proveyr debitament de justicia, vos encarregam e manam per quant lo dit Jeronim es pobre e miserable persona ab tota diligencia regonegau si en virtud de certa comissio sobre lo dit fet atorgada per lo Senyor Rey, pare nostre de inclita recordacio, es stat fet e ordit algun proces entre les parts de manera que les parts hagen proceyt en virtut de dita comissio, copia de la qual vos mostrara lo dit Jeronim, per que, si les parts han proceyt en virtut de dita comissio aprobant aquella e admetent e donant loch a la remissio en dita causa contenguda, es nostra voluntat proveyr e manar que en lo dit meteix proces sia proceyt avant e feta justicia al dit Jeronim Ferrer per lo interes que legitimament mostrara pertanyer li i tambe fareu regoneixer, si per nos dita comissio es stada confermada e si la dita confirmacio consta en lo dit proces. Axi mateix nos havisareu del stament del dit proces e en suma de ço que se es fet en aquel e se conte fins a la ultima assignacio. E, si sera cas que proces nos trobara ordit en virtut de dita comissio, nos havisareu e certifficareu si segons furs e privilegis de Valencia la dita comissio proceeix e degam atorgar. Data en Cordova a XXVII de juliol del any Mil CCCCLXXXV.

Yo del Rey

Dirigitur gubernatori Valencie L. Gonçales, secretarius

FUNDACIÓ NOGUERA

93

1485, agost, 20. Còrdova

Tal com diu aquest document també hi ha cartes semblants adreçades a Alfonso Sánchez i a Andreu Català (ff. 3v-4r), així com la provisió aludida en llatí (ff. 1r-3v). En poques paraules, els drets reials anomenats dels genovesos i de la quema són retirats a Jaume de Santàngel i posats a l'encant públic.

ARV. Reial Cancelleria. Reg. 307, ff. 4r-5r.

Lo Rey.

Lochtinent de batle general nostre. Moguts per certs bons respectes e justes consideracions ab nostra oportuna provisio de la data de la present havem comes e manat a Alfonso Sanchez, lochtinent de nostre general thesorer e Andreu Cathala, mestre de la ceca de aqueixa nostra ciutat de Valencia, que en certa forma en nom e loch nostres arrenden los dos drets nostres ques dien de genovesos e son acostumats cullir e exigir en la dita nostra ciutat e regne de Valencia, e o aquell o aquells dels dits drets genovesos que tenia de nos arrendats nostre scriva de racio mossen Jaume de Sanctangel, cavaller, e encara lo dret de la quema que tambe es acostumat a qui cullir se e vuy per nostra cort se exegeix ab certes revocacions segons en la dita nostra patent provisio, a la qual nos refferim, mes larch se conte. E no resmenys, ab altra letra nostra closa de la mateixa data, havem als dits officials e comissaris nostres manat que, usant de la dita nostra comissio e facultat, arrenden los dits drets a aquella persona o persones e per lo temps preu o preus e en la forma que per nostre general thesorer Gabriel Sanchez, a qui a boca sobre aço ja es de nos e de nostra voluntat plenament informat, largament los sera scrit. Car axins plau e som contents ells ho facen segons per aquell los sera scrit, com dit es, per que us encarregam e manam stretament que, juxta forma de les dites nostres patent provisio e letra closa e del contracte o arrendament o arrendaments per los dits nostres officials e comissaris daquen fahedors, de continent doneu e poseu en possessio dels dits drets e pertinencies, recepcio e exaccio de aquells e de cascu dells a aquella e qualsevol persona o persones a qui per aquells seran conjunctament o divisa arrendats, com dit es, o procuradors seus e en la dita possessio posats en aquella los mantengau e deffenau virilment contra totes persones, remogut e totalment expellit dels dits drets, possessio, collecta e recepcio de

aquells axi lo dit mossen Jaume de Sanctangel com altres qualsevol persona o persones sengles coses a sengles referint. E per res noy haja falla ne ho differisseu o fesseu lo contrari si nostra gracia e servey teniu cars, car tal es nostra determenade e inconmutable voluntat tota dificultat, contradiccio, consulta e altres qualsevol impediments cessants. Dada en Cordova a XX de agost del any Mil CCCCLXXXV.

Yo el Rey

Al magnifich e amat conseller nostre mossen Berenguer Mercader, cavaller, lochtinent de nostre batle general en lo regne de Valencia

F. Climent, protonotarius

94

1485, setembre, 14. València

No és normal ajuntar dos documents com si fossin un sol text i, a més, deixar amb punts suspensius paràgrafs que no interessen ni en un cas ni en l'altre. De fet, aquesta solució gairebé és una excepció en aquest llibre. La realitat és que el nucli fonamental d'aquests dos documents és el mateix i un es troba al costat de l'altre. En el primer cas parlem de la decisió presa en Consell General perquè la ciutat obtingui el monopoli total de l'arrendament dels drets reials, incloent-hi el dret genovès, el de la quema i el de la sal de la mata, ja que Ferran II parcel·lava les seves concessions a la recerca d'un increment constant de les seves rendes. En el segon cas, la reunió dels prohoms del quitament porta a la pràctica la decisió teòrica, es carrega a censal cent vint-i-cinc mil sous. En aquest segon cas el lector trobarà la repetició de dos noms com a jurats i prohoms del quitament.

AMV. Manuals de consells. Reg. 44-A, ff. 165v-167r.

Proposicio e deliberacio de consell que sien arrendats del Senyor Rey

los drets genoves, de la quema e sal de la mata

E ajustat e congregat lo dit consell fon proposat en aquell que com per rehedreçar la negociacio e comerci de la present ciutat e regne, lo qual sta desaviat per haver hi diversos arrendadors dels drets reials, los quals seria benefici de la cosa publica de la

present ciutat e regne que aquells per via de arrendament o en altra manera vinguen en ma e poder de la dita ciutat e senyaladament lo dret genoves, lo qual per esser separat del dret del peatge dona molt dan al dit dret de peatge, lo qual te huy arrendat la ciutat. E axi mateix lo dret de la quema e lo dret de la sal de la mata, los quals venint en ma e poder de la ciutat donaran gran aviament a la negociacio. E, com dit es, seria benefici de haver los dits drets reals. E per ço se proposa per quey sia delliberat.

E lo dit magnifich consell, hoyda la dita proposicio en unitat e concordia per servey de la Magestat del Senyor Rey, la qual pus comodament se pora servir e encara per ben contractar los ciutadans habitadors de aquesta insigne ciutat, axi vassalls del dit Senyor com altres qualsevol stranys qui viuen per comerciar en la present ciutat e regne de quen resultara grandissim util als drets reials, delibera e proveheix que de la Magestat reial sien arrendats los drets genoves, de la quema e de la sal de la mata dels quals arrendaments se pratica ab lo Senyor Rey. E no resmenys lo dit magnifich consell comet e remet lo modo del dit arrendament e negociar e comptar de aquells dits drets als magnifichs jurats, racional, sindich e altres officials de la casa o a la major part de aquells, lo quals puixen fer e fermar los dits arrendaments del dit Senyor Rey per lo preu e preus e ab les condicions que poran concordar, donant poder al magnifich sindich o subsindich de la dita ciutat que puixa acceptar los dits arrendaments ab los capitols ques pora concordar, jatsia en son sindicat tinga amplissim poder ab voluntat dels dits magnifichs jurats e racional. E no resmenys, si necessari sera per causa dels dits arrendaments fer algun prestech o bestreta al Senyor Rey del preu o preus dels dits arrendaments, ho puixen fer. E per haver les dites peccunies e preus tinga poder lo dit honorable sindich o subsindich, als quals donen special carrech e poder, que per via de carregaments de censals puixa haver los dits diners e peccunies e que faça e ferme tots los carregaments de censals, que sera mester, ab totes les clausules acostumades per la dita raho ab decret, empero e ferma dels dits magnifichs jurats e o de la major part de aquells. Car en e treça les dites coses e sengles de aquelles, ab tots los incidents dependents e emergents e a aquelles annexes, lo dit magnifich consell te per ferm e agradable, ara per lavors, tot ço e quant per los dits magnifichs jurats, racional e sindich e altres officials de la casa o la major part de aquells sera fer contractar, praticar e fermar, segons dit es, e encara en lo rearrendar dels dits drets sils part se deia fer...

Testimonis foren presents a les dites coses los honorables en Bernat Jorba, en Joan Tristany, en Berthomeu Monço e en Anthoni Scala, verguers dels dits magnifichs jurats.

Asentiment dels prohomens del quitament de carregar CXXV[a] souls per lo arrendament de la quema...

Die jovis quintodecimo mensis septembris anno predicto a nativitate domini M°quadringentesimo octoagesimo quinto en cambra daurada de la sala de la dita ciutat se ajustaren los magnifichs jurats, racional e sindich de la ciutat e prohomens del quitament deius scrits, ço es

mossen Nicholau Torres
en Joan Ferragut
en Pere Lor
en Pere Çacruilla

en Bernat Catala, racional
en Berthomeu Abat, sindich

Prohomens del quitament

en Pere Lor
en Pere Çacruilla
en Joan de Castellvi
mossen Bonafonat Berenguer
en Lois Pellicer

en Joan de Gallach
en Bernat Lorenç
en Guillem Mir
en Pere Vicent
en Lois Coll

Tots los damunt dits, axi justats e congregats qui son la major part dels quatorze prohomens del quitament demanats, donen e presten llur asentiment que puixen esser carregats sobre los bens de la universitat de la dita ciutat a censal cent vint e cinch milia souls, si mester seran, per obs de fer servey a la Magestat del Senyor Rey en via de prestech o bestreta del preu del arrendament fahedor de la prefata reial Magestat dels drets genoves, de la quema e sal de la mata e altres drets reials...

Testimonis foren presents a les dites coses los honorables en Bernat Jorba e en Berthomeu Monço, verguers dels magnifichs jurats.

95

1485, setembre, 15. València

Els jurats de València assenyalen a Gabriel Sànchez, conseller i tresorer del rei, les dificultats que comporta el nomenament de Diego de Torres com a batlle general. Al cap i a la fi, encara no s'han complert els deu anys preceptius de la seva domici-

liació a València i, per tant, tal càrrec seria contrafur. Això no obstant, els jurats presenten possibilitats d'acords.

AMV. Lletres missives. Reg. g³ 31, f. 89r-v.

Al molt magnifich monsenyor e de gran providencia mossen Gabriel Sanchiz, conseller e thesorer general de la Magestat del Senyor Rey.

Molt magnifich monssenyor e de gran providencia: la magestat del Senyor Rey vol e mana que mossen Diego de Torres, cambrer seu, sia batle de Valencia e sa Magestat fa virtuosament e axi plau a tots e mes a aquesta ciutat per servir del Senyor Rey e per la virtut e merexer del dit mossen Diego de Torres. Empero no resta que no sia contrafur per no esser domiciliat per deu anys e, tenintse corts, fer tan manifest contrafur seria cosa molt mal feta e contra jurament del Senyor Rey en la qual aquesta ciutat es la que principalment ha de contradir e si nou feya seria gran blasme e carech del Senyor Rey que, ab gran raho, se diria que aquest regiment que sta en la ma del Senyor Rey noy es sino per destroyr les libertats furs e privilegis de aquella e deutes fer tots temps la voluntat del Senyor Rey, mes per mijans appartats desemblants rahonables e justs contradiccions que nos poden fer ho axi scusar que seria cosa molt congoxosa al Senyor Rey asenyaladament per que ha jurat furs e privilegis. E per ço volent mossen Andreu Catala presentar com a procurador del dit mossen Diego los privilegis de la batlia e recepcio, que lo dit mossen Diego te de la Magestat del Senyor Rey, e consellantsen primer ab los advocats de la dita ciutat aquells li consellaren que per res no presentas que seria mal fet. Empero que per altra via se podia haver tot lo que lo Senyor Rey volia e manava. E ordenaren li la provissio que lo dit mossen Catala trames a la Magestat del Senyor Rey e fins ara no es venguda e volent lo dit mossen Catala ara novament presentar, no volent sperar la dita provisio, lo haviem preguat no presentas quens metria en gran congoxa mas que sobregues que nosaltres ne scriuriem a la Magestat del Senyor Rey que, fent lo que vol e mana sa altesa per via de la dita provisio, es ferho sens contradiccio que, si lo dit mossen Catala no es admes com a substituhit, sera admes com a batle durant tan solament la absencia de mossen Diego e en aquesta manera ja es admes mossen Diego tota vegguada que vingua. E axi les coses se faran sens contradiccio placians per la confiança que aquesta ciutat te en vos donar orde les coses se façen per lo

dit cami e sia de continent tramesa la dita provisio e sera gran repos de aquesta ciutat e honor del Senyor Rey e descarrech de la sua consiencia qui ha jurat los furs e privilegis e obtenra lo dit mossen Diego tot lo que li satisfa. E, ultra que confiam en la virtut de vostra magnificencia que en nostres pregaries serem votivament complaguts, encara vos ho tendrem a singular grat e complacencia. E tingaus la santa Trenitat en sa guarda de Valencia a XV de setembre del any mil CCCCLXXXV.

Los Jurats de Valencia a tota honor e
complasencia vostra apparellats

96

1485, setembre, 28. València

Els jurats demanen al rei que exigeixi a Santàngel els deutes del peatge i que ho faci aviat. El monarca no pot admetre cap proposta contrària, tot i que el racional de València vulgui complaure'l. Les quantitats del peatge passen sempre a la batllia reial i després a la ciutat de València. Són sumes absolutament necessàries per a pagar els censals valencians. La mancança d'aquestes quantitats seria la destrucció total de la ciutat, els jurats no estan equivocats.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 31, ff. 89v-90v.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Nos pot dir ne scriure com ab grandissima instancia per lo Racional de aquesta vostra ciutat, prompte a obeyr vostres manaments, som stats iustats e sollicitats donassem nostre asentiment, dit verament fessem e procurasem eser donat en lo consell general de aquesta vostra ciutat per la cantitat que en Loys de Sent Angel deu com arrendador del peatge e la qual cantitat era e es consignada a aquesta vostra ciutat per pagar los censals que de les rendes del peatge se han de paguar en los quals per la dita ciutat foren carregats en servey de vostra reyal Magestat e dels gloriosos reys passats, de la qual cantitat lo dit en Loys de Sent Angel es deutor e lo pagament de aquella no pot convertir en fer pagament altre sino dels censals de aquesta vostra ciutat, la qual es en tanta necesitat possada que la entrada e rebuda de aquella no basta a pagar los carrechs que de les rendes a vostra reyal Magestat pertanyents se paguen e han a paguar.

E axi Senyor molt excellent seria total destruccio de aquesta vostra ciutat si del degut per en Loys de Sent Angel no era satisfet fer pagament a la vostra batlia de Valencia e per aquella a la vostra ciutat, axi com ab tants contractes pactats, concordats e jurats es stat provehit y concordat, y axi Senyor encara que per lo dit racional volent obtemperar a vostres manaments siam stats molt pregats e solicitats donassem loch al assentiment que lo dit en Loys de Sent Angel demana. E lo qual creem e som certs vostra reyal Magestat, informada de la veritat e necesitat de aquesta vostra ciutat, no voldra ne demanara tal asentiment eser donat e lo qual creem no podieu eser obtes en consell general. Per ço al dit racional havem preguat cesse demanar tal asentiment e a vostra reyal Magestat suplicant li placia volem conservar aquesta vostra ciutat en lo esser que es e no vulla constituhir aquella en mayor necessitat que es possada lo que seria total destruccio de la dita ciutat, e axi suplicam a vostra Reyal Magestat vulla tenir per scusat al dit Racional e a nosaltres si tal assentiment nos dona, car no vehem disposicio alguna ques puxa fer sino en total destruccio de aquesta vostra ciutat, la qual demanam de sengular gracia e merce vostra Magestat vulla tenir recomanada e conserve nostre Senyor Deu. E, ultra que confiam en la virtut e benignitat de vostra Reyal Magestat que en nostres tan iustes suplicacions, les quals son, volem conservar en lo credit aquesta vostra ciutat, serem votivament exaudits encara ho tendrem a vostra excellencia a singular gracia e merce, la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida e us do victoria de vostres enemichs; de la vostra ciutat de Valencia a XXVIII de setembre del any MCCCCLXXXV.

Senyor

De vostra Magestat humils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce

Los Jurats de Valencia

97

1485, desembre, 9. València

Els jurats de València escriuen al vescomte de Biota al voltant del problema de Xelva per qüestions de ramaderia. El document defensa dos ciutadans valencians als quals es responsabilitza d'haver comès frau al general d'Aragó (la Diputació d'aquest regne).

AMV. Lletres missives. Reg. g[3] 31, f. 105r-v.

Al molt spectable, virtuos e de gran providencia lo Senyor vezconte de Biota.

Molt spectable e virtuos Senyor e de gran providencia: vostra letra feta en Mançanera a XXX del propassat mes de Noembre havem reebut a cinch del corrent mes de dembre per Guiral de Pamplona. E vist lo efecte de aquella vos responem que en totes les coses, que puxam ffer per la honor de vostra spectabelitat e de vostres vassalls, som molt promptes en lo que diuen que Anthoni Marti e mestre Baga, passant ab ses ganados, han fet frau al general de Arago e lo vostre alcayt per fer les cosses de aquesta ciutat entra fermança e plau paguador al sobrecollidor del general de que vos responem, essent en altercaçio en lo Sacre Reyal Consell aquesta ciutat e regne com fos respost per los dits Nanthoni Marti e mestre Baga que tal obligacio lo alcayt de Mançanera no havia feta, fonch respost e demanat per lo sindich de aquesta ciutat que mostras la obligacio feta per lo vostre alcayt, la qual fins a huy no es stada mostrada. E axi es satisfet al fet de la dita obligacio. Empero en quant toqua al frau, ques diu han fet, han trames certes letres los diputats de general de Arago e los jurats de Çaragosa a les quals havem respost son fets certs apuntaments de justicia a les quals letres nos refferim e per aquelles poreu veure e la delliberacio de aquesta insigne ciutat. E creem que lo dit vostre alcayt per la gran cortesia que ha fet als dits Nanthoni Marti e mestre Bagua en son loch ne sera remunerat. E siau certs que no son tenguts a res los dits Nanthoni Marti e Mestre Bagua puix no han comes frau algu. Daquiavant no havem mes a dir sino en tot quant nos sia possible nos offerim fer per vostra spectabelitat e per vostres vassalls. E aço conexereu per actes de fet. E tingaus la Santa Trenitat en sa guarda. De Valencia a VIIII de dembre del any MCCCCLXXXV.

Los Jurats de Valencia a tota honor e complasencia de vostra spectabilitat apparellats.

98

1486, gener, 9. València

Després d'alguns mesos de retard a causa de la presència de Diego de Torres a la cort del rei, se celebra a València el jurament

d'aquest com a batlle general. Abans Diego de Torres ha d'acceptar les condicions forals que obliguen al seu càrrec, sobretot tenint present que el seu jurament —que és el d'un gran oficial— té lloc en absència del rei, la qual cosa sempre crea dificultats legals.

AMV. Manuals de consells. Reg. 44-A, ff. 216r-218r.

Jurament del magnifich mossen Diego de Torre, batle general

Die lune nono januarii anno a nativitate domini MCCCCLXXXVI davant la presencia dels magnifichs mossen Loys de Cabanyelles, cavaller conseller e camarlench del Senyor Rey e portantveus de governador general en lo regne de Valencia, mossen Joan Ram Scriva, conseller del dit Senyor Rey e maestre racional de la sua cort en lo dit regne de Valencia, en Berenguer Mercader, lochtinent de batle general del mateix regne, den Joan Figuerola, ciutada justicia civil de la dita ciutat, en Pere de Soler generos, en Johan Ferragut, ciutada, mossen Nicholau Torres, cavaller, en Pere Lor, en Pere Çacruilla e en Damia Bonet, ciutadans jurats en lo any present de la dita ciutat, en Bernat Catala, racional, en Berthomeu Abat, sindich, e en Bertran Bayona, notari subsindich de la dita ciutat, e de molts altres nobles, magnifiques e notables persones, constituhit personalment en la Seu o eclesia major de nostra dona Sancta Maria de la dita ciutat, davant lo altar major e en la capella de la dita Seu, lo magnifich mossen Diego de Torre, conseller e cambrer del dit Senyor Rey e batle general del regne de Valencia e receptor general de les rendes reials, segons se mostra per los privilegis e provisions daquen fets e spachats dels quals en presencia de tots feu exhibicio e presentacio ab acte rehebut per lo honorable en Pere de Anglesola, notari scriva de la batlia general, volent fer e prestar lo jurament fer acostumat per los predecessors bailes generals, ans de fer e prestar aquell en presencia dels dessus dits lo dit honorable e discret en Berthomeu Abat, notari sindich de la dita ciutat, en presencia encara dels testimonis davallscrits legir e publicar feu e reques en presencia del dit magnifich mossen Diego de Torre una cedula o scriptura en paper scrita del tenor seguent: Vos molt magnifich mossen Diego de Torre, cavaller per la resignacio feta per lo magnifich mossen Onorat Berenguer Mercader de la batlia general en mans de la Magestat del Senyor Rey, la prefata reial Magestat haia provehit del dit offici de bayle general a vos dit magnifich mossen Diego de Torre, conseller e cambrer de sa excellencia. E vullau vos dit

magnifich bayle general jurar e regir lo dit offici com en virtut de certes provisions reyals haiau acceptat lo dit offici. E, com segons disposicio de fur del alt Rey Nanfos, vos e qualsevol altre que jure per batle general sia tengut de jurar en poder del molt alt Senyor Rey, si aquell se trovara present en la dita ciutat, e per sa absencia en poder del qui sera portantveus de procurador o de son lochtinent e presents los dits magnifichs jurats de la dita ciutat, ço es que observareu los furs e privilegis de la dita ciutat e regne en los pleyts e negocis que haureu ha jutgar e tendreu conexença segons que per lo dit fur appar. E jatsia que per lo temps passat lo dit jurament en la forma dessus dita nos tropia prestat en poder del dit portantveus de procurador o de son lochtinent pero com lo bayle general e loffici de aquell no es sotsmes ni subordinat al offici del dit portantveus de procurador com sia inmediadament sotsmes al dit Senyor Rey. E lo hun offici no sia sotsmes al altre. Empero, per observança del dit fur, no es dubte algu lo dit jurament deu esser prestat e fet en poder de vos senyor governador et altres lo dit jurament per observança de fur no pot ne deu esser fet. Car jatsia vos magnifich mossen Diego de Torre siau ciutada, vehi e habitador de la present ciutat de Valencia, empero en la persona vostra no concorren totes aquelles qualitats e condicions que per furs del present regne son necessaries per tenir, regir e administrar lo dit offici de bayle general en lo present regne de Valencia. E per ço lo honorable en Berthomeu Abat, notari sindich de la insigne ciutat de Valencia, per observancia dels dits furs vos intima e requer queus placia jurar e prestar lo dit jurament en poder del dit portantveus de governador o de son lochtinent segons en lo dit fur es statuhit e ordenat. Puix la Magestat del Senyor Rey es absent de la present ciutat e regne. E axi requer per vos esser fet e protesta per lo dit jurament per vos magnifich mossen Diego de Torre esser fet e prestat altrament que per lo dit fur es disposat e ordenat no sia fet o causat preiuhi al dit fur e furs ne a la dita ciutat per la presencia e asistencia dels dits magnifichs jurats, requerint per memoria del sdevenidor e per salvetat dels furs de la present ciutat e regne e drets de aquella esser lin feta carta publica. A la qual dita cedula e o scriptura e coses en aquella contengudes, apres que fou lesta e publicada segons dit es, de continent lo dit magnifich mossen Diego de Torre respos per tenor de un altre cedula e o scriptura en paper scrita la qual alli mateix legir e publicar reques en presencia de tots los dessus

dits, la qual cedula es del tenor seguent. Responent lo magnifich mossen Diego de Torre a la scriptura per lo honorable sindich de la dita insigne ciutat a ell posada e les coses per aquell requestes, diu que ell es content e li plau de prestar lo jurament en la forma que los predecessors del dit magnifich mossen Diego de Torre, bayle general, han prestat e acostumat de prestar en lo principi de llur offici. E com ell haia reconegut e fer regoneixer los registres de la cort de la dita batlia general axi ans que lo dit fur del dit rey Nanfos fos fet, com apres e senyaladament dels inmediats precessor e predecessors de aquell en lo dit offici. E ha trobat que lo jurament que ell ha de prestar e fer es que es tengut de jurar sobre lo libre missal stant sobre lo altar maior de la Seu de Valencia. E aço en presencia del dit portantveus de governador o de son lochtinent e dels dits jurats. E per conseguent el dit mossen Diego de Torre no faria ni prestaria altrament lo dit jurament si no en aquella forma e manera que los inmediats predecessors del dit mossen Diego de Torre, de cinquanta anys ença, han prestat e acostumat de prestar. E axi en lo nom de nostre Senyor Deu presta lo jurament e promet servar e tenir los furs e privilegis del dit regne e tot ço e quant los predecessors seus en lo dit offici han acostumat tenir e servar. E lesta e publicada la dita cedula lo dit magnifich mossen Diego de Torre, bayle e receptor general del regne de Valencia novament creat per lo dit Senyor Rey, en presencia dels dits magnifichs officials reyals e jurats e dels testimonis davall scrits e de gran poble que alli era ajustat, de continent sens divertir a altres actes se acosta al dit altar maior. E jura a nostre Senyor Deu e als sancts quatre Evangelis de aquell per les sues mans corporalment toquats sobre hun libre missal, que fou posat damunt lo dit altar maior on era figurada la Magestat de Nostre Senyor Deu e los sancts quatre Evangelis, tenir, guardar e servar furs e privilegis de la ciutat e regne de Valencia en totes coses e per totes, de les quals coses axi lo dit magnifich mossen Diego de Torre e senyaladament los furs e prachmatica parlants dels censals. E com lo dit honorable en Berthomeu Abat, sindich damunt dit, requerireu esser feta a cascu dells carta publica per haver de les dites coses memoria en lo sdevenidor.

Testimonis foren presents a les dites coses los magnifichs mossen Guillem Serra, canonge de la Seu de Valencia, e en Johan de Gallach, ciutada de la dita ciutat.

99

1486, febrer, 9. València

Els jurats s'adrecen al rei al voltant de l'arrendament del peatge mantingut fins ara per Santàngel. Com d'altres vegades, també ara el dret del peatge el destinen al pagament dels interessos dels censals de la ciutat de València, via batllia general. És més, Santàngel encara ha de pagar 41.765 sous i 8 diners que la ciutat necessita, entre altres coses per cloure clavaries.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 31, ff. 117v-118v.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

A nosaltres es refferit que per nostres predecessors en aquest offici de jurats es stada supplicada vostra Magestat ab moltes e geminades letres com en Lois de Santangel del dret del peatge, que en lur temps tenia arrendat, li restaven a paguar XXXXI^a DCCLXV souls VIII restants de major suma que lo dit en Luys de Sent Angel devia per lo dit peatge, los quals XXXXI^a DCCLXV souls VIII deu paguar ell o vostre balle general per la obligacio que te de paguar los censals que la batlia es obliguada a aquesta vostra ciutat. E per ço lo sindich de la dita ciutat requeri mossen Honorat Mercader, olim batle general, que executas en bens del dit Luys de Sentangel los dits XXXXI^a DCCXLV souls VIII e aquells en virtut del jurament prestat per vostra Magestat e per aquell donas e paguas a la dita ciutat. E fon sobre aço presentada una letra de vostra Senyoria al dit balle que executas los bens del dit Luys de Sent Angel, letra de sobrecehiment en la dita exequcio e axi sta en sobrecehiment la dita execucio e advenint lo cas que la celsitut vostra ara, en aquests dies propassats, ha fet venda a don Pere Lois de Borja de la vila de Gandia en la qual venda es stat pactat e convengut que del preu de la dita vila sia paguada e satisffeta aquesta vostra ciutat de tot lo credit que ella tenia vers e contra la dita vila de Gandia e que fos feta cancellacio de les obligacions fetes per vostra celsitut e encara juraments a effecte de la validacio de la obligacio per vostra excellencia feta ab titols e contractes, apoques e cancellacions per lo dit respecte fahedors. E venint a la pratiqua dels dits contractes e cancellacions aquesta vostra ciutat ha fet gran dupte de fer aquella e aquelles actes que ella reste per paguar dels dits XXXXI^a DCCLXV souls VIII per lo dit en Luis de Sentangel deguts a la dita batlia. E de aço son stades fetes moltes rahons per lo vostre novell batle.

E per aquesta vostra ciutat. E la conclusio es que lo dit vostre balle scriva a vostra Magestat que aquesta peccunia vostra celsitut done orde sia paguada a aquesta ciutat e sots aquesta promesa aquesta vostra ciutat es stada contenta de cancellar aquestes obligacions. E axi es stat fet per que Senyor molt excellent attes que la magestat vostra es obliguada haver e tenir a aquesta vostra ciutat les quantitats a la batlia consignades, de les quals haveu feta expresa obligacio que en aquelles no tocaren fins que la dita ciutat sia paguada de les pensions dels censals per aquella carregats per los serveys de vostra Magestat e dels predecesors de aquella, les quals obligacions son fetes e corroborades sots virtut de sagrament per vostra clemencia prestat, per tant suplicam vostra excellencia se recorde de la dita obligacio sots virtut de sagrament feta e mane al vostre novell balle que continue la execucio en los censals del dit Luys de Sent Angel e altres bens e faça paguament a aquesta vostra ciutat dels dits XXXXI[a] DCCLXV souls VIII per que la viuda e pobil sien pagats lo quels es degut de pensions, no obstant qualsevol letres de sobrecehiments e altres impetrades o impetradores per lo dit en Loys de Sent Angel. Sobre aço lo dit vostre balle vos scriu hi us ha request scrivam a vostra Magestat, al qual lo dit sindich continuament requir que, no sperat manament de vostra Senyoria, exequte en bens del dit Luys de Sent Angel los dits XXXXI[a] DCCLXV souls VIII e faça lo dit pagament, axi com hi es tengut e obliguat ab jurament en virtut dels dits contractes, e speram quen fara per que veu la obligacio que vostra Magestat, corroborada ab jurament sobre aço, ha prestada car en alguna manera, segons dit es, nos pot scusar ni nosaltres no podem dar bona raho de les peccunies de la dita ciutat ni les claveries nos porien cloure en gran dan de la cosa publica de aquesta vostra ciutat. Per ço, ultra lo que dit es, confiam en la clemencia de vostra excellencia que en tan justes suplicacions serem votivament exaudits, encara ho tendrem a singular gracia e merce a vostra Magestat, la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida e us do victoria de vostres enemichs. De la vostra ciutat de Valencia a VIIII de febrer del any mil CCCCLXXXVI.

Senyor

De vostra Magestat homils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce

Los Jurats de Valencia

FUNDACIÓ NOGUERA

100

1486, febrer, 16. Alcalá de Henares

El Rei Catòlic instrueix mossèn Lluís Ferrer perquè s'afanyi a cloure les Corts que s'estan celebrant a València amb l'esperança de poder rebre la tatxa reial, o almenys un avançament de vuitanta mil sous. Cal assenyalar que aquesta darrera petició no provenia de les Corts. Més aviat Ferran II pensa que la ciutat de València pot donar-li quaranta mil sous i els altres anirien a càrrec de les restants ciutats i viles reials. Això no obstant, aquest document no s'acaba amb aquest desig del monarca. Hi ha moltes coses a tractar sobre el comportament pecaminós de la ciutat de València. Per això si el justícia criminal de València no ho soluciona, el governador i el lloctinent de governador —el mateix Lluís Ferrer— posaran fil a l'agulla perquè el rei no vol que aquesta situació continuï i pensa en càstics exemplars i en una justícia igual per a tothom.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3609, ff. 105r-107v.

Instruccions e memorial acomanant a vos magnifich, amat conseller e coper nostre mossen Luys Ferrer, loctinent general de governador en lo regne de Valencia, sobre les coses que haveu negociar per nostre servey en la ciutat e regne de Valencia en virtut de les letres de creença que us ne portau es lo que segueix.

E primerament de nostra part direu als de nostre consell real com nos havem volgut haver informacio del stament en que stan les corts generals de aquell regne e que havem compres en que esta lo stament de aquelles; de la dilacio de les quals prove gran deservey a nos y poca utilitat a la dita ciutat en la qual a causa de la dita cort stan guiats molts malfactors e criminosos e es gran destorb de la administracio de la justicia per los plets civils. E per ço los significareu nostra voluntat esser en fer expirar la dita cort e revocar aquella; per tentar si podria pendre conclusio direu a aquells que nos los pregam, encarregam e manam stretament que, per tota lur diligencia e studi tenten de procurar la dita conclusio de cort lo mes prest que esser puga, certificant lo que per lo be de aquell regne nos ho pendrem en servey molt accepte y tota dilacio ells specialment seria dampnosa.

Item direu a les persones dels braços de la dita cort general que nos tenim gran causa de admiracio per veure se done tanta

dilacio en lo cloure o strenyer la conclusio de dita cort que semble no desigen lo redreç, repos e beneffici de aquell regne. E que per ço, si desijen servirnos e monstrar tenen gana e desig del be de aquell regne, que strenguen lo que a ells toque de fer certificant los que, si ho faran, nos per nostra porcio farem tot que sia degut e pertanga a nos de fer.

Item per millor conduhir la conclusio de dita cort direu a les persones principals, que entrevenen en aquella, prenentlos apart que ells vullen mostrar nos en aço la gana que nos han moltes voltes significat tenir a nostre servey. E que venguen deliberats e promptes a la conclusio de dita nostra cort pus sia en gran part en llur ma.

Item direu als jurats e racional de la ciutat de Valencia que nos tenim informacio que en dita ciutat se offen molt nostre Senyor Deu en molts peccats publichs qui no son corregits ni castigats com se deuria com son jochs, alcavotes publiques y putes en lochs honests e rufians e molta gent que va ab armes per la ciutat e desordens manifests de homens e dones casades, coltellades e maleficis. E que per quant lo castich de aquestes coses se diu en la maior part pertany ordinariament al justicia criminal de aquella ciutat, per ço vos havem manat li digau que ell entenga en lo castich de dites coses e que no faça ni prenga de aquelles composicions desonestes. E que en aço los dits jurats deuen entendre per esser lo dit justicia criminal official ab lo qual ells tenen en moltes coses participi e comunicacio en lo exercici de la jurisdiccio; empero los certificarem que si axi nos fa nos provehim que lo governador e vos ho façau ab diligencia en fadiga de aquell.

Item direu al dit justicia criminal totes les dites coses e que pus lo castich de dits crims pertanyen ordinariament en la maior part a ell e son stats fins aci tant mal punits havem a presumir que ha cessat lo dit castich per sobornacions e composicions desonestes e illicites e que, si axi es, tenint gran causa de rependre a qui te la culpa e de estar descontent de qui tal ha fet. Empero que si fins aci no ses feta la correccio de dits peccats publichs e desordens predits que daquiavant se faça e no sia offes tant nostre Senyor Deu, car si per nos era donat comport ya daquiavant no seria sens carrech de nostra consciencia. E per ço li dirieu que ell entenga en lo castich de dits crims ab diligencia, certificant lo que si no ho fara que nos havem manat y ab lo present capitol ho manam al dit governador e a vos que entengau en lo dit castich en fadiga sua, ultra que hi provehirem altrament.

Item de nostra part comunicareu als racional e jurats de la dita ciutat dihent los quant be han acostumat ells y aquella ciutat en totes nostres necesitats servir nos y de aço tenint molt gran causa de star contents de dita ciutat e que confiam que de present ells, vista la necessitat nostra per les coses que aquells poreu explicar, no faltaran a llur bo e virtuos costum. E que nos los pregam affectuosament ells vullen dar forma que sien per ara servits de la dita ciutat de XXXX[a] souls car nos los prometem que, del primer servey que per lo dit regne nos sera fet en cort o parlament general, los restituerem o pendrem en comte dita quantitat per la porcio e rata que tocara pagar a la dita ciutat. E en aço vos stendreu largament mostrant lo gran servey que nos ne fareu per manera que dit servey hage effecte.

Item quant sereu en les viles reals del regne segons veex vos cometem que aneu per aquelles persuadireu ab les matexes rahons e causes los jurats e regidors de aquelles que nos facen algun servey, lo qual sia entre totes les dites viles reals altres XXXX[a] souls dels quals vos fareu lo compartiment segons la facultat de cascuna delles pus lo servey de totes prengan la dita summa.

Item vos visitareu totes les dites viles reals del dit regne e la ciutat de Xativa en nom e persona nostra car ab lo present capitol de instruccio vos cometem e manam sobre les coses infrascrites ab les dependents y emergents nostres veus, loch e forces, en axi que stant en casquna delles per alguns dies administreu justicia e arregleu tots los desordens que trovareu en los officials e ministres de aquelles, e regoneisereu los regiments, los comptes de les administracions de peccunies publiques a tota utilitat e repos de les universitats de aquelles, car en moltes de elles som informats ha grans desordens e dans en lo publich e que molts particulars, qui han tenguda administracio de les dites viles, se detenen les peccunies publiques. E per quant en algunes, com es la ciutat de Xativa e vila de Algecira, ha mes que veure e reposar o arreglar que en altres per les passions que no es dit son entre los poblats en aquelles, per ço vos segons coneixereu esser la necessitat stareu mes temps alli hom veureu sia mes menester de manera que quant vos haillau visitades aquelles resten en altre estament e donareu nos avis de tot lo que fareu. Empero per quant nos donam certa comissio al loctinent de nostre thesorer general Alonso Sanchez sobre lo regiment de Algezira no mudareu ni innovareu cosa alguna

del que ab dita comissio sera fet o que ab ell ensemps, si fet no era, entengueseu en lo que cumplira a nostre servey en dit negoci.

Item per quant alguns barons stan circunvehins a les dites viles reals, les quals nos es dit fan moltes vexacions als poblats de aquelles, per ço vos informareu de aço e hi remediareu en quant sera menester. E si sera necessari nos ne dareu avis a fi que nos hi provehiram degudament.

Item direu al governador e assessor e advocat fiscal que nos manam a ells y a vos que, per corregir lo desorde dels coronats o qui recorren a la tonsura per evadir la correccio de nostres officials, poseu en execucio una provisio que per nos en dies passats fon manada expedir per que aquells tals fossen bandejats de la ciutat e regne, car per lo dit respecte tal es nostra voluntat.

Item direu al dit governador, assessor e advocat fiscal que nos manam a ells y a vos que tengau en special carrech e comendacio la administracio de la justicia en aquella ciutat e regne, fahent aquella egualment sens accepcio de persones e ab tot que lo illustre infant don Enrich e lo illustre e reverent mestre de Muntesa, per esser persones constituhides en lo deute que sabeu ab nos, deguen esser honrades e reputades per lo dit respecte. Empero que nostra inconmutable voluntat es que en la administracio de la justicia no tenguen avantaje ni superioritat alguna per ells ni vassalls llurs ni altres contes o barons, ans sien eguals ab qualsevol altre e que aço encarregam aquell y a vos pus ne sabeu nostra voluntat.

Item per quant tenim informacio que en los dies passats stant un moro de la moreria de Xativa en lo alfondech lo hauria amenaçat e maltractat hu appellat Noffre Fillach, per la qual raho lo lochtinent de batle general mossen Luys de Fenollet repres lo dit Fillach per lo atreviment que havia hagut e que entre aquells se seguiren algunes paraules en presencia del lochtinent de governador de aquella partida e que lo dit Fillach devant aquell denuncia lo dit lochtinent de balle, la qual denunciacio fon admesa per lo dit lochtinent de governador e encara guiades les armes al dit Fillach fahent li grans favors e que lo dit balle lo que si axi es reputam per cosa de mal eximpli. E per ço es nostra voluntat e manam que quant sereu en dita ciutat vos informeu de dites coses e hi provehiau com sia mester e conaxereu deures fer de justicia.

Yo el Rey

FUNDACIÓ NOGUERA

Item post signatum tenim avis com lo dit lochtinent de governador, ab concert de una sclava del monestir de Monsant, hauria violada fortivolment una monja scolana menor de XV anys e que, venint aquest desorde a sabuda de la abadeça, ha encarcerada aquella per donar li occasio, per lo qual ocasio lo dit lochtinent de governador ha fets o permesos fer molts insults en lo dit monestir apregant de nits portes e taulades seguint sen molts scandels e coses de mal eximpli dignes, si axi es, de gran reprensio. E per ço vos manam que essent en dita ciutat vos ne prengau informacio y aquella nes trametau car nostra voluntat es provehir hi com se pertany.

Expedita in villa de Alcala de Enares die XVI mensis februarii anno a nativitate domini MCCCCLXXXVI.

Dominus Rex mandavit mihi
Ludovico Gonçales

101

1486, març, 15. València

Els jurats de València s'adrecen a Alfons Ferrero, mercader de Requena, al voltant dels problemes relacionats amb l'administració del blat.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 31, f. 121r.

Molt honorable e singular amich: a instancia den Marti Garcia, mercader de Requena, som estats requests que en Vicent Vola formenter done compte e raho del forment que per vos ha administrat al dit en Marti Garcia. E lo dit en Vicent Vola ha respost que no ha res administrat per lo dit en Marti Garcia. Nosaltres havem provehit que vos vingau aci per tota la primera setmana de Carnal per donar raho de aquesta differencia. En altra manera en absencia vostra havem ordenat que lo dit en Vicent Vola mostre los comptes de tota la negociacio al dit en Marti Garcia. E tingaus la Santa Trenitat en sa guarda de Valencia a XV de març del any MCCCCLXXXVI.

Los Jurats de Valencia a
vostra honor apparellats.

FUNDACIÓ NOGUERA

102

1486, abril, 1. Medina del Campo

Ateses les minucioses acusacions de suborn i malversament econòmic llançades pels censalistes valencians contra els oficials municipals, adreçades molt especialment al racional de la ciutat, Bernat Català, el Rei Catòlic ordena l'obertura d'una investigació que, presidida pel batlle general, Diego de Torres, esbrini la veritat. Cal advertir que aquest document és d'un detallisme total fins al punt que sovint es descriuen totes les malifetes —vida personal i íntima inclosa— de les quals és acusat el racional valencià.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3606, ff. 96v-101v.

El Rey

Lo que vosotros mossen Diego de Torres nuestro criado, camarero e bayle general en el Reyno de Valencia, e vos micer Alfonso Sanchez, nuestro advocado, e vos Alfonso Sanchez, nuestro lugarteniente de Thesorero, haveys de negociar con los jurados e Racional de la ciudat de Valencia es lo siguiente:

A saber es que por parte de los creedores, que tienen censales sobre la dicha ciudat de Valencia, nos han seydo fechas muy grandes clamores de grandes desordones e actos malos que dizen que el dicho racional e su hermano han fecho e fazen de continuo en gran danyo e destruccion de aquella ciudat, supplicandonos mandassemos recebir veridica informacion dello e fallando lo ser assi en verdat lo mandemos provehir como vieremos que mas cumple al servicio de Dios e nuestro e beneficio de la ciudat. E comoquiere que no podemos creer que en cosas tan desonestas e danyosas a la ciudat, como se affirman, ellos hoviessen de caer ni fazer es la supplicacion tan justa e honesta que no se ha podido en nenguna manera denegar.

E por ende por nuestra parte mandareys a los dichos jurados e racional que vos comuniquen e muestren todas las cuentas passadas e presentes e que necessarias fueren para verificar las cosas deyuso scritas con las quales dichas cuentas e, por todas las otras vias que conocieredes que meior se puede saber la verdat, trebaiareys con gran diligencia en la inquirir e saber e luego sabida nos embiareys la verdadera relacion della cerrada e sellada o, si vieredes que mas conviene o es necessario que por relacion de alguno de vosotros la sepamos, nos plazera que vengays con ella vos el dicho micer Alfonso Sanchez, e assi vos lo mandamos que vos vengays con la informacion e nos la trayays.

Las cosas que contra el dicho racional se dizen son estas que, en los tiempos passados, la dicha ciudat para avituallarse de trigo unos anyos con otros gastava ocho o nueve mil libras en dar ayudas a mercaderes e de quatro anyos aqua la dicha despesa ha cessado porque Perot Pelegri, seyendo racional con intencion de quitar la ciudat, començo a quitar las dichas ayudas e por consiguiente en cada un anyo se devieran convertir las dichas ocho o nueve mil libras en quitar censales e no se ha fecho.

Otrosi affirman que por el dicho Perot Pelegri o en su tiempo cargo la ciudat quinze mil libras para prestar a mercaderes para traher trigo a la ciudat los quales mercaderes se obligaron a lo traher e, passado el anyo, restituir la dicha quantia prestada para quitar los dichos censales cargados por esta causa e assi se fizo que los mercaderes restituyeron lo que havian recibido e la ciudat lo ha cobrado e los regidores tienen los dineros e gran parte de los censales no se han quitado en gran frau e danyo de la ciudat. E lo mismo han fecho de las siete mil quinientas libras que el dicho Pelegri cargo e vistrayo a los mercaderes para vituallar la ciudat de carne e, passado el anyo, se havian de quitar e no han quitado e se tienen los dineros.

Otrosi dizen que en tiempo passado cargo la ciudat gran suma de censales para comprar viscocho, el qual se repartio entre la gente, del qual viscocho se ha cobrado grant suma y es venida en manos e poder de los regidores de la ciudat e nunca han quitado los censales que para comprar el viscocho, como dicho es, se cargaron en gran frau e danyo de la ciudat.

Otrosi dizen que en dias passados los jurados e Racional, que agora es, con consentimiento de los del quitamento cargaron algunos censales diziendo que la peccunya havia de servir para vituallar la ciudat e que se sabe de cierto que la dicha peccunia ha seydo convertida en sus propios usos e danyo de la ciudat e frau de los del quitamento porque no hovieran consentido si supieran que no era para vituallar.

Otrosi dizen que los regidores de la dicha ciudat usufructuan e se aprovechan de las peccunias comunes de la ciudat cinco meses, dilatando la pagua de los censales e con las dichas peccunias tienen gabelladas las vituallas en tanto que de gran tiempo aqua no valio el trigo tanto caro como agora vale sin comparacion e fazen tener el dicho comercio a sus sobrinos e parientes e todo el pueblo se quexa e grita, diziendo que se aprovechan de las

peccunias de la universidat e fazen padecer intollerable fambre e miseria a la pobre gente.

Otrosi dizen que se ha seguido e se sigue gran danyo a la dicha ciudat de se retener e no arrendar los drechos del tall del drap e de la mercaderia, en los quales por arrendacion se fallavan razonables precios, mas por tener los regidores las manos en las peccunias no lo han querido arrendar e han se perdido en cada un anyo passadas dos mil libras de lo que ha procehido a lo que se fallava por arrendamiento y que no solamente han dado acordadamente el dicho danyo a la ciudat por aprovecharse de las peccunias, mas por poner por cogedores de los dichos derechos personas propias, los quales han fecho grandes fraudes los quales parecen por experiencia en lo que fizo el fijo del racional todo en danyo e destruccion de la ciudat.

Otrosi dizen que han recebido e recibe muy gran danyo e destruccion la ciudat en la forma que se ha tenido en el arrendamiento que fizo del peage e otros derechos reales, en el qual tienen muy gran parte el racional y su cunyado y su hermano, el qual ha seydo fecho en muy grande e evidente perdida de la ciudat porque lo que se vistraya a su alteza se pago de peccunias de la ciudat, de las quales pagua interesses y en la arrendacion de agora no se faze ninguna mencion de los dichos intereses, antes quedan todos a cargo y danyo de la ciudat y, allende esto, en el dicho arrendamiento la han fraudado queriendo que en el sean incorporados los anyos passados ochenta quatro e ochenta cinco en los quales, cogiendose y estando a cargo de la dicha ciudat, se guanyo mucho. E assi han transportado en si mesmos el guanyo cierto e ya cogido e la ciudat queda con la perdida e danyo que a lo menos fuera razon que la dicha ganancia quedasse en la ciudat e della se hovieran pagado los interesses, pues havia estado el peligro de la partida e fuera razon que el arrendamiento se fiziera en publico enquante al mas precio dante e eximir la ciudat de toda obligacion que por el dicho arrendamiento haya fecho, porque estando de la manera que agora esta perdiendo los arrendadores e no teniendo de que pagar es la ciudat obligada al danyo.

Otrosi dizen que aquellos quarantados mil sueldos que sobran del arrendamiento del peage, los quales por anyadas se havian de retener para quitar los censales que se cargaron para la peccunia que a nos fue vistrayda, los han recebido e cobrado e los tienen ensi de las dos anyadas passadas e los censales no han

seydo quitados e continuamente se paga interesse por la ciudat de ochenta quatro mil souls y, allende esto, no ha seydo pagada la ballia de lo que es cobradora, pagados e deduzidos los cargos de que responde a la dicha ciudat, los quales son setentacinco mil sueldos, poco mas o menos, e la dicha ciudat ha de dar por el arrendamiento del peage cien mil. E assi queda deudora de dos anyadas en gran danyo de aquella e han recebido los dineros los regidores.

Otrosi dizen que el officio de racional no es de recebir ni administrar peccunyas ni los racionales passados jamas recibieron hun dinero ni en poder dellos vino peccunia alguna de la dicha ciudat; antes por ordinaciones antigas de aquella ningun deudor de la ciudat puede entrar en officio de racional para oir e ver las cuentas de los administradores de las peccunias de la universidat e deffinir aquellos e disponer e ordenar de las cosas de la ciudat junto con los jurados e conseio, e agora todo este orden es pervertido porque las peccunias vienen en manos de los regidores de que se siguen los danyos e menoscabos sobredicho: y es cierto que del tiempo que la ciudat ha seyda regida per Bernat Catala los cargos e censales de aquella han augmentado en grandissima suma sin haver fecho ningun servicio a nos ni benefficio a la comunidat avituallandola ni en otra manera; antes han puesto menos drechos, los quales ahun agora se cogen, donde claramente parece a causa del dicho racional haver recebido muy grandes danyos e menoscabos la dicha ciudat.

Dizen otrosi que las quantias que han cargado suben a mas de trenta mil florines, es a ssaber para lo del peatge dozientos cinquanta mil sueldos e paral drecho genoves e quema ciento e veyente cinco mil sueldos allende otros dineros muchos que han cargado en nombre demprestados para trigo y tienense la mayor parte en su poder sin que jamas han descargado hun dinero e a lo menos en los dos anyos passados del arrendamiento del peatge devieran haver quitado ochenta quatro mil souls, solo del principal, sin la ganancia que el primer anyo valio mas de cient y sessenta dos mil sueldos e del segundo anyo vale cient e ochenta mil sueldos que havian para quitar de la ganancia quarenta mil souls que, por todo devieran quitar cient e vint y quatro mil sueldos e no lo han fecho; antes se tienen los dineros el racional y su hermano y estan en poder de Luis Garcia, su sobrino, e compra con ellos açucares e trigos para revender a la ciudat.

Otrosi dizen que el dicho racional se tiene en su poder del arrendamiento de la albuffera, salinas e quinto del peix passados trenta sietemil sueldos que, por ser racional, no lo han osado apremiar para que pague.

Otrosi dizen que ha fecho cargar sobre la ciudat dos mil florines, los quales mossen Andreu Cathala ha tomado emprestados diziendo que los queria fazer venir trigo de Cerdenya, el qual se obligo traher dentro cierto tiempo e traido luego tornar los dichos dineros e pagar las pensiones corridas. El trigo nunca es venido ni ha tornado los dos mil florines, antes la ciudat paga las pensiones dellos. E agora el dicho Andreu Cathala se ha fecho fazer gracia a la ciudat diziendo que nos queremos que sea satisfecho de los grandes trabajos que sostiene por la ciudat e que, assi como le havemos fecho gracia de cient libras sobre la baylia general, queremos que Valencia le faga otras muchas gracias e ahun dize que tiene concertado de no poner en jurados este anyo que viene sino personas muchos fechas a su voluntad porque le fagan relaxacion de los otros mil florines.

Otrosi dizen que el dicho Andreu Cathala cohecho a los botigueros de Valencia tres mil sueldos porque los estrangeros no pudiessen vender por menudo en la ciudat e que a muchos otros ha cohechado e cohecha de continuo. E que no passa ninguna claveria en que el dicho mossen Andreu y el racional no se sirvan y se aprovechen gruessamente de los dineros. E que seyendo clavario Anthon Rull tomaron del passados quarenta mil sueldos para la negociacion que tiene de los açucares como del dicho Rull se podra saber apremiandolo con juramento.

Otrosi dizen que el anyo passado, seyendo clavario del quitamento Joan de Gallach, mossen Andreu Cathala se fizo dar de la dicha claveria tresmil souls los quales se ha tenido e que agora, quando se los han demandado ha dicho a los Jurados que el faze muchas cosas por servicio nuestro en las quales ha gastado los dichos tres mil souls e poniendoles temores por nuestra parte le han fecho relaxacion de los dichos tres mil souls e no osan fablar ni fazer sino quanto ellos mandan ahunque los desmienten e les dizen infinitos improperios.

Otrosi dizen que, allende los ciento e vint y cinco mil sueldos que el racional fizo cargar a la ciudat paral arrendamiento de la quema e drecho genoves, ha fecho que los mercaderes strangeros con temores que les ha puesto con favor del officio le han

prestado ciento e trenta mil souls, lo qual todo tiene puesto en administracion de sus açucares e los dichos mercaderes se andan quexando del e non se los osan demandar.

Otrosi dizen que Alfonso Munyez con favor e sabiduria del racional cohecha en cada anyo cinco o seys mil sueldos de las personas que entienden en las arrendaciones e otros officios de la ciudat e que ahunque lo sabe lo consiente e le place dello por no buenos respectos.

Otrosi dizen que en el spital denclapes, del qual es administrador el racional, tiene puesto por hospitalero hun rufian con una mala muger que tiene tomada por fuerza a su marido en guisa que ningun pobre osa ir al spital e los dichos hospitaleros se comen e aprovechan de los bienes del spital.

Otrosi dizen que quitaron la taraçana a Graciant de Agramunt diziendo que lo facian por benefficio de la ciudat e que agora tienen en ella hun ruffian que tiene muger biva en la ciudat e buena muger e no esta en ella, antes se esta en la taraçana con una sucomadre que tiene por manceba.

Otrosi dizen que el dicho racional en dias passados tomo de micer Figuerola e micer Alegret setenta nueve libras de una deuda que devian a la ciudat e agora al tiempo que devia pagar, despues de tres anyos que ha que los tomo, ha fecho que el clavario firme apoca atorgando que los ha recebido e que no le ha osado contradezir, antes esta desesperado por ello y el dicho racional se tiene los dineros.

Otrosi dizen que el dicho racional deve a la ciudat de ante que tuviesse el officio cient y setenta libras del arrendamiento del tall del drap e jamas los ha querido pagar ahunque gano gruessamente en el dicho arrendamiento.

Otrosi dizen quel dicho racional ha quitado del archiu de la ciudat los buenos scrivanos e officiales e ha puesto hun sobrino suyo inabile e mal hombre que vive concubinario publico, el qual ha tomado del archiu hun joyel e lo ha dado a la dicha su manceba, cosa muy desonesta y de mal exemplo.

Otrosi dizen que contra voluntat de los jurados fazen pagar en cada anyo a la ciudat mil reales para ayuda de costa a mossen Miguel, sobrino del racional, e que de miedo no le osan contradezir.

Otrosi dizen que mossen Andreu Cathala se faze pagar en cada un anyo nueve o diez mil souls para correus que dize que

a nos embia e que no gasta dellos cinquanta libras e no le osan contradezir con temores que de nuestra parte les pone.

Otrosi dizen que continuamente los jurados han acostumbrado de fazer dos conselleros porque por fueros e privilegios es assi estatuydo e de cada una parroquia han de poner quatro conselleros. E que agora el racional no quiere que los fueros e privilegios se guarden, antes pone el sin los jurados los conselleros e de una parroquia pone diez e de otra ninguno de que toda la universidat esta scandalizada.

Otrosi dizen que han fecho clavario comun a Rafael Mercader e clavario de los censales de Alfonso Munyez e por ser pobres e abatidos no han podido dar fiadores e assi la ciudat esta en peligro.

Otrosi dizen que Anthon Rull devia cient libras de los dineros de la obra de la lonja, los quales cobro e tomo del el dicho mossen Andreu Cathala e forçosamente fizo que Pere Çacruylla le atorgo cautela dellos y el se tiene los dineros.

Otrosi dizen que al tiempo del finamento de las claverias fazen hun enganyo que con los dineros de la claveria nueva cumplen e finan la veia porque se pueden servir de los dineros. E por poder meior fazer esto suspendieron los capitulos del quitamento que cada un anyo los havian de jurar los jurados e los quatorze diputados del quitamento e agora, como no les va juramento, fazen quanto quieren.

Otrosi dizen que los pueblos e officiales de la ciudat estan congoxados e maldiziendo de continuo porque cuando van a la sala a demandar justicia, si es contra algun rufian o alguna mala muger, no los quieren oir ni ver.

Otrosi dizen que no contentos, que ya havian relaxado a micer Figuerola de una parte trenta mil souls e de otra parte quinzemil, agora le han relaxado quatromil que son por todos quarentanuevemil que fuera mas justo que se cobraran e se convirtieran en el quitamiento de la ciudad.

Otrosi dizen que el dicho mossen Cathala se ha fecho tachar e paguar por la costa que fizo, quando levo a su fija a Madrit, sietemil sueldos a la ciudat porque dize que procuro dos provisiones, el despacho de las quales la ciudat de otra parte ha paguado ya.

Otrosi dizen que quando el dicho mossen Cathala embio a Vitoria a Sancho Falcon sin sabiduria de los Jurados ni por negocios de la ciudat le fizo dar un florin e medio cadal dia de salario que montaron diez mil souls y, allende esto, quinientos

florines que dixo el dicho Sancho Falcon que le havian furtado e todo lo ha paguado Valencia.

Otrosi dizen que arrendaron la fillola del sparto a Perot Sanchez e por ciertos respectos no tomaron del fermanças e, passado el tiempo del arrendamiento, no ha tenido de que pagar e la ciudat ha perdido en ello ochomil sueldos.

Otrosi dizen que Alfonso Munyez deve a la ciudat cient libras de hun arrendamiento que fizo ante que racional Bernat Cathala e jamas ha consintido que lo executen; ante lo ha fecho y faze sperar en gran danyo de la ciudat.

Otrosi dizen que el dicho racional por tener tal officio deveria bivir de tal guisa que diesse buen exemplo a los otros; faze todo lo contrario porque dizen que tiene continuamente juego publico en su casa de dados, naypes, tablas y otras taffurerias tan grandes que jamas se vazia su casa de jugadores con seys o siete tableros, renegando e blasfemando de nuestro Senyor e que los jugadores vienen alli seguramente porque ningun official les osa dezir nada y en exemplo dellos va toda la ciudat llena de jugadores, blasfemadores e ladrones publicos, jugando con dados falsos y fechizos, robando y enganyando la gente.

Otrosi dizen que, allende esto, bive el dicho racional concubinario publico con muger e dos mancebas teniendo continuamente la una en el studio baxo e la muger arriba, cosa muy dampnada, reprobada e abominable a Dios y a las gentes e prohibida por la ley divina e fueros del regno, cosa a nos de gran admiracion e tanto que no lo podemos creer de persona de tal edat e con tal officio que ha de ser en exemplo e correccion para todos los otros de la ciudat porque, si esto fuesse verdat, havriase de dar credito a lo que arriba dizen que la ciudat es regida por malas mugeres.

E porque no es razon que, si los dichos racional e Andreu Cathala son sin culpa de las cosas sobredichas, queden con la infamia es nuestra voluntad que de todo muy por entero se sepa la verdat. E porque, si con malicia se dize, no se pueda adverar que no se supo la verdat por no haverse fecho la inquisicion en la forma devida, es nuestra voluntat e vos mandamos que a los jurados e a las otras personas que havran de vos informar e de quien havreys de saber la verdat los tomeys con juramento en forma. E, porque los censalistas puedan adverar lo que han scripto, los llamareys las horas que vieredes que conviene para que muestren como es verdat lo que scrito nos han e arriba se contiene.

Expedite in villa de Medina del Campo die prima Aprilis anno domini millesimo CCCCLXXXVI.

Yo el Rey.

103

1486, maig, 10. València

Els jurats de València, en vista de la investigació manada pel rei, permeten que es duguin a terme les indagacions necessàries després, però, d'haver interposat un recurs contra una actitud reial qualificada de contrafur. Aquesta carta presenta una finesa política de gran alçada perquè la seva lectura manifesta que, salvats furs i privilegis, aquests jurats no s'oposen en absolut a aquesta investigació. En tot cas afegeixen que algú ha parlat malament i massa temps, sense donar noms.[1]

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 31, f. 135r-v.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Una letra de vostra Real Magestat dada en Medina del Campo a II del proppassat mes de abril havem reebut a XXI del dit mes per lo effecte de la qual havem entes les grans clamors fetes per los creedors censalistes de aquesta vostra ciutat contra lo racional e germa de aquell, mossen Andreu Catala, per la qual clamor vostra real Magestat mana al balle general e a micer Alfonso Sanchiz, vostre advocat, e an Alfonso Sanchiz, lochtinent de vostre thesorer general, que veguen los comptes de la ciudat e migançant jurament sapien de nosaltres e altres persones la veritat de les dites coses, manant nos de continent los façam mostrar los dits comptes e ab jurament digam la veritat tot lo que sabem en lo que serem interrogats. E ab veritat Senyor, ab la venia ques pertany parlant, tals evantaments per moltes causes e rahons obstant hi molts furs e privilegis per los gloriosos reys de inmortal memoria a aquesta vostra ciutat atorgats nos podien fer. Empero vist que los manaments de vostra real letra son fundats en caritat e amor en sguart de aquesta vostra ciutat e volen procurar lo util e profit de aquesta vostra ciutat volent provehir a la mala administracio e regiment de aquella, encara que lo manat e contengut en la dita letra sia vist eser contrafur e privilegis del present regne, empero fenthi contradiccio ab una sola scriptura per salvetat de drets e de furs e privilegis en sdevenidor havem dat loch de facto ens

ha plagut que vostres manaments sien servats e executats. E axi los dessus nomenats han reebut e reeben los testimonis que an volgut e volen. E venguts al archiu de la sala de aquesta vostra ciutat los es stat mostrat lo que aquells an volgut veure, car ab tota veritat la intencio de nosaltres e qualsevol de nosaltres no es stat ne dar empaig que vostra real Magestat sapia lo eser de aquesta ciutat e lo regiment e administracio dels jurats e racional de aquesta vostra ciutat, ans ho tenim a singular gracia e merce vostra real Magestat ho vulla saber e vulla entendre en saber ho, car tal sciencia en vostra real Magestat no podem sperar ne creure sia sino de utilitat e profit de aquesta vostra ciutat e sols entre nosaltres fonch parlat de salvetat de furs e privilegis. E axi es stada posada scriptura fent per obra lo que per vostra real Magestat nos es manat ab vostra letra closa jatsia siam informats que a vostra Magestat hajen informat e donat a entendre que a la parencia siam stats promptes de obeyr vostres reals manaments en donar loch a la dita pesquisa, empero en lo intrinsich se feya lo contrari. Senyor molt excellent han informat lo que be los ha paregut a vostra reyal Senyoria axi com de totes les altres coses de les quals per experiencia vostra Magestat veura lo contrari. E axi farem e respondrem al que per lo dit balle, micer Alfonso Sanchiz e lochtinent de tresorer nos sera demanat, promptes e prests de mostrar los tot lo que volran veure axi com fins aci havem fet promptes e apparellats obeir los manaments de vostra real Magestat, la qual nostre Senyor Deu conserve ab sanitat e amprament de stat e gloriosa victoria de vostres enemichs. De la vostra ciutat de Valencia a X de maig del any MCCCCLXXXVI.

Senyor

De vostra Magestat homils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce.

Los Jurats de Valencia

1. *He d'assenyalar que aquest document, com molts altres, consta al segon volum de la meva tesi doctoral dipositada a la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de València a la darreria de juny de 1973, pp. 270-272 i, a més, va ser citat en el meu llibre* València en la crisi del segle xv *(Barcelona, 1976, p. 175). De nou a Amparo Felipo se li obliden massa coses. Ella el presenta com si l'hagués vist per primera vegada a l'Arxiu Municipal de València i, encara més, el copia íntegrament en un breu apèndix documental que pretén fer al final del seu llibre (*Autoritarismo monárquico y reacción municipal*, 2004, pp. 293-294), l'esmenta també en el seu text narratiu a la pàgina 92.*

NOGUERA

104

1486, juliol, 12. València

Com ja es diu al començament d'aquest document, Pere Çacruïlla, administrador econòmic de la construcció de la llotja nova de València, va ser cessat el 12 de juliol pel consell executiu de la ciutat de València.

AMV. Manuals de consells. Reg. 44-A, f. 289r-v.

Revocacio den Pere Çacruilla de la administracio de la fabrica de la lotja e recepcio de altres peccunies.

Die mercurii duodecimo mensis julii anno a nativitate domini milesimo quadringentesimo octoagesimo sexto.

Los magnifichs mossen Lois Crespi Valldaura, cavaller, en Lois Pellicer, ciutada, mossen Lois Ferrer, cavaller, en Pere Caposa, en Miquel Polo e en Guillem Garcia, ciutadans e jurats en lo any present de la insigne ciutat de Valencia, en Bernat Catala, racional, en Berthomeu Abad, notari sindich, e en Bertran Bayona, notari subsindich de la dita ciutat, considerant que per comptes se mostra quel honorable en Pere Çacruilla es deutor de grans quantitats a la ciutat e encara en los comptes que ha entrevengut se mostra haver moltes errors per les quals la dita ciutat pendria grandissim dan e de altra part lo dit honorable Pere Çacruilla ha rehebut grans quantitats axi del diner de la lotja com altres quantitats de la dita ciutat axi per carregaments de censals com altres. E demanantli compte ha recusat donar aquell tenintse gran part de les quantitats que ha rehebudes, dilatant pagar ab recorsos e altres vies exquisides. E axi inseguint disposicio de justicia lo dit en Pere Çacruilla es haud per revocat axi de la recepcio de les peccunies com de la administracio de la fabrica de la lotga. E a maior cautela los dits magnifichs jurats, racional e sindich e subsindich, aconsellats dels magnifichs micer Miquel Dalmau, micer Andreu Sart, micer Miquel Albert e micer Johan Valero, advocats de la dita ciutat, revoquen e han per revocada la administracio que feya lo dit honorable en Pere Çacruilla de la dita fabrica e obra de la dita lotga com de pendre e poder rehebre dels dits diners sia penitus revocat axi com de present lo revoquen.

Testimonis foren presents a les dites coses los honorables en Bernat Jorba, en Berthomeu Monço e Nanthoni Scala, verguers de la dita ciutat. E quant a la ferma e consentiment del magnifich en Lois Pellicer, jurat, qui ferma lo mateix dia, foren testimonis

los dessus dits. E quant a la ferma del dit honorable en Berthomeu Abad, sindich qui ferma a XVII del dit mes de joliol, foren testimonis los dessus nomenats.

105

1486, juliol, 19. València

Els jurats valencians s'adrecen al rei Ferran atacant Pere Çacruïlla i Franci Vidal que han defraudat la ciutat en més de cinquanta mil sous i ara pretenen emparar-se en el rei. D'altra banda, han tancat Çacruïlla, han impugnat la comissió règia, que analitza la qüestió, i reclamen les investigacions que s'han de dur a terme. Tot això d'acord amb els furs i els privilegis i amb una redacció documental deliberadament molt suau en les formes.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 31, ff. 160r-161v.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

De vostra gran celsitut havem reebut tres letres a XVIII del corrent mes de juliol: la una dada en Cordova a IIII de juliol, laltra a VI e laltra a VII del mateix mes. E havem vist que en la dita letra de VI de juliol solament se conte que aquesta vostra ciutat de Valencia, devotissima al vostre servey, donas consentiment al batle general en aquells vint milia souls, que pagava a la batlia general per la venda que fonch feta de la vila de Gandia, se paguen a la illustre dona Johana de Arago filla vostra. E per servey de vostra Magestat lo dit consentiment se donara, com se acostuma a donar en altres consentiments. E axi es stat ja dit al vostre batle general per part de aquesta vostra ciutat la qual james fallira, ans obeyra en tot ço e quant sia vostre servey. Axi mateix en laltra letra data a VII dies del mateix mes nos manau que siam attents en veure, regonexer e procurar totes coses que sien benefici e redreç de aquesta vostra ciutat. Empero que per part den Pere Çacruella se havia fet gran clamor dient que injustament era stat detengut e mes en la torre hon acostumen a star los homecidis e criminosos e que contra justicia nos fos molestat e que donant aquella seguretat, que de justicia deu donar, de continent fos possat en llibertat puix aquesta vostra ciutat fos en segur del que sera cobradora a la qual letra responem e axi consta ab actes publichs que regonexentse la claveria den FFranci Vidal, present aquell, e lo dit en Pere Çacruella fonch vist que en tres partides

era fet dan a la dita vostra ciutat en pus de Lª souls. E lo dit en Ffranci Vidal de continent se aparta e fogi al qual o a son fill fonch offert e donada paraula que vingues segurament per donar raho de les dites grans partides e altres ques mostraven. E james es volgut venir. E el dit en Pere Çacruella fonch dit ab amor e com si fos germa de tots que, vista la fuyta del dit en Ffranci Vidal e los notoris prejuhins e dans fets e donats a la dita ciutat e majorment ques troba esser ell fermança al dit Franci en vint cinch milia souls. E per lo semblant tenint lo carech del archiu de aquesta ciutat lo dit en Pere Çacruella, com en Bernat Catala racional tingues ocupacions concernents al servey de vostra Reyal Senyoria, que donas la seguretat; que era de justicia e que no seria detengut, lo qual dix que no la volia donar e lo dia seguent li fonch feta la mateixa offerta e james volgue donar la justa seguretat ans expresament envia a dir que no la volia donar de totes les quals coses consta ab actes publichs. E en la dita torre se acostumen possar nobles cavallers e honrades persones majorment considerada la gran suma de les dites quantitats. E quant al contengut en una reyal comissio dirigida an Johan Ram mestre racional, en Bernat Catala racional, en Alfonso Sanchis lochtinent general de tresorer o als dos de aquells sobre los fets del dit en Pere Çacruella e en Ffranci Vidal se lig en la mateixa comissio que sien servats furs e privilegis. E axi virtuosament e continua scriviu e mana a tots los oficials vostra gran Altesa e reyal celsitut per los quals furs e privilegis lo dit Nalfonso Sanchiz no pot esser jutge. E axi per part de aquesta ciutat ab scriptura es stat allegat. E quant a la tercera data a IIII del dit mes de juliol, hon se lig "per tant vos manam stretament que tota hora e quant per lo balle general, micer Alfonso Sanchiz e per vostre lochtinent de tresorer ne sereu requests los mostreu e façau mostrar tots los contes dels Racionals passats que veure volran affi que per ells de tot nos puixa esser dada informacio": responem que es cosa justa que, puix la dita ciutat es de Vostra Reyal excellencia, que aquella tingua noticia de totes les coses. Empero mostrant e fent ne noticia a aquella e no per mija de les dites tres persones. E axiu dispon lo privilegi del alt Rey en Jaume e es grandissim servey vostre que axis faça car, occorrent necessitat en aquest regne, ha mostrat la experiencia que ab peccunies de aquesta vostra ciutat ses fet, es fa lo servey de la Reyal Corona es conservat lo credit de aquesta vostra ciutat se ffa granment vostre servey. E per ço lo dit privilegi fonch atorguat a la dita ciutat vostra Reyal Senyoria

es prudentissima. E, puix te noticia de les dites coses, veura que la present resposta es granment fer vostre servey. Daqui avant no avent mes a dir sino quens mane vostra excellencia lo que plasent li sia. E conserve nostre Senyor Deu vostra Magestat en felicitat ab longua vida e us do victoria de vostres enemichs. De la vostra ciutat de Valencia a XVIIII de juliol del any MCCCCLXXXVI.

Senyor

De vostra Magestat homils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce.

Los Jurats de Valencia

106

1486, agost, 25. València

Demanen la mediació a l'arquebisbe de Saragossa quan li expliquen els fets de Xelva i de Biota. Els jurats saben amb qui parlen tal com ja es diu en aquest document: el fill natural del rei Ferran II.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 31, ff. 176v-177r.

Al molt illustre e Reverendissimo Senyor lo Senyor archebisbe de Çaragosa, lochtinent general per la Magestat del Senyor Rey en lo regne de Arago.

Molt illustre e Reverentissim Senyor.

Per lo magniffich mossen Gaspar Pellicer, nostre misatger, havem reebut una letra de vostra illustre Senyoria en part contenent creença per a aquell, per la qual e per lo que en virtut de la dita creença nos ha refferit havem entes ab quanta humanitat e virtut vostra illustre Senyoria ha donat horde ab gran diligencia en la reparacio dels dans donats a molts de aquest regne per los gens de cavall e de peu que staven en la vila de Mançanera. E com continuament treballa en posar en repos los spectables vezcomptes de Chelva e de Biota per les differencies dels quals no es dupte se causa gran deservey a la Magestat del Senyor Rey per moltes perturbacions e dans que de facil sen seguiren als regnes de Arago e de Valencia, hon los dits vezcomtes stan heretats, de que restam granment obligats a vostra illustre Senyoria ab infinides gracies de la bona amor e voluntat que mostra portar a tot lo present Regne e dels treballs que ha volgut sostenir offerint nos sempre prests al

servey e ordinacio de aquella. Si los negocis molt illustre Senyor per los quals trametem lo dit nostre missatges no han pres aquella conclusio que aqui per vostra Reverentissima Senyoria ffonch negociat e per lo dit misatger nos fonch scrit, es restat per quant los qui tenien lo interes en los dits negocis no deliberarien anar en Arago als quals, apres la venguda del dit misatges, haguerem parlat e molt stret fosseu contents que vostra illustre Senyoria, com a fill de nostre Rey e Senyor e persona tant preheminent e singular, entengues en concordar llurs differencies e reparar los dans per ells reebuts sino per quant son absents de la present ciutat. Speram que, venint aquells e acostantse vostra illustre Senyoria en la frontera de aquest regne, treballareu per nostre poder que los dits negocis prenguen per miga de vostra illustre e reverentisima Senyoria votiva conclusio. E conserve nostre Senyor Deu vostra illustre Senyoria en felicitat ab augment de major dignitat en lo regiment de la ecclesia sua sancta. De Valencia a XXV de agost del any MCCCCLXXXVI.

Senyor

De vostra illustre e Reverentissima Senyoria affectos servidors ques comanen en vostra gracia los Jurats de Valencia.

107

1486, setembre, 30. València

Una prova més dels intents de parar la corrupció a València quan encara hi havia a la ciutat el racional Català. El resum inicial d'aquest document explica clarament de què va l'assumpte.

AMV. Manuals de consells. Reg. 44-A, ff. 307v-308r.

Provisio sobre lo liurament dels albarans al archiu, quey sia convocat lo racional e quey faça dos ralles.

Die sabbati XXX mensis septembris anno a nativitate domini MCCCCLXXXVI. Los magnifichs mossen Lois Crespi Valldaura, cavaller, en Lois Pellicer, en Pere Caposa, en Miquel Polo e en Guillem Garcia, ciutadans, jurats de la insigne ciutat de Valencia en lo any present, ensemps ab lo magnifich mossen Lois Ferrer, cavaller, absent de aquest acte, presents lo magnifich en Bernat

Catala, racional, e en Berthomeu Abat, notari sindich de la dita ciutat, justats en cambra daurada per alguns bons sguards e respectes e per evitar fraus e engans, ques porien fer, proveheixen que tots los clavaris de censals e comuns de la ciutat de Valencia, qui ara son o per temps seran qui portaran albarans de llurs claveries en lo archiu del magnifich racional per restituhir aquells e per donar comptes de llurs administracions e claveries, los haien a donar e donen als ministres del dit archiu qui tenen carrech de rehebre aquells albarans e fer ne compte ab los dits clavaris. Empero, ans de fer compte e rehebre aquells ne fer cautela als dits clavaris dels albarans que hauran restituhit, haien a demanar lo dit magnifich racional e present aquell se haia de liurar de dues linees per lo dit racional cascun albara, axi com se fa en un prothocol o notal de notari, affi que de aquell albara o albarans axi restituhits e liurats no sen puxa servir algu. E la dita provisio se fa per evitar fraus e engans ques porien fer segons es dit.

Testimonis foren presents a les dites coses los honorables en Bernat Jorba e en Anthoni Scala, verguers.

108

1486, novembre, 9. València

Els jurats de València s'adrecen al procurador de Terol a causa dels problemes de pastura i ramats.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 31, f. 189r-v.

Als molt magniffichs e savis Senyors los regidors e procurador de la magnificha comonitat de Terol.

Molt magniffichs e savis senyors. Vostra letra havem rebuda per vostre misatger e hoyt aquel plenerament de tot lo quens ha volgut dir de part de vosaltres e mostrat vostre privilegi, e com fins aci haveu entes en tota confederacio e amistat de aquesta ciutat ab aquexa comonitat, envias ensemps ab vostre misatger al magniffich micer Dalmau, hu de nostres advocats, al magnifich governador lo qual vos respon per sa letra segons poreu veure. Lo que a nosaltres resta a dir es que ab grandissima voluntat som contents e ab totes nostres forçes [que ab grandissima voluntat som contents] eus afavorarem e ajudarem en totes coses que us sien mester, puix empero noy agues tals clams que ab veritat se pogues provar culpa o dan aver comes aquelles persones qui entraran

o seran los bestiars dels vehins e abitadors de aqueixa comonitat, com pus larch vos pora dir lo dit vostre missatger, e tindrem vos ho a complasencia singular que aquexos bestiars dieu son stats atrobats en una de les aldees de aquexa vostra comonitat que serien de homens de aquesta ciutat o regne quels vullau trametre ab aquells vostres bestiars qui entraran o de per si car de les despeses seran contents los quals portaran affi que, los de qui son, puixen cobrar aquells offerint nos fer per les magnificiencies vostres tot lo que sera posible. E podeu nos ne scriure ab grandissima confiança. E tingaus la santa Trenitat en sa guarda. De Valencia a VIIII de noembre del any mil CCCCLXXXVI.

Los Jurats de Valencia a tota honor e complasencia de vosaltres apparellats.

109

1486, novembre, 14. València

La ciutat de València accepta la petició reial perquè els 76.245 sous i 5 diners que Lluís de Santàngel va avançar al monarca siguin assumits pel municipi valencià.

AMV. Manuals de consells. Reg. 44-A, ff. 311v-315r.

Celebracio de consell

Anno a nativitate domini MCCCC octoagesimo sexto die martis XIIII mensis novembris en la ciutat de Valencia fou appellat consell, ab crida publica a so de anafil o de trompeta e per veu den Pere Artus trompeta publich de la dita ciutat de Valencia e ab albarans tramesos en lo vespre propassat, axi als consellers generosos e ciutadans com de parroquies e de mestres. E ajustat e congregat en la sala de la dita ciutat en hora de tercia vel quasi del dit dia on e segons en la dita ciutat es acostumat appellat, ajustar e celebrar consell en lo qual foren, es trobaren presents los magnifichs justicia, jurats e honorables prohomens seguents...

Asentiment donat sobre los LXXVIª CCXXXXV souls V diners donats al Senyor Rey per lo magnifich mossen Lois de Sentangel.

E, essent axi ajustat e congregat lo dit magnifich consell, fonch proposat en aquell que en dies passats per lo magnifich mossen Lois de Sentangel, scriva de racio qui de present es del Rey nostre Senyor, foren donats e pagats a la Magestat del dit Senyor Rey

del preu del arrendament del peatge, lo qual del dit Senyor Rey tenia arrendat lo dit magnifich mossen Lois de Sentangel, LXXVIª CCXXXXV souls V diners per subvenir a les necessitats tunch occorrents en la cort del dit Senyor Rey de aquells cent milia souls que cascun any lo dit magnifich mossen Lois de Sentangel del preu del arrendament del dit peatge debia pagar e responre a la bailia general del present regne. Los quals dits LXXVIª souls CCXXXXV souls cinch diners nos poden donar ne pagar a la prefata reyal Magestat sens asentiment del consell de la present ciutat. E sobre aço lo dit Senyor Rey ha scrit moltes vegades, pregant e encarregant als magnifichs jurats e consell se donas e prestas lo dit asentiment. E darrerament ha scrit e es stada presentada als dits magnifichs jurats e consell una letra o provisio reial, la qual los dits magnifichs jurats volgueren e manaren fos lesta e publicada alta e intellegible veu en lo dit magnifich consell per lo scriva de aquell. E la qual es del tenor seguent. Don Ferrando per la gracia de Deu Rey de Castella, de Arago, de Leo, de Sicilia, de Toledo, de Valencia, de Gallicia, de Mallorques, de Sivilla, de Sardenya, de Cordova, de Corcega, de Murcia, de Jaen, de Algarbe, de Algezira, de Gibraltar, comte de Barcelona, Senyor de Vizcaya e de Molina, duch de Athenes y de Neopatria, comte de Rosello y de Cerdanya, marques de Oristany e comte de Gocian. Als amats e feels nostres los jurats e consell de la nostra ciutat de Valencia. Salut e dilectio. Recordant nos diverses vegades haver vos scrit e molt stretament encarregat donasseu lo consentiment a nostre scriva de racio en Lois de Sentangel de setanta y sis milis souls que en dies passats paga a nos del preu del arrendament del peatge, ço es de aqueix cent milia souls que cascun any del preu del dit arrendament per manament nostre debia responre al nostre batle general de aqueix regne. E moltes vegades nos ha scrit lo racional de la dita ciutat dient que vosaltres foreu contents de prestar a lo dit asentiment e obehir nostres manaments, sino per quant a la dita ciutat restava a cobrar de la batlia general del preu del dit arrendament de peatge quaranta hun milia settents sexanta cinch souls e huyt diners per pagar les pensions dels censals de la dita ciutat restants a pagar del any mil CCCCLXXXIII. E, que no pagantse aquells, lo dit consentiment nos podra donar sens gran dan de la dita ciutat. E nos responent al dit racional li diguem que los dits XXXXIª DCCLXV souls VIII diners restants a cobrar a la dita ciutat del dit any LXXXIII se podien facilment pagar en esta forma, ço es que en aquell temps la dita bailia sols

responia a la dita ciutat de setanta tres milia e tants souls cascun any. E que vosaltres, tenint arrendat lo dit peatge, hereu tenguts pagar a la dita bailia cent milia souls cascun any del preu del arrendament. E que cascun any se avançaven o sobraven vint y set milia souls poch mes o menys e que de aquells vos podieu pagar dels dits XXXXIª DCCLXV souls VIII diners a la dita ciutat per la dita bailia deguts del dit any LXXXIII. E, no obstant les dites rahons, fins aci ses diferit de donar lo dit consentiment. E nos, volent que aquell en tot cars se done, ara derrerament vos havem scrit ab nostra letra dada en Pontferrada a tres de setembre del present any Mil CCCCLXXXVI que per servey nostre lo dit consetiment se donas. E, volent donar aquell, som informats quel dubtau de donar dient que la dita ciutat seria perjudicada en los dits XXXXIª DCCLXV souls, VIII diners. E que nos poria cobrar ni haver aquells de la dita bailia. E com nostra intencio sia que la dita ciutat en res de sos drets no sia prejudicada, ans volem que de les dites rendes de la dita bailia sia pagada ab tota integritat dels dits XXXXIª DCCLXV souls, VIII diners. E senyaladament dels dits cent milia souls que del dit arrendament del dit peatge haveu a donar e pagara cascun any al dit baile general. Per ço ab la present vos diem, pregam e encarregam quant mes podem que de continent sens dilacio alguna doneu e presteu lo dit consentiment per lo qual no volem ni es nostra intencio que prejuhi algu sia causat a la dita ciutat ni als drets de aquella, ans volem que ab tota salvetat dels drets de aquella se done. E que la dita ciutat se puixa retenir vers si los dits XXXXIª DCCLXV souls VIII diners dels centmilia souls que cascun any es tenguda pagar al dit baile general del preu del arrendament del peatge e en aquesta forma nos serem servits e complaguts. E la dita ciutat cobrara lo que li es degut. Data en Benavente a XXVI dies del mes de octubre any de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCCLXXXVI. Y yo el Rey. Vidit generalis thesaurarius et pro conservatore. In Diversorum Valencie Vº ff. LXXV. Per ço se proposa en lo dit magnifich consell per quey sia deliberat.

E lo dit magnifich consell, hoyda la dita proposicio e lesta e publicada la dita reyal letra o provisio, attenent que la Magestat del dit Senyor Rey en lo passat ha pres e rehebut del dit magnifich mossen Lois de Sentangel del preu del arrendament del dit peatge los dits LXXVIª CCXXXXV souls V diners de aquells centmilia souls consignats, lo que debia pagar lo dit mossen Lois de Sentangel a la bailia general del present regne no servat lorde

introduhit e donat per forma e tenor dels contractes fets entre la prefata reyal Magestat e la dita insigne ciutat de Valencia. E com a la dita ciutat sien deguts per la prefata reyal Magestat XXXXI[a] DCCLXV souls VIII diners restants a pagar de la consignacio feta per la dita ciutat an Anthoni Rull, clavari dels censals en lo any Mil CCCCLXXXIII, sobre la dita bailia general del que aquella acostuma cascun any pagar e responre a la dita ciutat per pagar les pensions dels censals carregats per la dita ciutat per obs del dit Senyor Rey, los quals es cosa rahonable e decent se deien pagar per lo dit Senyor Rey si lo dit asentiment demanat se deu prestar. E axi la voluntat de la prefata reyal Magestat se descobre e es segons tenor de la dita reyal provisio e letra dessus inserta que aquells dits XXXXI[a] DCCLXV souls VIII diners sien pagats a la dita ciutat sobre los quals es lo interes de la dita ciutat que dels dits LXXVI[a] CCXXXXV souls, V diners debien esser pagats a la dita ciutat los dits XXXXI[a] DCCLXV souls com lo restant puixa esser stat be pagat al dit Senyor Rey encara que no sia servat lorde dels dits contractes. Per ço lo dit magnifich consell per servey de la prefata reyal Magestat, procurant la utilitat de la dita ciutat, en unitat e concordia delibera que lo dit asentiment demanat sia donat e prestat puys a la dita ciutat sien pagats los dits XXXXI[a] DCCLXV souls VIII diners en aquesta forma, ço es deumilia souls de continent. E los restants XXXI[a] DCCLXV souls VIII diners que la dita ciutat los se puixa retenir e tinga facultat de retenir se aquells per temps de deu anys primervinents per eguals terces de aquella part que al dit Senyor Rey se ha de pagar cascun any per la dita ciutat del preu del arrendament del peatge que te la dita ciutat de present arrendat del dit Senyor Rey. E axi lo dit magnifich consell presta e dona asentiment en lo pagament fet al dit Senyor Rey per lo dit magnifich mossen Lois de Sentangel dels dits LXXVI[a] CCXXXXV souls V diners dels [*magnifichs*] quals lo magnifich baile general del present regne puixa fer entrada e exida en sos comptes per forma e manera que la data de aquells al dit magnifich baile general puixa esser admesa en compte per lo magnifich mestre racional de la cort del dit Senyor Rey, no obstant la religio dels juraments per los dits magnifichs baile e mestre racional prestats en lo principi del regiment de llurs officis tota contradiccio e dubte cessants. Lo qual asentiment se dona sens prejuhi e derogacio dels drets a la dita ciutat pertanyents e dels contractes de Paterna, Pobla e Benaguazir e altres que te la dita ciutat en la forma dessus dita e no en altra manera.

Testimonis foren presents a les dites coses los honorables en Joan Tristany, en Berthomeu Monço e en Anthoni Scala, verguers dels magnifichs jurats.

110

1486, desembre, 5. Salamanca

El Rei Catòlic tramet al racional Bernat Català un extens memorial amb ordres precises per tallar de soca-rel els mals de la ciutat. De fet, la lectura d'aquest document posa de relleu moltes qüestions. La primera, que el rei ja coneix algunes de les coses que s'havien denunciat el mes d'abril passat. La segona, que el rei no està disposat a tolerar cap frau. Per això mana que els capítols del quitament tornin a funcionar; exigeix no una sinó dues cèdules de les persones que integren el quitament i d'altres que podrien formar-ne part; vol memorials de totes les claveries del passat i parla dels temps de Çaera fins al present. De moment el rei no deixa sense poder el racional Bernat Català però el lliga curt.

ARV. Reial Cancelleria. Diversorum. Reg. 307, ff. 94v-97r.

Memorial e instruccio de les coses que lo Rey nostre Senyor ha proveyt e ordenat per benefici e reparacio de la sua ciutat de Valencia e de la cosa publica de aquella, les quals coses mana sa alteza sien fetes, executades e complides per en Bernat Cathala, racional de la dita ciutat, en la forma e dins lo temps davall contenguts segons se segueix.

E primerament lo dit Senyor Rey attenent e considerant la dita sua ciutat eser molt carregada de censals e altres deutes e carrechs, axi ordinaris com extraordinaris, a la solucio e paga dels quals envides pot bastar e desitjant aquella descarregar e entendre en luir e quitar la com sia grandissima raho, equitat e justicia que, si per algunes persones son degudes algunes quantitats, que aquelles li sian satisfetes e pagades per a suplir als dits carrechs e necessitats. Per tant lo dit Senyor Rey mana al dit Racional que demane, exigeixca, execute e cobre les quantitats davall scrites, les quals quantitats son stades trobades deures per les persones dejus nomenades a la dita ciutat, segons sa alteza ha vist per los libres dels clavaris de aquella.

Primerament de Luys Pellicer dos mil docents setanta cinch lliures, les quals estan carregades sobre la dita ciutat a raho de censal, les pensions del qual censal fins aci ha pagat lo dit Luys Pellicer.

Item de mossen Anthoni Joan les quals deu a la dita ciutat a raho de censal ab les pensions fins aci corregudes huytcentes lliures.

Item de mossen Andreu Cathala a una part trecentes cinquanta lliures prestades a ell per la dita ciutat en lany Mil CCCCLXXXI e a altra part huytcentes setanta cinch lliures a ell prestades per la dita ciutat lany Mil CCCCLXXXII per a portar forment de Cerdenya, que prenen suma les dites quantitats Mil docents vint y cinch liures, les quals deu pagar ensemps ab les pensions fins acorregudes.

Item de Alfonso Munyez, les quals deu del arrendament de la mercaderia de la font de mar cinquanta lliures.

Item de mossen Luys Masco per fermança que feu a Diego de Maraxon cinquanta cinch lliures.

Item de Julio de Benavent presta la maior quantitat sixanta lliures.

Item de Alfonso Lopiz setanta cinch liures, quinze sous, VIII diners.

Item de mossen Joan Ram Scriva, mestre racional de nostra cort, cent setanta liures.

Item per quant se demostra que en la claveria comuna sta posat en exida esser donades a Sancho Falco quatrecentes setanta cinch lliures, quant vingue a la cort sobre los fets del arrendament del peage, de les quals lo dit Sancho Falco diu li foren donades per ses dietes docents sixanta tres lliures e nos demostra verificacio alguna que vacas tants dies en la dita negociacio que les dietes muntasen a la dita quantitat. E la restant quantitat que son docentes onze lliures diu lo dit Sancho Falco li foren donades per provisions e altres despeses menudes, de les quals diu dona compte en lo archiu e lo dit compte nos trobe. Per tant lo dit Senyor Rey vol, proveix, ordena e mana que lo dit Sancho Falco advere en forma deguda les dietes que vaca per la dita ciutat en la dita negociacio. E aquelles adverades sianli admeses tant quant muntara a raho de un flori e mig corrent per cascum dia. E lo residuo per que non dona bona desexida sia compellit per lo dit racional a restituhirho a la dita ciutat.

E axi mateix sia compellit lo dit Sancho Falco a donar compte e raho de cent setanta una lliura, ultra les deu milia lliures que monta la bestreta del peatge, les quals cent LXXI lliures segons se demostra stan carregades a la dita ciutat y foren per lo dit Sancho Falco distribuydes y no dona de aquelles desexida. E, si no donara la raho que deu, de aquelles sia compellit per lo dit Racional a restituyrles a la dita ciutat.

Item com per la claveria del quitament de Joan de Gallach se demostra esser stades carregades a compte de la dita ciutat en les pecunies del peatge trecents vint florins e quatre souls que lo dit Sancho Falco pres en Vitoria a cambi, los quals remes a pagar el dit mossen Andreu Cathala. E nos troba esser stats convertits ne distribuyts en us de la dita ciutat, ans lo dit Sancho Falco interrogat per micer Alfonso Sanchez, commissari del dit Senyor Rey, ha respost que la dita peccunia no entenia se devia pagar de pecunies de la dita ciutat sino de pecunies propries del dit mossen Andreu. Per tant lo dit Senyor Rey vol, proveix, ordena e mana que lo dit Sancho Falco sia compellit a donar comte e raho pus specificadament de la dita pecunia, per a que la pres e en que usos la distribuy. E si dira que no en usos de la dita ciutat sia compellit lo dit clavari a donar raho per que ha posat la dita pecunia a carrech de la dita ciutat en compte de sa claveria, com lo dit Sancho Falco qui fou lo provedor del dit cambi diga que nol ha pres per a usos de la dita ciutat.

E si lo dit clavari demostrara que la paga per manament del dit Racional o dels jurats o del dit mossen Andreu se sera estada feta donen raho qualsevol dells qui tal manament fet haura, per quel feu, puix la peccunia no fon convertida en usos de la dita ciutat, segons diu lo dit prevedor. E no donant la raho sia compellit per lo dit racional, lo que lo dit manament fet haura e restituir la dita peccunia a la dita ciutat.

Item quan a la gracia dels onze milia sous que lo dit mossen Andreu Cathala preten haver li estada feta per la dita ciutat per serveys que feu a aquella, com de raho e justicia tal gracia sia ambigua per eser stada feta sens causa specifica e legittima e per eser li stada feta per persones que no ho podien fer, com a jurats no pertanga fer gracia ne donacio dels bens de la dita ciutat, e encara perque, consultat lo dit Senyor Rey per lo dit mossen Andreu si li donaria licencia per a acceptar la dita gracia, sa Magestat li respongue que tal licencia no li donaria. Per tant vol,

proveix, ordena e mana lo Senyor Rey que lo dit mossen Andreu sia compellit a restituir la dita summa a la dita ciutat e restituint aquella se haia a deduir de les huytcentes setanta cinch lliures damunt mencionades, les quals dites quantitats a deutes damunt specificades e coses desus proveydes e ordenades lo dit Senyor Rey mana eser demanades, exigides, executades e cobrades per lo damunt dit Racional dins temps de quatre mesos comptadors del dia avant que per lo dit Racional los sera fet manament que paguen les dites quantitats a la dita ciutat si lo tal manament de continent que sera fet sera per ells acceptat, constituintse pagadors dins lo dit temps de les dites quantitats. E si no acceptaran lo dit manament, segons dit es, mana lo dit Senyor Rey que aquell que la dita acceptacio no fara nos puga alegrar de la dita dilacio dels dits quatre mesos, ans vol sa alteza sia per lo dit Racional executat. E si nos trobaran bens sia capcionat e incarcerat fins que pague la dita quantitat.

E mes lo dit Senyor Rey vol, proveex, ordena e mana que los quaranta dos milia sous de la bestreta feta a sa Magestat per causa de la arrendacio del peage sien luyts e quitats cascun any dels quaranta dos milia sous, que cascun any entraran en la dita ciutat del preu de la arrendacio del dit peage, ab expressa prohibicio que sa Magestat fa, sots pena a son arbitre reservada, que en altra cosa nos puga convertir, sino en lo dit quitament.

Item per proveir a la indempnitat de la dita ciutat e per obviar a tots fraus que seguir se porien, vol lo dit Senyor Rey, proveex, ordena e mana que lo clavari de una claveria, finida aquella, restituexca realment e de fet al successor en la dita claveria tot lo que en son poder haura restat del temps que haura estat clavari, segons es ordenat per la dita ciutat e per los capitols del quitament.

E per que sa serenidat es informada que los dits capitols del dit quitament de la dita ciutat huy son sospesos en gran dan e detriment de la cosa publica de aquella; per tant revocant, cassant e anullant, axi com ab la present revoca, cassa e anulla la dita suspensio, lo dit Senyor Rey vol, proveeix, ordena e mana al dit Racional, que ara es e per temps sera, sots pena de privacio de officis e de deu milia florins dor e altres majors penes a son arbitre reservades que, de continent sens altra dilacio o consulta alguna, restitueixcau e torneu a son degut stat los dits capitols del dit quitament los quals stiguen en sa força e valor e sien observats ad unguem no preiudicat, mudant ne altretant los en cosa alguna.

E noresmenys volent lo dit Senyor Rey que lo dit quitament, ab molta major cura e diligencia que fins aci se es fet, se faça segons deura y que en aquell entrevingan persones abils e sufficients, mana al dit Racional que de continent trametra a sa Serenitat una cedula de les persones que de present stan nomenades per a fer e entrevenir en lo dit quitament. E aximateix lo dit Racional faça de nou una cedula o nomina de quatorce persones que li parran abils e sufficients per al dit quitament, affi que de la una nomina e de la altra lo dit Senyor puga elegir e nomenar quatorce persones que sien ydonees, sufficients e abonades per a esser del dit nombre y entrevenir en lo dit quitament, justar e fer totes les coses que al be de aquell sien neccessaries.

Item lo dit Senyor Rey, volent aximateix provehir que la dita ciutat sia sublevada de expeses e peccunies e donar orde e forma al dit quitament, mana al dit Bernat Cathala, racional, que de continent trametra a sa Magestat un memorial de totes les entrades o reebudes que la dita ciutat te, axi ordinaris com extraordinaris. En lo qual memorial sien particularment totes e cascunes rendes que perpetuament o a temps la dita ciutat te e li pertanyen.

E per lo semblant li trametra altre memorial de les pensions dels censals, salaris de officials e altres qualsevol carrechs ordinaris que la dita ciutat paga cascun any, specifficant particularment les pensions dels censals e los salaris dels officials e los altres carrechs que ordinariament se pagan.

Aximateix li trametra altre memorial de tots los carrechs e despeses que la dita ciutat fa extraordinaries, comptant del temps que en Çaera fon racional ença cascun any se han fet.

Item li trametra un trellat auctentich de les ordinacions que la dita ciutat te ab les quals es regida e governada.

Noresmenys mana lo dit Senyor Rey al dit Racional ab diligencia investigue les claveries passades per regonexer si haura alguns deutes que sien deguts a la dita ciutat. E del que trobara de continent avise a sa Serenitat per que, haguts e cobrats los dits memorials e informada sa Magestat dels dits deutes, pora veure clarament lo ques pora, dels dits carrechs e despeses, ordinaris e ordinaries, extraordinaris e extraordinaries, de falcar, elevar y veura, segons lo que levara, que pora ajudar per a quitar la dita ciutat. E aximateix, vistes les entrades e rendes que la dita ciutat te e los deutes de les claveries passades fi ni haura, pora veure que pora applicar al dit quitament.

Item vol, ordena e mana lo dit Senyor Rey que qualsevol peccunies de les damunt dites, que en lo dit quitament se haien a convertir, vinguen en poder del clavari del quitament, qui es e per temps sera, lo qual sia tengut fer compte e scriptura apart de la recepta de les dites peccunies que els dits deutes e altres coses damunt dits procehiran e a son poder vindran, de les quals quantitats se hagen a quitar los censals de la dita ciutat, segons les quantitats que reebra juxta forma dels capitols del dit quitament.

Item per que algunes vegades se sdeve que los dits jurats e Racional trameten a la cort del dit Seyor Rey algunes persones per fets e negocis de la dita ciutat e, sots color dels dits negocis, sestan en la dita cort e guanyen e prenen salari de la dita ciutat, vol e mana lo dit Senyor Rey que daciavant tals persones ab semblants salaris no sien trameses. E si algu ni hauran trames ab salari, vol e mana sa Maiestat que de vuy avant no li sia comptat ni pagat salari algu.

Item, per ques diu que lo dret novament imposat per causa de la armada de Jorgeto Doria seria stat imposat sens auctoritat del dit Senyor Rey, mana sa Serenitat al dit racional doneu raho a aquella com lo dit dret si es imposat sens auctoritat sua. Per lo semblant vol, proveeix e mana lo dit Senyor Rey sien compellits aquells qui han reebut lo dit diner de la armada de Jorgeto Doria. E aximateix los qui han reebut lo diner de la lotja a donar compte e raho del que reebut hauran e aço dins temps de dos mesos, los quals corregan despuix quels sera fet manament de donar los dits comptes. En la qual dacio e recepcio de comptes lo dit racional se haura axi diligentment que, ans de passar lo dit temps, sian donats e examinats. E despuix de continent sia feta relacio a sa Magestat del que per los dits comptes trobat haura.

Item per quant lo dit Senyor Rey es informat que en la eleccio ques fa dels consellers se ha pervertit lorde que la dita ciutat te, mana per ço la Serenitat sua que per lo dit racional li sia trames trellat de la ordinacio que sobre la dita conselleria dispon, perque vista aquella puga degudament proveyr.

Item ates que al dit racional pertany per son offici reebre e examinar comptes de aquells que han administrat peccunies pertanyents a la dita ciutat e li pertany recobrar les coses que a la dita ciutat per los dits administradors seran degudes, de la qual cognicio es raho nos puga recorrer a altre algu official sino a sa Magestat personalment hon se vulla que sia, segons que per

comissions fetes a ell e als altres racionals passats es provehit. Per tant mana sa altesa al dit racional que, no obstant qualsevol recors en los dits negocis interposat o emes al governador del dit regne o a son loctinent o altre qualsevol official e la admisio de aquell, e no obstant qualsevol manament e inhibicio per la dita raho fets o fahedors per los dits officials o algu dells, proceeixca avant en los dits comptes de la lotga e del diner imposat per la armada de Jorgeto de Doria e en altres qualsevol que per son offici haia a reebre, examinar, liquidar e determenar en les recuperacions de les coses degudes e devedores a la dita ciutat per la causa desusdita. E ço sia per resposta a un capitol contengut en les instruccions a sa Magestat explicades per FFrancesch Bosca, missager de la dita ciutat per part de aquella.

Expedita in civitate Salamantice die quinto decembris anno a nativitate domini millessimo quadringentesimo octuagesimo sexto.

Yo el Rey.

111

1486, desembre, 5. Salamanca

Tot i que Ferran II ha enviat instruccions al seu racional de València, el rei no acaba de fiar-se'n i escriu cartes al governador, al batlle general i al lloctinent del tresorer general, tots del regne de València. Hi exigeix, sobretot a la segona que és la que ací exposo, que investiguin els fets pel que fa als arrendaments del tall i de la mercaderia de la ciutat de València, que no s'han aconseguit en els darrers tres anys. El rei esmenta el racional com a possible responsable —ara clar— de la insuficiència i no accepta l'excusa de les inclemències del temps. En tot cas, els seus oficials tenen plens poders per arribar a clarificar la qüestió i cridar a fer justícia. La carta anterior, ara sobre arrendaments del peatge, quema i dret genovès [ff. 91v-92v], va pel mateix camí.

ARV. Reial Cancelleria. Real 307, ff. 92v-93v.

Creditorum Valencie

Don Ferrando, etc. als magniffichs e amats consellers nostres mossen Luys de Cabanyelles, camarlench e portantveus de nostre general governador, mossen Diego de Torre, cambrer e

batle general en lo regne nostre de Valencia, e Alfonso Sanchez, lochtinent de thesorer general nostre, o als dos o hu de aquells en absencia o impediment del hu o dels dos de aquells. Salut e dileccio. No sens gran querella per part de alguns creedors censalistes de aquexa nostre ciutat de Valencia, entre les altres coses es stat a nostra Magestat recorregut e humilment exposat que, per haver se cullit los drets del tall y de la mercaderia de la dita ciutat e com es acostumat no haver se arrendats en los anys de vuitanta e tres, vuitanta e quatre e LXXXV proppassats apar, es preten haver rebut de dan la dita ciutat a respecte de com staven o solien arrendar los dits drets sis mil lliures, poch mes o menys, soplicant nos per ço la part dels dits creedors humilment que fos de nostra merce e benignitat provehir sobre les dites coses de algun saludable e oportun remey de justicia. E per quant se diu per part del racional de la dita ciutat que, per causa de les indisposicions del temps, ha proceyt e ses cullit dells dits drets menys de que solia de aquells proceyir e cullir e no arrendar los dits drets per ques pogues ajudar, socorrer e servir cada dia de la peccunia precehyda dels dits drets per pagar les pensions dels censals a que es obligada. La dita suplicacio com a justa, benignament admesa, volents hi degudament com se pertany provehir, ab tenor de les presents a vosaltres o als dos o hu de vos en la forma damunt dita de la fe, bondat, recte judici e probitat dels quals per longa speriencia en maiors coses molt confiam, diem, encarregam, cometem e manam spressament e de certa sciencia fets obteniment de nostra gracia e amor e pena de tres mil florins dor que de continent de e ab consell de algun doctor de aquexa ciutat per vos elegidor, lo qual eligiu tal qual pertanga a la bona expedicio del queus cometem e manam. E no sia sospitos a la dita negociacio com per aço vos cometam la dita eleccio dubtant per nos, com no havem noticia de les persones, noy fos sufficientment provehit, vejau be per inspeccio dels libres del dret del General del dit regne e, encara per totes altres vies queus parega, conferir al negoci e a vosaltres ben vistes si a hagut collusio, frau o dolo en la dita collecta dels dessus dits drets o es stada damnosament feta per la dita ciutat e fins constara haver hi hagut collusio, dolo, o frau o ser stat donat dan per los dits collidors. En tal cas per pretoria e oportuns remeys de justicia compellau lo dit racional si en la dita collusio, dolo o frau entrevengut haura e los colectors damunt dits e altre o altres qualsevol quey trobareu culpables, a

refer y restituhir a la dita ciutat qualsevol quantitat o quantitats que dels dits drets o collecta de aquells trobareu o hauran fraudat. En altra manera en/e sobre les dites coses e cascuna de aquelles ministreu e façau breu prest e spachat compliment de justicia e qual secomir e requir la qualitat del negoci. Car nos en e sobre les dites coses e sengles de aquelles ab les incidents dependents e emergents de aquells si e en quant mester sia a vosaltres tots tres o als dos o hu de vos en la forma e per la causa dessus dita cometeus nostres veus, loch e forces e donam bastant poder plenariament ab aquesta mateixa. Data en la ciudat de Salamanca a cinc dies de deembre anni de la nativitate de nostre Senyor Mil CCCCLXXXVI. Yo el Rey

Dominus Rex mandavit michi Philippo Clementi

112

1487, febrer, 3. Arévalo

El rei, en carta als jurats i racional, ordena que Lluís de Santàngel tingui total llibertat en els censals que posseeix en la ciutat de València.

ACA. Reial Cancelleria. Itinerum Sigilli Secreti. Reg. 3663, f. 178v.

Ludovici de Santangel

Scribe porcionis

Lo Rey.

Amats e feels nostres. Quesvulla que fins aci vos haiam en contrari sots generalitat scrit e manat, ara volem e us diem, encarregam e manam que tota hora, que nostre scriva de racio en Luis de Santangel vulla que sos censals que te sobre aqueixa ciutat se faça quitament a ell e carregament a altri, ho pugau fer e façau o si vosaltres los voldreu luyr tambe ho pugau fer liberament e, si en altra manera ell voldra de aquells contractar, ho puga fer sens empaig o contradiccio vostra per causa del dit manament o prohibicio nostra, la qual no volem en res obstar vos quant als dits censals o que comprehenga lo dit scriva de racio nostre, ans aquell e totes ses coses per fer nos servey haureu molt cares e recomanades. Data en Arevalo a III de febrer del any Mil CCCCLXXXVII.

Yo el Rey

FUNDACIÓ NOGUERA

Als amats e feels nostres los jurats e racional de la ciutat de Valencia

L. Gonçales, secretarius

113

1487, març. València

Atesa la publicació a València d'una crida reial que ataca els conversos i que dificulta la seva activitat comercial, les Corts eleven un greuge al monarca esgrimint al seu favor els furs del regne que, certament, invaliden els mandats regis fets per als altres extra regnum*, la qual cosa suposa la nul·litat de l'edicte. Cal dir que el nombre de furs mostrats —de Jaume I i de Martí l'Humà, fonamentalment— fan veure que el problema és important, perquè com es diu en el document, fins i tot per al delinqüent "no es cosa decent que en la cara la qual es feta a ymatge e sembla de nostre Senyor Deu algu sia punyt e senyalat".*[1]

ARV. Reial Cancelleria. Processos de Corts. Reg. 513, ff. 241v-245r.

Sacra Real Magestat.

En lo dia de dimart que comptaven vint e hu del proppasat mes de febrer fonch publicada per en Artus, trompeta, una crida en la present ciutat la qual es del tenor seguent: "Ara hoiats quens fan a saber de part de la Magestat del molt alt Senyor Rey e per la provissio e manament de sa altesa, ab letra tramesa als reverents inquisidors de la heretica pravitat de la ciutat e regne de Valencia, per la qual mana esser publicats e per la dita ciutat de Valencia e lochs acostumats de aquella los capitols del tenor seguent: Mana lo Senyor Rey que per quant tinga per be de fer gracia dels bens e a tots aquells, jatsia fosen culpats en lo crim de la heretica pravitat se sien reconciliats be e dugament en lo temps de la gracia. E los tals reconciliats cobrar qualsevulla deutes que de qualsevol temps los sien deguts per que lo fisch de sa altesa nols prenga ni occupe; aximateix si alguns bens mobles o sehents havien venut, donat o permutat o obligat abans de sa reconciliacio que los dits contractes resten ferms a les persones qui tendran los dits bens. Empero es la voluntat de sa altesa e mana que los dits reconciliats no puixen vendre ni alienar ni obligar de aciavant los bens sehents, que tendran, sense special

licencia de sa altesa per quant primerament vol esser informat de la vida de aquells e com observen la sancta fe catholica e si son verdaderament convertits a aquella.

Item jatsia lo dit Senyor Rey no tinga per be de fer gracia dels bens dels heretges apostats que seran reconciliats fora lo temps de la gracia e durant aquell no se hauran presentat davant los inquisidors per a la reconciliacio que li pertanyguen tots los bens dels heretges condempnats e reconciliats del dia en avant que cometeren lo dit delicte, segons lo dret dispon, e poria lo fisch de sa altesa demanar los bens que los tals haguesen venut o alienat en qualsevol manera e acusarse de pagar los deutes que los tals deguesen per qualsevols obligacions salvo sien loch de les tals vendes y alienacions e obligacions se demostras y trobas lo preu y daltra cosa equivalent en los bens de tals. Empero per usar de clemencia e humanitat ab sos vasalls e per que si alguns a bona fe han contractat ab los dits heretges no sien fatigats, jatsia que de dret e justicia se pogues fer altra cosa, mana sa altesa que totes les vendes, donacions, permutacions e qualsevol altres contractes per los dits heretges, sis vol sien comdempnats sis vol reconciliats segons dit es, hauran fet ans que començas lo any mil CCCCLXXVIIII valguen e sien ferms ab tant que proven legittimament ab testimonis dignes de fe o per scriptures auttentiques, que sien verdaderes e no simulades, en tal manera que si alguna persona fara ficcio o simulacio y frau del fisch circa de qualsevol contracte o sera participant en la dita frau a collusio, si sera reconciliat, que li donen cent açots e que li facen un senyal de foch en la cara; e si sera qualsevol altre que no sia reconciliat encara que sia christia haia perdut tots sos bens e lo offici o officis que tendra e que la persona de aquell reste a la merce de sa altesa, los quals capitols mana esser lests e cridats publicament en los loch de la inquisicio per que no puixa pretendre e allegar ignorancia. E guard se qui guardar se ha", la qual crida e capitols de aquella parlant, ab la venia ques pertany de vostra altesa, es notoriament contrafurs e privilegis del vostre regne de Valencia, los quals vostra altesa ha jurat e promes servar, car primerament en quant la dita crida e capitols de aquella contenen que los qui hauran abjurat per crim de heretgia, es seran reconciliats e per la sglesia admesos a penitenciacio, puxen vendre ni alienar lurs bens sehents sens special licencia de vostra altesa, per quant senyor voleu saber com observen la sancta fe catholica es contra furs e privilegis del dit regne, ab los quals expresament es donada licencia

e facultat a tots los vehins e habitadors de la dita ciutat e regne que puixen vendre e alienar lurs bens sehents e semovents e que nengu per lo crim cometedor no puixa esser interdicta la administracio de sos bens. E senyaladament contra lo fur primer del alt rey en Jaume en rubrica de seguretat de donar fermança lo qual es del tenor seguent: "los homes de la ciutat e regne de Valencia puixen quant ques volran vendre tots lurs bens e el preu que de aquells bens hauran puixen ab suportarla hon voldran francament e lecitament sens algun embargament. E nos a la cort aquells que nostre loch tendran deuen sens nengun embargament dar a ells o a elles coses lurs e la companya lur guiatge per tota la terra nostra e per la senyoria e poder nostre"; e lo fur segon en rubrica del privilegi del fisch situat lo quals es ut sequitur. "Si algu fara algun crim per lo qual deje perdre sos bens la cort ay tantost puix que aquells bens empar, mas no pendre entro que sentencia sia donada que aquell fara aquell crim deje perdre aquells bens aquest fur explaria e romança lo Senyor Rey".

Item Senyor en quant la dita crida conte que los bens de aquells, qui vendran o seran venguts a penitencia apres lo temps de la gracia e si seran reconciliats e admesos a penitencia per la sglesia son confiscats a vostra altesa, es expresament contra los dits furs los quals in specie et inparticulari es provehit que los qui objuraran per crim de heretgia e seran admesos per la sglesia a penitencia no perden alguns de sos bens. E senyaladament es contra lo fur del alt rey en Marti situat en rubrica de crims e lo qual es del tenor seguent: "Declarants lo fur aquell qui sostendra pena corporal posat sots la present rubrica ordenam que algu que haja objurat de la heretgia o sia admes en penitencia per la sglesia no perda alguns de sos bens", per lo qual es corregida la dispisicio de dret comu de la qual se fa mencio en la dita crida.

Item Senyor en quant la dita crida e capitols de aquella, contenen que los bens dels heretges son confiscats a vostra altesa a tempore comissi criminis, es contra los dits furs e senyaladament contra lo fur del alt rey en Jacme situat en rubrica de crims, lo qual es del tenor seguent: "los bens dels heretges per qualquier nom de secta sien apellats dels bens de aquells qui seran fautors e defenedors dels depus que seran per jutge ecclesiastich vençut e condempnats a la Real Magestat sien confiscats e encorreguts", per lo qual fur es expressament dispost que los bens dels heretges son e seran confiscats a tempore sentencis et non a tempore comissi criminis.

Item Senyor en quant la dita crida e capitols de aquella contenen que los contractes per los dits reconsiliats o condempnats fets del any setanta nou enlla sien valits e no los altres apres fets es contra fur, car tal declaracio contenent interes de aquells qui han contractat dels bens sobredits essent vostra altesa extra regnum nos podia fer segons los furs del present regne e senyaladament lo fur del alt Rey en Jaume, situat en rubrica de jurisdiccio de tots jutges lo fur seguent: "los habitadors del regne e de la ciutat no son tenguts de respondre en algun loch ne en alguna cort de nostra terra ne daltra senyoria nostra, conquesta o a conquerir a algu de ells se clam ne fermar o fer dret sino tansolament en la ciutat de Valencia o els lochs en los quals dintre el regne de Valencia habitaran o en aquell loch hon segons fur de Valencia deuen respondre, sino de deute qui sera feyt en aquell loch en lo qual a ell sera feyta demanda o del contracte o del malefici aqui feyt. Empero pot algun esser demanat en los lochs en los quals no ha statge, ço es a saber si aqui promes alguna cosa de pagar o promesa qui dret a fer o si daltra manera a quis obliga axi com venen, compran o prenen comanda o manament rebeen de alguna cosa a fer o a dir o en altra manera façen contracte o malefici". E contra lo fur del alt rey en Marti lo qual es del tenor seguent: "Ordinamus quod aliquis omnis aut vicinus sive habitator vel habitatrix civitatis Valencie pro quibusvis causis civilibus vel criminalibus que coram ordinariis ipsius civitatis tractentur seu tractari debeantur iuxta formam fori non possint de cetero per nos nec nostrum primogenitum extrahi ab eadem civitate seu termino antiquo ipsius pro littigando vel juris firmando iurari seu dicti primogenitoris vel cuiusvis alterius audiencia vel curia nec etiam possimus sive possit dictas causas ad nos seu ipsum evocare vel resumere ullo modo etiam proprio motu vel ad partis instancium quod diu extra dictam civitatem et terminum fuerimus vel fuerint constituti omnino decidi et terminari habeant totaliter intra civitatem et terminum eiusdem prelibatur". Encara Senyor molt just es contra lo fur del alt Rey en Jaume situat en rubrica en qual guisa compra e venda sia feta lo fur seguent: "Prometem que nos nil temps no revocarem les vendes o les penyores de les coses movents o semovents per prechs ni per stancia de negunes persones ne encara de nostre plen poder dementre, empero que seran feytes segons los costums de la ciutat de Valencia ans que per nos ells nostres aquells far estar fermes e segures per tot temps e farem los detenidors e possehidors de aquelles vendes e

de aquelles penyores contra totes persones possehir en pau e si algun rescrit o carta de nos contra aço a alguns sera atorgat o donat no haia ne fermetat".

Item Senyor en quant la dita crida que los qui faran frau alguna o simulacio en frau del fisch o en ajuda perciparan si son penitenciats o reconciliats, li sien donats cent açots e li sia fet un senyal de foch en la cara e si sera qualsevol altra persona que perda los bens e la persona e estiga a merce de vostra altesa es contrafurs e privilegis del present regne ab los quals expressament es dispost que ningu per qualsevol crim que cometa sino en los cassos specificats no perda sos bens. E senyaladament contra lo fur del alt rey en Jaume situat en rubrica de crims lo fur seguent: "Aquell soferra justicia corporal o perdra son membre no perda altres bens sens ans pusque fer testament de aquells bens e jaquerir als hereus a quis volra, levat crim de lesa Magestat o de heretgia o si donchs no sera sodomita, en los quals tres crims tots los bens de aquells sien a nos confiscats, salvat empero lur dret a les mullers e salvats los contractes qui foren fets primerament". En axi que vostra altesa no te dret de confiscacio fins en los casos exceptats. E per conseguent dir que los cometents frau algu contra lo fisch de vostra altesa o participant en aquell perden lurs bens es expressament contra los dits furs. Encara es contra furs imposar la dita pena que sia fet senyal de foch en la cara e que la persona estiga a merce de vostra altesa per quant los dits furs son ja certs les penes que deuen esser imposades als delinquents. E no es cosa decent que en la cara la qual es feta a ymatge e sembla de nostre Senyor Deu algu sia punyt e senyalat. Encara Senyor la dita crida e capitols de aquella son contrafurs del dit regne ab los quals es expressament dispost que tals crides, ordinacions e declaracions concernents interes de part no puixen esser fetes extra regnum perque Senyor molt just los braços ecclesiastich, militar e real, deduhint los dits contrafurs in unu gravaminis en la present cort com sia notor greuge e manifest tot lo ques fa contra los dits furs e privilegis supliquen a vostra altesa sia merce de aquella reparar lo dit greuge axi notori provehint e manant la dita crida esser revocada com sia contra los dits furs e privilegis. E aço ans de pasar avant en cosa alguna de la present cort com sia stat fet pendent la cort. Altissimus

1. *Com ja s'ha dit abans en un altre document, aquest també consta al segon volum de la meva tesi doctoral (pp. 277-283) dipositada a la Facultat de Geografia i*

Història de la Universitat de València des del juny de 1973. Va ser citat a la València en la crisi del segle XV *(Barcelona, octubre de 1976) i a l'epígraf "L'oposició foral del regne a la Inquisició" (pp. 158-166 i nota 33), a la vegada que García Cárcel en el seu llibre* Orígenes de la Inquisición española. El tribunal de Valencia, 1478-1530 *(Barcelona, octubre de 1976) també l'esmentava.*

114

1487, març, 30. València

El rei escriu als jurats i al racional de València al voltant dels censals de Lluís de Santàngel. De fet, el regest ja és al començament d'aquest document. El consell executiu de la ciutat dóna resposta positiva a la petició del rei.

AMV. Manuals de consells. Reg. 44-A, ff. 345v-346r.

Presentacio de una letra del Senyor Rey ab la qual mana esser tolta qualsevol prohibicio de no alienar los censals de mossen Lois de Sentangel.

Die mercuri XXX mensis marcii anno a nativitate domini millesimo quadrigentesimo octoagesimo septimo, essents justats en cambra de consell secret los magnifichs mossen Lois Crespi Valldaura, cavaller, en Lois Pellicer, ciutada, mossen Lois Ferrer, cavaller, en Pere Caposa, en Miquel Polo e en Guillem Garcia, ciutadans, jurats en lo any present de la insigne ciutat de Valencia, en Bernat Catala, racional, e en Bertran Bayona, notari subsindich de la dita ciutat, a aquells lo magnifich micer Johan Valero, doctor en cascun dret, presenta una letra del Senyor Rey del serie e tenor seguent. Lo Rey. Amats e feels nostres quesvulla que fins aci vos haiam en contrari sots generalitat scrit e manat, ara volem e us diem, encarregam e manam que tota hora que nostre scriva de racio en Lois de Sentangel vulla que de sos censals que te sobre aqueixa nostra ciutat se faça quitament a ell e carregament a altri, ho pugau fer e façau o si vosaltres los volreu luyr tambe ho pugau fer liberament o, si en altra manera ell volra de aquells contractar, ho puga fer sens empaig o contradictio vostra per causa del dit manament o prohibicio nostra, la qual no volem en res obstar vos quant als dits censals o que comprenga lo dit scriva de racio nostre, ans aquell e totes ses coses per fer nos servici haureu molt cares e recomanades. Data en Arevalo a tres de febrer del any mil CCCCLXXXVII. Yo el Rey. L. Gonçales. Secretarius. Als amats e feels nostres los jurats y racional de la

ciutat de Valencia. E presentada la dita letra e lesta en presencia dels dits magnifichs jurats, racional e subsindich de paraula fou respost al dit magnifich micer Johan Valero que eren molt contents per servir lo Senyor Rey que lo scriva de racio faça lo que be li vinga dels dits censals.

Testimonis foren presents a les dites coses los honorables en Johan Tristany e en Berthomeu Monço, verguers dels dits magnifichs jurats.

115

1487, abril, 4. Còrdova

És tan gran el poder del rei pel que fa a l'elecció dels jurats, que pot canviar un nom per un altre quan ja ha estat enviada la ceda.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3571-bis, f. 3r.

Galcerandi Exarch

Lo Rey.

Racional. Jatsia vos haiam trames la ceda e nomina dels jurats de aqueixa nostra ciutat de València per al any primervenidor. Empero, per alguns bons respectes e consideracions nostre animo a aço movents, es nostra voluntat e axi us ho encarregam e manam molt affectuosament e streta que de la dita ceda leveu hu dels ciutadans, nomenats e posats en la dita ceda, que a vos parra e en lo loch de aquell ab la seguretat acostumada poseu en la dita ceda en Galceran Exarch, ciutada de la dita ciutat. E per res no façau lo contrari ne ho difficulteu o recuseu si servir nos desijau, car tal es nostra determinada e inconmutable voluntat. Data en Cordova a IIII de abril del any Mil CCCCLXXXVII.

Yo el Rey

Dirigitur rationali Valencie Coloma, secretarius

116

1487, abril, 23. Real de Vélez, Màlaga

Durant la guerra de Granada Ferran II encercla Vélez-Màlaga i ordena als seus oficials del regne de València que vigilin les moreries d'aquest territori. El monarca sospita que els musulmans va-

lencians donen suport econòmic als granadins i que, fins i tot, envien cartes als turcs demanant-los que defensin l'emirat.
ACA. Reial Cancelleria. Itinerum Sigilli Secreti. Reg. 3665, f. 72r.

Curie

Don Ferrando, etc. Als amats nostres micer Eximeno Ros, doctor en leys, e Joan Riba del offici de nostre mestre racional del regne de Valencia, salut e dileccio. Com siam informats que les aljames de moros de aqueix nostre regne de Valencia, axi de realench com altres, axi aljamalment com singularment, tot temor de Deu e correctio nostra apart posades, de sis anys ença haurien fets diversos socorros e subvencions de moltes quantitats de peccunia en grants sumes al rey de Granada, enemich de la sancta fe catholica, diputant alfaquis e persones en cascuna aljama aplegar a rebre de cascun moro les dites subvencions e remetent les dites quantitats cascun any al dit rey per que de aquelles fos ajudat en sa deffensio e contra aquesta sancta empresa e que, axi mateix, haurien elets e diputats dos moros per missatgers, la hu de la moreria de Xativa e laltre de la de Paterna apellat Potarcet e aquells haurien tramesos al thurch per notificarli la guerra que per nos se fa al dit rey de Granada e la perdicio en que aquell ere si per lo dit thurch no fos subvengut e ajudat, la qual ajuda havia esser tremetre ses gens en nostres regnes e siguantment en lo dit regne de Valencia, en lo qual e en los altres li notificarren trobaria doscent milia combatents moros qui de continent se levarien en sa ajuda y favor contra los cristians en deservey nostre e dan e destruccio dels cristians, per la qual raho se diu que los moros del dit regne de Valencia de poch temps ença son granment fornits de armes, ofensives y defensives, de tal manera que cascun moro segons se diu te en sa casa armes sobrades moltes mes de les que cascu dells ha mester. E no contents de aço encara los dits moros e los dits alfaquis de dites moreries, del dit temps de aquesta empresa ença, haurien ordenada una certa oracio e aquella fan de continuu en ses hores contenent, en efecte, que Deu exalce lo dit rey de Granada e que destruesca a nos e a tots e a totes nostres gens ab altres leges paraules de blasfemia que ofenen les orelles e per que les dites coses son tals e fetes e attentades en tant deservey de nostre Senyor Deu e en vilipendi de la sua sancta fe catholica e en tant menyspreu nostre e nostra correccio que, si veres son, dignes son de castich e punicio exemplar. Confiant per ço de la fe, bondat e rectitut de animo de vosaltres, ab tenor

de les presents de nostra certa sciencia y expressament vos diem, cometem e manam que, de continent per aquelles millores mes pertinents e pus cautes vies e maneres que puxau segons conve a la condicio del negoci conferint vos personalment a les parts que mester sia dins lo dit regne de Valencia, revau veridica informacio redigida en scrits de totes les damunt dites coses e de cascuna de aquelles e aquella closa, segellada, e fe fahent nos trametau, per que vista aquella puixam provehir sobre les dites coses degudament mijançant justicia en castich e punicio dels dits moros e moreries juxta los crims, excessos e delictes que contra aquells e aquelles legitimament se provaran. Car nos en e sobre les dites coses e cascuna de aquelles ab les incidents, dependents e emergents de aquelles e a elles annexes e connexes, vos cometem e comanam totes nostres veus, loch e poder ab la present, ab la qual diam e manam a qualsevol officials e subdits nostres en lo dit regne constituhyts de qualsevol jurisdiccio e potestat usans e als lochtinents de dits officials, al qual e als quals la present pervendra e sera presentada, sots incorriment de nostra ira e indignacio e pena de mil florins dor de Arago dels bens dels qui lo contrari faran havedors e a nostres cofreus applicadors, que tota hora e quant per part de vosaltres o laltre de vos requests seran o laltre dells sera request vos donen tot consell, favor e ajuda que mester haiau per a la execucio de dites coses, guardant se de fer lo contrari en alguna manera per quant hau cara la gracia nostra e la damunt dita pena desijau evitar. Data en lo nostre real contra la ciutat de Velez Malaga a XXIII dies del mes de abril en lo any de nativitat de Nostre Senyor Mil CCCCLXXXVII.

Yo el Rey

Dominus Rex mandavit mihi Joanni de Coloma

117

1487, maig, 17. València

Els jurats de València s'adrecen a la reina Isabel al voltant dels problemes del blat. Els jurats, en resposta a una carta de la reina, li asseguren que ja els agradaria complaure-la i acceptar un blat que no han demanat i que no poden pagar. Carta curiosa ja que normalment els jurats volen blat, no el rebutgen. Només una qüestió de mancança de diners ho pot impedir. Això

no obstant, cal pensar que la reina vol que la ciutat accepti el blat del mercader sicilià perquè servirà per a la guerra de Granada. L'estratègia de la reina es manifesta més clarament a la carta escrita a Gabriel Sànchez, tresorer del rei, possible mitjancer ateses les insistències d'Isabel que "us scriu que per les urgents necessitats de la guerra vullau donar orde de pendre lo forment" [f. 213v].

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 31, f. 213r-v.

De vostra altesa havem reebuda una letra data en la vostra ciutat de Cordoba a VI del present mes de maig e hoyda la creença per lo mestre racional e balle general, present lo portantveus de governador general de aquest vostre regne, sobre lo forment de Mal*[ega]*, Petro Allata, mercader sicilia, que ha portat haquesta vostra ciutat. E dient nos vostra Magestat que tenim cert contracte fet de pendre lo dit forment en nom de Nicholau Vernegal, mercader resident en aquesta vostra ciutat de Valencia, lo qual forment senyora no tocha a pendre a aquesta ciutat car, si tal obligacio tingues fora stat mes en obra; mas, mirant lo grandissim dan que fora sens obligacio haver a pendre lo dit forment en tan grandissim dan de aquesta vostra ciutat e del poble de aquella, havem recusat pendre lo dit forment com siam molt tenguts e obliguats per lo offici que tenim en conservacio del be publich de una tal ciutat com les magestats del Senyor Rey e vostra tenen. E per ço Senyora, si en laltre cap de vostra Magestat scriu se poguera fer, hi forem stats molt promptissimes per ço que lo cambi que vostra Magestat ha pres fos portat affi; mas haventse a complir de necessitat lo forment se havia de partir entre los abitadors e poble de aquesta vostra ciutat que fora grandissim dan de aquells e deservir vostra Magestat e la peccunia no fora prompta, car haurias asperar la exaccio de aquella que fora molt dificil e larga e no prompta segons fora mester per a expedicio del dit cambi. Car vostra altesa mire que no sols la ciutat mas tots los pobles stan en grandissima necessitat en tant que, havent los mes a carregar, seria total destruccio de aquells e molt major deservici de vostra Magestat e no seria dar cumpliment al dit cambi. Per tant supplicam vostra Magestat sia merce de aquella que, per les causes dessus dites, nos vulla haver per scusats car nos pert per voluntat sino per la imposibilitat. E conserve nostre Senyor Deu vostra Magestat en felicitat ab longua vida. De la vostra ciutat de Valencia a XVII de maig del any mil CCCCLXXXVII.

118

1487, juliol, 20. València

Els jurats de València s'adrecen al Rei Catòlic insistint en els problemes amb el cereal. De fet, aquesta carta té molt a veure amb l'anterior però amb una diferència: malgrat que els jurats de València havien promès als flequers que no comprarien més blat, ho faran perquè el rei així ho mana. Ara bé, en cap moment s'esmenta la guerra de Granada.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 31, f. 229r-v.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Una letra de vostra Magestat data en lo reyal contra Malega a XII del propassat mes de juny havem rebut a XIII del corrent mes de juliol. E, vist lo effecte de la dita letra e hoyts los portantveus de general gobernador, mestre racional, balle general e lo lochtinent de thesorer general en Alfonso Sanchiz en virtut de la creença a aquells acomanada, responem a vostra excellencia que si aquests dies passats fonch respost a la Serenissima Senyora Reyna que lo forment nos podia repartir entre los flaquers era per quant pochs dies havia que mil CCC caffis de fforment assegurats per aquesta vostra ciutat ab gran força eren stats repartits entre los flaquers. E per que prenguessem aquells los ffonch promes per aquesta vostra ciutat que nenguns forments nols serien repartits ne donats per tot lo mes de agost primervinent encara que ni agues mes de assegurat. E ara, per satisfer al servey de vostra Magestat ab gran força e congoxa que sia en algun dan de la cosa publica de aquesta vostra ciutat, havem procurat e induit que los dits flaquers prenguen lo forment que vostra Magestat nos ha escrit que es una gran suma circa mil dcc caffis. E hasi donat aquest orde que daci al Nadal propvinent sera exaguat lo dit forment e paguat lo preu de aquell. E axi es sattisfet a tot quant vostra Magestat nos ha scrit e manat. Daquiavant no havem mes adir sino que en aço e en tot quant puixam provir vostra excellencia som sempre promptes a tot servey de vostra Magestat, la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longua vida. De la vostra ciutat de Valencia a XX de juliol del any mil CCCCLXXXVII.

Senyor

De Vostra Magestat homils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce

Los Jurats de Valencia

119

1487, agost, 31. Màlaga

Atesos els rumors d'una actuació desordenada per part del síndic Bernat Abat, el rei escriu als jurats —també ho farà al racional gairebé en la mateixa línia (f. 245v)— que investiguin si és o no veritat aquesta acusació. En el primer cas, el monarca proposa que sigui substituït per Bertran Bayona. En cas contrari, Abat continuarà en el càrrec, tal com va succeir, almenys oficialment.

ACA. Reial Cancelleria. Itinerum Sigilli Secreti. Reg. 3663, f. 245v.

El Rey.

Prohomens amats e feels nostres. Per alguns nos es feta relacio dels desordens que en Bernat Abat, sindich de aqueixa ciutat, ha fet e continuament fa en son offici en gran dan de la cosa publica de aqueixa ciutat, la qual cosa, si axi es, nos par se deu per vosaltres provehir. Per ço vos pregam e encarregam que, per indemnitat de aqueixa ciutat, prengau informacio dels desordens per aquell fets y, si vos constara debitament que lo dit Bernat Abat haura delinquit en son offici e haura fet tals coses que meresca privacio de aquell, ajustats en vostre consell, com es de costum, façau ço que de justicia trobareu esser fahedor, segons Deu e vostres consciencies. Car de ço que provehireu, confiant ho fareu justa e debitament, nos serem contents e, si per [de]merits trobareu tostemps deure privar lo dit Bernat Abat del dit offici, nos plaura que, essent Bertran Bayona persona abil e sufficient per al dit offici, sia provehit aquell e de offici de sotsindich, que ell te, Joan Salat, nostre criat e archiver de aqueix regne, havent vos en aço de tal manera que aquest negoci se faça ab tota equitat e sens passio alguna e sia provehit al servici de nostre Senyor Deu e nostre beneffici de la cosa publica de aqueixa ciutat com de vosaltres confiam. Data en lo nostre real davant la nostra ciutat de Malaga a XXXI de agost del any MCCCCLXXXVII. Yo el rey

Als amats e feels nostres los jurats e consell de nostra ciutat de Valencia L. Gonçales, secretarius

120

1487, setembre, 25. València

Nova carta del rei al voltant de la problemàtica dels censals de Lluís de Santàngel semblant a altres d'anteriors. Això no obstant, la

notícia més important és la indiscutible al·lusió que aquí es fa dels inquisidors, ben vistos en aquest personalíssim tema pels jurats valencians. El rei mana la defensa del seu escrivà de ració i la ciutat li dóna el sí definitiu.

AMV. Manuals de consells. Reg. 45-A, ff. 48v-49v.

Provisio que sien fets carregaments e quitaments dels censals de mossen Lois de Sentangel.

Die martis XXV mensis septembris anno a nativitate domini MCCCCLXXXVII, essents justats en cambra de consell secret los magnifichs en Bernat Lorenç, en Joan Figuerola, en Joan Riba e en Lois Coll, ciutadans jurats en lo any present de la insigne ciutat de Valencia, ensemps ab los magnifichs mossen Joan de Vilarrasa e mossen Jacme Pelegri, cavallers absens de aquest acte, e presents lo magnifichs en FFrancesc Boscha, ciutada lochtinent del magnifich racional, e en Bertran Bayona, notari subsindich de la dita ciutat, devant aquells constituhit personalment lo honorable en Anthoni Gil, mercader procurador del magnifich mossen Lois de Sentangel conseller e scriva de racio del Senyor Rey, presenta a aquells la letra del dit Senyor Rey del serie e tenor seguents. Als amats e feels nostres los jurats de la nostra ciutat de Valencia. Lo Rey. Amats e feels nostres: havent noticia lo scriva de racio de nostra casa Luys de Sentangel que en dies passats per nos vos era stada scrita una letra del tenor seguent. Lo Rey. Amats nostres relacio nos es feta que alguns conversos de aqueix regne, que tenen censals sobre la ciutat, per temor de la inquisicio fan quitaments e carregaments de aquells ab sinistre intencio y, per que no es raho que a tal cosa se done loch, vos manam que en neguna manera doneu loch que tal cosa se faça per que redundaria en gran deservey nostre. Data en la ciutat de Sevilla a IIII dies del mes de noembre en lany Mil CCCCLXXXVII [*aquest darrer pal és error de l'escrivà, l'any és 1486*]. Yo el Rey, Camanyes, secretarius, y que, per la mateixa e altres causes, los reverents inquisidors a XX de febrer del any LXXXVII de manament nostre havien feta publicar certa crida en aqueixa ciutat, nos suplica que fos merce nostra de scriureus que les dites letra e crida no comprenguesen a ell ni los censals que te sobre aqueixa ciutat. E nos la dita suplicacio benignament admesa vos scriguem una letra del tenor seguent. Lo Rey. Amats e feels nostres: quesvulla que fins aci vos haiam en contrari sots generalitat scrit e manat, ara volem e us diem, encarregam e manam que tota hora que nostre scriva de racio en Lois de

Sentangel vulla que de sos censals que te sobre aquixa ciutat se faça quitament a ell e carregament a altri ho pugau fer e façau. E si vosaltres los voldrieu luyr tambe ho pugau fer liberament o, si en altra manera ell volra de aquells contractar, ho puga fer sens empaig o contradictio vostra per causa del dit manament o prohibicio nostra, la qual no volem en res obstar vos quant als dits censals o que comprenga lo dit scriva de racio nostre, ans aquell e totes ses coses per fer nos servici haureu molt cares e recomanades. Dada en Arevalo a tres de febrer any Mil CCCCLXXXVII. Yo el Rey. L. Gonçales. Secretarius. E ara, segons per part sua som informats, volent ell o procurador seu fermar quitament de tresmilia sous de renda dels censals que te sobre aqueixa ciutat per que de aquells se fes carregament a mossen Jacme son jerma, inseguint lo tenor de una sentencia arbitral per nos donada entre los dits jermans, alguns de vosaltres hi haveu contradit dient que nos podia fer, obstant la preinserta letra nostra e la dita crida, pretenent que la preinserta letra per part del dit scriva de racio de nos obtesa no bastava per a que ell pogues fermar quitament dels dits censals e fer de aquells a sa voluntat puys en aquella nos feya mencio de la dita nostra preinserta letra e prohibicio e de la dita crida. E, jatsia que la dita letra comprehenga tots los impediments e contraries que li porien esser fets per la dita prohibicio e per la dita crida, per que nostra ferma voluntat es que lo contengut en la preinserta atorgada per nos al dit scriva de racio sia observat vos diem e manam que, no obstant la dita nostra letra e prohibicio e qualsevol altres manaments, prohibicions e letres e lo contengut en la dita crida la qual aci per inserta haver, volem que al dit Loys de Sentangel scriva de racio dexeu fer de sos censals que segons diu son V^{a} DCCCCXXXXVI sous, VIII *[diners]* de renda quitaments e carregaments e sa voluntat y contractar de aquells ab qualsevol persones en aquella manera e ben vist li sera. E que observeu ad unguem lo contengut en la dita letra car nos, a maior cautela ab la present, posam nostres autoritat e decret en tot lo que ell o procurador seu en les dites coses faran. Data en la ciutat de Malaga a dos de setembre any Mil CCCCLXXXVII. Y yo el Rey. Coloma, secretarius. In Itinerum Sigilli Secreti sancte Inquisitionis primo ff. CI. E, presentada la dita letra e vist e emes lo efecte de aquella e la mente del Rey nostre Senyor, los dits magnifichs jurats, lochtinent de racional e subsindich, vista la presentacio de la premitura letra reyal insertada en lo libre de consells e stabliments de la dita ciutat sots calendari

de XXX del propassat mes de març, proveheixen que per obehir los manaments del Senyor Rey sien e puixen esser fets carregaments e quitaments dels censals que te lo dit magnifich mossen Lois de Sentangel sobre la ciutat segons per lo dit Senyor Rey es manat sens obstacle algu o impediment.

Testimonis foren presents a les dites coses los honorables en Bernat Jorba, en Joan Tristany.

121

1487, desembre, 16. Saragossa

Ferran II escriu al mestre racional de València per demanar-li explicacions sobre el pagament dels drets de la quema i, sobretot, de l'arrendament d'aquests, ja que els arrendadors diuen que són cobradors de certs diners sense que el mestre racional hagi donat l'ordre perquè es complís el contracte. El rei necessita informació respecte a aquest afer.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3566, f. 23r-v.

Curie

Lo Rey.

Mestre racional. Informat som com en vostre ofici es stat donat compte per los magnifichs e amats nostres mossen Lois de Cabanyelles, micer Miquel Dalmau e mossen Jacme Rossell de tot lo temps que han tengut y posseit lo arrendament del dret de la quema ques cull en aqueix nostre regne de Valencia, lo qual compte dieu que es stat retut ab totes les cauteles que per lur indempnitat eren necessaries e que lo dit compte es stat dubtat per los de vostre ofici e satisfet als dubtes en axi que dieu que sols resten per determenar tres dels dits dubtes, ço es dels interessos dels dans que dieu los deuen esser pagats e del augment del preu que fonch fet per la consignacio de mossen Burgues contra forma del dit contracte, en los quals tres dubtes no es feta determinacio per que nos vos havem scrit ne voliem veure la justicia y la raho. E per quant per part dels dits arrendadors nos es feta gran querella dient que son cobradors de grans quantitats de les quals dieu que tenen promessa de nos que les pagarem e nos no vullam que algu, que haia a cobrar de nos, perda lo que ha de cobrar mas que li sia complidament restituyt majorment a ells qui de continu

nos servexen. A vos per ço diem y manam axi stretament com podem que, en continent regonegau los dits comptes e vists e regoneguts a certificacio vostra, nos aviseu del punt en que stan e que son en cert cobradors sens les quantitats que dessus diem se han a determenar e restan en dubte. E sobre los dits dubtes nos scrivau vostre parer e dels de vostre ofici e encara, si mester sera, de algun jurista que vos eligireu per que vist lo dit parer puixam provehir en lo que per los dits arrendadors nos es demanat. E aço no tardeu ne diferexcau si no que de continent sens dilacio alguna ho façau si servir e nostres manaments observar desijau. Data en la nostra ciutat de Çaragoça a XVI de dehembre del any Mil CCCCLXXXVII.

Yo el Rey

Dirigitur magistro racionali regie curie regno Valencie

Coloma, secretarius

122

1487, desembre, 17. Saragossa

En aquest document es tracta de la presa de possessió per part del rei —per dir-ho d'alguna manera— dels càrrecs de diputat, comptador, clavari i administrador de l'estament militar de la Diputació general del regne de València, així com de representants de ciutats i viles, excepció feta de la ciutat de València.

ARV. Reial Cancelleria. Curie 245, ff. 60v-61r.

Don Ferrando, etc. Als magnifichs e amats consellers e camarlench nostres mossen Luys de Cabanyelles, portantveus de governador general de Valencia, e a mossen Luys Ferrer, lochtinent general en lo dit offici, e al ordinari assessor de aquells, salut e dilectio. Per moltes clamors que nos son fets continuament per moltes e diverses persones dels poblats en aqueix regne sobre la eleccio dels diputats, comptadors, clavari e administrador del stament militar e del dipputat e comptador de les ciutats e viles reals fora la ciutat de Valencia del dit regne, dient e pretenent esser fetes de gran temps en ça contra capitols e actes de cort e no en forma deguda ne honesta, lo que si axi es cert redundaria en gran offensa de Deu e nostra e no poch detriment de la re publica e de les generalitats del dit regne, de la qual e de les quals nos per la divina gracia som cap e dirigidor e per ço, havent informacio

alguna del dit abus, per la qual lo nostre real cor es molt mogut a creure que les dites clamors no sien sens fonament de veritat e volents provehir, com se pertany al servey de Deu e nostre e a la indempnitat del be publich del dit regne e sens prejuhi e irrevocable de qui pretendra o pora esser interes algu, havent certa noticia esser per la dita causa diverses vegades lo dit regne conmogut e fins haver vengut a les armes e star de present lo dit regne. E aximateix com a Rey e Senyor, no tenint de present abants de la eleccio dels dits officis fahedora opportunitat de conferirnos en lo dit regne per pus plenament provehir, oydes los que oyr se devenen aquest negoci per a potestad que tenim en loch de nostre Senyor Deu, la qual jatsia siam tenguts exercir en tot cas, pero molt mes en los casos comuns e generals concernents lo comu be, quietut e repos universal, provehim e manam de nostra certa sciencia e expressament per primera e segona iussions sots incorriment de nostra ira e indignacio e pena de deu milia florins dels bens de cascu de vosaltres, qui lo contrari faça havedors e a nostres coffreus applicadors e pena de privacio de vostres officis e encara sots altres mes greus e maiors penes a nostre arbitre reservadores que, de continent, ocupeu et aptengau a mans nostres e per nos e per nostra real Magestat la eleccio fahedora dels dits officis de dipputats e comptadors de les ciutats e viles reals fora la ciutat de Valencia, segons que nos per la present aprendem e occupam e volem esser aguda per aprehença e occupada a mans nostres e aquella tindreu en sequestre fins que per nos quant serem en la dita ciutat de Valencia per a la qual, si a nostre Senyor Deu sera plasent molt prestament speram partir, sia degudament provehit en la dita eleccio en tal forma e manera que, remoguts tots abusos e actes indeguts, sia feta liberament e com se pertany ab repos e quietut de tot lo dit regne, en particular e universal, e inhibint axi com ab la present inhibim als dipputats, clavaris e administradors dels dits stament militar, a tots los dipputats del dit regne e encara a tots e qualsevol altres officials e persones, a qui pertanga fer la dita eleccio e entrevenir en aquella, tollent e levant los tot poder de fer lo contrari e deçernerit irritent e de ninguna efficacia e valor qualsevol cosa que, per los dits officials e qualsevol altres en contrari, fos fet sobre les quals coses e cascu de aquelles ab los incidents deppendents e emergents de aquelles vos donam e acomanam nostres veus e loch plenariament ab la present. Data en Çaragoça a XVII dies de dezembre en lany de la nativitat de nostre Senyor MCCCCLXXXVII.

Yo el Rey
Dominus Rex mandavit mihi Philippo Clementi

123

1487, desembre, 22. València

Reelecció de Bernat Català com a racional de la ciutat, malgrat les dificultats plantejades un any abans. Això no obstant, Bernat Català no ocuparà gaire més temps aquest càrrec. De fet, aquest paràgraf d'un document més ampli permet amb cautela veure certs dubtes.

AMV. Manuals de consells. Reg. 45-A, ff. 76v-78r.

Eleccio del magniffich en Bernat Catala en Racional de la ciutat.

Essent axi ajustat e congregat lo dit magnifich consell fonch proposat en aquell que a quatre de jener del any Mil CCCCLXXXV en general consell fonch feta eleccio del magnifich en Bernat Catala en racional de la present insigne ciutat de Valencia a temps e per temps de tres anys e aquells passats a beneplacit del consell. E jatsia la dita eleccio tots temps dure fins se revoque, encara passats los dits tres anys, empero seria be que si aquell dit magnifich en Bernat Catala en lo dit offici ses regit e haud virtuosament e be, axi com ho ha fet a benefici de la cosa publica de la dita ciutat, que confermant, instituhint e continuant la dita sua eleccio que a maior cautela fos feta nova eleccio de aquell dit magnifich en Bernat Catala. E per ço se proposa per quey sia deliberat.

E lo dit magnifich consell, hoyda la dita proposicio, apres diverses rahonaments e colloquis, hauts sobre les coses en la dita proposicio contengudes, jatsia nos fos necessari fer altra eleccio, puys la dita eleccio es stada feta a temps de tres anys e daquiavant a beneplacit del magniffich consell, empero a superabundant cautela continuant insistint en la primera eleccio feta a IIII de jener del any Mil CCCCLXXXV. E principalment per que lo dit magnifich en Bernat Catala es persona tal que ab molta probitat e virtut ses regit en lo dit offici a tota honor e utilitat de la cosa publica, ara denou en unitat e concordia, jatsia lo beneplacit del dit magnifich consell dure fins se faça revocacio lo dit magnifich consell elegeix lo dit magnifich en Bernat Catala, ciutada, al dit offici de Racional ab totes les honors, preheminencies, salaris e emoluments al dit

offici pertanyents a temps e per temps de tres anys primervinents, comptadors del XVIIII dia del mes de jener primervinent en avant e passats los dits tres anys a beneplacit del dit magnifich consell.

124

1487, desembre, 25. Salamanca

Recomanació de Ferran II a favor de Francesc Cabrera, amb un futur prometedor. Potser per l'autoritat del rei, potser per l'atzar dels rodolins, la petició reial va ser aleshores complida.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3571-bis, f. 6v.

Francisci Cabrera

Lo Rey.

Cambrer e batle general. Per la bona relacio que tenim de la sufficiencia, lealtad, disposicio e probitat del amat nostre en FFrancesch Cabrera, ciutada de aqueixa nostra ciutat de Valencia, e encara per que de aço som stats molt humilmente supplicats per alguns familiars nostres aqui per sos merits y bons serveys en maiors coses desitjam complaure, vos diem, encarregam e manam stretament que, si lo dit FFrancesch Cabrera exira en hu dels tres redolins que us seran presentats lo endema de Sentomas primervenidor per a la eleccio per al any apres seguent en la forma acostumada fahedora del offici de justicia civil de la dita ciutat, elegiau e nomeneu aquell segons nos en lo dit cas lo elegim e nomenam per al dit ofici guardant vos per res de fer lo contrari, com tal sia nostra determenada voluntat. Data en la ciutat de Salamanca a XXV de dehembre en les matines de Nadal del any Mil CCCCLXXXVII.

Yo el Rey
Coloma, secretarius

125

1488, maig, 20. València

Els jurats de València escriuen al seu síndic Berthomeu Abbat enviat a la Cort. Li manifesten la provocació que significa una crida del batlle per la qual els pagesos han de pagar delmes en

moneda, no en fruits. És evident que l'Església hi és amb una qüestió que pot generar aldarulls en el camperolat.

AMV. Lletres missives. Reg. g³ 31, ff. 268r-269r.

Al molt honorable mossen en Berthomeu Abbat, sindich de la insigne ciutat de Valencia

Molt honorable mossen: be creem sou recordant de la crida que ffonch feta per lo magniffich balle general alterant e mudant la pagua de decimes e primicies que per la sentencia del alt Rey en Jaume era dispost e ordenat, la qual es en los privilegiis del dit alt Rey en Jaume, per la qual crida nosaltres som a la confraria de Sent Jaume e vos per lo semblant fent contradiccio a la dita crida e prengues delliberacio que lo magniffich batlle tractas e delliberas sobre aquella sobrevengue lo senyor Rey e tant com sa magestat es stada en esta ciutat noy es stada feta novitat alguna, ans los pagessos an vixscut repassadament puix nos feya novitat alguna, en la exaccio de les decimes, dihentse que lo Senyor Rey havia fet gracia e concessio e nou privillegi atorgat de la exaccio de les dites decimes e per nosaltres hi es stada feta gran contradiccio e ab gran congoxa obtes sobrecehiment en la publicacio de la dita crida, lo que lo dit magniffich batle ha volgut fer ab gran contraccio del magniffich micer Baltanell, qui molt te per delliberat que la dita crida se ha de ffer e los delmes paguar segons que lo rey ha manat e dispost en aquests derrers capitols per sa Senyoria disposts e ordenats, los quals no differeixen dels primers sino sols que lo que se havia de paguar cascun dia a la taula se pague en la taula a la fi de la sempmana e trametem vos lo translat dels primers capitols sino a la pagua del disabte e ab greuge als pagessos, car es voller que aquells paguen delmen en diners del que no han a paguar sino en fruyts e del ques cull en la terra e es voler agreugar los pagessos en fer los mossos e diligents en fer vindre lo que pertany a la sglesia, axi com per lectura dels dits capitols poreu veure, perque mossen sindich havem vist per experiencia que aquesta confirmacio ques voll publicar ab crida es obtessa del Senyor Rey sens sabiduria nostra e dels pagessos que restaven com vos podeu esser be recordant ab lo dit magniffich batle quels miras, els tractas los quals podia fer e sens sabiduria de algu ses obtes lo prvilegi, gracia e concessio del dit alt Senyor Rey, la qual lo dit magniffich batle per sa virtut vehent la contradiccio de Valencia ha dillatat publicar. E per quant lo

magniffich lochtinent de batle e assesor de aquell van a senyor Rey los quals en son parlar mostren, tenen grandissima voluntat se fassa la crida e serven los dits capitols, lo que es grandissim dan dels pagessos en volerlos fer paguar en diners lo que sa de pagar en fruyts e en esser procuradors en vindre e fer vindre lo que pertany a la sglesia, axi com per los capitols poreu veure, perque mossen sindich vos trametem lo portador de la present perque, ans que micer Baltanell faça lo que voll, lo Senyor Rey remeta aquest fet a justicia e que sia vist aquest negoci largament en la present ciutat per manera que, vehentse la justicia, los pagessos no sien maltractats e se leven los inconvenients ques preparen si tal crida e capitols se obproven. Per tant vos preguam que en lo dit fet doneu bon recapte com de vos confiam. E ultra que fareu lo degut per lo interes de la ciutat vos ho tendrem a singular complasencia. E tingaus la Sancta Trenitat en sa guarda de Valencia a XX de maig del any MCCCCLXXXVIII.

Los jurats de Valencia
a vostra honor apparellats

126

1488, juny, 25. València

En aquest llarg document s'exposen les instruccions que els jurats valencians donen als seus ambaixadors que van a Oriola per acabar unes Corts que començaren anys enrere a Tarassona i Montsó. Les instruccions presenten, fil per randa, tota la problemàtica valenciana: de mercaderies, de notaris, de sentències judicials, de portar armes per la ciutat, de delmes (o terç delme) que han de pagar a la monarquia, de qüestions econòmiques vinculades fins i tot al peatge. I, sobretot, en un corol·lari final els jurats manen als seus ambaixadors que en cap moment atorguin el sí al rei si abans no solucionen els greuges. Més encara, que no acceptin cap servei que s'hagi de pagar segons el model de la tatxa. Per a ells hi ha millors maneres i més justes de fixar el servei. Ara bé, la tatxa triomfarà tot i que Ferran II trigarà anys a poder-la cobrar.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 31, ff. 289v-297v.

Instruccions acomanades per los magniffichs jurats de la insigne ciutat de Valencia als magniffichs en Ffrancesc Miro Valle-

riola, ciutada jurat, e micer Andreu Sart, doctor en leys, altre dels advocats de la dita ciutat, trameses a la Magestat del Senyor Rey e a la Serenissima Senyora Reyna per a entrevenir en los actes de la cort per fets e negocis consernents servey de la predita Magestat e de la dita excellentissima Senyora Reyna e beneffici de la dita ciutat, les quals instruccions son del tenor seguent.

E primerament, apres de feta reverencia e bessada la ma dels dits senyors Rey e Reyna e dites les recomendacions acostumades ab tota exhibicio de honor e reverencia ques pertany, donareu les letres de creença e refferiau les coses per que son trameses a la predita Magestat real e a la dita excellentissima Senyora Reyna segons per les dites instruccions los es acomanat, les quals son del effecte e continencia subseguents.

Item Senyor com en les Corts de Monço per lo Senyor Rey pare vostre, celebrades als regnicoles del dit regne, fos provehit per acte de cort que tots los draps de lana, que de alli avant se vendran en la dita ciutat e regne, se aguessen a vendre apparellats e axi sia stat servat del dit temps fins ara e, com esperiencia mostra esser cosa molt dapnosa als drets e impossicions de la dita ciutat per los grans fraus que cascun dia es fan per los venedors dels tals draps, suppliquem per ço los dits sindichs ab altre acte de cort provehir e manar que los dits draps se haien a vendre daci avant sense apparellar per tot lo dit regne segons antigament se venien e aço sots certa pena.

Item Senyor que dengun confes daci avant en lo dit regne no puxa exercir offici de metge, apothecari, juriste, ni notari, ni tenir negun altre offici publich.

Item Senyor que axi mateix sia provehit per acte de la present cort que negun notari reyal no puxa rebre fora los murs de la dita ciutat de Valencia contractes nenguns e aço per evitar molts fraus ques fan e es acostumen de fer en semblant manera e per lo semblant que notari de passada, puix no sia notari de Valencia, no puixa rebre dins la dita ciutat contracte nengu.

Item que, com per speriencia sia vist que algunes persones strangeres venint a la dita ciutat de Valencia e volent se fer notaris en aquella e apres que hauran rebut molts contractes en aquella sen van e apres nos pot haver translat ni copia de aquells e aço redunde en gran dan dels contrahents qui son vehins e habitadors de la dita ciutat, per ço suppliquen los dits sindichs que sia statuhit e ordenat per acte de cort que daci avant nengun stranger

de la ciutat e regne no puixa esser notari de la dita ciutat com aço mateix sia ordenat en lo regne de Arago.

Item com, axi per fur com per privilegi del alt Rey don Marti en favor del art de la notaria atorgat, sia donada certa forma de perseguiment contra los notaris qui son difamats de fals, en tant que sens provar leys de solempnitats per fur e privilegi introduhides nos pot procehir contra nengun notari, encara que sia falsari o diffamat de fals. En axi ques vist per speriencia que tal privilegi dona facilitat e causa a alguns notaris de delinquir, stimant que contra aquells nos pora fer justicia. Per ço Senyor supplicam los dits sindichs que sia merce vostra per acte de cort provehir que los majorals de art de notaria de la dita ciutat qui son quatre per son mer offici, ara haia instancia de part privada haia no, puixan procehir a rebre informacio contra qualsevol notari e en apres procehir contra ell segons per justicia trobaran esser fahedor. E aço no obstant la forma e orde donat ab lo dit privilegi.

Item Senyor que la sentencia dels amprius donada per lo alt Rey don Marti sia confirmada en la present cort.

Item com moltes veguades ses devingut que alguna causa sera començada o en la cort de la governacio, o civil o criminal, e en la cort de la batlia general de la dita ciutat e regne, en les quals corts tots los actes e processos se acostumen de registrar, e apres pendent lo plet alguna de les parts littigants ab alguna comissio reial per la qual trau la causa de la cort dels dits ordinaris ab son scriva que pren apart ab lo qual se representa devant lo jutge delegat, o delegats, que haura impetrat. En apres o per morts dels notaris qui seran stats scrivans en tal causes o altres se perden los dits actes no podent se haver copia de aquelles, e axi los vehins e habitadors de la dita ciutat e tota la cosa publica reb grans dans, suppliquem per ço esser statuhit e ordenat que si pendent lo plet entre les parts devant qualsevol ordinari e la causa per comissio sera treta de la cort de aquell que, lo qui lan treura, se haja de presentar davant lo jutge o jutges ab lo mateix scriva de aquella cort e de aquell ordinari, hon la dita causa fonch principiada, per ço que perpetualment se trobe registre dels tals actes. Empero que lo scriva de la dita cort no puixa rebre ni haver major salari dels actes que fara e rebra sino aquell mateix salari que hauria tractant se la causa devant tal ordinari.

Item Senyor com en la vostra ciutat de Valencia per tots los Reys passats sia stat pratiquat e servat, trobant se aquells

en la dita ciutat o lochtinents generals de aquells, que cascun dia se celebra audiencia publicament per lo vostre vicecanciller en lo vostre reyal e alli hon e acostuma de hoir totes les causes dels litigants, fent comissio de aquells als doctors de la dita ciutat e regne, e apres sen fa relacio en la dita audiencia per jutge zelador a qui tal causa es comesa. E tots los doctors de la dita ciutat voten en les dites causes e, apres que son votades, se dona sentencia en aquelles e tals sentencies, per que son molt examinades e madura dilliberacio votades, tenen força de ley e tenen pariada exequcio. E per lo semblat vostres predecessors cascun divendres de cascuna setmana an acostumat de seure personalment e tenir audiencia als pobres. E axi Senyor vostra Magestat, essent primogenit e lochtinent general en la dita ciutat e regne, ho servas e pratiquas. En apres essent Rey, ja mes per dos o tres veguades ques sa trobat en la dita ciutat, may haveu tengut audiencia als pobres ni vostres vicecancillers ja mes han tengut ni volgut tenir audiencia ni tractar ni servir les causes en aquella ni fer comissio de aquelles sino que, en llurs possades hon han possat, han conegut de totes les causes del regne fent ne comissio a ells mateixos e axi han pronunciat diverses sentencies reyals. E com aço sia cosa que redunde en gran dan de la cosa publica de la dita vostra ciutat e regne que de sentencies reyals que tenen força de ley e pariada exequcio hajen a esser donades a sols vot dels dits vicencancellers e sens altra examinacio. E encara es fer gran derogacio a vostra gran preminencia reyal la qual, tant com es major e mes gran, tant les sentencies que en nom de aquella se donen deuen esser molt be vistes e examinades e ab molta copia de doctors majorment de aquells qui saben les pratiques, furs e privilegis del regne. Nam ubi multa consilia, ubi multa salus. Per ço suppliquem los dits sindichs vulla provehir e ordenar que daci avant los vostres vicecancellers, trobant se vostra Magestat en lo dit regne o lochtinent general de aquella, hajen a tenir audiencia publica en la qual concorregan tots los doctors de la dita ciutat convocar, segons es acostumat, e que les comissions de les causes se facen a aquelles adzelandum e que se hajen a votar les causes com seran sellades per manera que la justicia sia be vista e examinada et quod redatur unicumque quondam sum est e que vostra Magestat cascun divendres tingua audiencia als pobres declarant esser irrit, va e nulle si per vostre vicecanceller lo contrari era fet.

NOGUERA

Item Senyor son moltes veguades se sdevinga que alguns malfeytors delenquexen en algun loch del dit regne e aquells les es fet proces e donada sentencia. En apres son presos en altre loch e haja hagut diverses questions e differencies si tals malfactors deuen esser exequntats o en lo loch, on son presos, o si deuen esser remesos al loch del delicte. Que per resecar e appartar oppenions e pleyts que sia provehit tals delinquents, on se vulla que sien presos, esser remesos a lloch del delicte e alli sien exequntats segons la sentencia que tindran.

Item com ses devingua que cascun dia se impetren de vostra Magestat comissions e provissions dirigides a diversos jutges les quals son contra furs e privillegis del dit regne. E aço per que los impetrans callen a vostra Magestat la veritat del dit fet e los jutges moltes veguades, tement les penes en tals provissions aposades, obeixen tals letres e provissions e exequnten aquelles, lo que redunda en total destruccio e dan de la cosa publica de la dita ciutat e dels singulars de aquella, supliquem per tal sia merce de vos Senyor provehir que tals letres no sien obeydes ni servades en cas que en aquelles hi haga penes apossades ni segona iussio dicerunt aquelles esser pretes, nulles e vanes e que obtinguen exequcio ninguna. E lo jutge e official, qui tals letres axi contra furs e privilegis impetrades servada, sia encorregut en grans penes e en privacio de officis com ja ab altres privillegis al dit regne atorgats aço mateix sia dispost e ordenat.

Item com la vostra seca de Valencia, on se bat la moneda, tingua alguns privilegis reyals entre los altres que discolligiats de la seca en les causes, axi civils com criminals, non puixa coneixer si no los alcaldes de la seca e en les causes de les appellacions de aquelles vostra Magestat de que los dits collegiats, abusant dels dits privillegis, volent portar armes per la dita ciutat desonestament e per tots lochs. E com lo justicia criminal o governador o altres officials reyals, per que les armes son prohibides de portar per diverses provissions e crides en nom de vostra Magestat fetes, volen levar les armes a aquells e aquells no les volen donar, dient que no son de son for. Y axi paren ab molts scandels e inconvenients e de cascun dia stan en semblants questions en tant que sis donava loch a tals abusos tota la ciutat se faria de la seca e tot hom hiria en armes sens necessitat alguna e axis seguirien morts, nafres e altres dans, com speriencia ho haja mostrat e com senyor portar armes o no portar ne aço no tolgua lo privilegi de aquells ni derogue en res e, considerat que vostra Magestat vol tenir en

pau e repos lo dit regne, supliquem vos per tal los dits sindichs que la ley e prohibicio de no portar armes en la dita ciutat sia general e comuna a tot hom, axi com es stat servat ara en vostra benaventurada venguda a la dita ciutat que nengun per priviligiat que sia stat no ha portat ni ha gossat portar armes algunes e axi la terra es stada conservada en pau, car la libertat de portar armes no es sino libertat de delinquir la qual no deu esser atorguada ningu. En axi que sia provehit que si tal sera trobat ab armes que, per qualsevol official de la dita ciutat, li puixen esser levades e exequntant en les penes. E aquesta lley mateixa sia servada en los del centenar de la ploma.

Item Senyor que en la dita ciutat cascun any no puixen esser fets ne creats si no sols quatre notaris, los mes abils e sufficients, e aço a coneguda dels jurats de la dita ciutat e dels majorals e examinadors dels dits notaris.

Item com lo guiatge atorguat a la vila de Burriana e de Algezira sia molt dapnos a la cosa publica de la dita ciutat e regne, car per scusar les dites viles tant prop de la dita ciutat se cometen de cascun dia acordadament e delliberada molts furts, morts e altres dellictes e aquell mateix jorn, que son comesos, son guiats en una de les dites viles. En axi que dels malfactors nos pot haver justicia ni de llurs bens e axi se dona anima a molts de delinquir puix que de ningun delinquent per causa dels dits guiatges nos pot haver justicia. E axi Senyor que aquells sien revocats com a dapnosos a la cosa publica de tot lo regne.

Item que la provissio feta per vostra magestat a supplicacio de la dita ciutat, cinch o sis anys, ha que nengun stranger del dit regne no pogues venre robes ni mercaderies de menut si no sols en grosos e la speriencia ha mostrat que la provisissio redunda en dan de la cosa publica de la dita ciutat e dels habitants en aquella. Per ço sia merce de vos Senyor revocar e haver per revocada la dita provissio o privillegi sobre aço atorgat. E que daci avant cascun estranger, axi del regne com fora del regne, puixa vendre ses robes e mercaderies axi en gros com de menut segons de permis havem acostumat de fer com aço sia util a la cosa publica.

Item Senyor com los delmes en la ciutat e regne de Valencia, del temps de la conquesta ença, sien acostumats de pagar en certa forma segons la concordia e sentencia donada per lo alt rey en Jaume e ara vostre batle general en lo dit regne de Valencia, dient tenir comisio de vostra Magestat, haja fet publicar certes crides en la dita ciutat mudant tot lorde del pagament dels dits

delmes manat que, axi com se acostumaven de paguar en fruyts, se paguen daci avant en diners e aço cascun dia mudant tot lorde de la sentencia quondam donada per lo dit rey en Jaume e fent coses que redunden en total destruccio del poble e dels qui han de paguar los delmes, com nos puixa servar lo que lo dit batle ha ordenat, suppliquem per ço los dits sindichs sia de merce vostre Senyor revocar e haver per revocada la dita crida e crides per lo dit batle fets circa lo dit negoci e causa e provehir e manar que la sentencia del dit rey en Jaume sia servada si e segons fins aci es stada praticada e observada.

Item Senyor que com ja per dret sia dispost que los jutges ordinaris ne assessors de aquells no poden esser arbitres en nenguna causa que devant aquell se metre e, no obstant que axi sia dispost de justicia, pero moltes veguades los dits jutges ordinaris o assessors de aquells retarden les causes e processos, que devant aquells se menen per los littigans, fatigats de treballs e despesses e de la gran dilacio del temps hajam affermat compromes e compromesos en poder de aquells e aço sia cosa molt dapnosa a la republica de la dita ciutat que ab vies adquisides e ab storcions los litigans hajan affermat compromis en poder dels ordinaris, suppliquem per ço sia statuhit e ordenat que daci avant qualsevol compromis que sia fet o fermat en poder de nengun ordinari sia nulle, irrit e va en cas que les parts voluntariament lo fermen e lo lohen e aproven e que tals compromesos e sentencies en virtut de aquelles donades no tinguen ne puixen tenir validitat ni exequcio alguna.

Item Senyor, com lo governador del regne de Valencia a consell de son ordinari assessor moltes veguades, apres que ha donat sentencia en alguna causa o causes per cognicions o altres per voluntat de les parts, iterum coneix essent entremet de la causa o causes en les quals ha pronunciat, que sia merce vostra provehir perpetualment que puix una veguada lo dit governador a consell de son assessor ha pronunciat en alguna causa, que daqui avant directament ne indirecta per comissio ne per concordia de parts ne en nenguna altra manera de tal causa sobre la qual ha pronunciat, no puixa pus coneixer ni entremetes. E si ho fara que tot sia nulle, irrit e va e que no tingua validitat alguna.

Encara porten en instruccio los magniffichs embaxadors e sindichs com sien en Oriola facen revocar a la Magestat del Senyor Rey o a son magniffich vicecanceller una citacio, feta e provehida en lo terme de la ciutat de Oriola a dos de juny del any Mil CCC-

CLXXXVIII, ab la qual a instancia del magnifich mossen Johan de Coloma, secretari del Senyor Rey, es stat citat o son stats citats los hereus del magnifich micer Jaume Garcia Daguilar, quondam vicicanseller de sa Magestat, per comparer e fer part en una causa de supplicacio e comissio feta al magnifich micer Jaume Rossell, instant lo dit mossen Coloma de una appellacio e nulletats interpossada e alleguades segons se diu per aquell dit mossen Coloma de una sentencia donada entre les dites parts per lo magnifich mossen Luys Ferrer, lochtinent general de governador en lo dit regne. E com la dita causa sia infinida e determenada entre les dites parts ab sentencia e sentencies en cosa jutgada passada. E axi puix la dita causa es fenita per disposicio de fur del dit regne non sit amplius cognocere cum res non sit incognocendo. E axi mateix com la dita causa, es ço que penjas, per appellacio no puixa esser treta fora la dita ciutat e terme de aquella, per ço sa Magestat sia supplicada que revoque e haja per revocada la dita citacio axi com a feta e provehida contra furs e privillegis del dit regne. E si lo dit mossen Coloma voldra res demanar vingua a la ciutat de Valencia a demanar. E encara que la dita citacio se faça mencio del fisch, empero en la dita causa noy ha part alguna del fisch. Car en cars que en la primera sentencia donada per lo dit mossen Luys Ferrer lo fisch hi fes part, empero la segona, donada per micer Johan de Gallach e micer Gonsalvo Roiz a instancia del dit mossen Johan Coloma, lo dit fisch noy feu part alguna. E aquesta es passada en cosa jutgada e executada e denegada la appelacio de aquella interpossada per lo dit mossen Coloma. E aço es necessari que de continent sia provehit per que los deu dies de la citacio corren.

Item mes supplicam la predita Magestat per quant en lo mes de març proppassat fahent se novell arrendament del peatge e altres drets an Johan Albert, mercader, no eren acabats de paguar los diners que la ciutat de Valencia havia de cobrar. Lo dit Senyor ha provehit e manat ab ses provissions per indempnitat de la ciutat que aquells cent cinquanta milia souls restants a paguar a la dita ciutat de la bestreta del dit arrendament, los quals CL milia souls ab la solucio de les pensions e prorrates que correran fins la dita quantitat sia paguada, ha promes paguar lo dit senyor dins tres anys primervinents ensemps ab totes les pensions e prorrates fins que realment sia paguada la dita ciutat sots lo seguent orde, ço es en lo present any MCCCCLXXXVIII, LXVII^{a} CCCXX souls, e per tot lany Mil CCCCLXXXVIIII, LXIII^{a} CCCCLXXX souls. E en lany Mil CCCCLXXXX, XXXII^{a} DCXXXX souls segons en la reyal

provissio es contengut, la qual no es espachada, daran orde que la facen spachar e segellar e sia tramesa a la ciutat.

E mes supplicaran la dita reyal Magestat que per quant la dita ciutat devia cobrar XXXXIª DCCLXV souls VIII diners del temps que en Luys de Sentangel tenia lo peatge e podials se retenir la ciutat de aquells cent milia que per la ciutat tenint arrendat lo dit peatge devia donar al balle general. E per ço, que ara ses mudat lo arrendament, la Magestat del Senyor Rey ha provehit ab sa provissio patent que los dits XXXXIª DCCLXV souls VIII diners sien pagats a la dita ciutat, ço es deu mil souls de continent per lo dit en Luys de Santangel e los restants XXXI milia DCCLXV souls VIII diners per temps de deu anys ha manat lo dit senyor al dit en Johan Albert, novell arrendador, que pague los dits XXXI milia DCCLXV souls, VIII diners dins deu anys en la forma seguent, ço es III milia CLXXVI souls VII cascun any fins sien complidament pagats los dits XXXI milia DCCLXV souls, VIII segons en la dita reyal provissio es contengut, la qual no es spachada, darem orde que sia espachada e sagellada e sia tramesa a la dita ciutat per que, advenint lo temps, la dita ciutat puixa cobrar lo que li es degut. Sia remes a la prudencia dels dits magnifichs embaxadors per que ab suma diligencia facen spachar les dites provissions les quals sen porten signades de ma de la predita Magestat.

Fforen spachades les presents instruccions per provissio e manament dels magniffichs jurats de la ciutat de Valencia a XXI de juny del any Mil CCCCLXXXVIII e segellades ab lo segell de la dita ciutat al peu de aquelles.

Ultra les instruccions fetes e donades als magniffichs en Francesch Valleriola, ciutada jurat de la insigne ciutat de Valencia, e a micer Andreu Sart, advocat de la dita ciutat, embaxadors e misatgers elets per la dita ciutat per a entrevenir en les corts que la Magestat del Senyor Rey celebra en la ciutat de Oriola als regnicoles del present regne, los magniffichs senyors de jurats los donen les instruccions seguents segons les quals se regiran en la dita cort.

E primo los donen per instruccio que per nenguna via no donen loch en finar la dita cort que primerament no sien reparrats tots los greuges, fets per lo molt alt Senyor Rey e per sos officials reyals, e que sia primer satisfet a tots los dapnejats e interresats.

Item donen per instruccio que los dits misatgers no consenten en donatiu negu, fahedor al dit molt alt Senyor Rey per la dita

cort, que primer no donen avis als dits magniffichs jurats de la quantitat ques demanara e de la forma e manera que se haura de paguar.

Item que per denguna via no donen consentiment en finament ne concluso de cort que lo donatiu que sa de fer al dit senyor se haja de paguar per tacha, com sia cosa insolita e molt dapnosa a la cosa publica de la dita ciutat e regne. E may se acostuma ni ses praticat que per donatiu nengu tacha se agues affer, com hi haja altres modos y vies mays dapnoses e prejudicials per les quals tals donatius se poden pagar.

Foren spachades les presents instruccions en la ciutat de Valencia per manament dels magniffichs jurats a XXV de juny del any Mil CCCCLXXXVIII e segellades al peu de aquelles ab segell de la ciutat.

127

1488, juliol, 12. València

Instruccions dels jurats valencians als seus ambaixadors i síndics de la ciutat de València a les Corts d'Oriola. Els jurats elogien els seus síndics pel treball que fan a Oriola i miren fil per randa totes les qüestions que s'han de tractar: els problemes amb Alzira i Alacant, els emprius i els censals que són massa sovint pessigats. Els jurats insisteixen que els comissionats valencians estiguin molt a prop de la reina Isabel quan es tractin els greuges. És lògic: la reina Isabel havia estat nomenada lloctinent general en tots els territoris de la Corona d'Aragó el maig de 1488. Ferran II havia repetit la fórmula que ja va fer en 1481. I en els dos casos, el darrer el de 1488, per a presidir les Corts que estaven finalitzant. Al cap i a la fi el rei tenia altres qüestions en les quals havia de treballar.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 31, ff. 316r-318r.

Als molt magniffichs e savis Senyors los misatgers e sindichs de la ciutat de Valencia per causa de les opposicions.

Molt magniffichs e savis senyors: vostra letra de III del corrent mes de joliol molt largua havem reebut a VII del dit mes. E vista la dita letra e totes les particularitats en aquella contengudes vos responem a les coses necessaries, obmeses algunes particularitats que no fretura satisfer. E principalment, venint al primer cap e

article de vostra letra com haveu entes ab suma diligencia e donat orde que tots los greuges de Taraçona e los que de present vos ne haveu portat sien legits, vos diem que es molt ben fet eus comendam e loam; procurau que en aquells e en cascu de aquells hi sien fetes les provesions que si meriten. E axi mateix en lo fet de la sentencia dels amprius en la qual, segons dieu, se fa per alguns contradiccio es mester que, ab lo ultimo de potentia et totis viribus, sia per vosaltres defensada e en res no prejudicada, ans pus tota millorada que no deroguada per la honor de aquesta ciutat; en lo fet de les decimes vosaltres pensau que es lo pus util cami e donau orde que allo se faça. E en aço e sobre la nova imposicio que dieu dels XXI souls sobre lo caffiç de la sal, com no sens es acostumat paguar, sino haureu per bo que, en axo e en tot lo que us parra possar greuge, ho façau que apres nos informarem de aqueix negoci e encara de clams quens donau com les rendes de la ballia nos respon nes pagua lo que es degut a aquesta ciutat per obs de paguar los carechs de que es obliguada la dita ballia general e del fet de la moneda. De totes les dites coses particularment nos informarem e que darem avis. Quant al fet de Algezira vos trametem copia del proses, per aquell veureu tot lo que apres de vostra partida si es evantat e seguit, donau orde que en la honor de aquesta ciutat en res no flixeu car altrament cascuna universitat sen volia pendre lo que pora. E en lo fet de Alacant proveym que la ciutat sia reintegrada e axi mateix en lo fet de Algezira e fins sia fet no consentau en res ni passeu avant segons per altres letres vos havem scrit. E quant a la comissio del magniffich en Berenguer Marti donau orde ques revoque la dita comissio. E axi mateix recordam a vos magniffich micer Andreu Sart de la pragmatica dels censals que fonch ordenada en Monço en la qual entrevengue lo magniffich micer Jaume Garcia. Axi veiau hon sera e, si haci es en vostre estudi, scriviune e seraus tramesa per que si façen les provissions degudes, car los censals huy ja son pezigats molt e com sabeu en aço va tot lo be del Regne. E volent cloure la present ja tenint a punt molts treslats del que demanau del privilegi de les imposicions e dels militars segons veureu, per altra letra que us scrivim; havem reebut una letra de VII del corrent mes de joliol ab avantatge de dos reals, la qual conte en effecte com haveu rebut la letra que nosaltres scrivim a la Senyora Reyna sobre lo fet dels amprius per la contencio que tenim ab la vila de Algezira. E per la comissio que us havem scrit deguesseu anar a la Senyora Reyna per donarli nostres letres, empero que nou havem fet obstant hi la negocia-

cio dels greuges e altres negocis. E per ço vos diem lo que ja ab les primeres letres vos havem scrit que aneu a la Senyora Reyna e posseu greuge en la cort e no consentau en res fins la ciutat sia reintegrada de tant e tan evident e gran prejuhi ensistencia feta per la vila de Algezira, encara per los de Alacant prenint lo notari e comissari nostre; es mester que tot sia reintegrat ans que passeu avant en los actes de la cort. Empero plaer avem pres del meneig que haveu tengut en examinar los dits greuges. E quant al altre cap de vostra letra en lo qual demanau traslat dels boalars, axi atorgats axi als militars com a la ecclesia com a viles reyals, de tot haureu copia portant fe e poreu alleguar de justicia et ex longua consuetudine; a totes les altres particularitats no es mester respondre per que jay es satisfet. Daquiavant no havem mes a dir sino que virilment diffenseu totes les honors e preheminencies de la ciutat car de tot lo que de aci vos porem informar e ajudar ho farem. Nous volem oblidar de significarvos com de tots los boalars que volriem no podem trametreus totes les copies, empero veureune algunes que, apres ab altres tranllats molt necesaris per los amprius, vos sera tot trames. E tingaus la Sancta Trenitat en sa guarda de Valencia a XII de juliol del any mil CCCCLXXXVIII.

Los Jurats de Valencia germans vostres a tota honor e complasencia vostra apparellats.

128

1488, agost, 20. València

Els jurats suggereixen al rei que no faci concessions econòmiques sobre el patrimoni reial, ni tan sols per la seva filla la infanta Joana, ni el seu cosí l'infant Enric, ni el batlle general Diego de Torres. És impossible fer excepcions ja que la situació econòmica de la ciutat no es podria redreçar i el pagament de les pensions dels censals seria ben difícil de fer-lo.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 31, ff. 336v-337r.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Per quant nosaltres havem investigat ab grandissima diligencia les entrades de aquesta vostra ciutat com reixen. E fet lo balans trobam van molt endereç per causa dels assentiments que per lo

consell general eren donats a diverses persones tenints gracies de vostra Magestat exceptats tres asentiments: ço es lo de la serenissima Senyora Johana, filla de vostra celsitut, e del illustre infant don Enrich e de mossen Diego de Torre, balle general vostre, per que supplicam vostra Reyal excellencia que li placia que, si per supplicacions e importunitats era suplicat retomar los dits assentiments, no vulla scriurens que los dits assentiments sien iteradament donats, car la imposibilitat nos dona causa que nos pot comportar ferse en altra manera nis poria ben ffer encara que vostra Magestat nos nescrivis car la ballia general no pot paguar los carrechs generals als quals es obligada per les pensions dels censals que ordinariament te a paguar. E per ço altra e altra vaguada suplicam vostra excellencia tingua per accepte aquesta cosa vaga desta manera per que es en la major part servey de vostra excellencia e benefici de aquesta vostra ciutat, car per alguna via del mon nos poden paguar los dits asentiments sino en gran dan de la dita ciutat. E no us volem oblidar de significar a vostra Magestat per que, si per suplicacions e importunitats manara scriure que retornasem alguns assentiments, suplicam vostra excellencia non prengua a deservey sin consultar una e moltes veguades per quant no es posible comportar los dits assentiments segons dit es. Daqui avant no havem mes a dir sino quens mane vostra Magestat lo que plasent li sia, la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longua vida. De la vostra ciutat de Valencia a XX de agost del any Mil CCCCLXXXIII.

Senyor

De vostra Magestat homils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce.

Los Jurats de Valencia

129

1488, agost, 23. València

Els jurats s'adrecen a Ferran II a causa dels problemes administratius i econòmics. Li diuen que la difícil situació econòmica de vegades els obliga a passar diners d'una clavaria a una altra. En el cas que ara tractem no caldria fer-ho si el rei hagués confirmat que una ambaixada encapçalada per Francesc Boscà

va anar a càrrec d'aquest personatge, com es va dir aleshores, i no de les massa febles finances de la ciutat.

AMV. Lletres missives. Reg. g³ 31, ff. 337v-338v.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Nosaltres procurant per nostre offici que tots los negocis de aquesta vostra ciutat sien expedits e investigant specialment les consignacions dels anys passats per que resten molts albarans dels censals a pagar, la qual cosa es la precipua e principal per la honor de aquesta vostra ciutat, havem trobat que se son pagats certs albarans de ajudes de forments e hun albara de la misatgeria den FFrancesch Boscha que muta sols lo dit albara de FFrancesch Boscha CCCCXXXXVIII lliures III souls X diners. E, per causa ques puixen pagar e cloure les claveries, de necessitat es mester per via de carregament haver los diners per donar conclusio aquelles. E a nosaltres no par que les consignacions fetes per a paguar los censals se puxen convertits en altres pagaments; be tenim per clar que, si per cloure la claveria comuna noy ha sufficiencia de peccunia, ques deu fer per via de carreguament. E per carreguar nosaltres noy dariem loch sens sentencia, voluntat e manament de vostra reyal Senyoria. Per tant de totes aquestes coses ne donam avis a vostra excellencia per quey faça la provissio que plasent li sia. Nous volem oblidar de significar a vostra Magestat, per quant en lo temps que lo dit en FFrancesch Boscha ana, se deya per los creedors de aquesta ciutat que la dita embaxada era feta voluntariament e per passio. E de aço no fonch feta altercacio davant vostra Magestat. E segons havem entes a dir no juen, tingam prou certenitat que lo dit en FFrancesch Boscha hauria dit davant lo thesorer e prothonotari de vostra Magestat que renunciava al salari e vostra excellencia mana que nos pagas de aço. Nou podem be saber si vostra excellencia nou parla e pren informacio dels dits vostre thesorer e prothonotari, als quals eren remeses los negocis de la legacio del dit en FFrancesch Boscha, ab aquell sen pora haver alguna sentencia de tal renunciacio. E si axi es ni en altra manera nosaltres noy dariem loch que los diners consignats de una claveria servessen per a altra. Daquiavant nosaltres per lo que toqua a nostre offici farem lo quens par sia servey de vostra Magestat e beneffici de aquesta ciutat. Empero en la consignacio e mutacio de una consignacio per altre noy proveyrem res sens manament de vostra excellencia. E per ço ne donem avis a vostra Magestat, la qual nos mane lo que li sia plasent. E conserve

nostre senyor Deu vostra reyal excellencia en felicitat ab longua vida. De la vostra ciutat de Valencia a XXIII de agost del any mil CCCCLXXXVIII.

Senyor

De vostra Magestat homils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce.

Los Jurats de Valencia

130

1488, setembre, 19. València

Els jurats de València sol·liciten a Gabriel Sànchez, tresorer general, la mediació al voltant del discutit problema de les tatxes reials, sobretot perquè l'estament reial acostuma a ser el més castigat fiscalment parlant. Cal assenyalar que els jurats trameten dues cartes amb el mateix to a misser Alfonso de la Cavalleria, vicecanceller del rei (f. 344r-v), i a Felip Climent, protonotari del rei (ff. 344v-345r). Són el precedent de la carta, molt més detallada, que escriuran també al rei.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 31, ff. 343v-344r.

Al molt magniffich e virtuos monsenyor e de gran providencia mossen Gabriel Sanchiz conseller e thesorer general de la Magestat del Senyor Rey.

Molt magniffich e virtuos monsenyor e de gran providencia. Nosaltres scrivim a la Reyal Magestat molt amplament de la varietat de les openions que cascuns dels staments tenen en fer la tacha e creem que james se pora conduhir o, sis conduex, sera grandissim prejuhi del stament Reyal per quant en lo eser que huy sta es molt diminuit en bens. E per ço ne donam avis a la predita reyal Magestat per quey puixa provehir. E de tota aquesta negociacio ne poreu haver clara noticia axi per la letra del dit Senyor com per lo translat de les mans o scales que ab la present trametem. Per tant vos pregam, ab quant major voluntat podem, que doneu orde que en hora opportuna sien donades les dites letres a la predita Reyal Magestat per que les puixa legir e veure tot lo que per nosaltres nes scrit sobre lo negoci e expedicio de la cort. E, ultra que confiam en la virtut de vostra magnifficiencia que en tan justes pregaries serem complaguts,

encara vos ho tendrem a singular complasencia, car aquesta ciutat no te altri que vos en protector de aquella ni spera haver ni obtenir cosa alguna de la Magestat Reyal sens la intercensio vostra; nosaltres scrivim sobre aço als magniffichs vicecanciller e prothonotari placia a la magnifficiencia vostra si mester sera donarlos les letres e tocar los de aqueste negoci remetentho tot all dellibre e voluntat vostres. E tingaus la Sancta Trenitat en sa guarda. De Valencia a XVIIII de setembre del any Mil CCCCLXXXVIII.

Los Jurats de Valencia a tota honor e complasencia apparellats.

131

1488, setembre, 19. València

En vista dels expedients esgrimits per la noblesa i el clergat per a recaptar el servei reial a les Corts —exaccions d'unes tatxes desproporcionades amb l'escassa potencialitat socioeconòmica de l'estament baix—, els jurats suggereixen al rei un peculiar "impost progressiu sobre la renda". Per lògica ells han de defensar que el cap pagui més que ningú —i un d'aquests és el bisbe de València i part de la noblesa i clergat—, la classe mitjana menys i els pobres res. Els jurats demanen al rei que els ajudi ja que l'Església és capaç d'excomunicar-los; a més, volen que ajusti amb seny el nombre de nobles i vassalls sense que es beneficiïn de certes disminucions en les tatxes, ja que això castigaria les ciutats i viles reials.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 31, ff. 345r-348r.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Aquesta vostra ciutat de Valencia, axi en corts generals com en altra manera, sempre es stada propicia e promptissima als serveys de vostra excellencia e dels passats reys de gloriosa memoria, e en los dits serveys, qualsevol que fossen, tots temps es stat apartat per les dificultats que occorren modo de tacha, fahedora per mans o escales, e axi ni ha dispossicio de privilegi com tal exaccio sia stada e seria molt deficil pratiquarse en aquest vostre regne per dues rahons: la una e precipua per que es total

destruccio dels habitadors en les vostres ciutats e viles reyals del present regne; la segona per la gran dificultat de poderse concordar en les mans fahedores, axi en la tachacio com en lo collocar les persones en aquelles; ans en los dits serveys son stats trobats modos e vies molt saludables e sens dan e calamitat dels pobles e gent de baxa condicio e pus promptes e facils al vostre servey e axi per compartiments fahedors entre los tres braços de aquest vostre regne com en altra manera. E ara Serenissimo Senyor hoyda la relacio dels nostres sindichs e altres persones, qui son stats en la vostra ciutat de Oriola a la conclusio de offerta feta per los tres braços de cent vint e cinch milia lliures, ço es LXXVª lliures per a vostra altesa per obs de comprar cent milia souls de renda, e cinquanta milia lliures per obs de pagar certs persones, qui pretenien tenir greuges, e per pagar les despeses e salaris dels officials e altres qui han treballat en la dita cort, e que lo dit donatiu se haia de exhigir per modo de tacha, fahedora per casas de tot lo present regne, per obs de fer la qual tacha son stades electes certes persones de tots los tres braços, mudant e tornant la dita cort en la present vostra ciutat hon per lonch temps sera continuada. E començant a pratichar de ffer les dites mans de quinze fins e vint segons lo contengut de la dita offerta e acte de cort, se son ordenades e fetes moltes maneres de mans, e sobre aquelles se son sucitades e mogudes tantes diversitats de opinions que molt duptam, per les difficultats quey vehem, que tal nova manera de tacha puixa penre votiva conclusio. Car primerament senyor havem vist una ma ques feu en la dita ciutat de Oriola de cinch scales, la primera de les quals era de Xª cases a raho de XXX souls per casa. E per lo semblant ne havem vist una altra, feta en la dita ciutat de Oriola, de dotze scales, la primera de les quals es vint milia cases a raho de XXVII lliures X souls per casa, les quals scales foren vistes esser dapnoses als pobles de les vostres ciutats e viles reyals e axi no foren acceptades e repellides, e dispost ab acte de la vostra cort que fossen de XV fins en vint mans o scales; la tercera ma havem fet ordenar nosaltres per persones expertes de XX mans o scales, la primera de les quals es una casa a raho de LXXXX lliures. Scrivim aquella eser lo cardenal e bisbe de Valencia algu nos pot ab aquell egualar e les taches se deuen fer segons los bens que cascu te e no ab tanta desegualtat que les aladers de les vostres ciutats e viles reyals, que no tendran doents florins valencians, paguen tant com lo

cardenal. En apres per alguns del dit braç militar de aquest vostre regne es stada ordenada una ceda de vint mans o scales, la primera de les quals es mil cases a raho de sixanta souls per casa, volent que los que son molt richs e poderosos en bens sien egals ab los qui no tenen tants bens. E axi mateix per nosaltres ne son stades fetes ordenar algunes altres e per alguns cavallers altres de molta diversitat e ab longua diferencia sens alguna egualtat, la qual segons lo dit acte de cort e raho se deu servar. Car senyor, segons vehem en la voluntat e obres dels dits cavallers, aquells treballen per descarreguar si mateixos e fer que paguen poch e quasi no res ells e alguns qui tenen vassalls, carregant los pobles de les vostres ciutats e villes reyals al interes de les quals noy ha quiy mire sino nosaltres per lo carech que tenim de vostra Magestat del regiment de aquesta vostra ciutat. E jatsia a nosaltres satisfaça paguar poch axi com los cavallers volen, empero stimam mes carregar a nosaltres responent al que cascu te que no distrohir lo vostre poble axi de aquesta ciutat com de les altres ciutats e viles reyals, lo que nos deu permetre ni es tal la intencio de vostra altesa qui es iustissima, car nosaltres delliberam carreguar lo cap segons lo que te e descarreguar lo cors, que es lo poble mija, e los peus qui son los pobres. E que deu milia cases de pobres no paguen res. E altres tenen intencions de fer lo contrari. E axi Senyor estam molt diversos e jatsia la major part dels cavallers e los de la sglesia, ço es los qui entrevenen per lo bisbe, haian aderit en la tacha o ma que comença mil cases a raho de sixanta souls, empero nosaltres e tots los tachadors del braç reyal e encara alguns nobles e cavallers som de vot contrari sens discrepancia alguna e som de acord de la ma que comença una casa a raho de noranta lliures, o de una altra feta per nosaltres derrerament que comença deu cases a raho de XXXX lliures, copia de totes les quals cinch cedes de mans en hun quern trametem a vostra altesa per que aquella vega quant es pus equa rahonable, justa e sancta la seda o ma a la qual nosaltres aderint faent la differencia ques pertany dels grans als migans e dels migans als pochs. E ab tot Senyor que en la dita tacha haja aderit la part del bisbe per si, empero per part de aquell e del bisbe de Sogorb, del capitol de la Seu de aquesta ciutat e de tot lo clero del present regne son fetes grandissimes contradiccions e protests, cominant les censures e escomunicacions apostoliques e ecclesiastiques, les quals dien que encorren tots aquells qui evantaran a tacha dels ecclesiastichs per los bens que no tendran de realench. E aço per

causa de la contradiccio e expres dissentiment fet per don Jordi Centelles per lo capitol de la Seu de Valencia e per lo clero, per part dels quals se preten la dita offerta no eser se poguda ffer ab contradiccio, dient que sis dels ecclesiastichs e o del braç ecclesiastich havien de aderir en lo dit donatiu e acte de cort sens discrepancia alguna que, com lo dit don Jordi no haja aderit, per conseguent la dita offerta no podia ligar aquell ni als que aquell representava. E per les dites consideracions e altres tenim per molt dubtos que la dita tacha se puixa assentar per causa de les dites diversitats; per que lo servey vostre no sia frustat o dilatat havem pensat trametre a vostra excellencia persona be informada de totes coses: per miga de les quals lo dit vostre servey sia pus facil e prest e ab meys dan dels habitadors de les ciutats e viles reials vostres e pus egual a tots los del dit vostre regne. E per ço fem avis de totes coses a vostra gran excellencia, la qual com a virtuossissim e cristianissim Rey e Senyor no permetra ço que los dits vostres pobles sien axi vexats e maltractats. E la dita persona que trametrem a vostra Magestat explicara tals coses que aquella ne restara servida e sera cosa que apartara aquest vostre regne de total ruina. E axi suplicam vostra reyal excellencia que mane a sos officials reyals que, puix nosaltres nos som tant justifficats e no resta per nosaltres, nos evante a ffer alguna provissio en contradiccio de aquesta vostra ciutat e de tot lo braç reyal e de alguns cavallers qui ab aquell aderexen, cosa que procuraria a molts inconvenients e dificultats e vostre servey se dilataria, car seria deservey en la execucio. Hoc encara Senyor se preten per lo braç reyal e molt justament en aço no contradiu lo acte de cort e offerta que totes les cases del regne, que son circa LX[a] deuen eser tachadas e no sols XXXX[a] axi com vol lo braç militar qui per apartar de tacha la major part de sos vasalls hi contradien e nos deu permetre ferse altrament per que apres cascuna ciutat, vila o loch puxa apartar los pobres e carregarho als epulents e qui tenen bens, no oblidant nos de significar a vostra excellencia que de XXXX anys ença lo nombre dels vassalls e cases de les vostres ciutats e viles reyals son diminuhits greument en gran nombre, e les cases e vassalls dels barons e cavallers e generosos an molt augmentat e venran en major augment. E los de les ciutats e viles reyals en major diminucio que no son, si als cavallers e vasalls de aquells es donada forma de poch paguar. E a vostres ciutats e viles reyals e vasalls de vostra altesa, imposant la major part del carech per que donam noticia aqui de totes les coses a vostra altesa, suplicam

aquella vulla provehir com dessus suplicam per lo util e benefici de les vostres ciutats e viles reyals, de les quals no es nengu que sia lo major protector que vostra excellencia, la qual nostre Seyor Deu conserve en felicitat ab longua vida. De la vostra ciutat de Valencia a XVIIII de setembre del any MCCCCLXXXVIII.

Senyor

De vostra Magestat homils vassalls e servidors ques comanem en vostra gracia e merce.

Los Jurats e Racional de Valencia.

132

Sense data, però potser de la darreria de setembre de 1488

Jordi Centelles, síndic del Capítol de la Seu de València, presenta uns escrits contra el procés de tatxes que sembla que carrega sobre els béns decimals dels religiosos del país a les Corts del regne que finalitzen a Oriola després del llarg camí iniciat anys enrere a Tarassona. Cap llei permet cosa contrària, excepció feta dels eclesiàstics que posseeixen castells o que la magestat reial en tingui alguna regalia. Al cap i a la fi, l'Església no té cap príncep si no és el Papa, però sí que pot exercir el dret d'excomunió. El batibull a les Corts de València entre nobles, clergues i ciutadans està servit.

ACV. Secció de Corts. Llibre 659:14.

Sacra Magestat, etc.

No obstant que en la ciutat de Oriola celebrantse corts e continuament lo poder donat a cert nombre de persones per Vostra Magestat e per la cort convocada en los anys passats en la ciutat de Taraçona e ab forma axi en la dita Ciutat com en la Ciutat de Valencia ordenada per Jordi Centelles, hu del poder e sindich del Capitol de Valencia, sien posades scriptures en lo dit nom per conservacio de les sacres inmunitats e libertats atorgades per la ley divina a la sglesia expressament discentint al donatiu e offerta feta per lo restant de la cort en certa forma a Vostra Magestat prejudicial a les dites sacres libertats. E apres en la ciutat de Valencia sien stades posades scriptures intimant als tachadors de la dita forma de donatiu que no tachen ni posen en mans los sagrats sacerdots ni clergues ab consideracio dels bens decimals

e premicials ni de dot de beneficis ni spirituals que posseeixen com fent ho serien scomunicats. No resmenys per que lo callar no pogues causar algun prejuhi ratifficant e perseverant en les dites posades scriptures yo tal canonge e sindich de la Seu de Valencia dich e pose, com en qualsevulla tacha començada ni feta ni fahedora en qualsevol exaccio ordenada per mans en lo dit poder, no consent en lo dit nom que nengun eclesiastich sia posat en les dites mans ni collectat ni res dell exhigit per consideracio de bens decimals e premicials que tendra o posseira com tal tacha, imposicio, collecta per los respectes davall seguents et altres sia nulla e de nengun effecte quant al sguart dels bens ecclesiastichs e ecleciastiques persones.

Et primo per que es feta ab notoria contradiccio del dit Don Jordi, hu del poder, sindich etc. e axi per observada consuetut, la qual dona ley a semblants actes, james ab contradiccio dels presents en la cort se feu donatiu ni offerta de cort que pogues obligar lo contradient ab lo nom que contradeix e disenteix. Com encara per acte formal donat al dit poder de cascu com a cascu per que es interes de cascun particular res no si pot cloure ni statuir sino ab consentiment de cascun particular qui sera present et nemine contradicente en axi que alterada la dita forma lo acte es nulle per obligar lo discentint contradient.

Secundo per que consta clarament la dita convocacio de corts esser de lechs e feta per lo Serenissim Senyor Rey de persones seglars y de alguns ecclesiastichs e religiosos possehidors de villes e castells e vassalls en los quals la Real Magestat te alguna regalia e per ço son convocats car lo restant dels ecclesiastichs qui posseixen bens spirituals solament no son convocats de hon se segueix, ab lo genoll en terra parlant, que ni la sua Magestat, ni comunitat ni poder pot res constituir ni statuir sobre los dits bens spirituals majorment ab contradiccio e dissentiment de la sglesia et ex deffectu potestatis.

Tercio que james se troba permes en dret ni per consuetud que universitat ni poder de lechs e seculars, encara ques tractas de publica e comuna utilitat no solament remota al util de la sglesia mas vehina e propinqua, puga imposar ni metre tals collectes en los ecclesiastichs majorment sobre bens spirituals car en cars que tal necessitat occorregues daquella haurien eser conexedors lo bisbe ab lo clerc. E lavors ab tot beneplacit de la sglesia, sens força ni coaccio, la sglesia si li plagues poria contribuir consultant ne primer lo princep e senyor de la sglesia qui es lo Papa.

E per ço et altres lo dit sindich etc. en lo dit nom, perseverant en les posades scriptures per major justificacio de lurs consciencies e per mes intimar, amonestar ab la caritat e reverencia ques pertany los dits tachadors e exhigidors, posa la present scriptura allegant nullitat de actes ut supliquant al sguart dels ecclesiastichs e bens spirituals e notifficant als contrafaents com exhigir ni collectar per força del privilegiat inmune e sanct sacerdoci es per les leys humanes cometre sacrilegi e per les divines caure enatema e scomunicacio requerint de la present scriptura acte publich, etc.

133

Sense data però probablement també el setembre de 1488

El síndic del Capítol de la Seu de València notifica als representants valencians, els quals han de fer la tatxa de la Cort d'Oriola, que, en cas de fer-ho, seran intimats amb censures jurídiques i fins i tot eclesiàstiques.

ACV. Secció de Corts. Llibre 659:14.

Molts reverents e spectables nobles e magnifichs Senyors

Stant e perseverant lo sindich del reverent venerable Capitol de la Seu de Valencia en les protestacions e supplicacions per aquell donades en la ciutat de Oriola davant la Magestat Real diu que les Senyories vostres no ignoren que per furs del present regne, los quals son leys pactizades, es expressament dispost e ordenat que taches algunes no puguen esser fetes en lo dit regne per causa de donatiu faedor a la Magestat Real. E per ço lo dit sindich del dit reverent capitol no ha consentit en la offerta, la qual ses feta a la Real Magestat en la Ciutat de Oriola per los sguarts en les dites supplicacions e protestacions davant sa Magestat posades, deduhits. E es cert e notori que havent aquell protestat e contradit per part del venerable capitol no ses pogut fer cosa alguna en prejuhi del dit venerable capitol per dos peremptories rahons: la una per que, puix lo dit fur e ley pactizada ab la qual es provehit que no puixa eser feta tacha en lo dit Regne es stada feta ab consentiment de tota la cort, es cert que contra dictam legem nos pot res statuhir ne ordenar sino ab consentiment de tots aquells qui entrevingueren en fer la dita ley. Segona per quant lo donatiu e offerta feta en la cort a sa Magestat no obliga los contradients

e no consentints, ans es mester que expresse consenciant e signanter en lo cars occorrent on fur e ley pactizada que tals taches no puixen esser fetes. E com a noticia del dit reverent sindich sia pervengut que vosaltres molt reverents spectables nobles e magnifichs Senyors contau les cases de les persones ecclesiastiques volent tachar aquelles, lo que nos pot fer per lo que dit es e per altres justes causes e consideracions. E jatsia a persones tant notables e prudentissimes, les quals no ignoren les disposicions de dret en lo cars occorrent, no seria necessari intimar e notifficar vos cosa alguna quia qui tertus est amplius cerciorari non debet. Empero a magor cautela lo dit sindich vos intima e notifica que les Senyories vostres, procehint ad ulteriora a tachar les dites persones ecclesiastiques, son encorregudes en moltes censures in hoc casu a jure fulminades contra les Senyories vostres. E per que en sdevenidor se haga memoria requir de premissis omnibus eser li feta e closa carta publica.

134

1488, setembre, 24. Valladolid

El rei crida a la cort el síndic eclesiàstic Jordi Centelles.

ARV. Real. Curie. Reg. 245, f. 79v.

Lo Rey.

Don Jordi Centelles. Nos vos havem mester parlar per fets e coses que concerneixen molt lo stat e servey nostres. E per tant vos manam molt stretament que de continent, reebuda la present, parteixcau e vingau a nos perque us pugam parlar les dites coses. E guardau per res no hi havia falla o dilacio alguna si lo nostre servey vos es car. De Valladolit a XXIIII de septiembre del any Mil CCCCLXXXVIII.

Yo el Rey

135

1488, setembre, 24. Valladolid

Ferran II demana als jurats de València que no obstaculitzin la finalització de les Corts d'Oriola i el seu consegüent servei. El rei creu que ja no cal preocupar-se més pel síndic eclesiàstic

Jordi Centelles, que en la cort va contradir amb amenaces, fins i tot d'excomunió, que no van enlloc. Prega als jurats que les oblidin i que no dificultin més la concessió del servei. El mateix dia i en una altra carta torna a pressionar els seus jurats amb un document molt semblant (Curie 245, f. 78r-v).
ARV. Reial Cancelleria. Curie 245, ff. 75r-76r.

Lo Rey.

Venerable e amats nostres. Per altra vos havem significat lo enuig e molestia que tenim de la contradictio per vosaltres feta en los actes e conclusio per nos e ab voluntat dels del poder publicada e publicats en la ciutat de Oriola. La qual quant mes va per les informacions que de alla tenim com degues minvar es en nos augmentada e creixcuda havent entes que tostemps persistiu en la dita contradictio. E, lo que pijor es, incitau e comoveu als altres del dit poder tinguen vostre cami. De que stam maravellats que axi atrevidament vullau mensprear e poch stimar nostre servey e lo benefici de aqueix Regne venint contra nostra superioritat e preheminencias reals. Car la contradictio feta per don Jordi Centelles com a injusta e iniqua fou repulsa per tots los de la dita cort ans que per aquella fossem suplicats nos plagues venir a Oriola per expedir la dita cort. E com forem venguts los de la dita cort prosseguiren tota la negociacio en presencia del dit don Jordi. No obstant la dita sua contradictio per manera que despuix que tot fou apuntat forem supplicats nos volguessem seure en nostre Soli Real. E que per nos e per los del dit poder fossen publicats tots los actes e fos feta conclusio de la dita cort. E jatsia que ans de la publicacio al temps de aquella lo dit don Jordi tornas de nou a fer la dita contradictio pero feta aquella per nos ab consentiment de tots los de la dita cort. E encara ab consentiment seu, almenys tacit puix expressament noy dissenti, ferem declaracio validant tots los actes de la dita cort, no obstant la dita contradictio aquella com a injuxta e iniqua repellint. Car es indubitat de justicia, encara que lo poder sie donat a alguns per a fer alguns actes nemine discrepante, que concernents los actes per tots concordats en contradictio de algu dells e ser utils al benefici publich e que seria perturbar e impedir aquell si llavors nos fahian majorment si concerneixen servey del princep qui es cap de la republica tals actes com aquells, axi fets, no es dubte esser valits axi com si per tots fossen fets, majorment essent la contradictio de hu per los altres restants repulsa ab declaracio expressa feta per havent poder

de ferla. E com los dits actes es cert concerneixen gran utilitat del dit regne e servey nostre e foren fets per nos e per tots los del poder en temps que, si per la contradictio del dit don Jordi haguerem restat per fer, foram grandissim dan del servey nostre e de tot lo dit regne per que segons la repentina partida nostra la dita cort haguere romas sens conclusio e fonch feta per nos dita declaracio ab consentiment dels sobredits. La qual declaracio lo dit don Jordi no contradigue ne disenti axi com los altres qui del poder eren. De ques segueix que los dits actes, no obstant la dita contradictio del dit don Jordi, foren ben fets e valits, mes encara se segueix que foren fets ab consentiment seu puix lo dit don Jordi a la declaracio no disenti ne contradix. E hon a aquells hagues contradit e dissentit encara la dita declaracio validane los dits actes com de la declaracio feta per nos e per los de la dita cort no pot negu suplicar ne recorrer. E que, stant les dites coses axi com dit es, vullau vosaltres usar de tan gran presumpcion que vullau contradir e impugnar lo juhi tan just per nos e la dita cort fet e los actes per nos e per la cort publicats concernents tan gran servey nostre, utilitat e repos de aqueix nostre regne, induhint e persuadint e encara concitant les gents e incertint e metent por de excomunions e de altres censures ecclesiastiques per desviar e impedir lo dit nostre servey e benefici publich, be podeu pensar de quanta reprehensio es digne qui tals actes fa. E que nos deu remetre sens ferhi condigna provisio. Es veritat que per la amor que tenim a aqueix regne e als poblats en aquell e encara per lo zel que tenim a la conservacio de aqueixa sglesia delliberam fer vos aquesta per la segona vegada encarregantvos e amonestantvos leixeu totes vies que sien para torbar e empachar lo dit nostre servey e be publich de aqueix regne donant via e cami com lo que resta a fer per execucio dels dits actes per nos en la dita cort publicats sia fet e complit ab tot acabament. Car si ho fareu en gran e molt accepte servey vos ho reputarem; hon alre fesseu indurant en la dita perfidia, ço que no podem creure siau certs que nos fallira forma com proveer deguda e com se pertany al servey nostre e be de aqueix nostre Regne e a la reintegracio e conservacio de la superioritat e preheminencias reals nostres. E com los dits actes, no obstant la dita renitencia, reeban perfeccio e sien axi com son publicats complidament exequtats. E per que la negociacio fahedora per los del dit poder si mes se dilatava no seria sens gran dan nostre e encara de aqueix regne, per molts respectes havem donat carrech aqueixos nostres officials vos donen

aquesta nostra letra. E de continent sens divertir a altres actes vos soliciten o tinguen aprop façau deliberacio tal qual de vosaltres speram per forma que de continent ab aquella los del dit poder negocien e facen ço quels resta a fer per total expedicio dels dits actes. Dada en la nostra villa de Valladolit a XXIIII dies de setembre del any Mil CCCCLXXXVIII.

Yo el Rey

136

1488, octubre, 3. València

Els jurats de València responen la carta del 24 de setembre de Ferran II per la qual els acusava de posar dificultats al servei de les Corts d'Oriola. Aquesta no ha estat mai la intenció dels jurats, però sí que volen defensar els ciutadans del regne i de la capital enfront dels nobles i dels clergues. L'oferta del servei ha de ser justa i equitativa, sobretot per a la població més empobrida. Per això els jurats envien al rei les seves propostes de servei.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 31, ff. 351v-353r.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

De vostra altesa havem reebut una letra dada en Valladolit a XXIIII dies del mes de Setembre any present per la qual comprenem a vostra altesa seria donat a entendre que per aquesta vostra ciutat, jurats e sindichs de aquella se dona destorb e dilacio en aquesta vostra cort per dar fi e conclusio en lo que redunda en servey de vostra altesa, especialment increpant a micer Sart sindich elet per la dita cort, fent dubitacio e contradiccio en la declaracio per vostra alteza feta sobre la contradiccio feta per don Jordi Centelles, sindich de capitol contradient a la offerta. E ab veritat real magestat seria molt just fos castigat qui tal informacio a vostra alteza dona car per aquesta vostra ciutat e sindichs de aquella no es feta contradiccio neguna en la spedicio del servey de vostra alteza ne menys a la declaracio feta per vostra alteza, la qual lo dit micer Sart no ha impugnat ne contradit quant aquesta vostra ciutat e sindichs de aquella pensen en dar expedicio en lo servey de vostra alteza. Les obres ho poden mostrar car no manqua a totes hores necesaries e encara que fos dit e alleguat fent se tacha en persones ecclesiastiques encorrer en pena e excomunio e fos fet

gran dupte de tal excomunicacio e lo bras militar dient volia fer lo que faria Valencia, per los dits jurats e sindich de la dita ciutat fonch dit que, no obstant tal allegacio se evantas en fer la tachacio y axi per los sindichs de aquesta vostra ciutat nos dona empaig ni dilacio en lo que es en servey de vostra alteza, mes desigam la tachacio eser feta ab egualtat per conservacio de vostres ciutats e viles reyals que no sien agravades e carreguades en paguar mes que no los vassalls del braç militar la qual tachacio fent se segons los militars volen, ensemps ab los ecclesiastichs, no es als sino voler fer paguar a aquesta vostra ciutat e ciutats e viles reyals mes que no deurien, per manera que los singulars de aquelles agravats se façen vassalls dels militars deurien eser contents de que vostra alteza per sa clemencia e virtut ha volgut fer satisfer a molts de aquells fent se satisfacio del donatiu de la cort als greuges de aquells, los quals be examinats per ventura serien trobats no eser greuges e hon han agut tanta favor no par sia de justicia degeu obtenir que la tacha se faça segons los ecclesiastichs e militars volen qui tenen studi en voler que vostres vassalls de les ciutats e viles reyals de vostra alteaza tinguen tot lo carrech de pagar y axi per nosaltres no es feta contradiccio ne dat empaig en la expedicio de vostre servey mas procurat ques faça ab egualtat. E per ço per dar expedicio en lo dit fet havem trames a vostra alteza les mans que volen e demanen los ecclesiastichs e militars segons les quals voleu la tacha eser feta, les quals no paren a nosaltres justes ne eguals e pus tost eser despoblacio de les ciutats e viles reyals de vostra alteza volent que los richs e opulents no paguen e que los pobles qui son enmig de les mans sien carregats a pagar. E per lo semblant havem trames a vostra alteza les mans quens paren justes e rahonables tenint ferma sperança com a Senyor Rey, just e ple de equitat, pendreu e elegireu la ma quens plaura o fareu la ma que pus util vos parra e plaura car ques vulla que vostra alteza faça circa les dites mans no podem creure sia sino sant e bo e que ab egualtat e equitat se pora donar fi e conclusio en lo servey de vostra altesa, lo qual per nosaltres ne algu de nosaltres may es stat destorbat ne dilatat; mas pus tost dar expedicio en tot o que se ha de fer per servey de vostra alteza, la qual suplicam no vulla dar crehença aqui scriu per los sindichs de aquesta ciutat e per lo dit micer Sart eser feta contradiccio en la spedicio del servey de vostra alteza lo qual sobre totes coses ab gran voluntat desigam eser fet axi com per tots nostres passats es stat fet.

E conserve nostre Senyor Deu vostra altesa ab sanitat e augment de stat e gloria e vitoria dels enemichs de la vostra ciutat de Valencia a tres de octubre del any mil CCCCLXXXVIII.

Senyor

De vostra Magestat humils vassalls e servidors quis comanem en vostra gracia e merce.

Los Jurats de Valencia

137

1488, octubre, 11. València

Carta dels jurats valencians al rei en la qual contradiuen diversos punts abans preconitzats pel monarca, concretament dos de fonamentals: la qüestió de la revocació de la conselleria escollida el juny de 1488 i l'elecció del quitament. En realitat, els jurats posen tot tipus d'entrebancs per complir les ordres del rei, no anul·len les conselleries escollides falsament, tal com ho deia el rei, i tampoc volen fer cas a la qüestió del quitament. En una autèntica oposició els jurats s'enfronten al rei.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 31, ff. 350r-351v.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Dues letres de vostra Magestat data en la vostra vila de Valladolit a XXIIII del propassat mes de setembre havem reebut a II del corrent mes de octubre, la una de les quals conte que al illustrisimo Senyor princep e primogenit de vostra reyal excellencia deu esser trames lo argent que li fonch ofert e que pocha diligencia sia donat. Empero no cregua vostra Magestat que si diners aguesem tengut lo dit argent fora principiat e acabat e trames havem treballat en veure sis porien haver diners e no es possible sens carregar aquells e puix vos molt alt Senyor nos scriviu que los diners per affer lo dit argent, puix per altra via haver nos podien, se hagen per carregament sens intermissio de temps algu se entendran en haver los diners e expedir lo dit argent. Axi mateix en la dita letra se fa mensio del albara den Ffrancesch Boscha e de la partida que ha donat en compte de la qual segons scriu vostra altesa, CC lliures li seran preses en compte de la qual, segons scriu pagar per scriptures fahents per aquesta vostra ciutat e tot lo altre li sera repellit heu restituexca lo que de mes tendra, axi com vostra Magestat mana.

En laltra letra del mateix kalendari se fa expressa mencio de les modifficacions de salaris e despeses de aquesta vostra ciutat, trameses per vostra Magestat de la ciutat de Murcia a XXX dies de maig proppasat e manades servar a la ungla excepto los salaris dels advocats. E jatsia vostres manaments continuament per nosaltres son servats e servaran, empero per que los salaris se deuen pagar segons los treballs e aci juxta la voluntat vostra sia fet hun memorial, lo qual sera ab la present e lo qual vos molt excellent Senyor manareu legir, creem vos sera accepte car es molt limitada e en aquell mes de dret dels dits salaris e despeses en major nombre que no es en les modificacions ordenades e trameses per vostra Magestat en cas que nosaltres obeyrem tot ço e quant per vostra Magestat sera manat. E quant al salari del pes de les monedes es stat mes en exequcio axi com per vos molt alt Senyor es stat manat. E quant al fet dels consellers, fets e mudats de unes parroquies en altres, havem vist que alguns de aquells son exits a officis dels que se acostumen donar als consellers e, revocantse los consellers mesos per altres parroquies, causaria gran turbacio en lo que es stat fet en consell general fins aci e encara los actes fets ab los dits consellers se haurien a revocar e procuraria tanta novitat que es molt difficil poderse metre en execucio. E entre les altres coses los officis de mustaçaff e lochtinent, pesadors, guardians com ja les elleccions sien fetes sino la de Nadal que se veja vostra Reyal excellencia quina turbacio tan gran seria de la qual ne fem noticia a vostra Magestat, la qual vehent que nosaltres, axi per appartar importunitats e fer beneffici a la cosa publica, ho havem fet vostra excellencia ho haura per eccepte, suplicant aquella que, vistes les grans novitats que sen seguirien, li placia tollerar e reste per aquest any la dita conselleria axi com es feta. E quant als carregaments ques hauran a fer dels censals, ço es quey entrevinguen la major part dels prohomens del quitament e que sien servats los capitols del quitament e que en loch den Francesch Valleriola sia en Loys Granulles sera ab tot efecte servat. Veritat es molt alt Senyor que dels XIIII prohomens del quitament del stament militar solament ni ha seguit quatre e los deu son stats continuament ciutadans. E axi placia a vostra Reyal Altesa que del dit nombre de XIIII los quatre sien del stament militar e los deu ciutadans e en loch dels dos militars que vostra Magestat ne volra de traure hi sien nomenats en Johan de Gallach e en Jaume Bou, quis troben jurats en lo present any,

majorment com axi sia tots temps stat observat en les persones del dit quitament; de totes les quals coses fem noticia a vostra reyal Magestat, suplicant aquella que li placia puix son coses consernents vostre servey e benefici de aquesta vostra ciutat e que les libertats de aquella no sien leses per vostra gran clemencia, benignitat e humanitat les vulla tollerar e tenir per acepptes. Nous volem oblidar de signifficar a vostra Magestat com en lo fet de les entorches e confits ques donen cascun any als jurats, racional e als altres officials de la casa, qui la ciutat antigament ho acostumen donar, nos par es tan minima cosa que mes ne resulta vergonya que profit, majorment quant los jurats venen per los negocis de la ciutat e contenen en la sala e sen van de nit es molta honor que sen vagen ab antorches ab armes de la ciutat e aço se fa per la honor e reputacio de la ciutat mes per los strangers que habiten en aquella. E no ha de fer tan pocha cosa com aquesta dan a la ciutat car molt mes profit hi havem fet nosaltres en augmentar los drets e en altres coses que havem preduit en moltes despeses. E axi suplicam vostra excellencia li placia les dites entorches e confits sien donades cascun any a les persones a qui era acostumat. E ultra que confiam e tenim grandissima pratica en la virtut e clemencia de vostra Magestat que en lo scrivim e suplicam serem votivament exaudits, encara ho tendrem a singular gracia e merce a vostra excellencia la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida. De la vostra ciutat de Valencia XI de octubre del any MCCCCLXXXVIII.

Senyor

De vostra Magestat homils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce

Los Jurats de Valencia

138

1488, octubre, 18. València

Els jurats de València s'adrecen al rei Ferran al voltant del problema del repartiment de les tatxes reials. El document manifesta que, un mes després de les denúncies dels jurats pel que fa a les relacions econòmiques i fiscals amb l'Església i el clergat, la situació continua inalterable, els jurats defensen les ciutats i viles reials i ataquen els altres dos estaments.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 31, ff. 355v-356v.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

En lo servey de vostra Real Magestat la ciutat vostra de Valencia e encara tot lo braç reyal son molt affectats e promptes per la qual raho no han fallit e continuament son venguts tots dies al capitol de la Seu de la dita vostra ciutat, conferint ab los altres braços o ab les persones dedicades a fer la tacha per a paguar les cent e XXV^a lliures offertes a paguar dins temps de cinch anys a vostra Reyal Magestat. Empero, attes que los braços eclesiastichs e militar o les persones nomenades dels dits braços per a fer la dita tacha per totes ses forçes procuren que axi les persones dels dits staments o braços com los vasalls de aquells paguen molt poch e que lo paguar de les XXV^a lliures cascun dels dits cinch anys se carregue e dosse als habitadors e poblats en les vostres ciutats e viles reyals, nosaltres treballam e ab vigill cura que los poblats e habitadors en les dites vostres ciutats e viles reyals no sien tan carregats. Car jatsia que la dita tacha nos puixa egualar tant que noy haja alguna differencia, empero, en cars que la raho e justicia vullen que cascu pague segons lo que te, treballam que la dita tacha se faça algun tant iustament e no ab grandissima dessegualtat. E jatsia que moltes cedes sien stades fetes les uns de XX mans, altres de XV e altres de XVIII, per la qual diversitat de sedes si es differida e dilatada la tacha, les persones dels dits braços ecclesiastich e militar e encara lo sindich de la vostra ciutat de Oriola an aderit a una tacha o ma en la qual les vint persones primeres de la primera ma paguen quinze lliures e les persones de la tercera ma paguen solament dos sols per la qual seda pora veura que de les quaranta milia persones de les quals se fa la tacha les XIIII^a persones quasi ho paguen tot estimant e dient los tachadors dels dits braços eclesiastich e militar que cascu de sos vasalls solament pagara dos souls o alguns de aquells dos souls e mig. E per ço nosaltres del braç reyal, exceptat Oriola e tres o quatre persones del braç militar que no aderim a la dita ceda, ans aprobam laltra çeda en la primera ma de la qual cascuna de les persones de la darrera ma paguara tres souls, segons vostra Reyal altesa pora veure e fer mirar a les persones a les quals ne volra dar carrech, les quals mans ab la present trameten a vostra Reyal excellencia e creem que aximateix que los officials reyals trametran les dites dos cedes e puix lo interes, lo qual nosaltres procuram es que

tan excesivament no sien carregats los habitadors e poblats en les dites vostres ciutats e viles reyals e que sia feta noticia a vostra Reyal Altesa, la qual puix tendra a qui les dites dos cedes, elegeixca aquella que plasent li sia car sou axi prudent e iustissim que mirareu ab rectitut lo interes de tots. E nosaltres haurem fet lo degut puix ab la present ne fem noticia a vostra reyal Magestat. Aximateix micer Miquel Dalmau, advocat fiscal e patrimonial e molt affectat al vostre servey, compra ab carta de gracia alguns lochs e castells de la baronia de Arenos. E a paguat per lo dit preu cent milia souls ço es a aquesta vostra ciutat LXXXX^{a} e a les aldees de Terol X^{a}, los quals lochs e castells tenia aquesta ciutat es cosa iusta que dels docents milia souls que han a paguar los creedors haia los cent milia souls axi com diu resta de acord ab vostra Real Magestat. Jatsia de dans ultra les grans congoixes ne haia sostengut pus de cent cinquanta milia souls tot per servey del Senyor Rey don Johan, pare de vostra real Magestat de inmortal record. E per quant no volem mes scriure a vostra reyal Magestat per no atediar aquella, sino que suplicam vostra excellencia que elegesca lo que li placia car nosaltres som prests obeyr tot lo que vostra Magestat manara, la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida e us do victoria de vostres enemichs.

De vostra ciutat de Valencia a XVIII de octubre del any Mil CCCCLXXXVIII. Senyor

De vostra Magestat homils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce.

Los Jurats de Valencia.

139

1488, octubre, 27. València

Una reunió d'oficials reials i autoritats de la ciutat permet que València pugui fer ús dels seus drets sobre l'empriu que no reconeixen els habitants d'Alzira. Això significa obligar-los a sotmetre's a les determinacions valencianes o, en cas contrari, València treurà la senyera de la ciutat i anirà contra Alzira a host i cavalcada. Prèviament es convocarà Consell General.

AMV. Manuals de consells. Reg. 45-A, ff. 188r-189v.

Provisio sobre les coses e insults de Algezira

Dicto die lune XXVII mensis octobris anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo octoagesimo octavo. En la sala e casa de la insigne ciutat de Valencia, ço es en la sala daurada de la dita casa, foren congregades e ajustades les persones davall escrites, les quals per provisio e manament dels magnifichs justicia e jurats foren demanades per haver consell de aquelles del fahedor en lo fet de Algezira sobre les inobediencies e contradiccions, ques fan per aquella e los officials de la dita vila, contra les libertats e inmunitats de la present ciutat sobre los amprius e foren les seguents.

En Galceran Dexarch, justicia en lo civil
J mossen Gracia de Monsoriu
U en Berenguer Marti de Torres
R mossen Antoni Joan
A en Joan de Gallach
T en Jaume Bou
en Ffranci Granolles, racional
micer Miquel Dalmau
micer Andreu Sart
micer Miquel Albert
micer Joan Valero
en Bertran Bayona, subsindich
don Alfonso de Proxida
mossen Pere Ramon de Monsoriu
mossen Pere Exarch
mossen Joan Pardo
en Lois de Alpicat
mossen Bernat Sorell
mossen Jaume de Pertusa
en Joan Alegre
mossen Melchior de Claramunt
mossen Gaspar Joan Desplugues
mossen Perot Exarch
mossen Bernat de Canyell
en Perot Palomar
en Guillem Mir
mossen Nicholau Torres
micer Joan Nicholau
micer Nicholau Abella
micer Pere Mora
en Lois Pellicer
en Ffrancesch Boscha
en Pere Lor
mossen Ffranci Barcelo
mossen Jeronim Belluga
en Anthoni Barreda
en Garcia Dartes
en Miquel Peres
mossen Perot Jafer de Loriz
mossen Jeronim Lopiz

Essents axi tots los dessus dits ajustats e congregats fonch proposat a aquells per los dits magnifichs jurats que cosa era notoria en la present ciutat la inobediencia e contradiccio ques feya a la insigne ciutat de Valencia e jurats de aquella per los homens de la vila de Algezira, los quals en menyspreu dels dits jurats e de la dita ciutat forçantse fer e tenir boalar sens licencia e voluntat e concessio de la dita insigne ciutat, a la qual pertany

e toca fer les concessions dels boalars del present regne, e per aquesta raho son stades fetes moltes e diverses degolles de bestiars de ciutadans de la present ciutat. E volents los dits magnifichs jurats, qui son jutges de les libertats e amprius e reintegradors de aquelles e aquells, fer penyores de les persones contra les quals son stats posats los clams, los homens de la dita vila de Algezira han fet moltes e diverses resistencies no volent obtemperar ne obehir los manaments e provisions dels dits magnifichs jurats, ço que redunda en gran dan e prejuhi e total destruccio de la present ciutat e dels vehins e habitadors de aquella. E jatsia sien stades donades moltes fadigues als officials e homens de la dita vila de Algezira ques sotsmetessen a for e justicia dels dits magnifichs jurats, qui son jutges dels dits amprius e reformadors e reintegradors de les libertats de la dita ciutat, aço es stat recusat fer. E per lo semblant per los magnifichs officials reyals del senyor rey e per tot lo consell reyal resident en la present ciutat son stades donades moltes e diverses fadigues als dits officials e homens de la dita vila de Algezira, los quals stan ferms en sa pertinacia, no han volgut fer raho ne justicia de si mateixos, ans menaçen de comendre ab armes. E axi los dits magnifichs officials reyals, vistes les justificacions fetes per la dita ciutat, han per be los magnifichs jurats e consell de la dita ciutat usen de les provisions a la dita ciutat permeses per furs e privilegis, us e practica anticats. E, si a tanta resistencia e inobediencia no era provehit degudament de fazer, se seguiria ruhina e despoblacio en la republica de la present insigne ciutat per provehir a la qual se proposaven les dites coses per que degudament hi sia provehit. E los dessus scrits e nomenats han de entre si diversos colloquis e rahonaments e retensides e be considerades totes coses que, maturament e digesta, se deuen considerar en semblants casos, ahuda mencio com lo consell general era stat demanat e convocat per al present dia e que aquell stava ja justat e congregat en la sala del consell de la dita ciutat, concordantment consellant als dits magnifichs justicia e jurats deliberaren e hagueren per be necessari e expedient que lo dit general consell se tingues e celebras ab portes ubertes en manera que tots aquells que volguessen veure al dit consell hi poguessen esser per consellar, votar e deliberar en aquell. E que en tot cars se deliberas per lo dit consell general que la bandera e senyera reyal e de la dita ciutat hixques e fos treta contra la dita vila e homens de Algezira e que fos convocada e demanada la ost de la present ciutat e de les viles e lochs situats dins la

contribucio e termens generals de la dita ciutat. E que axi hi consellen e son de parer se faça per defensio dels dits amprius e reintegracio de les libertats de la dita ciutat, offerint se promptes en persones e bens no fallir a la honor de la ciutat fins e tro atant los officials e homens de la dita vila de Algezira se sotmeten a la dita ciutat e magnifichs jurats de aquella per fer raho e justicia de tot ço e quan sien tenguts.

E feta la dita deliberacio los dits magnifichs justicia e jurats, regraciant lo consell e offertes fetes per les persones dessus scrites, pregaren aquelles los plagues esser personalment en la celebracio del dit consell general, lo qual de continent se debia celebrar. E axi fon offert per les dites persones de esser personalment en lo dit consell general de continent celebrador.

140

1488, octubre, 27. València

D'acord amb la reunió anterior el Consell General ratifica la defensa valenciana contra Alzira, fa treure la senyera i convoca els habitants de la ciutat mitjançant crida pública.

AMV. Manuals de consells. Reg. 45-A, ff. 190r-192v.

Celebracio de consell per los insults de la vila de Algezira

Anno a nativitate domini millesimo quadrigentesimo octoagesimo octavo in civitate Valencie die lune XXVII mensis octobris fonch appellat consell generral ab crida publica, a so de anafil e de trompeta, per veu den Pere Artus, trompeta publich de la ciutat de Valencia, e ab albarans tramesos en lo dia de huy de mati, axi als consellers generosos e ciutadans com de parroquies e mesters com encara de tots los vehins e habitadors de la present ciutat. E ajustat e congregat en la sala del consell de la dita ciutat en la segona hora apres mig jorn del dit dia on e segons en la dita ciutat es acostumat appellar, ajustar e celebrar consell general en lo qual foren, es trobaren presents los magnifichs justicia, jurats, consellers e altres prohomens seguents...

Essent axi ajustat e congregat lo dit magnifich e general consell, ab les portes ubertes de la sala, fonch proposat en aquell que com les resistencies e inobediencies, que son fetes en aquells proppassats dies per los officials e homens de la vila de Algezira

als magnifichs jurats de la insigne ciutat de Valencia per causa del amprius de aquella, los quals fins aci se son hauts ab molta benignitat sperant que, per medi de notables persones e senyaladament dels officials reyals, los dits homens de Algezira se sotmetrien a raho e justicia lo que fins aci no han volgut fer, ans perseverant en llur pertinacio augmenten de cascun jorn en resistencies e inobediencies majors e pus forts en tant que nos deu donar pus loch a tals insolencies, temeritats e malicies, les quals la dita ciutat deu punir e corregir per totes aquelles vies pus expedients a la dita ciutat car, si en breu e sens dilacio no si proveheix, no es dubte restara aquesta insigne ciutat asetjada e sera principi de ruhina e destimero de tota la republica de aquella e com la dita ciutat per diversos privilegis tinga uberts los camins e clars, ab los quals ha acostumat defendre llurs libertats e inmunitats e senyaladament los dits amprius en la conservacio dels quals sta tot lo be de aquesta ciutat, per ço se proposa per quey sia deliberat.

Provisio que hixca la senyera contra Algezira

E lo dit magnifich consell hoyda la dita proposicio, jatsia per deliberacio feta en lo consell general celebrat a XXIII de juni proppassat, entre altres coses sia stat deliberat que la bandera e senyera real hixcha contra la vila de Algezira cometent totes les coses que fossen necessaries per execucio de aquelles als magnifichs jurats, racional, advocats e altres officials de la casa, los quals ab molta benignitat se son hauts fins aci sperant que, per medi de alguns mediadors e intercessors molt notables que farien los homens de Algezira tal esmena de si mateix, reintegrant la honor de aquesta ciutat e com mes benignament e humana tots los dits magnifichs jurats qui son jutges ordinaris e reintegradors de les franqueses e libertats de la dita ciutat, se han volgut haver ab aquells; ab maior temeritat e malicia han tengut no volent esser obedients als dits magnifichs jurats, jutges dessus dits, ans perseverant en sa notoria resistencia continuament fan degolles una e moltes en gran menyspreu de la honor e preheminencies e libertats de aquesta ciutat. Per tant, consultament e ab matura e digesta deliberacio, havem rahonament primerament ab molts honrats e richs homens de la dita ciutat, los quals per lo semblant eren en lo dit consell, en unitat e concordia proveheix e ordena que de continent la bandera e senyera real per castigar tals resistencias e fer totes les altres coses, que sien necessaries en la dita empresa, sia treta contra la dita vila de Algezira. E per ço lo magnifich consell comettent e tenint son poder, loch e veus e del dit magnifich

consell ab los incidents dependents e emergents e annexes als dits magnifichs jurats, racional, advocats e altres officials de la casa ab los que aquells hi volran, no perdonant a treballs e totes despeses en gent darmes e altres coses necessaries e oportunes car en e totes les dites coses, totes e sengles de aquelles, lo dit magnifich consell ara per lavors te per ferm e agradable tot ço e quant per la providencia e magnificencia de aquells o per la maior part de aquells hi sera fet, provehit e ordenat que actes de fet executants.

E feta la dita deliberacio, en continent per execucio de aquells, los dits magnifichs jurats, racional, advocats e subsindich provehiren que per execucio de justicia e per la honor de la ciutat sia treta la bandera e senyera real a la finestra de la scrivania de la dita sala.

Com se posa la bandera a la finestra de la scrivania de la sala

Essent axi justat e congregat lo dit magnifich consell los magnifichs jurats, racional, advocats, subsindich, ensemps ab los magnifichs justicies criminal e civil, acompanyats de molta notable gent ab gran solempnitat entraren en lo archiu del dit magnifich racional e, presa la dita senyera, portaren aquella acompanyada de grans sons de trompetes ab repich de les campanes del campanar nou. E axi portaren e meteren la dita bandera e senyera en la finestra de la dita scrivania. E successivament provehiren que fos feta la crida de suscitacio de les osts del tenor seguent.

Publicacio de crida que tothom se prepare a seguir la bandera

Ara hoiats queus fan a saber los molt magnifichs justicia e jurats, consell e prohomens consellers de la insigne ciutat de Valencia a tothom de qualsevol estament, ley o condicio sia, axi de cavall com de peu, que en continent se preparen e apparellen ab ses armes per seguir la bandera e senyera reyal de la dita insigne ciutat per execucio de justicia e del que per lo magnifich consell general de la dita ciutat es stat deliberat en defensio e per conservar les libertats de la insigne ciutat de Valencia contra la vila de Algezira, vehins e habitadors de aquella e dels lochs de la contribucio de aquella per punir e castigar aquells de les inobediencies e resistencies fetes contra la dita insigne ciutat de Valencia, attemptant ab tot esforç les dites inmunitats e libertats e senyaladament los privilegis dels amprius infringir e rompre en gran ofensa la divinal justicia e de la bona e reverencia de la magestat del senyor Rey, confusio, e opprobi e ignominia de aquesta insigne ciutat de Valencia e dels ciutadans, vehins, e habitadors

de aquella, provehint se cascu de pa o talequa per a deu dies sots pena de vint morabatins dor de cascun contrafahent, exhigidors de continent que haien altre manament per seguir la dita senyera applicadora la dita pena a les obres de murs e valls de la insigne ciutat. Die martis XXVIII mensis octobris anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo octoagesimo octavo. En Pere Artus, trompeta publich de la ciutat, feu relacio que en lo dia de huy ab sos companyons havia publicat la preinserta crida per la dita ciutat e lochs acostumats de aquella.

141

1488, novembre, 8. València

Crida pública a la ciutat de València per la qual s'exigeix que cap mercader o qualsevol altra persona pugui mostrar el blat a la ciutat sinó és a l'almodí.

AMV. Manuals de consells. Reg. 45-A, f. 198v.

Ara hoiats quens fan saber los molt magnifichs iusticia e jurats de la insigne ciutat de Valencia que, per utilitat e benefici de la cosa publica, es statuhit e ordenat que no sia negun mercader, blader o altra persona stranya o privada de qualsevol ley, condicio o estament sia que algun forment o altres blats, que sien stats portats a la dita ciutat e terme de aquella o de altres parts per terra o per mar, gos veure o fer veure en la dita ciutat o en la platga de la mar o en algun altre loch del terme de aquella palesant o amagada sino tansolament dins lo Almodi de la dita ciutat segons es acostumat. E aço en pena de perdre lo blat e de pagar sexanta souls per quantesque vegades sera fet dins lo almodi de la dita ciutat segons es acostumat. E aço en pena de perdre lo blat e de pagar sexanta souls lo contrari. E noresmenys si sera tal forment o blat de ques deja pagar ajuda no sera pagada, ans sera perduda, ultra les penes damunt dites, de les quals penes sera lo terç del comu de la dita ciutat e laltre terç de la obra de murs e valls de aquella e lo romanant terç del acusador sens nenguna gracia e merce. E guartse qui guardar se ha.

Die sabbati octavo mensis novembris anno a nativitate domini millessimo quadringentessimo octoagessimo octavo en Pere Artus, trompeta publich de la ciutat, feu relacio que ell sols havia publicat la sobredita crida per la dita ciutat e lochs acostumats de aquella.

142

1488, novembre, 17. Valladolid

El Rei Catòlic s'adreça al racional de la ciutat i es congratula que finalment s'hagi arribat a un acord en el repartiment de les tatxes reials, subratlla la seva intransigència respecte de la revocació ordenada en les manipulades eleccions de consellers. És més, Ferran II no accepta l'intent dels jurats de mantenir aquests consellers i així ho diu al racional i ho dirà als jurats.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, f. 4r-v.

Lo Rey.

Racional: vostres letres havem rebudes per les quals y per les comunes dels jurats y vostres e altres havem sabuda la concordia de les mans ultimament feta de que havem hagut singular plaer per quens par ab aquella haver tots aderit a cosa justa e rahonable ab tot que la dilatio que sies donada fins aci com sabeu es stada damnosa e seria daciavant molt mes si, en les coses restants ara a fer o per execucio de la offerta, nos donava prestissima conclusio. E per ço com que ab gran diligencia se entenguen en la investigacio del numero dels fochs del Regne e en totes les altres coses e actes que resten a fer e axi ho scrivim als tachadors manant los que dins lo mes breu temps que fer se puixe hi donen conclusio car altrament sien certs hi sera provehyt com se pertany. A vos manam stretament que per vostra part entengau y treballeu ab tota diligencia que axi sia fet en manera que non sen lleve ma nis entengue en altra cosa fins les dites coses sien portades a deguda conclusio per execucio de la dita offerta. Scrivint nos continuament del ques fara sobre lo memorial que los jurats nos han trames de les modifficacions dels salaris y despeses per quant fins aci no havem tenguda opportunitat de be veure e considerar aquell per ara nols responem. Empero vist quel haiam sera respost a ells e a vos sobre aquell de nostra voluntat. E axi ho scrivim als dits jurats manant los que entre tant no muden cosa alguna del memorial que trames los havem sobre les dites modificacions, ans aquell observen en tot excepto en lo dels salaris e aximateix en lo offici de pesador en los quals volem se serve la forma que a ells e a vos tenim scrit e manat, car tal es nostra ferma voluntat. E per ço manam a vos los ho digau axi de part nostra certifficant que si lo dit memorial no observareu nos enujareu granment. Quant a la revocatio dels consellers de les parroquies contra degut

orde fets, tota via es nostra voluntat sien revocats no obstant les rahons per los jurats allegades car, per evitar los inconvenients e turbacions que dien sen sperarien seguir, provehim que dins trenta dies del dia quels sera presentada nostra provisio en avant comptados sia feta eleccio de altres consellers juxta los privilegis de la dita ciutat e aquells dins lo dit temps revocats e que los actes fets fins per tots los dits dies sien valits e resten en sa força y valor segons per la dita provisio veureu. Per ço vos manam que, vista la present, mediant acte public presenteu als dits jurats la dita nostra provisio, la qual fareu sia axi observada y executada segons en ella se conte. Quant en lo del argent del illustrisimo princep, nostre carissimo primogenit, vos manam façau donar presta expedicio que sia obrat y trames e sien les peçes seguents unes fonts que pesen XXX marchs, una confitera que pese altres XXX marchs, dos flascos que pesen XXXX marchs. Quant en lo que los dits jurats nos supliquen que dos dells, ço es en Joan de Gallach e en Jacme Bou sien nomenats en les quatorze persones deputades per al quitament levantne dos militars jals scrivim com som contents. E axi va provehit segons veureu. Data en Valladolit a XVII de noembre del any Mil CCCCLXXXVIII.

Yo el Rey

Ludovicus Gonçales, secretarius

143

1488, novembre, 17. Valladolid

El Rei Catòlic s'adreça als jurats valencians per tractar qüestions diverses d'interès per a tothom: percepció de la tatxa reial, modificació dels salaris municipals, correcció de la conselleria espúria i nomenament del quitament. Com que el rei encara no ha acabat d'estudiar aquestes qüestions —sobretot la falsetat dels consellers—, malgrat que dóna ordres, se'n reserva d'altres.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, f. 5r-v.

Lo Rey.

Amats e feels nostres. Rebudes havem vostres letres axi les dos primeres de onze e XVI com la ultima de XXI de octubre per la qual y per altres havem sabuda la bona concordia presa en la darrera ceda en que tots los braços ultimament haveu aderit, la

qual vista nos ha molt plagut encert es stada justa e rahonable concordia. Empero, per que la dilacio que si ha donada es stada a nos molt damnosa, conve que ara se done gran diligencia en la collocacio de les cases en cada una de les mans e investigacio del numero dels fochs e cases del Regne fahedora en manera que sia en aço usat de tanta prestesa y diligencia que les primeres dilacions sien reparades. E per ço vos encarregam e manam molt affectuosament que per vostra part entengau en les dites coses e en aquelles treballeu e doneu orde per los altres hi sia treballat ab tal diligencia que no entengue en altre e que no reste per vosaltres que dins molt breu temps les dites coses no sien concordades y expedites ab lo compliment ques pertany para la deguda execucio y exaccio de la dita offerta a nos feta. E sera cosa que en molt a nostre servey vos reputarem y del contrari o de qualsevol altra reebriem molestia grandissima. E axi per servey nostre haiau vos hi per vostra part per forma que per vosaltres no hage loch alguna dilatio. Quant en lo fer del argent offert al illustrissimo princep, nostre carissimo primogenit, vos encarregam que puix teniu la licencia de carregar los diners necessaris lo fer aquell no sia mes dilatat, ans ab molta diligencia entengau en fer aquell en manera que prestament li sia trames. E seran les peçes seguents: unes fonts que pesen XXX marchs, una confitera que pese altres XXX marchs, e dos flascos que pesen XXXX marchs. Quant en lo memorial que trames nos haveu sobre les modificacions de salaris y despeses de la ciutat per no haver tenguda fins aci oportunitat de poderlo be veure e considerar nous hi responem. Empero molt prest vos respondrem aquella nostra voluntat. E per ço vos manam stretament que interim per causa de aquell no mudeu cosa alguna del memorial per nos a vosaltres trames sobre la dita modificacio de salaris e despeses; ans aquell observeu a la ungla excepto en lo dels salaris dels advocats e en lo offici de pesador segons vos havem scrit e manat. Quant en lo fet dels consellers fets e mudats contra lo degut orde, tota via es nostra voluntat aquells sien revocats no obstant les rahons en vostra letra contengudes. Empero per evitar e provehir a la turbacio e novitats que dieu se causarien en revocar los dits consellers per raho del que ses fet en lo consell general e dels actes fets ab los dits consellers hagen esser revocats dins XXX dies del dia que nostra provisio os sera presentada en avant continuament comptadors dins los quals ne sien elegits altres tants, juxta les ordinations e privilegis de la dita ciutat, e que tots e qualsevol actes fets fins per tot lo darrer dia

dels dits trenta dies que per los dits consellers revocadors seran fets sien valits e resten en sa força e valor segons nos ab nostra patent provisio sobre aço provehida e manada a major cautela los validam e autoritzam axi com si ab consellers degudament e ab degut orde creats e assumits fets fossen haguts; per revocats, dalliavant tots los dits consellers segons en la dita provisio mes largament se conte. Quant en lo fet dels carregaments dels censals fareu sia en tot servada la capitulacio del quitament y que la maior part dels prohomens de aquell hi entrevinguen y que en loch den Francesch Valleriola hi sia en Francesch Granullers segons scrit vos havem, empero en lo quens suplicau que del numero dels XIIII prohomens del dit quitament ne tragau dos militars e en loch de aquells hi sien nomenats en Joan de Gallach e en Jaume Bou, jurats en lo present any, en manera que del stament militar ni hage quatre y deu ciutadans segons es stat tostemps servat en les persones del dit quitament nos plau axi sia fet. E per ço volem que de les sis persones militars que staven nomenades en lo dit numero ne sien llevats mossen Joan Tossa e mossen Bernat Sorell, sens empero nota de alguna infamia de aquells e en lloch dels hi sien nomenats los dits en Joan Gallach e Jaume Bou.

Data en Valladolit a XVII de nohembre del any Mil CCCCLXXXVIII.

Yo el Rey

Ludovicus Gonçales, secretarius.

144

1488, desembre, 20. València

Revocació de la conselleria espúria de 1488 i nomenament de nous consellers. Finalment el rei ha imposat la seva voluntat que no és altra que mantenir legalment les normes forals d'elecció a la ciutat.

AMV. Manuals de consells. Reg. 45-A, f. 207r-v.

Revocacio e nova eleccio de consellers.

Die sabbati XX decembris anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo octogesimo octavo, los magniffichs mossen Gracia de Monsoriu, cavaller, en Berenguer Marti de Torres, ciutada, mossen Anthoni Joan, cavaller, en Johan de Gallach e en Jacme

Bou, ciutadans, jurats en lo any present de la dita ciutat, en Franci Granulles, ciutada e racional, micer Miquel Dalmau, micer Andreu Sart, micer Miquel Albert e micer Joan Valero, advocats de la dita ciutat, en Berthomeu Abat, notari sindich, e en Jaume Eximeno, notari scriva ab en Gaspar Eximeno, son fill, scrivans de la Sala, justats e congregats en cambra de consell secret, considerant que en les parroquies deiuscrites era feta mutacio de consellers de unes parroquies en altres contra forma dels privilegis sobre aço ordenats. E volent per observança de aquells corregir e en millor conmutar la eleccio dels dits consellers posats per altres parroquies, revocant los que eren primer elegits sens nota de infamia e elegint en loch de aquells dels que habiten en les parroquies per on eren mudats. E tots los dessus dits en unitat e concordia, exceptat lo magnifich en Berenguer Marti, que sen volgue anar, e axi en absencia de aquell tots los dessudits procehiren a fer eleccio de consellers de llurs propies parroquies en la forma seguent. E primerament com fossen elets en consellers per la parroquia de sent Tomas, en Guillem Natali notari, en Ffrancesch Soler, notari, en Ffrancesch Eximenes Manya e en Jacme Penya fusters, revocats aquells elegiren en consellers de la dita parroquia en Pere Caposa, ciutada, en Bernat Sant Feliu, notari, en Nicholau Conill, mercader, e en Ausias Vidal, mercader.

Item com fossen elets en consellers per la parroquia de Sent Andreu, mestre Joan Adalid, en Joan Jover, aquells revocats elegeixen lo magnifich en Lois Pellicer, ciutada, e en Felip de Columpna.

Item com fossen elets en consellers per la parroquia de Sent Nicholau, en Joan Eximeno, en Ferrando Gallent e en Jaume Gregori aquells revocats elegiren en Anthoni Marques, specier, en Lois Romeu, perayre, e en Joan Lop, calderer.

Item com fossen elets en consellers per la parroquia de Sent Lorenç en Joan Valles e en Andreu Serrano, aquells revocats, elegeixen an Onofre Guasch, notari, e an Ffrancesch Sala, notari.

Item com fossen elets en consellers per la parroquia de Sent Salvador en Joan Guerea, en Joan Lop e an Ferrando del Collar, aquells revocats, elegeixen an Joan Domingo, notari, an Joan Navarro de Navarret, notari, en an Joan Conques.

Item con fossen elets en consellers per la parroquia de Sent Stheve en Anthoni Torres, aquell revocat, elegeixen an Joan del Ort, mestre de Aya.

FUNDACIÓ NOGUERA

Item com fossen elets en consellers per la parroquia de Sent Joan en Guillem Adrover, aquell revocat, fon elet en conseller per la dita parroquia en Joan Valles, rajoler.

Los quals consellers novament elets volen e manen esser agregats als altres consellers be e legitimament elets per les dites parroquies e altres parroquies axi com si a principi fossen estats elets e los dessusdits, qui eren stats elets de altres parroquies, sien revocats sens nota de infamia e hanis per revocats com si no fossen stats elets.

Testimonis foren presents a les dites coses los honorables en Joan Tristany, en Berthomeu Monço e Nanthoni Scala, verguers.

145

1489, maig, 7. València

Els jurats de València, atesa l'ordre del rei que demana l'anul·lació de nomenaments de notaris, fan saber a Ferran II que no s'ha fet res que vagi contra els furs, que els exàmens han estat correctes i que tampoc no hi ha un gran número de dotacions notarials ja que feia deu anys que no es concedia cap ofici. Com a autoritats, per les quals ha de passar tot allò que succeeix a la ciutat, els jurats defensen el nomenament, que ha estat vàlid, de nous notaris necessaris per a una gran capital.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 32, ff. 50r-51v.

Molt alt, molt excellent e molt poderos Senyor.

Pochs dies ha rebem una letra closa de vostra reyal altesa ab la qual en effecte nos manas que los notaris, que eren estats fets en lo mes de dembre proppassat per nosaltres, tornassem a examinar e que nabilitassem trenta los mes sufficients e tots los altres revocassem e haguessem per revocats e que aço fessem per totes aquelles vies, forma e manera que millor ferho poguessem e deguessem, assignant en la dita letra moltes rahons per les quals vostra Magestat se era moguda a fer tal provisio. E es ver excellentissimo Senyor que la dita letra nos fonch presentada dos o tres dies ans de la sempmana santa, e volent proceyr com, ne, en quina manera los reals manaments de vostra altesa se podien fer lo dimarts sanct nos ajustam tots los quin havem a fer per dispusicio dels furs del present regne e examinam molt les rahons

per les quals vostra reyal Magestat es stada informada e ses moguda a fer la dita provisio. E, vistes totes coses concordantment, se dellibera pendre cami de servar los dits reals e occorregueren tantes difficultats per les dispossicions dels furs de aquest regne que, ab tota veritat, nos troba comodament cami que, sens derogar a aquells, se pogues fer la dita revocacio. Ab tot, per que vostra Magestat conegues tota hobediencia en nosaltres, fem certa suspensio en alguns dels dits notaris que eren stats fets en lo dit mes de dembre fins vostra Magestat consultada altrament se agues complida consideracio als dits furs e privilegis. E aço fem encara que en los dits dies de la sempmana santa, per esser dies feriats, se pogues dilatar e salva maior dilliberacio de aço. Passades les festes de pasqua ses fet gran clamor per los dits notaris e per tot lo collegi de art de notaria impugnant los dits actes, axi per esser fets en tal dia com encara per esser fets contra forma dels dits furs e privilegis per los quals clarament es donada certa forma en la creacio que en la present ciutat se pot fer de notaris e en la abilitacio dels notaris creats per vostra Magestat en los quals no es tachat cert numero, mas tant solament los examinadors han ha aver sguard que sapien parlar lati sens fals e que hajen praticat dos anys ab notari del present regne. En axi que aqui les dites condicions no pot esser denegada la creacio de notaria en los qui de nou se han a crear. E axi mateix es dada certa forma com los notaris creats o abilitats poden esser revocats e privats de la notaria, adlegant encara los dits notaris o llur collegi altres nulletats e mostrant les comunes pratiques que totstemps son stades tingudes e observades en lo present regne en semblants examens e mostrant encara que consemblant numero o poch menys era stat moltes veguades fet e que del temps, que ultimament se feren, en res eren fallits pus de cent notaris e que havia molt temps que aquest examen se demanava e denegant lo nosaltres o nostres predecessors ne era stada feta clamor a vostra gran altesa e manat per aquella que lo dit examen se tingues, apellantse los dits notaris creats e abilitats en lo dit mes de dembre de nostres actes e procehiments e, no resmenys, han fermat de dret devant un justicia civil sobre la possessio en que son de la dita notaria e que en la concessio de la autoritat los es suplit qualsevol defalliment e tinguessen totes les quals coses per nosaltres vistes encara que, vista llur clamor e los fundaments de aquella, be examinat lo que era stat fet nos aparegues poder provehir sobre lur cla-

mor, considerats empero los manaments de vostra reyal altesa, havent per cert que aquella es tant justissima e tant acostumada de virtuosament provehir a sos subdits e vassalls, qui a ella e a sos officials fan records de la observança dels furs e privillegis havem delliberat en totes coses sobreseure e avisar vostra reyal altesa, com lo dit examen es stat fet, noy han concorregut totes les coses de que vostra Magestat es stada informada. Mas tant, com en nosaltres es stat, havem inquirit de abilitar notaris, ja creats per vostra altesa, bons, jovens, no de mala fama, vida, ni conversacio, molts dells cassats e ab fills e qui, ab sperança de la dita notaria, moltes persones de la dita ciutat los havien dat ses filles. Encara que alguns dells sien stats abilitats menos de vint y cinch anys hi havem considerat probitat e algun bon saber e encara que eren e son fills de bons notaris ab los quals los havem dat tals que ab aquelles pratiques e als qui no tenen paries ab alguns altres notaris dels pus abonats de aquesta ciutat havent per cert que major sentencia e saber hauran exercint la notaria ab consell de bons notaris, que no sens haver lo exercici studiat en la dita art. E aço mateix havem mirat e considerat en alguns bons homens ja constituhits en dies los altres, que eren trenta sens discrepancia, han aparegut simplament eser abilitats. E axi no pense vostra Magestat que, tant inconsideradament com es stat dit, sia stat fet e no haja sguart al numero car, esser tants, ho ha causat la gran dillacio de denegar lo dit examen per temps de deu anys que no ses tengut lo dit examen. E per nosaltres es stat donat de aqui avant excellentissimo Senyor, puix de totes coses es informada vostra gran altesa, suplicam aquella haja per grat e accepte lo ques stat fet primer de la creacio primera dels dits notaris ques feu en lo dit mes de dembre car en cert si algun deffecte y ha per nosaltres y sera axi mirat e considerat que, si algun dels dits notaris no exerceix la art sua per los termens que deu fer seguint la forma de furs e privillegis de aquest signe, per a tals cassos fets e ordinats si fara lo degut axi com per los qui de fur y son nomenats es dispost e ordinat e es stat en aquesta ciutat be acostumat de fer. Confiam nostra suplicacio per vostra reyal clemencia sera exaudida, hauda consideracio de aquests jovens qui son stats creats e abilitats, e a la virtut e clemencia de vostra Magestat quen haura per acte tostemps. Empero nosaltres apparellats en tota cosa que sia conforme als furs e privillegis als quals tostemps havem vist e vehem esser propicia vostra altesa fer

sos reyals manaments. E tingua la Santa Trinitat en proteccio e salvaguarda vostra reyal persona. De la vostra ciutat de Valencia a VII de maig del any Mil CCCCLXXXXVIIII.

Senyor

De vostra Magestat homils vassalls e servidors quis comanen en vostra gracia e merce los justicia, jurats e examinadors de notaris de Valencia

146

1489, agost, 14. València

Els jurats de València responen a una carta enviada pel rei en què els demanava entre altres coses un servei graciós, és a dir sense interessos, de 20.000 florins. La ciutat, molt empobrida en els darrers temps, exigeix avals de garantia, com ara un collar de la reina Isabel. S'inicia un procés que derivarà en més peticions del rei i fins i tot de la reina —cartes del 22 d'agost copiades en Manuals de Consells (reg. 45-A, ff. 306v-307r)— que no copio perquè són similars i reiteratives, tal com es veurà en instruccions posteriors a Lluís de Santàngel.

AMV. Lletres missives. Reg. g³ 32, ff. 74v-75v.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Per Alfonso Sanchiz, lochtinent de thesorer general de vostra Magestat, nos es stada donada una letra data en lo reial contra Bassa a XXX de juliol proppassat, la qual havem reebut a VIII del corrent mes de agost ab creença a aquell acomanada per la qual letra nos es significat que, encara que per a tants grans necessitats com vostra altesa te en la sancta conquesta contra los infeels moros enemichs de la sancta fe catholica e senyaladament en lo siti que de present te vostra excellencia contra la ciutat de Bassa, fos raho aquesta vostra ciutat servis vostra Magestat graciosament de algunes quantitats com fan les altres ciutats e viles reials dels vostres regnes. Empero, atesa la gran necessitat de aquesta vostra ciutat e los grans carrechs que aquella te, no vol servisen sino de forma que sens dan de aquella ho puixa fer segons en les dites letres pus largament es contengut. E, per lo dit Alfonso Sanchiz es stat deduhit, e vist lo effecte de la qual letra e lo que lo dit

Alfonso Sanchiz de part de vostra Magestat nos es stat deduhit es que vostra Magestat volria que aquesta vostra ciutat carregas a censal XXª florins dor en or, prometent nos donar vostra Magestat per seguretat de la proprietat hun rich collar de balaxos de la excellentissima e serenissima Senyora Reyna e per les pensions aquells XXª souls que la illustrissima Senyora dona Joana daraguo acostuma de reebre cascun any sobre la ballia general. E prometent nos dins dos anys pagar nos los dits XXª florins dor per a fer quitament de consemblant quantitat que aquesta vostra ciutat haura carregat. E, ultra aço, altres nou milia florins dor en or los quals per semblant aquesta vostra ciutat volgues carreguar a censal e que aquells ab les pensions dins un any nos seran pagats de les decimes de aquests regnes de Valencia, Arago e Malorques. E per ço responent a les dites coses, primerament besant peus e mans de vostra Magestat com axi benignament voluntat, aquesta sua ciutat la qual segons vostra excellencia sab sta tant diminuida e carreguada e en veritat, si axi no fos, ab molta promptitut e bona voluntat aquesta vostra ciutat seria contenta graciosament servir vostra Magestat axi com be ha acostumat als reys passats predecessors de vostra excellencia de inmortal memoria. E seguint lo que vostra Magestat vol e mana som stats contents de servir vostra reial excellencia dels XXª florins dor de fet quens sia entregat lo collar dels balaxos e certs capitols e provisions que trametem de present per que aquells per vostra Magestat e la dita Senyora Reyna se fermen ens sien tramesos. Entretant treballarse ha ab summa diligencia de cercar los dits XXª florins e carreguar aquells. E seran donats a la persona que vostra Magestat manara. Quant als VIIIIª florins dor supplicam vostra excellencia que no vulla aquesta vostra ciutat ja tant carreguada los haia de carreguar, puix tampoc no veu per ara la forma de la pagua de aquells; dins hun any es tan certa com vostra excellencia nos scriu e significa. E per cert per ara sera prou quens trobem aquells XXª milia florins. Si per avant aquesta vostra ciutat veura ques puxen trobar veent la pagua de aquells ab les pensions esser certa per a la jornada de hun any e que sens dan algun aquesta vostra ciutat veura ques puxen trobar, veent la paga de aquells ab les pensions esser certa per a la jornada de hun e que sens dan algun aquesta ho puixa fer, en tal cars sia certa vostra Magestat que per la voluntat de nosaltres no mancara de servir vostra excellencia en tot lo que rahonablement porem. E conserve nostre Senyor Deu vostra Magestat en felicitat ab longa vida eus do victoria de vostres enemichs. De vostra ciutat de Valencia a XIIII de agost del any Mil CCCCLXXXVIIII.

Senyor
De vostra Magestat homils vassalls e servidors
quis comanen en vostra gracia e merce
Los Jurats de Valencia

147

1489, setembre, 23. Baza

Aquest és un petit contracte d'emprèstit entre els reis i la ciutat de València. En comparació a altres, que es varen fer després, no hi ha dubte que ho és tant per la quantitat com per les assegurances que es demanen: dècimes de Mallorca i Aragó i en tot cas, si fallaven, oficials reials que ja tenen censals a València. Gabriel Sànchez i Lluís de Santàngel els prendran a favor de la ciutat sense que aquesta sigui molestada. Però aquest i cap altre abans, malgrat erròmies opinions de Sevillano Colom, és el primer del Rei Catòlic. Després, Déu i Ferran II diran...

ARV. Reial Cancelleria. Reial 245, ff. 90r-94r.

In Christo nomine pateat universis quod nos Ferdinandus et Elisabet...

Capitols concordats, fets e fermats entre los serenissimos e excellentissimos senyors Rey e Reyna, de una part, e los magnifichs justicia, jurats, racional e consell de la insigne ciutat de Valencia, de la part altra, e ab les persones deius nomenadores qui deuen fer indempnitat, obligacio e seguretat a la dita ciutat de Valencia per raho e causa de aquells cinch milia florins dor en or que per la dita ciutat, per via de carregament de censal, se han haver per servir e socorrer a les dites reals Magestats en la necessitat que lo dit senyor Rey es posat en lo siti que de present te sobre la ciutat de Baça del regne de Granada per a socorrer a la qual necessitat nos troba a present pus comoda e prompta via que es la seguent. E primerament es pactat, concordat e avengut que los dits justicia, jurats, racional e consell de la ciutat de Valencia e sindich de la ciutat per servir les alteses de les Magestats dels senyors Rey e Reyna e per subvenir a les dites grans necessitats, que a present occorren per lo dit senyor Rey estar sobre la ciutat de Baça per conquistar aquella, carreguen sobre la dita ciutat bens e drets de la dita universitat e singulars de aquella cinch milia florins dor a raho de quinze souls flori per carregament

de la dita quantitat per la dita ciutat, la qual quantitat per via de carregament haguda per la dita ciutat sia donada e liurada an Alfonso Sanchez, lochtinent de thresorer general del dit senyor Rey.

Item mes es pactat e concordat entre los dits molt alts senyors Rey e Reyna, de una part, e los dits justicia, jurats, racional e sindich de la dita ciutat e consell de aquella per quant los dits censals, que han a carregar per la dita ciutat per haver la dita quantitat de cinch milia florins de or en or se ha de haver per carregament de censals per la dita ciutat, e los quals censals se carreguen e se han a cargar per la dita ciutat per fets e negocis de les prefatas Magestats dels senyors Rey e Reyna e per les necessitats ocorrents a aquells que los dits senyors Rey e Reyna prometran dins un any quitar los dits censals e de liurar a la dita ciutat de qualsevol obligacions, que hage fet, per carregament dels dits censals o altres per haver los dits cinch milia florins, axi com de present prometen tenir e observar la dita ciutat indempne e fora de tot dan per raho e causa dels dits carregaments de censals fent axi com de present fan carta larga e bastant a la dita ciutat de servar aquella indempne, per raho e causa del dit carregament o carregaments de censals, per haver la dita quantitat ab totes clausules necessaries.

Item es mes pactat e concordat entre les dites parts, e per major seguretat de la dita ciutat, la Magestat del senyor Rey e Reyna prometan, axi com de present prometen, pagar les pensions dels censals carregats per obs de haver la dita quantitat del dia, que seran carregats, fins al dia que los dits censals seran quitats entregament sens dan algu de la dita ciutat.

Item es mes pactat e concordat que per quant les Magestats dels senyors Rey e Reyna deuen haver mil e cinch cents florins dor en or del regne de Mallorca del dret de dezimes e axi mateix, per raho del dit dret, han de haver tres milia cinchcents florins del regne de Arago que les Magestats dels seyors Rey e Reyna consignan de present, axi com ab los presents capitols consignen, la dita quantitat a la dita ciutat de Valencia per obs de pagar les pensions dels dits censals e quitaments de aquells e pagar totes les despeses que la dita ciutat haura convengut fer e pagar, axi en expedicio dels presents capitols e per qualsevol contractes ques hagen a fer e provisions reials per obtenir e per aportar a fi e a execucio los presents capitols, axi per raho de segell com de qualsevol altres despeses.

Item per major tuycio e seguretat de la dita ciutat los dits senyors Rey e Reyna volen e els plau que les dites quantitats, desus specificades, sien haudes e rebudes e vinguen en poder e mans, ço es los tres milia cinchcents florins en mans del magnifich mossen Gabriel Sanchez e los mil e cinchcents florins en mans del magnifich Luys de Sanctangel per a obs de quitar los dits censals. En axi empero que si los dits mossen Gabriel Sanchez e Loys de Sanctangel rebian los dits diners que procehiran de les dites dezimes o era ha trobat en culpa de no haver rebut aquelles o altres per qualsevol causa, manera o raho los dits diners, que han aprocehir de les dites decimes no eren convertits en quitament dels dits censals, que no sia en dany de la dita ciutat ans aquella reste entrega e salva axi per be a sguard de les reals Magestats, com ves e contra les fermances deius scrites, per obtenir quitament dels dits censals carregats per haver la dita quantitat e de les pensions de aquelles e despeses e per esser servada indempne axi com dessus es dit.

Item es pactat e concordat per maior seguretat que les Magestats dels senyors Rey e Reyna donen per fermança e principal obligat per obs de quitar los dits censals e pagar les pensions de aquells e les despeses lo magnifich mossen Gabriel Sanchez, thesorer general del dit senyor Rey, en summa e quantitat de tres milia e cinchcents florins dor valents cinquanta dos milia cinchcents souls tan solament, volent lo dit mossen Gabriel Sanchez esser obligat, axi com ab los presents capitols se obliga, en quitar los dits censals que responents als dits cinquanta dos milia cinchcents souls. E aço dins un any e mig del dia del carregament dels dits cinquanta dos milia cinchcents souls en avant comptadors e pagar les annues pensions del dits censals del dia del carregament fins al dia de la ferma dels quitaments de aquells. E aço dins un any e mig, com dessus es dit, del dia del carregament dels dits cinquanta dos milia cincents souls en avant continuament comptadors consignant specialment y expressa a la dita ciutat, axi com ab los presents capitols, consigna aquells quatre milia souls censals que la dita ciutat fa e fer es tenguda al dit magnifich mossen Gabriel Sanchez. En axi que, passat lo dit any e mig, los dits censals corresponents als dits cinquanta dos milia cinchcents souls no eren quitats ne pagades les pensions e porates de aquells. E la dita ciutat servada indempne, en tal cars la dita ciutat puxa fer quitament dels quatre milia souls censals que fa a aquell o de

tanta quantitat que corresponga al que sera necessari per fer lo dit quitament de la dita quantitat, segons es dessus dit. En axi que, passat lo termini del dit any e mig sens altra intimacio e notifficacio al dit mossen Gabriel Sanchez, sia hagut per fer lo dit quitament dels dits quatre milia souls censals que lo dit mossen Gabriel Sanchez te sobre la dita ciutat que basten a quitar los dits tres milia cinchcents florins dor en or e pagar les pensions, porates e messions fetes per causa de haver aquells, lo qual quitament lo dit mossen Gabriel Sanchez ara per lavors vol e li plau que sia fet e vage per fet sens ninguna altra solemnitat fahedora axi com ab los presents capitols, ara per lavors e lavors per ara, lo ferma e ha per fermat e retenir se la dita ciutat lo preu del dit censal fins en la dita summa dels dits cinquanta dos milia cinchcents souls per fer quitament del censal que, per la dita raho, sera carregat a tota utilitat e profit de la dita ciutat.

Item es mes pactat e concordat per maior seguretat de la dita ciutat que les Magestats dels dits senyors Rey e Reyna donen per fermança e principal obligat, per obs de quitar los dits censals e pagar les pensions de aquelles e les despeses, lo magnifich mossen Luys de Sanctangel, scriva de racio de casa del dit senyor Rey, en summa e quantitat de mil e cinchcents florins valents vint e dos milia cinchcents souls moneda de Valencia tant solament, volent lo dit mossen Luys de Sanctangel esser obligat, axi com ab los presents capitols se obliga, en quitar los dits censals corresponents als dits vint e dos mil cinchcents souls. E axi dins un any e mig del dia del carregament dels dits vint e dos mil cinchcents souls en avant comptadors e pagar les annues pensions dels dits censals del dia del dit carregament fins a la ferma dels quitaments de aquells. E aço dins de un any e mig, com dessus es dit, del dia del carregament dels dits vint e dos milia cinchcents souls en avant comptadors consignant specialment y expressa a la dita ciutat, axi com ab los presents consigna, tres milia trescents cinquanta souls, quatre diners censals que la dita ciutat fa e fer es tenguda al dit en Luys de Sanctangel. En axi que, passat lo dit any e mig e los dits censals corresponent als dits vint e dos milia cinchcents souls no eren quitats ne pagades les pensions e porates de aquells e la dita ciutat servada indempne, en tal cas la dita ciutat puixa fer quitament al dit mossen Luys de Sanctangel dels dits tres milia trescents cinquanta souls, quatre diners censals que fa aquell, ço es de tanta quantitat que corresponga al que sera necessari per fer lo dit quitament de la dita quantitat, segons es dessus dit. En

axi que, passat lo termini del dit any e mig sens altra intimacio e notifficacio al dit en Luys de Sanctangel, sia hagut per fer lo dit quitament dels dits tres milia trescents e cinquanta souls, quatre diners censals que lo dit en Luys de Sanctangel te sobre la dita ciutat que basten a quitar los dits vint e dos milia e cinchcents souls e pagar les pensions, les porates e messions fetes per causa de haver aquells. Lo qual quitament lo dit mossen Luys de Sanctangel ara per lavors vol e li plau que sia fet e vage per fer sens nenguna altra solemnitat fahedora, axi com ab los presents capitols, ara per lavors e lavors per ara, lo ferma e ha per fermar e retenir se la dita ciutat lo preu del dit censal fins en la dita summa de vint e dos milia cinchcents souls per fer quitament dels censals que, per la dita raho, sera carregat a tota utilitat e profit de la dita ciutat. Item per mayor tuycio e seguretat de la dita ciutat vol e li plau lo dit en Luys de Sanctangel per quant ell te tres milia trescents cinquanta souls e quatre diners censals sobre la ciutat de Valencia que, per la quantitat corresponent als dits vint e dos milia cinchcents souls, la dita ciutat puixa haver retencio de les pensions dels dits censals per obs de pagar les pensions dels dits vint e dos milia cinchcents souls carregats per la dita ciutat. En axi empero que no haia retencio sino de tanta pensio que corresponga als dits vint e dos milia cinchcents souls.

Item per mayor tuycio e seguretat de la dita ciutat vol e li plau lo dit mossen Gabriel Sanchez que per quant aquell te quatre mil souls censals sobre la ciutat de Valencia que, per la quantitat corresponent als dits cinquanta dos milia cinchcents souls, la dita ciutat puxa haver retencio de les pensions de les tres milia cinchcents souls florins dor en or carregats per la dita ciutat. En axi empero que no haia retencio sino de tanta pensio quanta correspon als dits cinquanta milia cinchcents souls.

Item es pactat e concordat que los dits senyors Rey e Reyna juren e prometen en llur fe real tenir e observar los presents capitols e totes les coses en aquells contengudes e les dites fermances e principals obligats sien tenguts jurar, axi com de present ab los presents capitols juren tenir e servar aquells e cascun de aquells. E per attendre e complir totes les dites coses e sengles de aquelles singula singulis fins refferendo obliguen specialment e expressa tots sos bens haguts e per haver on que sien e seran, ço es lo dit mossen Gabriel Sanchez los dits quatre mil souls censals e lo dit en Luys de Sanctangel los dits tres mil trescents cinquanta souls e

quatre diners censals que tenen sobre la dita ciutat de Valencia segons dessus es dit...

Actum est hoc quo amb nos dictum regem in nostris felicibus castris contra civitatem de Baça regni Granate die vicesimo tercio mensis septembris anno a nativitate domine millesimo quadringentesimo octogesimo nono.

Yo el Rey

148

1489, novembre, 15. Baza

Malgrat els capítols de l'arrendament del peatge de Pere Albert que asseguraven pagaments de deutes de censals a la ciutat de València, la realitat és ben contrària. Per això el rei escriu al seu batlle general per obligar l'arrendador a pagar els diners estipulats.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3565, f. 227v.

Civitatis Valencie verius pro curia

Don Ferrando, etc. Al magnifich, amat, conseller, criat et cambrer nostre mossen Diego de Torre, batle general nostre en lo regne de Valencia. Salut e dileccio. Per part dels jurats e racional de aqueixa nostra ciutat de Valencia nos es stat ab gran clamor exposat com per [*en blanc*] Albert, com a arrendador del dret del peatge, los son deguts passats setanta milia souls per raho de les pensions que la dita ciutat te e reeb per consignacio nostra sobre lo dit dret e sobre aqueixa dita batlia, del qual jatsia diverses vegades lo hagen justat e request los pagas aquells, segons per los capitols del arrendament es obligat, empero aquell tostemps dilatant y preaient e opposant los algunes excuses molt injustament los recusa pagar aquells en grandissim dan e prejudici de la dita ciutat, la qual per no haver cobrat la dita quantitat a la jornada ne reporta dan e fractura com dit es, cosa de que nos tenim gran admiracio e molestia. E mes stam admirats que per vos no sia stat proceyt en aquest cas a execucio del dit Albert arrendador. E per ço volent nos segons es justa cosa e necessaria que la dita ciutat sia pagada e revelada de tal dan e oppressio que, per no cobrar les dites pensions, li resulta; ab tenor de les presents de nostra certa sciencia vos diem e manam expresament per primera

e segona jussions sots incorriment de la ira e indignacio nostra e pena de dos mil florins dor a nostres cofrens aplicadors que la present vista, sens admissio de dilacio o excusacio alguna que per part del dit Albert fos opposada, en la paga de la dita quantitat per la dita raho deguda lo compellau a pagar aquella a la dita ciutat enterament ab los dans e despeses si algunes ne haura per aquesta raho reportat juxta forma de la dita capitulacio de arrendament, proceyant e proceyr manant rigidament, si menester sera, a execucio dels bens del dit Albert e o apprehensio de la cosa per ell arrendada segons per deutes fiscals y en semblant cas es acostumat es deu fer. E aço fareu de continent sens dilacio ni triga alguna com dit es, car quant a lo que lo dit Albert preten deure li esser feta esmena de persones o altres per virtut dels dits capitols de arrendament, en les quals coses som informats ell no te justicia alguna, nos proveyren aquella li sia altrament administrada. E guardau vos per ço de fer lo contrari ni posar en les dites coses dilacio alguna, si en la ira e indignacio nostra e pena sobredita desijau no encorrer, com axi vullam per vos sia fet e per apartats. Data en la nostra real contra la ciutat de Baça a XV del mes de noviembre del any Mil CCCCLXXXVIIII.

Yo el Rey
Dominus Rex mandavit
Ludovico Gonçales

149

1489, novembre, 16. Baza

Aquestes instruccions reials a Lluís de Santàngel revelen la complexitat de préstecs entre el rei i la ciutat de València amb ocasió de la guerra de Granada i algun altre error de Sevillano Colom. Si el lector veu el document s'adonarà que als trenta-cinc mil florins d'or, prèviament demanats, en segueixen vint mil d'anteriors. Més endavant, sobre pretesos béns d'Elx i Crevillent vint-i-cinc mil florins més, i es demana un darrer préstec graciós, és a dir sense interessos, de vuit mil florins. En total parlem, en aquest document, de vuitanta-vuit mil florins avalats per una corona de joies de la reina Isabel, pels pagaments d'arrendaments de peatge i per la promesa de la croada, la dècima i altres hipotètiques devolucions. Comença així l'època daurada de peticions reials a València, però no tan daurada per a la ciutat que continuaria

cada vegada més sobrecarregada en deutes per pagar els pensionistes compradors de censals: deute públic de la ciutat.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3565, ff. 232v-234r.

Lo Rey e la Reyna.

Lo que vos en Luis de Santangel, scriva de racio de nostra casa e del nostre consell, ab vostra acostumada diligencia e sollicitut haveu a fer e negociar per nos e en nom nostre en la ciudat e regne de Valencia, a la qual de present vos trametem es lo que segueix.

Primerament quant grandissimes son les despeses que havem fetes en lo gran exercit de gent de cavall y de peu e artelleria que tenim sobre la ciutat de Baza e com y en quantes maneres nos han servit les universitats e persones, singulars axi eclesiastiques com seculars de aquests nostres regnes de Castella, non ignorau vos dit scriva de racio ne tampoch ignorau les necessitats grandissimes que a present tenim per sostenir lo dit exercit y quin inconvenient seria que haguessem a deixar aquesta empresa per no poder suplir a les coses necessarias per a la sostentacio de aquell y ab quanta juxta causa nos debem e podem amprar e servir no solament de nostres subdits mes encara dels stranys. E per ço, ultra la quantitat que aquests proppassats dies la ciutat de Valencia nos ha per aquesta mateixa necessitat prestada, vullam amprarnos de nou de aquella en altra major quantitat axi com es ara crescuda la necessitat. Per ço conferit queus siau personalment a la dita ciutat, donada primer als jurats e racional aquella nostra letra de crehença que sobre aço vos ne portau, los direu e explicareu de part nostra totes les dites coses e la forma quant streta tenim ja a aquesta dita ciutat de Baça e quant nos conve star ferms e no alçarnos della sens haver ne nostra desijada victoria pregant los de nostra part que per fer nos en aquest cas tan gran servey que de present maior fer nos podien, vullen carregar sobre la dita ciutat trenta cinch milia florins dor en or o la vera valor de aquells affi que ells nos presten aquells els puixam de continent haver per aquesta necessitat, dient los com per haver aquells e per que la dita ciutat sia segura de la proprietat del dit censal o censals los trametem per vos la corona rica de nos la Reyna, la qual los liurareu e posareu en poder en penyora e en loch de penyora prometent los, ab tota aquella manera que volrau per cautela e seguretat de la dita ciutat en virtut dels poders que portau, que la dita joya nols sera per nos demanada en alguna manera, di-

recta o indirecta, fins a tant que los dits censal o censals per nos sien quitats e luyts ab tot effecte e la dita ciutat sia fora de tota obligacio, dan, interes e carrech. E aço quant a la dita proprietat.

Item quant toca el fet de les provisions direu de part nostra als dits jurats e racional que, per quan nos no entenem amprar nos de la dita ciutat en cosa de que ella hage reportar dan ne interes algu, nostra voluntat es que per la paga de aquelles fahent se lo dit carregament de censals fins en la dita quantitat consignar a aquella juntament trenta cinch milia souls moneda real de Valencia cascun any en e sobre lo dret nostre del peage ques cull en la dita ciutat de Valencia, los quals volem e manam los hagen a ell pagats en cascun any per los arrendadors de aquell den preu del dit arrendament e en son cas per nostre batlle general de les peccunies proceynts del dit dret promes e ans de qualsevol altres consignacions que sobre lo dit dret tingam fetes a qualsevol persones e encara ans e primer de aquells cent milia souls consignats sobre lo dit dret a la nostra batllia general de aquell regne, no obstant qualsevol clausules que en los privilegis de aquelles e en los capitols del arrendament sien posades e contengudes de qualsevol prioritat o posterioritat de pagues, a les quals nos en aquest cas derogam volents com dit es los dits XXXV^{a} souls a tots altres sien preferits e pagats a la dita ciutat per a la paga de les dites pensions, la qual consignacio vos los fareu en la ora que los dits censals per la dita ciutat seran carregats para lo qual, ultra lo poder general queus ne portau per virtut del present capitol, vos cometem e donam ple e bastant poder, special mandat e facultat sufficient que en nom nostre puixam fer la dita consignacio ab totes aquelles clausules oportunes e necessaries a tota voluntat e cautela de la dita ciutat e indemnitat de aquella, la qual consignacio sera per nos loada e confirmada segons ara per lavors e lavors per ara aquella confirmam e volem sia de tanta força e valor com si per nos fos feta.

Item direu de part nostra als dits jurats e racional que per quant nos entenem dins breus dies quitar e descarregar la dita ciutat, axi de aquests XXXV^{a} florins novament carregadors com dels XX^{a} que ultimament han carregat per nostre servey, tenim voluntat de consignar a aquella axi com de fet consignarem, per obs de fer lo dit quitament, tota la croada, decima y subsidis exhigidors en los nostres regnes de Arago, Sicilia, Valencia, Mallorques, Sardenya e principat de Cathalunya en manera que nos puixa tocar ni reebre de aquells cosa sino ques hagen convertir en

lo dit quitament e que james los seran demanades les joies que tenen per seguretat de les proprietats fins a tant que ab effecte los dits censals sien quitats, ab effecte com dit es, e la dita ciutat reste quita e indemne del dit carregament, pensions, dans e interessos que venir li poguessen.

Item procurareu e ab gran diligencia cercareu en haver de altra part vint e cinch milia florins dor en or carregadors a raho de censal sobre les rendes de Elch e Crivillent, obligant se en aquells axi en les proprietats com en les pensions el venerable e religios don Gutierre de Cardenas, comanador major de Leo, nostre comptador maior com a senyor dels dits lochs ensemps ab les universitats de aquells ab sindicat, car lo dit comanador major fa e tramet sobre aço procura o comissio a Johan de Luxan, son procurador en les dites viles, dient e manant los faceu e fermeu en lo dit carregament. E per ço conve que vos siau curos e diligent de procurar e haver la dita quantitat.

Item si per ventura o posat cas que sobre les dites viles de Elch e Crevillent no trobaveu persones particulars qui vullen carregar los dits XXV[a] florins treballareu e procurareu que la ciutat de Valencia los carregue carregantlos lo dit procurador e universitat sobre si ab sindicat, prometent respondre a la dita ciutat e servar aquella indemne.

Item, ultra les sobredites quantitats, procurareu e treballareu en haver de particulars persones e senyaladament de nostres officials e altres, parals quals vos ne portau letres de creença, VIII[a] florins dor per via de prestech gracios per temps de un any donant los per penyorat e segurat de aquells lo argent queus ne portau ens sera trames los quals emprareu de part nostra que per servey nostre facen lo dit prestech e prometent e encara donant los facultat que si dins lo dit temps de un any nols sera quitat que ells lo puixen vendre o fer ne moneda sens intervencio de cort ni altre solemnitat.

Item per quant havem sabut que micer Albert e en Joan Albert, arrendadors del peage, deuen a la ciutat de Valencia passats LXX[a] souls per raho de les pensions de aquells L[a] souls a aquella consignats e recusen o dilaten pagar aquells prenent excuses para tals cars, no sufficients ni licites, de que a la dita ciutat ha resultat e redunda molt dan e interes per la necessitat que te de pagar sos credits de que nos tenim gran admiracio e molestia. Per ço direu de part nostra a nostre batle general del dit regne que de continent dexe executar rigorosament als dits arrendadors per tota la quantitat

que degen a la dita ciutat e que en aço no use de comport algu per qualsevol excuses o rahons per aquells allegades en les quals nos som informats ells no tenen justicia alguna, dient los que si ells pretenen deurels esser feta esmena alguna per virtut dels capitols del arrendament que nos los farem compliment de justicia. E que per ço no entenguen en retenir se lo que a la dita ciutat toca.

Item en cas que per la pratica que vuy se te ab [lo candillo], alguns differisen lo dit emprestech dient no era menester puix aço portava cami de conclusio los direu que, possat cas que axis faça, son tant menester les peccunies que vos haveu a demanar per part nostra per a la concordia en haver aquesta ciutat no menys que si estaven sobrella. E axi que per res nostiguen de fer lo dit servey puix tant cumple a nostre servey.

Item direu al cambrer y batle general nostre en aquell regne que ja sap lo que en dies passats li scrivim e manam sobre lo que era degut a dona Isabel, viuda muller que fou de Gaspar Fabra quondam per raho de la tenença de Alacant, segons per la provisio que sobre aço ne manam despachar haureu pogut compendre. E per quant la voluntat nostra es ella sia pagada dels diners de la dita baylia general de tot ço que degut li es per raho de la dita tenença quondam de lo que daciavant se li deura, puix en la batlia de Oriola ahon estava consignat dit salari no hi ha peccunies ni basta para pagar la dita viuda que li manam, quant affectuosament e streta podem, que en tot cars de qualsevol diners de la dita batlia pague e façe pagar a la dita viuda e a son procurador tot lo que li es degut y li sera daquiavant sens altra excusa ni dilacio, certifficant en aço nos fara accepte servey segons mes larch vos de nostra part li direu.

Expedita in nostris felicibus castris contra civitatem de Baça, Regni Granati die XVI mensis novembris anno a nativitate domini millesimo CCCCCLXXXVIIII.

Yo el Rey Yo la Reyna

Postdata e signata. Tomareys a cambio quatro cuentos de maravedis o el valor de aquellos para aquellas partes que conoscereys que sea menos danyo nuestro para que sean vueltos los dichos cambios en el mes de mayo o junio primero viniente, los quales cambios con el interesse que en ellos hoviere mandamos con las presentes a vos dicho scribano de racion y Francisco Pinello que pagueys aquellos dichos ocho cuentos de maravedis haveys a

recebir del servicio que nos han de fazer los senyores de ganados destos reynos de Castilla y de Leon. Data ut supra.

Dominus rex e regina mandarunt mihi Ludovico Gonçales

150

1489, novembre, 27. València

Mitjançant una crida, a la ciutat de València es prohibeix al clergat la compra del blat que ha arribat a l'almodí, ja que els capellans no volien acceptar particions de blat que no necessitaven i fins i tot havien amenaçat amb excomunicar els jurats.

AMV. Manuals de consells. Reg. 45-A, ff. 336r-337r.

Die veneris XXVII mensis de novembris anno a nativitate domini MCCCCLXXXVIIII los magnifichs mossen FFranci Barcelo cavaller, justicia civil, mossen Jaume de Pertusa cavaller, en Galceran Exarch, en Pere Planes, en Guillem Mir e en FFrancesch Gil, ciutadans, cinch dels magnifichs jurats, en FFranci Granollers, racional, micer Andreu Sart, micer Miquel Albert e micer Joan Valero, doctors e advocats de la ciutat, e en Berthomeu Abat, notari sindich de la dita ciutat, justats en cambra de consell secret, per lo poder a ells atribuit e donat per lo consell general, celebrat en la sala de la dita ciutat a XX del corrent mes de nohembre, proveheixen y manen esser feta e publicada per la ciutat e lochs acostumats de aquella la crida del tenor seguent.

Crida contra lo clero

Ara hoiats que us fan a saber los magnifichs justicia e jurats de la insigne ciutat de Valencia que com a la insigne ciutat de Valencia cascuns anys covinga fer grans despeses per tenir aquella vituallada de vitualles, axi de carns com de forments, fent venir carns a les carniceries ab diners e ajudes de la dita ciutat e axi mateix forments al almodi de la present ciutat de les quals vitualles, axi de carns com de forments, tots los capellans viuen aprents forments en lo almodi e carns en les carniceries. E per quant per necessitat gran de forments, comprats en lo any present per la dita ciutat per la gran carestia quey havia e sesperava esser maior, e per evitar los dans, que la ciutat e lo poble de aquella podia

sostenir en la perdua de aquells, per los dits jurats son siades fetes moltes e diverses partiments e provisions, axi en forments com en bestiars e axi en les persones eclesiastiques com lechs, e de present per evitar tal particio e per que los forments comprats nos gasten ara que son bons e valen son preu per la dita ciutat costar mes en or en lo almodi. En axi que los comprens forments en aquell dit almodi haien a comprar e penre una faneca per cafiç de la qual ordinacio los dits capellans e persones eclesiastiques nos poden dir exemps ni inmunes, com sia feta per la utilitat publica, axi del clero e capellans de la ciutat qui volen viure del forment ques ven en lo dit almodi com dels lechs. Los quals dits capellans no volent star a la dita ordinacio justam lo venerable sindich del capitol e procurador fiscal del reverendisimo senyor cardenal e bisbe. De part del reverend official eclesiastich es stat manat ab hun monitori als magnifichs jurats sots penes de excomunicacio e dins terme de tres dies revoquen la dita ordinacio; al qual monitori per part dels dits magnifichs jurats es stat respost ab letra la dita ordinacio esser justa e poder compendre los dits capellans. E que axi es stat continuament en semblants casos servat e praticat, offerint se promptes convenir en plaça reial e combinar e dar raho de aquella de la qual per lo dit reverend official no haura raho alguna. En lo dia de dimarts comptant XXIIII del corrent mes de nohembre ab letra sua fonch manat als dits magnifichs jurats dins sis hores revocassen la dita ordinacio, altrament los declaraven per excomunicats a lo qual jatsia fos be e instavem resposta e dins lo terme de sis hores. Empero lo dit reverent official te aquells per excomunicats sens raho alguna ne voler star a dret ni a justicia de que per salvetat de la jurisdiccio real e libertats e inmunitats de la dita ciutat provehixen e manen que, en lo almodi de la present ciutat, no sia donat ni venut forment algu ni pa en forns o tendes que sia fet dels forments comprats e venuts en lo dit almodi ni alienar ni transportar en capella algu ni en les carniceries venudes, donades ni liurades carns algunes de les carns de la dita ciutat a pena de cent florins aplicadors lo terç als cofreus del senyor Rey, lo terç al acusador e lo terç al comu de la dita ciutat. E aço dure tant e tant longament quan lo dit reverend official volra tenir per sa auctoritat e sens causa alguna excomunicats als dits magnifichs jurats, racional e sindich e consellers de aquells com a tal excomunicacio, tant injusta et de facto feta, sia just e rahonable de justicia e pendre per semblants remeys, reservant se poder per a poder

provehir mes largament circa lo que sera necessari e occorrera en lo present negoci. E guart se qui guardar se ha.

Testimonis foren presents a les dites coses los honorables en Joan Tristany e Nanthoni Scala, verguers dels magnifichs jurats.

Die sabati XXVIII mensis novembris anno a nativitate domini MCCCCLXXXVIIII. En Pere Artus, trompeta publich, feu relacio que en lo dia de hir havia publicat ab sos companyios la preinserta crida per la dita ciutat e lochs acostumats de aquella.

151

1489, desembre, 1. València

Els jurats de València fan revocar una crida anterior que s'havia fet contra el clergat per la qual es prohibia donar vitualles a qualsevol persona eclesiàstica. Com es pot veure en més d'un document d'aquest llibre, aquesta acció sol ser una reacció contra la negativa clerical, sovint manifestada, de comprar forment a la ciutat.

AMV. Manuals de consells. Reg. 45-A, ff. 337v-338r.

Revocacio de la crida feta contra lo clero

Ara hoiats queus fan saber los magnifichs justicia e jurats de la ciutat de Valencia que, attenents que en lo dia de divendres passat quis comptava XXVII del present mes de nohembre ab veu de publica crida per provisio e manaments de aquells feta, sia prohibit e manat en efecte que no fossen donades vitualles a capellans e persones eclesiastiques. Ara, ab la present per alguns justs respectes llur animo movents, revoquen e han per revocada aquella manant a tots en general e cascu en special donen e liuren a tots los capellans e persones eclesiastiques totes les vitualles a aquelles necessaries segons havieu acostumat ans de la dita crida.

Die martis primo decembris anno a nativitate domini MCCCCLXXXVIIII.

En Pere Artus, trompeta publich de la ciutat, dix e ell feu que diumenge proppassat quis comptava XXVIIII del mes de nohembre entre onze e dotze hores ans de mig jorn havia publicat la preinserta crida per la dita ciutat e lochs acostumats de aquella per les quals havia publicat la precedent crida de prohibicio.

152

1490, març, 26. Sevilla

Ferran II instrueix misser Jaume Rosell, regent de la cancelleria i assessor de la governació del regne, perquè dugui a terme el cobrament inicial de la tatxa reial, alhora que ha de vetllar pel redreç del General. De fet, el document és molt més ampli i el rei vol revisar tots els problemes que hi ha al regne, fins i tot es fixa en la deterioració de la presó pública de València. Cal, doncs, llegir-lo bé i veure també com el rei sempre juga a favor seu —apropiar-se de censals de persones privades perquè li resulta beneficiós— però també es preocupa pels pobres de solemnitat de ciutats i viles reials perquè no siguin maltractats en el repartiment de les tatxes.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, ff. 36v-39v.

Instruccions de les coses que vos magnifich e amat conseller nostre micer Jaume Rossell, regent nostra cancelleria e assessor de la governacio del regne nostre de Valencia, haveu a negociar per part nostra e fer quant siau arribat en lo dit regne.

Primerament donareu a les persones de nostre Real consell la nostra letra de creencia que per aquell vos ne portau en virtut de la qual los direu com havem oyt e sabut per vos la diligencia e industria que es stada servada en conduhir la conclusio de la tacha del servey per la cort general del dit regne a nos offert, lo que havem tengut e tenim a servey accepte e quens ha plagut lo modo que vos nos aveu recitat que fes servat en conduhir ho. E com los tachadors ho han loat e aprovat ab acte publich segons vos nos ho haveu dit. E per ço manam e encarregam a ells e a vos que ab summa diligencia entengau en que se meta en execucio la dita tacha en forma que al temps sia exhigida la quantitat que nos havem haver.

Item los direu que nostra voluntat es que les quinze milia lliures que nos havem haver per tot lo mes de abril primer vinent sien smercades sobre la ciutat e general de Valencia e que en los carregaments, fahedors a nos, sien e entrevenguen aquells e vos per que a consell dells e vostre los dits carregaments se facen a tota indempnitat e seguretat nostra e es nostra intencio. E axius ho manam que les cartes ques an a fer dels dits carregaments, fetes que sien en la publica forma, sien liurades a Alonso Sanchez, loctinent de nostre general thesorer.

Item los direu que per quant nos dubtam que en les nostres ciutat e viles reals, fora Valencia hon particularment no haveu tachat les singulars persones de aquells, que los pobres e persones menesteroses e los menors no sien maltractats per los regidors maiors e mes potents, lo que pendriem a gran molestia que tal desegualtat se fes e que per ço vos havem dat carrech special que sapiau ab summa diligencia e entengau en les dites taches. E, si compartit non han egualment e com se deu, se reduesca a tota egualtat e degut stat. En axi que cascuna ciutat o vila lo que per vosaltres li es stat tachat o compartesca entre ells ab deguda ygualtat, com desus dit es, e en lur remetencia ho façau vos ab los de nostre consell.

Item los direu com nos havem hoyt e be entes lo que vos de part de tot lo dit consell real nos es stat dit de vostres intencions sobrel fet de la dipputacio e del redreç del general e quant al dit redreç nos havem fet un memorial, lo qual per vos los sera comunitat e havem scrit als dipputats lo que, ensemps ab los del nostre consell, deven fer segons vos lo recitareu quant al fet de la dipputacio e eleccio ques ha a fer havem fets alguns apuntaments. E per quant no es ara lo temps de fer la dita eleccio fins al Nadal primer vinent los direu que nos hi deliberarem e per al temps trametrem nostra voluntat e la eleccio, com se pertany, e proveyrem encara en los deutes del dit general dels comptes dels temps passats en forma que sera servey de Deu e beneffici de aquell regne.

Item en virtut de la crehencia que de nos portau per als Jurats e Racional de la ciutat de Valencia los direu que es nostra voluntat que les quinze milia liures, que deven reebre per tot lo mes de abril del donatiu de la cort, sien smercades sobre la dita ciutat fent quitament a les persones qui tenen censals carregats sobre aquella e fet carregament a nos de totes les dites quinze milia liures e que nostra voluntat es e axils ho manam que los quitaments, per la dita raho se han a fer, se facen de les persones deius scrites e no de altres, ço es que quiten a mossen Joan de Vilarasa noranta milia sous, a Bernat de Penaroja setanta cinch milia sous, a mossen Francesch de Penaroja quaranta cinch milia sous, dona Eleonor de Proxita, comtesa daversa, sexanta milia sous, a dona Maria de Moncada trenta milia sous. E si alguns dels demunt dits noy tendran tant, dir los heu quen repartesquen entre los altres desus dits segons mes o menys com aquesta sia nostra voluntat.

Item los direu que per que los carregaments se facen a nostra inconmutable indempnitat e seguretat que en lo fer de aquells convoquen a nostres officials, quis trobaran presents en la ciutat de Valencia, puix entre ells hi siau vos e que les cartes dels originals carregaments a nos fahedors en sa publica forma facen que son scriva en continent los done e liure al lochtinent de nostre tresorer general Alfonso Sanchez.

Item los direu per part nostra com los havem tengut e tenim a servey molt accepte la expedicio que han donat en traure les peccunies e fer los carregaments de censals sobre la dita ciutat han fets sots virtut de la creença a ells explicada per en Luys de Santangel, scriva de racio de casa nostra, els direu que ja havem donat orde com tot lo que per lo dit scriva de racio los es stat offert en lo temps sera complit.

Item los direu que havem tengut e tenim a gran deservey lo que havem sabut com la preso comuna de aqueixa ciutat esta rompuda e mal obrada en forma que de cascun jorn fugen los presoners e encara, lo que es pus fort, ques meten tals carcellers que en la fuyta son culpables e no son castigats, lo que reputam esser tot a carrech dels dits jurats e racional en no servar sollicitut e diligencia com la dita preso no es acabada. E com miren tampoch en los carcellers per quels manam e carregam que, sens dilacio alguna, entenguen ab tot effecte en adobar la dita preso o ferne altra de nova en tal manera que los presoners no puguen fugir e que daquiavant se metan bons carcellers e feels homens, significantlos vos de part nostra que, si nou faran o imputaren, a carrech dels dits jurats hey proveyrem degudament e vos micer Rossell sollicitau los ve e del que faran dau nos ve avis per que fent ho be ells los ho prengam en servey e en lo contrari hi pugam provehir.

Item en virtut de la creença que portau per als dipputats del regne de Valencia los direu e explicareu quant tenim a cor e voluntat lo redreç de aqueix general e que, aguda relacio de vos del que fins a huy entre ells e vosaltres officials nostres qui teniu offici en la dipputacio es stat menejat, havem fet veure en nostre consell algunes coses que circa lo dit redreç nos ocorren, memorial de les quals vos ne portau. E per ço los manam, pregam e encarregam que ells e los altres officials nostres, qui teniu officis en la dipputacio, juxta lo dit memorial entenau ab summa diligencia en fer lo dit redreç. E, si per a ferne ordinacions ab crides publiques apparra esser necessaria la nostra auctoritat e decret e

encara lo nom nostre per maior fermetat e efficacia, som contents si meta tota via myrant tots vosaltres officials nostres axi juxta lo dit memorial com en altres coses fins occorreran ques faça a tot servey nostre e beneffici del dit general e en forma deguda com nostra intencio sola sia fer lo dit redreç com se deu a tota utilitat del general. E per que integrament se pague.

Item direu als dits dipputats que nostra intencio e voluntat es e axi us appar que es util e beneficci del dit redreç del dit general que se arrende tot lo margallo e ab totes les filloles, exceptat la de la sal que esta be arrendada per ara, car ab los capitols que nos los trametem per redreç del tall molt millor se arrendara. E per ço per haver effecte seria mester que trobantse arrendador, com dit es per a tot, porau usar de la facultat que los dipputats se han retengut de cobrar los talls que son stats venuts car sembles que si arrendador se trobara per a tots los talls junts del regne, puix son certes les taules e los lochs hon lo tall per lo regne se ha de exhigir, e no en altres millor es arrendat ho tot que per parts o maior preu se donara en lo margallo. E aço direu pus extensament vos micer Jaume qui ho haveu hoyt de boca nostra.

Item nos plau que per haver maior efecte y efficacia los capitols que us ne portau per lo dit redreç del general, que se preconitzen per la ciutat e regne de Valencia ab auctoritat nostra, per que a tot hom sia notori que es nostra voluntat los dits capitols se tinguen e observen. E nos ab los presents ne donam dita facultat als dits dipputats.

Item vos micer Jaume Rosell continuament enteneu e sollicitau que les coses de la Generalitat sobredites vagen be e com per nos es manat als dipputats e senyaladament en aquest redreç, car nos volem e axi ho manam als dits dipputats que en les dites coses ques faran en la dipputacio vos demanen, tostemps ques ajustaran los dits dipputats, per que hi puixau consellar e ajudar ens puixau donar continuu avis del ques fara en la dita dipputacio e en lo regiment e administracio de aquella per que comendem lo ques fara be e provehiam en lo contrari a tota utilitat del dit general. E aço volem per nostre interes.

Item vos dit micer Rosell parlareu ab los justicia e jurats de la nostra vila de Sexona, fent los vos venir en alguna part hon siau, e de part nostra los direu que per levar de plets e despeses la dita vila e hagut sguard al que moltes vegades nos han significat quant han mester lo loch de Ibi. E quant perdrien havent lo

a restituhir a don Baltazar, hon per justicia li pertangues, havem scoltat que us es mogut se volria concordar ab nos e ab ells e es ver que ell demana que li sien donats cinquanta milia sous e renunciara e lexara tots sos drets. E nos vistes totes coses e lo fet com sta e quant es util cosa que la sentencia que nostre precurador patrimonial ha obtesa en favor nostra passe en cosa jutjada. E aximateix quant util es de les dites persones e vila nos ha paregut que lo dit don Baltasar cobre lo deposit, que ha fet, e ultra per aqueixa vila li sien donats trenta cinch milia sous e que renuncie a tots sos drets e a la appellacio e a tot lo que li podria ajudar e que sia transportat en la dita vila. E per ço vos micer Jacme en virtut de la creença que de nos portau para la dita vila los direu axi ho facem com aquella sia nostra voluntat e us par ho deuen axi fer per levar tota questio e que stiguen totalment reposats e vos feu se meta en obra ab tot effecte la quantitat desusdita se ha a pagar de comptants. E en aço vos usareu de la industria que en semblants coses es mester en forma ques faça. E no resmenys li fareu pagar les pensions de aquells dits vint y set milia sous que lo dit don Baltesar deposa.

Item en virtut de la creença que portau per als creedors del general los direu e explicareu que nostra voluntat es tostemps stada e es que lo general se arrende lo mes que arrendar se pora. E que per quant en aquest any no ses pogut arrendar havem pensat de comanar lo regiment e administracio de aquell a ells que som certs que, axi per lo servey nostre e benefici de la cosa publica e interessos dells, lo regiran mentres que nos arrende ab tota seguretat e que axils ho manam ho facen e quens ha occorregut que per ço com tots nos poden fer nos par deu esser comanat a sis de les dotze persones que de nos portau memorial.

Item en virtut de la creencia que portau per al capitol e canonges de la Seu de Valencia los explicareu quant los agrahim e tenim a servey accepte la bona intencio que circa nostre servey tenen e han tengut en la contribucio del donatiu quens han fet la cort de aqueix regne e que som contents de pendre llur servey en la forma que vos micer Jacme teniu apunctat ab ells, puys se meta de continent en execucio sens dilacio e del que faran puxa ensortir bon exemple per al que han a pagar en lo dit donatiu les altres ecclesiastiques persones de aqueix regne de Valencia.

Item vos manam que, ab summa diligencia vos e los altres officials nostres, solliciteu la execucio de la exaccio de la tacha e de continent que los dines sien en poder dels clavaris de part

nostra los direu que sien en continent smercades sobre la ciutat de Valencia entrevenint hi vosaltres officials nostres. E que axi ho meten en exequcio los dits clavaris, sens dilacio alguna, com axi cumpla a nostre servey e vos sollicitau ho per que, sabent que tinguem tants diners que basten a fer lo dit smerç, en continent se faça. E en aço prestau aquella cura e diligencia que de vos confiam.

Item sereu molt diligent per servey nostre donarnos avis de tot lo que fareu e negociareu de les sobredites coses affi que sobre cadauna de aquelles per nos vos sia scrit lo que fer e provehyr se dege.

Expedite in civitate nostra Hispalis die vicesimo sexto mensis marcii anno a nativitate domini millessimo quadrigentesimo nonagesimo.

Post expedita. Per que reputam esser justa e digna cosa que don Gomez Suarez de Figueroa, axi per esser tan antich criat e servidor nostre e persona de auctoritat entre les altres de nostre real consell com encara per los treballs que ha sostenguts en entrevenir com a persona de nostre consell en les sobredites coses aguardants a la conclusio de la cort general del regne de Valencia, sia participat en lo repartiment fahedor dels sous que se han de repartir entre les altres persones de nostre consell en remuneracio de sos treballs; per ço es nostra voluntat e volem e manam que en lo dit repartiment de la dita quantitat fahedor lo dit don Gomez Suarez sia posat e li sia tachat e donat tant com a qualsevol dels altres tachadors per yguals parts. E no resmenys volem e manam que micer Phelip Ponç, regent nostra cancelleria e advocat fiscal del regne, sia tachada e donada aquella quantitat que per raho del dit offici li pertany e deu haver, axi e segons a micer Miquel Dalmau son predecessor en la dita advocacio se acostumava e havia de tachar e pagar en la dita tacha. E axi ho direu de nostra part a nostres officials, consellers e persones havents carrech del dit repartiment.

Item en virtut de la crehença que portau per al consell real direu al governador, lochtinent de governador, que nostra voluntat ferma es que ells facen, ensemps ab vos, que se pacifiquen mossen Luis Cabanyelles e Vidal de Blanes. Car nos no volem ni permetriem que ells nos meten en turbacio y bandositat aqueix regne; altrament si nou fareu vos micer Jaume fareu presentar

la provisio que sobre aço havem manat fer e dareu obra que los dits governador e lochtinent y vos los executen sens fallir res del que manam.

Item fareu que la provisio que nos haveu fet ab deliberacio de nostre consell sobre les tonynes sia presentada ab tot effete. E en virtut de la creença que portau per als jurats e racional de Valencia los direu que nostra voluntat es que la dita provisio se execute e que ells noy facen contradiccio alguna car no ley tenen fer.

Item per quant nos per iusts e dignes respectes volem haver informacio e saber quins processos foren fets en aquella ciutat de Valencia, vivint lo reverent mestre de Calatrava quondam sobre lo loch de Betera e altres que per Vives Boyl se posseixen, vos encarregam, cometem e manam que de continent vos ne informeu e la dita informacio o trellat auctentich dels dits processos, per fiat portador, nos trametrau affi que vista per nos la dita informacio o processos puixam proveyr lo que en lo dit negoci nos occorre. Data ut supra.

Yo el Rey

Dominus Rex mandavit mihi
Ludovico Gonçales.

153

1490, abril, 15. Sevilla

En una ordre de tipus general a tots els oficials, nobles, eclesiàstics, laics i súbdits del rei, Ferran II demana que tothom rebi els comissaris de la Santa Croada, ja que el Papa l'ha ratificada a les portes del final de la guerra de Granada. Al rei econòmicament també el beneficia com qualsevol altre emprèstit; millor encara, atès que no ha de tornar-lo.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, ff. 45v-46r.

Don Ferrando, etc. Als reverents, spectables, nobles, magnifichs, consellers, amats e feels nostres los portantveus de nostre general governador en lo regne de Valencia o al lochtinent general en lo dit offici e altres lochtinents, batles generals, e a sos lochtinents en lo dit regne daça e dalla Saxona, Xucar e Uxo, justicies, batles e jurats de la ciutat de Valencia e altres qualsevol ciutats, viles e lochs del dit regne e noresmenys a qualsevol bisbes e prelats,

vicaris generals e officials de aquells, priors, capitols e canonges de qualsevol yglesies, axi catredrals com collegials regulars e parroquials. E als comtes, vezcomtes, barons e comanadors de qualsevol ordens, alcayds e officials de aquells e a tots e qualsevol altres officials e subdits nostres, maiors e menors, de qualsevol stat, grau, ley, dignitat que sien, axi eclesiastichs com seculars, en lo dit regne e a cada hu de aquells e als quals les presents provendran e o aquelles o trellat autentich de aquelles seran presentades en qualsevol manera. Salut e dileccio. Com la sanctedat de nostre Sanct Pare a suplicacio nostra hage confirmat e de nou atorgat les indulgencies de la sancta cruzada ab noves addicions, gracies e facultat de dispensar e, lo que de aço proceyra, sia destinat a nos per ajuda de les inmenses despeses de la guerra e sancta empresa que entre mans tenim contra los infels moros de Granada e com de present vagen comissaris en tot aqueix regne, delegats, thesorers e receptors de les pecunies de la dita sancta cruzada, los amats nostres Marti de Peralta e Lorenço Ram continuos de nostra casa en lo dit regne de Valencia. E sia a vosaltres manifest quant toca aço al servici y laor de nostre Senyor Deu e quant satisfa a nostre servey, per ço vos encarregam e manam molt affectuosament y streta que los dits thesorers, comissaris, receptors e officials, ministres e collectors de la dita sancta cruzada haureu, favorescau e tracteu amb molta benivolencia e humanitat e ab professons hisquau a reebre la bulla o bulles de la sancta cruzada e o lo trellat auctentich de aquella o de aquelles. E aneu a oyr los sermons de aquella tota vegada e quant per los prehicadors de aquella ne sereu requests. Los doneu tota asistencia, favor e ajuda quels pertanyera e als dits comissaris donareu tota direccio, favor y endreça que poreu per a execucio, compliment e beniffici desta sancta obra puix veeu quant ha sguard a gloria de nostre senyor Deu, salut de les animes y servici nostre. E per res no façau lo contrari per quant nostre servici e gracia teniu cara e pena de dos mil florins dor desijau evitar. Data en la ciutat de Sivilla a XV del mes abril del any de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCCLXXXX.

Yo el Rey

Dominus Rex mandavit mihi Ludovico Gonçales

FUNDACIÓ NOGUERA

154

1490, abril, 29. Sevilla

Tampoc a Ferran II, tal com es veu en aquest document, li va bé el canvi de l'arrendament del peatge a privats i no a la ciutat de València com anys enrere.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, f. 47r-v.

Lo Rey.

Gobernador. Sabut havem que Joan Albert dilata e recusa todavia complir de pagar en les tandes lo que deu e es obligat pagar com arrendador del peatge. E, per que es cosa damnosa a nos e a la ciutat, entenim enuig. Per ço vos diem e manam stretament que, si aquell perseverara en tals dilacions o recusacions, tostemps que, per part de Alonso Sanchez lochtinent de nostre thesorer, sereu request per raho de les dites coses façau prompta e regida execuxio en los bens de aquells juxta forma e tenor del dit arrendament, guardant vos de fer lo contrari ni posar ho dilacio si la gracia nostra vos es cara, car tal es nostra ferma voluntat. Data en la ciutat de Sevilla a XXVIIII del mes de abril del any Mil CCCCLXXXX.

Yo el Rey

Al magnifich, amat conseller e camarlench nostre mossen Luys de Cabanyelles portantveus de nostre general governador en lo regne de Valencia.

L. Gonçales, secretarius

155

1490, maig, 6. Sevilla

En aquesta carta, escrita al batlle general i al racional, Ferran II envia la ceda i dóna amplis poders al racional per canviar noms. Però sobretot interessa veure com el rei parla de decret de nul·litat si els jurats, encara amb el poder, hi posen algun obstacle. Per afermar-se en això escriu una carta al racional i una altra als jurats i consellers (f. 48r-v).

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, ff. 47v-48r.

Lo Rey.

Batle general e racional. Nos havem feta la nominacio e ceda de les persones que volem sien meses en la eleccio primer

fahedora dels jurats de aqueixa ciutat de Valencia per al any venidor ques deu fer la festa e vespre de Pentecostes propvinent, segons per la dita ceda la qual sera ab la present veureu, ab la qual vos trametem letra de crehença per als jurats presents en persona de vosaltres, manantlos que les persones per vosaltres a ells nomenedores metan en la dita eleccio llevant los tot poder de fer lo contrari ab decret de nullitat, segons en la dita letra se conte. Per ço vos diem e manam que, venint lo dia de la dita eleccio, presenteu als dits jurats la dita nostra letra nomenant los les dites persones contengudes en la dita ceda explicant los en virtud de la dita creença la voluntat nostra. Empero, per bons respectes sguardants nostre servey, donam facultat ab la present a vos dit racional que, axi en cas de mort com altre impediment de alguns dels sobredits o per altre qualsevol respecte que a vos parra lo qual remetem a la coneixença e voluntat vostra, puixau mudar fins en quatre de les dites persones en la dita nostra ceda nomenades en manera que en loch de quatre de aquelles que levar ne volreu, ni pujau metre altres quatre les que a vos parra a tota vostra voluntat, manant a vos dit batle o surrogat que aquelles presenten als dits jurats ensemps ab les altres contengudes en dita ceda, axi com si per nos de aci fossen nomenades, car tal es nostra ferma voluntat. Data en Sevilla a VI de maig del any Mil CCCCLXXXX.

Yo el Rey

L. Gonçales, secretarius

Ceda de les persones per nos nomenades per a la eleccio primer fahedora dels jurats de la ciutad de Valencia la vespre de la festa de Pentecostes primervinent del any present de Mil CCCCLXXXX

Ciutadans	*Cavallers e generosos*
En Joan Alegre	Mossen Ot de Borja
En Bernat Lorenç	Mossen Matheu Scriva
En Luys Granullers	En Nicolau Jofre
En Nofre Çaera	Mossen Gaspar Joan Splugues
En Jaume de Fachs	Mosen Gaspar Pelicer
En Pere Caposa	Mossen Franci Barcelo
En Miquel Berenguer	Mossen Miquel Joan Beneyto
En Bernat Vidal	Mossen Lope Ferrandiz de Mesa
En Bereguer Llor	En Joan Maçana

FUNDACIÓ NOGUERA

En Damia Bonet
En Berthomeu Martinez
En Miquel Polo

Mossen Nicolau Torres
Mossen Luys Çaydia
Mossen Jheronim Lopez

Yo el Rey

156

1490, maig, 8. Sevilla

Ferran II, a causa de la propagació de la pesta a València, dóna ordre de suspendre durant un temps el cobrament de la tatxa.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3568, f. 1v.

Lo Rey.

Amats e feels nostres. Per Franci Granullers, racional, e per micer Valero, advocat de aqueixa ciutat, nos es stat per part de aquella humilment supplicat que, com per causa de la peste la dita ciutat stigue al present molt despoblada e seria molt dificultos e quasi imposible exigir per lo temps occorrent la tacha del servey de la cort quens ha esser pagat per la dita ciutat, ço es de les persones compreses en lo numero de les set milia cases qui no son nomenades que e quan deguen pagar de les quals com la major part sien fugits per la dita peste fos merce nostra donar comport en la dita exaccio offerintnos ne si ho manassem respondre interes del dia que son obligats a pagar la quantitat tachada fins aquella fos exigida. E nos hoyda la dita supplicacio, parent nos justa e honesta per lo amor que portam a la dita ciutat desitjan lo be e conservacio de aquella de preservar la de dans e oppresions, nos ha plagut, ens plau que la exaccio de la dita tacha sia sospesa axí com ab la present per los dits respectes la sospenem fins a la festa de Nadal prop vinent en axí que llavors sien exigides la tacha ques debia pagar ara en abril y la ques haura a pagar per lo mes de dehembre primer vinent. De la suspensio e dilacio de qual paga no volem nos sia pagat interes algu. Data en Sevilla a VIII dies del mes maig de l'any Mil quatrecents noranta.

Yo el Rey

Als magnifichs e amats nostros les persones havents carrech de exhigir de la ciutat de Valencia lo que li es stat tachat per rahó del servei a nos offert per la cort general del regne de Valencia.

L. Gonçales, secretarius

157

1490, maig, 8. Sevilla

Ferran II, en aquesta carta adreçada als consellers del seu consell reial, s'adona dels greus problemes que la pesta comporta i ordena a aquells que avaluen, segons la seva consciència, que esbrinin quines persones poden pagar la meitat d'un florí estipulat a les Corts d'Oriola.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3568, f. 2r.

Eiusdem

Lo Rey

Magnifichs e amats consellers nostres. Entes havem com en la tachacio feta a aqueixa ciutat de Valencia per a pagar la porcio que li toca per raho del servey a nos offert per la cort general de aqueix regne, ultra lo que es stat tachat en les persones particularment nomenades de e ab consell de vosaltres per virtud del poder a vosaltres donat per la dita cort, es stada feta generalment tacha de set milia cases en numero tachant aquelles a raho de mig flori per casa no specificant lo respecte que en semblant cas se deu haver, quals deuen pagar mes e quals menys segons la possiblitat de les persones, sino solament al que aquelles a la dita raho sumavam. Jatsia se crega ho hagen entes a dir e consellar de aquella manera. E axi com les dites set milia cases sien de diverses possiblitats que ni ha alguns richs e altres molt necessitats e pobres. E no seria raho la dita tacha generalment feta se exhigis igualment a la dita raho majorment considerada la diminucio ques podria eser seguida en lo dit nombre de les dites cases per causa de la peste per hon se causaria que la dita suma no seria cumplidament exigida. Per ço vos encarregam e manam que, atteses e considerades les dites coses e altres que sobre aço poden occorrer, la present vista interpretant la intelligencia del dit consell per vosaltres donat declareu que los tachadors de la dita ciutat tinguen facultat de augmentar en uns e diminuhir en altres en la exaccio de la dita quantitat que sumen les dites set milia cases segons la dita tacha aconeguda dels dits tachadors los quals degen haver sguart a les posibilitats e necesitats de les persones compreses en la dita tacha segons ses consciencies los dictaran.

Data en Sivilla a VIII de maig de l'any Mil CCCCLXXXX

Yo el Rey

Als magnifichs e amats consellers nostres, los del nostre general consell residents en la ciutat de Valencia.

L. Gonçales, secretarius

158

1490, juny, 5. València

Un altre efecte de la pesta: la mancança d'arrendadors dels drets de la ciutat.

AMV. Manuals de consells. Reg. 46-A, f. 11v.

Dictis die, loco et anno

Los sobredits senyors de jurats, racional e subsindich e micer Miquel Albert proveixen que lo magnifich racional proveixqua e acomane segons Deu y llur bona conciencia a persones bones, aptes e suficients e tements Deu e de bona consiencia los drets de la ciutat que, per causa de la pestilencia, no se son poguts arrendar e les filloles de aquelles, cometentli tot son poder, veus e loch tenint per grat e accepte tot lo que per lo dit magnifich racional sera fet e proveyt axi en mudar los ministres com mudarne altres segons ben vist li sera.

159

1490, juliol, 14. Còrdova

Ferran II, en una breu carta, ordena al seu batlle general que no permeti fraus a la costa valenciana, que les naus que en surten o hi tornen vagin a ports legals perquè han de pagar determinats drets al rei.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, f. 53v.

Don Ferrando, etc. Al magnifich e amat conseller nostre lo batle general en lo regne de Valencia e a son lochtinent. Salut e dileccio. Entes havem que en molts lochs de la costa del dit regne, qui no tenen facultat, en gran frau de nostres drets e altres se carreguen diverses fustes de mercaderia, ço que es contra diverses prachmatiques e provisions reals com siem certs los ports y carregadors del regne hon per privilegis e reals provisions se pot carregar e fer carregador e no en altra part sens violacio de

les dites reals provisions e incorriment de les penes en aquelles contengudes, volent per ço a tant abus e desordre proveyr, qui porta grans incomoditats, vos diem e manam molt stretament per primera e segona iussions e sots pena de mil florins dor que de continent, ab veu de publica crida en les viles e lochs que us semblara, façau prohibir e publicar que, sots pena de perdre les mercaderies e altres penes a nos reservades, no sia algu qui guose carregar o permeta esser fet carregador sino en los ports e carregadors reals e altres qui per privilegis ne tengan expressa provisio. E en cars de contravencio proveyreu rigorosament contra los contrafahents guardant vos attentament del contrari per quant nostre servici e gracia vos son cars e la dita pena voleu evitar. Data en la ciutat de Cordova a XIIII del mes de juliol en lany de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCCLXXXX.

Yo el Rey
Dominus rex mandavit michi
Ludovico Gonçales

160

1490, juliol, 20. Còrdova

Ferran II escriu al mestre racional de València i li ordena que doni tot el seu suport a les viles i ciutats del regne enfront de les pressions nobiliàries i senyorials que pateixen. Per això Joan Ram Escrivà ha de defensar-les fins i tot cercant-hi sindicats. Tot i que hi ha una perspectiva social en aquest tema, de fet el rei no vol la ruïna de les seves viles ja que se'n ressentiria el seu patrimoni.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, ff. 56v-57r.

Don Ferrando, etc. Al magnifich e amat conseller nostre mossen Joan Ram Scriva, mestre racional de nostra cort en lo regne de Valencia, salut e dileccio. Entes havem que la maior part de nostres viles reals de algun temps ença son vengudes en gran ruyna e depopulacio e que la una e pus principal causa de son decahiment es per causa dels plets e differencies que de cascun jorn les dites universitats tenen ab los circunvehins barons e cavallers e ab altres e que los sindichs de les dites viles, per esser de inferior stament o per terror, no gosen prosseguir son dret e

justicia, axi com seria mester contra los dits barons e cavallers e altres persones; ans los dits sindichs e universitats serien mal tratades e llur justicia seria differida e perduda, lo que redunda en gran dan de nostre patrimoni real e destruccio de dites universitats. E com a nos pertanga tolre tals sobres e o pressions e en la justicia egualar a tots y a vostre offici, com a pilar principal hon reposa nostre patrimoni e la conservacio de aquell, se sguarde la proteccio e deffensio de les dites nostres viles reals e de nostre real patrimoni. Per ço, volent ara en dites coses degudament provehir, vos diem e manam molt stretament e sots incorriment de la ira, indignacio nostra e pena de IIª florins dor a altra mes greu a nostre arbitre reservada que, tota hora que veureu, sabreu e sentireu differencies, plets e questions de les dites viles a persones del stament militar o ab qualsevol altres persones, assistireu davant nostres officials e en altra manera rahonareu llur dret e justicia per tal que ab potencia no sia opressa. E, si mester sera ho us parra, pendreu sindicat de les dites viles e per totes vostre forces les preservareu que justicia, greuge, dan e offensa nols sia fet, mirant tots temps per llur beneffici e utilitat sens enjuria de nengu, com ho confiam de la integritat e moderacio vostra. E per semblant, ab tenor de les presents, manam a totes les dites universitats e a cascuna de aquelles que en tots los plets, questions e differencies que tendran e recorreguen a vos hi us prenguen per protecctor, sindich e procurador a cascun de les quals universitats trametreu trellat de la present nostra provisio. Perque sapien nostra voluntat e lo que deuen fer. E per res no fesseu lo contrari si us desijau servir e complaure hi evitar la dita pena. Data en la ciutat de Cordova a XX del mes de juliol del any de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCCLXXXX.

Yo el Rey
Dominus Rex mandavit mihi
Ludovico Gonçales

161

1490, agost, 7. Còrdova

Ferran II dóna ordres taxatives a Honorat Berenguer perquè torni els llibres de comptabilitat a la batllia general, ja que alguns els tenien el seu avi i el seu pare, també batlles generals. És

una carta que evidencia la irregularitat de la documentació reial, fins i tot l'econòmica.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, f. 56r.

Lo Rey.

Amat nostre: Per moltes letres havem scrit a nostre batle general cobras de vos los libres que resten en vostre poder del temps de vostre avi e vostre pare. Los quals libres fan per la nostra bailia com en aquells sien continuades y scrites moltes coses que fan per nostre patrimoni, dels quals libres huy la dita bailia te gran fretura e moltes coses nostres se perden per no trobar actes, scrits ni memoria alguna de nostres drets. E molts nos demanen moltes coses de les quals, per no poder se dar raho alguna, la nostra cort ne reeban. Som certifficats per lo dit batle que ell moltes vegades vos ha demanat y fet demanar los dits libres e que james los ha poguts cobrar de vos, del que stan no poch admirats que, en tant dan e prejuhi de nostre patrimoni, vos vullau tenir dits libres e donar causa que nostres drets sien occultats e perjudicar lo que deurien molt pensar e guardar. E per ço havem deliberat scriureus sobre aço encarregant y manant vos molt stretament que de continent restituexcau al dit nostre batle general tots los libres que teniu de vostre pare e de vostre avi, los quals facen per nostra bailia y en los quals se faça mencio de algunes rendes o coses patrimonials nostres. E en aço no poseu dilacio alguna car tendriem ho a gran deservey y hauriem hi a proveyr en altra manera. Data en Cordova a VII de agost any Mil CCCCLXXXX.

Yo el Rey

Al magnifich e amat conseller nostre mossen Onorat Berenguer Mercader

L. Gonçales, secretarius

162

1490, agost, 12. Còrdova

Després d'haver-se adonat el rei Ferran que determinats decrets de la Generalitat del 17 de desembre de 1483 no s'acomplien a València, s'adreça al lloctinent del regne de València i li mana que es respectin aquests actes. El rei vol assegurar-se que qui hagi d'ocupar el càrrec de clavari de la Diputació del General

durant tres anys, presenti fermances per assegurar els diners de la Diputació. De fet, aquest manament ja era vigent en 1483.
ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3568, ff. 13v-14r.

Nos don Ferrando etc. lo bon zel, desig, voluntat e intencio nostra que de continuo havem tengut e tenim en mirar e investigar, entendre e procurar les coses que han sguard al beniffici, redreç e reformacio del general del nostre regne de Valencia e interes de aquell nos fa pensar e entendre en desviar y proveyr en les coses que preveem poden a aquell noure e damnificar. E com entre les altres coses per nos al sobredit fi pensades nos hage ocorregut quant es cosa necessaria, per lo que ha sguard al interes del dit general e a la conservacio de les rendes e drets de aquell, que lo clavari qui de trienni en trienni se muda y elegeix per los jurats de la dita ciutat sia persona sufficient e segura. E aço per consideracio del carrech que li es donat e li pertany per actes de cort de reebre cascun any e trienni totes les pecunies procehints dels drets e leudes del dit general, axi ordinaries com extraordinaries, les quals uns anys ab altres reputam que, en cascun trienni que dura lo regiment y administracio del dit clavari, pugen en suma de circa setanta mil liures, de les quals lo dit clavari deu e es obligat donar compte e raho. E, vist quant gran y evident perill passaria la dita generalitat mirada la grandesa de la cosa si lo dit clavari no era sufficient y segur, som be certs lo dit perill no esser stat ignorat per los dipputats del dit general presents y passats. Car nos tenim informacio que en los dies passats a instancia del sindich del dit general attenent a les dites coses y altres en una scriptura per aquella davant los tunch dipputats presentada contengudes per los dits diputats y altres officials de la dita diputacio, qui lavors eran, tots concordes sent discrepacio de algu provehint a les dites coses justament e deguda per indemnitat del dit general esser stat fet cert acte que los clavaris e reebedors del dit general qui de alli avant serien elegits, ans que juren e ans que sien admesos en lo dit offici, donen e sien tenguts donar bones e sufficients fermances a la dita clavaria e receptoria fins en certa quantitat a coneguda dels dits diputats per les coses en la dita scriptura contengudes e allegades segons en aquella y en lo dit acte que fou fet a XVII de Deembre del any Mil CCCCLXXXIII del qual havem volgut haver ocular inspeccio en forma auctentica havem vist constar. Lo qual acte e coses en aquell e en la dita scriptura contengudes coneixent esser justes, degudes, rahonables

e condencents com a utils e necessaries a la utilitat, beniffici e seguretat del dit general. Jatsia segons havem entes per causa de algunes passions tunch occorrents en los clavaris, apres de aquell elegits, no sien stades servades lo qual reputam esser stat obmes y tollerat a gran carrech de aquells a qui pertany la observacio y execucio del dit acte. Per tant volents nos proveir a la observacio de aquell per los sobredits e altres dits respectes nostre animo dignament movents e sguardans a la voluntat, beneffici e seguretat e indemnitat del dit general ab tenor de les presents de nostra certa sciencia deliberadament e consulta loant, aprovant, auctorizant e confirmant lo dit acte com a Rey e Senyor en la millor forma e manam que fer ho podem e debem usant de la plenitut de nostra suprema e real potestat, proveim e manam daciavant en totes e sengles eleccions, axi en la eleccio que en la festa de Nadal propvenidor se te a fer com en les de alliavant fahedores, del dit clavari e receptor lo dit acte esser tengut e observat perpetuament juxta sa serie e tenor. En axi que algun clavari o rebedor no sia ni puxa esser admes per los diputats presents, sdevenidors al dit offici ni al jurament que ha de prestar, ans de poder usar y exercir aquell ni encara puxa reebre pecunies algunes de la dita generalitat ans sia hagut e reputat per persona privada fins hage donat la dita fermança juxta forma del dit acte e provisio abdicant als dits dipputats presents e sdevenidors e altres officials de la dita dipputacio que son e per temps seran tot poder de fer lo contrari ab decret de nullitat. Manants als portantveus de nostre general governador en lo dit regne e a tots e qualsevol altres officials e subdits nostres a qui pertangua sots pena de deu milia florins dor a nostres cofres aplicadors que la present nostra provisio e tottes coses en ella contengudes guarden e observen tenir e observar facen inviolablement. E no facen ni donen loch esser fent lo contrari si en la ira e indignacio nostra e pena sobredita desigeu no encorrer. Data en Cordova a XII del mes de agost del any mil CCCCLXXXX.

Yo el Rey.

Dominus Rex mandavit mihi Dominico Gonçales visa per generalem thesaurum et pro conservatore

FUNDACIÓ NOGUERA

163

1490, octubre, 22. Còrdova

Ferran II, passada la pesta que ha afectat València, exigeix als jurats el pagament de la porció econòmica que li correspon votada a les Corts d'Oriola.

ARV. Reial Cancelleria. Curie 245, f. 101r.

Lo Rey.

Prohomens amats e feels nostres. Gran admiracio tenim de vosaltres per que ja quasi en tot aqueix nostre regne es exida la maior part de la taxa del donatiu a nos ofert e fet per lo dit regne en les corts generals per nos celebrades als regnicoles de aquell en la nostra ciutat de Oriola y aquella se continua exigir y vosaltres per la porcio vostra o de aqueixa nostra ciutat encara no havem començat de exhigir aquella lo que fins aci havem volgut tollerar per causa de la pestilencia e mort que hi son stades. E axi, pus gracies a nostre Senyor Deu ja son passades no volent mes tollerar ne sperar ho, vos encarregam e manam molt stretament que per nostre servey ab suma diligencia e cura per la dita vostra porcio o de la dita ciutat entenau en la exaccio de la dita taxacio, car si axi no ho fareu lo que no podem creure vos certificam que en desidia e negligencia vostra nos sera forsat de provehir hi e provehirem per altres deguts e opportuns remeys no sens carrech e culpa vostres segons de nostra part mes largament vos ho diran lo gobernador en lo dit regne mossen Luis de Cabanylles e son assessor micer Rossell. E a nos avisaran de tot lo que en aço succehira e vosaltres fareu com los havem manat e donat special carrech. Data en Cordoba a XXII de octubre del anyo Mil CCCC LXXXX.

Vidit vicecanciller — Yo el Rey

Als amats e feels nostres
los jurats e racional
de la nostra ciutat de Valencia — Felipe Climent, protonotarius

164

1490, desembre, 14. Sevilla

La constant carestia de blat a la ciutat fa que hi hagi sempre el temor que falti gra. Alguna vegada, però, se n'acumula massa i convé vendre'l abans que es podreixi.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3571bis, f. 65r.

Curie

Sobrel vendre el forment en Valencia

Lo Rey.

Amats e feels nostres. Sabut havem son arribats aqui lo navilis del forment que contractat havieu per fonament e provisio de aqueixa ciutat. E per quens es dit de continu arriba forment a la ciutat per vendre siguanment per terra y no spatchant se lo forment de la ciutat per esser navegat e tardant se vendre se poria molt gastar, ço que redundaria en gran dan de la dita ciutat. Per utilitat de aquella volem e us pregam e encarregam e manam molt stretament que ab sumo studi e vigilancia entengau en vendre e exaugar lo dit forment per totes les vies e formes, que fer se puga, e lo mes prest que sia possible per que tardant no vegua a gastar se e la ciutat reeba tal detriment per negligencia vostra. E axi hajau vos hi com de vosaltres confiam e la cosa e necessitat requer. Data en Sevilla a XIIII de deembre any Mil CCCCLXXXX. Yo el Rey

Dirigitur juratis et racionali Civitatis Valencie

Coloma, secretarius

165

1491, gener, 24. Sevilla

Ferran II escriu una carta al mestre racional i al tresorer general del regne de València per demanar-los que investiguin el número de focs —unitats familiars— de les viles i ciutats reials, no de vassalls dels senyors de les terres que no li corresponen. La finalitat és conèixer quanta gent pot pagar el dret del maridatge que pertany a la casa reial a mesura que es casen els fills.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, f. 84r-v.

Lo Rey.

Mestre racional y lochtinent de thesorer general. Per la informacio quens haveu tramesa de les exactions, que per los maridages de altres infantes fins aci se son fetes, veem que no son en la suma e quantitat que deurien esser per que com veeu la exactio del maridage se deu fer en aqueix regne segons lo numero dels fochs y segons les facultats de les universitats e singulas qui en ella deuen contribuir y com sabeu en aqueix regne, exceptat los

vassalls dels senyors temporals, tots los altres del regne son tenguts contribuyr e pagar la dita exactio si ia no eren algunes ciutats e viles privilegiades. Los vassalls dels dits senyors son pochs de manera que los restants serien tenguts pagar y, de tants fochs que no sen haia sino tan poch, par nos que proceeix de no esser feta deguda tachacio ni degut numero de fochs. Per ço vos manam que, encara que trobeu les ciutats, viles e lochs de aqueix regne esser tachats, eus parra no esser be tachats, axi per respecte del numero dels fochs com per respecte de les facultats dels poblats en elles y en aquells, que fasau la tacha de fochs y de facultats segons rahonablement vos parra deures fer de manera que nostra regalia no reba tant gran perjudici ni tan poch sia fet agravi als dits poblats e (pervenir a noticia del dit numero de fochs y de facultats per que la dita exactio no reeva dilacio, la qual nos seria molt danyosa per la necessitat que de les dites peccunies tenim) ab les millors informacions que haver podreu de persones informades y expertes de les poblacions del dit regne a bon arbitre, que en altra manera comodament fer nos poria, refferreu y millorareu la dita tacha a cada ciutat, vila e loch que a la dita contribucio seran tengudes e obligades que per aço fer ab la comissio, que ab la present vos trametem, teniu poder e per que de present es nostra intencio donar pressa a la dita exactio quant possible sia (e veem que no poreu axi affinadament fer la dita investigacio de fochs y de facultats ab amnimoda certitud axi com convendria a la utilitat de nostra cort), per ço vos encautam que en la tacha, que fareu axi a bon arbitri com dit es per que en lo sdevenidor no sen seguesc prejudici, protestareu que per ella no siam prejudicats; ans restem sens lesio alguna en nostre dret per poder manar fer la dita investigacio y numeracio de fochs e facultats dels qui contribuyr deuen affi y effecte que lo dret de maridage, quant se vulle que exigir se haje, se exigexca ab tota integritat axi com nos pertany lo qual ab maior spay delliberam proveyr, plaent a nostre Senyor molt prestament. Y axi en fer la dita exactio e complir y exequtar la dita comissio en la forma sobredita usareu de gran diligencia. Sius ocorrera empero cas de consulta, consultant nos y fahent o com de la fe y prudencia vostra confiam. Data en la ciutat de Sevilla a XXIIII dies de jener any Mil CCCCLXXXXI.

Yo el Rey

Dirigitur magistro racionali regni Valencie seu locumtenentis generalis thesaurari

L. Gonçales, secretarius

FUNDACIÓ NOGUERA

166

1491, febrer, 25. Sevilla

Ferran II envia cartes a un gran nombre de ciutats i viles reials, a més de càrrecs religiosos, perquè contribueixin al pagament del maridatge de la seva filla, la infanta Isabel, que casa amb el príncep de Portugal.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, f. 89v.

Maridagii illustrissime infantisse Isabelis

Serenissimi domini regis gnate

Lo Rey.

Per a les grans despeses, quens ha convengut fer e sostenir en lo casament de la illustrissima infanta Isabel, nostra molt cara e amada filla, ab lo illustrissimo princep de Portugal, es cosa justa e acustumada e deguda siam subvenguts e ajudats de nostres naturals e subdits, ço que de vosaltres infalliblament speram. E per ço vos pregam, requerim e manam nos subvengau e ajudeu per a les dites despeses del mes que sie possible segons que, per los magnifichs e amats consellers nostres mossen Joan Scriva, mestre racional de nostra cort, e Alfonso Sanchez, lochtinent de nostre general thesorer, qui de aquesta negociacio tenen de nos carrech e poder special, vos sera dit de nostra part als quals o al altre dells donareu fe e creença com a nostra propria persona. Data en Sevilla a XXV dies del mes de febrer any MCCCCLXXXXI.

Yo el Rey

Dirigitur episcopo Valencia L. Gonçales, secretarius
Similes fuerunt expedite

Cardinali ilerde, magistro de Muntesia et de Sanct Jordi, abbati de Valldigna, episcopo de Sogorb et episcopo Dertuse

Similes fuerunt expedite universitatibus infrascriptis nil ad dito neque remoto sed quia ubi dicitur vos ponatur vosaltres.

Civitati Oriole, civitati Xative, ville de Alpont, ville Aliquantis, ville Algezire, ville de Morella, ville Xixone, ville de Cullera, ville Paniscola, ville Vilajoyosa, ville Seguntine als Morvedre, ville de Sanct Matheu, ville de Penaguila, ville de Borriana, ville de Cervera, ville de Alcoy, ville de Vila·Real, ville de Trayguera, ville de Castello, ville de Onda, ville de Biar, ville de Liria, ville de Cuequa, ville de Bocayrent, ville de Ontinyent, ville de Xeriqua, ville de Adamus, ville Castell Fabid.

Similis in numero XXXVI fuerunt spedite et in albo remisse.

167

1491, març, 10. València

Aquest document té tres qüestions que cal comentar. La primera: que la data última és del 10 de març de 1491. Ara bé, això és quan es fa la crida pública per la ciutat de València, una crida que es basa en una carta del rei del 10 de juliol de 1490, la qual s'ha enviat al governador del regne que —sembla— ha trigat temps a posar-la en circulació. Aquesta carta del rei està escrita en llatí i en el document es troba però, atès que a la crida es tradueix paraula per paraula al català, es posen punts suspensius en el document que fan menció al text llatí i a l'arxiu on originàriament es trobaria: la Reial Cancelleria de l'ACA, i així evito reiteracions. Segona: que amb la difusió de la carta es vol prohibir els carregaments de censals i violaris sobre ciutats i viles del regne, ja que graven a aquestes i de passada, si es paguen pensions, al propi fisc reial. Tercera: la gran excepció que és la ciutat de València, tal com consta a la pròpia carta del rei, ja que aquest mai vol perdre el baló d'oxigen que representa econòmicament la capital.

ARV. Governació. Reg. 2814, ff. 21r-22v.

Sobre lo fet que no puixen esser carregats censals sobre les universitats de Regne de Valencia

Anno a nativitate domini MCCCCLXXXX primo die IIII mensis marcii. Per correu fonch lliurada al molt magnifich mossen Luis de Cabanyelles, cavaller, conseller e camarlench de la Magestat del molt alt Senyor Rey e governador del regne de Valencia, per correu una provisio real de la predita Real Magestat en paper scrita e en lo dors de aquella ab reial sagell en cera vermella empremptat sagellada e de la reial ma del dit molt alt Senyor Rey sotssignada e ab lo vidit continuat al peu de aquella, la qual dita reial provisio es dels tenor e serie seguents... Nos Ferdinandus...

Data in civitate Cordube die decimo mensis julii anno a nativitate domini MCCCC nonagesimo

Yo el Rey

Vidit generalis thesaurus et pro Conservatore

In curie sigilli secreti Vº f. LVII v

E, lliurada la dita reial provisio, lo dit molt magnifich governador dix que reebia aquella ab tota aquella humil e subiecta

reverencia que de la prefata reial Magestat se pertany offerintse prest, prompte e aparellat fer e inseguir los reals manaments en aquella contenguts e expressats. En virtut e per exequcio dels dits reals manaments fonch feta e ordenada la crida del tenor seguent.

Ara hoiats que us fan a saber, de part de la Magestat del molt alt Senyor Rey, lo molt magnifich mossen Luis de Cabanyelles, cavaller, conseller camarlench de la predita Reial Magestat e governador del regne de Valencia com a quatre del mes de març del corrent any Mil quatrecents noranta hu per correu li es stada lliurada una patent letra de la predita Magestat en paper scrita, signada del dit Senyor Rey en lo dors de aquella lo segell comu de la sua real cort en cera vermella empremptat, la qual tornada de lati en romanç es de la continencia e tenor seguent:

Don Ferrando per la gracia de Deu, rey de Castella, de Arago, de Sicilia, de Toledo, de Valencia, de Gallicia, de Mallorqua, de Sivilla, de Serdenya, de Cordova, de Corsega, de Murcia, de Jahen, del Algarbe e de Algecira, de Gibraltar, comte de Barchinona, senyor de Vizcaya e de Molina, duch de Athenes e Neopatria, comte de Rossello e de Cerdanya, marques de Oristany, comte de Gociano. Per les oneracions e vendes de censals, molt inconsultament fetes en temps passat per les universitats reals del regne nostre de Valencia, molt greus dans e despoblacions en aquelles se son seguits. E per ço es stat necessari per pagar les pensions dels dits censals imposar victigals e talles e de aquells e de diverses e moltes exequcions e despesses les dites universitats son stades carregades, executades e opresses, los quals carrechs e dans los vehins de aquelles fogints son anats a star e habitar en altres lochs e terres desemparant e despoblant les nostres terres e universitats reals, no en poch mas en gran dan e jactura de les nostres ciutats e villes e de la cort e patrimoni nostres. E per ço que mes mal de aci avant nos seguexca ni proceheixca, volents resecar la via e carrera per hon venen e consultament provehir a la indempnitat de les dites universitats, ab tenor de les presents e de nostra certa sciencia e consultament provehim, statuhim e ordenam que de aci avant per les ciutats, villes e lochs nostres reals del dit regne, exceptada solament la nostra ciutat de Valencia, no sien carregats ni venuts censals alguns o violaris ni puixen esser venuts ni los bens de les dites universitats en manera alguna obligar inhibints e interdints a aquells de fer lo contrari tot poder ni sia licit ni permes a notari algu reebre ni testifficar contractes de carregaments de censals de violaris sobre les dites universi-

tats ni alguna de aquelles sens licencia e facultat per nosaltres a les dites universitats de vendre e carregar censals atorgades sots pena de privacio dels seus oficis. E tots los contractes, qualsevol de censals o de violaris per les dites universitats, fahedors contra nostre manament e tals obligacions, qualsevol de aquells, nulles decernim e declaram e de nenguna efficacia e valor e tots aquells, qui no hagi faran e los nostres manaments passaran e aquells no observaran, volem sien encorreguts per cascuna vegada que contrafaran en pena de cinchcents florins dor de Arago al fisch nostre aplicadors. E per ço de aquesta nostra saludable ordinacio e provisio a tots sia feta notificacio. E que negu sots vell de ignorancia nos puixa scusar, volem e manam lo effecte de les presents per los lochs acostumats de les ciutats de Oriola, de Xativa e de les viles de Castello e de Algezira e publicament ab veu de publica crida a tots sia notificat e denunciat per les quals coses als regents los veus de nostre general governador en lo regne de Valencia, axi della com deça Xexona, e a los lochstinents de aquells, batles generals e locals, justicies e tots altres officials e subdits nostres, als quals competeix e a qualsevol de aquells, dehim e manam de nostra certa sciencia e expresament per la primera e segona iussions e sots incorriment de nostra ira e indignacio e sots pena de mil florins dor de Arago la present nostra ordinacio e provisio facen, segons havem dit, notificar e publicar e aquella observen e façan inviolablement observar. En testimoni de la qual cosa les presents volem esser munides en lo dors ab nostre sagell secret. Data en la ciutat de Cordova a X del mes de juliol any Mil CCCCLXXXX.

Yo el Rey

E lo dit molt magnifich governador reebuda la dita reial letra ab aquella humil e subjecta reverencia que de la predita reial Magestat se pertany, executant los dits reals manaments ab tenor de les presents publica, intima e notiffica a tot hom en general e cascu en special les coses contengudes, statuhides e ordenades en la dessus incerta real letra e mana les dites coses esser observades, si e segons es contengut en aquella, sots les penes contengudes en la dita real letra. E per ço lo dit magnifich governador mana la present publica crida esser publicada axi per la ciutat de Valencia e lochs acostumats de aquella com per les ciutats de Oriola, Xativa e viles de Algezira e Castello e lochs acostumats de aquelles per ço que per algu e alguns ignorancia no puixa esser allegada. E guart si qui guardar si ha.

Deinde vero die jovis, X mensis marcii anno a nativitate domini MCCCCLXXXXI. En Pere Artus, trompeta publich de la ciutat de Valencia, feu relacio que en lo dia de hir comptat nou del dit mes de març ab sos companyons havia publicada la dita crida per la dita ciutat de Valencia e lochs acostumats de aquella.

168

1491, juliol, 5. València

Ordre dels jurats, dels advocats, del racional i del síndic que els clavaris dels quitaments presentin com més aviat millor els comptes i el retorn dels diners. La lectura d'aquest document dóna tota la raó d'aquesta decisió a les autoritats municipals esmentades. Cal pensar que fins i tot s'han detectat retards de dipòsits de diners que arriben a cinquanta i fins a seixanta anys, i això naturalment s'havia d'aturar.

AMV. Manuals de consells. Reg. 46-A, ff. 85v-86v.

Die martis V julii anno MCCCCLXXXX primo los magnifichs en Perot de Monpalau, generos, en Dalmau de Flors ciutada, mossen Nicolau Torres, cavaller, e en Jacme Marti ciutada, jurats de la ciutat de Valencia, en Ffranci Granolles, racional, micer Andreu Sart e micer Miquel Albert, doctors en leys advocats de la dita ciutat, e en Bernau Bayona notari sotsindich, attenent que per lo magnifich consell general celebrat en la sala de la dita ciutat a III de abril any MCCCCXVI e ab altre consell general celebrat a XV de dehembre any MCCCCXXXX fonch provehit e ordenat que tots los deposits que en qualsevol manera se deposassen en la cort del justicia civil vinguessen e tinguen a venir en poder del clavari dels quitaments de la dita ciutat, qui era o per avant fos e que lo justicia civil en lo principi de llur offici jure que sia tingut servar la dita provisio. E axi se es observat e se observa de present. E per quant a noticia dels dits magnifichs jurats, racional, sotsindich e advocats seria provengut que los deposits que es fan en poder dels dits clavaris no restituheixen aquells als clavaris dels quitaments novament elets, ans resten aquells dits deposits en poder dels dits clavaris qui ja han finit lo temps de llur administracio. E com lo clavari del quitament finit lo temps de sa clavaria dels quitaments per lo semblant feneix lo temps de sa taulegeria car com en poder del clavari dels quitament resta alguna quantitat de peccunies reebudes per lo clavari del quitament, finitat son temps,

liura aquelles al clavari novament elet, axi per lo semblant deu liurar totes e qualsevol quantitats reebudes com a depositari del magnifich justicia civil al dit clavari e depositari novellament elet attenent que la eleccio del clavari dels quitaments e dels deposits de la cort civil e les fermances que aquell tal clavari dona, axi les dona per la dita claveria com per la taulegeria de la cort civil, majorment que los clavaris dels quitaments fenint los dos anys de llur claveria son diffinits absolent les fermances de les obligacions que fetes han per causa de la claveria, podent se sedevenir, com se es sdevengut, que algun deposit se poria fer e per haver molt ple e questio en aquell restaria lo dit clavari ja diffinit e poria passar L^ta^ o LX^ta^ anys o tant de temps que axi lo clavari, com les fermances que aquell dona no serien vives e los bens transportats de manera tal que los deposits nos porien cobrar. E per ço, per utilitat de la dita ciutat e habitadors de aquella concordament, provehexen que qualsevol clavaris dels quitaments qui son stats de la dita ciutat tinguen e sien tenguts liurar totes e qualsevol peccunies que en poder de aquells seran pervengudes de la taulegeria de la cort civil al magnifich en Luis Granolles, ciutada e clavari dels quitaments e tauleger del magnifich justicia civil e que de aci avant qualsevol clavari dels quitaments, fenit un temps de la claveria, de continent tinga e sia tengut liurar tots los deposits en poder del clavari dels quitaments novament elet e axi successivament de huns en altres. E que nengun clavari dels quitaments no puxa esser diffinit ni les fermances absoltes fins que no sia ab acte publich reebut per lo scriva de la cort civil quans deposits pertenguts dins lo temps de llur administracio en poder de aquell e ab altre acte reebut per lo dit scriva nostre que tots aquets deposits ha liurat en poder del clavari dels quitaments novament elet, lo qual acte auctenticat de ma del dit scriva de la cort civil tinga a restar en lo archiu del magnifich racional, registrat al peu de la claveria dels quitaments, per indempnitat e seguretat de la dita ciutat e no en altra manera se puxa ni tinga a fer neguna diffinicio a negun clavari dels quitaments ut supra.

Testimonis A. Scala e P. Tarrago, verguers

169

1491, setembre, 12. Real de la Vega de Granada

En el foli anterior adreçat als jurats i racional [f. 90v], com es diu en aquest, hi ha un document semblant pel qual la ciutat de

València —bé els jurats i el racional, bé el Consell General— ha d'acceptar la dimissió de Bartomeu Amat com a síndic i el nomenament de Pere Dassio. Això farà que durant un temps l'ofici de síndic estigui vacant i en aquest període serà el sots-síndic qui apareixerà en la documentació.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3571bis, f. 91r.

Eiusdem

Lo Rey.

Amats y feels nostres. Nos scrivim als jurats y racional de aqueixa ciutat, pregant los que puix en Berthomeu Abat es content renunciar lo offici de sindich de dita ciutat, segons a nos consta per ostensio e exhibicio a nos feta de la procura sobre aço per aquell fermada, que accepteu e admetau la dita resignacio e sens dilacio proveeixqueu del dit offici de sindich al amat nostre en Pere Dassio. E, per que nostre desig e voluntat es que axi sia fet, vos pregam y encarregam affectuosament que, tota dilacio e consulta cessants, façau sia admesa la dita resignacio, es faça la provisio de offici de sindich en persona del dit Pere Dassio e sera cosa en que molt nos servireu. Data en lo nostre Real de la Vega de Granada a XII de setembre any de Mil CCCCLXXXXI. Yo el Rey

Dirigitur consilio civitatis Valencie Coloma, secretarius

170

1491, setembre, 16. Real de la Vega de Granada

Ferran II escriu als jurats i racional de València fent-se ressò de l'ambaixada de Gaspar Eximeno, escrivà de la sala de la ciutat, per raó de la porció de blat que el món eclesiàstic no vol tenir ni pagar. El rei dóna la raó als jurats i afirma que ha escrit als eclesiàstics perquè canviïn de decisió, com es pot veure en el document següent. En el fons el problema del blat sempre apareix com un tema fonamental en la vida de la ciutat.

AMV. Cartes reials. Reg. h^3 2, ff. 3r-4r i també a ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3571 bis, f. 91v.

Als amats e feels nostres los jurats e racional de la nostra ciutat de Valencia

El Rey.

FUNDACIÓ NOGUERA

Amados y fieles nuestros: recebimos vuestra carta y hoimos a Gaspar Eximeno, scrivano de la sala, en quanto de vuestra parte nos dixo y, despues de hoido, le fizimos comunicar ciertos capitulos a nos enviados por los quales los eclesiasticos fundan no ser obligados a acceptar la parte del trigo que les danades y alli se contenian algunas cosas las quales, seyendo verdaderas, no serian sin grande cargo de vosotros o de aquellos qui oviessen cometido los actos que se afirman. A todo el qual el dicho Gaspar Eximeno con lo que trahia en sus instrucciones ha satisfecho y, para provar lo que decia, nos ha exhibido algunos actos, scripuras, cartas y la muestra de trigo y en la mas parte dello nos parece es satisfecho. Si de otra cosa en contrario no nos constase, por ende scrivimos de presente a los eclesiasticos encargandoles muy strechamente que tomen la porcion del trigo que les cupiere a su parte sigund el repartimiento fecho por la ciudat. Car no se pueden por derecho alguno escusar dello y que no esperen el tiempo del compromisso ni vosotros tampoco pues la provision se faze por todos y consta a nos la quantia de los trigos del anyo passado no ser demasiada ni tanta como otros anyos se ha fecho y que los trigos, cuando vinieron, eran buenos y recebidores. El expediente, que tomastes con los flaqueros para que tomassen a su cargo mil y quinientos cafizes del dicho trigo que queda, nos parecio bien. De los otros mil y quinientos cafizos nos es visto deveys fazer repartimiento por que la ciudat no reciba danyo maiormente pues los eclesiasticos tomaran su porcion y que vosotros deys a todos los que no han tomado del, car las personas del quitamiento nos scriven que vosotros o los repartidores haveys favorecido algunos a los quales no habeys dado del, lo qual tenemos por cosa muy mal fecha, si assi es, y digna de reprehension. Quanto a lo que deziys que no habiades fecho conclusion de cargar las seis mil liuras por pagar lo que debe la ballia y que con el racional en este mes de setiembre nos embiariades la conclusion, assi lo fazed por servicio nuestro. Quanto al cargarse la ciudat el precio de los trigos para pagar aquellos una carta fazemos a vosotros y a los del consejo y a las personas del quitamiento remetimos nos a aquella. Data en el nuestro real de la vega de Granada a XVI de setiembre del anyo Mil CCCCLXXXXI.

Yo el Rey.

Dirigitur juratis et racionali Valencie Coloma, secretarius

FUNDACIÓ NOGUERA

171

1491, setembre, 16. Real de la Vega de Granada

Aquest és l'escrit que Ferran II envia als eclesiàstics per la qüestió del blat. Ara el rei, amb les queixes que aquests varen fer-li i amb les respostes dels jurats, descriu fil per randa la situació plantejada i dóna la raó a la ciutat de València. Per tant, els clergues, diguin el que diguin, hauran d'assumir la porció de gra que els pertoca.

AMV. Cartes reials. Reg. h[3] 2, ff. 4r-8r.

Al reverent Capitol de la Seu sobre lo repartiment del forment asegurat

El Rey.

Amados nuestros. Vimos vuestra carta y el memorial, que dentro aquella nos embiastes, en la qual deziys no ser obligados a tomar la reparticion de los trigos de Sicilia fecha por los jurados dessa ciudat, fundando vuestra razon en los desordenes contenidos en vuestro memorial, los quales deziys ser fechos y cometidos por los jurados y que, teniendo subsistencia de verdat, terniades causa de justa queixa. A la qual carta o memorial no quesimos responder fasta ver que razon se daria en contrario por parte de la ciudat. E, siendo venido a nos Gaspar Eximeno scrivano de la sala por parte de los dichos jurados y racional, ha satisfecho a vuestro scrivir y capitulos en la forma seguente.

En vuestro primero capitulo se affirma que en el anyo de LXXXX no era lugar de assegurar trigos por quanto las seguridades se acostumbran fazer por la ciudat en anyos que hay esterelidat de trigos en Urgell, Aragon y Castilla, la qual no fue en los anyos LXXXVIIII e LXXXX.

En satisfaccion desto es dicho por parte de la ciudat que en el anyo de LXXXVIIII fueron comprados XXI[a] D caffices de trigo que es mayor suma que los XIII[a] CCLXX caffices que fueron comprados en el anyo de LXXXX, car ahunque la compra fuesse de XV[a] caffices pero limpio se dize no fue mas de lo que dicho es. E allende de los XXI[a] caffices, comprados en el anyo de LXXXVIIII, fizieron aiuda a diversas personas por V[a] DCCCC caffices y dize que no se perdio cosa alguna en los dichos trigos, antes fueron los unos e los otros necessarios.

Item se allega por la ciudat que la compra de los dichos XIII[a] CCLXX caffices de trigo se fizo por los jurados a XVII de

juliol del anyo LXXXX y ellos havian ja fecho diligencia en haver trigos de Cathalunya, scriviendo con su carta de XI de mayo del dicho anyo al infante don Enrique, lugartiniente general nuestro en Cathalunya, que les dexasse çaquar de Cathalunya cierto trigo del qual tenian licencia nuestra y por aquell les fue respondido, con carta de XVII de agosto del mismo anyo, como nos haviamos suspendido todas las licencias y que haviessen paciencia que ell no dexaria saccar trigo alguno fasta lo huviesse consultado con nos, con el qual scrivir quieren mostrar y provar de su diligencia y antes nos han exhibida copia auctentica de las dichas cartas.

El segundo capitulo de vuestra scriptura affirma ser cosa cierta la dicha quantia de XVª caffices de trigo ser exorbitant y excessiva.

Responde la dicha ciudat que en comparacion de las provisiones de los anyos passados no es excessiva, antes menos de lo que se acostumbra mercar, y que no fueron mas de XIIIª CCLXX caffices y que, allende de la dicha compra en ocho partidas, ofrescieron aiudas a diversas personas qui prometieron entre firme y respit traher a la dicha ciudat VIª CCLXXX caffices.

Con el tercero capitulo affirmays que el dicho trigo fue comprado a demasiado precio en danyo del pueblo por quanto fue comprado a XXXXII sueldos el caffiz y que de Aragon y Cathalunya se podia haver trigo a XXX sueldos posado en Valencia.

Responde la ciudat que el dicho trigo fue comprado a XXXX sueldos y no a XXXXII sigund nos han fecho fe con el acto de la compra y que los jurados ya fizieron su diligencia en haver trigos de Cathalunya, como parece por la carta del infante, y que el trigo de Sicilia vale cinco sueldos mas que el de Aragon y Cathalunya y que al tiempo que lego el dicho trigo en Valencia valia el caffiz a LIIII sueldos y esto pruevan por informacion que nos han enbiado de VIIII testigos, reecebida por el justicia civil de Valencia, y que en Valencia poco o ningun trigo havia en aquell tiempo que el dicho trigo lego y assi eran bien menester los XIIIª CCLXX caffices comprados.

Con el IIII capitulo affirmays que no han dexado poner a los vezinos de Valencia trigos de Aragon ni de Cathalunya, los quales hovieran trahido trigos al dicho precio.

Responde la ciudat no ser versemblante ni verdat lo contenido en el dicho capitulo, antes affirman tener cartas en sus registros con las quales los jurados scrivieron a los diputados de Cathalunya, regidores de Tortosa y al dicho infante y ahun a nos por que les

diessemos licencia y les fuesse permeso sacar trigos de Cathalunya y con esto fazen testimonio de su diligencia y offrecen provar el contrario de lo que affirmays e atorgar que ellos y el racional serian dignos de tal pena, si tal cosa se pudiesse provar, y son contentos de recebirla caso que se provasse. Pero supplican nos que, si assi no se provasse, que los que tal affirman sea dada la pena y castigo que ellos havian de recebir si verdad fuesse y, si esto vosotros fareys verdat, no quedera sin debido castigo.

Con el V capitulo deziys que si particulares personas havian de traher trigo por poco que fuesse ivan a demandar licencia a particulares a quien se sguardava la utilidad de los dichos trigos.

Responde la ciudad que aquella jamas fizo prohibicion a nadie de poner trigos ni habian menester licencias de poner los, antes los que los trahen a la ciudat son guiados de todos delictos por privilegios y consuetud antiga e mas que, pues los vendedores havian liurado el trigo a la ciudat y aquel estava a risco de la ciudat y no dellos, que no hay causa para que aquellos por interesse alguno suyo denegassen o dificultassen las licencias caso que fueran menester impetrarlas lo que no cumplia, pues ya los vendedores qui havian librado el trigo no tenían que ver mas en ello.

Con el VI capitulo deziys que, segund las quantias de los trigos vendidos y repartidos, se arbitra son XX^{a} caffices y que se creye haian remesclados otros trigos con los otros que valian menos y que fueron vendidos al dicho precio de XXXXII sueldos.

Responde la ciudat que los XV^{a} caffices de trigos comprados fueron reduzidos a XIII^{a} CCLXX caffices limpios; vendieron se en el almodi IIII^{a} DCLVIII caffices, VIIII barcillas, dos almudes, en los lugares de la contribucion se dieron en la primera reparticion CCXXXXIIII caffices e III^{a} CXXVIIII caffices, seis barcillas entre las XII parroquias de Valencia en la misma particion. En la segunda particion se dieron a las doce parroquias de Valencia II^{a} CL caffices y a los lugares de contribucion CCCCXVI caffices que en todo serian X^{a} DLXXXXVIII caffices, tres barcillas, dos almudes y esto se prueba con una cuenta que se affirma ser de mano del administrador de los trigos comprados por la ciudat, lamado Bernat Vidal, y que en el almodi no quedan mas de III^{a} caffices poco mas o menos que seria la quantia mercada. E que, si se puede probar que los jurados y racional haian mesclados otros trigos de maior ni menor precio, son contentos star a la pena que por nos les fuere dada; con que aquellos qui affirman el contrario sean tenidos a la pena de talion.

Con el VII capitulo deziys que quando el dicho trigo lego a Valencia ya edia y no era recibidor y que luego el yverno, quando lo començaron a repartir, era podrido y assi era senyal que el dicho trigo no era del anyo segund era obligado dar el vendedor.

Responde la ciudad que, quando el dicho trigo se recibio, fueron servadas todas las solempnidades en tales cosas acostumbradas: a saber es que sacaron dos o tres barcadas del trigo y puesto en montones los jurados fizieron juzgar aquell en su presencia por mercaderes, barqueros y mesuradores y otras personas, qui entendien de trigos, y fueron juzgados ser buenos y recebidores y cada vez, que juzgaron cada hun monton del dicho trigo, faziron dello acto publico y havemos visto que en cada hun acto ha diversos testigos y pocos son los hunos testigos de un acto que en el otro se tornassen tomar. De mas desto, a instancia del sindico dessa ciudad, el governador desse reyno es ydo personalmente a las botigas donde sta el trigo que ya quedado y ha tomado de cada una dellas trigo y remesclado nos ha embiado dell una muestra, puesta en un saquillo serrado y sellado, certificando nos con su carta patente ser ello assi, la qual muestra havemos querido ver y como quiere que aya algunos granos guastados pero no nos ha parescido tan podrido ni tan malo y hediente como lo deziys afirmamdo que no era para dar a animales brutos.

Dize mas que en el tiempo, que el dicho trigo se descargo y fue levado a la ciudat, llovio XXXV dias y que se moio y que con el mojar y con la disposicion de lugar, qui no sufre mucho tiempo el trigo sin danyarse, el dicho trigo tomo alteracion y se danyo y que esto no fue so culpa de los jurados, no podiendo fazer otro salvo en dar diligencia en conservar quanto les fue possible, pero al tiempo del recebir se dize era bueno y recebidor y prueban por una informacion de VIIII tesigos recebida por el justicia civil como en aquellos dias llovio XXXV dias.

Con el octavo capitulo afirmays los repartidores no haver se hovido bien en el repartir de los trigos.

Dize la ciudat que han mirado la possibilidad de cada uno y sigund aquella han fecho la reparticion y pretiende la dicha ciudat que esto no toqua a vosotros instigarlo y que el remediarlo acataria solamente a nos, caso que assin fuesse.

Con el IX affirmays quen el repartir han quitado de cada un caffiz una barcilla y que si se dezia que se havia fecho por los gastos del repartir que aquellos no subian a V^{a} sueldos.

Responde la ciudad que cessa seyer verdad ut decet fablando; antes dizen que a cada uno dieron su derecho en los caffices y para probar esto procuyen una informacion, tomada por el governador a instancia de la ciudat, de VIII mesuradores, VIII tiraçacos y quatro trajineros los quales, mediante juramento, dizen que el dicho trigo se mesuro fielmente y se dio a cada uno su derecho y los dichos mesuradores dizen que son personas publicas sin las quales ningun trigo que se haia a vender puede ser mesurado.

E quanto a los gastos del repartir dizen que la ciudat no acostumbra tomar los gastos de tal manera de los trigos que ya hay dos sueldos por caffiz de los gastos de botigas, palegadores, mesureros, tiraçaquos e vendedores.

Con el X capitulo affirmays que en el tiempo que fue repartido el dicho trigo entre vosotros aquell era podrido y que no era para poder servir ya a animales como dicho es.

Desto responde la ciudat lo mismo que responde al VII capitulo.

Con el XI capitulo affirmays la dicha compra del trigo haver sido fecha por personas illegitimas, car no estuvieron en ella todos los jurados ni el sindico sin el qual no se podia fazer.

Responde la ciudat que no es necessario ni de essencia que en las tales compras este el racional ni el sindico y que bastan seran en ello los VI jurados o la mayor parte dellos. Para provar sto nos han exhibido hun acto publico, fecho a XXIIII de junio del anyo LXXXX, con el qual consta que el conseio general dessa ciudat dio poder para avituallar, mercar y assegurar trigos a los jurados o a la mayor parte dellos y diz que lo mismo se faze cada hun anyo en el dicho dia por el general conseio y assi nos han mostrado los actos de LXXXX e LXXXVIIII.

Con el XII capitulo, por mostrar que han usado de desigualdat en el partir de los trigos, dezys que al lugar de Burjasot, qui es de la limosnia de los pobres e tiene L casas, dieron XXXXV caffices y al lugar de Mizlata, qui es mucho mayor, dieron XII caffices y al lugar de Benimaclet, e en el qual ay XXX casas y es de la almoyna, dieron XXVIIII caffices y al lugar de Alballat, qui es den Sorell donde ay mas de XXXX casas, dieron XII caffices.

Responde la ciudat que al lugar de Burjasot no dieron salvo XXV caffices, al lugar de Mizlata dieron XII caffices a los cristianos qui son pocos, a los moros no dieron nada por que no son de la contribucion de Valencia. En lo de Albalat diz que no se acuerda quanto se dio, a Benimaclet dieron XXV caffices y no XXVIIII,

comoqueir que pretenden no toca a vosotros lo de Benimaclet por ser carrera de Valencia y de la parrochia de Sanct Salvador y que ço lo acata a los parrochianos de la dicha parrochia y no a otri.

Con el tercio decimo capitulo affirmays que a ciudadano que tiene LXª sueldos de renta no han dado salvo VI caffices e a los eclesiasticos qui tienen Vª sueldos de renta dieron otro tanto.

Responde la ciudad que a los ciudadanos de la ciudat dieron sigund eran las personas y que en la primera particion dieron VI caffices, en la segunda dieron tres y ha antes de la particion havian tomado trigo del almodi y vosotros ni en el almodin ni en la primera ni en la segunda particion tomastes y que por todo vos dieron V caffices.

Por todas las quales rahones, provadas por los actos publicos y con las sobredichas informaciones de testigos, nos parece imfirman lo que vosotros ayegays por vuestra parte para scusar vos del recebir del dicho trigo y, si otra cosa en contrario no vos fosse mostrada, paresse nos que pues el dicho trigo era bueno y recibidor al tiempo que vino y la suma del trigo no era demasiada, antes menos de lo que otros anyos acostumbravan comprar y dar ayudas, que vosotros no podeys ni debeys recusar de tomar la parte y porcion que vos toquare pues la provision se faze para provision de todos, assi legos como eclesiastichos. De derecho soys a ello obligados ni es cosa nueva, como bien sabeys, el fazer tales reparticiones no solo en essa ciudat mas ahun en Barchelona y otras. Por ende, vos encargamos no recuseys mas el recebir la parte que os tocare del dicho trigo, no embargante sea sobre ello firmado compromiso en el tiempo en el qual no cureys sperar por que no se haya de usar de los remedios que otros tiempos la ciudat acostumbra usar en semejantes cosas. Data en lo nuestro real de la vega de Granada a XVI de setembre del anyo MCCCCLXXXXI.

Yo el Rey
Coloma, secretarius

172

1491, setembre, 26. València

Document de la ciutat de València amb dues cartes de Ferran II. El rei vol que els jurats, el racional i els prohoms del quitament

acceptin un carregament de censals per poc temps, sobretot en funció d'un enviament de blat encara no pagat per València. Les posicions del rei i de la ciutat no acaben de coincidir.

AMV. Manuals de Consells. Reg. 46-A, ff. 81r-83r.

Die lune XXVI septembris anno MCCCCLXXXXI en cambra de consell secret se justaren e congregaren los magnifichs jurats, racional, subsindich e prohomens del quitament deius scrits. Mossen Nicholau Torres, en Bernat Julia, en Dalmau de Flors, en Berthomeu Martinez, jurats; en Ffranci Granolles racional, en Bertran Bayona, notari subsindich.

Prohomens del quitament

mossen Johan Corveran Delet	en Johan de Gallach
en Berenguer Marti de Torres	en Johan Alegre
en Bernat de Penaroia	en Jacme Bou
en Bernat Catala	en Lois Granolles
en Ramon Berenguer	en Galceran Exarch

Essents axi justats los dessus dits fonch presentada aquells dits prohomens del quitament deu en numero, qui son la major part dels dits prohomens com lo magnifich Johan Vives cavaller, hun de les dites persones del quitament sia absent e los altres en compliment de XIIII sien morts, una letra closa de la Magestat reyal lo sobrescrit de la qual es del tenor seguent. Als magnifichs e amats nostres les persones del quitament de la nostra ciutat de Valencia.

E, presentada la dita letra closa reyal sens obrir aquella, les dites deu persones del quitament dessus nomenades se apartaren de la presencia dels dits magnifichs jurats, racional e sindich per legir la dita letra, on estigueren per espai de una hora parlant entre si davant lo archiu del magnifich racional, e apres retornaren a la dita cambra de consell secret on speraven los dits magnifichs jurats, racional e subsindich, als quals tornaren per resposta que per a dema que comptarien XXVII del present mes de setembre a dos hores apres mig jorn donarien resposta del que delliberarien als dits magnifichs jurats, racional e subsindich.

Altero leto die mercurii computato XXVII dictu mensis septembris anno a nativitate domini MCCCCLXXXXI en la dita cambra de consell secret se ajustaren los magnifichs jurats, racional, subsindich e prohomens del quitament seguents.

En Perot de Mompalau, en Bernat Julia, mossen Nicholau Torres, en Dalmau de Flors, en Berthomeu Martinez, en Jacme

Marti, jurats, en Ffranci Granolles racional, en Bertan Bayona notari subsindich, micer Andreu Sart, micer Miquel Albert.

Prohomens del quitament

Mossen Johan Vives de Canemas
en Berenguer Marti
mossen Johan Corveran Delet
en Bernat de Penaroia
en Johan Alegre
en Galceran Exarch
en Lois Granolles
en Bernat Catala
en Jacme Bou
en Ramon Berenguer
en Johan de Gallach

E essents tots axi justats e congregats los dits magnifichs jurats, racional, advocats, subsindich e prohomens del quitament dessus nomenats per tornar la resposta la qual en lo dia daltre devien tornar los dits prohomens del quitament de la presentacio feta de una letra closa reyal la qual apart los dits prohomens del quitament, excepto dit mossen Johan Vives, havien rebuda e lesta lo sobrescrit de que era als magnifichs e amats nostres les persones del quitament de la nostra ciutat de Valencia. Fonch presentada e en presencia de tots los dessus dits lesta per lo scriva de la sala una altra letra closa del senyor Rey del tenor seguent.

El Rey.

Amados e fieles nuestros. Por otras cartas nuestras havemos significado a vosotros jurados, racional y personas del quitamiento que, por quanto los dineros que son debidos del trigo vendido a esa ciudat por Alfonso Sanchez, lugarteniente de nuestro general thesorero, habian de servir para cosas que acatan nuestro servicio, nos serviriades mucho que cargassedes a censal sobre la ciudat la dicha quantia, faltando aquella en vaccacion de seis meses, pues dentro el dicho tiempo podriades haver cobrado el dinero con el qual se luyrien otros tantos censales como aquellos que havriades cargados por la dicha razon. Y segun nos es referido esto, con obra de algunos qui han persuadido el contrario a las personas del consejo desa ciudad, ha sido deliberado en el consejo de aquella quel dicho consentimiento no se de, de lo qual tenemos no poqua admiracion maiormente que faze e sia fecho con algunos presupuestos de los quales nos ha costado el contrario con actos publicos a nos enviados por los jurados y racional e, porque esta quastia es devida por essa ciudat, no vehemos razon que pueda obstar para que por justicia, seyendo suplicados de ello, no hayamos de mandar pagarla y en caso de recusacion proveher que sean executados los derechos y bienes de la universidad y,

faltando aquellos, de las particulares personas pues asi bien son a ello obligados; mas por excusar si ser pudiese la tal execucion por haver sguard a nuestro servicio, como dicho es, havemos delliberado a traves vos tornemos rogar y encargar vos deys lugar aquellos dichos censales se carguen, pues se dize se falla la quantia con vaccacion de seis meses e a por maior seguridad de la ciudad nos plazera que sea por vosotros o por las personas del quitamiento elegido un clavario particular qui exhiga y reciba todos los dineros devidos del dicho trigo, para que sean convertidos en luycion de otros tantos censales como seran cargados por la dicha razon y esto segund forma de los capitolos del quitament y no es de pensar que, antes de passados los dichos seys messes, no sean cobrados los dineros y fecha la dicha luycion con la qual antes ganara que no perdera la ciudad en la qual nos fazeys muy senyalado servicio donde no lo fiziessedes lo que no lo podemos creher nos por ministrar justicia. Mandaremos a nuestro governador que luego execute por la dicha quantia los bienes e derechos de la ciudad y, si no se fallaren en pronto, mandaremos que sean executados los bienes de particulares que nos pariessere pues son a ello obligados, faziendo les fazer loch e cesion contra la ciudad pues asi procede de justicia. Data en el nuestro Real de la Vega de Granada a XVI de setembre del anyo Mil CCCCLXXXXI.

Yo el Rey

Coloma, secretarius

Encara fou presentada e declosa una altra letra que venia del dit senyor Rey directa pels dits magnifichs jurats e consell de la dita ciutat del tenor seguent.

Lo Rey.

Amats e feels nostres. Entes havem no haveu volgut fer lo carregament de censals que scrit vos havem per pagar lo forment que la ciutat compra de Miquel Perez, de que som restats fort admirats com per la forma que scriviem ab lo temps dels sis mesos de comport, dintre los quals se cobrava lo preu del forment es poguera fer de aquell altre quitament, la ciutat no rehevia interes algu y descargavas del deute que mediant contracte es obligada, la dilacio del qual no es sens carrech e dan de la ciutat e de son credit. E axi no podem veure raho alguna per que ni haveu volgut obehir nostres manaments ni provehir a la desobligacio de

la ciutat e be de son credit, sino que interes e passio propria e particular, mes que altra cosa, vos ho ha revocat del be publich y del que fer devieu sens manar ho nos, com no sia stat james vist ne acostumat que lo consell contrarias a cosa justa com aquesta e de nostre servey e majorment que, si no per aquesta via de necessitat e per força de justicia, hauriem manat executar la ciutat per complir lo contracte e pagament del dit forment, mostra del qual personalment havem aci vist e fet veure y appar be, segons actes exhibits auctentichs, que lo dit forment del temps se liura era bo e rehevedor e fora ja feta la execucio que dit havem per la paga del dit forment per lo deute e obligacio de justicia, sino que la tal execucio nos poguera fer sens moltes despeses e dany de la ciutat e per preservar la de aquell perque nos va mes en ella y en la sua conservacio que a vosaltres. E axi havent delliberat tornar vos scriure e fer la present encarregant vos e manant quant podem stretament que, sens mes dilacio e consulta alguna, façau lo dit carregament de censals per pagar lo dit forment com scrit havem. En altra manera per nos hi sera provehit com cumple. E per que volem saber qui seran los qui per ventura, perseverant en lur primacia, no voldran adherir a nostres manaments e a la raho e al descarrech de la ciutat vos certificam scrivim als jurats y racional manant los que, de aquells tals, nos envien la nomina perque havent per deute de justicia executar la ciutat e ferli despeses sapiam a culpa e carrech de quines persones e sen puga haver raho. Data en lo nostre Real en la Vega de Granada a XIIII de setembre del any MCCCCLXXXXI.

Yo el Rey
Coloma, secretarius

E presentades, lestes, procehides les dites reals letras, en continent los dits magnifichs prohomens del quitament haiuts entre si molts rahonaments votaren, deliberaren sobre les dites coses amb jurats, racional e subsindich en la forma seguent.

Mossen Joan Vives vota que sia donat asentiment de carregar a censal tot lo que sia degut al magnifich mossen Alfonso Sanchiz de la resta dels preus dels forments comprats per la dita ciutat.

En Loys Granolles fou del vot del dit mossen Joan Vives.

En Joan Alegre es de vot e parer no es carregue res a censals.

FUNDACIÓ NOGUERA

Los altres dessus nomenats, prohomens del quitament, donaren asentiment que sobre los bens de la universitat de la dita ciutat puxen esser carregats a censals fins sexanta mil souls per obs de pagar part del preu segur dels dits forments.

En testimoni tots los dits prohomens del quitament elegexen dos clavaris exhigidors dels preus dels forments asegurats los magnifichs en Bernat de Penaroia e en Galceran Exarch, dos dels dits prohomens del quitament. Testimonis foren presents de les dites coses Berthomeu Monso e en Anthoni Scala verguers.

173

1492, abril, 25. Vila de Santa Fe

Per una sèrie de raons, no del tot clares i de les quals ja vaig parlar en el meu llibre València en la crisi del segle XV*, Ferran II va suspendre en aquesta data Lluís de Cabanilles de l'ofici de governador general, en aquest registre també s'esmenta una suspensió idèntica per als seus dos oficials segons a València: Lluís Ferrer i Jaume Rossell. Esmentar vol dir que aquestes cartes no hi són en tal registre, però sí que se subratlla la mateixa redacció. Ara bé, totes les cartes i algunes més varen ser enviades a València i, com veurem, es troben a l'arxiu de la Governació de l'Arxiu del Regne de València. És més, aquestes cartes es conserven tal qual però sense l'etcètera després del nom del rei, al seu lloc hi ha els títols que Ferran II té com a rei, comte i senyor de tots els territoris. Al registre de la Cancelleria Reial no calia escriure aquestes ratlles que sí que consten en la carta del correu i que són sempre les mateixes. Però en el lloc on es rep la carta i s'arxiva sí que s'anoten.*

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3571bis, f. 117r.

Curie Super suspenssione officialium regne Valencie

Don Ferrando, etc. Al magnifich y amat conseller nostre mossen Luis de Cabanyelles, portantveus de nostre governador general en lo regne de Valencia, salut e dileccio. Per algunes dignes respectes nostre animo movents, los quals no es menester assi exprimyr ab tenor de les presents de nostra certa sciencia y consultament empero sens alguna nota de infamia vos suspenem del exercici del dit offici de portantveus de nostre general governador durant nostre beneplacit. En axi que durant aquell vos no pujau exercir

ni exerciau ni altre per vos exercesca lo dit offici, ans vos abstingau totalment de aquell car nos a cautela vos abdicam tot poder de fer lo contrari ab decret de nullitat. Data en la nostra vila de Sancta Fe a XXV dies del mes de abril en lany de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCC noranta dos.

Yo el Rey

Similes suspensionis fuerunt expedite quidam Ludovico Ferrer pro officio locumtenentis generalis gubernatoris regni Valencie, altera Jacobi Rossell pro officio assessoris gerentvices gubernatoris Valentie

Dominus Rex mandavit mihi Joanni de Coloma

174

1492, abril, 25. Vila de Santa Fe

Ferran II escriu una carta en llatí a Juan de Lanuza, el seu lloctinent general al regne de València. Li demana que es faci càrrec de l'ofici vacant de governador general per la suspensió de Lluís de Cabanilles, així com del de Lluís Ferrer. Al final del document consta una carta idèntica adreçada a Bartomeu de Veri per la qual el regent de la cancelleria s'ha d'encarregar de l'ofici que deixa Jaume Rossell.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg, 3571bis, f. 117r.

Super eadem

Nos, Ferdinandus, etc. Facta per nos suspenssione Ludovici de Cabanyelles ab officio gerentisvices nostri generalis gubernatoris in dicto Valencie regno nostre beneplacito durante, ut in provisione nostra data in hac villa Sancte Fidei die presenti et infrascripto, ad quam nos refferimus lacius continetur, opportunum est intro necessarium dictum officium interim alicui provo viro et ydoneo continetur opportunum est necessarium dictum officium interim alicui provo viro et ydoneo committere, et quia vos, Joannes de La Nuça, noster locumtenents generalis in dicto regno estis, talis vir cui merito prefatum officium committere debeamus, id circo, tenore presentium de nostri certa sciencia et consulto, dictum officium gerentisvices nostri generalis gubernatoris in dicto regno et eius exercicium vobis eidem Joanni de La Nuça comendamus

illudque ut in comendam teneatis decernimus et ordinamus, dicta suspenssione durante absque aliquo tamen salario et quod exercicio officii locumtenentis nostri propter dicti officii vicegerentis nostri generalis gubernatoris exercicium nec viceversa nulla sequatur aut resulter incompatibilitas sed ambos simul et eorum et cuiuslibet eorum exercicium teneatis et exerceatis, tenere et exercere valeatis, omni contradictione cessante. Qua propter universis et singulis officialibus et subditis nostris, tam maioribus quam minoribus, quocumque officio et dignitate fungentibus in dicto Valencie regno constitutis et constituendis dictorumque officialium locumtenentibus, presentibus et futuris, dicimus, precipimus et jubemus de dicta nostra certa sciencia et expresse sub ire et indignacionis nostre incursu penaque florenorum auri quinque mille a bonis cuiuslibet contrafacientis exigendorum et nostro inferendorum erario, ut presentem nostram dicti officii gerentisvices gubernatoris contendam vobis, dicto Joanni de La Nuça, locumtenenti nostro generali, teneant firmiter et observent dicto nostro durante beneplacito tenerique et observari faciant inviolabiliter per quoscumque, et non contrafaciant racione aliqua sine causa pro quanto graciam nostram caram habent iramque et indignacionem nostras ac penam preapositam cupiunt evitare. In cuius rei testimonium presentes fieri iussimus nostro secreto sigillo a tergo munitus. Data in villa nostra Sancti Fidei die XXV mensis aprilis, anno a nativitate domini MCCCCXXXX secundo.

Yo el Rey

Similis provisio fuit expedita in regni Valencie Bartholomeo de Veri regenti regiam cancellariam

Dominus Rex mandavit mihi Joanni Coloma

175

1492, abril, 25. Vila de Santa Fe

Ferran II escriu a Diego de Torres, batlle general, per comunicar-li les suspensions dels oficials de la governació, sense dir-li la causa; li demana que des del moment que aquests siguin intimats en la governació del regne de València ell, com a batlle, deixi de pagar els salaris pertinents a aquests oficials.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3571bis, f. 117v.

Super eadem

Don Ferrando, etc. Al noble, amado, conseiero, camarero y bayle general nuestro en el reyno de Valencia, don Diego de Torre, salut e dileccion. Por quanto con nuestras presentes provisiones de la data de la presente, por dignos respectos a ello nuestro animo provinientes, havemos suspendido a mossen Luys de Cabanyelles del officio de portantvezes de nuestro general governador en el dicho reyno de Valencia e a mossen Luys Ferrer del officio de lugarteniente general del dicho nuestro governador general e a mossen Jayme Rossell, alias Avinyo, del officio de assessor durante nuestro beneplacito y queremos que, desdel dia que por nuestra lugartenencia general en el dicho reyno les seran intimadas o fechas intimar las dichas suspensiones de los dichos sus officios, no les pagueys los salarios que por ellos fuessen recibir; antes del dicho dia en adelante pagueys los dichos salarios a nuestro general thesorero mossen Gabriel Sanchez. Por ende, con tenor de las presentes de nuestra cierta sciencia y expressamente, vos dezimos y mandamos que desdel dia que seran intimadas las dichas suspensiones a los susodichos mossen Cabanyelles, mossen Ferrer e mossen Jayme Rossell de los dichos sus officios no les pagueys los salarios que por los dichos officios les suelen ser pagados; antes del dicho dia en adelante del qual constara por acto de notario publico dedes e paguedes realmente y de fecho al dicho nuestro general thesorero o a su procurador los dichos salarios enteramente, assi como se han acostumbrado dar e pagar a los dichos offciales antes de la dicha suspension, por tanto tiempo e fasta que otra cosa vos sea por nos mandada. Porque el dicho nuestro general thesorero ha de distribuyr aquellos en ciertas cosas concernientes nuestro servicio que por nos le han sido mandadas y en la solucion y paga que le fareys de los dichos salarios, la quantitat de los quales queremos ser aqui havida por sufficientemente specificada, cobrareys de lo del dicho su procurador cada una vez apocha de pago por vuestra indempnidat en la primera de las quales el tenor de las presentes sea totalmente inserto y en las otras se faga special y expressa mencion dellas. Ca con las mismas presentes mandamos a los maestros racionales de nuestra corte e a sus logartenientes y a otras qualesquiere personas, que oyran y examinaran vuestras cuentas, que al tiempo de la reddicion y examinacion de aquellas vos, poniendo en data las quantias que por razon de los dichos salarios e por el tiempo susodicho al dicho nuestro general thesorero o a su procurador pagado haveys e restituyendo

las dichas apochas y acto de notario publico por el qual conste del dia que a los susodichos officiales habran sido intimadas las dichas suspensiones, vos los reciban, passen y admetan en cuenta y descargo toda duda, difficultat e contradiction cesantes. Data en la villa de Sancta Fe a XXV dias del mes de abril anyo del nacimiento de nuestro Senyor Mil CCCCLXXXX dos.

Yo el Rey

Dominus Rex mandavit mihi Joanni Coloma
e Francesch de la Caballeria

176

1492, abril, 25. Vila de Santa Fe

Ferran II escriu a Gabriel Sànchez, tresorer general, i li ordena que pagui el salari a misser Joan May des del dia que sortirà de Barcelona per anar a València fins al dia que torni a Barcelona. Es tracta de pagar un advocat que investigui les acusacions que s'han fet contra els oficials de la governació ja assenyalats. És un advocat laic, no religiós, cosa que significa que tot i que es pugui pensar que els problemes puguin ser inquisitorials —la paraula Inquisició sortirà més tard— no ho són del tot.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3571bis, ff. 117v-118r.

Super eadem

Don Ferrando, etc. Al magnifico, amado, conseiero y thesorero general nuestro Gabriel Sanchez, salut e dileccion. Nos havemos mandado a micer Johan May, doctor en leyes de la ciudat de Barcelona, que vaya a la ciudat de Valencia para entender con nuestro lugarteniente general en el reyno de Valencia en la pesquisa que por nuestro mandado se ha de fazer a mossen Luys de Cabanyelles, portantvezes de nuestro governador general en el dciho reyno, e a mossen Luys Ferrer, lugarteniente del dicho nuestro governador general, e a mossen Jayme Rossell, su assessor, sobre las cosas en que se pretiende han delinquido en el regimiento de los dichos sus officios e queremos que al dicho micer May sean por vos pagados dos florines de oro cada dia por su salario tanto tiempo como vacara en fazer la dicha pesquisa. Por ende, con tenor de las presentes de nuestra cierta sciencia y expressamente, vos dezimos y mandamos que, de qualesquiere peccunias nuestras y de nuestra corte a manos vuestras provenidas y provenideras,

dedes y pagades realmente y de fecho al dicho micer Juan May o a su procurador los dichos dos florines de oro cada dia, començando le a contar des del dia que partira de la ciudad de Barcelona para yr a servir el dicho cargo en adelante e pagando se los tanto tiempo como vacara en fazer la dicha pesquisa e no mas. Y, en la paga e solucion que de los dichos dos florines cada dia por el tiempo susodicho le fareys, cobrareys del o del dicho su procurador cada una vez apoca de pago por vuestra indempnidat; en la primera de las quales el tenor sera totalmente nuestro y en las otras solamente se faga special y expressa mencion dellas. Ca con las mismas presentes mandamos a los maestros racionales de nuestra corte e a sus lugartenientes y a otras qualesquiere personas que oyran y examinaran vuestras cuentas que, al tiempo de la reddicion y examinacion de aquellas, vos poniendo en data y destas solas quantias que por la razon y por el tiempo susodichos pagado haveys e restituyendo las dichas apocas y acto de notario publico, por el qual parezca el dia que el dicho micer May habra partido de la dicha ciudad de Barcelona para yr a servir el dicho cargo, vos las reciban, passen y admetan en cuenta y descargo toda duda, difficultat e contradiccion cesantes. Data en la villa de Sancta Fe a XXV dias del mes de abril anyo del nacimiento de nuestro Senyor Mil CCCCLXXXX dos.

Yo el Rey

Dominus Rex mandavit mihi Joannis de Coloma

177

1492, maig, 9. València

A partir del 9 de maig de 1492 a la governació del regne de València es rep tota una sèrie de cartes del rei les quals fan dimitir dels seus càrrecs el governador Cabanilles, el seu lloctinent Lluís Ferrer i l'assessor Jaume Rossell. En aquest document es veu com les cartes arriben al lloc i són presentades les intimacions als tres oficials assenyalats; cadascú accepta l'ordre reial. Les cartes es troben, com ja s'ha dit, als arxius de la Corona d'Aragó i del Regne de València. És el motiu pel qual aquestes cartes no es transcriuen aquí perquè ja s'ha fet en el document anterior del 25 d'abril.

ARV. Governació. Reg. 2814, ff, 35r-36r.

Sobre lo fet de la suspensio dels magnifichs mossen Luis de Cabanyelles, cavaller e governador del regne de Valencia, de mossen Luis Ferrer, cavaller lochtinent de aquell, e de mossen Jacme Avinyo de Rossell, assessor ordinari de la sua cort

Anno a nativitate domini MCCCCLXXXXII die vero intitulata nova mensis madii. Constituhit personalment lo honorable en Arnau Perez, scriva de la real Magestat e com a substituhit den Jordi del Royo, notari scriva de la cort del molt magnifich governador del present regne de Valencia, en presencia del molt magnifich mossen Luis de Cabanyelles, cavaller, conseller e camarlench de la Magestat del dit molt alt senyor Rey e governador del present regne, personalment atrobat en la villa de Beniguazir e presenta al dit molt magnifich mossen Luis de Cabanyelles una letra patent de la predita real Magestat en paper scrita signada de la ma de la dita real Magestat e sagellada ab lo sagell del dit senyor Rey, dada en la vila de Senta Fe a XXV dies del mes dabril proppassat e any MCCCCLXXXXII, la qual letra es del tenor seguent.

Don Ferrando. Per la gracia de Deu Rei de Castella, de Arago, de Leo, de Sicilia, de Granada, de Toledo, de Valencia...

[*Aquesta carta no cal copiar-la perquè és exactament la mateixa que la que abans ja s'ha transcrit del 25 d'abril de 1492 per a Lluís de Cabanilles*.]

E, presentada e lesta e publicada la dita letra e provisio real al dit magnifich mossen Luis de Cabanyelles dessus dit, en continent aquell dix e respos que rebia e acceptava la dita real letra ab aquella humil e subiecta reverencia que de la predicta reyal Magestat se pertany, offerint se prompte prest e apparellat fer e complir ab deguda obediencia les coses provehides e manades per la dita reyal Maiestat e cessar del exercici del dit offici axi com en e per la forma e manera que li es manat per la prefata reyal Maiestat.

Testimonis foren presents a les dites coses los honorables en Pere de Gallach, ciutada e en Francesch Sala, notari de Valencia.

Preterea vero dicta et eadem die intitulata VIIII mensis madii anno predicto a nativitate domini Mil CCCCLXXXXII constituhits personalment en presencia del molt magnifich mossen Luis Ferrer, cavaller, conseller e coper de la Magestat del molt alt senyor Rey e

lochtinent general de governador en lo regne de Valencia, los dits en Arnau Perez, scriva del senyor Rey, e en Jordi del Royo, notari scriva de la dita cort de la dita governacio, presentaren, legiren e publicaren al dit magnifich mossen Luis Ferrer la dessus incerta provisio e letra patent de la predita reyal Magestat.

[*En aquest cas el mateix Arxiu de la Governació del Regne de València no copia aquesta carta.*]

E presentada, lesta e publicada la dita letra e provisio reyal al dit magnifich mossen Luis Ferrer, cavaller dessus dit, en continent aquell dix e respos que rebia e acceptava la dita letra ab aquella humil e subiecta reverencia que de la predita reyal Magestat se pertany offerint se prompte prest e apparellat fer e complir ab deguda obediencia les coses provehides e manades per la dita reyal Magestat e cessar del exercici del dit offici axi com e per la forma e manera que li es manat per la preffata reyal Magestat.

Testimonis foren presents a les dites coses los honorables mossen [*blanc*] Lima, prevere benefficiat en la Seu de Valencia, e [*blanc*] Catala.

Consequenter vero dicta et eadem die intitulata VIIII eiusdem mensis maii predicti anni MCCCCLXXXXII, constituhits personalment los sobredits en Arnau Perez, scriva del senyor Rey, e en Jordi del Royo, notari scriva de la dita cort de la governacio, en presencia del molt magnifich mossen Jacme Avinyo de Rossell, cavaller e conseller del dit senyor Rey e assessor ordinari de la dita cort del dit magnifich governador, presentaren, legiren e publicaren al dit magnifich mossen Jacme Avinyo de Rossell una letra patent de la predita reyal Maiestat en paper scrita e signada de la ma de la predita reyal Maiestat e sagellada ab lo sagell del dit senyor Rey, dada en la vila de Senta Fe a XXV dies del mes de abril del any Mil CCCCLXXXXII la qual letra es del tenor seguent.

Don Ferrando per la gracia de Deu, Rey de Castella, de Arago, de Leo, de Sicilia, de Granada, de Toledo, de Valencia... [*Aquesta carta no cal copiar-la perquè és exactament la mateixa del 25 d'abril de 1492 en el registre 3571bis, f. 117r.*]

E presentada, lesta e publicada la dita letra e provisio reyal al dit magnifich mossen Jacme Arinyo de Rossell, cavaller dessus dit, en continent dix e respos que rebia e acceptava la dita letra ab aquella humil e subiecta reverencia que de la predita reyal Maiestat se pertany, offerint se prompte, prest e apparellat fer e complir

ab deguda obediencia les coses provehides e manades per la dita reyal Maiestat e cessar del exercici del dit offici axi com e per la forma e manera que li es manat per la preffata reyal Maiestat.

Testimonis foren presents a les dites coses los honorables en Catala e Francesch Moragrega, scrivents habitants de Valencia.

178

1492, maig, 10. València

D'acord amb les cartes que Ferran II va escriure també el 25 d'abril al lloctinent general Juan de Lanuza i al regent de la cancelleria Bartomeu de Veri, i per les quals el rei encomanava a l'un i a l'altre, en documents en llatí, que es fessin càrrec dels oficis de portaveu de governador del regne i assessor d'aquest, tant el lloctinent com el regent de cancelleria acceptaren aquestes comandes. En aquest document consta la resposta afirmativa de l'un i de l'altre i remet el lector a les cartes idèntiques que Ferran II va escriure a Juan de Lanuza i a Bartomeu de Veri (25 d'abril de 1492). A més, es pot comprovar l'actuació de Lanuza quan va cessar i de nou nomenar, previ un altre jurament, l'agutzil i els porters de la governació.

ARV. Governació. Reg. 2814, ff. 36r-38r.

Die jovis X mensis madii anno a nativitate domini Mil CCCCLXXXXII

Lo molt spectable senyor mossen Joan de la Nuça, cavaller, conseller e camarlench de la Magestat del molt alt senyor Rey, justicia de Arago e lochtinent general en lo regne de Valencia, e lo molt magnifich mossen Berthomeu de Veri, cavaller e doctor en cascun dret, conseller del dit molt alt senyor Rey e regent la cancelleria, constituhits en la cort de la governacio del regne de Valencia e sehents en la cadira judicial de la dita cort per manament de la predita real Magestat e cridat e convocat a mi Jordi del Royo, notari publich de la dita ciutat e regent la scrivania de la dita cort de la governacio, feren hostensio de dites reyals provisions de la dita reyal Magestat, les quals mana lo dit molt spectable senyor lochtinent general esser lestes e publicades e per mi dit notari e scriva foren lestes e publicades, les quals son del tenor seguent.

[*Aquestes dues cartes* (*ff. 36v-37v*) *no cal copiar-les perquè són exactament les mateixes que les que s'han transcrit del 25 d'abril de 1492 per a Juan de Lanuza i Bartomeu de Veri a ACA. Reg. 3571bis, f. 117r.*]

E, lestes e publicades les dites reyals provisions, lo dit molt spectable senyor lochtinent general mana a mi dit notari e scriva aquelles esser continuades e registrades en los actes de la cort de la governacio.

E de continent sens divertir a altres actes lo dit molt spectable senyor mossen Johan de la Nuça, lochtinent general, en seguint e complint los manaments del dit molt alt senyor Rey e tot lo que ab les dites reyals provisions es contengut, pres a mans sues lo dit offici de portantveus de governador del dit regne de Valencia e del regiment e administracio e exercici del dit offici, segons e per la forma e manera contenguts en les dites reyals provisions e segons en aquelles es dispost sehent en la cadira e tenint cort.

E per lo semblant lo dit molt magnifich mossen Berthomeu de Veri, cavaller e doctor en cascun dret e regent la cancelleria del dit molt alt senyor Rey, pres axi mateix a mans sues lo offici de assessor ordinari de la dita cort e lo regiment, administracio e exercici del dit offici de assessor ordinari, si e segons e per la forma e manera contenguts en les dites reyals provisions e segons en aquelles es contengut e dispost.

E com fossen presents en Johan Ramon, alguazil de la cort e offici de la cort de la governacio, e Gonçalvo Ferrandiz e Pedro Delgado, porters de la dita cort, per manament del dit molt spectable senyor mossen Johan de la Nuça, lochtinent general e tenint e exercint lo dit offici de governador del dit regne de Valencia segons ab les dites reyals provisions li es stat acomanat aconsellat del dit molt magnifich mossen Berthomeu de Veri, cavaller e doctor en cascun dret tenint e regint lo dit offici de assessor ordinari de la dita cort si e segons ab les dites reyals provisions li es stat acomanat, mana als sobredits alguazils e porters, ço es al dit alguazil que dexas lo basto e pus no usas del dit offici de alguazil e als dits porters que lexassen les maces e mes no usassen del dit offici de porters. E de continent en seguint e complint lo dit manament lo dit alguazil e porters lexaren, ço es lo dit alguazil lo basto e los dits porters les maces en mans e poder del dit senyor lochtinent general e tenint e regint lo dit offici de la governacio en la forma dessus dita.

E lo sobredit molt spectable senyor lochtinent general e tenint e regint lo dit offici de governador, segons dessus es dit, acomana lo dit offici de alguazil ab lo basto al dit en Johan Ramon e als dits porters les maces a beneplacit e voluntat de la dita reyal Magestat e de aquell dit senyor lochtinent general e tenint e regint lo dit offici de la governacio, dels quals exhigi e rebe lo jurament acostumat de fer per lo dits alguazil e porters de be e lealment haver se en llurs officis.

Preterea, lo dit molt spectable senyor lochtinent general e tenint e regint lo dit offici de la governacio en la forma dessus dita e contenguda en les dites reyals provisions, per expedicio de la justicia e actes de la dita cort mana a mi dit notari e scriva que en nom de sa spectable senyoria fes e continues les actes de la dita cort en la forma seguent.

Testimonis foren presents a les dites coses los honorables e discrets en Thomas Nicholau, en Gaspar Eximeno e Pau Metaller, notaris ciutadans de Valencia.

179

1492, agost, 30. Saragossa

Ferran II ordena als jurats de València que deixin de fer costat als arrendadors que es beneficien dels béns llogats que són de la ciutat. Si no ho fan, el rei sospitarà que aquests i els jurats tenen interessos comuns en descrèdit de València i del seu quitament de pensions dels censals. No es pot tolerar que entre deu i dotze mil lliures continuïn sense ser pagades, com caldria, a la ciutat. En una altra carta del dia anterior —29 d'agost— el rei escriu en els mateixos termes al seu lloctinent general i li insinua, fins i tot, que, si els jurats no li fan cas, posi "en ello algunos ciudadanos que os parecera ser expertos por el interesse de la ciudat..." [Reg. 3610, f. 103v.]

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, f. 101r-v.

Lo Rey.

Amats e fieles nostres. Sabut havem, e aço per diverses vias, que los arrendadors de aquixa ciutat del any passat e de present que son quasi huns mateixos se detenen en son poder circa deu o doze mil lliures de la dita ciutat, servint se de aquelles en altres

usos e utilitats propries no curant de pagar los albarans de gents acreedors ni curant fer luycio alguna com de les dites diners, com sabeu e ignorar no podeu, ni aja una bona partida dedicada per al quitament de la dita ciutat de les quals coses, desordens tenim grand admiracio e molestia e mes de vosaltres que de altres algu restam molt admirats que, en loch de fer instancia e traballar que pagasen segons a vostres officis pertany, nos ne curau ans prestau lo costat en comportar aquells ab vostres placebos de que tenim a creure e pensar que vosaltres sou arrendadors e tenim part ab aquells en lo dit arrendament e que los uns ne complaeu los altres e los uns consentiu per los altres, poch mirant al que satisfa al beneffici de aqueixa ciutat. Coses, si axi son, de mal exemple e tal es que nos no podriem passar ab disimulacio. Car poch valria a nos entendre en redreçar e quitar la ciutat si les persones qui tenen lo carrech de aquella donen lloch a tales abusos e desordens en tant, que per caussa de aço, tot lo poble te que parlar e los mes se clamen que no poden treure los diners de sons albarans que, del any passat e present, sabem haveu pagat poch es, ques pot dir no res, segons la quantitat que los dits arrendadors se tenen. E ultra aço tenim mayor molestia que podent se quitar de la dita quantitat alguna bona suma vosaltres nous ne siau curats e la matexa negligencia teniu en exigir los deutes de les forments de la suma de les quals com sabeu la ciutat fou carregada e de les dites deutes ha esser descarregada. Tot aixo havem volgut scriureus axi clarament per que conegau e sentau lo sentiment que nos tenim de les dites coses. Per que us diem e manam molt stretament que, en continent la present vista ab la diligencia e studi ques pertany e les dilacions e placebos sobre dits e propris interessos apartats, veiau lo que per los dits arrendadors, axi del any passat com del present, es degut e insteu e proveyau ab los remeys deguts o, si menester sera, ab forces de execucions los compellau en pagar entegrament e complida tot lo que per ells sera degut a la dita ciutat, proveynt e donant orde que los albarans deguts sien pagats. E la part de la dita quantitat, ques dedicada per al dit quitament, de continent se convertesque en lo dit quitament e que per lo semblant proveyreu de continent que los deuts de les forments sien exigits a fi que la ciutat sia descarregada. De totes los quals coses es nostra voluntat e us manam que conferiau ab lo dit nostre lochtinent general e li doneu noticia del recabte que si donera. Donareu li fe e creença en tot lo que de part nostra

sobre aço vos dira. Data en Çaragoça a XXX de agost any Mil CCCCLXXXXII.

Yo el Rey

Als amats e feels nostres los jurats de la ciutat de Valencia

L. Gonçales, secretarius

180

1492, novembre, 4. Barcelona

Ferran II escriu al seu lloctinent general al regne de València per recordar-li que ha de cobrar els endarreriments de la tatxa de les Corts d'Oriola. Uns endarreriments provocats per les morts a causa de la pesta, sobretot a la ciutat de València. Però, un cop superada l'epidèmia, s'ha de recobrar el ritme de pagament; si cal, s'ha de fer una nova llista de cases poblades. Aquesta qüestió el lloctinent l'ha de tenir ben clara, és per això que el rei suggereix possibles solucions que es trametran als jurats de València (ff. 114v-115r) i als tatxadors i clavaris de la cort elegits per la ciutat de València (f. 115r).

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, f. 114v.

Lo Rey.

Spectable lochtinent general. Vostra letra havem rebut e vist lo memorial que lo mestre racional nos ho comunicat per part vostra. E quant als primers tres capitols farem nostra deliberacio hi us respondrem lo que sera nostra voluntat. E quant al quart capitol, que parla de cobrar les peccunies del donatiu, som stats informats de tot lo que era mester per lo dit mestre racional. E par nos que ara es mester se dona forma com la ciutat acaba de pagar XXX[a] souls que fallien a la tacha. En lo smerç derrer pagaren VII[a] cinchcents souls y en aquest ques havia de fer a la partida del dit mestre racional havien a pagar altres VII[a] cinchcents souls, los quals creem hauran pagats, e axi fallirien quinze milia souls per al smerç que es te de fer a compliment de paga de les dites anyades. E per ço parlareu ab los jurats als quals scrivim en crehencia vostra. E dir los heu que en totes maneres donen forma que aquests quinze milia souls se paguen del un diner de la ciza. E, si de aquell per ara noy havia tants diners plegats, los preguen de altre lloch e del mateix diner los tornen als clavaris de hon los hauran presos. Per que los smerços se puguen fer e per semblant

ne parlareu ab lo racional per que ell sap millor los diners de hon se deuen per ara traure e de hon se tornaran e dirli heu de part nostra que per fer nos servey hi done diligencia en forma que tantost se fara. E per semblant dareu una letra que fem als tachadors elets per la ciutat e dir los heu e manar los heu que, sen dileccio alguna, tornen a acentar totes les coses de la ciutat e de la contribucio per parroquies e que les cases, que novament se son poblades apres de los morts, e qualsevol altres que trobaran no esser scrites en lo libre de la tacha que les hi fassen sciure e les fassen pagar, car no es raho que aquelles sien franques y en aquesta forma no fallira tant com fall en la tacha de la ciutat. E dir los heu que, si noy donaren la diligencia e recapte que lo negoci requer, que ho acomanarem a altres persones les quals se pagaran del salari que ells per aquesta raho han rebut. E quant al darrer capitol que volien saber si haviem de anar en aquexa ciutat, per ara no us ne podem scriure ab certitud alguna. Empero si algunes coses vos ocorreran que sien mester prover en aquexa ciutat e regne, axi per redreç de la justicia com per encara per altres coses, scriviu nos de tot lo que us ocorrera per que, vistes aquelles, pugam millor pensar lo ques deura provehir com siam aqui o si aqui no anavem per que us pugam scriure lo que vos haureu a fer en aquelles. Data en Barchinona a IIII del mes de nohembre any Mil CCCCLXXXXII.

Yo el Rey

Al spectable, magnifich, amat, criat y
conseller nostre mossen Joan de Lanuça,
lochtinent general en lo regne de Valencia
y justicia de Arago L. Gonçales, secretarius

181

1492, novembre, 6. Barcelona

Atès que aquest document toca molts punts, alguns dels quals no afecten directament les qüestions de Ferran II i de la ciutat de València, s'ha pensat que seria millor transcriure el paràgraf important d'aquesta carta, relatiu precisament a l'interès del rei per la construcció d'un moll de pedra al Grau de València, al mateix temps que poden veure's les dificultats impositives que el tema presenta.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, f. 116r.

El Rey.

Spectable lugarteniente general. Tres cartas vuestras havemos recebido de XII, XXII y XXVI del passado a la qual con esta responderemos a lo necessario... Quanto a lo del moll viemos por vuestras cartas que a todos parece muy bien se aga y la difficultat que dezis algunos ponen por recelo de la imposicion del derecho para fazer el dicho moll y por que nuestra voluntad es pues de suelo aga y piedre por lo fazer hay gran disposicion el dicho moll se faga quanto mas paraciendo a todos se debe y puede fazer y el gran util que en essa ciudat ne verna que vos por servicio nuestro vos apreteys con todas aquellas personas que os parecera para veer y entender el dinero para esto de donde podra sallir por que havido vuestro parer y el de los otros veniedo o no veniedo las personas que dezis sobresto han de venir a nos os podamos responder determinadamente de nuestra voluntad y de lo que queremos sobrello se faga y assi quanto encargadamente podemos vos encargamos y mandamos que con muy gran diligencia entendays en ello y nos scrivays de todo lo que alla vos parecera a vos y a los de nuestro consejo y a otras personas que sobrel negocio llemareys car visto el gran bien que en fazer el dicho moll se sigue y pues se pueden bien fazer toda via querramos se posiesse en obra... Data en Barcelona a VI del mes de noviembre anyo Mil CCCCLXXXXII.

Yo el Rey

Al spectable magnifico, amado criado y consejero nuestro mossen Joan de Lanuza lugarteniente general en lo regne de Valencia y justicia de Aragon.

L. Gonçales, secretarius

182

1492, novembre, 8. Barcelona

Ferran II escriu al lloctinent general del regne de València per explicar-li que el clergat valencià no vol pagar una porció de blat de la ciutat que els correspon. El rei ordena al seu lloctinent que obligui el clergat a pagar-la. En un document annex (27r) s'exigeix el mateix als eclesiàstics però amb un to més dur.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3568, f. 27v.

Civitatis Valentie

Lo Rey.

Spectable lochtinent general. Per part dels jurats e consell de aquexa ciutat de Valencia nos es feta relacio ab gran clamor dient com les persones ecclesiasticas de la dita ciutat, a les quals per manament nostre es stada repartida certa porcio dels forments que per aquexa ciutat foren assegurats, han fins asi recusat e recusen pagar lo preu de la dita porcio a ells repartida la quals segons se diu pren summa de XXIII[a] souls. La qual dilacio segons havem entes ha donat e dona gran destorb a la luysio fahadora dels censals per manament nostre carregats sobre la dita ciutat en gran dan e prejudici de aquella dient e afermant esser stat aqui tostemps preticat e acustumat en la dita ciutat que dels forments per aquella comprats e assegurats se fa repartiment axi entre los seculars com entre los ecclesiastichs. Los quals tostemps han acustumat pagar la porcio a cadahu dells sguardant sens contrast algu. E per ço som stats per part dels dits jurats e consell humilment suplicats nos placia proveir sobre aço de remey de justicia de tal manera que los dits clero e persones ecclesiastiques paguen lo preu dels dits forments axi com son obligats e es stat acustumat. E nos oyda la dita suplicacio delliberam fer vos la present encarregant e manant vos que si los dits ecclesiastichs, als quals nos de present sobre aço scrivim, dilataran mes la paga del dit forment e per part de la dita ciutat seren request sobre la exequcio de aquells e declaracio de les dites diferencias que sobre aço entre ells son o esser se speren, proveyrau oportunament segons per justicia e raho e per practica e privilegis del dit regne trobara deure e poder proveir en manera que la dita paga justament no sia mes differida car tal es nostra voluntat e a justicia e raho conforme. Data en la ciutat de Barcelona a VIII dies del mes de novembre any Mil CCCCLXXXXII.

Yo el Rey.

Al spectable, magnifich, amat, criat e conseller nostre mossen Joan de Lanuza, lochtinent general en lo regne Valencia e justicia de Arago.

L. Gonçales, secretarius

FUNDACIÓ NOGUERA

183

1492, novembre, 12. Barcelona

Sense poder constatar a qui va adreçada aquesta carta del rei, ja que no hi consta el destinatari, pel contingut de l'escrit, que tracta dels corsaris que atacaven Barcelona i València, i pel fet que el monarca resideix ara a la capital comtal, gairebé podem afirmar que el document va adreçat o bé als consellers de la ciutat, o bé al consolat de mar barceloní. Ara bé, el tema és vàlid per a la pacificació de la mar, tant per a Barcelona com per a València.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3570, f. 100r-v.

Consulum et mercatorum civitatorum Valencie et Barchinone Lo Rey.

Amats e feels nostres. Per part dels consuls o mercaders de les nostres ciutats de Valencia e Barchinona es stat recorregut a nos significant nos los grans dans que los dits mercaders han rebut e de cascun jorn reben per diversos cossaris jenovesos e insarts supplicant nos fes de merce nostra manar, proveyr als dits dans e algunes altres coses que concerneixen lo be e utilitat de la dita art e bras mercantivol. E nos volent les dites coses deguda e conselladament proveyr havem deliberat que la delliberacio de aço se faça en aquesta nostra ciutat de Barchinona. E per que aço toca interes de aqueixa ciutat vos fem la present letra, be heus encarregam e manam que vista la present vosaltres tramathau dites persones que sien expertes e abils per a entrevenir en les dites coses e ab aquelles nos scrigau vostre parer e tot lo que sobre lo dit negoci vos ocorrera per que, oyts aquells, pugam de proveyr al remey de les coses demunt dites e a tot lo que sia be e repos de nostres subdits, segons per altre feta en la ciutat de Çaragoça vos havem ja scrit. Data en Barchinona a XII de noembre any Mil CCCCLXXXXII.

Yo el Rey

L. Gonçales, secretarius

FUNDACIÓ NOGUERA

184

1492, desembre, 24. Barcelona

Ferran II comunica als jurats de València que dels vint mil florins d'or a censals, prestats en el moment més àlgid de la guerra de Granada (agost de 1489), Lluís de Santàngel n'assegura el retorn de catorze mil. Pel que fa a la resta, sis mil, el rei demana un nou intercanvi de censals que faciliti l'enviament del collar de la reina a la seva cort, ja que el tenien com a penyora i els reis el necessiten. Ferran II, a més, diu als jurats que ha exposat les mateixes raons al lloctinent general del regne de València, la qual cosa és certa com pot veure's en un document gairebé idèntic, però en castellà, adreçat a Juan de Lanuza (f. 142v del mateix registre).

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, ff. 125v-126r.

Lo Rey.

Amats e fels nostres. Recordar vos deu com, per les necessitats de la guerra de Granada e per nostre gran servey, se carregaren sobre aqueixa vostra ciutat vint mil florins dor a censal de quinze mil per mil qui foren reebuts per nostra cort y per la paga de les pensions asignam certes rendes de nostra ballia general e, per seguretat de la proprietat, vos fonch mes entre mans o penyora per Alonso Sanchez, lochtinent de general thesorer nostre, un collar de balaixos de la serenissima Reyna, nostra molt cara e molt amada muller, fins a tant que de nostres pecunies los dits censals fossen quitats dels quals vint mil florins dor, com sabeu, vos haveu provehit per medi de nostre scriva de racio en Luis de Santangel de quatorze mil florins dor, poch mes o menys, per convertir en quitament de altres tants y axi resten tansolament sis mil florins o circa e per aquests tansolament staria lo collar. E, per quant nos e la serenissima Reyna havem molt menester lo dit collar per algunes coses que molt cumple a nostre servey e seu, havem proveyt ab lo dit scriva de racio que per nostre servey tremetra a qui poder e proveix de ses pecunies, per a smercar a censal sobre la dita ciutat a raho de quinze mil per mil, sis mil florins o la dita resta, los quals vosaltres carregareu e fareu quitament de altrestants de aquells censals vells. La paga de les pensions dels quals es asignada sobre les rendes reals de la dita batlia general y restara, per seguretat e en loch del dit collar, lo preu de aquests censals smercadors per lo dit en Luis de Santangel axi que nols

puga vendre ni alienar fins que haiam proveyt de pecunies per luyr los dits sis mil florins e lo que resta dels dits vint mil florins. Pregam y encarregam vos per ço molt stretament que en tot modo façau lo dit carregament al dit scriva de racio e quitament dels dits censals vells e, pus en aqueixa forma tindreu los dits censals del dit scriva de racio per tuycio e seguretat vostra y en loch del dit collar, doneu e liureu lo dit collar a nostre criat e reposter Miquel Arasso lo qual per sola aquesta causa trametem, car donat a ell nos lo tenim per rebut com si a nostres propries mans lo haguesseu liurat e integrat, certifficant vos que molt prest plaent a nostre Senyor per medi del dit scriva de racio proveyrem de pecunies per luyr los dits sis mil florins o lo que resta. E axi no ho dilateu o striseu per res que encara que en la forma demunt dita sereu segurs e mes segurs que ab lo collar ho pendrem en compte de assenyalat servey segons que de aquestes coses scrivim al lochtinen general nostre en aqueix regne, mossen Joan de Lanuça qui sobre aquelles vos parlara de nostra part darli heu fe y creença com a nostra propria persona e metreu ho per obra segons de vosaltres be confiam. Data en Barchinona a XXIIII de dehembre, any MCCCCLXXXXII.

Yo el Rey

Als amats y feels nostres los jurats de la ciutat de Valencia

L. Gonçales, secretarius

185

1493, gener, 10. Barcelona

Aquest document revela la celeritat dels reis per demanar emprèstits a la ciutat de València i la disponibilitat d'avalar aquests diners amb joies reials. Aquí es parla d'un collar que retorna Miquel d'Arazó. Però també d'una corona que encara trigarà tres anys a anar a parar a mans de la reialesa.

AMV. Cartes reials. Reg. h^{3} 2, ff. 25r-26r.

La confesio feta per les Magestats del Rey e Reyna, nostres Senyors, del collar de or de la serenissima Reyna e certa confecio.

Nos don Ferrando e dona Isabel, per la gracia de Deu, Rey e Reyna de Castella, de Arago, de Leo, de Secilia, de Toledo, de Granada, de Valencia, de Mallorca, de Sevilla, de Serdenya, de

Cordova, de Corsega, de Murcia, de Jahen, del Algarbe, de Algecira e de Gibraltar, comte e comtessa de Barcelona, Senyors de Vizcaya e de Molina, duch e duquessa de Athenes e de Neopatria, comte e comtessa de Rossello e de Serdanya, marques e marquessa de Oristany, comte e comtessa de Gociano. Attenents que vosaltres amats e feels nostres los justicia, jurats, racional, sindich e consell de la nostra ciutat de Valencia per subvenir a nostres necessitats, les quals tenien en lany Mil CCCCLXXX Nou stants sobre lo siti de Baça, nos emprestas vint milia florins dor, los quals per nostre servey carreguas sobre la universitat de aqueixa nostra ciutat per tuhicio e seguretat dels quals donam en poder e mans vostres hun rich collar de nos la Reyna, dels quals vint milia florins dor segons havem entes sen son paguats tretze milia e noucents florins dor, les apoques dels quals dieu esser reebuts axi en pagua dels vint milia florins dor carreguats sobre lo collar com encara en pagua rata de trenta cinch milia florins dor que, per les dites necessitats, emprestas vosaltres dits amats e feels nostres a nostres Magestats sobre una corona de or de nos la Reyna. E com nostres voluntats sien stades e son e axiu volem hius plau que los dits tretze milia noucents florins dor sien stats, donats e paguats per los dits vint milia dor, carreguats sobre lo dit collar e no per los trenta cinch milia florins dor carregats sobre la corona, no obstant les apoques fermades dels dits tretze milia nou cents florins diguen axi del collar com de la dita corona, ans resten los dits trenta cinch milia florins dor sobre la dita corona. E per quant vosaltres dits amats e feels nostres los jurats, racional e sindich per satisfer a nostres prechs, del que scrit vos havem, encarregant vos per servey nostre fesseu que donant vos seguretat e tuhicio dels sis milia e cent florins dor restants dels dits vint milia florins dor carreguats sobre lo collar dor nos volguesseu aquell enviar e axi per nostre servey son stats contents de que en asenyalat e accepte servey vos ho teniu, pero no es nostra voluntat derogar en los capitols del trenta cinch milia florins dor carregats sobre la dita corona, ans volem aquells resten en sa força e valor. E mes avant per quant lo dit collar teniu vosaltres dits amats e feels nostres de nostres Magestats e nos la Reyna no haiam scrit donasseu lo dit collar a persona alguna. E vosaltres dits amats e feels nostres vehent la letra de nostra Magestat lo Rey ab la qual manava fos donat lo dit collar an Miquel Darazo per coses que cumplien a nostre servey e vosaltres no haiau volgut de tardar lo dit servey, ans de continent nos haveu aquell remes per lo dit en

Miquel Darazo. Per ço a cautela de vosaltres dits amats e feels nostres e de aqueixa nostra ciutat nos lo Rey e Reyna confessam, atorgam e regonexem en veritat haver reebut lo dit collar e som contents que aquell sia stat donat al dit en Miquel Darazo com si en nostres propries mans fos stat donat e liurat. Data en la nostra ciutat de Barchinona a deu dies del mes de jener any de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCCLXXXX tres.

Yo el Rey e yo la Reyna

In Valencia sigilli secreti II, f. XXXII

186

1493, gener, 19. Barcelona

Ferran II ordena als representants oficials de la cort l'eliminació d'un pretès fur que obstaculitza indirectament l'empadronament de més població al regne de València. Amb semblants paraules escriu també al lloctinent general perquè pressioni als de la cort ja que tots els furs, menys aquest, estan enllestits perquè es publiquin (ff. 147v-148r).

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, ff. 148r-148v.

Lo Rey.

Venerables, spectables, nobles, magnifichs, amados nuestros. En la relacion que nos han fecho sobre los fueros que debemos mandar publicar en esse reyno, havemos visto hun fuero el qual dispone que no sea admetido alguno a officio dessa ciutat e de qualquiere otra villa y lugar desse reyno que primero no halla habitado e tenido su domicilio por XX anyos en la ciudat, villa o lugar do quiera ser admetido, por que este fuero contiene evidente iniquidat y danyo de la Re.pu. [*republica*] dessa ciudad e de las otras ciudades, villas y lugarares del dicho reyno porque de diretto es contra la populacion del dicho reyno. Ca, si los que querran venir ahi sabran que no han desser admetidos a los dichos officios fasta haver habitado en el dicho reyno al dicho tiempo, se retraeran de venir a el y assi seria el dicho fuero contra la dicha populacion y ahun es cosa muy injusta que el que viene con su domicilio a los dichos officios no sea admeso, lo qual no es ni sa pratica en Barchinona ni en Valencia ni en todos los otros reynos nuestros. Por ende vos rogamos y encarregamos vos juncteys y concordamente consintays y fagays delliberacion quel dicho fuero

no haya de sortir su effecto e que se habido, como si fecho no fuesse, e que se haya de usar e praticar quanto a lo sobredicho segund que fastaqui en essa ciudat y en las otras ciudades, villa y lugares del reyno se ha praticado, como esto sea el que mas cumple a nuestro servicio, a la justicia y a la populacion desse reyno en la qual sumamiente desseonos proveer y que agora uviessemos de atorgar provisiones contrarias mucho seria molesto. Data en la nostra ciudat de Barchinona a XVIIII de janer Mil CCCCLXXXXIII.

Yo el Rey

Als venobles, spectables, nobles y magnifichs amados nuestros, los del poder de la Cort de nostre regne de Valencia finada en Oriola.

L. Gonçales, secretarius

187

1493, gener, 24. València

Els ambaixadors enviats per la ciutat de València a Barcelona per causa de l'atemptat contra Ferran II el desembre de 1492, tornen a la seva ciutat i informen que el rei es troba bé, que han parlat amb la reina i amb el príncep Joan i que porten cartes dels tres per als jurats valencians. En una reunió del Consell Secret es decideix fer festes amb motiu d'unes notícies tan favorables.

AMV. Manuals de consells. Reg. 47-A, ff. 55r-56r.

Die mercuri XXIIII januari anno MCCCCLXXXX tercio

Los magnifichs mossen Gaspar Pellicer, cavaller, en Perot Esplugues, ciutada, mossen FFranci Barcelo, cavaller, en Lois Granolles e en Bernat Vidal, ciutadans jurats de la insigne ciutat de Valencia ensemps ab lo magnifich en Arcis Bunyols, absent de aquest acte, presents los magnifichs en Bernat Llorens racional, e micer Andreu Sart e micer Miquel Albert, advocats, en Pere Dassio, notari sindich de la dita ciutat, justats en cambra de consell secret, haguda primerament relacio dels dits magnifichs mossen FFranci Barcelo, cavaller, en Bernat Vidal, ciutada jurats, e de micer Miquel Albert, advocat, embaixadors a la Magestat del Rey nostre senyor per la insigne ciutat tramesos per visitar a sa real altesa en la ciutat de Barcelona per lo cas subseguent en sa real per-

sona, dient e fent relacio com han vist la reyal Magestat sua sana e fora de tot perill cabalgant per la dita ciutat de Barcelona per la qual relacio e bona nova los dits magnifichs jurats, racional, advocats e sindich ab lagremes en los ulls de goig, alegria, alçaren aquells al cel fent gracies a nostre Senyor Deu e a la sagrada mare sua de la grandissima nova, ço es que la sacra real Magestat sua sia guarida e tornada en la primera salut, fehents en cada relacio lo dits embaixadors de les offertes gracioses que la Magestat sua oferint se prompte tot lo que sia honra e benifici de aquesta sua ciutat. Y encara han fet relacio que la serenissima Reyna nostra Senyora ses oferida com intercessora de aquesta ciutat ab lo Rey nostre Senyor, oferint per aquella tot lo que sia beneffici e honra de aquesta sua ciutat e per lo semblant lo serenissimo Senyor princep offertes molt gracioses offerint per aquesta y esser preceptor o intercessor a tot lo que sia honra e benifici de aquesta ciutat de les quals offertes gracioses per les magestats del rey e Reyna nostres senyors e del serenissimo senyor Princep los dits magnifichs jurats, racional, advocats e sindich ne besen les mans e peus ab ses real Magestats e per lo semblant presentaren les letres seguents.

A los amados y fieles nuestros los jurados de la ciudad de Valencia

Lo Rey

Amats e feels nostres. Be se es mostrat. Inseratur.

- A los amados y fieles nuestros los jurados de la ciudat de Valencia

La Reyna

Amados y fieles inseratur

- A los amados y fieles del Rey nuestro Senyor y nuestros los jurados de la ciudad de Valencia

El principe primogenito

- Amados y fieles del Rey nuestro Senyor. Inseratur

E, lestes les dites reals letres e hoyt los dits magnifichs embaixadors en tot lo que de part de les dites reals Magestats han explicat en la relacio e vista de la bona sanitat del Rey nuestro Senyor, per ço concordament proveixen ut sequitur.

Primerament que divendres primer vinent sien fetes alimares en lo campanar de la Seu e en les torres e portals de la dita ciutat en alegria de tant grandissima nova, ço es que la Magestat del Rey nostre es guarida ab complida salut.

Item mes que disapte apres seguent sia feta una solempne e devota processo ab tots los ordes e monestirs a la verge Maria de Gracia y fer gracies a nostre Senyor Deu Jesucrist de tant grandissima nova, ço es que la dita real Magestat ha obtes complida salut.

Item mes proveixen que sien amprats tots les monestirs per anar a la dita processo.

Item mes proveixen que lo dit dia de dissabte sia feta festa solempne per tota la ciutat.

Item mes proveixen que tots los officis traguen totes les banderes lo dit dia ballant per la dita ciutat alegrant se de tant grandissima nova, ço es que la Magestat sua es guarida.

Item mes proveixen que totes les banderes sien posades en les finestres per on pasara la dita processo.

Item proveixen que totes les corts sien tancades e los obradors lo dit dia disabte.

Item mes proveixen que diumenge ballen los dits oficis e faran la volta de la processo ab sons e ballant per la ciutat.

Testimonis Joan Tristany e Bernat Monço, verguers.

188

1493, febrer, 25. Barcelona

Aquest és un curiós document sobre la Inquisició ja que Ferran II ordena regular determinades accions fetes per aquest organisme eclesiàstic o per algunes persones que van armades en nom de la Inquisició. Al cap i a la fi correspon al lloctinent general i no a la Inquisició actuar contra crims "no religiosos". Si el document és curiós, és per la idea molt favorable que el rei té del Sant Ofici.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, f. 159v.

El Rey.

Devotos padres. Por cosas que cumplen mucho a nuestro servicio es menester y assi vos lo encargamos y rogamos mucho quel apartamento que nuestro lugarteniente general desse reyno vos demandara en esse real palacio nuestro para poner ciertas personas criminosas luego sin dilacion alguna ge la deys por que pueda tener aquellas a buen recaudo. E no pongays en ello dilacion por que cumple mucho a nuestro servicio ansi se faga. Assi

mesmo havemos sabido que con color de officiales dessa inquisicion llevan muchos armas en gran danyo de la justicia. E assi es menester que vosotros limiteys las personas que verdaderamente son de la inquisicion dando aquellas por memorial al dicho lugarteniente general por que aquellas y no otras puedan llevar las dichas armas. Y esto azed luego que se aga por que cumple assi a nuestro servicio. Data en Barcelona a XXV dias de febrero anyo Mil CCCCLXXXXIII.

Yo el Rey

Dirigitur inquisitoribus regni Valencie L. Gonçales, secretarius

189

1493, febrer, 27. Barcelona

Ferran II dóna instruccions i un memorial a Jaume de Santàngel perquè aconsegueixi la construcció d'un moll de pedra a la platja de la ciutat de València. El tema ja ve d'abans, però aquí el rei el concreta quan afirma que li toca el cor. A més, Ferran II diu a Jaume de Santàngel que escriu cartes al lloctinent de governador, al batlle general i, fins i tot, als jurats de València. Totes es guarden en aquest registre de la Cancelleria, però només presento les instruccions. Ara bé, la carta als jurats és al document de l'Arxiu Municipal de València, que ve després, i en el qual hi ha una votació sobre el tema del moll.

ARV. Reial Cancelleria. Real. Reg. 309, f. 62r-v.

Curia

Lo Rey.

Instructions e memorial de ço que vos mossen Jaume de Sanct Angel, nostre criat e batle general de Oriola, haveu a dir e fer en Valencia per virtut de les letres de crehença vos ne aportau per al lochtinent general, batle general e jurats de Valencia.

E primerament, per quant per letres de aquells en resposta de altres que fetes los haviem, havem compres la comoditat que es en la platja de Valencia per a fer moll axi en lo sol com en pedres e temps per a llavorar pontons e altres coses necessaries per a la fabrica de aquell, per lo ornament e bellesa e incomparable benefici e utilitats que sen speren a la dita ciutat, es nostra incomutable voluntat aquell se faça. E axi ho direu de nostra part

als dits officials nostres e jurats e al dit lochtinent general direu que, com li scrivim ab la que vos ne aportau per ell, de continent convoque nostre real consell e los dits jurats e torne a gitar e tractar de la disposicio del loch e sol per al dit moll, pedra e altres pretets necessaris per a la fabrica de aquell per veure si perseverau y perseverant nos en done noticia.

Item en cas no perseverasen, ans fossen discordes, li direu que llavors y applicara persones expertes en tals coses y torne tractar e examinar la cosa y del vot e parer de cada hu ben ponderat e discutit nos done avis.

Item en cars de concordia o discordia sobre lo loch, comoditat e disposicio del dit moll fara agitar, tractar e praticar en lo dit consell e ab los dits jurats algun expedient, modo e forma per via de imposicio de dret o drets o altrament com se porien haver peccunies para la despesa del dit moll. E primer fasseu fer hun balanç, poch mes o menys, segons lo git sera mester y segons la fundura, pedres, pontons e viatges que porau fer de la peccunia sera mester para total compliment e perfectio del dit moll. E de ço que sera trobat e deliberat y, en cars de discordia dels vots o parers de cada hu, li direu nos scriva largament per tal que en tot y per tot pugam fer millor deliberacio e conclusio en manar li quens sera vist mes util e comodo.

Comunicareu de lo que de part dels jurats nos haveu dit dels sexanta milia souls quels par se poden pendre del dret dels dos diners per lliura de la obra de la lonja e armada e dels altres sexanta milia souls que dieu se poden pendre del clavari del quitament y encara lo que resta en los clavaris dels censals e comu de manera que tot be examinat se dellibere de tal forma que la cosa vinga a son degut effecte.

Item donam a vos special carrech de sollicitar molt aquest negoci entrevenint en tot e per tot e tenint molt aprop pus haveu pogut compendre quant ho tenim al cor. E vos axi be nos scriureu de tot lo queus parega degam haver noticia circa aquesta materia.

Spedite in civitate Barchinona XXVII die februari anno MCCCCLXXXXIII.

Yo el Rey

F. Climent, protonotarius

FUNDACIÓ NOGUERA

190

1493, març, 8. Barcelona

Ferran II escriu una carta al seu lloctinent general en què insisteix que, després de ser atorgats els furs d'Oriola, no hi ha excusa possible per endarrerir més els pagaments que la ciutat i el regne li deuen de les tatxes d'aquella Cort. El rei, fins i tot, a més d'un memorial enviat a la batllia, n'inclou en aquesta carta un altre per a exigir els pagaments d'immediat.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, f. 169r-v.

Lo Rey.

Spectable lochtinent general. Nos havem manat espachar los furs atorgats en la cort de Oriola ab tot compliment, los quals ab aquest correu son remessos als jurats de aqueixa ciutat. E axi, puix es tolt lo impediment que tenien los clavaris de la cort para fer los esmerços dels censals, manar los heu que de continent paguen aquella quantitat quels fonch tachada e manada pagar per vos per la festa de nadal prop passat a compliment dels Trenta Mil lliures de les dos pagues segons vereu per hun memorial que de dita tacha te lo lochtinent de batle. E mes los fareu manament a cascu particularment que, per la tercera paga, paguen la quantitat que sera ab lo memorial interclus ab la present para deu del mes de abril primervinent. E dareu carrech al dit lochtinent de batle solicite los dits pagaments lo qual lochtinent de batle no sols te la ceda del paguement ques havia a fer a Nadal prop passat, mas encara te un altra ceda de aquest segon pagament quels haveu a manar en la quoal sta fet lo comte stesament axi feu los escrevir e solicitar. E per quant en la part que toca a pagar a la ciutat fallen cascun any XXX[a] souls, poch mes o menys, que la tacha noy basta y es acordat que la ciutat hi suplexca parlareu ab los jurats e fareu que, ultra lo que fins aci han pagat en los altres pagaments hi lo que han a pagar en lo pagament de Nadal prop passat, paguen en lo darrer pagament que tenen a fer pera dende abril VII[a] D sous e de aquells subvinguen lo seu clavari con la ciutat dega per los dos anys primers, que fallen a la claveria, sexanta mil sous e trenta mil souls que li toquen en aquesta tercera paga. Axi que doneu forma en prepar de fer compliment aquestes anyades e per ara paguen lo que devien dar en la festa de Nadal y los set mil cinchcents souls per a deu de abril per la tercera paga. Data en Barchinona a VIII de març any Mil CCCCLXXXXIII.

Yo el Rey

Dirigitur locumtenenti generali Valencie L. Gonçales secretarius

Les quantitats que deuen esser tachades als clavaris de la cort que paguen per X de abril primer vinent per la terça, ultra lo que havian a pagar per la festa de Nadal prop passat a compliment de la segona.

Primo den Jordi Sentelles	C	lliures
Al comandar Siscar CC		lliures
Al claver de Montela ....D		lliures
A don Pero Maça	DL	lliures
A don Luis Vilanova	DC	lliures
A mossen Perot Crespi	Iª	lliures
A mossen Almunia	Iª	lliures
A la ciutat de Valencia	CCCLXXV	lliures
A Joan de Gallarch	CCLXXV	lliures
A micer Eximeno Ros	CCCC	lliures
Suma.....	Vª	lliures

191

1493, març, 10. Barcelona

Ferran II escriu al seu lloctinent general del regne de València perquè pressioni els jurats, ja que el rei vol que la ciutat de València accepti el carregament de 136.400 sous. Així el monarca es lliurarà d'aquests deutes que té amb el Capítol amb un interès de pensions molt alt provinents del regnat d'Alfons el Magnànim. Lògicament a aquesta carta en segueixen altres, tal com es diu, als folis 170r i 172r-v.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, ff. 171v-172r.

Lo Rey.

Spectable lochtinent general. Nos scribim una letra al consell general de aqueixa ciutat e altra als jurats pregant y encarregant los que, per fer nos servey assenyalat a nos, carreguen sobre la ciutat CXXXVIª CCCCXXX souls per prestar nos per obs de quitar altres tanta quantitat que lo Capitol de la seu de aqueixa nostra ciutat carrega per prestar al Rey don Alfonso, honcle nostre de immortal memoria, record dels quals censals reb gran dan nostra

cort per que son carregats a XII[a] e XIII[a] per mil e, ultra aquest dan per que los actes de cort hajen compliment, havem promes al dit Capitol quitar aquells e axi prometem a la dita ciutat fer tota aquella seguretat que mester sera e consignar li sobre la nostra ballia general per a pagar les pensions dels censals, axi com teniam consignat al dit Capitol, tanta quantitat quanta sera mester per pagar dites pensions. E per ço vos encarregam e manam que parleu ab los jurats, als quals donareu la letra que va a ells e la letra que va al consell general, e dir los heu e pregareu de part nostra quens fassen aquest servey e que ajusten lo consell general. Ens doneu nostra letra e conduhescen que lo poder, per a fer dit arrendament e totes les coses necessaries per aquell, sia donat a ells dits jurats. E per semblant los prometem per part nostra totes aquelles obligacions e seguretats que sien necessaris ab la consignacio e obligacio de la ballia general a pagar dites pensions, fent los recort en tot lo que aqueixa ciutat ha hagut a fer per nostre servey quan la havem guardada de dan e guardarem tostemps. Sobre aço los direu tot lo que us semblara sia manester car en la letra que va als dits jurats y ha crehença per a vos e concordar lo negoci nos fareu trametra ordonada la seguretat e obligacio que la dita ciutat volra que ja tenen sa forma segons les altres obligacions per que assi la puscan fermar e aço fareu molt sollicitar y scriureu nos del que haureu fet. Data en Barchinona a X dies del mes de març any Mil CCCCLXXXXIII. Yo el Rey

Dirigitur locumtenentis generalis Valentie L. Gonçales, secretarius

192

1493, març, 19. Barcelona

Ferran II insisteix de nou sobre el tema del moll de València al seu lloctinent general, ja que el rei veu com creix el problema del seu finançament. És aquest el nucli fonamental d'aquesta carta, tot i que s'hi explica que existeix un procés contra Franci Granulles, racional de la ciutat.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, f. 176v.

El Rey.

Spectable lugarteniente general: quatro cartas vuestras quasi en un tiempo habemos recebido de quatro, dotze, tretze y quinze del presente mes a las quales con esta responderemos al necessario.

E primeramente vos dezimos que nos ha mucho plazido que se haya arrendado el general a los menestrales por el precio y con las condiciones que screvys y a vos tenemos en servicio vuestra buena diligencia que, sin aquella, bien sabiamos no se podia bien fazer y creemos bien lo que dezys que a todos los mas dessa ciudad ha plazido que los menestrales tengan la dicha arrendacion y assi nos parece que todo sta reposado y bien fecho. Si alguno recorriere a nos sera respondido como cumpliere car no dariamos lugar lo tambien fecho se retractasse. Quanto en lo del moll que per mossen Jacme de Santangel vos screvimos veemos como haveys ablado con los jurados dessa ciudad y como todos muestran buena voluntad en que se faga y la difficultat que hallan en el dinero y como speran de nos la repuesta e, por que esto querriamos passasse adelante y se pusiesse en obra por el gran util que a essa ciudad y regno vernia, vos encargamos que, con mucha solicitut y como vos acostumbrays fazer en las cosas en que nos mostramos tener guana, entendays con los dichos jurados como este negocio venga a efecto y de lo que os hauran respondido y fazeys nos screvireys. Havemos visto lo que nos screvys del caso del senyor de Vicorp y vemos lo que dezys haver lo hallado de aquella manera en un naraino todavia se debe inquirir de como el caso se ha fecho por que si en ello alguno tiene culpa se faga justicia. Assi mismo havemos recebido el processo de Franci Granullers con el complimiento que screvimos lo enbiassedes. Data en Barchinona a XVIIII dias de março mil CCCCLXXXXIII.

Yo el Rey

L. Gonçales, secretarius

193

1493, març, 28. València

Resultats negatius de la consulta efectuada al si del municipi referent a la polèmica sobre la construcció del port valencià, malgrat els esforços reials que s'han vist des de temps abans i una carta del rei del 26 de febrer de 1493 que consta en aquest document. La carta, que es guarda a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, és una síntesi de les instruccions assenyalades a Jaume de Santàngel en un document anterior.

AMV. Manuals de consells. Reg. 47-A, ff. 67r-68r.

Die jovis XXVIII marcii anno MCCCCLXXXXIII

Los magniffichs mossen Johan Vives, justicia civil, parer de micer Albert.
mossen Gaspar Pellicer . . . . Albert
en Perot Splugues . . . . . Albert
en Luys Granolles . . . . . Albert
en Bernat Vidal . . . . . Albert
en Arcis Vinyoles..., que es de parer de mossen Pere Ramon, micer Sart e Exarch
en Bernat Llorenç (Racional) . . . Albert
en Pere Dassio (sindich) . . . . idem
micer Andreu Sart, que es de parer que sis pot fer ques faça e si no, no
micer Miquel Albert, que es de parer que nos deu fer lo moll
micer Johan Valero, que es de parer de micer . Albert
mossen Giner Rabasa de Perellos . . . Albert
Don Elfo de Proxita . . . . . idem
en Berenguer Marti . . . . . idem
mossen FFrancesch de Penaroja . . . idem
en Johan Alegre . . . . . idem
mossen Bernat Guillem Catala . . . idem
en Bernat Penaroja . . . . . idem
mossen Corberan Dalet . . . . idem
en Johan de Gallach de parer de micer Albert
en Ramon Berenguer . . . acord
mossen Pere Ramon de Monsoriu, que sia consultat lo Senyor Rey de tot lo que manara ques faça
en Galceran Dexarch, que es de parer ques deu fer
mossen Bernat Sorell, parer de micer Albert
en Bernat Catala . . . . . de micer Albert
mossen Perot Exarch. . . . . idem
en Jaume Bou . . . . idem
en Nicholau Jofre . . . . idem
en Johan Figuerola . . . . idem
en Guillem Mir . . . . idem
en Berthomeu Martinez . . . idem

Tots los damunt dits ajustats e congregats en cambra de consell secret fon explicat que la Magestat del Rey nostre Senyor havia scrit una letra per fer hun mol al guerau per la qual cosa los pregavem los volguesen consellar e perque millor poguesen lo consellar manaren legir la letra del dit Senyor la qual es del tenor seguent.

Lo Rey.

Jurats. Reebut havem vostra letra acerca la fabrica fahedora del moll de la platja de aqueixa ciutat e per letres del loctinent general e balle general havem compres la oportunitat e comoditat per a la fabrica de aquell, axi en lo sol com de pedra com de altres coses que no us par reste sino de hon se fara e per lo ornament e incomparable beneffici que a aquella ciutat se spera seguir fet lo dit moll. Es notra inconmutable voluntat aquell se faça, per ço scrivim a nostre loctinent general que ab los de nostre consell e vosaltres torne tractar, tant sobre la dita oportunitat e comoditat del loch e pertret com de algun expedient per a les peccunies necessaries, e convenint en hun parer nos ho scriva y tambe los vots e parer de cada hu en discordia. Per tal que sobre aquells pugam millor fer la delliberacio e conclusio que us parra vosaltres, per servey nostre pensareu ho entendreu aquella sana, pensa e recta intencio que de vosaltres se spera ponderant lo beneffici sens spera e totes coses. E perque sobre aquesta materia havem mes largament parlat a nostre criat mossen Jacme de Sanct-Angel, balle general de Oriola, dareu li fe e crehença com a nostra propia persona, el qual en virtut de vostra letra de creehença nos ha dit de vostra part quens par que del dret de dos diners per lliura de la obra de la lotga y de la armada se porien pendre sexanta milia souls cascun any per a la dita fabrica y del clavari del quitament altres sexanta milia souls e lo que resta dels clavaris del comu y dels censals per dos anys quens ha paregut bona cosa, de tot tractareu y per servey nostre preneu tal conclusio com es mester per al portar a effecte aquesta tan profitosa obra. Data en la ciutat de Barchinona a XXVI dies del mes de febrer del any mil CCCCLXXXX tres.

Yo el Rey

Als amats e feels nostres los jurats de la nostra ciutat de Valencia. E axi hoyda la dita letra daren los vots damunt dits.

194

1493, abril, 16. Barcelona

Ferran II, ateses les explicacions dels jurats de València, accepta que, fins que no hi hagi canvis importants, la idea del moll de València s'aturi.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, f. 185v.

Lo Rey.

Prohomens amats e feels nostres. Reebem vostra letra de XXX del passat ab la qual, responent al que per nos vos fou scrit e manat sobre la fabrica fahedora del moll de aqueixa ciutat, nos consultau segons en lo aiust de persones per vosaltres sobre aço fet es stat desliberat que, ans de totes coses, nos deguesseu consultar e notificar los inconvenients, incomoditats e impossibilitats que en lo dit aiust han occorregut en la dita fabrica. E axi per la dita letra molt extesament havem vist e compres los dits contraris e inconvenients que en aço aparen. E per ço, responent vos a les dites coses e altres en la dita letra e consulta contengudes, es nostra voluntad, ens diem e manam que, no obstant lo que scrit vos havem fins asi sobre la fabrica del dit moll, sobresegau en aquella fins a tant que per nos vos sie scrit lo que fer se dega. Data en Barchinona a XVI de abril Mil quatrecents noranta tres.

Yo el Rey

Als amats e feels nostres los jurats de la ciutat de Valencia.

L. Gonçales, secretarius

195

1493, abril, 16. Barcelona

A la mateixa data, en què el rei es desentén del port, Ferran II demana als jurats que carreguin sobre la ciutat de València 136.430 sous que abans eren a mans del clergat, així alliberaran el rei d'aquestes penoses circumstàncies. A canvi, el monarca es compromet a assegurar el pagament d'interessos: pensions.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, ff. 187v-188r.

Lo Rey.

Prohomens amats e feels nostres. Vostra letra de XXX de març havem rebut per la qual havem vist e compres les causes e rahons quens notificau per les quals vos sou escusats de fer lo carregament de aquelles CXXXVI[a] CCCCXXX souls, que us havem scrit e pregat que per servey nostre carregaseu per quitar altra tanta quantitat que lo clero e capitol de la seu de aquexa ciutat son obligats pagar per nostra cort. E responen al contengut en

vostra letra vos agrahim e tenim en molt accepte servey la affectio e desig que signifficau tenir en les coses de nostre servey e lo bon zel e intencio vostra que teniu en mirar per lo beneffici de aquexa ciutat e seguretat dels interessos de aquella com a bons officials aquis esguarda lo carrech de entendre e mirar en les dites coses. E no plagues a Deu que la intencio nostra james sie estada altra car com vosaltres dieu nos, com a Rey y Senyor e cap de aquexa republica, pertany principalment attendre e mirar per lo beneffici e conservacio de la dita ciutat quant menys consentiriem majorment en semblants carrechs que la dita ciutat per nostre servey acostuma de fer aquella fos damnifficada ni cregau que alguna instancia de clero ni altre respecte algu nos aia tant mogut en emprar vos de fer aquest carregament quant es vehent lo gran desavanç e interes que nostra cort reb per estar a tant excessiu preu la dita quantitat carregada, reputant que en lo novell carregament fahedor per aquexa ciutat se fara molt mes util e rahonable preu de hont les pensions de aquella pendrant alguna diminucio. E per ço vos pregam e encarregam ab quanta voluntat e affectio podem que, segons escrit vos havem e per nostre lochtinent general ab nostra crehencia nos es estat de part nostra dit e signifficat, carregueu sobre la dita ciutat los dits CXXXVIª CCCCXXX souls affi que ab aquestos se faça la dita luicio. E lo dit clero se desobligue car quant toca a la seguretat de la dita ciutat per que com dit havem la intencio nostra no es emprar nos della sino en forma que aquella sia molt be segura axi com es de molta raho, ans som contents que per la proprietat dels dits CXXXVIª CCCCXXX souls la dita ciutat tinga totes aquelles obligacions que lo dit clero tenia. E per quens escreviu que la nostra batlia pague mal les pensions que deu a aquexa nostra ciutat fins aci e que molt pijor pagaria si se acumulaven mes pensions, tambe som contents donar a la dita ciutat per a paga de les dites pensions dels censals, axi carregats com carregadors, tanta quantitat tots anys com sera menester de les rendes de la dita batlia a vosaltres elegidores sens que entren en mans y poder del batle sino que aquexa ciutat los reba del arrendador e collidor quils ha de rebre per lo batle. E axi ordenau de tot les seguretats e actes necessaris per a la indemnitat de aqueixa ciutat car axi com los ordenareu los vos trametem signats e segellats y, per servey nostre, siau contents de fer lo dit carregament puix ab tanta seguretat de aqueixa ciutat se pot fer car a molt accepte servey vos ho tindrem. Data en Barchinona a XVI del mes de abril any Mil CCCCLXXXXIII.

Yo el Rey

A los amados y feeles nostros Los Jurados de Valencia

L. Gonçales, secretarius

196

1493, maig, 17. Barcelona

En una època de dificultats a la ciutat, amb un racional interí, el rei encarrega a Juan de Lanuza, l'important lloctinent governador, que es faci càrrec de l'elecció de jurats i que li enviï la ceda corresponent; li permet canviar fins a sis noms, la qual cosa Lanuza farà en algun cas. La raó que dóna el rei d'aquesta possibilitat, que concedeix gran poder al seu lloctinent, s'explica perquè algun nom no sigui vàlid fins i tot en cas de mort. D'altra banda, aquesta elecció i altres posteriors d'oficials de la ciutat portà problemes com es pot detectar en el document del 17 de juliol d'aquest mateix any.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, ff. 195v-196r.

El Rey.

Spectable lugarteniente general. Nos como vereys havemos fecho la nominacion o ceda de las personas que queremos se pongan en la eleccion de jurados dessa ciudat de Valencia para al anyo venidero, la qual se tiene de fazer la vispera de Pentecostes primero venidera segund que por la ceda que sera interclusa con la presente vereys. E por ello os enviamos carta de crehencia para los jurados presentes en persona vuestra por virtud de la qual les mandamos que las personas que por vos les seran nombradas pongan en la dicha eleccion abdicando les poder de fazer el contrario con decreto de nullidat. Por ende dezimos y mandamos vos que veniendo el dia de la eleccion presenteys a los dichos jurados la dicha nuestra carta y les nombreys las pesonas contenidas en la dicha nuestra ceda explicandoles en virtud de nuestra carta de crehencia nuestra voluntad. Empero por algunos dignos respectos nuestro animo movientes concernientes al servicio de nuestro Senyor vos atorgamos facultad con tenor de la presente que assi por caso de muerte como otro qualquiere impedimento de algunos que a vos occorrieren remetiendolo a conoscimiento e voluntad vuestra que podays mudar fasta en seys de las dichas personas contenidas en nuestra ceda, tres de los militares y otras tres de los ciudadanos,

asi que en lugar dellas podays a vuestro conoscimento mudar e poner otras seys presentando aquellas a los dichos jurados juntamente con las otras que seran nombradas en nuestra ceda como si por nos fuessen nombrados, ca tal es nuestra firme e determinada voluntad. Confiando de vos que aquellas personas que mudareys seran tales y tan sufficientes que cumpliran al servicio de Dios y nuestro y benefficio de la ciudat. Y assi mesmo vos mandamos que alla les gradueys como os pareciere de manera que a ninguna fuese fecho agravio cometiendo lo todo a vos y a vuestra virtud que lo fagays como os pareciere. Por semejante os mandamos que si Johan Pasqual, hermano de mestre Jayme Pasqual nuestro boticario, os parecera abil y sufficiente para jurado que, quitado de la ceda de los ciudadanos aquel que os parecera, pongays en lugar de aquel que quitareys el dicho hermano de mestre Jayme Pasqual, ca tal es nuestra voluntad el seyendo abil como dicho es. Dada en Barcelona a XVII de mayo anyo Mil CCCCLXXXXIII.

Yo el Rey

Dirigitur locumtenentis regni Valencie L. Gonçales, secretarius

Lo Rey.

Ceda de les persones per nos nomenades per a la eleccio primer fahedora dels jurats de la ciutat de Valencia la vespra de la festa de Pentecostes primervinent del any present de Mil CCCCLXXXXIII.

Cavallers:

Mossen Slana, senyor de Carcre, mossen Jayme Siscar, mossen Luys Aguilo, mossen Nicolau Jofre, mossen Luys Cifre, mossen Galvany Alegre, mossen Manuel Exarch, mossen Gaspar Masco, mossen Francesch Mercader, mossen Luys Valleriola, mossen Luys Corts, mossen Jeronim Aguilar

Ciutadans:

En Berenguer Marti de Torres, en Galceran de Xarch, en Ramon Berenguer, en Bernat Catala, en Johan Figuerola, en Jaume de Fachs, en Pere Caposa, en Jeronim Roig, en Franci Dalmau, en Bernat Penaroja menor, en Damia Bonet, en Gaspar de Gallach.

Yo el Rey

L. Gonçales, secretarius

FUNDACIÓ NOGUERA

197

1493, juny, 4. Barcelona

La inquietud del rei per cobrar la tatxa votada a Oriola en 1488 és cada cop més forta. Aquesta carta adreçada al seu lloctinent general revela que la situació cada vegada és pitjor. Ferran II demana que els diners s'agafin d'on sigui, que es pressioni el clavari de la cort de la ciutat —cosa que ell mateix fa en un altre document— i que el lloctinent —la màxima autoritat del regne— parli fins i tot amb el regent de l'ofici de racional de la ciutat, Bernat Lorenç. El rei envia també una carta als jurats valencians (reg. 3610, f. 208r).

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, ff. 207v-208r.

Lo Rey.

Spectable lochtinent general: per dar expedicio que los censals que per lo servey a nos fet en Oriola se han acarregar vinga a degut effecte scrivim dos letres, la una als jurats de aquexa ciutat e laltra an Joan de Gallach, clavari de la cort per part de la ciutat. Quant a la letra dels jurats tendreu aquest orde que per la creença que en aquella vos cometem parlareu ab ells, els direu de part nostra com per causa de la tacha feta en la ciutat de Valencia no bastava a pagar la porcio que a la ciutat toquava que sen fallien XXX[a] souls, poch mes o menys, donantli causa les morts e la pobrea del poble que vos per part nostra y ab letres nostres acordasseu ab los jurats e racional que aquests XXX[a] souls que fallien per que lo poble no fos tan gravat los pagas la ciutat de peccunies del diner de la armada o de altres peccunies e axi inseguint aquest orde fins aci la dita ciutat ha pagat algunes quantitats mas no tant com li toqua a pagar car per a les dues pages toquaria de suplir a la ciutat en LX[a] souls e que aquests no son tots pagats e que es mester en aquests fassen tantost compliment, si lo diner de la armada y de la longa no tenia tantes peccunies promptes, que prengan de altres diners que apres ho poran compensar ab lo diner de la armada per que nostre servey nos detarde. En e aço los screvireu molt ques fassa ab tot effecte que donen compliment als dits LX[a] souls e que preparen per a les altres tres pagues que en cascuna contribuhixquen dels dits XXX[a] souls aquells en dos o tres vegades e per vostre poder fareu que la dita quantitat deposen en poder del clavari de la cort e mes avant los encarregareu que tinguen aprop y

soliciten an Johan de Gallach, clavari de la cort per part de la ciutat, que sia diligent en exhigir la tacha e que se elegeixquen alguns dells que vagen a les sitiades de Sent Jaume y donen calor y favor a llur clavari per que la dita tacha sia exhigida e que fassen començar a exhigir la tercera paga y començant a les persones mes poderoses e quant an Johan de Gallach li direu e manareu de part nostra sia diligent en executar les terces e que comence a executar la tercera terça y la quarta començant a les persones potents e que en aço entenga ab summa diligencia que la ciutat subvendra la sua claveria en lo que a ella toqua a fer. E per quant la dita claveria den Johan de Gallach es molt mes affanyosa que les altres, per haver a rebre de menut tot lo que reb, li direu que sera feta differencia de ell als altres clavaris. E que axi entenga ab summa diligencia en exhigir lo que a ell toqua. Axi meteix parlareu ab en Bernat Lorenç, regent loffici de racional, donant li carrech que ab molta diligencia sollicite lo dit negoci e done forma les dites quantitats se paguen car tambe li screvim en crehença vostra. E del que haureu fet nos dareu avis. Data en la nostra ciutat de Barchinona a IV del mes de juny any Mil CCCCLXXXXIII.

Yo el Rey

Dirigitur locumtenenti regni Valencie L. Gonçales, secretarius

198

1493, juliol, 8. Barcelona

Ferran II escriu unes instruccions a Juan de Lanuza, virrei de València. Com que són de tipus general, hi ha algun punt que no té un vincle absolut amb la ciutat de València. Però els altres sí, començant pel nomenament d'oficials de la ciutat, ara ratificat, i sobretot per la clara al·lusió positiva a les peticions del virrei: els processos a Cabanilles, Ferrer i Rossell s'han acabat i aviat aquests oficials de la governació tornaran als seus càrrecs; d'aquesta manera el virrei restarà més atès i tindrà menys dificultats.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, ff. 224v-225v.

Lo que vos Johan Ramirez haveys a dezir al spectable lugarteniente general nuestro del reyno de Valencia en respuesta de lo que por su parte nos ha seydo explicado es esto.

E primeramente, quanto al primer capitulo en que dize nos enbiava copia del processo de mossen Barcelo, le direys como havemos recebido aquel, el qual havemos mandado dar a nuestro vicicanceller como vos sabeys para que lo vea y nos fiziesse relacion de lo que le pareciere se debe fazer de justicia, el qual ha visto el dicho processo y de su parecer nos ha informado, el qual vera por la carta que de nos vos llevays para al dicho lugarteniente general al qual, dada que hayays nuestra carta, le direys ponga en obra lo que por aquella le screvimos.

Item le direys como recebimos la informacion e processo, por el alla fecho de las personas que nos le habiamos scripto, el qual havemos mandado dar a micer Ponç para que, aca visto, se provea sobrello lo que fuere necessario y cumplidre a nuestro servicio.

Otrosi le direys como havemos entendido todo lo que acerca las passiones de Oriuela nos ha enbiado a dezir y comprehendemos bien el peligro en que estan segun sus differencias y que aca son benidos los mensageros de la ciudat, los quales havemos hoydo pero ahun no determinado por no haver ahun podido ver las informaciones y cosas que trahen por ser largas vistas que las hayamos se proveera como vieremos cumple al servicio de Dios y bien de aquella ciudat.

Quanto a lo que nos embia a dezir de la necessidat que le parece hay de los officiales, por causa que el pudiesse sallir a visitar las villas y lugares del Reyno, le direys que ya estan vistos los processos de aquellos que aqua estan y que presto se determinaran y se proveera como cumple a nuestro servicio.

A lo que nos embia a dezir de la grande necessidat que hay de advogado fiscal y que este que oy le rige, ahun que sea buen hombre, que no es para tal officio, le direys que nos ha mucho plazido saber por el la necessidad de tal official y por que este officio es de micer Ponç tenemos acordado de ablar con el y concertar que se nombre otro habil y suficiente para tal officio y assi concertado que sea ge lo screviremos.

Item le direys que a lo que dize que cumple a nuestro servicio que los officiales ordinarios, que en cada un anyo se ponen en esa ciudat, tenga participio y sea a mano del lugarteniente general que es bien y nos parece que el debe siempre entender en la straccion de los officios, juntamente con el bayle general de Valencia, y queremos que de los tres que saldran pueda escoier y nombrar el dicho bayle el que a el y el dicho lugarteniente ge-

neral pareciere mas habil, aunque no tenga permiso nuestro para el dicho officio y que por los respectos que el dize queremos y mandamos que assi se faga, no obstante qualquiere provision que por nos sea presentada.

Mas le direys sobre lo que nos avisa del bandol de don Joan Çanoguera y de mossen Milan diziendo que, aunque recorran a nos, no les alarguemos los arrestos que por los respectos que dize, ahunque aca nos supliquen de alguo, no proveeremos sobrello de cosa alguna y que trabaie como pues en tan poco difieren se pazigue aquella bandozidad ca a servicio ge lo ternemos por el reposo de la ciudat.

Otrasi le direys sobre lo que dize de los crimiguosos, que vienen aca algunos a demandar perdon e obtener remissiones de nos, que nos parece bien lo que dize y que dende adelante non se atorgara remissison a nadie de alla sin que primero no hayamos su parecer por ser informados de la verdad.

Quanto a lo que dize sobre el negocio de Colmera, procurador fiscal, le direys que nos parece bien de forma sea castigado Joanot Çapater pues tan malament puso manos en official nuestro porque sea castigo a ell y enxemplo a los otros y que nos aca no le atorgaremos tal remission y que screviremos a Roma, a nuestros embaxadores que tal persona ni semejantes sean absueltas.

Quanto a lo que dize que ha cerca de un anyo que los alguaziles sirven sus officios y que non se les era pagado cosa alguna de sus quitaciones le direys como nuestra voluntad es sean pagados de las composiciones y emolumentos de aquella lugartenencia y assi lo scribe nuestro general thesorero a Alonso Sanchez, lugarteniente de nuestro thesorero, que les pague. Por ende que el los faga pagar de las composiciones que alli se façan, ca mucha razon es, pues sirven bien, sean pagados.

Quanto a lo de las jurisdiciones de los cavalleros le direys como ya stan aca los mensaieros y que ahun no havemos entendido en ello, pero que lueguo entenderemos y daremos forma se faga como cumple a nuestro servicio.

Expedite in civitate Barchinone die octavo mensis julii anno a nativitate domini millesimo CCCCLXXXXIII.

Yo el Rey

Dominus Rex mandavit mihi Ludovico Gonçales

FUNDACIÓ NOGUERA

199

1493, juliol, 18. Barcelona

El rei diu a Diego de Torres, batlle general de València, que no es preocupi tant pel seu càrrec i per si el seu fill, Ferrando de Torres, el succeirà. Aquest nucli essencial de la carta parla de l'endogàmia, també dels oficials reials, que existeix a l'època. Ara bé, s'hi expliquen més coses, per exemple que Cristòfol de Vasurto serà l'ajudant del batlle general. Aquest personatge sap que ha de preocupar-se pel batlle i per la successió a la batllia a mans de Ferrando de Torres quan sigui adult i estigui preparat. Però allò que més importa en aquesta carta és la referència a les eleccions de jurats i altres oficials municipals de València, sobretot quan es diu clarament que hi ha hagut desordres en les darreres eleccions i problemes. Cal pensar que sempre és el batlle qui presideix i qui, fins i tot, està per sobre del mateix racional en les eleccions dels jurats.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, f. 231r-v.

El Rey.

Bayle general. Vuestras cartas havemos recebido con Christoval de Vasurto y con ellas los titulos de las iuredictiones y de las scrivanias dessa ciudat e de las casas de Morviedro y de las cosas de la sal y de los censales dessa baylia y havemos oydo aquel en todo lo que de vuestra parte nos ha supplicado y respondiendo os a lo de las juredicciones y de las scrivanias ya havemos mandado se vea. Visto vos escreviremos lo que mas cumple a nuestro servicio se faga. E quanto a lo de las casas de Morviedro ya hemos dicho al dicho Vasurto lo que nos parece se deva fazer segun vereys por las instrucciones que aquel lieva. Quanto a lo de la sal havemos delliberado por los dos anyos primeros seguientes se coja por nos y no se arriende por ver que vale de cierto este derecho por lo qual havemos fecho comission al dicho Christoval de Vasurto para que en nuestro nombre y por nos lo coja y de aquel recaudo que el dicho negocio ha menester y no lo havemos querido encomendar a vos por que es cosa de gran trabajo y no queremos que recibays trabajos sino que reposeys y tambien por que faziendolo el dicho Vasurto somos ciertos lo fazeys vos y somos de vos servidos. Por ende rogamos y encargamos vos le consejeys y endreceys como de vos somos cierto lo fareys y acostumbrays de fazer en las cosas de nuestro servicio. Quanto

a lo de los censales dessa baylia ya por las instrucciones que el dicho Vasurto lieva vereys nuestra voluntad. Quanto a lo que el dicho Vasurto de vuestra parte nos ha suplicado cerca de la eleccion passada de los jurados dessa ciudat y de los amosteçaffes y justicias de quiadelante fazederas nos ha pesado que enojo ninguno sobrello hayays hovido y, por que nos ya eramos informado, della haviamos provehido y mandado a nuestro lugarteniente general desse reyno segund hun capitol que de ciertas instrucciones le havemos embiado que en las elecciones fazederas de quiadelante, axi de jurados, justicias y mustaçaffes dessa ciudad, no faga nada que junto con vos no lo faga y esto non se lo mandariamos sino por que es a su cargo toda la justicia de aquesta ciudat e reyno que por bien servido nos tenemos que vos lo fiziessedes. Empero por mayor contentamyento vuestro queremos que serveys cerca desso la practica siguiente; a saber es que quando vos terneys todas las provisiones de los que han de entrar a la eleccion o elecciones que las tomeys y las lleveys a la posada del dicho nuestro lugarteniente general y de alli los dos embiareys al racional e jurados que os embien la ceda de los que han de entrar en los officios e los dos, juntamente con la ceda y con las dichas provisiones, fareys una ceda agraduada segund a los dos mejor pareciere y con aquella vos ireys a la sala adonde se acostumbra fazer la eleccion e quando terneys los tres rodolines en vuestro poder nombrareys el uno iustaforma de la ceda de la agraduacion por el dicho nuestro lugarteniente y por vos fecha advertiendo empero en esto que en los que entraren en las elecciones haura algunos que no ternan provisiones de nos que por eso si os parece son buenos y sufficientes personas para regir los officios que los nombreys asi como si las tuviesen. E asi lo fareys en las elecciones de los jurados. E assi mesmo porque el dicho Vasurto nos ha dicho de vuestra parte que teneys temor que estas cosas, assi de la eleccion passada de los jurados como de otras cosas e agravios que se os figura es torcedor, para que vos hayays a dexar la baylia o por llevarle las preheminencias por que despues de vuestros dias succiendo vuestro fijo en ella la falle destroyda y por que sepays que tal no es nuestra intencion ni voluntad y desto tengays cierta seguridat, confiando de la sufficiencia y lealtad del dicho Vasurto y del amor que a nuestro servicio tiene y de quanto es vuestro y vos le teneys como fijo y reposays en el y el siempre trabaja en llevar os de trabajos, le havemos encomendado la receptoria de

las peccunias dessa baylia para que la rija e administre en nuestro nombre y por nos y venga a su cargo el dar cuenta y razon dellas y tambien para llevar os de cuidado y trabajo. De quiadelante de dar cuenta, la qual encomenda la fazemos durante vuestra vida y despues de vuestra vida tanto tiempo fasta que vuestro fijo sea de edad para regir la baylia. Por ende rogamos y mandamos vos que en todo como fasta aqui haveys fecho, endreceys el dicho Vasurto para que con diligencia y gran recaudo cure de las cosas del dicho officio y tambien quando vieredes que aquel no faze lo que debe nos scrivays para que nos le quitemos la dicha administracion y a voluntad y consentimiento vuestro lo encomendemos a otro. E asimismo el dicho Vasurto nos ha de vuestra parte suplicado vos fiziessemos merced del benefficio que tiene frare Francesch Carbonell, el qual ha de vacar por ser aquel puesto fraile; ha nos pesado por que tan tarde nos les haveys dicho que ya le havemos dado pero el primero que vague en esa ciudat de que nos seamos patron por la presente vos damos poder que le deys a aquel para quien queriades el otro. Data en la ciudad de Barcelona, XVIII de julio anyo Mil CCCCLXXXXIII.

Yo el Rey.

Dirigitur baiulo generali Valencie L. Gonçales, secretarius

200

1493, agost, 12. Barcelona

D'acord amb aquest document sembla que l'anterior carta del rei no ha convençut del tot el batlle general de València. Per això Ferran II torna a escriure-li que no es preocupi pel nomenament de Cristòfol de Vasurto com a receptor general de comptes de la batllia. Abans de conèixer aquesta carta del rei el batlle general ja es podia imaginar que l'anterior no el satisfaria del tot, sobretot si es veu la nominació de "Christoforo de Vasurto", poc abans, en el mateix reg. 3610 de la Cancelleria Reial però als folis 230r-231r.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, f. 270v.

El Rey.

Camarero y bayle general. Vuestra carta recebimos y por aquella veemos la congoixa que tomays por haver fecho recepe-

tor general a Cristobal de Vasurto, creyendo lo havemos fecho por alguna sinistra informacion que de vos tengamos. A la qual respondiendo vos decimos que stamos muy maravillados de vos por que pensays que por fazer vergonça ni danyo a vos hoviessemos de fazer tal cosa ni tampoco por ninguna informacion que tengamos mala de vos ca podeys ser cierto ninguno mas que nos ha de mirar por vuestra honra y provecho de vuestra casa y fijos. Y, mirando esto y quanto vos es criado el dicho Vasurto y por quitar a vos de fatiga de dar cuentas y ahun por que supimos esta era vuestra voluntat, le havemos dado cargo deste officio ca ninguna mudança mas de la que se staba hara sino solo que sea a cargo del dicho Vasurto el dar de las cuentas y no penseys esto hallamos fecho por que creemos vos hayays gastado un dinero de la baylia ni menos pensado ni tal cosa nos ha seydo dicha. Ca mucho mas que essa baylia se puede fiar de vos como havemos confiado y por esto no es menester allegar servicios ca de aquellos y de vuestra integritat y bondat somos bien ciertos y assi vos no tomeys congoixa de lo fecho, pues no se faze con verguença ni danyo vuestro, antes para mas descargar a vos y perpetuar el officio para vos y vuestro fijo que si Vasurto fuere un stranyo y no fuere tanto cost vuestra en ninguna manera lo fezzeramos ni permetreramos que hombre del mundo entrara en ese officio sino este, que le tenemos por otro vos, y entre el y vos no ha de haver differencias algunas y sabemos que el no ha de fazer sino todo lo que vos querreys y con esta fiança lo havemos provehido del officio ni penseys que no havemos visto la provision que el llevo, ca antes la vimos bien y leymos y si bien la mirays lo que a vos y a vuestro fijo cumple todo se ha salvado y somos ciertos el no fara en el officio sino quanto vos querreys y ordenareys y si otra fazia, lo que no creemos, y no vos era obediente en todo como fasta qui, fazet nos lo saber que en la hora le revocaremos y la provision que leva no es menester que se presente a nadie ni salga de poder de Vasurto por que no se publique. Y assi vos rogamos que por servicio nuestro no tomeys enojo dello sino que se faga como nos lo tenemos mandado, ca esto es lo que cumple a vos y a vuestro reposo. Data en Barcelona, a XII de agosto anyo Mil CCCCLXXXXIII.

Yo el Rey

Dirigitur bajulo generali Valentie L. Gonçales, secretarius

FUNDACIÓ NOGUERA

201

1493, agost, 30. Barcelona

Ferran II ordena a Alfonso Sànchez, lloctinent de tresorer general, que deixi de cobrar el salari que pertanyia a l'assessor Jaume Rossell. Durant la suspensió d'aquest el rei havia dit al batlle que pagués la quantitat oportuna al seu lloctinent de tresorer. Ara, revocat el cessament, tot torna a la situació inicial. En el mateix foli 73v el rei comunica aquesta decisió a Jaume Rossell i en el 74r n'assabenta el lloctinent general Juan de Lanuza. I finalment ho notifica al batlle general en el foli 74v.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3568, ff. 73v-74r.

Eiusdem

Don Ferrando, etc. Al amat nostre mossen Alfonso Sanchez, lochtinent de nostre general thesorer, salut e dileccio. En dies passats ab nostres opportunes letres e provisions manam al noble e amat nostre lo batle general de aqueix regne de Valencia que, durant la suspensio que nos haviem feta del us e exercici de la assessoria de la governacio a micer Jaume Rossell, assessor ordinari de la dita cort, respongues e pagas a vos lo salari e quitacio del dit offici de assessor que rebia e reb en la dita batlia, segons en les dites nostres letres e provisions es contengut. E com ara haiam, ab sentencia nostra publicada a XXVI del present mes de agost, levada la dita suspensio e restituyt en lo primer estat lo dit micer Jaume Rossell e declarat que li sia pagat tot lo que lil es degut e daqui avant li sera degut dels dits salaris e quitacio, sens exceptar lo que del degut es stat pagat per manament nostre al qui ha regit la dita assessoria. Per tal, ab tenor de les presents, vos diem e manam que de les quantitats que del dit salari e quitacio del dit micer Rossell haveu rehebut li doneu e pagueu lo que resta, deduhit lo que haureu donat al dit regent e a qui ha regit lo dit offici e no rebau mes avant del dit batle general lo dit salari e quitacio. Car nos, ab les presents, manam al dit batle general que daciavant no a vos sino al dit micer Rossell pague son salari e quitacio. Car nos ab les presents manam al dit batle general que de aciavant respongue al dit micer Rossell e pague son salari e quitacio com acostumava rehebre, no obstant lo dit manament en contrari fet de respondre a vos com dit es. Lo qual manament ab les presents revocam e anullam e havem per nulle

e revocat e del que dareu al dit micer Rossell cobrareu apocha opportuna. E la present per la qual manam al mestre racional de nostra cort en lo dit regne o altre qualsevol de vos, compte, oydor, que vos posant en data lo que per virtud de la present restituyt e pagat haureu del dit salari per vos rehebut al dit micer Rossell e restituhint la dita apocha e la present vos ho accepte e admeta en vostre compte, tot dubte, difficultat e contradiccio cessants. Data en Barchinona a XXX del mes de agost del any de nostre Senyor Mil CCCCLXXXXIII.

Yo el Rey

Dominus Rex mandavit mihi Ludovico Gonçales

202

1493, setembre, 4. Barcelona

Ferran II, en una carta adreçada al consell general de la ciutat de València, rehabilita el governador del regne Lluís de Cabanilles com a procurador, batlle i alcaid de les viles de Paterna, la Pobla i Benaguasil que depenen de la ciutat de València. No obstant també de l'infant Enric, duc de Sogorb. És aquest qui presenta denúncia contra el governador Cabanilles, en un procés la sentència del qual li és favorable. Però, segurament amb la pressió del rei, l'infant s'oblida del procés i el governador és ratificat. Cal advertir que aquest és un problema que neix en 1430 per un emprèstit valencià concedit a Alfons el Magnànim i que en 1516 continua vigent. Textos semblants pel que fa a la rehabilitació de Cabanilles com a governador als folis 75r-v, adreçats sobretot al lloctinent general Lanuza.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigili Secreti. Reg. 3568, ff. 74v-75r.

Lodovici de Cabanyelles

Lo Rey.

Amats e feels nostres. Recordam nos que en dies passats per certs respectes nostre animo movents vos scrivim que suspanesseu lo amat conseller nostre mossen Luys de Cabanyelles del exercici del offici de la procuracio, ballia e alcaydia de las villas de Paterna, La Pobla, e Benaguazir de les quals per lo consell de aqueixa nostra ciutat fou provehyt. E jatsia apres ab sentencia per nos publicada ab lo proces de la Inquisicio contra aquell feta a

instancia del illustre infant don Enrich haguessem revocat lo dit mossen Luis de Cabanyelles dels dits officis, empero en apres lo dit illustre infant ha renunciat e dessistit al dit proces de Inquisicio e sentencia en favor de aquell pronunciada, la qual a major cauthela de voluntat del dit illustre infant nos havem revocat e anullat. E axi notifficant vos les dites coses, com lo dit illustre infant per servey nostre vol e li plau que mossen Lluis de Cabanyelles sia procurador, balle e alcayt de les dites viles de Paterna, La Pobla e Benagazir, axi e segons era ans del dit proces de Inquisicio, suspensio e sentencia al qual mossen Luis de Cabanyelles es corregent, mossen Cosme de Villarasa son fill e criat nostre en virtut de la eleccio per aqueix consell e de la nominacio del dit illustre infant vos scriu. Per tant vos pregam y encarregam que, en continent per servici nostre, admetau aquell en possessio y exercici del dit offici, axi e segons que aqueix tenia abans de la dita suspensio. E noy poseu dilacio o difficultat alguna com axi cumple a nostre servir. Data en Barchinona a IIII dies del mes de setembre any Mil CCCCLXXXXIII.

Yo el Rey

L. Gonçales, secretarius

203

1493, setembre, 5. Barcelona

Aquesta rehabilitació indubtablement té molt a veure amb la del governador Lluís de Cabanilles, ja que els dos càrrecs varen ser suspesos el mateix dia d'un any enrere i anul·lada l'ordre de suspensió també al mateix temps. A més, hi ha una qüestió que els vincula: les viles de Paterna, la Pobla i Benaguasil depenien de la ciutat de València i del procurador Cabanilles.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3568, ff. 75v-76r.

Francisi Granulles

Lo Rey.

Amats e feels nostres. Recordam nos que en dies passats a dos dies del mes de maig del any noranta dos per certs respectos nostre animo movents sospenem al amat e feel nostre en Franci Granulles, ciutada de aqueixa ciutat, de la administracio e exercici del offici de racional de aqueixa ciutat. E per que a nostre sacre

consell es stat vist aquell esser inmune de culpa segons que per nostra sentencia es stat declarat a la quey nos referim. Per tant ab tenor de la present vos diem, encarregam y manam que en continent admetam aquell en possesio e exercici del dit offici, axi e segons que aquell tenia abans de la dita suspensio, e no fasseu lo contrari per que aquesta sia nostra voluntat. Data en Barchinona a V del mes de setembre any Mil CCCCLXXXXIII.

Yo el Rey

A los amats e feels nostres los Jurats de la ciutat de Valencia

L. Gonçales, secretarius

204

1493, setembre, 5. Barcelona

El rei notifica al seu lloctinent Lanuza que el procés contra mossèn Lluís Ferrer ha estat resolt a favor d'aquest oficial, raó per la qual ordena que sigui rehabilitat. En els folis del mateix registre 72v i 73r hi ha dos cartes una mica més llargues adreçades una a l'implicat Lluís Ferrer i l'altra als oficials reials: el lloctinent general, el batlle general i el lloctinent tresorer Alfonso Sánchez.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3568, ff. 76r-v.

Ludovici Ferrer

Lo Rey.

Spectable lochtinent general. No ignoram lo proces de inquisicio que en aquests passats dies es stat fet a instancia de nostre procurador fiscal contra mossen Luis Ferrer, lochtinent del portanveus de nostre general governador en aqueix nostre regne de Valencia, per causa de la administracio de son ofici durant la qual inquisicio e prosequcio de dit proces manem sospendre aquel del exercici del dit ofici. E per quant nos ab matura deliberacio e consultament havem vist e hoyt personalment en nostre sacre consell, axi lo dit nostre procurador fiscal com al dit mossen Luis Ferrer, e haiam trobat lo dit mossen Ferrer inmune de culpa, per com que ha donat bona e complida raho de si mateix e del dit son ofici, com a bon official, havem donat sentencia en lo dit proces ab la qual havem absolt lo dit mossen Luis Ferrer e le havem restituhit lo

dit offici e lo exersici de aquell axi e segons solia tenir ans de la dita suspensio, segons que en una provisio a vos dirigida haureu vist. E, per quant es juxta cosa que al que be serveixen e donen tan bon compte de si sien per nos honrats, favorits y be tractats, vos pregam, encarregam e manam que per vos sia honrat y favorit en totes cosses reputant aquell per criat nostre e per persona de quins tenim per servits. Certifficant vos que tot lo que en honor y benefici de aquell fereu ho reputaren en accepte servici. Data en Barchinona a cinch de setembre any Mil CCCCL XXXXIII.

Yo el Rey

Al spectable, magnifich, amat conseller nostre mossen Joan de La Nuça, lochtinent general en lo regne de Valencia e justicia de Arago

L. Gonçales, secretarius

205

1493, octubre, 6. València

En aquesta data es fa un Consell General —els membres del qual no apareixen en aquest document ja que el manual utilitzat és el de l'esborrany— perquè València ha rebut una carta de Ferran II en què notifica als seus súbdits valencians que ha signat la pau amb Carles VIII de França. Des del mateix castell de Perpinyà el rei demana als jurats i al Consell que respectin aquests pactes ja que València, entre d'altres ciutats, és model i garebé penyora d'aquestes aliances.

AMV. Manuals de consells. Reg. 47-A, ff. 126r-127v.

Die lune VI octobris anno MCCCCLXXXXIII

Consell.

E axi ajustat e congregat lo dit magnifich consell fonch propossat en aquell per los dits magnifichs jurats exprimint ho lo magnifich en Perot Palomar, ciutada altre dels dits magnifichs jurats, lo qual dix que havien rebut una letra de la dita Magestat del Rey nostre senyor, la qual es del tenor seguent. A los amados y fieles nuestros los jurados y el consejo de la ciudad de Valencia.

El Rey. Amados y fieles nuestros. Entre nos y el rey de Francia han sido fechas y juradas pazes y alianzas perpetuas de

amigo a amigo y enemigo de enemigo conformes con las pazes y alianzas antigas, el qual cumpliendo lo asentado y capitulado con nosotros muy liberalmente y con mucho amor nos ha entregado nuestros condados de Rosellon y Cerdanya. Por ende vos encargamos e mandamos que guardeys e fagays guardar las dichas pazes en todo y por todo y las fagays pregonar en essa ciudat con el pregon que aqui va ordenado porque a todos sea notorio e nadie ose venir contra ellas. Otrosi porque, por virtud de la capitulacion de la dicha paz y alianzas, somos obligados de dar al dicho rey de Francia seguridades de ciertas ciudades de nuestros reynos, una de las quales es essa, vos encargamos e mandamos que luego, en recibiendo esta, juntados en conceio fagays e otorgueys ante un notario publico la dicha seguridad de la forma que va aqui sin quitar ni añadir en ella cosa alguna, la qual escrita en pergamino y signada del dicho notario y sellada con el sello dessa ciudat nos enbiareys lo mas presto que pudierdes por que se cumpla lo que tenemos prometido y capitulado y no fagays lo contrario si nos desseays servir. Data en el nuestro castillo de Perpinyan a XXV de setembre anyo de Mil CCCCLXXXXIII. Yo el Rey Coloma, secretarius. E aquella lesta e publicada al dit magnifich consell per mi Gaspar Eximeno, notari e scriva dels dits magnifichs jurats e consell, lo qual feient gracies a nostre Senyor Deu e a la sua beneyta mare de la bona concordia, pau, amistat e jermandat del serenissimo e excellentissimo Rey e Reyna nostres senyors, trihunfalment e benaventurada regnants, per lo repos e benifici de tots los seus vassalls, regnes e terres concordatment e delliberada nengu descrepant per servey de les prefates reyals magestats e benefficis sobredits en poder de mi Gaspar Eximeno, per auctoritat reyal notari publich e per totes les terres e senyories del dit molt alt e molt poderos senyor Rey, axi vosaltres magnifichs justicia, jurats, consellers e prohomens de la dita ciutat en nom de la dita universitat e singulars de la dita ciutat de Valencia, atenents e considerant que en aquests dies propassats son stades fetes concordies, termenades e jurades amistat, ligua, pau, concordia, unio e confederacions perpetues entre les celsituts dels serenissimos e potentissimos senyors nostres don Ferrando e dona Ysabel, rey e reyna de Castella, de Aragon, [de les] de Sicilia, de Granada, de Tholedo, de Valencia, de Gallicia, de Mallorqua, de Sicilia, de Sardenya, de Cordova, de Corcegua, de Murcia, de Jahen, de Algarbe, de Algezira, de Gibraltar y de les Ylles de Canaria, comte de Barchinona, senyor de Vizcaya e de Molina, duch de Athenes e de

Neopatria, comte de Rosello y de Cerdanya, marques de Oristany y de Gociano, ara benaventuradament regnant, e del illustrissim don Johan, princep de Asturies e de Gerundia, fill legitim, primogenit e successor dels dits senyor Rey e Reyna nostres senyors per ells e per tots los successors en tots los damunt dits regnes, terres e senyories sues, de una part, e lo cristianissim senyor don Karles, rey de Francia e lo illustrissim don Karles, delfi, fill e successor en aquell per ells e per tots los seus successors en lo dit regne, terres e senyories sues, de part altra. Entre les coses concordades, pactades, promesses e jurades los damunt dits serenissimos Reys es stat pactat e concordat que alguns subdits e vassalls de algunes ciutats, axi de regnes del dit senyor rey de Castella com del dit rey de França, hajen e sien tenguts jurar e prometre les dites ligua, amistat, pau, unio e confederacions e aquelles servar, prometre e mantenir e complir fermament. E succesivament nos es stat manat per lo dit senyor Rey e Reyna de Castella e princep, nostres senyors, que per benifici de la dita pau e unio en nom de tota la dita universitat e singulars de la dita ciutat de ordinacio, licencia o voluntat del damunt dit Rey e senyor nostre a nosaltres e a la dita ciutat sobre aço per lo dit senyor Rey otorga, desitjant los seus reals manaments complir e obehir per la salut del dit regne de Valencia e de tots los seus subdits e vassalls e per la evident utilitat e profit ques mostra e havent dispensat en aço suficientment lo dit senyor Rey, sens derogacio del jurament de fidelitat que al dit senyor Rey som tenguts e obligats, hajen promes e jurat e axi prometem e juram per nosaltres e per tots nostres successors a nostre Senyor Deu e als seus quatre evangelis de aquell, amb nostres mans dretes corporalment tocats, tenir, complir e inviolablement observar, com per tot e perpetuament tant quant de nosaltres sera possible y en nostra facultat, totes e sengles amistats, ligues, convencions, aiudes, pactes e confederacions fetes, pactades, concordades, confermades, jurades e promeses per los damunt dits senyors Reys e princep en aquella forma e manera que per los dits senyors Reys son promeses e jurades per ell y per sos successors. En axi que de aci avant se esdevinga lo que Deus no vulla que en esdevenidor lo damunt dit Rey e senyor nostre e los seus successors e altres qualsevol persones les damunt dites amicicia, liga, unio, articles e confederacions en tot o en part trencar o aquelles o alguna de aquelles derogar que nosaltres e los nostres successors ab totes nostres forces procurarem que aquelles dites amicicia, ligua, unio e pau e totes les coses per lo

dit senyor Rey, promeses e jurades, tinguen e haien complidament fermetat, valor e reveritat segons a tenor e continencia de totes les damunt dites coses per lo dit senyor Rey jurades e promeses les quals, axi en lo present, volem que sien habudes per justes e posades, axi com si expressament de paraula e per scrits axi fosen posades, scrites e insertes. E totes les coses damunt dites atendre e complir obligacions, sotmetent a nosaltres e tots nostres successors a tots los dits cohercions e compulsions eclesiastiques sots totes aquelles penes e censures de la sancta eclesia romana e de interdicte universal en aquesta ciutat damunt dita, renunciant a totes e sengles privilegis, ordinacions e qualsevols constitucions en contrari de les dites coses fets e fahedors segons de totes les coses damunt dites per mi dit notari en lo present dia de huy es rebuda carta publica en la qual es largament contingut a la qual me reffir. Testimonis en Pere Catala cuitada e en Miquel Ferrando.

206

1493, octubre, 15. Barcelona

Coneixedor del sumari que sobre les alienacions, que recauen en el reial patrimoni, ha fet i ordenat Eximeno Ros, Ferran II li escriu perquè s'afanyi a acabar-lo. El Rei Catòlic li demana que vagi a Barcelona o on estigui la cort per poder veure el sumari. És evident que Ferran II està interessadíssim en aquesta actuació que el pot beneficiar molt. Més encara, el rei està disposat que tant Jaume Rossell com Bernat Dassio i el mateix Eximeno Ros compareguin a les viles reials o allà on li deuen diners per a obtenir-los, si cal, a la bestreta. Al Rei Catòlic no li agrada mantenir jurisdiccions que són reials i que anys enrere els seus predecessors varen atorgar alegrement.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, f. 283r.

Lo Rey.

Amat nostre. Per mossen Joan Scriva, mestre racional de nostra cort en aqueix regne, som informats que vos ab molta diligencia haveu cerquats tots los libres antichs de baylia general e haveu fet un sumari de totes les alienacions fetes de algunes coses de nostre real patrimoni, axi per via de enpenyoraments com de vendes com de gracies fetes per los reys passats predessessors nostres, e que per semblant haveu fet altres memorials de coses

tocants a nostre real patrimoni per lo qual sumari e memorial se pot fer gran redreç de aquell. E per ço vos encarregam e manam que ab los dits sumari e memorial, lo mes prest que poreu, vos vingau a la nostra ciutat de Barcelona o alla hon serem. Portareu empero ab vos tot lo proces fet sobre les jurediccions ab trellat de totes les gracies, vendes y empenyoraments que de aquells son estats fets. E per quant haviem donat carrech a micer Jaume Rossell, assessor de governador, que fes anar per les viles reals an Benet [sic] Dassio per concordar ab aquells que bestraguessen les quantitats que serien menester per a quitar les dites jurediccions que dins son terme serien e que los emoluments rebessen dites viles e pagassen e quitassen la quantitat bestreta e del restant responguessen a nos. E no sabem si aço es estat fet que es una de les principals coses que son mester per a les dites jurediccions. Per ço es nostra voluntat que, si lo dit en Benet Dassio no ha fet o no podra fer, que vos prengau aquest carrech de negociar aço ab les dites viles. E axi vos trametem letres de crehença per a aquells. Fet tot aço vos y mossen Jaume Rossell comunicareu sobre lo fet de les dites jurediccions y examinareu dits privilegis e concessions e portar nos heu lo parer del dit mossen Rossell, al qual per semblant ne scrivim *(283r-v)*, e lo parer vostre perque essent informats per vos y pugam proveyr lo que de justicia sera. Axi donau hi expedicio ab aquella diligencia e sollicitut que de vos confiam. Data en Barchinona a XV dies del mes de octubre any Mil CCCCLXXXXIII.

Yo el Rey

Dirigitur Eximeno Ros, legum doctori Valentie

L. Gonçales, secretarius

207

1493, octubre, 15. Barcelona

El Rei Catòlic ordena als jurats valencians que pressionin Bernat Llorenç perquè torni uns diners en concepte de deutes a la ciutat, ja que Ferran II s'ha adonat que aquest darrer ha abusat excessivament dels seus càrrecs.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3568, f. 76v.

Bernardi Lorenç

Lo Rey.

Prohomens: ab nostra letra data en aquesta ciutat a V de març proppasat manam als jurats passats fessen pagar a Bernat Lorenç, qui per manament nostre regia lo offici de racional de aquexa ciutat durant la suspensio per nos manada fer den Franci Granolles del exercici del dit offici, tot lo salari ques paga o acostuma pagar als racionals. E per quant apres havem sabut que lo dit Bernat Lorenç, durant lo dit temps de sa regença, rebia e ha rebut com a administrador de la fabrica de la longa de aquexa ciutat L lliures lany e promes per lo offici de rehebre los manifests dels forments que venen per mar quaranta lliures lany e encara som informats que, ans de la suspensio del dit Granolles, lo dit Bernat Lorenç regia per aquell lo dit offici de racional sens salari algu. Vistes aquestes coses havem delliberat que lo dit Bernat Lorenç restituesca la meytat de tot lo dit salari que ha rebut per haver regit lo dit offici al dit Franci Granolles, racional. E per ço us manam que, vista la present, façau restituyr la dita meytat del que ha rehebut del dit offici per lo temps que ha regit aquell al dit Granolles o a son procurador. E guardau vos de fer lo contrari ni ho dilateu per quant haveu car nostre servey. Data en Barchinona a XV de octubre any Mil CCCCLXXXXIII.

Yo el Rey

Digitur Juratis Valencie — Ludovico Gonçales, secretarius

208

1493, desembre, 25. València

Aquest document pel qual es mostra l'elecció ciutadana del trienni de la Diputació del general, iniciada el 25 de desembre de 1493 (amb l'origen de l'any a nativitate *seria* quarto*), permet parlar d'algunes circumstàncies fins i tot problemàtiques, si no corruptes. Aquestes no són un impediment perquè alguns noms de l'oligarquia ciutadana tornin a aparèixer en llocs de poder. És el cas de Bernat Català.*

AMV. Manuals de consells. Reg. 47-A, f. 143r.

De anno a nativitate domini nostri Jhesucristi MCCCCLXXXX Quarto

Die mercuri XXV decembre

Constituits personalment los magnifichs mossen Manuel Exarch, cavaller, en Pere Palomar, ciutada, mossen FFrancesch Marti, cavaller, en Bernat Catala, en FFranci Dalmau, en Jeronim Roig, ciutadans, jurats de la insigne ciutat de Valencia en la capella maior de nostra dona Santa Maria de la seu de la nostra ciutat en presencia dels magnifichs en Gaspar Amat, lochtinent en racional, e en Bernat Sentfeliu substituit del sindich de la dita ciutat e de molts honrats e richs homens alli assistents e presents segons lo costum antigat e imitant aquell manen publicar a mi Gaspar Eximeno, notari e scriva dels magnifichs jurats e consell de la dita ciutat ab alta e intelligible veu a la farista part del altar major hon semblants actes se acostumen publicar la eleccio per aquells feta a XX del present mes de dehembre dels oficials de la diputacio del general del present regne de Valencia per al trienni seguent començant del present dia en avant sots lorde e manera seguent, ço es:

Per diputat, en Perot Palomar; per clavari, en Bernat Catala; per comptador, en FFranci Dalmau; per administrador, en Jeroni Dalmau.

Testimonis en Berenguer Monço e en Pere Tarrago, verguers

209

1494, gener, 2. València

Després de conèixer que cap a Barbaria s'han vist vint-i-una naus musulmanes, les autoritats de la ciutat i del regne, reunides a la sala daurada de la ciutat de València, prenen la decisió de nomenar dos capitans, als quals donen tot tipus d'ordres perquè vigilin el nord i el sud de les costes valencianes. L'epicentre de tota aquesta estratègia serà sempre la ciutat de València i, fins i tot, els seus voltants: el Puig, l'Albufera, el Grau o el Cabanyal.

AMV. Manuals de consells. Reg. 47-A, ff. 144r-146v.

Dictis die et anno

Los magnifichs

Mossen Luys de Cabanyelles, governador, mossen Manuel Exarch, jurat, mossen Alfonso Sanchez lochtinent de thesorer, en Pere Palomar, jurat, mossen Berenguer Mercader, lochtinent

de batle, mossen FFrancesch Marti, jurat, mossen Jaume Rosell, assessor de governador, en FFrancesch Dalmau, jurat, en Jeronim Roig, jurat, en Gaspar Amat, lochtinent de racional, micer Pere Balltenell, assessor de batle general, micer Andreu Sart, micer Miquel Albert, micer Baltasar de Gallach, advocats de la ciutat, en Bernat Sentfeliu ,sotsindich de la dita ciutat.

Tots los damunt dits, ajustats e congregats en cambra de consell secret, attenent que fama publica es en la present ciutat e encara per persones dignes de fe com vint e huna fusta de moros e turchs estan avistades en les costes de Barberia ab delliber de anar e exir a en alguna part de cristians per fer tot lo mal e dan que poran e en ara que creu venen a costes del present regne e senyaladament en lo Puig e en Cullera e altres parts del dit regne delliberen barregar. E per ço per servey de nostre senyor Deu e de la Magestat del nostre senyor Rey e del beneffici del present regne e guarda de aquell provehexen lo ques seguex. E primerament que sien elegits dos capitans, la hu a la part de Cullera e Denia e de aqui fins a Alaquant. E laltre al Puig, Puçol, Morvedre fins a Paniscola, los quals tinguen e cascu de aquells guarde sa partida ab molta deligencia.

E primerament elegexen en capita de Cullera e de aqueixa partida lo magnifich mossen Ausias Marti, cavaller, donant li tot aquell poder que lo magnifich portantveus de governador te en fer e exercir, si cas sera que les dites fustes arribaven en les sues parts affi que aquestes sien guardades que no facen dan algu. E com fos present per servey de la Magestat del senyor Rey e per complaure a tots los sobredits accepta la capitania al qual pregaren que tingues la ma e diligencia que en lo negoci requeria e de sa virtut e deligencia se confiava.

Item provehexen que sia scrit a totes les universitats, ço es Cullera, Suequa, la baronia de Corbera, la baronia de Albalat, Gandia, Oliva, Denia e Vilajoyosa, Calp, Xabea, Benidorm e Teulada a nostres e qualsevol universitats de aquella partida de part de la Magestat del molt alt senyor Rey sot pena de la vida que tota hora e quant request seiau que lo cars ses devinga seguexquen lo dit capita que facen lo que per aquell lo sera manat.

Item proveixen que sien posades dites guardes en lo cap de mati los quals molt be e delligent mes guarden a XI de nit com de dia, no partint se dalli fent guarda tal qual lo negoci requir que si veyen les dites fustes facen fumades tantes e tan largament

fins que les parts circumvehines responguen. E per lo semblant, si foch algu les parts circumvehines fehexen, que les dites guardes responguen als dits senyals en manera tal que sien entesos a aquells e senyalen als altres per fer senyals a tota la costa.

Item que sia provehit per lo dit capita per tots los lochs maritims dessa partida e en los lochs enviats e pus alts de aquells tinguen guarda per fer los senyals e fumades e responguen a les fumades quels seran fetes e senyaladament manara que, en la guarda de Benidorm e Calp, sia feta maior guarda e si done maior diligencia e sia de nit e de dia nos partexquen dos persones per fer la talaya que en semblant cas se requir.

Item que sia scrit a la vila de Alaquant que, si per cas sera que les dites fustes arribaren en aquelles partides, donen axi per corrents axi com per fumades avis tal que tot hom sia ajustat affi que inconsultament nengu no sia desebut e ques tinguen sment a les fumades que Vilagoyosa fara sil cars ho requir que les fustes arriben en les dites parts de Vilagoyosa. E per lo semblant los dits officials de Alaquant facen aquells matexos fochs per modo que uns als altres se avisen si les dites fustes arribaren per modo que tothom sia avisat.

Item mes elegexen en capita del Puig, Puçol, Morvedre e de aqui en sus fins a Paniscola e de aquexa partida lo magnifich mossen Gracia de Agramunt cavaller donant li a aquell poder que lo magnifich portantveus de governador te en fer e exercir, si cas sera que les dites fustes arribaven en les sues parts affi que aquelles sien guardades. E com fos present per servey de la Magestat del senyor Rey e per complaure a tots los sobredits accepta la capitania al qual pregaren que tingues la cura e deligencia que lo negoci requeria e de sa virtud e deligencia se confiava.

Item provehexen que sia scrit a totes les universitats ço es al Puig, Puçol, Moverdre, Chilches, Moncosa, Borriana, Almaçora, Castello de la Plana, Alcala de Chivert, Paniscola e a totes e qualsevol universitats de aquella partida de part de la Magestat del molt alt senyor Rey sots pena de la vida que, tota hora e quant request seran e lo cas ses devinga, seguexquen lo dit capita e facen tot lo que per aquell lo sera manat.

Item proveheixen que sien proposades dues guardes al cap de Orpesa, les quals molt be e deligentment guarden axi de nit com de dia no partintse de alli fent guarda tal qual lo negoci requir. E, si veien les dites fustes, facen fumades tantes e tant longament

fins que les parts circumvehines responguen. E per lo semblant, si foch algu les parts circumvehines feyen, que les dites guardes responguen als dits senyals en manera tal que sien emessos aquells e senyalen als altres.

Item que sia provehit per lo dit capita per tots los lochs maritims de sa partida e en los lochs eminents e pus altres de aquells tinguen guarda per fer los senyals e responguen a les fumades, quels seran fetes, en manera que tot hom sia ajustat affi que inconsultament negu no sia decebut.

Item mes provehexen que sien elegides dues persones, les quals sien posades en lo campanar de la Seu, e que de nit e de dia guarden axi a la part del Puig e Morvedre com de la part de Cullera com encara de la part del Guerau si fumades e fochs fan que responguen a aquells. E que de aquells sia donat avis a la ciutat e a les altres parts les quals no sabran nova de les dites fustes.

Item mes provehexen que en lo Grau de la mar cascuna nit guarden, ço es lo justicia ab dos caps de cases del Grau fins a miga nit e de miga nit en avant lo lochtinent o baile del dit Grau ab altres dos caps de cases guarden del cap del riu fins al cap del pal. E, si cas sera que les dites fustes veieren o sentieren, donen avis axi per fochs com per homens propris a la dita ciutat.

Item mes provehen que en les barraques de la conqua de Abufera per tot lo mes de gener negu noy puga dormir.

Item mes provehexen que los pescadors no entren a pesquar en lo mar fins al dia clar. E per que sia manat al comu de pexquadors que posen dos guardes cada nit al aigua de Bonanat, la una de les quals guarde fins a miga nit e laltra de miga nit en avant e que posen altres dues guardes al Cabanyal, la una de les quals guarde fins a miga nit e laltra de miga nit en avant.

Item mes provehen que sia scrit al governador de Castello de la Plana de les dites coses e que tot consell, favor e ajuda done al dit mossen Gracia capita de la dita partida.

Item mes provehexen que sia dat avis al reverend mestre de Muntesa de les dites coses en manera que guarde e faça guardar totes les sues terres. E, si cas sera que les dites fustes arribaven en les sues terres, facen fumades en manera que les parts circumvehines sien avisades. E per lo semblant tinguen esment a les fumades de Paniscola sin feyen per ço com tota la costa sta avisada.

Testes en Bernat Monso e Anthoni Scala, verguers.

210

1494, abril, 28. Medina del Campo

Aquest document, com molts d'altres, revela la política autoritària del rei a la ciutat de València. Més enllà de les paraules suaus que són fruit d'una administració que es pretén gairebé protocol·lària, Ferran II agraeix als jurats valencians que hagin acceptat la seva decisió de convertir en síndic de la ciutat el notari Bernat Dassio, que ho serà durant molts anys. Això no obstant, hi ha alguna frase que no enganya ningú, com aquesta abans del seu comiat: "e no façau lo contrari car tal es nostra voluntat".

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3610, f. 312r-v.

Lo Rey.

Prohomens amats e feels nostres. Rebuda havem vostra letra per la qual veem com vosaltres seguint la bondat segons de part nostra vos fonch significat per nostre general thresorer havem acomanat lo offici de sindich de aquexa ciutat a Bernat Dassio, notari, e dien nos que com per experiencia en aqueix proch temps haiau coneguda la gran disposicio del dit Bernat Dassio per a regir lo dit offici e que satisfay al nostre servey e al benifici e redreç de la casa publica de la dita ciutat que aquell tingue lo dit offici nos suplicau que lo dit Bernat Dassio prefereixca a tot altre. A la qual lletra responent vos tenim en molt accepte servey que en aço vos siau conformats ab la voluntad nostra e restam alegres e contents que la experiencia per vosaltres coneguda del dit Bernat Dassio hage verificat lo parer nostre e la informacio que nos de la bona abilitat e disposicio que de aquell tenim coneguda. E per ço amunt a vostra supplicacio e encara per lo zel que de nos matexos tenim en mirar per lo beneffici de aqueixa vos pregam e encargam affectuosament per lo dit Bernat Dassio proviau ab lo compliments ques pertany del dit offici del sindich preferintlo a tottes altres persones per fer nos grat e servey car tal es nostra voluntat. E mes vos pregam, encarregam e manam que en provehynt del dit offici de sindich al dit Bernat Dassio com dit es eodem actu et eodem instant per servey nostre conferiau a Luy Aznara, notari, lo offici que lo dit Bernat Dassio tenia que per la promocio del dit Bernat Dassio en sindich vacara en lo qual per semblant som be informats que recabeu totes les dites coses axi de abilitat com de disposicio pertanyents al dit offici que tenia lo dit Bernat Dassio. E no façau lo contrari car tal es nostra voluntat tenin vos en servey lo quens scriviu de l'arrendament que fet haveu del almodi o del vi

e quel hayau avançat en la quantitat que scriviu de vostres diligencies e bon cel que teniu al be, utilitat e augment de aquexa Casa publica nos esperave alre. E axi confiam utilareu los altres arrendaments lo que molt e molt vos comanam e encargam e del ques faça continuament nos scrivireu. Dada en Medina del Campo a XXVIII dias del mes de abril anno Mil CCCCC Noranta quatre.

Yo el Rey

L. Gonçales, secretarius

211

1494, maig, 9. Tordesillas

El rei notifica el nomenament com a racional valencià i l'enviament de la ceda corresponent a Galceran Exarch. Ferran II dóna permís al nou racional perquè pugui canviar, si ho creu necessari, fins a dos noms tant de la llista de ciutadans com de la de cavallers, amb la condició que sempre constin els millors a ambdues llistes. Cal assenyalar que per error de l'escrivà o manca del document no apareixen els dos noms últims d'una i altra llista.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3572, ff. 49v-50r.

Lo Rey.

Amat nostre: Rebem vostra letra y es nos cosa molt grata que haiau ab tanta bona voluntat acceptat lo que per nos es stat deliberat de elegir vos en racional de aquexa ciutat per al trienni venidor. E per ço, posant ho ara per obra, scrivim de present als jurats e consell de la dita ciutat que, hun dia o dos abans de la vespra de Pascua de Pentecostes mes propvinent, ques acostuma fer la eleccio de jurats, o lo dia mateix de la dita eleccio si lo present correu a tal temps no arribara, ajustat lo general consell ans de totes coses elegeisquen e creen a vos en racional per al dit trienni. En axi que del dia apres que finira lo trienni de Franci Granullers en avant hagen e reputen a vos per racional de la dita ciutat. E fet aço volem que, ans que la dita eleccio de jurats se faça per vos e per part nostra, los sia presentada la ceda dels doze ciutadans e XII cavallers que volem entren en la dita eleccio de jurats, la qual dins la present vos trametem ab letra de creença a part per als dits jurats, la qual los donareu lo dia ques haura a fer la dita

eleccio de jurats. Pero per bon respecte vos donam ab la present facultad y licencia que dels dits dotze cavallers, si vist vos sera cumplir axi a nostre servey, pugau llevar dos dells e posar altres y lo mateix pugau fer dels dotze ciutadans, pero deveu advertir que los quatre demunt dits que llevareu sien dels que menys vos parreguen merexen e los quatre que en lloch dells posareu sien persones zeladores lo servici de Deu y nostre y lo be publich de aquexa ciutat. E axi us manam que lo dia que haura fer la dita eleccio, ajustat lo dit general consell, presenteu de part nostra als dits jurats la dita ceda dient los que segons aquella facen la dita eleccio, aplicant en aço lo bayle general, segons es acostumat per al qual vos trametem letra de creencia en persona vostra. E de alli avant, finit lo dit trienni del dit en Franci en Granullers, exerareu vostre offici en los altres actes fahedors, mirant tostemps per lo que toca al bon regiment, beneffici, utilitat e repos de la dita ciutat e cosa publica de aquella, segons de vos molt confiam, scrivint nos del que fet se haura. Data en Tordesillas a VIIII de maig anno de Mil CCCCLXXXXIIII.

Yo el Rey

Dirigitur Galcerando Exarch civitatis Valencie

Almaçan, pro secretario

Ceda de cavallers e ciutadans para la juraderia de la ciudad de Valencia per al any primer vinent que començara en la festa de Cinquagesima del any present Mil CCCCLXXXXIIII.

Ciutadans	Cavallers
en Berenguer Marti	mossen Luis Masco, menor
en Juan de Gallach	mossen Jaume de Siscar
en Ramon Berenguer	mossen Luys Ferrer
en Juan Figuerola	mossen Pere de Exarch, menor
en Noffre Çaera	mossen Luys Cifre
en Guillem Mir	mossen Juan Francesch Corts
en Luys Stelles	mossen Franci Amalrich
en Francesch Gil	mossen Jaume Valls
en Guillem Garcia	mossen Enrich Sagra
en Berenguer Lor	mossen Luys Valleriola

FUNDACIÓ NOGUERA

212

1494, maig, 9. Tordesillas

Ferran II notifica la seva decisió de nomenar Galceran Exarch racional valencià als jurats i al Consell valencià. Aquest document, molt semblant a l'anterior, tot i les matisacions lògiques pel fet d'anar adreçada la carta als jurats, finalitza amb una ordre taxativa. Es veu que Ferran II vol acabar amb tots els problemes de la ciutat.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3572, f. 50v.

Lo Rey.

Prohomens amats e feels nostres. Per alguns bons respectes e dignes consideracions nostre real animo movents e sguardats al servici de Deu nostre e al bon govern, beneffici, utilitat e augment de aquexa nostra ciutat, la qual nos molt amam, considerat que lo trienni del offici de racional de la dita ciutat que de present regex en Franci Granullers finira a VIIII del mes de juny primer vinent, havem deliberat proveyr, segons ab la present proveym, que en Galceran Exarch, ciutada de aquexa ciutat, sia elegit, creat e constituhit en racional de la dita ciutat per al trienni venidor, confiant que, segons les informacions que tenim de la probitat, disposicio y sufficiencia sua e lo que tenim de sa afeccio a nostre servey e al bon regiment e utilitat de la dita ciutat e republica de aquella, lo dit offici de racional sera per aquell regit, demanant que nostre Senyor Deu e nos ne serem servits e aquexa ciutat constituhida en lo bon govern, utilitat e repos que nos desijam, totes particularitats, passions e interessos apartats. Per tant significant vos aquesta nostra delliberacio e voluntat vos diem, encarregam e manam stretament que, ajustat per vosaltres aquex general consell hun dia o dos abans de la vespra de Pascua de Pentecostes ara mes propvinent ques acostuma fer la eleccio de jurats o lo dia mateix de la dita eleccio si lo present correu a tal temps no arribara, ans de totes coses elegiau, creeu, constituyau e ordenau en racional de la dita ciutat per al dit trienni venidor lo dit en Galceran Exarch. E axi que el dia apres que finira lo trienni del dit Granullers en avant haiau e reputeu aquell per racional de la dita ciutat, guardant vos de fer lo contrari si en la ira e indignacio nostra desijau no incorrer, abdicant vos ne tot poder, car aquesta es nostra ferma voluntat.

FUNDACIÓ NOGUERA

Data en Tordesillas a VIIII de maig any de Mil CCCCLXXXXIIII.

Yo el Rey

Dirigitur consilio et juratis civitatis Valentie

Almaçan pro secretario

213

1494, maig, 17. València

Els jurats presenten al Consell General un balanç de totes les qüestions tractades al llarg del seu any de gestió que ara finalitza. És un document interessant pel fet de la raresa d'aquesta actitud fins aquells moments, abans d'entrar en el govern Galceran Exarch.

AMV. Manuals de consells. Reg. 47-A, f. 199r.

Die sabbati, XVII madii LXXXXIIII

Molt magniffichs e virtuosos senyors e de gran providencia: en aquest present dia de huy finix nostra juraderia e en conseguent vostra conselleria. Es cosa decent e rahonable dar vos raho sumariament tot lo que en nostre temps havem fet de la republica de aquesta ciutat.

E primerament havem quitat dels censals carregats sobre aquesta ciutat CXXVª D sous en proprietat.

Item mes havem quitat dels censals carregats sobre la fabrica de la lotga XIIIIª C sous en proprietat.

Item mes havem quitat dels censals carregats sobre murs e valls VIIª CC sous en propietat.

Item nos volem oblidar de significar vos del forment que resta en lo alcacer del almodi circa tres milia caffiços.

E noresmenys per les magnifficensies vostres se te a delliberar que los albarans, que de huy avant se trauran de nostra juraderia, se traguen en lo calendari de la present jornada en lo qual dia pren fi la nostra juraderia.

E per lo semblant es clara noticia que en la present ciutat noy ha aquella abundancia de vi que altres anys acostuma de haver per que us placia delliberar hi.

E per lo semblant la Magestat del Rey Nostre Senyor ha feta gracia an FFrances Sent Feliu, batle de la vila de Morvedre,

de L sous de les composicions fetes per ell e per son lochtinent; placiaus delliberar hi.

E per lo semblant la Magestat del Rey Nostre Senyor ha feta gracia de IIIª sous dels emoluments del offici de justicia al magniffich mossen Galvany Alegre del seu any; placius delliberar hi.

E per lo semblant com per speriencia havem vist que lo honorable e discret en Bernat Dassio se ha regit e regeix en lo offici de sindich molt be e deligentment per la qual cosa la Magestat del rey nostre Senyor ha scrit que lo dit en Bernat Dassio sia preferit a altri en lo offici de sindich; axi placius delliberar hi.

E per lo semblant lo offici dels armes han ordenat entre si alguns capitols; placius delliberar hi.

E per lo semblant per executar alguns homens en les baronies de la Pobla, Paterna e Benaguazir se son fetes moltes despeses la maior part de les quals son stades pagades per los delats a LVII lliures XVIII souls. Es stat delliberat que la dita ciutat los pague per que us placia delliberar hi que sien meses en compte de clavari.

Testes Bernat Monço e A. Stals, verguers.

214

1494, juny, 2. València

A causa de la propagació de la pesta a la ciutat i regne de València —al maig aquest manual de consells registra l'inici de l'epidèmia—, el Consell Reial reunit a la cambra secreta de la ciutat pren mesures oportunes per intentar aturar una malaltia que —com veurem— s'allargarà durant mesos i comportarà una important pèrdua demogràfica i alhora econòmica. Cal assenyalar que en el document hi ha un cognom citat de dues maneres: Ciscar o Cucalo. En realitat penso que correspon a dues persones distintes.

AMV. Manuals de consells. Reg. 48-A, ff. 27v-30r.

Die lune secunda mensis junii anno predicto a nativitate domine MºCCCCºLXXXXIIII. Lo magnifich mossen Luys de Cabanyelles cavaller, conseller del Rey nostre Senyor e portantveus de general governador del regne de Valencia, celebrant consell real en

la cambra de consell secret de la sala de la dita ciutat provehiren lo fet de la pestilencia mossen Jaume Ciscar, cavaller, en Johan de Gallach, mossen Miquel Cetina, cavallers, en Guillem Garcia e en Damia Bonet, ciutadans, en Gaspar Amat ciutada lochtinent del magnifich en FFranci Granullers, ciutada racional, en Bernat Dassio sindich, micer Andreu Sart, micer Miquel Albert, micer Baltasar de Gallach, tots concordantment e neguno discrepant volents provehir a la indempnitat de la dita ciutat per causa de la peste ques en lo principat de Cathalunya, en la illa de Mallorques e en altres parts a fer deguda provisio per guardar la dita ciutat migançant lo adiutori divinal. Essents tots axi ajustats e congregats tots los dessus dits en la dita cambra e consell secret considerat que en virtut de delliberacio feta en lo sacre consell reial, resident en la present ciutat, a XVIIII del proppassat mes de maig fonch publicada crida per raho de la peste per part dels magnifichs portantveus de governador, justicia en lo criminal, jurats, racional e sindich de la dita ciutat ara per millor provehir a la indempnitat de la dita ciutat, ultra la dita crida, es stat delliberat per tots los damunt dits que sien fetes e executades les ordinacions deius incertes, fetes e ordenades per via de memorial en manera que aquesta insigne ciutat de Valencia sia preservada de peste ab totes les industries humanes.

Ordinacio de certes coses per provehir a la peste

E primerament es ordenat que en les viles de Morvedre, Chiva, Liria, Algezira, Cullera e en lo Grau de la mar sien elegides una bona persona en cascu dels dits lochs, los quals tinguen hun bolleti cascu e aquells tals haien a tenir carrech de no dexar passar a la present ciutat de Valencia persona alguna que vinga de terra que es muiren. E rebut jurament dels que arribaran en cascu dels dits lochs, que no venen de terra ques muiren, haien e sien tenguts donar hun albaranet ab lo nom de tal home ab lo dit bolleti de hon es o de hon ve per que lo tal home sens empaig algu puixa entrar en la dita ciutat per desempachar los negocis que a aquellal porten.

Item que arribat que sia lo tal home al portal de la dita ciutat haia presentar lo dit bolleti al portaler del portal per hon haura de entrar en lo qual portal li donen altre bolleti.

Item que neguna persona de la dita ciutat o dels lochs de la contribucio de aquella de qualsevol ley, stat condicio o dignitat que sia no gose o presumexcha acollir persona alguna que vinga

fora de la dita ciutat sens lo dit bolleti ab los dits dos colps sots pena de XXV lliures. E, si aquelles no pora pagar, que sia açotat tot nu per la dita ciutat.

Item elegexen en Morvedre per a tenir lo dit bolleti en Jaume Cucalo [Ciscar], en Chiva an Ferrando Berthomeu, en Liria an Balthasar Johan, en Algezira en Jaume Peris, en Cullera an Guillem Cabrera, en lo Grau en Leonart Fillol.

Item mes proveexen que sien donats e pagats a cascu dels damunt dits e nomenats per causa dels treballs per cascu daquells sostenidors en lo donat del dit bolleti cent souls a cascu.

Item mes que sien fetes a cascu dels damunt nomenats comissions largues e bastants les quals comissions son del serie e tenor seguent.

En Luys de Cabanyelles cavaller, conseller e camarlench de la Magestat del Senyor Rey, portantveus de governador en lo regne de Valencia, en Diego de Torres, conseller e cambrer maior de la prefata real Magestat e balle general en lo dit regne de Valencia, e los jurats de la insigne ciutat de Valencia, conservadors de la dita ciutat e regne. Com en la present ciutat de Valencia e encara en lo present regne comencen alguns a morir de peste, la qual prove de contagi de algunes persones, axi del regne de Mallorques com de altres parts en los quals hi mortalitat, e per preservar la dita ciutat de Valencia e tot lo dit regne de la dita peste sien stades fetes algunes provisions e senyaladament de no acollir en la present ciutat persones algunes que vinguen de parts hon se muiren de la dita peste. E per millor provehir en les dites coses sia stat delliberat que persones algunes, que vinguen de quatre legues enssus distants de la present ciutat, no puxen entrar sens que no porten bolleti, lo qual se ha de donar en les viles del Guerau, de Morvedre, de Liria, de Chiva, de Algezira e de Cullera. Per ço per execucio de les dites coses elegim, cometem, e manam a vos amat del Senyor Rey en Jaume Peris, vehi e habitant de la vila de Algezira, que en la dita vila haiau e siau tengut donar bolleti a totes aquelles persones que venran a la present ciutat que no vinguen de parts de lochs hon se muira de peste. En axi que lo carrech de fer la dita examinacio sia vostre exhigint jurament de totes e qualsevol persones, axi cristians com moros, axi de homens com de dones, de qualsevol ley, stat e condicio sien, compellint a aquells ab manaments, axi simples com penals e altres remeys a vos benvists fins a execucio de les dites penes intensivament,

donant e atribuhint vos circa les dites coses e sengles de aquelles ab los incidents dependents e emergents de aquelles tot nostre loch, poder e bens, manant a universes e sengles officials, axi de la dita vila de Algezira com altres, a pena de Mil florins al cofrens de la Magestat del Senyor Rey aplicadors que en fer e exercir les dites coses e sengles de aquelles nous doneu ni permeteu esser vos fet empaig ni contradiccio alguna, ans en lo que per vos seran requests vos donen e presten tot favor e ajuda. E mes avant vos cometem que en loch e de part nostra e de qualsevol de nosaltres puxau fer e publicar qualsevol crides per notificacio e execucio de les dites coses segons benvist vos sera. Data Valencia a II de juny any Mil CCCCLXXXXIIII.

E fetes totes les damunt dites coses de manament de tots los damunt dits fonch provehida la crida del serie e tenor seguent.

Ara hoiats quens fau a saber de part dels magnifichs e noble portantveus de governador, balle general del regne de Valencia e jurats de la insigne ciutat de Valencia que, com per provehir a la preservacio de la dita ciutat e regne de la peste e mortaldat que començam, sien stades fetes algunes ordinacions en lo sacre consell real, resident en la dita ciutat de Valencia, sia stat provehit que en la present vila de Algezira per en Jaume Peris sia donat bolleti a totes aquelles persones de qualsevol ley, stat e condicio sien, axi de la dita vila de Algezira e contribucio de aquella com de aqui ensus. Per ço notiffiquem e manem a totes e qualsevol persones que vullen anar a la dita insigne ciutat de Valencia haien e sien tengudes penre bolleti. Lo qual donara en la dita vila sens salari algu lo dit en Jaume Peris certificant vos que alguna persona de qualsevol stat, ley e condicio sia que penra o portara dit bolleti no sera recaptat ne acollit en la dita ciutat de Valencia e que lo dit bolleti sieu tenguts penre, axi cristians com moros e axi eclesiastiques persones com dones.

Semblant crida e comissio de les damunt dites fonch feta e donada an Guillem Cabrera de la vila de Cullera.

Item axi mateix ne foren fetes e donades semblants comissions e crides a Jaume Cucalo [Ciscar] e dicta die an Balthasar Johan de Liria, an Ferrando Berthomeu de Chiva e an Leonard Fillol del Guerau de la mar de la dita ciutat.

FUNDACIÓ NOGUERA

215

1494, juny, 9. València

Atesa la perillositat de contagi de la pesta, el Consell Reial i els jurats valencians decideixen que les autoritats més importants vigilin les portes d'entrada a la ciutat de València, ja que encara no hi ha arribat la malaltia.

AMV. Manuals de consells. Reg. 48-A, ff. 34v-35v.

Primo feta ab lo consell real per guardar la ciutat e los portals que negu no entre en aquella que vinga de loch ques moren.

Dicta die lune nona dicti mensis junii anno predicto a nativitate domini MCCCCLXXXXIIII los magnifichs mossen Lluis de Cabanyelles, cavaller conseller e camarlench del Rey nostre Senyor e portantveus de governador en lo regne de Valencia, mossen Jaume Ciscar, cavaller jurat, mossen Luys Ferrer, cavaller lochtinent de governador, en Berenguer Marti, ciutada jurat, en Alfonso Sanchiz, lochtinent de thesorer general del dit senyor Rey, mossen Miquel Cetina, cavaller jurat, en Berenguer Mercader, lochtinent de batle general, en Johan de Gallach, jurat, mosen Jaume Rossell, assessor del dit magnifich governador, en Guillem Garcia e en Damia Bonet, ciutadans jurats de la insigne ciutat de Valencia, en Galceran Dexarch, racional, micer Andreu Sart, micer Miquel Albert, micer Balthasar de Gallach, advocats de la dita ciutat e en Bernat Dassio, notari sindich de la dita ciutat, tots ajustas en cambra den consell secret en unitat e concordia, nemine discrepante, proveexen que sia feta molt millor guarda en los portals de la dita ciutat, per que puix nostre Senyor Deus fa tan gran gracia que la present ciutat sta molt be, que neguna persona noy entre en la present ciutat que vinga de terre hon se muiren e, per que millor les altres persones hi vagen a guardar, proveexen que ells mateixos sien primers los qui guarden en la forma seguent e apres consecutiva per cascun dia.

Dimarts a X de juny dit any

	mossen Lluis de Cabanyelles
Al portal de sent Vicent	mossen Jaume Ciscar
	don Diego de Torres, balle
Al portal dels Serrans	en Berenguer Marti
	en Alfonso Sanchiz
Al portal de Quart	mossen Miquel Cetina
	en Berenguer Mercader

FUNDACIÓ NOGUERA

Al portal del Real	en Johan de Gallach

Dimecres a XI de juny dit any

	mossen Luys Ferrer
Al portal de Quart	en Damia Bonet
	en Bernat Lorenç, ciutada
Sent Vicent	micer Andreu Sart
	en Galceran Dexarch
Al portal dels Serrans	micer Balthasar de Gallach
	en Johan Riba, ciutada
Al portal del Real	micer Miquel Albert

Digous a XII de juny dit any

	mossen Jaume Rossell
Al portal de Quart	en Guillem Garcia, jurat
	don Elfo de Proxida
Al portal dels Serrans	micer Pere Miquel
	en Johan Figuero
Al portal de sent Vicent	en Gaspar Amat
	micer Pere Baltanell
Al portal del Real	mossen Galceran Dezlana

E axi de aqui avant se continua la dita guarda per jornades fins cessa en la dita ciutat la dita peste migançant lo adiutori divinal.

Present foren per testimonis a les dites coses los honorables en Berthomeu Monço e en Johan Tristany, verguers dels dits magnifichs jurats ciutadans de Valencia.

216

1494, juny, 19. Medina del Campo

El Rei Catòlic es queixa als jurats de València que hagin nomenat consellers sense una consulta prèvia al racional valencià, Exarch. Més encara, els jurats ho han fet intencionadament i no és la primera vegada que succeeixen aquests fets.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3572, f. 53r.

Lo Rey.

FUNDACIÓ NOGUERA

Jurats per una letra del racional som informats com tractant se de fer eleccio de la conselleria vosaltres vos son cuytats mes del degut en fer aquella e altres, ans de voler proceyr a la eleccio del dit racional, a fi que el en la dita eleccio de consellers no hagues entrevenir axi com no ha ans sens conferir ni practicar ab ell de cosa alguna haveu elegit y fet la dita conselleria contra furs posant gran part dels consellers de unes parroquies en altres, lo que es stat cosa del mal exempli recordantvos poch de semblants desordens que altres voltes es stat comes. E sabeu ho be de alguns de vosaltres, manam vos per ço que, vista la present, torneu a loch les mutacions que haveu fetes de la bailia del Puig e altres coses contra furs fetes, lo que fareu ab intervencio y medi del racional sobredit segons se pertany, car no entenem donar loch ni consentir que aquexos ni altres semblants desordens hagen restar en tan gran interes e prejudici de nostres real preheminencies y de aquexa nostra ciutat y republica de aquella; ans volem sien esmentats y corregits.

Data en Medina del Campo a XVIIII de juni any de Mil CCCCXXXXIIII.

Yo el Rey
Almaçan pro secretario

217

1494, juliol, 12. Segòvia

Ferran II adverteix als diputats del General de València que no consentirà el desordre que veu. No és possible que les rendes que li pertoquen es paguin molt més tard que els salaris i els interessos que afecten personalment els oficials de la Diputació.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3606, f. 163v.

Lo Rey.

Diputats: Sabut havem ab quanta dilacio y tardança haveu pagat fins aci e pagau continuament les pensions que nos rehebem sobre aqueix general, lo que no feu en la paga de vostres salaris e altres officials e ministres ni encara en la paga dels albarans de censals que qualsevol officials de la dita casa deguen haver, ans aquells no oblidant vos teniu bona cura de pagar e fer pagar dia a dia: tenim ne admiracio. E, per quens par esser tanta raho que

nostres pensions e interessos sien axi be pagats com dels altres, havem desliberat fer vos la present encarregant e manant vos que daqui avant no differiau en tal manera de pagar les dites nostres rendes, ans en la hora que la pensio sera caiguda de continent façau e maneu que los arrendadors del general paguen aquella, certifficant vos que daqui avant volent perseverar en tal abus convendra a nos fer hi deguda provisio. Data en Segovia a XII dies del mes de juliol any Mil CCCCLXXXXIIII.

Dirigitur diputatis regni Valencia Yo el Rey

L. Gonçales, secretarius

218

1494, agost, 9. Segòvia

Ferran II escriu al seu racional al voltant de la prevenció dels possibles atacs dels corsaris turcs. En aquesta carta el rei es mostra una mica decebut, o pitjor, empipat. El monarca no entén la passivitat dels jurats de València pel que fa a aquest perill. Ferran II proposa que València, Barcelona i Mallorca aportin tres galeres per a defensar-se dels turcs. Si els jurats s'hi oposen treurà l'impost que tenen per abastar l'armada. Sobretot s'ha de pensar en el Grau de València, zona perillosa a causa de la pirateria turca.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3606, ff. 180v-181r.

Lo Rey.

Racional: dos letres vostres molt extenses havem reebut la una de XXVIII del passat, laltra de tres del present; ab la primera nos feu saber les contradiccions per los jurats presents fetes a vos sobre lo fer e tenir una galera de armada perpetuament per guarda de aquexes mars, segons scrit havem, e lo que per vos fon dit e replicat tenim vos ho en servey. E per la mateixa nos dieu com, axi per causa de la absencia dels governadors com per voler primer conduyr lo sobredit negoci de la armada, havieu sobresegut en strenyer que fos proceyt a execucio dels dits jurats per causa dels desordens fets en les eleccions de les conselleries, havent fetes aquelles contra los furs e bon orde acostumat. E, jatsia que vostre pensament e concepte era bo, empero nostra voluntat es que presenteu nostra letra als governadors e doneu orde que sia

proceyt contra los dits jurats a exequcio de les penes en que havien encorregut per la dita raho, segons per justicia e raho e per furs de aqueix regne trobaran deures fer. E a vos tenim en servey los protests que fes al scriva de la sala que no vingues a despeses de la ciutat per que tal necessitat no occorria que per letres nons poguessen dir e cosultar de ço quel occorregues sobre les dites coses. E tenim be compres quant vos sobre aço nos screviu e us tenim en servey nos ne haiau prevengut, encarregant e manant vos que axi continueu e siau molt attent en preservar la ciutat de despeses demasiades, car com vos dieu millor raho era que aquexes despeses fahedores per lo scriva servissen per la armada. Ab la ultima que es de tres del present nos donau avis com en aquexa plaja eren vengudes tres fustes e un galeo de turchs e havem vist e compres tot lo discurs e progres per aquells fet e les diligencies vostres, axi en aiustar la cosa com en provehyr tot lo que provehyr se podia per semblant cas; tenim vos ho en servey car, segons lo que comprenem, no sens molta afeccio vos moveu en fer tot lo que lo carrech de vostre offici vos obliga; speram en desig saber si la caravela de Joan Perez e altres fustes armades en Denia havian aconseguit e fer cosa alguna en les dites fustes de turchs. Creem los jurats nos avisaran de tot pus ab vostre correu no havem rebuda letra sua, los quals jurats ara vista la venguda dels dits turchs no tendran raho ni replica alguna en contradir que la dita galera de armada nos faça, segons scrit havem; ans creem que aderiçau e seran contents ques faça e no estam sens gran admiracio de les contradiccions que primer fetes vos haviem a les quals si perseverar volran, lo que no creem, siau cert no sera donat lloch. Car puix tenen lo dret de un diner per lliura dedica per a la armada nos volem que aquell servesque en pagar la dita galera e si noy bastara que hi façen compliment ab altres peccunies exhigidores en la millor forma e manera que a vos e aquells semblara. E axi ho scrivim als dits jurats e a vos juntament, segons veureu. E per ço vos manam stretament que, satisfent al carrech de vostre offici, doneu orde ab los dits jurats que façen delliberacio de fer e pagar la dita galera armada segons scrit havem, car nos scrivirem e manarem a nostre capita mossen Villamari que vingue o trametra tres galeres sues affi que, pagant aquexa ciutat la una, Barchinona la altra e Mallorques la altra, totes tres juntes puxen entendre continuament en la guarda de aquexes mars e offendre qualsevol cossaris e enemichs ques atrevissen a venir a aquelles.

Ab les quals es cosa certa que sera llevada la audacia als turchs e altres de venir ab ses fustes ni trasteiar en alguna part de aquexos nostres regnes, certifficant vos que si los dits jurats posaran aço en mes dilacio, de continent manarem sequestrar lo dit dret del un diner per lliura de la armada e en desidia dells proveyrem per altra via que la dita galera se faça, segons per nos es stat consultament proveyt e delliberat. Vos screviu nos de continent de ço que delliberam. Quant en lo que dieu que estan lo Grau sens armes no es sens molt perill es deguda cosa si proveesqua e sobre tot que tots los vehins e habitadors del dit Grau tinguen lances, paneses e tambe algun numero de ballestes affi que en sos cas se puixan deffensar fins fossen socorreguts per la ciutat. E quant en aço la ciutat hi deu fer la provisio necessaria per via alguna ordinacio segons a ell e a vos mes comodament semblara deures fer e ab les menys despeses que esser puixa. Quant empero en lo dret del pont de mossen Anthoni Joan, vista la comoditat de aquell e la gran utilitat que porta a la mercaderia que per aquella se carrega e descarrega no som de parer se dege per aço fer car, tenint les dites galeres de guarda, no dubtam que los turchs ni altres se atrevescan a donar de si semblant avinantesa. Data en la ciutat de Segovia a VIIII de agosto anyo Mil quatrocents noranta y quatre.

Yo el Rey

Dirigitur Galcerando Exarch, racionali regni Valencia

Ludovico Gonçales, secretarius

219

1494, agost, 9. València

El Consell Secret, reunit al municipi valencià, procedeix a realitzar la correcció de la Conselleria de 1494. És lògic ja que Ferran II no accepta, ni ara ni mai, nomenaments irregulars. A més, la lectura del document permet veure les irregularitats comeses i que el rei no tolera.

AMV. Manuals de consells. Reg. 48-A, ff. 73r-75r.

Die sabbati VIIII mensis Augusti anno predicto a nativitate domini MºCCCCºLXXXXIIII en la sala de la present ciutat de Valencia en la sala daurada se aiustaren, per fer smena e correccio

de la conselleria passada e per mudar los consellers que son stats mesos de unes parroquies en altres, los magniffichs jurats de la dita ciutat e altres deius scrits.

Jurats

mossen Jaume Ciscar, cavaller	en Johan de Gallach
en Berenguer Marti	en Guillem Garcia
mossen Miquel Cetina	en Damia Bonet
en Galceran Dexarch, racional	en Bernat Dassio, sindich
micer Miquel Albert	en Luis Adznara, notari en loch de Thomas.
	En Gaspar Eximeno, notari escriva dels magniffichs jurats e consell

Correccio o smena feta dels consellers de les parroquies

Tots los damunt dits e nomenats axi aiustats e congregats excepto lo dit mossen Miquel Cetina, com fos fora la present ciutat de Valencia, e exceptats encara los magnifichs micer Andreu Sart e micer Baltasar de Gallach, doctors en cascun dret dos dels advocats de la dita ciutat, los quals son stats convocats e demanats per a fer lo present acte, lo qual dit micer Sart dix que noy podia eser ni assistir hi com fos malalt e lo dit micer Baltasar de Gallach noy fos en la present ciutat de Valencia com fos fora de aquella e sen fos anat per les morts segons consta per relacio en lo propdit dia per en Johan Tristany, verguer, dels dits magniffichs jurats a mi Luis de Adznara, notario en loch, e per lo dit honorable scriva feta en unitat e concordia aiustats en la Sala e cambra daurada, los quals son la maior part de aquells als quals per privilegi pertany ffer eleccio e adobar conselleria e altres consemblants actes. Per ço com en la conselleria passada feta XXIII del propassat mes de maig hi havia alguns consellers mudats de una parroquia en altra e per alguns altres bons sguarts e respectes, los quals aci exprimir no curem, revoquem, corregexem, smenem e adobem la dita conselleria per ells feta en lo dit mes e any damunt dits, per que si en aquella en alguna part no es stada servada la fforma dels furs e privilegis sobre aquella fets e provehits, axi los dits magniffichs jurats, racional, advocats e sindich revoquen e han de facto per revocats tots aquells que trobats han esser de altra parroquia que de aquella, de la qual son

stadans e de aquella per la qual son stats nomenats y encara, si per avant trobaran alguna cosa que circa la dita correccio, adob e smena de dita conselleria sia necessaria corregir e smenar, son promptes hi appellats dar hi tot aquell compliment e execucio que mester e necessari hi sia, per que complidament la voluntat e manaments del Rey nostre Senyor sien obehits en la forma de ffurs e privilegis del present regne sia servada, la qual examinacio es delliberat per los sobre dits, ans del consell ques deu fer e celebrar la vespra de la Verge Maria de Agost primervinent, se faça e fonch feta la dita examinacio, smena e adob de dita conselleria en la forma e manera seguents. Et primo foren remoguts per la parroquia de Sent Thomas en Johan Comes, notari, en Miquel Colina, corder, e mestre Periquart, sastre, com no fossen stadans de aquella e en loch de aquells hi foren nomenats en loch del dit en Johan Comes, en Johan Guardiola, correger, en loch del dit en Miquel Colina en Pere Puig, correger, e en loch del dit mestre Periquart lo honorable en Garcia Ugart, notari, los quals dits en Johan Guardiola, en Pere Puig e en Garcia Ugart son vehins e stadans de la dita parroquia de Sent Thomas; per la parroquia de Sent Andreu fonch revocat en Pere Coscolla com no fos stadant de aquella hi mes e nomenat en loch de aquell lo honorable en Ffranci Cases, mercader, lo qual era vehi e stadant de la dita parroquia de Sent Andreu; per la parroquia de Sent Marti ffonch revocat en Johan Marti com no fos stadant de aquella e fonch hi nomenat en loch de aquell per la dita parroquia en Anthoni Albert, pellicer, que era vehi e stadant de la dita parroquia de Sent Marti; per la parroquia de Sent Nicholau fon remogut lo honorable en Ffranci Jordi, notari, e fonch nomenat en loch de aquell en Johan Bellvis, perayre, com fos vehi e stadant de la dita parroquia de Sent Nicholau e encara per la dita parroquia de Sent Nicholau fonch mudat en Pere Mas com no fos stadant de aquella e fonch nomenat en loch de aquell en Miquel Ciurana, perayre, stadant de aquella; per la parroquia de Sent Berthomeu fonch levat e remogut en Luis Thonia, notari, com no fos casat ni tingues muller e ffonch hi mes en loch dell lo honorable en Blay Portoles, apothecari; per la parroquia de Sent Lorenç fonch revocat e remogut en Luys Alvares, barber, com no hagues vint anys fos en la present ciutat e fonch mes en loch de aquell en Pere Vich, barber; de la parroquia de Sent Salvador foren levats e remoguts en Nicholau Cabrula, nothari, mestre Anthoni Devot, barber; e mes en loch del dit mestre Anthoni Devot en Jaume Pas-

tor, stadant de la dita parroquia; de la parroquia de Sent Stheve foren remoguts e levats en Anthoni Alfonso e en Miquel Smerna, baxadors, com no fossen stadans de la dita parroquia e mesos en loch de aquells, ço es en loch del dit mestre Anthoni Alfonso en Diego de Neus, e en loch del dit en Miquel Smerna en Gil Marti, flaquer, los quals son vehins e stadans de la dita parroquia.

Testimonis foren presents a les dites coses los honorables en Johan Tristany e en Berthomeu Monço, verguers dels dits magniffichs jurats.

220

1494, agost, 13. València

Nova elecció de Conselleria en 1494. De fet, pot semblar una repetició del document anterior. Al cap i a la fi el Consell Secret ja havia canviat determinats noms el 9 d'agost. Però si es compara amb aquests que apareixen ara no són ben bé els mateixos. Algun nom que s'havia de canviar, tal com es diu el 9 d'agost, es manté. Per què? No podem contestar, però sí que podem dir que el rei és lluny i l'oligarquia valenciana fa el que vol.

AMV. Manuals de consells. Reg. 48-A, ff. 75r-77r.

Die mercurii XIII dicti mensis augusti anno predicto a nativitati domini Mº CCCCLXXXXIIII en la cambra daurada de la Sala de la present ciutat de Valencia se aiustaren per fer nova eleccio de conselleria, com la conselleria passada feta per los magniffichs Senyors de jurats a XXIII del propassat mes de maig fos stada feta per inadvertencia de aquells no servat orde de furs e privilegis e havent mudat alguns consellers de hunes parroquies en altres, los magniffichs jurats e altres

Jurats

mossen Jaume Ciscar	en Johan de Gallach
en Berenguer Marti	en Guillem Garcia
mossen Miquel Cetina	en Damia Bonet
en Galceran Dexarch, racional	micer Baltasar de Gallach
micer Andreu Sart	en Bernat Dassio, sindich
micer Miquel Albert	en Luis Adznara en lochtinent del scriva

FUNDACIÓ NOGUERA

Eleccio de nova conselleria

Tots los damunt dits e nomenats axi aiustats e congregats, excepto los magnifichs micer Andreu Sart e micer Baltasar de Gallach, doctors en cascun dret, dos dels advocats de la dita ciutat, los quals son stats convocats e demanats per a fer lo present acte e davall scrit, lo qual dit micer Sart dix que noy podia eser ni asistir hi com fos malalt e lo dit micer Baltasar de Gallach, notari, fos en la present ciutat de Valencia com fos fora de aquella e sen fos anat per causa de les morts segons consta per relacio en lo prop dit dia per en Johan Tristany, verguer dels dits magnifichs jurats, a mi Luis Adznara, notari en lochtinent, e per lo dit honorable scriva, feta aiustats tots en la cambra daurada de la dita ciutat en unitat e concordia negu no discrepant, attenent que en la conselleria per ells feta a XXIII del propassat mes de maig hi havia alguns consellers, los quals eren stats fets consellers de una parroquia en altra e per alguns altres bons sguarts e respectes, los quals aci exprimir no curen, com sien la maior part de aquells als quals per privilegi pertany fer eleccio e adobar conselleria e fer aquella de nou, rebut jurament de cascu dels consellers que son stats nomenats per cascuna parroquia que son stadans de la parroquia per la qual son stats nomenats fer eleccio e nominacio de la dita nova conselleria de parroquies tansolament per al present any e durant la present juraderia tansolament ab expressa protestacio que si per ventura, per inadvertencia o error se trobara algun conseller, que sia mudat de una parroquia en altra o que no tingues les calitats dels furs e privilegis, que aquell tal puixa eser remogut e mes altre en loch de aquell a peticio del qui lo tal conseller haura mes e nomenat car no entenent smenar ni corregir la dita conselleria, sino segons forma de furs e privilegis del present regne, los quals consellers de dites parroquies nomenaren precehint nova eleccio e publicaren en la forma seguent.

Santa Maria	*Santa Caterina*
en Lorenç Garcia, ciutada	en Jaume Gallent, notari
en Johan Ridaura, notari	en Miquel Sancho, fuster
en Gil Monyos, librer	en Miquel Smerna, baxador
en Bernard Goscolla, illuminer	en Pere Miquel, seller

Sant Thomas	*Sant Nicholau*
en Johan Comes, notari	en Luys Monleo
en Luis Monreal, mercader	en Miquel Johan Insa, mercader

FUNDACIÓ JOGUER

en Pere Puig, correger
en Johan Guardiola, correger

Sant Andreu
en Jaume Nadal, mercader
en Franci Cases, mercader
en Johan Agras, obrer devila
en Andreu Gomis, peixcador

Sant Marti
en Lorenç de Mot, nothari
en Luys Malet, brunater
en Nicholau Conill, mercader
en Ramon Corrals, mercader

Sant Johan
en Andreu Pasqual, mercader
en Johan Martinez, spazer
en Rafael Merles, ciutada
en Pere Mareci, corredor

Santa Creu
en Jaume Capdevila, ciutada
en Miquel Perez, notari en loch
den Pere Castell, manya
en Andreu Martinez, perayre
en Anthoni Scereiola, perayre

en Miquel Ciurana, perayre
en Luis Borrull, perayre

Sant Berthomeu
en Blay Portoles, apothecari
en Johan Bell, nothari
en Johan Nadal, nothari
en Johan Serra, especier

Sant Lorenç
en Ferrando Castellnou, ciutada
en Francesch Sala, notari
en Anthoni Fenollar, notari
en Pere Vich, calceter

Sant Salvador
en Ffranci Domingo, notari
en Johan Cruylles, ciutada
en Jaume Pastor, mercader
en Gosalbo Alfonso, cirurgia

Sant Stheve
en Pere Peretonya, notari
en Miquel Verdancha, notari
en Nicholau Cabriula, notari
en Johan Borraç, laurador

Testimonis foren presents a les dites coses los honorables Berthomeu Monço e en Pere Tarrago, verguers dels dits magnifichs jurats.

221

1494, agost, 28. Segòvia

El Rei Catòlic encarrega al batlle general del regne, Diego de Torres, que els endarreriments de les pensions censalistes, degudes a la ciutat, els pagui amb l'aportació econòmica que suposa l'arrendament del peatge. I per assegurar-se de la qüestió planteja

que aquests pagaments vagin directament dels arrendadors del peatge —normalment sempre n'hi ha— a la ciutat de València. De tot això, en tot cas, el batlle ha de fer àpoca dels diners donats als censalistes valencians.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3568, f. 99r.

Civitatis Valencie

El Rey.

Batle general: Diverses vegades nos son stades fetes clamors per part dels jurats de la ciutat de Valencia e senyaladament ara per part den Gaspar Eximeno, scriva maior de la Sala e missatger de la dita ciutat, dient com per vos li son deguts alguns rossechs de les pensions que la dita ciutat acostuma rehebre sobre aquexa nostra batlia. E que ab gran treball y no en los termens e tandes degudes li pagau dites pensions de que diu la dita ciutat reb molts dans per no poder complir de pagar a sos creedors pensions que sobre la dita ciutat tenen carregades; ans per aquells es molestada e vexada, suplicant nos fos de nostra merce manar hi proveyr de forma y manera que aquella, com es de raho, sia entregament pagada en sos terminis e tandes. E nos, hoyda la dita suplicacio attes e considerat que la dita ciutat reb les dites pensions de aquexa batlia per haverles se carregades la dita ciutat e les paga a crehedors per servey de nostres predecessors e nostre, volem per ço en tot cas aquella esser preservada de tot dan e molestia com es de raho e proveyr que les dites pensions li sien integrament pagades cascun any. Per tant vos diem, encarregam e manam que daci avant cascun any consigneu, assigneu e cessioneu a la dita ciutat les dites pensions sobre lo dret del peatge de aquexa ciutat en aquesta manera que en lo principi de cascun any consigneu, cessioneu e assigneu a la dita ciutat tanta quantitat sobre lo dit dret del peatge o arrendadors de aquell quanta pugen les dites pensions les quals los dits arrendadors sien tenguts e obligats de pagar a la dita ciutat o al clavari de aquella. E que lo dit clavari les haia e puxa cobrar dels dits arrendadors sens intervencio vostra en los termens e tandes que vos los deurieu rehebre dels dits arrendadors, segons per los capitols del dit arrendament seran tenguts e obligats. E, en cas que los dits arrendadors diferissen o recussasen la paga de ço que vos assignat los sera, aquells puixen esser executats y constrets per la dita ciutat com a deutors seus propris affi y effecte que, feta la dita cessio per vos, aquella sia entegrament pagada cascun any. Empero en cascuna consignacio

que a la dita ciutat fareu per indemnitat vostra y de nostra cort cobrareu apocha del clavari de la dita ciutat ab la qual atorgue haver rehebut de vos per mans dels dits arrendadors la quantitat o pensions que rehebudes haura, car nos ab lo mateix tenor diem e manam als nostres racionals de nostra cort o altres qualsevol de vos compte oydor que, en la reddicio de vostres comptes, vos posant en data cascun any la dita quantitat que del dit dret del peatge en e per complida paga de les dites pensions a la dita ciutat, consignades e cessionades, haureu e restituhireu les dites apoches en les quals se fara mencio de la present aquella dita quantitat vos rehebau y admetau en compte de legittima paga tot dubte, difficultat, consulta e contradiccio cessants, com aquesta sia nostra ferma e incomutable voluntat. Data en Segovia a XXVIII de agost any Mil CCCCLXXXXIIII.

Yo el Rey

Dirigitur bajuli Valentie

Ludovico Gonçales, secretario

222

1494, agost, 31. Segòvia

Ferran II manifesta la seva satisfacció per la renovació dels consellers que varen ser escollits contrafur als jurats de València. Si no hi ha més problemes, avança la possibilitat que aquest cas contra els jurats pugui ser sobresegut.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3606, f. 194v.

Lo Rey.

Prohomens amats e feels nostres. Dos letres vostres havem rehebut de XXI del present per les quals havem compres lorde que ses tengut en revocar la conselleria que per vosaltres era stada feta, puix fou trobat que era stada feta contra furs e com es stada feta nova eleccio de consellers segons per nos per observacio dels dits furs es stat proveit e manat en que havem pres plaer puix les coses resten abilitades e restituides en degut orde. E axi havent confirmada la dita eleccio e proveit que per aquella no sia vist esser fet algun prejudici als privilegis de la dita ciutat. E havem vist les rahons quens feu per escusacio vostra mostrant que la dita error no fou feta a culpa de vosaltres.

E per quant lo racional nos ha scrit supplicant nos aço matex que per vosaltres se suplica que no manassem proceyr a execucio de les penes ques preten vosaltres esser encorreguts per haver feta la primera eleccio contra lo dit fur. Per ço screvim de present a nostre governador lochtinent general e assessor manant los que sobreseguen en la dita execucio fins per nos hi sia altrament proveit.

Quant a la paga de la galera nostra voluntat es que aquella sia pagada segons scrit vos havem. E, per les respostes que fem a vostres instruccions trameses per vostre scriva Gaspar Eximeno, compendreu, encarregam e manam vos axi ho poseu per obra. Data en Segovia a XXXI de agost del any Mil CCCCLXXXXIIII.

Yo el Rey

Als amats e feels nostres los jurats de la ciutat de Valencia

L. Gonçales, secretarius

223

1495, febrer, 11. València

Aquest document és més llarg que el que presento ací. De fet, s'hi insereix també la carta que el rei va escriure al seu batlle general perquè pagués a la ciutat de València els interessos —pensions— dels diners que aquella va donar-li en moltes ocasions. Ara bé, la carta del rei no es transcriu ací. És del 28 d'agost de 1494 i el lector pot veure-la en aquest llibre unes pàgines abans. Ara es presenten els resultats d'aquesta ordre quan el batlle fa arribar la carta a la ciutat per a executar després el pagament dels interessos dels deutes. Per això aquesta part municipal, de l'11 de febrer de 1495, és ben important: permet veure les relacions econòmiques entre la ciutat i la batllia reial.

AMV. Manuals de consells. Reg. 48-A, ff. 172r-174r.

Anno a nativitate domini MCCCCLXXXXV die mercuri XI mensis februari.

Lo noble don Diego de Torres, conseller de la Magestat del Rey nostre Senyor e batle general del regne de Valencia, en e per virtut de una provisio real del molt alt Senyor Rey en paper scrita, signada de ma del dit Senyor Rey ab son real sagell en lo dors de

aquella empremptat, sagellada direta a ell dit noble balle general la qual es del tenor seguent... "el Rey: balle general diverses vegades... Data en Segovia a XXVIII de agost any de la nativitat de nostre Senyor MCCCCLXXXXIIII. Yo el Rey...". E per execucio de la dessus incerta letra e/o provisio real lo dit noble balle general per obs de pagar a la insigne ciutat de Valencia e als magnifichs jurats e sindich de aquella cent onze milia huytcents setanta cinch souls, dos diners e mealla, ço es dels cent milia souls que reb la ballia general huytanta cinch milia trescents quaranta hun souls, deu diners e mealla e del que es mes avant dels cent milia souls que acostuma rebre lo thesorer general en nom Loch[tinent] del dit Senyor Rey del preu del arrendament dels drets de peatge ultra los cent milia vint sis milia cinchcents trenta tres souls IIII diners, ço es LXII[a] CCCCXXXXV souls, X diners e mealla que la ballia general acostuma de donar e pagar a la dita ciutat cascun any per les pensions dels censals antichs carregats per la dita ciutat a diverses persones e cinch milia souls restants de aquells VIII[a] souls censals carregats lo primer dia de maig any MCCCCLXXXXII, los quals la dita ballia general ha de donar a la dita ciutat en lo present any. E dos milia huytcents noranta sis souls que deu haver la dita ciutat en lo present any per part de major quantitat deguda de rossechs del any MCCCCLXXXIII e XV[a] souls que deu haver la dita ciutat per obs de quitar los dits huyt milia souls censals. E los dits vint e sis milia cinchcents trenta tres souls quatre diners que deu haver la dita ciutat per pagar les pensions dels censals que resten per quitar carregats per la dita ciutat per lo collar e corona scientment e de grat en nom e loch del dit Senyor Rey cedeix e transporta e consigna a la dita ciutat de Valencia e magnifichs jurats de aquella absents e al honorable e discret en Bernat Dassio notari sindich de la dita ciutat de Valencia present, e per la dita ciutat acceptant tots los drets e accions que a ell dit noble balle general e al dit Senyor Rey pertanyen vers a contra en Nicholau Catala, arrendador dels drets del peatge al dit Senyor Rey pertanyents e vers a contra les personers e fermances dels dits drets de peatge, ço es a exaccio de consemblant quantitat dels dits cent onze milia huytcents setanta cinch souls dos diners e mealla per lo present any tant solament. En axi que la dita ciutat haia de fermar de continent apocha a ell dit noble balle general dels huytanta cinch milia trescents quaranta hun souls deu diners e mealla e dels restants vint sis milia cinch cents trenta tres souls quatre diners fermar apocha la dita ciutat als dits arrendador e

parçoners quand lo reba aquesta cessio e consignacio los fa ab tots los drets e accions y dels quals etc instituint los etc, impugnint etc, permetent lo dit noble balle general en nom e loch del dit Senyor Rey fer, haver tenir a la dita ciutat la present consignacio e cessio volent esser tengut de eviccio sens menfalliment del dit arrendador e parçoners e fermances de aquell. E per ço atendre e complir obliga los bens del dit Senyor Rey etc. E lo dit sindich dix que acceptava la present consignacio sens derogacio alguna de les obligacions fetes e fermades entre lo dit Senyor Rey e la dita ciutat de Valencia e dels drets de prioritat e posteritat e senyaladament per lo contracte vulgarment dit de Paterna, la Pobla e Benaguatzir, ans resten en sa força e valor. Fonch fet aço en la ciutat de Valencia en los dessus dits dia et any etc. Presents testimonis foren a les dites coses los honorables en Miquel Perez del offici de mestre racional e en Jaume Danglesola, ciutadans de la ciutat de Valencia.

224

1495, febrer, 24. Madrid

Encara en 1495 el rei no ha pogut cobrar part de la tatxa i escriu als seus oficials valencians per preguntar-los si aquesta situació s'allargarà gaire més. Indiscutiblement el to del rei reflecteix el seu malestar. El mateix que es nota en una carta als jurats també d'aquest dia (reg. 3607, f. 114v).

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3607, f. 114r.

Lo Rey.

Magnifichs e amats consellers nostres: Nos poriem dir e significar quanta es la admiracio tenim en haver sabut que de les peccunies de la tacha del donatiu de la Cort ultimament celebrada en Oriola fins aci no sien stats smercats pus de seixanta tres milia vuitanta souls. No sabem a qui inferim la maior culpa sino que tots generalment sou dignes de reheprensio e be deguereu vosaltres haver nos scrit sobre aço alguna cosa que no ignorau som passats ya dos anys e mig del temps que devia esser pagada la dicha tacha e noy age smercat sino los dits sexanta tres milia souls; pensau si tenim causa de admirar e molestar nos. E per que son coses que ya no entenem tollerar com fins aci ne dexar

ho a tal descura. Per ço havem deliberat fer vos la present encarregant e manant vos que totes dilacions e scuses a part possades entenau en donar compliment en la exactio e smerc de la dita tacha solicitant axi a la ciutat a la qual sobre aço screvim que de continent pague los sexanta milia souls que resta deutora com als militars e altres obligats e executant aquells qui mes ho entendran en differir e aço sens alguna comport scriureu nos de aço que fet se havia. Data en la vila de Madrid a XXIIII de febrer any Mil CCCCLXXXX y cinch.

Yo el Rey

Als magnifichs e amats consellers nostres mossen Luis de Cabanilla portantveus de nostre general governador e al lochtinent de batle general nostre e Alonso Sanchez lochtinent de nostre general thesorer en lo regne de Valencia.

L. Gonçales, secretarius

225

1495, març, 28. Madrid

El Rei Catòlic ordena al governador del regne que no realitzi cap acte més contra els jurats valencians. Ferran II es refereix a tota la problemàtica que durant tant de temps va recaure sobre les errònies eleccions dels consellers de diverses parròquies de la ciutat. El rei vol passar pàgina definitivament, creu que les coses han quedat resoltes per sempre.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3568, f. 113r-v.

Lo Rey.

Governador: No ignorau los precehiments que de manament nostre havem fets fins aci contra los jurats e altres de aquexa ciutat per les penes en que eren encorreguts a causa de la conselleria erroneament feta. E per que nos, volent condescendre a la suplicacio que per los dits jurats e alguns familiars nostres nos es estada feta e encara usant de nostra solita clemencia, los havem fet gracia, donacio e relexacio de les dites penes en que eren encorreguts, segons en nostra remissio e relexacio mes largament es contengut. E, per que nostra ferma voluntat es aquella lis sia en tot y per tot guardada e per la dita causa no sien ni puxen ser mes molestats ni inquietats, havem acordat

fer vos la present ab la qual vos diem, encarregam e manam que en continent, inseguint la forma de la dita nostra remissio e relaxacio, façau cancellar tots e qualsevol actes en aquestes fermances o procehiments que per la dita raho contra los dits jurats e altres fossen estats fets e evantats, axi en general com en particular, per forma que ara ni en ningun temps ells ni sos succesors o hereus no puxen ser inquietats ni molestats per causa de les dites penes. E guardau vos attentament de fer lo contari e no ho dilateu com axi proceesca de nostra ferma e incomutable voluntat, tota consulta cessant. Data en la vila de Madrit a XXVIII de març any Mil CCCCLXXXXV.

Yo el Rey

Al magniffich e amat conseller nostre mossen Luys de Cabanylles portantveus de nostre general governador en lo regne de Valencia

Ludovico Gonçales, secretarius

226

1495, març, 30, València

Entre maig de 1494 —com a mínim— i el 30 de març de 1495 es duen a terme unes quantes crides públiques al voltant de la pesta. Es fan segons l'evolució dels esdeveniments. En aquest cas, i després de recordar la crida del 27 de març (48-A, f. 212r-v), s'hi insisteix ateses les notícies del contagi que pot venir des d'Orà i del nord d'Àfrica.

AMV. Manuals de consells. Reg. 48-A, ff. 213r-214r.

Crida feta per la pestilencia

Ara hoiats que us fan a saber de part de la Magestat del Rey nostre Senyor los magnifichs mossen Luys de Cabanyelles, conseller de la prefata real Magestat e portantveus de general governador en lo present regne de Valencia, en Gaspar de Gallach, ciutada, justicia criminal de la dita ciutat de Valencia, e jurats de la dita ciutat a tot hom en general e a cascu en special que com ab crida feta a XXVII del present mes de març sia stat provehit e manat que neguna persona venint de Tortosa, de Certha e de altres lochs circumvehins de la dita ciutat de Tortosa e de altres parts, ques muiren, no entren en la dita ciutat e terme de aquella sots pena vint cinch lliures e de cremar tota la roba que portaran ensemps

ab la de la casa quels acollira. E sia arribat a noticia de tots los damunt dits e per aquells haguda plena informacio ques moren en Ora e en tota la costa de Barberia per tal, per los grans dans que per causa de la peste se son seguits en la present ciutat de Valencia per esser mal tant contagios, ab la present publica crida manem que no sia persona alguna de qualsevol ley, stat, condicio e preheminencia sia que vinga de la dita vila de Ora, de tota la costa de Barberia e de terres hon se muiren de pestilencia, axi de terres de moros com de cristians della mar e desa mar, gose o presumexcha entrar en la present ciutat de Valencia e terme de aquella sots pena de vint cinch lliures o cremar li la roba que portara e, si aquelles pagar no pora, sia açotat publicament per la dita ciutat e loch acostumats de aquella. E per lo semblant manem que no sia persona alguna de la dita ciutat o terme de aquella de qualsevol ley, stat e condicio gose o presumexcha acollir persona alguna que vinga de Ora, de costa de Barberia o de terra hon se muiren, axi de ça mar com della mar, axi de moros com de cristians, sots la dita pena de vint cinch lliures e cremar la dita roba que en la tal casa sera atrobada. E mes avant manen ab la present publica crida que daci a dema per tot dia tots los qui son venguts de Ora, de la costa de Barberia e de qualsevol terra o lochs, axi de moros com de cristians, ques muiren, haien buydat la dita ciutat e terme de aquella sots les dites penes partidores la mitat al acusador e laltra mitat als spitals de la dita ciutat. E sie certs que aquelles seran irremisiblement executades. E guart se qui guardar se ha.

Testimonis foren presents a les dites coses.

Die lune XXX mensis et anni proxime dictorum en Pere Artus trompeta publich de la dita ciutat de Valencia dix e relacio feu que ell en lo dia de huy, ensemps altres companyons, havia publicada la dita crida per la dita ciutat e lochs acostumats de aquella.

227

1495, abril, 25. Madrid

El Rei Catòlic demana comptes als jurats valencians de la seva gestió municipal en aquesta carta que no només és enviada a ells sinó també, amb petits canvis, al racional de la ciutat (reg. 3568, f. 117v). Ara bé, aquest text no presenta els detalls

d'una altra carta escrita al racional, la segona, datada també el 25 d'abril i que correspon al document següent.

ACA. Reial Cancelleria Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3568, f. 117r.

Lo Rey.

Prohomens: amats e feels nostres ara que ya se acosta la fi del any del regiment de vosaltres jurats es deguda cosa ques vegen e sapien les utilitats e comoditats que per vosaltres en lo regiment e administracio de vostres oficis son stades fetes, donades e procurades a aquexa ciutat en aquest any que haveu tengut lo regiment de aquella, car semblant compte e raho entenem daquiavant demanar cascun any als qui, apres de vosaltres, seran elegits e tendran lo dit regiment o carrech. Per ço vos encarregam e manam que de continent nos trametau memorial dels profits que a la dita ciutat haveu donats en aquest any de vostre regiment, axi dels quitaments que havieu fets dels carrechs de aquella com de les deutes exigits, e altres coses que al carrech de vostres officis pertanyen fer en benefici e utilitat de la dita ciutat e conservacio de aquella. E no hy poseu dilacio per quant nostra gracia vos es cara. Data en Madrit a XXV de abril del any Mil CCCCLXXXXV.

Yo el Rey

Ludovico Gonçales, secretarius

228

1495, abril, 25. Madrid

El Rei Catòlic escriu a Galceran Exarch, racional valencià, sobre diverses qüestions municipals entre les quals destaca l'elecció del clavari del quitament. Òbviament, el rei explicita molt més tota la problemàtica que en el mateix dia l'havia portat a escriure als jurats i al racional. Són tantes les qüestions que es tracten que, fins i tot, hi ha la revocació reial de llicències abans donades per fer "córrer bous", atesos els abusos que es fan.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3607, ff. 153v-154v.

Lo Rey:

Racional: vostra letra de XXV del passat reebem e, vist e compres tot lo que ab aquella nos scriviu, vos responem que, segons vos dieu, es necessari que les claveries se cloguen al temps ordenat en aquesta juradia hi que vos deveu treballar e donar

tal orde qual conexeu satisfa a nostre servey e al benefici e conservacio de aqueixa ciutat e de son credit. E segons pertany al carrech de vostre offici, mossen Claramunt e Anthoni Gil, son aci los quals havem manat desempachar. Partiran de aci dins dos o tres dies desempachats affi que per la absencia dells nos differexca en respecte de la quantitat que la ballia a de pagar per a ops de cloure les dites claveries. Quant a la vacacio de la scrivania de la sala per mort den Bernat de Sant Feliu aquests proppassats dies oynt dir que seria mort, recordantnos de vostra prevencio e quant satisfeya que lo dit offici vingues en poder de persona abonada e sufficient scrivim a vos e als jurats que del dit offici proveyssen a Gisquerol, persona en la qual segons som informats consisteixen totes aquelles coses ques requeren per a tal ofici. E ara lo dit Sant Feliu no es mort fins a XXV de abril, jatsia cregam que la provisio del dit offici sera stada feta en persona del dit Gisquerol segons vos scrivim, empero encara vos ne havem volguda fer esta mencio per dir e manar vos que si fet no sera e encara lo dit Sant Feliu no fos mort al temps que nos manam scriure dites letres façau de continent ne sia proveyt lo dit Gisquerol, segons ab les dites letres es stat per nos scrit e manat. La endreça e bona expedicio que donas en lo armament e provisio de la caravela en que ana don Martin Diez vos havem pressa en servey, accepte del qual tenim y a letra com es arribat en Sicilia. Quant a la eleccio fahedora del clavari del quitament ya scrivim als jurats e persones del dit quitament, segons nos suplicau, manant los elegeixquen en la dita claveria la persona que vos los nombrareu. E axi mirareu molt que sia la dita persona digna e que per sa affeccio a nostre servey e al benefici de la dita ciutat mereixca esser eleta en lo dit offici. Sobre lo de la nau de Peruça e desordens que fa nos hi manarem proveyr degudament, com se pertany, que nostres subdits ne aquexa ciutat sia damnificada. E per lo semblant sera proveyt, com se pertany, sobre la presa que dien los dos jermans de Denia haver feta de la nau veneciana. De present ne scrivim a los Governador, lochtinent y al batle proveixca que la nau y coses preses sien restituydes y los prenedors compellits a la dita restitucio, axi ab detencio de les persones com per occupacio de sos bens. Quant en lo de les licencies de correr bous vos tenim en servey nos haiau notifficat los abusos que delles se fan e los inconvenients que sen podrien seguir, car per ço les havem revocades segons veureu per nostra letra que fem al Governador. Vista havem la ceda e compres lo capitol que sobre los effectes

de aquella nos dieu. E per que havem manat a nostre general thesorer vos scriva largament nostra voluntat ab algunes altres coses que per sa letra entendreu, a aquella nos refferim donareuli tanta fe com si nos vos ho scrivissem. Data en Madrit a XXV del abril any Mil CCCCLXXXXV.

Yo el Rey

Al magniffich e amat conseller nostre mossen Exarch, racional de la ciutat de Valencia

Ludovico Gonçales, secretarius

229

1495, maig, 5. Madrid

El Rei Catòlic recomana Antoni Gil com a clavari de censals en una carta adreçada als jurats de València abans de la propera elecció.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3607, f. 86v.

Lo Rey.

Amats nostres: tantost apres que sereu elets en ofici de jurats per a lany sdevenidor haveu a elegir per al any de vostra juraderia clavari per a pagar les pensions dels censals, que aqueixa ciutat fa, que vulgarment se diu lo clavari dels censals e, per que nostra voluntat es que lo dit ofici de clavari sia donat an Antoni Gil, pregam, encarregam y manam vos que elegiscau a ell per al dit ofici e sie donat en la forma que semblant ofici se acostuma de donar e no façau lo contrari per quant nostra gracia teniu cara.

Data en Madrit a V de maig any Mil CCCCLXXXXV.

Yo el Rey

Dirigitur Juratis Valentie

Ludovico Gonçales, secretarius

Sub eadem forma calendario et signatura fint expedita similis ad racionalem.

230

1495, juliol, 3. Burgos

El Rei Catòlic retreu a Galceran Exarch, racional valencià, que no hagi acceptat les fiances verbals donades pel batlle i tresorer

reial amb relació als deutes que el Reial Patrimoni ha contragut amb la ciutat. De cap de les maneres convé, ni a la ciutat ni al rei, que una claveria tan important com la de censals no es tanqui. Conseqüentment Ferran II dóna ordres per a fer-ho malgrat que això signifiqui una petició de 30.000 sous més carregada sobre la pròpia ciutat. En el fons no deixa de ser una intervenció reial contradictòria amb els fets que es defensen.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3607, ff. 171v-172r.

Lo Rey.

Racional: vostra letra de VI de juny reebem per la qual veem la nova eleccio de jurats feta ab la ceda que per nos fon tramesa e lorde que hi servas e tot nos ha paregut be e les persones eletes en jurats nos han molt contentat e confiam seran tals que amaran nostre servey e lo beneffici e augment de aqueixa ciutat. Empero restam molt admirats e no sens enuig de ço quens scrivim que la claveria dels censals no sia stada closa. E dieu nos que per no haver pagat la batlia ço que devia a la ciutat per causa de no esser stada aquella pagada del que devia haver dels olim arrendadors del peage. La dita claveria no se ha pogut cloure, cosa es que molt nos ha desplagut maiorment que som informats lo no cloure de la dita claveria ha restat solament per XXIII[a] fins en XXIIII[a] sous que faltaven a la dita ciutat ab los quals se haguera pogut cloure. E certament pus lo batle general e Christobal de Basurto, seguint lo expedient que vos e los jurats primer los haviem mogut, eren contents es offerien en sos noms propris obligarse a pagar la dita quantitat dins un any en tres terces e que per seguretat de aço vos posarieu entre mans censals carregats sobre la dita ciutat; be deguereu haver mudat aquella al clavari del quitament puix hi havia forma e cloure la dita claveria dels censals segons havieu dit ho farieu per redemir tal inconvenient. Empero mudas de parer e a la fi respongues que no volieu obligacio sino que pus no pagaveu lo que devia la batlia a la ciutat no volieu cloure la dita clavaria de manera que per poca cosa aquella resta per a cloure, cosa es estada certament poch convenient al servey nostre e poch util a la ciutat e menys pertinent a la conservacio de son credit per lo qual be poguereu vos e los altres haver cercat algun orde y expedient almenys per la honra de vostres propis officis que per tant poca cosa semblant inconvenient e desorde fos stat rehemut. E per ço per reparar aquest inconvenient e necessitat es nostra voluntat e vos encarregam que de continent doneu orde

que la dita ciutat faça carregament de XXX[a] sous que seran II[a] sous de pensio los quals pagara nostra batlia fins a tant que sien quitats affi que dels dits XXX[a] sous puxau fer compliment al que es mester per a cloure la dita claveria. E sobre aço scrivim al batle a aquest effecte lo ques pertany e als jurats que facen e presten lo consentiment necessari a fer lo dit carregament, lo qual volem sia fet de dines de nostre scriva de racio. E per ço donau hi lo recapte que conve per la reparacio de tan gran dan e inconvenient com es esta lo no cloure de la dita claveria. E, fet aço, nos scriureu e donareu raho del compliment que lo dit negoci haura hagut e dels censals que haureu luyt e luyr se poran car fins aci, ab la scusa que preneu en no esser closa la dita claveria que fora de raho altre orde si hagues tengut, no restam satisfets ni veem reisquen les coses a tal utilitat de la ciutat com teniem cregut. Pregam e encarregam vos ho considereu be e hi entengau ab deguda diligencia e studi e exhigiau los deutes e mireu lo que es mes util a la ciutat, totes complacencies repulses. Quant a la licencia quens demanau de poder traure forments de Sicilia y de Xerez per a la provisio de la dita ciutat scriviu nos la quantitat que sera menester que tostemps condecendren en atorgar a la dita ciutat lo que satisfaça al beneffici e conservacio de aquella. Data en Burgos a III del mes de juliol del any Mil CCCCLXXXXV.

Yo el Rey

Dirigitur Rationali Valencie.

Postdata e signata havem pensat en lo que haveu scrit a nostre general thesorer, lo qual nos ha comunicat una letra dient que tots los drets de la ciutat se eren arrendats e be excepte la mercaderia e lo tall del drap e havem vist les rahons que hi donau que nol habeu arrendat e que fahieu cullir per la ciutat los dits arrendaments. E per que en qualsevol manera reputam esser mes servey nostre e a la ciutat ques arrenden vos encarregam e manam que en tot cas façau tota diligencia quels dits drets se arrenden. Ningun dret de la dita ciutat reste que no sia arrendat car tal es nostra voluntat. Data ut supra.

Ludovico Gonçales, secretarius

FUNDACIÓ NOGUERA

231

1495, juliol, 8. Burgos

Ferran II recomana als jurats de València que actuïn honestament pel bé de la ciutat. Una qüestió que el rei s'ha afanyat a dir en una carta semblant escrita al batlle general [també f. 164r] en resposta a la d'aquest del 6 de juny. Aquesta preocupació s'entén pels problemes passats mesos enrere que fins i tot afectaren clavaries, com s'esmenta a la carta del batlle general.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3607, f. 164r.

Lo Rey.

Amats e feels nostres. Per letra de nostre batle general som estats avisats de la nova eleccio de vosaltres feta en jurats de aquexa nostra ciutat per al any present, cosa per cert que molt nos ha plagut car som certs sou persones idonees e suficient per al càrrec a que sou citats, dedicats y a nostre servey affectades don speram aquexa ciutat e republica de aquella pendra augment e sera ben governada. Per ço, desitjant vos haiau en la administracio de vostres officis com de vosaltres tenim cregut, havem delliberat fervos la present per la qual vos monestam, pregam y encarregam quant affectadament y streta podem que per servey nostre e per lo a que sou obligats vos haiau en totes coses com de vosaltres se spera. E per que estigau previst vos certificam que en fi del any de vostres officis vos sera demanat compte del exercici de vostre regiment y encara del que haureu quitat dins vostre temps. E, per que esperam segons la relacio que de vosaltres tenim ho fareu com es de raho, no curam mes de dir fiant mirareu per lo que a vosaltres y a nostre servey se sguarda. Data en Burgos a VIII de juliol any Mil CCCCLXXXXV.

Yo el Rey

Dirigitur juratis Valentie L. Gonçales, secretarius

232

1495, juliol, 12. Burgos

Quatre dies més tard de la carta reial del 8 de juliol, Ferran II escriu al racional de la ciutat en què es fa ressò de l'actuació de certs jurats valencians, sobretot de mossèn Vilarasa, contra el racional. El rei, a més, es preocupa pels comptes valencians

i pels quitaments de censals que també poden afectar-lo directament, ja que sense una ciutat redreçada la monarquia no pot demanar préstecs importants. La carta, per un error de l'escrivà, porta data de maig quan és juliol. La següent que es veurà sobre el mateix tema és de juliol i és correcta.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3607, f. 173r.

Lo Rey.

Racional: per vostra letra de XXIII del passat e per relacio de nostre general tresorer havem entes lo que ses seguit de les paraules desordenades dites per mossen Vilarasa en carrech vostre e de vostre offici lo que certament nos ha mal paregut e reputam esser cas, segons los screvim, digne de reprehensio e castich. E si los altres jurats que per vostra letra nos anomenau no van com deurien es be que en lo principi ne hagen sentiment. E per ço scrivim al batle general que reheba informacio de les dites coses e al advocat fiscal quey faça part e la dita informacio rebuda en auctentica forma nos sia tramesa, remesa a nostre general tresorer. Car nostra voluntat es provehir hi com se pertany en manera que als culpants sia castich e als altres exemple. E per ço enteneu hi que es faça lo degut e solicitan les dites coses com se pertany. En lo que dieu dels comptes que haveu regoneguts e trobau se son quitats en lany propasat V^{a} CLXXVIII lliures, VIIII souls, (VII diners) y que ab lo que tenieu exhigir y speraveu haver del batle e tenieu a quitar fins a compliment de les X^{a} lliures que nos escreviu es cosa de que tenim plaer y sempre deveu tenir estudi en quitar lo mes ques puga. Empero ja veureu per laltra letra que ab aquesta ira la admiracio que tenim com no havieu closa la claveria dels censals. E no havieu acceptat la offerta e obligacio que lo batle general e Vasurto vos feyen per lo que us faltave per a cloure la dita claveria. Per ço faces lo carregament dels XXX^{a} souls segons vos scrivim en manera que la dita claveria sia closa de continent. Les altres coses que screviu axi a nos com al dit nostre tresorer vos tenim en servey. E axi us encarregam e manam ho continueu. Data en Burgos a XII de maig (juliol) de lany Mil CCCCLXXXXV.

Yo el Rey

Dirigitur racionali Valencie L. Gonçales, secretarius

FUNDACIÓ NOGUERA

233

1495, juliol, 12. Burgos

Tal com havia comunicat als jurats de València, el mateix dia Ferran II escriu al batlle general i també al seu advocat fiscal. He escollit la carta del batlle perquè és més detallada pel que fa al problema que va manifestar-se en aquests dies entre el racional de la ciutat i alguns dels seus jurats, sobretot mossèn Vilarasa.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3607, f. 173r-v.

Lo Rey.

Batle general. Entes havem que alguns dels jurats de aquexa ciutat novament elets en lo principi de sos officis no conformen les obres sues al que satisfa a nostre servey e al beneffici de la dita ciutat e senyaladament nos es stat dit que mossen Johan de Vilarasa, ab gest e paraules molt desordenades en la cambra del consell, haurie respost al racional e dites moltes coses carregoses a ell e son offici fins a dir quel lançaria de la cambra e que nol tenia per racional, cosa de molt mal exempli e si, axi es, digna de gran reprehensio e castich. E per ço desitjem saberne la veritat e esser ne verament informats vos encarregam e manam que de continent ne façau reebre informacio instant nostre fisch al qual scrivim hi faça part la qual informacio, rediguda on scrits en auctentica forma, de continent nos trametreu remesa a nostre general tresorer affi que vista e reconeguda aquella puixam degudament e com se pertany a la reprehensio e punicio de les dites coses havent vos hi ab la diligencia que lo cars requer e de vos confiam car axi satisfa a nostre servey. Data en Burgos a XII de juliol any Mil CCCCLXXXXV.

Yo el Rey

Dirigitur bajulo Valentie L. Gonçales, secretarius

234

1495, juliol, 21. València

En resposta a les cartes —que el rei va escriure el 24 de febrer de 1495 a diverses autoritats valencianes, entre elles el portaveu de governador i, evidentment, de la ciutat (en aquest llibre abans hi ha la del portaveu)—, els jurats del cicle posterior

d'elecció i el racional de València, que té una continuïtat com a mínim triennal, accepten pagar al rei la quantitat que aleshores va demanar amb relació a la tatxa que encara no havia cobrat. Aquest document incorpora la carta del rei del 24 de febrer i amb rapidesa, que vol contrarestar la lentitud que s'ha manifestat des de mesos enrere, fan les gestions oportunes per tal pagament.

AMV. Manuals de consells. Reg. 48-A, ff. 277r-278v.

Die martis XXI dicti mensis julii anno predicto a nativitate domini Mil CCCCLXXXXV. Los magniffichs mossen Johan de Vilarasa cavaller, e en Nofre Çaera ciutada, en Jaume Geroni de Bonastre, generos, en Pere Cathala e en Jacme Marti ciutadans, cinch dels jurats de la dita ciutat, present lo honorable e discret en Bernat Dassio, notari sindich de la dita ciutat, ajustats en cambra de consell secret, attenent que a XII dies del mes de març proppassat fonch presentada una letra del rei nostre Senyor als predecessors de aquells, la qual es del tenor seguent.

Als amats e feels nostres los jurats e racional de la ciutat de Valencia

Lo Rey.

Amats e feels nostres. Sabut havem com per aqueixa ciutat resten encara deurem sixanta milia souls a la tacha del donatiu de la cort celebrada en Oriola. Com la darrera paga, que ultimament fonch feta dels trenta milia souls presos del dret de la longa, sia stada per la tercera anyada de manera que, a causa de la dilacio que la dita ciutat e los altres obligats mirant a ella donen en pagar la dita tacha, fins aci noy ha smercat del dit donatiu pus de LXIII[a] LXXX souls de que tenim molta admiracio e molestia, que aço que tant importa a nostre servey e que per acte de cort debia esser complit, se remet a tanta descura e negligencia. Per ço havem delliberat fer la present dient e manant vos stretament que de continent entenau en pagar lo compliment de ço que per la dita ciutat es degut de la dita tacha, prenent e carregant los sobre lo dret de la lotga puix no tenim la manera e en altra forma doneu compliment en aço segons sou obligats certifficant vos que, si mes ho differiu, hi sera provehit com se pertany. Dada en la vila de Madrid a XXIIII de febrer del any Mil CCCC noranta cinch. Yo el Rey L. Gonçales, secretarius In comuni sigilli secreti VII.

Los quals, vista la dita letra e aquella lesta e la instancia feta per lo magniffich gobernador del present regne e per lo magniffich

en Berenguer Mercader, lochtinent en batlle general de la dita ciutat e regne, de part del dit Senyor Rey sobre lo dit negoci, proveeixen que lo dit administrador de la fabrica de la lotja done vint milia souls al magniffich en Johan de Gallach, clavari de la tacha real per la ciutat, en paga rata dels dits sixanta milia souls, los quals sa Magestat mana se paguen per los dans donats per les morts passades e de la restant quantitat donaran orde ab tota diligencia lo que pus prontament poran e ab menys dan de la ciutat se paguen per modo que la Magestat del Rey nostre Senyor sia servida e axi, com mana ab lo menys dan de la ciutat com lo cargar sia grandissim dan de la ciutat e sens carregar sa Magestat sera servida.

Lo magniffich en Galceran Dexarch, ciutada racional de la dita ciutat que alli era present, dix que era de parer que ses fet e complit lo manament del Senyor Rey, ço es que sien pagats tots los LX[a] souls en aquesta manera: que los arrendadors paguen los vint milia souls e los XXXX[a] souls a compliment dels dits LX[a] souls sien carregats sobre la lotja per modo que sa Magestat sia del tot pagada e servida axi com ho mana ab sa real lettra.

Lo magniffich en Bernat Dassio, sindich de la dita ciutat que alli era present, reques e justa als dits magniffichs jurats e racional que executen ab tot effecte als arrendadors en los dits XX[a] souls per manera que sa Magestat sia servida per al present en los dits XX[a] souls, axi com es stat provehit. E los dits magniffichs jurats oferirense promptes e de continent justaren al dit magniffich racional que executas e complis la dita provisio e lo dit magniffich racional dix que era prompte en fer dita execucio ab que los XXXX[a] souls a compliment dels dits LX[a] souls se carreguen per modo que sa Magestat sia pagada e servida axi com ab sa real lettra mana.

Testimonis foren present les dites coses los honorables en Johan Tristany e en Berthomeu Monço, verguers dels magniffichs jurats de Valencia.

235

1495, juliol, 21. València

Atès que en la resolució, presa pels jurats en aquest dia a la cambra del Consell Secret, no hi era Bernat Lorenç, jurat ciutadà, ja que llavors es trobava a la llotja dels mercaders, que pagarà

part de la quantitat sol·licitada, dóna el sí confirmatiu d'una decisió unànime.

AMV. Manuals de consells. Reg. 48-A, ff. 278v-279r.

Die et anno proxime dictis. Essent ajustats los dits magniffichs jurats en la lotja de mercaders, lo magniffich en Bernad Lorenç, ciutada altre dels dits magniffichs jurats, feu per scrits son vot e resposta a la damunt dita provisio, lo qual es del tenor seguent. Lo parer de mi Bernad Lorenç en los LX[a] souls que la Magestat del Senyor Rey demana, los quals son deguts a sa real altesa dels diners de la lotja los quals ha de haver per la taxa, veent per la letra que sa real senyoria ha feta als magniffichs jurats mostrant los ha molt mester, en la qual lettra diu sa altesa que per via de carregament o per qualsevol altra via ell sia servit. Los magniffichs senyors jurats e lo magniffich racional veent dita lettra de continent han mes en execucio de traure dels arrendadors XX[a] souls; per que manquen, a compliment dels LX[a] souls, XXXX[a] souls es lo meu parer per fer servey a sa real altesa sien carregats los dits XXXX[a] souls sobre la lotja per que sa altesa sia servida.

Testimonis foren presents a les dites coses en Pere Artus, trompeta, e en Antoni Scala, verguer dels magniffichs jurats ciutadans de Valencia.

236

1495, setembre, 30. Tarassona

Aquest contracte de préstec només es coneixia per una afirmació trobada en sessió del Consell General de la ciutat de València del 14 d'agost de 1495. Per un altre costat, en el "Bilance" de Sevillano Colom es feia una breu síntesi. Ara es publica tot el contracte, que no és més que una reconversió de deute que el rei fa amb la ciutat de València. Però cal mirar totes les clàusules fins ara desconegudes.

ARV. Reial Cancelleria. Reg. 310, ff. 18r-21r.

Civitatis Valencie et verius pro curia

Nos Ferdinandus, etc. Capitols fets, fermats e concordats de manament del Rey nostre Senyor entre lo noble don Diego de Torre, cambrer e conseller del molt alt Senyor Rey, batle e rebedor

general del regne de Valencia, de una part, e los magnifichs jurats, racional e sindich de la dita ciutat, de la part altra. Primerament com ab tota realitat e integritat la ciutat de Valencia sia creedora de la Maiestat real de trenta mil souls reals de Valencia restants a pagar de maior quantitat deguda a la dita ciutat en la claveria del any mil quatrecents noranta tres, qui fini en maig del any mil quatrecents noranta quatre; per no pagar los quals no ses poguda cloure la dita claveria dels censals de la dita ciutat que fini en lo mes de maig del any mil quatrecents noranta quatre. E no tenint la batlia general peccunies per a pagar los dits trenta mil souls per causa de la gracia que la Maiestat del dit Senyor Rey ha fet als arrendadors del peage per la perdua que aquells han hagut en lo dit dret en los anys noranta hu, noranta dos, noranta tres e noranta quatre, es concordat inseguint los manaments del dit senyor que de aquells sia fet pagament a la dita ciutat en la forma seguent: Ço es que per la universitat de Valencia sien carregats a censal los dits trenta mil souls a raho de quinze mil souls lo miller, los quals haia de reebre lo dit noble batle general, fermant ne apocha de aquells a la dita ciutat o al clavari comu de aquella. E de continent lo dit batle general sia tengut donar e liurar aquells dits trenta mil souls a la dita ciutat o a les persones o clavaris que aquella volra dels quals haien a fermar apocha o apochas al dit noble batle general o al taulager e reebedor de la dita batlia general, segons aquell haura mester per la reddicio de ses comptes. E, si la dita ciutat los se volra returar, ho puxa fer ab condicio que haia a fermar apocha de aquells al dit batle general segons es dit. Item es mes pactat e concordat que per quant los dits trenta mil souls se deuen haver per carregament de censal per pagar deutes de la regia Maiestat e de la dita batlia e no es just ne rahonable que la dita ciutat sostenga o report dan algun per lo carregament dels dits censals en la proprietat ni en les pensions com lo dit carregament o carregaments de la dita quantitat se facen per deutes o per obs de la dita Maiestat real e de la dita sua batlia general, per ço es concordat que la prefata real Maiestat e lo dit noble batle general prometen luyr e quitar los dits censals carregadors per la dita ciutat e pagar les proprietats e preus e les pensions de aquells degudes e devedores fins al dia del real quitament e servar indemne la dita ciutat. Item es concordat que, com a contracte capitulat e fermetat per a la Maiestat real a deu de noembre del any mil quatrecents noranta

hu, la prefata real Maiestat haia consignat a la dita ciutat quinze mil souls del dret del peage cascun any per obs de luyr e quitar censals carreguats per la dita ciutat fins en suma de cent vint milia souls que per lo semblant dit senyor Rey consigna del dit dret del peage a la dita ciutat los dits quinze mil souls, es a saber de aquells cent mil souls que lo batle general reb cascun any del dit peage e aço per obs de luyr e quitar los censals carregadors en preu e proprietat de trenta mil souls. E en axi que luyts e quitats los dits cent vint milia souls los dits quinze mil souls del dit dret del peage sien convertits en quitament dels dits trenta mil souls que ara se deuen carregar. Item es concordat que la prefata real Maiestat consigna a la dita ciutat dos milia souls cascun any del dit dret del peage e altres drets de la batlia general per obs de pagar cascun any les pensions dels dits trenta mil souls. En axi que com la dita ciutat tinga consignacio del dit dret del peage cascun any de cent onze milia vuytcents setanta quatre souls, quatre diners, ço es dels cent milia souls que reb la batlia general vuytanta cinch milia trescents quaranta hun souls, ço es cinquanta quatre e milia setcents honze souls, vuyt diners que la dita batlia acostuma donar e pagar a la dita ciutat cascun any per les pensions dels censals antichs; huyt milia setcents trenta tres souls, quatre diners que acostuma de rebre sobre lo dret de la sal, e del quint del peix de la Albufera e cinch milia souls restants per quitar de aquells huyt milia souls carregats per la dita ciutat lo primer de maig any noranta dos e dos milia huytcents noranta sis souls que ha de rebre la dita ciutat en lo present any e altres tants en lany esdevenidor a compliment de paga dels rosechs deguts a la dita ciutat del temps den Luys de Santangel, arrendador del peage, e quinze milia souls per obs de convertir de luycio e quitament dels dessus dits cinch milia souls censals restants dels dits huytanta milia souls censals. Les quals quantitats prenen suma dels dits huytanta cinch milia trescents quaranta un soul, deu diners e mealla. E mes avant vint y sis milia cinchscents trenta tres souls quatre diners que ha de rebre la dita ciutat de pensions dels censals que resten per quitar del collar y corona, los quals ha de rebre de la resta dels drets del peage que acostuma rebre lo tresorer general, les quals quantitats prenen suma dels dits cent onze milia huytcents setanta cinch souls, deu diners e mealla. Dels quals se han a deduhir los censals quitats e los ques quitaran de aci avant aiustats los dits dos milia souls la dita ciutat

reeba e haya de rebre del dit peage e dels arrendadors de aquell cent treze milia vuytcents setanta quatre souls, quatre diners, axi com si en lo acte de la consignacio feta per lo dit batle general a onze de febrer del any present mil quatrecents noranta cinch los dits dos milia souls, que ara se augmenten, hi fosen stats nominats y expressats. E que la dita consignacio se faça cascun any a la dita ciutat per lo dit noble batle general volent e demanant ho la dita ciutat. E que los arrendadors se obliguen a la dita ciutat ab renunciacio e submissio de for sotmetent se al for e jurisdiccio al dit racional. Item es concordat que la prefata real Maiestat en sa bona fe e paraula reals haia de prometre e lo dit batle general e Christofol de Vasurto, receptor de la batlia general, sien tenguts jurar de tenir e servar los presents capitols e fer les dites consignacions e no toquar en aquelles ab tota integritat e tant e tant longament fins quels dits trenta milia souls sien ab tot effecte pagats e los censals quitats e pagades les pensions e prorrates de aquells, abdicant se poder de fer lo contrari. Item es concordat que la recepcio dels presents capitols, lo privilegi real e tots los contractes ques haien a fer per causa de aquells e los carregaments de censals e quitaments dels dits trenta mil souls se haien a pagar per la prefata real Maiestat e o per lo dit noble batle general e de qualsevol expedicio dels presents capitols e privilegi e del dret de sagell e de altres provisions, letres e comissions la dita ciutat sia franca que no reporte dan ni despesa alguna. Item es pactat e concordat que per los presents capitols e consignacions fetes e fahedores no sia fet ni causat prejuy algu axi als contractes dits de Paterna, Pobla e Benaguacir com altres en quasevol contractes fets entre la Maiestat del Senyor Rey e Reyna e sos predecessors reys, de la una part, e la dita ciutat de Valencia de la part altra, axi en e sobre les dites rendes de la batlia com altres ans los dits contractes e qualsevol de aquells resten en sa força e valor no prejuydicats ni derogats. Data in civitate Tirassone die XXX mensis septembris anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto.

Yo el Rey

Dominus Rex mandavit mihi

Ludovico Gonçales

FUNDACIÓ NOGUERA

237

1495, novembre, 10. Alfaro

Pròrroga de convocatòria de les Corts de Sant Mateu que el rei pensava celebrar des de l'octubre d'aquest any. Determinats problemes, però, vinculats a la qüestió internacional, els quals l'estimulen pel servei de les Corts a la vegada que l'aturen dia a dia per la complicació política, impedeixen l'inici de les Corts.

ACA. Reial Cancelleria. Itinerum. Reg. 3653, f. 5r-v.

Lo Rey.

Governador /o lochtinent. Ab letra e provisio nostra de la data de la present vos cometem e manam que per ço que nos, ocupats en fets e negocis servey nostre e beneffici de nostres regnes granment concernents, no podem esser en la vila de Sanct Matheu lo vinten dia del mes de noembre, per al qual dia havem prorrogat les corts que tenim convocades als valencians per celebrar e continuar aquelles, vosaltres o el altre de vos, en nom e persona nostra, porrogueu de nou les dites corts per al deu dia del mes de deembre proximament vinent. Encarregam e manam vos per ço de continent parteixca e vaja lo hu de vosaltres a la dita vila de Sant Matheu e en nom e persona nostra faça la dita porrogacio juxta forma de la dita nostra comissio e en aço seau diligents segons lo cas requer e de vosaltres confiam. Data en Alfaro de X dies del mes de noembre en lany Mil CCCCLXXXXV.

Yo el Rey
M. Climent

Als magnifichs e amats nostres mossen Luis de Cabanyelles, portantveus del nostre general governador en lo regne de Valencia, e a mossen Luis Ferrer, lochtinent en lo dit offici.

238

1495, novembre, 29. Daroca

Nova pròrroga de les Corts de Sant Mateu i sembla que per raons gairebé idèntiques a l'anterior. Al cap i a la fi, aquestes Corts i, consegüentment, el seu servei mai es realitzaran.

ACA. Reial Cancelleria. Itinerum. Reg. 3653, f. 10r.

Lo Rey.

Governador /o lochtinent. Per altra provisio e comissio nostra havem porrogat en nom e per part nostra la cort general que tenim convocada als valencians en la vila de Sanct Matheu per al deu dia del mes de deembre proximament venidor. E per que nos, impedits per algunes justes e necessaries causes servey nostre, conservacio de nostre real stat, beneffici e repos del nostre regne de Valencia e dels altres regnes e terres nostres, no porem esser lo dit deu dia de deembre en la dita vila de Sanct Matheu per a celebrar les dites corts, vos havem feta comissio per a que en nom nostre façau altre prorrogacio de les dites corts per al onzen dia del dit mes de deembre per a la mateixa vila, segons vereu per lo tenor de la comissio nostra que sera ab la present. Diem e manam vos per ço que qualsevol de vosaltres que pus dispost se trobara de continent vaja a la dita vila de Sanct Matheu e façau e publiqueu la dita prorrogacio juxta tenor de la dita nostra provisio e comissio. E en aço siau deligents segons lo cas requir e de vosaltres confiam. Data en la ciutat de Daroca a XXVIIII dies del mes de noembre del any Mil CCCCLXXXXV.

Yo el Rey
M. Climent

Als magniffichs e amats consellers nostres mossen Luis de Cabanyelles, portantveus de nostre general governador en lo regne de Valencia, e mossen Luis Ferrer, lochtinent en lo dit offici.

239

1495, desembre, 12. València

En aquest document el regest és al principi, tret del motiu de la protesta: el pagament d'estrenes que vol fer Onofre Çaera als rebosters i altres oficials a les Corts de Sant Mateu.

AMV. Manuals de consells. Reg. 48-A, ff. 317v-318r.

"Protestacio feta per lo magniffich en Onoffre Çaera, ciutada, per la hanada a les corts de Sent Matheu com a sindich".

Iam dicta die sabati XII dicti mensis decembris anno predicto a nativitate domini MCCCCLXXXXV lo magniffich en Onofre Çaera, ciutada jurat de la insigne ciutat de Valencia, altre dels

sindichs elets per lo consell general de la dita ciutat per a les corts convocades per la Magestat del Rey Nostre Senyor en la vila de Sent Matheu, constituhit personalment en la cambra de consell secret de la sala de la dita ciutat, en presencia dels magniffichs mossen Joan de Vilarasa, cavaller, den Pere Catala, ciutada, den Jaume Jeroni de Bonastre, jeneros, e den Jaume Marti, ciutada, quatre dels jurats de la dita ciutat, del magniffich en Joan Alegre, ciutada lochtinent de racional, e del honorable en Joan Fenollar, notari sots sindich de la dita ciutat, e dix que per quant ell era stat elet en sindich per a les dites corts de la vila de Sent Matheu e no enten partir a les dites corts fins sia e es acostumat partir lo jurat, sindich ensemps ab los altres sindichs elets, puix hia ja sindich per ha asestir a les comtumacies e lo magniffich racional, altres dels sindichs elets, vol partir e li hajen donat XXV lliures per a dar strenes als rebosters e altres officials que sa costumen donar e sia cosa mes decent que ell dit en Onofre Çaera, com a jurat e sindich, deu donar les strenes e no altri e que ell e essent a la dita villa de Sent Matheu donara strenes e aquelles donara en nom de la ciutat e jurara que les datara de bens de la dita ciutat e lo dit mossen Joan de Vilarasa, jurat, qui dessus en presencia de tots los sobredits dix que noy consentia.

Testimonis foren presents a les dites coses en Anthoni Scala e en Berthomeu Monço, verguers dels dits magniffichs jurats.

240

1496, febrer, 10. Tortosa

Atès que determinats oficials de la ciutat donen certs permisos —que van contra els furs i els privilegis de la ciutat i del regne amb l'excusa que poden prendre diners fins i tot per a la règia cort—, Ferran II dictamina aquesta pragmàtica: cap oficial pot donar llicències contra fur. Si ho fa li pot caure des de la suspensió del càrrec fins al càstig de mil florins d'or. Aquesta és una disposició tan generalitzadora com rigorosa.

ARV. Reial Cancelleria. Reg. 310, ff. 64r-65r.

Civitatis Valencie

Nos don Ferran etc., volents com se pertany a nostra real celsitut conservar la nostra ciutat de Valencia en pacifich stat

e que los furs e privilegis, pragmatiques e actes de cort e los stabliments e ordinacions del consell de la dita nostra ciutat sien inviolablement observats e que los officials ordinaris, que de cascun any se creen e se eligessen per lo consell de la dita ciutat, hagen e sien tenguts inseguir e servar aquells e no puxen res fer contra la disposicio dels dits furs e privilegis, prachmatiques, actes de cort, stabliments e ordinacions de la dita ciutat e que no sie pervertit lorde e intencio de les eleccions e creacions dels dits officis, car com aquells dits officials, ordinaris sien elets cascun any e cascu en son offici sia perposat per observar e fer observar los dits furs e stabliments de la dita ciutat, havem vist, per speriencia e per veridica informacio que tenim, que aquells sots color de aplicar emoluments a nostra regia cort composen e donen licencia e permis als pobladors de la dita ciutat e termens generals de aquella de contravenir, infringir e rompre los dits furs e stabliments lo que no es nostra voluntat ne intencio com sia deservey de la divina Magestat e nostre e redunde graument en evident dan e destruccio de la cosa publica de la dita nostra ciutat com sols dels crims comesos se puxen fer composicions e no dels sdevenidors ne de les coses ques esperen seguir. Per ço a supplicacio del sindich de la nostra ciutat de Valencia ab tenor de la present prachmatica sanscio tot temps duradora en la dita ciutat e terme de aquella estatuim, proveim, e perpetualment ordenam que los justicies en lo criminal, en lo civil e de trescents sous, mustaçaff e lochtinents, subrogats o regents de aquells en alguna manera no puxen contravenir als dits furs, privilegis, actes de corts, stabliments e ordinacions de la dita ciutat ans sien tenguts ab ungerem servar e fer servar aquells e que en alguna manera no puxen rebre ni pendre composicions algunes, serveys o donatius de pecunia o altres per si ni interposades persones per donar licencies, facultats e permis de fer contra los dits furs e privilegis, stabliments e ordinacions de la dita ciutat, sots color de aplicar emoluments a la nostra regia cort, ni en altra qualsevol manera si donchs parentlos alguna justa causa de donar a algu o alguns en alguns cassos alguna licencia aquella no donariem de e ab voluntat e consentiment dels jurats de Valencia o de la major part de aquells. Empero per aquesta present prachmatica no entenent levar facultat als dits officials si altrament aquella tindran de composar los qui hauran delinquit e contravengut als dits furs, privilegis e stabliments e ordinacions apres pero que hauran delinquit o delinquiran o contravindran e no abans hauran

contravengut a les disposicions dels dits furs, privilegis, statuts, stabliments procehisquen contra aquells. E si los dits officials fara o faran lo contrari volem e manam que de continent sien sospesos dels dits officis que no puxen exercir aquells, ans sien haguts per privades persones. E lo governador del dit nostre regne de Valencia a sola instancia del sindich de la ciutat puya manar als dits official o officials qui y contravindran a la present nostra prachmatica e ordinacio que no usen dels dits officis sospenent aquells fins per nostra Magestat y sia proveit e que per nengun altre official sino per nos no puxen en los dits officis esser restituyts e que los jurats de la dita nostra ciutat, racional e sindich durant la dita suspensio puxen proveir sens lo consell general e acomanar los dits officis a qualsevol altres virtuoses persones qui regesquen los dits officis durant les dites suspensions e que presenten aquelles a nostre batle general en poder del qual hagen a jurar segons los altres acustumen jurar en lo principi del seu regiment e que lo dit batle general sie tengut rebre lo dit jurament sens alguna contradiccio que per aquell noy puxa esser feta. E ultra les dites privacions e suspensions los dits officials qui hauran recebut les dites composicions sien encorreguts en pena de mil florins aplicadors a la nostra cort e en restituyr e lo que hauran rebut en lo doble axi los dits officials com les persones que hauran donades les dites composicions les quals volem sien donades e aplicades als spitals de la dita ciutat e volem e manam que los dits officials en lo principi del seu regiment e ans de regir los dits officis en los juraments que acostumen de fer sien tengut jurar expressament la present prachmatica e coses en aquella contengudes e altrament no puxen regir los dits officis manants ab les presents als dits portantsveus de governador, batle general, jurats, racional, sindich e lochtinients e surrogats de aquells e a qualsevol officials e subdits nostres de la dita ciutat e terme de aquella presents e sdevenidors que lo present nostre statut, pragmatica, provisio e ordinacio nostres fermen e facen fermament observar e que noy contravinguen ni puxen en alguna manera contravenir ni permetant que per algun y puxa esser obstat per alguna causa o raho sots les dites penes e sots incorriment de nostra ira e indignacio. Data en la ciutat de Tortosa a X del mes de febrer del any de la nativitat de nostre Senyor Mil quatrecents noranta sis.

Yo el Rey

En testimoni de les quals coses havem manat fer les presents ab lo nostre segell comu en lo dors segellades.

241

1496, febrer, 14. Tortosa

València tenia fama de ser una ciutat amb un elevat índex de prostitució. No debades era la capital més gran de la Corona d'Aragó. En aquest document el rei ha de tractar aquest tema a causa d'una malaltia venèria que s'estén pertot arreu.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3568, f. 130r.

Lo Rey.

Amats e feels nostres. Sabut havem que, a causa del morbo que per disposicio divina es en aqueixa ciutat y en tot se regne de Valencia del mal vulgarment dit de serment, les dones del publich ne stan totes plenes de hon a llur causa va augmentant e, si noy ere provehit, sens dubte la ciutat pijoraria. E per que nostra intencio e voluntat es extirpar tota natura de morbo preservar nostres subdits de dan per aquest dirse mal contigios. E, com a vosaltres pertanga cuirar y entendre en lordre de aquelles, havem deliberat sobre aço scriureus dient, encarregant e manant vos que de continent entengau en donar forma, per aquelles vies y modos queys paregan necessaries, com les dones publiques encontrades del dit mal de serment sien apartades de la comunicacio dels homens. E per lo semblant los homens, qui seran trobats en lo mateix mal, sien prohibits de la comunicacio de les dones sanes havent vos hi de tal manera que, a causa de vostra bona diligencia, aqueixa ciutat sie privada de mal y dan certificant vos que tota la diligencia que en aço donareu reputarem en accepte servici. Data en la ciutat de Tortosa a XIIII dies del mes de febrer any MCCCCLXXXXVI.

Yo el Rey

L. Gonçales, secretarius

242

1496, abril, 2. Tortosa

El Rei Catòlic envia a Galceran Exarch, racional de València, la ceda electoral per a l'any municipal 1496-1497, i al mateix temps el confirma en els seus poders per a rectificar el que cregui oportú quant a possibles noms d'aquesta ceda.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3568, ff. 137v-138r.

Lo Rey.

Racional: dins la present vos trametem la sceda dels dotze ciutadans e dotze cavallers que volem sien mesos en la eleccio dels jurats del any primer vinent, fahedora la vespra de Pascua de Pentecostes propvinent en la forma acostumada. E sobre aço scrivim al balle general en creencia vostra para que lo dia de la dita eleccio sie a vos al consell e presente de part nostra en aquell la dita sceda que per vos li sera comunicada segons es acustumat, car ab la present sera tambe letra de creencia per als dits jurats. E ab tot que los dits dotze cavallers e dotze ciutadans al parer nostre, e segons la informacio que de vos tenim sien persones a nos afectadas e que amaran nostre servey e lo benefici, utilitat e augment de la republica de la dita ciutat. Empero per que stant vos en la dita ciutat teniu mes noticia de les dites persones que en aço satisfan en nostra voluntat e ab la present vos donam facultat que, axi en cas de mort com per qualsevol altre respecte que a vos parega, puixau remoure e levar de la dita sceda dos o tres o quatre dels dits ciutadans e altres tants cavallers o mes, si a vos sera ben vist, e en loch de aquells quen remoureu puixau metre e continuar hi altres que a vos pareguen esser afectats al servey nostre e al benefici de la dita ciutat, havent vos en aço segons be haveu acostumat e de vostra prudencia e affeccio molt confiam. Data en Tortosa a II del mes de abril del any Mil CCCCLXXXXVI.

Yo el Rey

Ludovico Gonçales, secretarius

Al amat e feel nostre mossen
Galceran Exarch, ciutada e racional
de la ciutat de Valencia.

Ciutadans	*Cavallers*
Bernat Cathala	mossen Anthoni Joan
Pere Splugues	mossen Nicholau Jofre
Franci Dalmau	mossen Pere Exarch
Hieronym Roig	mossen Luys Cifre
Guillem Mir	mossen Francesch Joanorts
Miquel Camarena	mossen Luis Valleriola
Bernat Vidal	mossen Francesch Marti
Franci Gil	mossen Galceran Bou

FUNDACIÓ NOGUERA

Berenguer Llor
Joan Paschal
Bernat Conill
Jaume Steve

mossen Joan Mercader
mossen Luis Çaydia
mossen Berenguer Gras
mossen Luis Hieronym Calvet

Yo el Rey

243

1496, juny, 3. València

En vista del nomenament de l'infant Enric com a virrei, els jurats de València escriuen al rei per dir-li que no cal, que ciutat i regne no tenen problemes de justícia i que la possible creació d'una audiència seria carísssima per a la ciutat; a més, el lloctinent general de cap manera pot convocar ni celebrar Corts ja que seria un fet contra els furs i els privilegis de la ciutat i del regne.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 33, f. 5r-v.

Serenissimo e excelentissimo Senyor.

De vostra altesa havem rehebut una letra feta en Almaçan a XVIII del mes de maig propassat ab la qual nos significa la lochtinencia general feta en la persona del illustre infant don Enrich duch de Sogorb, encarregantnos e manantnos assistam al jurament e altres actes per aquell fahedors. E, per que a nostre offici pertany significar a vostra altesa les coses que occorren, circa la dita lochtinencia havem delliberat consultar a vostra Magestat primerament del repos, pau e tranquilitat que son en aquesta ciutat e regne en lo qual de present no savem bandositats ni deferencies algunes entre grans persones ni poques, ans huy aquesta vostra ciutat e regne tenen grandissim repos. E de present no subsesteix causa per la qual sia necessari lochtinencia general. E per lo semblant vehem la administracio de la justicia fer se ab tota egualtat e les causes dels plets esser tant diminuhides que tenir audiencia en aquesta vostra ciutat som certs se causen tant grans salaris e despeses extraordinaries que es total destruccio de la cosa publica e dels vehins e habitants de aquesta vostra ciutat e regne segons per experiencia havem vist en lo passat. Noresmenys serenissimo Senyor per visura del privilegi de la dita lochtinencia general havem vist vostra altesa dona poder al dit illustre infant de convocar e tenir corts generals e particulars en aquest reg-

ne, lo que es expressament contra disposicio de diversos furs e privilegis e senyaladament del fur novissimament fet en la cort finida en la vostra ciutat de Oriola per lo qual clarament es dispost vostra gran excellencia haver promesa ab religio de jurament de no permetre que altri que vostra altesa en propria persona convoque, tinga ni celebre corts que en cars de urgent necessitat vostre primogenit, lo qual fur vostra altesa en la cort convocada en la vila de Sant Matheu expressament ha servat e manat esser servat que sens expressa habilitacio no ha volgut en res aquell esser prejudicat. Per que significam a vostra altesa totes les dites coses e altres les quals pus estesament dira a boca a vostra excellencia missatger que per aquesta raho delliberam fer e trametre per aquella, supplicant aquella li plazia benignament provehir circa les dites coses e manar sobreseure en lo exercici de la dita lochtinencia general fins lo dit nostre missatger sia hoyt per vostra altesa, car altrament nos convendra fer expressa contradiccio a la dita lochtinencia general per observança dels dits furs e privilegis com a nostre offici pertangua entendre en la deffensio dels dits furs e privilegis en forma que aquesta vostra ciutat sia relevada de dans e despeses e no sia fet prejuhi als dits furs e privilegis los quals furs aci lohablament ha acostumat servar vostra real Magestat, la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat e sanitat e ab longa vida. De la vostra ciutat de Valencia a III de juny any Mil CCCCLXXXXVI.

S. R. M.

Homils vassalls e servidors qui besen los mans de vostra altesa.

Los Jurats de Valencia

244

1496, juny, 18. Almazan

Amb l'infant Enric, designat recentment virrei de València, el Rei Catòlic intercanvia impressions al voltant de les qüestions de govern, li assegura que no es trobarà amb cap obstacle foral al seu nomenament. És hora, doncs, d'amonestar els agutzirs i el regent Veri perquè treballin com cal. En tot cas, el rei vol ser informat de tot allò que succeeixi en el seu regne.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3607, f. 245r-v.

El Rey.

Illustre infante, nuestro muy caro y amado primo, lugarteniente general: Vuestra carta de propia mano havemos recibido y visto aquella y el memorial que Franci Aguilar, el vuestro ha traydo. Con la presente responderemos a lo necessario; havemos havido plazer hayays recebido las provisiones de la lugartenencia desse reyno y somos cierto que, pues teneys el cargo del govierno de aquel, os regireys en el exercicio de la justicia con toda egualdat y es justa cosa assi se aga y vos rogamos mucho que por dar exemplo a otros en vuestros interessos o pleytos seays tan iustifficado que todo el mundo conozca que interesse propio no vos faze fazer cosa injusta, como de vos havemos creydo lo fareys, y ha seydo muy bien deliberado entrar luego en Valencia por jurar y remediar luego los desordenes que dezis se fazen en la dicha ciudat y reyno; y despues es bien tengays vuestra novena por complir vuestro voto y complido vos volvereys a Valencia por entender con mucha vigilancia en administrar justicia, assi en lo civil como en lo criminal, en la dificultat e consulta que los jurados de Valencia pusieron sobre las clausulas que iva en las provisiones: ya les ha seydo por nos respondido de manera que ellos ni otros no aran mas punta ni difficultat en cosa que hayamos mandado. En lo de los alguaziles vos dezis muy bien de amonestarlos que agan su officio muy bien y diligentemente con conminacion que, si bien no lo fizieren o como deuen, que nos proveeremos en ello y assi os lo encargamos mucho que lo agays y, sino lo fizieren como deuen, escrevitnos dello porque lo podamos luego remediar. En lo del rigiente es nuestra voluntat que por agora lo sea micer Veri, pero queremos que vos de nuestra parte le digays que sea solicito en las cosas de la justicia de manera que por falta suya no se alargue que, si otra cosa fazia, a nos sera forçado por descargo de nuestra conciencia proveer de otro rigiente y assi os certificamos que en caso que el sea negligente o remisso proveeremos de otro en su lugar que tener a el; y fazer venir el que dezis para que fuessen dos no parece expediente sino que, quando veamos el no se rige con la solicitut y diligencia que se requiere, proveeremos otro y faremos venir el que screvis porque tambien tenemos informacion el ser abil y dispuesto para semejante officio. Plazer havemos avido en saber stays bueno de vuestro accidente; todavia de lo que ocorriere nos screvit. E sea illustre infante nuestro muy caro y amado primo

la Sancta Trinitat en vuestra continua guarda. Dada en Almaçan a XVIII dias del mes de junio del anyo Mil CCCCLXXXXVI. Post datam: Recebimos otra vuestra de nueve deste fecha en Valencia por la qual havemos visto como haveys ya jurado y como el dia siguiente vos tornavades al Puig a complir vuestro voto lo que ya seydo bien fecho. E quanto a la presion de Bonastre, pues alla estays y teneys el cargo de la justicia, somos ciertos administrareys aquella y assi os lo mucho encargamos y rogamos lo fagays sin excepcion de personas y como de vos bien confiamos.

Data ut supra

Yo el Rey

245

1496, juliol, 29. València

Els jurats de València accepten la concessió al rei Ferran d'un servei de cent genets durant tot l'any, després discuteixen amb el monarca la capitania d'aquesta host. En el fons la discussió no se centra tant en la persona escollida pel rei, el lloctinent de governador Lluís Ferrer, com en les exigències econòmiques d'aquest que, a més del seu sou, pretén socors de 10.000 o 12.000 sous. La ciutat no en pot donar més de 3.000 i demana al rei que o bé faci posar a la raó Lluís Ferrer, o bé permeti als jurats nomenar un dels seus companys com ja s'ha fet moltes vegades.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 33, ff. 24r-25v.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

De vostra gran excellencia havem rebut una letra responent a una nostra ab la qual feyem avis a vostra Magestat de la deliberacio feta per nosaltres e per lo consell de aquesta vostra ciutat de fer servey a vostra altesa a temps de hun any de cent homens a cavall a la gineta. E per dita letra havem compres la contentacio que vostra celsitut te del dit servey e del modo ques te en traure les peccunies per pagar lo sou, ço es per via de caregaments de censals. E mes avant nos scriu e encarega vostra Serenitat que elegixquam en capita dels dits cent de cavall mossen Luis Ferrer, loctinent general de governador. E encara nos encarega que prengam de vostra altesa los LXXXX^a souls que de present se tenen a caregar per obs del dit servey. E jatsia que entre nosaltres noy haja hagut diferencia alguna sobre la eleccio del dit capita com fins al rebre de dita letra james entre nosaltres se fos comonicat,

sperant la resposta de vostra altesa si de continent volia lo dit servey. E encara per saber la voluntat de aquella per quin temps e en quin loch deviem trametre dita gent. E crehent que rebuda dita resposta entendriem de fer eleccio de capita, ço es hun de nosaltres o de alguna altra persona que satisfes al servey de vostra celsitut e al benefici de aquesta vostra ciutat e, vist que ab dita letra nos significa vostra Magestat tenir voluntat que fos capita lo dit mossen Luis Ferrer, havem tengut grandissima admiracio per que en semblants eleccions no es stat vist que ni per vostra altesa ni per los Serenissimos Reys pasats los jurats de aquesta vostra ciutat sien stats impedits en fer la dita eleccio de capita. E per be que delliberasem fer eleccio de hu de nosaltres, vista la voluntat de vostra altesa, concordantment havem aderit a la voluntat de aquella, volent fer capita lo dit mossen Luis Ferrer e volent executar la dita eleccio trametem per lo dit mossen Luis Ferrer per significarli la voluntat nostra que teniem en elegirlo en capita, lo qual nos ha respos que regraciava la voluntat nostra e la honra que li voliem fer. Empero que en semblants capitanies occorrien grandissimes despeses. E per que segons delliberariem donarli e socorrerlo que axi respondria mostrant e significant que, si no lo donavem bon socorriment semblant del ques dona als capitans de Arago e Catalunya, que es de Xª fins en XIIª souls, que ell no poria comptar la despesa de la dita capitania. E apres per iustificar lo interes de aquesta vostra ciutat havem volgut veure en semblants serveys de gent darmes si seren donats soccorriments ultra lo sou als capitans. E ab tota veritat no havem trobat que a jurat ni a altra persona que sia estada eleta en capita sia stat donat socorriment algu ultra lo sou, excepto a mossen Jaume Dartes qui era jurat e com a capita li fonch donat per hun cavall MD souls. E axi, no volents aderir al que ell volia, fins aci james ha volgut acceptar la dita capitania. E per que lo dit servey nos diferis nos som conduyts en donarli IIIª souls, los quals no a volgut acceptar, ans nos ha respost que puix vostra altesa vol que ell sia capita que no desistira sens consulta de vostra Magestat. E sentint lo illustrissimo infant, lochtinent general, aquesta diferencia trames per nosaltres, volent saber per quis diferia la eleccio del capita. E entesa la dita diferencia parentil eser rahonable lo socorriment que li feyem, doble del que aquesta vostra ciutat james ha donat, li ha paregut deviem consultar de les dites cosses a vostra Reyal altesa. E axi consultam aquella, suplicant vostra Reyal celsitut que puix nosaltres ab lo dit consell general, tant promptament e en

cas de tant urgent necesitat havem clos e fet lo dit servey, que vostra Magestat li vulla e li placia que nosaltres ab tota libertat puixam fer eleccio del capita quens parra, car elegint jurat o altra qualsevol persona que satisfara al servey de vostra altesa e al benefici e honor de aquesta ciutat som certs se contentara de no haver socorriment o almenys se contentara dels dits IIIª souls, com major quantitat de aquesta en alguna manera no offeriem ni podem permetre ni donar sens gran carech de nostres consciencies e dan de aquesta vostra ciutat, vistes les despeses grandissimes que se son fetes e sesperen fer per aquesta vostra ciutat en servey de vostra altesa, occorrent tant urgentisimes necesitats. E aximateix Senyor molt alt, continuant los dits serveys e expedicio de aquells, som contents de pendre los LXXXXª souls que vostra Magestat scriu prenguessem de vostre balle general. E axi huy es stat fet lo carregament de censal a vostra Magestat de VIª souls de renda per preu dels dits LXXXXª souls e que la pensio no corega sis mesos com axi se acostume de fer en los carregaments de la ciutat. Per les quals cosses havem delliberat de tot largament scriure a vostra altesa a la qual supplicam mane de continent respondrens de sa real intencio per lo present correu, lo qual per la present causa trametem a vostra Reyal celsitut, la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida e li do victoria de sos enemichs.

De la vostra ciutat de Valencia a XXVIIII de joliol any MCCCCLXXXXVI.

Senyor

De vostra Magestat homils vassalls e servidors qui besen les mans de Vostra Reyal Altesa

Los Jurats de Valencia

246

1496, agost, 3. Barcelona

Ferran II diu a l'infant Enric, cosí seu, que la màxima quantitat que pot oferir-se a Lluís Ferrer com a capità dels soldats valencians, que ajudaran el rei quan s'enfronti amb França, és la suma de 5.000 sous. Si no l'accepta el rei nomenarà un altre capità.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3607, f. 252v.

El Rey.

Illustre infante etc. Ultimamente havemos recebido dos cartas vuestras de XXVII e XXVIIII del passado, la una en respuesta a lo que de Tarrega hos escrevimos, a las quales respondiendo vos tenemos en servicio muy senyalado la diligencia que haveys dado en que las villas reales nos hayan ofrecido el servicio que por sus cartas havemos sabido, y lo que dezys haveys fecho con los militares y con el braço eclesiastico, rogando y encargando vos que, pues comprendeys quanto a nuestro servicio cumple, los tengays acerqua a todos la presta venida. Y quanto a lo de mossen Ferrer, visto lo que los jurados dessa ciudat nos scriven y lo que aparte nos dezys, nos parece que se le deben dar por la capitania V^{a} souls y no mas. Y por esto screvimos al dicho mossen Ferrer, remetiendo la carta a nuestro thesorero Alonso Sanchez, se contente de los dichos V^{a} souls. Y, en caso que el se contente destos, mandamos al dicho Alonso Sanchez dé la carta a los dichos jurados que sobresto le embiamos. Y en caso que no quiera acceptar los dichos V^{a} souls escrevimos a los dichos jurados otra aparte que nuestra voluntad es que de las personas que son convocadas, las quales no ternan tanta possibilidat de venir a sus costas, que toman el sueldo de la ciudat y vernan cada uno dellos con el sueldo y costa suya traera con si hun ginete con estos prestando pleyto y homenatge de venir sota la bandera de la ciudat y llegados a nos tomaran el capitan que nos le daremos; que lo hagan asi y no curen de fazer capitan alguno, sino como alanzas espessadas y sin capitan vengan, y nos les daremos tal capitan aqua que la ciudat quede contenta. Y asi pues comprehendeys nuestra voluntad dareys orden que, sin dilacion, se ponga en obra asi mesmo la gente que las villas reales han offrecido. Fareys que vengan juntamente con la dessa ciudat y, si se pudiessen conducir, que fuessen los mas hombres darmas contando dos ginetes por un hombre de armas por servicio nuestro que lo trabajeys remitiendolo a la descrecion vuestra que somos ciertos fareys en ello todo lo que se pudiere fazer. Sobre todas estas cosas screvimos a los jurados dessa ciudat en crehencia vuestra en virtud de aquella dezirles eys lo que os pareciere a effecto que se cumpla lo sobredicho. E sea etc. Data en Barcelona, a III de agosto del anyo Mil CCCCLXXXXVI.

Yo el Rey

L. Gonçales, secretarius

FUNDACIÓ NOGUERA

247

1496, setembre, 22. València

Ateses les pretensions del rei, que vol que el municipi "tregui" censals de particulars per a carregar-los al Reial Patrimoni, els jurats li responen subratllant la impossibilitat d'una mesura com aquesta, ja que perjudicaria els creditors permanents de la ciutat. Aquests, en un moment donat, són els únics capaços d'aportar diners. Cal assenyalar que la data del document és el 22 de setembre, tot i que hi digui "XXII de dehembre". És un error de l'escrivà com es pot demostrar a la carta següent a aquesta datada el 28 de setembre de 1496 i en altres d'aquest registre que, en numeració posterior, pertanyen a octubre.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 33, ff. 29v-30r.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Una letra de vostra real altesa, data en Girona a XVI del proppasat mes de agost, havem reebut a XXII del dit mes de agost, ab la qual nos mana vostra celsitut que quitem dels censals que en dies pasats se caregaren per fets e negocis dels excellents reys darago, predecesors de Vostra Magestat, e careguem aquells a vostra Real excellencia. A la qual letra no havem respost fins ara, per quant havem treballat per servey de vostra Serenitat de concluir ab les persones, que los dits censals tenen, fossen contents de fer lo dit quitament e caregament, sens voluntat dels quals per establiment ab solene sagrament jurat no podem quitar a huns per caregar a altres. E encara no havem pogut respondre axi com voliem per lo servey de vostra altesa per quant havem ajustat les persones del quitament sens ferma de les quals lo dit caregament nos pot fer, los quals nos han respost que tal quitament e caregament per servar llur sagrament nos pot fer sens gran deservey de vostra Magestat, segons que pus amplament ne scriuran a vostra Reyal celsitut a la qual supplicam per lo dan de aquesta ciutat, la qual cossa es major deservey ques pot fer a vostra altesa. No vulla que tal quitament se faça car, per servey de vostra Magestat e per que tal quitament nos fes, havem caregat los LXXXX^a souls per pagar a la gent darmes a vostra Reyal excellencia, la qual si sabes lo murmur que es tengut per fer lo dit carregament per moltes rahons les quals vostra celsitut mirara ab ulls de justicia e raho, ço es que los ciutadans que paguen les sises e impossicions es raho hagen per lo semblant los utils dels censals que per les

dites imposicions se paguen, majorment que per servey de vostra altesa ab complacencia dels qui tenien los censals ne havem quitat pus de XXII[a] souls censals e havem caregat aquells, axi a vostra Magestat com an Luis de Sentangell, e per ço ara no trobam a qui pugam quitar ab lur complasencia que ja tant per servey de vostra Reyal excellencia los hajam quitats. No us volem oblidar de significar a vostra Reyal altesa lo descredit de aquesta ciutat si tal quitament se podia fer per quant en temps de necesitat, volent aquesta ciutat pecunia prompta per servey de vostra Reyal excellencia, aquella no poriem recor si apres en altres temps los quitavem per caregar a altri, axi com no ha molts anys per servey de vostra Reyal celsitut aquesta ciutat troba persona tant prompta en temps que nos creya se haguera pogut trobar. Per tant supplicam vostra Reyal Serenitat sia de sa real clemencia no penre a molestia com tal quitament nes fa nis pot fer per lo deservey de vostra altesa e dan e descredit de aquesta vostra ciutat. E, ultra que confiam en la clemencia de vostra Reyal celsitut que en tan justes suplicacions serem votivament exaudits, encara ho tendrem a singular gracia e merce a Vostra Reyal Magestat, la qual nostre Senyor Deu conserve en felicitat ab longa vida e ab victoria de sos enemichs. De la vostra ciutat de Valencia a XXII de dehembre any MCCCCLXXXXVI.

Senyor

De Vostra Magestat homils vasalls e servidors qui besen les mans de vostra altesa.

Los Jurats de Valencia

248

1496, setembre, 28. València

Per la seva foliació i data, aquest document és la prova ben clara que les instruccions donades després a Gabriel Sànchez havien estat escrites el 28 de setembre i anaven adreçades a mossèn Lluís Ferrer. Els jurats diuen al rei que aquest els explicarà qüestions que cal tenir ben presents, però no ho farà. Aquesta carta, com consta al marge del mateix document, "non fuit expedita", ni tampoc la carta que els jurats havien de trametre a mossèn Lluís Ferrer com a precedent de les instruccions i en la qual s'arribava a dir que no "pugam viure ab aquest beneyt de illustre infant" (f. 35r).

AMV. Lletres missives. Reg. g[3] 33, ff. 34v-35r.

Serenissimo e excellentissimo Senyor:

Per servey de vostra reial altesa e benifici de aquesta vostra ciutat havem scrivit per scrits e de paraula a mossen Luis Ferrer, lochtinent general de governador de aquest vostre regne e capita dels cent de cavall perque suplica vostra reial celsitut vulla donar fe e crehença se mane proveyr juxta lo que per aquell sera explicat a vostra reial serenitat, car no tenim altri refugi ni a qui recorer sino a vos, serenisim rey e senyor nostre, la vida y stat de la qual ab sanitat y longa vida exalce y augmente ab victoria de sos enemichs. De la vostra ciutat de Valencia a XXVIII de setembre any MCCCCLXXXXVI.

Senyor
De vostra reial Magestat homils vassalls e servidors qui besen les mans de vostra real altesa
Los Jurats y racional de Valencia

249

1496, setembre, 30. Barcelona

El rei dóna instruccions al batlle general de València perquè pressioni els jurats de tal manera que acceptin censals del monarca —16.000 lliures de capital— a l'interès de 1.000 per la suma total.

ARV. Reial Cancelleria. Reial 245, f. 203r.

Lo Rey.

Camarero y bayle general: por una interclusa, que sera con la presente para los jurados y racional, vereys como nuestra determenada voluntad es que de presente se quiten de los censales antigos la summa de setze mil lliures que deven ja ser en poder vuestro o de vuestro receptor y que se carguen a nos a razon de XVI[a] mil por mil segund mas largamente por la dicha carta vereys. Es muy necesario que, vista la presente sin dilacion nenguna juntamente con los dineros, les deys las dichas cartas y les requirays que reciban los dichos dineros y hagan las intimaciones acostumbradas a los crehedores por que nuestra corte no reciba mas daño en la vaccacion de las peccunias de lo que hasta oy ha hecho. E, si conoceys en ellos que en esto ponen neguna dilacion, dareys forma en que no lo hagan. E, si todavia perseveran, luego

proceyreys en hazer vuestro quitamiento y a los mayores crehedores egualandolos con los menores como en la interclusa ho dezimos, poniendo los dineros a cargo dellos en la sacristia de la Seu dessa Ciudat y intimandolo vos a ellos y usareys de todas aquellas diligencias que, en semejantes cosas, son necessarias para que se cumplan nuestros mandamientos tan conformes al benefficio dessa ciudat y baylia. Y darnoseys de continente aviso con correu proprio por que cumple mucho a nuestro servicio que assi se haga y el receptor tome la presente por suya con la qual por semejante le encargamos sea en esto muy diligente. E porque en la fin de la interclusa ay creença para vos y tambien en las otras cartas, que seran con la presente paral racional e para los del quitament, en virtut de aquella les poreys explicar que tenemos esto mucho a corazon por tantos beneficios que dello resulten a nuesta corte e a la cosa publica. E quanto mas adelante vos paraciere por buena conduccion de este negocio. Data en la mia ciutat de Barchinona a XXX de setembre del LXXXXVI.

Yo el Rey

Dirigitur baiulo generali regni Valencie

250

1496, octubre, 20. València

Instruccions importants dels jurats a Gabriel Sànchez, tresorer reial, que com a tal era a la cort i s'oposava en moltes qüestions a l'acció gestora de l'infant Enric, virrei. Aquelles instruccions primer les varen encarregar a mossèn Lluís Ferrer, lloctinent de governador i capità de la tropa pagada per València en concepte de servei bèl·lic a la monarquia, amb data de 28 de setembre. Però aquestes instruccions inicials no es van expedir i es van endarrerir amb lleugeres modificacions —amb esborralls que es veuen en el document original— fins al 20 d'octubre. La lectura minuciosa del text ofereix certes contradiccions justament per aquest equívoc, que en realitat no l'és. Al cap i a la fi, la ciutat confia més en Gabriel Sànchez que no pas en Lluís Ferrer, el segon oficial de l'infant Enric, virrei. Cal veure el document del 28 de setembre que he transcrit.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 33, ff. 30v-34v.

Fuerint expedite sub Kalendario XX octobris anno LXXXXVI

Instruccions fetes per al magniffich mossen Gabriel Sanchiz, conseller e tresorer general de la Magestat del Rey nostre Senyor, del que te a explicar a sa real celsitut de part dels magniffichs jurats, racional e sindich de la dita ciutat de Valencia.

E primerament, apres besades les reals mans de sa real Magestat, de part dels dits magniffichs jurats, racional e sindich dira com continuament aquesta sua fedilisima ciutat, jurats, racional e sindich de aquella fan prosesons pregant la inmensa Trinitat conserve sa real persona e son real exercit ab victoria de sos enemichs.

Item dira lo dit magniffich tresorer a sa Real Serenitat com los dits magniffichs jurats, racional continuament no han tengut altre pensament sino en lo desempachament de la gent darmes, segons que per lo dit capita largament sa real celsitut sera informada, la qual gent darmes enviam dreta via a sa real excellencia per fer de aquella tot lo que per sa Magestat sera manat per al temps que es stada oferta.

Item dira lo dit magniffich tresorer a sa real altesa com aquesta ciutat volia enviar ambaixada a sa Magestat per dir e notifiquar a aquella los grans dans e storsions que de tots jorns fa lo illustre infant e sos oficials a aquesta ciutat sino per la confiança que aquella te del dit magniffich mossen Luis Ferrer al qual, axi per servey de sa Magestat com encara per la amor que la dita ciutat li te, han elegit a aquell en capita del qual es cert fara e explicara a sa Serenitat tot lo que es contengut en les presents instruccions en manera que ambaixada altra no sera necesari.

E primerament dira a sa real Serenitat lo dit magniffich tresorer com ja per altra havem scrit a sa Magestat suplicant aquella de hun greuge que lo dit illustre infant feya de comprar carn fora la present ciutat, del qual greuge per la dignitat de sa persona liu donam tota aquella raho que li era deguda tantes vegades que per sa perseverança fonch forçat a sa real celsitut scriureu a fi quens proveys com a rey y Senyor nostre de opportuns remeys de justicia. E axi sa real clemencia hi provey de tal manera com aquesta ciutat confiava de sa altesa, los peus e les mans de la qual besam, de ques seguit que lo dit illustre infant, no obstant lo que li es stat scrit e manat compras dita carn de la present ciutat, es stat trobat lo seu comprador ab carn fora contribucio e volent lay pendre les guardes james lay han volguda donar. E axi no havem volgut fer sino lo que per sa Magestat nos es manat, ço es que no volent sen star ne scrivissem a sa Real excellencia

a la qual supplicara de part de aquesta ciutat lo dit magniffich capita hi proveixqua axi com de sa real clemencia confiam.

Item dira a sa Real magestat lo dit magniffich tresorer com per furs del present regne lo justicia criminal es aquell sol vehi qui es jutge de totes les causes criminals de aquesta ciutat, lo qual lo dit illustre infant vol anichilar e del tot desfer, ço es que sa evocat totes les causes generalment en cas que les parts non vullen e nos pot creure que fa sino per dues rahons: la una per los salaris de les sentencies, laltra per que les penes sien dell lo que es total destruccio de aquesta ciutat, car si lo dit illustre infant veya que lo dit justicia no fes justicia prompta en tal cas sera molt gran raho se evocas la causa; mas evocalas ans que lo cas es nis presumexqua de ser. En axi que ja nos te consell criminal en la dita ciutat lo que es gran dan de la cosa publica per que sens salaris se fa iusticia en lo dit consell e pus expira. Car com sab lo magnifich capita, mes homens se sentencien per lo dit consell que per altres oficials, reduynt a memoria a la prefata real Magestat que los oficials en aquest seu regne ja son certs sino per algunes necessitats quant occore les quals no sabem a present occoreguen ney ha tal necesitat.

Item dira a sa real celsitut com los alguazirs del dit illustre infant de tots jorns desarmen e leven spases, les quals tenen a donar al justicia criminal, lo qual no te a donar comte a sa Magestat e per aquella al mestre racional, los quals nou fan ans les se aturen; per que suplicara a sa Real altesa vulla manar que les dites armes sien donades al dit justicia criminal com axi sia de justicia. E los alguazirs de sa Magestat axi ho hagen fet e acostumat de fer imposant grans penes als alguazirs si dins lo dia mateix que prenen les armes no liuren aquelles al dit justicia, reduynt a memoria que los alguazirs no son jutges ordinaris ni tenen conexença sino de les causes evocades e dels qui son de la cassa del dit illustre infant.

Item dira a sa real excellencia lo dit magnifich tresorer que per furs e privilegis del present regne es dispost que dona alguna no puixa esser presa per deute civil. Es se seguit que lo dit illustre infant, tenint presa una dona per deute civil e anant hi nosaltres per dirli e notificarli lo contrafur, jamay la ha volguda traure de la preso fins que ha vist que nosaltres per denegacio de justicia no la demanavem; y per lo semblant dira a sa Magestat com per furs del present regne es ordenat e dispost en lo anar de nit per manera que persona alguna, tocada la campana del

seny, sens llum no pot anar per la present ciutat sots pena de V souls e lo dit illustre infant ha fet crida que negre algu no puga anar de nit al bordell sots pena de açotar. E axi de tots jorns ne açota lo que es contra disposicio de furs e privilegis. E no resmenys cascun dia fa crides augmentant les penes que per furs y stabliments son ordenades, lo que es contra disposicio de furs e senyaladament del fur de Oriola ab lo qual es dispost que per sa Magestat ni per altre oficial nos poden augmentar les penes que per furs, privilegis e stabliments de la dita ciutat son dispostes e ordenades. E anant nosaltres a notificarli los contrafurs diu publicament que deurien esser cremats. E lo que es pus fort que lo dit illustre infant incoteix terror als juristes quant voten devant ell significant sa voluntat del que vol del que resten molt scandalizats tots los doctos e encara contra lo parer dels juristes ha executat algunes persones sens sentencia.

Item mes li dira lo dit magniffich tresorer a sa real altesa com lo dit illustre infant volent increpar als jurats que havien sou ha homens que havien dat coltellades a son pare e altres actes desonets dira lo dit capita. E primerament, quant al ques diu que havia dat coltellada a son pare, aquell ja hans que lo dit illustre infant vingues en la present ciutat era pres en la preso e jamay ne es exit fins lo dia quel penjaren e del sou no sen parlava encara. E del altre, que segons crehem que es lo comanador Monsoriu, ja es remes de sa Magestat e nengun altre no havem guiat ni menys ha demanat guiatge nostres; nos oblidara de dir a sa real excellencia lo dit magniffich tresorer com publicament diu lo dit illustre infant que los jurats no li volen be ni mey ell a ells lo que parlant ab la reverencia ques pertany los jurats e racional tenen aquella amor que es rahonable tenir a sa illustrisima Senyoria, no sols per lo ofici que te, mas encara principalment per esser tant acostat a la sanch real de nostre senyor lo Rey. Mas per que sa real altesa sia plenament informada per que lo dit illustre infant te aquesta malenconia contra nosaltres no per que en res lo hajan deservit mas per que no li havem besat la ma, lo que es acostumat sino com a fidelisims vasalls a nostre Senyor lo Rey e a la Reyna nostra Senyora e sos fills e no a nengun altres. E encara sta enujat ab los dits jurats per que defensen en llurs drets les baronies de la Pobla, Paterna e Benaguazir, la posesio de les quals volria e la administracio de la justicia de aquells lo que aquesta ciutat no pot fer per servey de sa Magestat e benefici de aquella, lo benefici de la qual es lo major servey que los jurats e racional poden fer a sa real celsitut.

Per ço ne supplicara a sa real altesa lo dit magniffich tresorer com a rey e Senyor nostre hi provexqua de oportun remey de justicia tal qual confiam de sa real clemencia, car no tenim a qui recorrer sino a la clemencia e benignitat de sa real Serenitat. E mes dira a sa Real Magestat com los jurats han rebut una letra de sa altesa avisantnos de la mort de la Senyora Reyna de Castella, sogra de sa real excellencia, lanima de la qual nostre Senyor Deu en la sua Sancta gloria colloque; hins mana sa real celsitut que per la anima de aquella façam les exequies tals quals foren fetes per lo illustrisimo princep de Portogal a la qual letra dira lo dit magniffich capita com dimarts que comtaven XX del corrent mes de Setembre en la seu Catedral se son fetes les dites exequies, dol e capell ardent segons pertany a mare de tant alta e tant excellentissima Reyna, la anima de la qual nostre Senyor Deu per la sua santissima passio colloque en la sua sancta gloria.

Item mes dira lo dit magniffich tresorer a sa real excellencia com ja per altra scrivim a sa celsitut sobre los LXXXX[a] souls que sa Magestat vol quiten a les persones que tenen los censals e careguem a sa Serenitat, suplicant a aquella no prenga a molestia com tal quitament nos pot fer per les rahons e causes en la dita letra contengudes. Per que supplicara sa Magestat lo dit magniffich capita que aquella nos vulla tenir per scusats, per ço com tal quitament no es sino gran deservey de sa celsitut e desastrament e descredit de aquesta ciutat. E per que tal quitament nos fes com nos podia fer per servey de sa Magestat havem caregat a aquella los LXXXX[a] souls que havem carregat per pagar la gent darmes car, sis vol dir que per servey de sa Magestat havem quitat dels dits censals e havem caregat an Luis de Sentangell en los anys pasats, dira lo dit magniffich capita que per lo semblant ho farien huy si los que tenen los censals fosen contents axi com foren lavors, lo que ja havem fet per servey de sa Magestat lo que no havem pogut trobar que ja tant lavors per servey de sa altesa quitaren lo que ara no havem pogut trobar lo que nos pot fer sens voluntat dels qui tenen los censals, lo que fents lo contrari seria molt gran dan e descredit de la ciutat. E per ço es proveyt ab establiment que nengu no pot essser quitat per caregar a altri sens voluntat de qui es lo censal per que suplicara a sa real excellencia mane daciavant que tals letres no se expexdixquen com es molt greu als jurats, racional que les letres de sa altesa no son posades en execucio axi com lurs cors, vides e bens son promptes a tot lo que

per sa Serenitat los es manat car aquesta ciutat, axi per necesitat de sa Magestat com de la ciutat, tendra a mester diners per caregar nols pora atrobar si apres los quitaven per caregar a altri.

Item dira lo dit magniffich tresorer a sa real celsitut com a XVIII del corrent mes havem rebut una letra de sa Magestat ab la qual nos encarega e mana entengam en lo quitament de la ciutat e senyaladament de les XIª lliures que stan en albarans en poder del clavari del quitament, majorment ara per los LXXXXª souls que caregat havem per pagar la gent de armes a la qual letra respondra lo dit magnifich capita com aquella es informada de les XIª lliures, que stan en poder del clavari del quitament, e no es informada del quitament que fet havem e de la instancia que tenim al racional que faça pagar los dits albarans al qual toca fer pagar als imposidors. E axi de que nosaltres som jurats havem trobat Lª souls los quals ha fet lo racional dels dits albarans que lo dit clavari a aquells havem quitat. E tenen ja dies ha manament per lo racional per lo primer dia de octubre de pagar altres Lª souls los quals tenen a servir a traure los albarans que stan en poder del dit clavari del quitament e apres quitar ne de aquells. E apres que haurem quitat aquells censals farem instancia al dit racional, lo qual no te altre estudi e diligencia sino en fer pagar los arendadors segons pertany a son offici. E fent lo contrari nos pot fer sino en dan de la ciutat car, si lo racional executava del tot los arendadors, no trobaria arendadors en tan gran preu com huy stan los drets e axi per benefici de la ciutat es mester aprearlos puix al cloure les claveries no deuen diner algu e les claveries per son orde son closes, mas alguns que no volrien que los drets se arendasen tant quant se arenden scriuen a sa real excellencia que tants albarans stan en poder del clavari dels quitaments lo que es molt millor que no en lo temps passat que nin havia albarans ni meys hi havia que quitar y ara apreant y augmentant los drets quitam que Lª souls, que LXª souls que noy ha any que nos quite pus de Cª souls y los arendadors son afavorits e tenen voluntat y gana de arendar y augmentar los drets. E, si nos feya axi, los drets abaixarien en gran deservey de sa Magestat e dan de la ciutat majorment que, a causa de la balia no pagar per les tandes e solucions que deu, hi ha pus de IIIª lliures de albarans en poder del dit clavari del quitament, lo que comporten per servey de sa Real excellencia y per no veixar los arendadors de sa Magestat car per lo semblant, sils veixaven, no trobaria sa altesa arendadors.

Item dira a sa altesa quant es notori lo dan que ses causat en les fustes e mercaderies tengudes en la platja de la mar e vila del Grau per no trobarse bergants en aquella, los quals sen son anats e quasi resta la dita vila deserta e despoblada per no tollerar als dits bergants hun simple joch que tenen en la dita vila per eser les persones vicioses e fora de tot partit en tant que, tollerant los officials lo dit joch qui es molt poch e hon a jugar de costat en certa manera dejecta no permetent se jure lo nom de Deu, los bergants aturen e fan grandissim benefici en lo descarregar en tant ques pot dir que aquells sostenen la merceria per lo carregar e descarregar, lo que no vol permetre lo dit illustrisimo Infant. En lo passat sa altesa e la Serenissima Senyora Reyna e los gloriosos Reys passats per los dits respectes han permes sens scrupol de consciencia, puix en lo dit joch no son acollides persones de la ciutat; per que supplicara sa altesa ho mane tollerar en la forma que fins aci es stat permes, significant li com una nau grossa genovessa ses perduda en la platja per no haver hi bergants e no tenir qui li ajudas.

Instruccions desempachadas per manament dels magniffichs jurats, racional e sindich de la ciutat de Valencia a XX del mes de octubre any Mil CCCCLXXXXVI.

251

1496, octubre, 20. València

Instruccions dels jurats a llur ambaixador, misser Eximeno Ros, enviat a propòsit a la cort, perquè exposi al rei les múltiples raons que fan inviable a la pràctica el quitament de censals preconitzat pel monarca, atès que no només afecta els rendistes, sinó també els artesans que viuen de la feina que ofereixen els primers. És tanta la voluntat negativa dels jurats que arriben a dir-li que si el rei en lloc de voler més censals pagués els seus deutes, el tema de Paterna, la Pobla i Benaguasil es podria solucionar. València deixaria de ser senyoria conjuntural d'aquestes viles que es podrien tornar a l'infant Enric. Això és una fanfarronada perquè cap jurat és realment d'aquest parer.

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 33, ff. 41v-44r.

Instruccions fetes per los magniffichs jurats, racional e sindich de la ciutat de Valencia per al magnifich micer Eximeno Ros, del

que a la altesa del molt Senyor Rey ha de suplicar per benifici de aquesta ciutat e augment e sosteniment de aquella.

E primerament, apres besades les mans de sa real Magestat, de part dels magnifichs jurats e racional dira com continuament aquesta sua fidelissima ciutat, jurats, racional e sindich de aquella fan procesons pregant la inmensa Trinitat conserve sa real persona e son real exercit ab victoria de sos enemichs.

Item jatsia la ciutat de Valencia, jurats e racional de la dita ciutat, hagen reebut dues letres de la Real Magestat sobre los caregaments de censals que sa altesa mana eser fets a raho de XVI[a] souls lo miller per obs de quitar tants de censals per los quals respon la Magestat del Senyor Rey de les rendes de la ballia que sien en suma e propietat de XVI[a] souls, les quals letres rebudes per la ciutat de Valencia de continent ab summa diligencia per los dits magnifichs jurats, racional e sindich, ensemps ab los del quitament, foren aguts molts colloquis e parlaments pensant e treballant com ne en quina manera sens dan notori de la ciutat la Magestat del Senyor Rey del que volia e manava pogues esser servida. E no trobantse modo algu e fent lo dit servey tornava tot en gran dan e destruccio de aquesta ciutat. E per ço, de continent rebudes les dites primeres letres, de continent fonch proveyda resposta per a la real Magestat, la qual resposta obstant alguns impediments la Magestat del Senyor Rey no ha rebut per que li demanara per parts dels jurats e racional de la dita ciutat venia e perdo si sa altesa no hagut be resposta a la dita letra e manament en aquella contengut.

E per que la Real Magestat haja noticia com tals caregaments e quitaments voluntariament per la dita ciutat nos poden fer e hon de facto se fecen tornen tots en destruccio de aquesta sua ciutat, la qual mijançant la gracia de Deu de present es be poblada e a la dita poblacio dona causa les despeses ques fan, es poden fer per los vehins e habitants de la dita ciutat, los quals tenint que despendre es causa que sastres, çabaters, perayres, barreters e altres artesans que son en grandissim nombre e per los quals la ciutat es poblada tenen de que viure. En axi que, llevant o diminuint les rendes a les persones qui de present les tenen e qui son pobladors de la dita ciutat, de tal diminucio de rendes deu necessitat se subseguira que los Senyors de aquelles diminuyran de stat y condicio de viure en sguart dels familiars e domestichs e en sguart de la dispesa cotidiana de calçar, vestir,

menjar e veure e per conseguent diminuhira de artesans pobladors de la present ciutat, qui no viuen ni poden viure sino per la fahena que les donada per los qui poden desprendre, als quals diminuint los la renda no sols diminuiran la despesa, mas encara sen yran a altres lochs a star en altre loch on puguen viure ab poca renda. E los artesans sen yran de la dita ciutat hon puixen viure com sesant la renda e diminuint les despeses tot redundara en gran dan dels artesans. E axi la ciutat se despoblara axi dels Senyors de les rendes com dels artesans que tenen de que viure per causa de aquelles.

Item la ciutat de Valencia, jurats e racional de aquella jamay han fallit, ans continuament son stats promptes en lo servey de la Magestat del Senyor Rey en fer caregaments de censals com en servir sa altesa, axi com lo dit magnifich micer Eximeno Ros es informat, es stat fet per los temps pasats. E lo medi per los quals la dita ciutat fa e pot fer los dits serveys e socorrer a les necessitats de la dita ciutat noy ha altre medi sino de les sises e impossicions, les quals se reben e cullen per la ciutat per via de sises e imposicions, les quals se arenden e del preu del arrendament se paguen tots los carechs, los quals pagats resta molt poch e pus tost no res per a utilitat de la dita ciutat. E, cessant los pobladors en la dita ciutat que son los artesans e los homens que tenen les rendes e la despesa, los arrendaments de les sises e imposicions pendran tant diminucio que no bastaran a pagar los carechs de la dita ciutat. E axi sera destruccio de aquesta dita ciutat, lo que sera en molt major suma lo dan que no sera lo util de diminucio de renda, caregantse los censals a major for. Per que homilment suplicara a la real Magestat, confermance ab lo que los antichs veyns de aquesta ciutat han vist e entes per benifici de aquella, li placia no vulla augmentar lo for dels censals.

Item les ordinacions fetes en la ciutat de Valencia e per les quals la ciutat de Valencia sopleix axi al servey de la real Magestat com de les necessitats de la dita ciutat es ordenat e jurat tenir e observar que nos puixen fer carregaments e quitaments en tant que la ciutat no pot quitar voluntariament sino sols en cas hon la ciutat tinga diners propis de aquella per obs de quitar. E axi es ordenat e jurat tenir e observar. E sis fan caregaments e quitaments se fan ab voluntat de les parts e segons aquelles se concorden. E axi que carregament e quitament nos pot fer per la dita ciutat sino de diners propis de la dita ciutat, per que homilment supplicara la

altesa del Senyor Rey no vulla donar loch se faça quitament per la dita ciutat voluntariament e contra la dita ordinacio e jurament.

Item lo dit magnifich micer Ros deu reduyr a memoria a la Magestat del Senyor Rey com la dita ciutat te molts censals caregats per obs de la real Magestat e dels quals sa Magestat real de les rendes de la ballia paga les pensions cascun any e te consignades e transperdes totes les rendes de la ballia en la ciutat. E axi que par molt impropri a la ciutat de Valencia caregue censals a la Real Magestat, la qual tals quantitats, les quals vol sien smerçades sobre Valencia, deuen esser convertides en quitament dels censals de la ballia. E axi la Real Magestat de sos diners tendra renda propria en la ballia e tot lo util sera de sa altesa. E levar totes diferencies entre la ballia e la dita ciutat no pagantse les pensions per la dita ballia ques paguen a la dita ciutat. E axi se poran levar totes les differencies que de present son e poden esser entre lo illustrissimo Infant don Enric, de una part, e la dita ciutat, de part altra, per raho de Paterna, Benaguazir e la Pobla, de les quals terres es Senyora la ciutat de Valencia. E, fentse lo dit quitament dels dits diners que te la real Magestat per a smerçar cessants tots dubtes que en sdevenidor se poden moure dientse que la dita ciutat ni pot esser crehedora e deutora de la Magestat del Senyor Rey. E axi supplicara homilment a la real Magestat no vulla donar loch que tal caregament e quitament se faça que es en tant notori dan de la dita ciutat, la qual continuament es prompta al servir de sa altesa.

Item supplicara sa altesa mane expedir una provisio que ha de fer ab la qual sa excellencia mana als inquisidors de la heretica pravitat no façen molestia alguna a la dita ciutat de Valencia ni demane aquells censals que la dita ciutat quita de Gisbert de Tolosa en lo any MCCCCLXXXII per ques preten que, obstant lo edicte, nos podien quitar puix consta dels quitaments fets sens dol ni frau.

Instruccions desempachades per manament dels magnifichs jurats, racional e sindich de la ciutat de Valencia a XX del mes de octubre any MCCCCLXXXXVI.

252

1496, novembre, 5. Burgos

Ferran II agraeix als jurats valencians el retorn de la corona que, com a joia, havia estat dipositada a la ciutat a causa d'emprèstits

anteriors. El rei confessa que no recorda el jurament que va fer de no demanar-los la corona. Però, ja que l'han retornada mitjançant Jaume de Santàngel, la rep amb molt de gust. El rei dóna gràcies a Santàngel perquè ha actuat com a missatger seu i avalador davant els jurats (f. 278v).

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3607, f. 275r.

Lo Rey.

Amats e feels nostres. Vostra letra de X de octubre havem reebut y, per aquella y per les de mossen Alfonso Sanchez y mossen Jaume Sentangel, havem vist ab quanta voluntat y amor haveu de continent posat per obra lo que per ells, en nom e per part nostra, vos fonch dit y pregat sobre la corona que tenieu empenyorada e la promptitut que mostrareu en liurar aquella als sobredits, lo que us tenim en acceptissim servey e de vosaltres no speravem sino lo que per obra havem vist com de bons vassalls y servidors. E quant al jurament, que diheu que teniem prestat de no demanar la dita corona, vos dihem que certament nol teniem a memoria car, si recordats nos ne forem per ventura, no la haguerem demanada pero, puix la haveu tramesa, nos farem absoldre de dit jurament tenint vos en assenyalat servey haver nos reduit a memoria e lo consentiment de vosaltres, sens lo qual era cert nons podiem absoldre. Data en Burgos a V de nohembre any Mil CCCCLXXXXVI.

Yo el Rey

L. Gonçales, secretarius

253

1496, novembre, 19. Burgos

Vuit anys després de la celebració de les Corts d'Oriola, Ferran II es queixa encara que no ha cobrat una part important del servei d'aquelles. El rei fa responsable d'aquesta mancança al lloctinent de tresorer Alfonso Sànchez, que es preocupa més dels seus negocis que dels de la monarquia.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3607, ff. 280v-281r.

El Rey.

Alonso Sanchez: Bien sabeys vos que al officio de thesorero pertenece el cargo de exhigir e cobrar las peccunias a nos debidas. E por consiguiente este cargo toca a vos en esse reyno en el qual presidys en el officio de thesorero, y assi estamos mucho

maravillados que del todo vos hays holvidado de solicitar y entender en que las peccunias de la taxa del donativo a nos fecho por esse reyno en las cortes de Oriola de tanto tiempo aqua no sean acabadas de exhigir y los censales, que dellas sean a cargar no sean cargados. Bien parece que teneys mas cura de entender en otros negocios de vuestro provecho que en las cosas de nuestro servicio. Y pues assi lo faceys lo callaremos que nos lo digamos porque vos mandamos muy strechamente que, vista la presente, todos otros negocios dexados vos junteys con el governador y demandeys razon y cuenta a los clavarios de las peccunias de la dicha tacha e por toda aquella quantidat, que fallareys ser exhigidas e estar en su poder de los dichos clavarios, de continente les exsecutareys en bienes y personas. E, si en poder de los pueblos quedan ahun las dihas peccunias por exhigir, fareys que en la hora sean embiados porteros de la governacion para que las exsecuten regidamente cada uno por la porcion que le tocare a pagar no curando de los clavarios que el tiempo es passado; no queremos que ellos cojan la peccunia e no entendays en otra cosa fasta que esto haya complido de manera que no vayays mas en dilacion porque se puedan smercar los censales segun los actos de la dicha corte, ca razon nos parece que las cosas nuestras e de nuestro servicio no sean en tanta manera olvidadas y porque el lugarteniente de bayle entrevino e cupo en este negocio, lo aplicareys a ello e vos screvirnos luego en que termino esta en cada setmana e tenet cargo de screvirnos una carta dando nos razon de lo que se habra fecho por que non se quede mas en lo holvido como fasta aqui. Data en la ciudat de Burgos a XVIIII dias del mes de noviembre anyo Mil CCCCLXXXXVI.

Yo el Rey

Dirigitur locumtenenti thesaurari in regno Valencie Subsimili, forma, calendario e signatura fuit scriptum gubernatori Valencie

L. Gonçales, secretarius

254

1496, novembre, 30. Burgos

Com que el rei no ha pogut convocar les Corts de Sant Mateu, Ferran II pensa que no pot perdre diners. Aleshores, si no són Corts, serà parlament on només es tractarà d'un servei que necessita

per a oposar-se a França. El rei, a més, creu que el seu cosí i lloctinent general-virrei podrà fer-se càrrec de la qüestió.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3607, f. 288r.

El Rey.

Ilustre infante etc. Pues que nos en persona ni el principe, nuestro fijo, no podemos ir a celebrar cortes es forzado por las causas occorrientes celebrar parlamento en el qual solamente, sin haver de ablar de otros interesses comunes ni particulares, se halla de praticar e concluir servicio para la conservacion y defension desse nuestro reyno, visto que el rey de França no cessa de punyarnos e hazer todo lo que puede contra nos por todas las vias que puede. Y, porque este parlamento sea mejor convocado y mas prestamente sea delliberado en el lo que dicho es, havemos acordado certificar os desta nuestra delliberacion. Por ende vos rogamos y encargamos que con vuestra acostumbrada diligencia y afeccion, las quales en nuestros negocios y servicio siempre haveys tenido, junteys los de nuestro real consejo y con ellos veays si por via del dicho parlamento el dicho servicio se podra azer. Platicareys de la forma que debean tener las letras de la dicha convocacion y de lo que de aqua debemos mandar y proveher affin que el dicho parlamento mejor y mas promptamente surta su effecto. Y de todo lo que habreys acerca lo sobredicho delliberado e concluydo por vuestras letras nos avisareys con correu volant por que esto no sufre dilacion. Data en Burgos a XXX de noviembre anyo Mil CCCCLXXXXVI.

Yo el Rey

Gonçales, secretarius

255

1496, desembre, 3. Burgos

Ferran II no permet que els jurats i racional de València continuïn discutint el carregament reial de setze mil lliures de censal. Si mantenen aquesta posició, a més de no fer cap ajut a la ciutat, s'exposen que el rei cobri dels seus béns propis les pèrdues de pensions que hi haurà si no fan l'intercanvi de censals a un interès més baix, de quinze mil a setze mil per mil.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3607, ff. 288v-289r.

Lo Rey.

Amats e feels nostres. Per mossen Eximeno Ros havem rebut vostra letra e vistes les instructions a daquell per vosaltres acomenades e oyt plenament en tot ço e quant de vostra part nos ha bolgut dir sobre lo carregament de XVIª lliures que us havem manat fer a nos a raho de XVIª per mil quitant dels censals que stan carregats a XVª per mil. E, considerades e examinades totes les rahons per lo dit Ximeno Ros dites e vistes en nostre sacre consell les dites instruccions e memorial per ell donats, es stat vist no esser de aquella eficacia que haveu volgut inferir, ans ha paregut esser tot lo contrari y mes profitos al beneffici de la dita ciutat lo que nos manam que no lo que vosaltres dieu: que certa cosa es que tant quant la ciutat fara menys resposio de pensions de censals li restara mes per a quitar e quant mes quitara menys carrechs tendra y diminuhint los carrechs poran diminuir los drets de que se seguira major augment de poblacio en la dita ciutat e per conseguent aumentaran mes los drets que us restaran y aquest es lo verdader augmentar de drets que no lo que vosaltres diheu. E aço es cosa tant notoria que no te raho en contrari qui pot donchs dir que trobant se carregament de censals en aqueixa ciutat a major for del que vuy son que nos deguen carregar al major for ques poran trobar y quitar los que seran carregats a menor for ni sabem quels officials que tendran carrech de la dita ciutat que poran fer quitaments e encarregaments de menor a major for e non faran quina raho nos poran donar de llur offici, com tot lo que en tal cas obmetran fer sera fer dan a la dita ciutat. Per les rahons damunt dites e moltes altres que se porien dar que assi no cura disprimir majorment que huy nos parla de general augment de censals ni nos manam que ningu sia compellit augmentar de preu los censals que te sobre la dita ciutat ni de reduhir aquells. Solament se parla de particular interes nostre que bolem que, per descarregar nostra batlia de les pensions que paga e per beneffici de la dita ciutat, sien carregades a nos XVIª lliures de propietat a raho de XVIª per mil descarregant dels censals que estan carregats a XVª per mil. E com aço sia interes nostre y beneffici de aquexa nostra ciutat vam, encarregam y manam que, sens dilacio ni altra consulta, vosaltres fassau tantost lo dit quitament e carregament no obstant totes les rahons per vosaltres en contrari allegates. Certifficantvos que, si nou feu, tantost nos manam al nostre batle general que fassa deposit de les dites XVIª lliures de manera que les pensions de aquelles carreguen per nos, les quals tan temps

com dilatareu a fer lo dit quitament e carregament manarem sien pagades de vostres propis bens. E guardau vos per res de fer ambaixada ni altres despeses a la dita ciutat sobre aço que nou pendrem ab paciencia y mostreu aquesta letra als del quitament als quals nos screvim que la vegen y donen son asentiment. Data en la nostra ciutat de Burgos a III dies del mes de deembre any mil CCCCLXXXXVI.

Yo el Rey

Als amats e feels nostres los jurats
e racional de la ciutat de Valencia

L. Gonçales, secretarius

256

1497, març, 16. València

Els jurats de València, en una llarga carta adreçada al rei, s'oposen a la convocatòria del parlament general, realitzada per l'infant Enric, virrei, basant-se fonamentalment en la novíssima legislació promulgada a les Corts d'Oriola de 1488. Al mateix temps, aprofiten l'ocasió per atacar institucionalment i personal l'infant Enric, que prohibeix taxativament qualsevol assemblea del regne sense la presència del rei, el qual vol recuperar com sigui les viles de Paterna, la Pobla i Benaguasil que considera seves ja que dóna per extingit el contracte de préstec de la ciutat de València, de molts anys enrere, amb Alfons el Magnànim. Aquesta serà una problemàtica que continuarà fins a la mort del rei Ferran II i més enllà. És tan important aquesta carta que els jurats, per si de cas el rei no els atén, escriuen també en la mateixa data a Gabriel Sànchez, conseller i tresorer general del monarca per demanar-li suport (f. 61r).

AMV. Lletres missives. Reg. g^3 33, ff. 59r-60v.

Serenissimo e excellentisimo Senyor.

No per mancament de voluntat e afeccio de fer lo servey e manament de vostra gran excellencia mas sols per la conservacio de furs y privilegis e senyaladament del fur novisament fet en la cort celebrada en la vostra ciutat de Oriola, parlant de convocacio de corts y parlament general per aquesta vostra ciutat axi com per les altres ciutats e viles reals de aquest vostre Regne com encara per los staments eclesiastich e militar, es stada feta contradiccio a

la convocacio e continuacio de parlament general feta per lo illustre infant don Enrich, lochtinent general en aquest vostre Regne. E ara havem rebudes letres de vostra altesa directes axi a nosaltres com a tot lo estament Real de aquest dit vostre Regne, significant nos vostra determenada voluntat seria que lo dit lochtinent general tingues e celebras lo dit parlament e que volria que aquell fos abilitat, significant nos ab les matexes letres no seria contrafur la dita convocacio. De les quals coses tenim grandissima admiracio car, apres que per lo dit illustre infant en virtut de les dites letres nos estada explicada crehença, los sindichs de les ciutats e viles reals, ensemps ab nosaltres e nostres advocats, havem molt entes e cercat camins e encara, fora lo parlament, praticar ab los staments ecclesiastich e militar de trobar medi per servir vostra altesa, lo que aquesta vostra ciutat desiga trobar cami de fer lo que ab les dites letres nos mana. E no havem als pogut entendre sino que la dita convocacio e abilitacio serien expressament contra fur com en lo cars que nosaltres e aquesta vostra ciutat volgues fer la dita abilitacio e aquella no poria eser feta separadament sino que junctament e concorde se fes per tots los tres estaments, lo que no havem vist ni vehem de present en disposicio alguna com los dits estaments eclesiastich e militar estiguen en concorde contradiccio e voluntat de no abilitar. E en lo cars ques volgues fer per tots los tres staments tal abilitacio nos poria fer sino per vostra altesa personalment en cort general per la salvetat dels dits furs, la qual altri que vostra altesa no la pot fer celebrant cort. E, si en lo passat fora de cort se son fetes abilitacions per a tenir parlaments generals abusant dels dits furs, per ço en la dita cort celebrada en Oriola es stat provehit que semblant nos puixa fer, car fentse tornariem en lo stat mateix que erem ans de la concessio del dit fur de Oriola e, puix vostra altesa ha vist e veu la innata fidelitat de aquesta vostra ciutat e la grandissima afeccio que te al servey de aquella, havent mes en execucio prompta lo servey que fa suplicam aquella no vulla que, sens los altres staments, haiam a fer tan evident contrafur e eser lapidats per los altres, puix vostra altesa te moltes vies ubertes per haver general servey de aquest vostre regne tan promptament com per lo dit parlament general, considerades les abilitacions que son stades fetes en la cort de Sent Matheu e que vostra altesa nos tendra per scusats, majorment concorrent en aquest parer totes les ciutats e viles reals e los dits estaments eclesiastich e militar.

Mes avant Serenisimo Senyor fem avis a vostra altesa, jatsia per altres letres e instruccions ho haiam scrit, quant es lo dan irreparable que aquesta vostra ciutat e los pobles de aquella reporten per causa de la lochtinencia general car, ultra moltes particularitats de les quals ja vostra altesa es ja avisada, ses introduida evocacio de totes causes axi criminals com civils e axi grans com poques, les quals per los ordinaris eren tractades e decesides sens salaris e altres incomoditats de les parts. E ara lo dit lochtinent general no vol que les poques causes de cent, doscents e trescents souls e de altres poques o majors sumes sien determinades sino en la audiencia, per les quals se paguen majors salaris que no es lo interes de les questions, axi en jutges com en dret de sagell com en salaris dels escribans de manament, lo que vostra altesa no deu permetre, ans hi es tenguda provehir per relevar la dita sua ciutat e cosa publica e los pobles de aquella de les dites oppressions e altres de les quals per altres vies ne sera informada vostra altesa, car es impossible que tots los agreugats per lo dit lochtinent general e sentencies donades per aquell puixen recorrer a vostra altesa com a molts manquen dines.

Darrerament fem avis a vostra gran excellencia que, ultra altres maltractaments que ha tengut aquesta vostra ciutat del dit illustre lochtinent general, a VIIII del present mes de març es stada posada per part de aquell demanda e requesta demanant les viles de Paterna, Pobla e Benaguazir en la cort de la governacio de aquest vostre regne, dient e pretenent que lo contracte de la venda de les dites viles feta a aquesta vostra ciutat es temporal e que per pagar e restituir lo preu de la dita venda que fon LXXVª DCXXX florins, VII souls e per pagar les pensions dels censals carregats per la dita ciutat per pagar lo dit preu serien estades meses entre mans les rendes de la batlia general. E que puix los Serenissimos Senyors Reys passats e vostra excellencia no han pagat lo dit preu e aquesta vostra ciutat no ha demanat ne rebut per tot lo temps passat que aço deu esser imputat a aquesta vostra ciutat e que per conseguent los dits contractes serien extints e resolts. E per pus clar parlar demana les dites viles sens pagar lo preu a la dita ciutat, reduint a memoria que les peccunies ques son pagades per la batllia se son donades per los batlles en virtut de letres de vostra altesa e manaments fets a la ciutat que donassen asentiments. E axi la dita vostra ciutat no ha rebut cosa alguna sino les pensions. Hoc encara per part del dit illustre infant se fan altres novitats en los vasalls e oficials de

les dites viles que, ab tota veritat, no son tollerables e encara que fins aci aquesta vostra ciutat hi haia donat algun comport, vista ara aquesta tan gran novitat, recorrem a vostra gran excellencia, suplicant aquella hi vulla fer provisio qual lo negoci requir. E per ço trameten copia de la dita demanda a vostra altesa per que per visura de aquella puxa eser certa del que screvim. E si aquestes coses se intempten pot pensar vostra altesa en altres ques voldrien fer per lo dit illustre lochtinent general, lo que ni a vostra altesa ni aquesta vostra ciutat es espedient que aquella sia molestada de plets, majorment de attemptar cosa que seria total destruccio de aquesta vostra ciutat. E per conclusio de totes coses pora entendre vostra gran excellencia quina sperança pora tenir aquesta vostra ciutat de bon tractament del dit illustre infant, axi en parlament general com en altres coses. Tenim ferma sperança que vostra altesa hi fara tal opportuna provisio, la qual esent feta, esperam que no sols aquesta vostra ciutat mas tot aquest vostre Regne sera rellevat de fer contradiccions e pora entendre en lo servey fahedor a vostra altesa en lo qual nengu no discrepa ni de aquell se apparta, suplicant la inmensa Trinitat conserve vostra altesa en felicitat ab longa vida ab victoria de sos enemichs. De la vostra ciutat de Valencia a XVI de març any MCCCCLXXXXVII.

Senyor

De Vostra Magestat humils vassalls e servidors qui besen les mans de vostra altesa.

Los Jurats de Valencia

257

1497, abril, 16. Burgos

Aquest document presenta dues parts importants. A la primera, que és la política, s'hi constata l'oposició del mateix lloctinent a la convocatòria del parlament que encara no s'havia fet. A la segona, el rei parla dels seus esdeveniments familiars, comença amb l'arribada a la cort de la seva nora, Margarida de Flandes, i continua amb el matrimoni amb el príncep Joan.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3612, f. 2v.

El Rey.

FUNDACIÓ NOGUERA

Illustre infante nuestro muy caro y amado primo y lugarteniente general. En las cosas del parlamento fasta haver despachado a don Franci de Monpalau y a micer Bosch que por parte del braço militar desse reyno nos han sido embiados, los quales havemos ya oydo, no os responderemos porque con aquellos o despues de despachados os escreviremos nuestra voluntad y no olvidaremos de dezir a estos lo que nos parecera deberles dezir, visto la difficultad y contradiccion que han puesto los mas del braço militar en no abilitar vuestra persona para este parlamento. Otras cartas havemos recebido vuestras entre las quales hay una de vuestra mano en que dezys el alegria que haveys havido en saber la illustrissima princesa, nuestra carissima fija, ser aqui allegada lo qual creemos de vos muy bien y os tenemos por escusado en no haber venido aqua y cierto, con las muchas ocupaciones que tovimos en su recebimiento, olvidamos de mandaros escrevir de su venida que fuera razon a vos principalmente fazerlo saber por el plazer y consolacion que eramos cierto recibiriades. Luego que las velaciones fueron se velo el illustrissimo principe nuestro muy amado fijo con la dicha princesa y consumaron su matrimonio de que damos gracias a nuestro Senyor. Quedanos agora rogar a su divinidad les de fijos por que hayamos el gozo complido. Solo os queremos dezir que tenemos gran causa de contentamiento por ser la dicha princesa muy cuerda, benigna y discreta y de gran auctoridad si jamas la vimos de su edat sea nuestro Senyor loado. De las otras cosas en vuestras cartas contenidas, pues tocan a negocios particulares y no hay necessidad de responder a ellas, no curamos de responder. E sea etc. Data en Burgos a XVI de abril anyo Mil CCCCLXXXX siete.

Yo el Rey

L. Gonçales, secretarius

258

1497, maig, 4. Burgos

Ferran el Catòlic nomena Gaspar Amat racional de València. El rei espera que el nou racional faci bé tot allò que vol per a la ciutat. En cas contrari, el rei podria destituir-lo abans dels tres anys que dura el seu mandat.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3612, f. 14r-v.

Lo Rey.

Gaspar Amat: Per que nos es estada feta molt bona relacio, axi de vostra abilitat com de la rectitud de vostra consciencia, confiant que mirareu molt be de tot ço que al servey de Deu e nostre be y augment de aqueixa nostra ciutat conve, havem deliberat que vos siau elegit racional de aquexa ciutat per al trienni que ara ve lo que vos amonestam, encarregam y manam quant affectuosament y estreta podem es que treballeu ab molta gran diligencia e industria que cumplau ab la relacio de vos a nos feta de manera que tingam justa causa, no sols de no estar descontent de vos mes molt satisfet y nos placia de la eleccio feta de vos per al dit offici, y senyaladament ab summa diligencia entengau en cobrar totes les restes, axi de arrendacions com de forments y qualsevulla altres deutes a la dita ciutat deguts e pertanyents, y del que cobrareu pagant primer los carrechs façau quitaments dels censals carregats sobre aquella y en suma per totes les vies y en totes les coses entengau en augmentar e prosperar la dita ciutat per a lo qual vos manarem donar tot lo favor necessari per a lo beneffici de aqueixa ciutat, certificant vos que, si com crehem y speram, vos haureu en lo dit offici nos vos ho agrairem molt y per la obra conexereu que no nos ho olvidarem en son cars y lloch quant al be e honor vostra conega y, si feseu lo contrari lo que no crehem, en la matexa hora que tal sentiment cert tinguessem sens sperar lo trienni passas ans en continent vos manariem revocar del dit ofici, lo que entenem no sera mester per que vos ho exercireu tan be que tenint nos per molt servir de vos sereu merexedor vos prosigam de altres maiors honors y favors. Lo que per ara haveu de fer es que compliau tot ço que manam per la conjuncta que fem al balle general e a vos per la qual vereu com vos trametem als dos la ceda de les persones que volem sien meses en la eleccio primer fahedora dels jurats de aqueixa ciutat la vespra de Pentecostes primer vinent per que aquelles notifiquen als jurats presents. E aximateix vereu com donam facultad a vos de poder mudar fins en sis de les dites persones de les contengudes en dita ceda a tota vostra voluntat, per que us diem y manam que en cars que us paregue per alguns respectes deure mudar les dites sis persones, ço es tres de cascu stament o algunes de aquelles, mireu per les que hi metreu enlloch de aquells sien tals com cumple al servey de Deu e nostre e benefici de la dita ciutat,

car per la confiança que de vos tenim ho remetem fer axi a la eleccio vostra. E axi mateix vos encarregam y manam que ab los jurats que ara seran elegits e en la ceda nomenats vos escrivyau molt de part nostra per a que al temps degut ells sligexcan per a racional de aqueixa ciutat la persona que per nos sera nomenada, oferint los que sia tal que tots tindran raho de star contents de aquella. E aço refermareu molt be per que al temps donant los la carta que sera per a ells, ab la present per la qual vos nomenam siau elegit guardant aquella en vos fins al fi del trienni per que la nos la puixcau donar. Data en Burgos a IIII de maig del any Mil CCCCLXXXXVII.

Yo el Rey

Al amat nostre Gaspar Amat, ciutada de Valencia

Ludovico Gonçales, secretario

259

1497, maig, 4. Burgos

Enviament de la ceda per als nomenaments dels jurats de la propera elecció i carta per al batlle i per al racional, a aquest darrer li atorga poder per canviar fins a sis noms de les dues llistes.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3612, ff. 13r-14r.

Ceda de les persones per nos nomenades per a la eleccio fahedora dels jurats de la ciutat de Valencia la vespra de la festa de Pentecostes, primer vinent, del any present Mil CCCCLXXXXVII

Cavallers	*Ciutadans*
mossen Joan Vives	en Bernat Cathala
mossen Anthoni Joan	en Perot Desplugues
en Nicholau Joffre	en Luys Granulles
mossen Bonafanat Berenguer	en Bernat de Penyoria, menor
mossen Bernat Sorell	en Bernat Vidal
mossen Luys Cifre	en Damia Bonet
en Jacme Valles	en Miquel Solanes
mossen Anrich Sagra	en Pere Belluga
mossen Luys Corts	en Pere Guillem Garcia
mossen Luys Valleriola	en Jacme Stheve
en Franci de Montagut	en Joan Caçoma
en Geronim Calbet	en Michel Berenguer

FUNDACIÓ NOGUERA

Yo el Rey

Expedita en Burgos a IIII de mayo anyo Mil CCCCLXXXXVII

Yo el Rey Dominus Rex mandavit mihi
Ludovico Gonçales

Lo Rey

Batle general e Gaspar Amat: nos havem fet la nominacio e ceda de les persones que volem sien mesas en la eleccio primer fahedora dels jurats de aqueixa ciutat de Valencia per al any venidor, que deu fer la vespra de Pentecostes primer vinent, segons per la dita ceda la qual sera ab la present vereu: ab la qual vos trametem letra de creença per alguns jurats presents en persona de vosaltres, manantlos que les persones per vosaltres a ell nomenadores metan en la dita eleccio, levant los tot poder de fer lo contrari ab decret de nullitat segons en la dita letra se conte. Per ço vos diem e manam que, venint lo dia de la eleccio, presenteu als dits jurats la dita nostra letra nomenant los les dites persones contengudes en la dita ceda y explicant los en virtut de la crehença la voluntat nostra. Empero per los respectes sguardants nostre servey donam facultad ab la present a vos dit Gaspar Amat que, axi en cars de mort com altre impediment de alguns dels sobredits o per altre qualsevol respecte que a vos parra lo qual remetem a la conexença e voluntad vostra, puxau mudar fins en sis de les dites persones en la dita nostra ceda nomenades, ço es tres dels ciutadans e tres dels cavallers, en manera que en loch dels sis de aquells que llevar ne volreu ni puixau metre altres sis los que a vos parra a tota vostra voluntat, manant a vos dit balle o lochtinent o surrogat que aquelles presenten als dits jurats ensemps ab les altres contengudes en la dita ceda, axi com si per nos de aci fossen nomenades, car tal es nostra ferma voluntad. Data en Burgos a IIII de maig del any Mil CCCCLXXXXVII.

Yo el Rey

Ludovico Gonçales, secretario

260

1497, maig, 30. Medina del Campo

El Rei Catòlic encarrega a Lluís de Santàngel que es faci càrrec de determinades qüestions valencianes, les instruccions se centren

en tres punts principals: l'activació del parlament que ha de presidir l'infant virrei Enric, els problemes derivats de la percepció de la tatxa de les passades Corts i el suport al nou racional de la ciutat, Gaspar Amat. En tots aquests punts Ferran II mostra una preocupació enorme per l'aplicació correcta de la justícia i pel sanejament de l'economia de la ciutat i regne de València. L'una i l'altre es beneficiaran d'aquest interès reial però també el propi monarca.

ACA. Reial Cancelleria. Curie Sigilli Secreti. Reg. 3612, ff. 16v-19r.

El Rei.

Instrucciones de lo que vos Luys de Santangel, nuestro scrivano de racion y del nuestro conseio, por nos haveys de fazer y negociar en la ciudat y reino de Valencia assi con el illustre Infante, nuestro primo y lugarteniente general en aquel Reyno, como con otros.

Primeramente dareys nuestra carta al illustre infante don Enrique, lugarteniente general, etc..., e dezirle eys en virtut de la crehencia en la dicha carta contenida las causas que nos han movido de vos embiar adaquella ciudat y los cargos llevays porque en su tiempo, seyendo requerido por vos, vos de el favor que fuere menester para que las dichas cosas vengan a su devido efecto.

Item direys al dicho illustre infante en tanto que dura la pratica de abilitarse e se dilata la dicha abilitacion que no de lugar que ninguno de los convocados paral parlamento se alegre del guiaje, que se suelen alegrar los que son convocados en semejantes casos, porque no sea empachada la administracion de la justicia y quando sera abilitado entonces gocen del dicho guiaje segun forma de fueros e privilegios desse Reyno.

Item dareys nuestras cartas a los tres braços e en virtut de la crehencia en dichas cartas contenida trabajareys con mucha diligencia con todo efecto que los dichos tres braços abiliten el dicho illustre infante, etc, para tener, proseguir e fenecer el parlamento quel dicho illustre infante, como a lugarteniente general, ha convocado y en esto insistireys con mucha diligencia por llegar lo a devida conclusion de manera que en concordia de todos los dichos tres braços se aga la dicha abilitacion. E si caso era que la dicha abilitacion del dicho illustre infante no se faziera porque algunos con poco zello de nuestro servicio la contradezieran, lo que no creemos especial, vistes la poca forma que de presente

nos y nuestro primogenito tenemos de yr en el dicho Reyno y la necesidat que tenemos de estar en estos nuestros Reynos de Castilla por cosas concernientes nuestro servicio, bien y pacificacion de todos nuestro Reynos. E vista la persona del dicho illustre infante ser tan conjunta a nos en sangre, que es muy gran razon que en el no se mire lo que se miraria en otros, y por esto es nuestra voluntat que en tal caso nos scrivays particularmente y general quien y quales seran las personas que a la dicha abilitacion no venran bien porque de aqua proveamos lo que cumpliere a nuestro servicio y al bien del negocio.

Item fecha la dicha abilitacion procurareys con el dicho illustre infante y con los dichos tres braços que luego se entienda con todo efecto en el servicio que nos ha de ser fecho para ayuda de las necessidades que concorren a causa de la guerra de Francia.

Item por quanto los del braço militar con grande instancia se nos han quexado diziendo que nuestros officiales han fecho muchas cosas en perjudicio del dicho braço viniendo contra el acto de corte que se fizo en Valencia con entrevencion vuestra sobre la tasa que se havia de hazer en los del dicho braço para pagar el servicio que nos fue offrecido en las cortes de Oriola. El qual acto dizen que contiene que si el dicho braço militar e los que tenian poder para ello no se concordavan de hacer la dicha tasa dentro de veynte dias que la dicha tasa se oviesse de hazer a conseio de los dichos nuestros officiales e dizen que non se concordando los del dicho braço militar. E, pasados los XX dias, los dichos nuestros oficiales dieron su conseio e siguiendo aquel se hizo la dicha tasa. E parece, segun dizen, que, despues de haver dado el dicho consejo e ser fecha e publicada la dicha tasa, los dichos nuestros oficiales no teniendo poder para ello han fecho muchas enmiendas en la dicha tasa cresciendo algunos que pagassen mas de lo que estava tassado y diminuiendo a otros, pretendiendo los del dicho braço que esto les ha seydo mucho prejudicial mayormente que los dichos nuestros oficiales, despues de haver dado el dicho conseio en virtut del dicho acto de corte, no les quedava poder alguno para entender en las cosas tocantes en la dicha tasa. Por ende vos, oydos a los unos e a los otros e visto el dicho acto e todas las cosas que los dichos oficiales han fecho en virtut de aquel, si allareys que hayan fecho cosa alguna contraria al dicho acto o sin tener poder para hazerla, hareys que luego sin dilacion alguna se vuelva al primer estado de manera

que el acto de corte sea observado y en cosa alguna no sea prejudicado. Esto fareys despues de pagado todo el servicio y cargados los censales que se han de cargar a nos.

Item envistigareys con toda diligencia si el braço militar y los otros braços son stados tasados mas de lo que devian pagar paral dicho servicio e, si allareys que todos o alguno dellos han seydo tasados o an pagado mas de lo que devian pagar, dareys orden que con todo efecto les sea restituydo lo que demas hovieren pagado porque cada uno de los dichos braços, de aquello que desto cobrara, pueda quitar los cargos que tiene y fazer dello lo que bien visto les fuere como a cosa propia dellos y esto despues de pagado el dicho servicio.

Item los del dicho braço militar se nos han quexado con mucha instancia de los clavarios del dicho braço militar, electos para cobrar las peccunias del dicho servicio, diziendo que mas y allende de la tasa que se hizo entre ellos para pagar el dicho servicio echaron otra tasa sobre si para quitar ciertos censales quel dicho braço militar responde y que agora, que tienen cobradas las peccunias de la dicha tasa para quitar los dichos censales, no los quitan; antes se sirven del dinero lo que es gran danyo del dicho braço e an nos requerido que pues por el acto de corte son obligados quitar luego que toviessen peccunias e que, si no lo hiziessen, las pensiones corriessen por ellos que les proviyamos de devido remedio de justicia. Por ende vos vereys el dicho acto y examinareys las peccunias que tienen los dichos clavarios y, siguiendo el tenor del dicho acto, direys al dicho infante que los compellezca con todo rigor de justicia que quiten tantos de los dichos censales como bastaran las peccunias que tienen recebidas e, si allareys que son stados necligentes en hazer los dichos quitamentos, sean compellidos a pagar las pensiones que de justicia fueron obligados.

Item, segun somos informados por personas dignas de fe, nuestros oficiales y algunas otras personas han tomado prestadas o en otras maneras de los clavarios de los dichos braços de las peccunias de la dicha tasa muchas quantidades de las quales se han servido y sirven en gran perjudicio nuestro e danyo de los dichos braços, los quales pretienden ser estados tasados mas de lo que deven pagar. Entendereys en esto con mucha diligencia por saber la verdat dello y todo lo que allareys, que los dichos nuestros

oficiales o qualquiera otras personas han tomado de las peccunias de la dicha tasa, sean compellidos con todo rigor de justicia que luego lo paguen tomando lo de sus salarios y haziendo execucion en sus bienes, no dandoles comporte ni plazo alguno para pagar las dichas quantidades.

Item vereys la cuenta de los clavarios de la dicha tasa e no dareys lugar que se tasen salarios ni danyos de monedas sin consultarlo con nos y dareys orden que, con todo efecto e sin dilacion alguna que cada huno de los clavarios pague lo que deviere de lo que ha recebido de la dicha tasa, hiziendo prompta execucion en sus bienes con todo rigor de justicia e como se acostumbra de hazer en las peccunias que pertenecen a nos de nuestras rentas e regalias y, porque desto se ha fecho comission al lugarteniente de baile general o a Joan Riba, vereys lo que ellos hauran fecho y lo que quedara por hazer, hazerloeys vos.

Item dareys vuestra carta a Gaspar Amat, racional, y en virtut de la crehencia en dicha carta contenida dezirleeys las causas que nos han movido para hazerle racional de aquella ciudat e que sea solicito con toda fidelitat en la buena administracion del dicho oficio y en cobrar las deudas devidas a la dicha ciudat y en todas las otras cosas que fueren en beneficio de aquella car, si assi no lo haze, luego le mandaremos revocar y vos, juntamente con el en tanto que alli estareys, entendereys e sabreys las cosas de aquella ciudat en que punto estan e los dos juntamente procurareys que con todo rigor de justicia sean executados los deudores de la dicha ciudat e que de las peccunias, consignadas a los clavarios de los quitamientos passados e presentes de la dicha ciudat, se quiten tanto como bastaren las dichas peccunias de los censales que la dicha ciudat responde segun por ordinaciones de la dicha ciudat se deven hazer. E, si los dichos clavarios en lugar de peccunias hauran recebido albalanes de la dicha ciudat, procurareys por los terminos que vieredes que se deve hazer que las personas, que dieron los dichos albalanes, los cobren y den los dineros porque de aquellos luego se agan los dichos quitamientos e hagase luego ordinacion que, de aqui adelante, los dichos clavarios de los quitamientos no puedan recebir en paga de sus consignaciones sino dineros en contado y que, luego de lo que recibieren, se quiten de los dichos censales e finalmente entendereys en todas las cosas que sean provecho de la dicha ciudat e redreço de aquella y de todo lo que areys nos escrivireys muy especifficadamente.

Item direys al dicho racional que algunas personas se nos han quexado que las pensiones de los censales, que responde la dicha ciudat, no son bien pagadas y que esto se ha causado fastaqui porque el racional passado ha dado comporte a los arrendadores mas de lo que deviera y no han pagado en los tiempos que eran obligados. Y que mire bien en este articulo en que va mucho para bien de la cosa publica en conservacion del credito de la dicha ciudat y que de orden como las dichas pensiones se paguen dia a diado, pues las rentas de la dicha ciudat son muchas mas que no montan las dichas pensiones y en esto entendereys vos juntamente con el para que se haga lo mejor que hacer se pueda e se ponga en tal orden que, egualmente e sin excepcion de personas, las dichas pensiones sean pagadas a los que han de haver.

Item dareys nuestra carta a los jurados y en virtut de la crehencia en ella contenida dezir les eys que con diligencia entiendan en el buen regimiento de la dicha ciudat, procurando por todas las vias que pudieren el provecho de aquella e que honren e reverescan a Gaspar Amat, racional, nuevamente electo por nuestro mandado, porque aquel con el favor y cumplimiento devido pueda entender en el servicio nuestro y beneficio de la dicha ciudat. E direys a los dichos jurados e racional que no provean de ningun oficio que vacare de los de la dicha ciudat, assi del archiu del racional como de los otros oficios de la scrivania de la dicha ciudat, sin expresso mandamiento nuestro. E assi mismo les direys que no hagan despesa alguna extraordinaria sin consultar lo primero con nos e tener licencia nuestra para hacerlo.

Item por quanto muchas personas, assi del braço militar como de otras condiciones, se nos han con muy grande instancia quexados diziendo que las pensiones de los censales del general de aquel regno se pagan muy mal e que ultimamente, segun dizen, los diputados han fecho ordinacion que las dichas pensiones no se paguen sino seys meses despues que seran caydas. Dizen que esto se causa porque los dichos dipputados o alguno dellos tienen parte en los arrendamientos de la ciudat y por servirse de los dineros del General y también por no executar las personas que deven de los arrendamientos passados mucha quantitat al dicho General. E, porque nuestra voluntat es que la verdad desto se sepa y que las pensiones de los dichos censales del General se paguen

en los mas breves tiempos, que dareys nuestra carta a los dichos dipputados y en virtut de la crehencia en ella contenida dezirles heys que luego, sin poner en ello dilacion alguna, juntamente con vos mireys y en todo efecto sepays todo lo que es devido al dicho General y lo que allareys, que se le deve, dareys orden que luego se pague e si menester es hazer en las personas obligadas rigurosa execucion, segun en semejantes deudas se deve hazer servando los capitoles e ordinaciones del dicho General. E asi mesmo vereys el arrendamiento que esta fecho del dicho General e a que tiempos los arrendadores son obligados de pagar e segun lo que allareys, dareys orden que las pensiones del dicho General se paguen en el mas breve tiempo que fuere possible.

Item dareys nuestra carta al governador y dezirle heys de nuestra parte, en virtut de la crehencia que en ella se contiene, que entienda con mucha diligencia en la administracion de la justicia haziendola prompta e egualmente sin excepcion de personas. E dezirle heys mas lo que fuere menester sobre los cargos que levays.

Item dareys nuestras cartas a micer Veri e a micer Rosell e dezirles heys de nuestra parte, en virtut de la crehencia que en ellas se contiene, que entiendan con mucha diligencia en la administracion de la justicia haziendola prompta e egualmente sin excepcion de personas.

Item dareys nuestra carta a Alonso Sanchez, nuestro lugarteniente de thesorero general, y comunicarleys estas nuestras instrucciones. E porque el esta informado de todas las cosas en ellas contenidas, especial de lo de la tasa, y vos podra informar quales son las personas que deven dineros a la dicha tasa y assi de nuestros oficiales como de otros, llamar lo heys en lo que huviereedes de fazer.

Mirareys mucho las cosas de la justicia como se administran en aquella ciudat y reyno y de todo muy specifficadamente nos avisareys para hacer e complir todas las cosas en las sobredichas instrucciones contenidas vos damos todo nuestro poder complido, etc...

Expedita en la nuestra villa de Medina del Campo a XXX dias del mes de mayo anyo Mil CCCCLXXXXVII.

Yo el Rey

Dominus Rex mandavit mihi Ludovico Gonçales